

BETÆNKNING OM
RETSPLEJELOVENS
REGLER OM ADVOKATER

BETÆNKNING Nr. 1479 | KØBENHAVN 2006

KRONOLOGISK FORTEGNELSE OVER BETÆNKNINGER

2005

- 1457 Betænkning fra udvalget vedrørende markedsføringsloven og prismærkningsloven
- 1458 Betænkning om forbedring af voldtægtsorfres retstilling
- 1459 Betænkning om virksomhedspant
- 1460 Betænkning om revision af forældelseslovgivningen
- 1461 Varetagelse af tinglysningsopgaven
- 1462 Straffelovrådets betænkning om kriminalisering af generelle opfordringer til selvmord m.v.
- 1463 Betænkning om restsikkerhed i anbringelsessager
- 1464 Betænkning om Lovtidende i elektronisk form
- 1465 Betænkning fra udvalget om dommers bibeskæftigelse
- 1466 Ægtefællers pensionsrettigheder
- 1467 Haagerbørnebeskyttelseskonventionen
- 1468 Reform af den civileretshjælp IV

2006

- 1469 Betænkning om varetægtsfængsling I isolation efter 2000-loven
- 1470 Dansk straffemyndighed i forhold til seksuel udnyttelse af børn i udlandet
- 1471 Digital Tinglysning
- 1472 Ikke offentliggjort
- 1473 Betænkning om revision af arvelovgivningen m.v.
- 1474 Straffelovrådets betænkning om det strafferetlige værn mod terrorisme
- 1475 Betænkning om forældremyndighed og samvær
- 1476 Betænkning fra udvalget om planlægning og detailhandel
- 1477 Betænkning fra arbejdsgruppen om ændring af den kirkelige struktur
- 1478 Ikke Offentliggjort

**BETÆNKNING OM RETSPLEJELOVENS
REGLER OM ADVOKATER**

BETÆNKNING NR. 1479 | KØBENHAVN 2006

BETÆNKNING OM RETSPLEJELOVENS REGLER OM ADVOKATER
BETÆNKNING NR. 1479/2006

Publikationen kan bestilles
via Justitsministeriets hjemmeside (www.jm.dk)
eller hos
Schultz Distribution
Herstedvang 12
2620 Albertslund
Telefon: 43 22 73 00
Fax: 43 62 19 69
schultz@schultz.dk

ISBN: 87-91851-17-3
ISBN: 87-91851-16-5 (internet)
Tryk: Schultz Grafisk
Pris: Kr. 100 pr. bog incl. moms

Indholdsfortegnelse

Kapitel 1. Indledning.....	11
1.1. Udvalgets kommissorium.....	11
1.2. Udvalgets sammensætning.....	18
1.3. Udvalgets arbejde.....	20
1.4. Resumé af udvalgets forslag.....	22
Kapitel 2. Gældende ret.....	26
2.1. Det pligtmæssige medlemskab af Advokatsamfundet og behandlingen af klager over advokater.....	26
2.1.1. Den historiske baggrund for reglerne om det pligtmæssige medlemskab.....	26
2.1.2. Formålet med det pligtmæssige medlemskab af Advokatsamfundet.....	31
2.1.3. Advokatsamfundets rolle.....	34
2.1.4. Advokatrådets rolle som tilsynsmyndighed.....	35
2.1.5. De advokatetiske regler.....	37
2.1.6. CCBE's Code of Conduct.....	40
2.1.7. Basic Principles on the Role of Lawyers.....	41
2.1.8. Europarådets rekommandation (2000)21 om friheden til at udøve advokatvirksomhed....	42
2.1.9. Europaparlamentets resolution af 23. marts 2006 om juridiske erhverv og samfundets interesse i et velfungerende retssystem.....	43
2.1.10. Underretning om hvidvask eller finansiering af terrorisme.....	44
2.1.11. Opgaver der ikke kan varetages af Advokatsamfundet.....	46
2.1.12. Advokatnævnet.....	46
2.1.13. Behandling af klager over advokater.....	48
2.1.13.1. Salærklager.....	48
2.1.13.1.1. Beregning af salær.....	48
2.1.13.1.2. Kredsbestyrelsens afgørelser.....	49
2.1.13.1.3. Advokatnævnets 2. instansbehandling.....	51
2.1.13.1.4. Domstolenes afgørelser.....	52
2.1.13.2. Disciplinærklager.....	53
2.1.13.2.1. Advokatnævnets afgørelser.....	53
2.1.13.2.2. Domstolenes afgørelser.....	56
2.2. Møderetsmonopolet.....	56
2.2.1. Historisk baggrund.....	56
2.2.1.1. Sagførerloven af 26. maj 1868.....	56
2.2.1.2. Retsplejeloven af 1916 (lov nr. 90 af 11. april 1916).....	58
2.2.1.3. Lov nr. 209 af 23. juli 1932.....	58
2.2.1.4. Lov nr. 125 af 10. maj 1958.....	59
2.2.1.5. Lov nr. 267 af 26. juni 1975.....	59
2.2.1.6. Lov nr. 258 af 26. maj 1976.....	59
2.2.1.7. Lov nr. 277 af 9. juni 1982.....	59
2.2.1.8. Lov nr. 403 af 13. juni 1990.....	60
2.2.1.9. Lov nr. 936 af 27. december 1991.....	60
2.2.1.10. Lov nr. 231 af 4. april 2000.....	60
2.2.2. Den civile retspleje.....	61
2.2.2.1. Domstolenes organisation og kompetence.....	61

2.2.2.1.1. Domstolssystemets opbygning.....	61
2.2.2.1.2. Sagsantal ved domstolene.	62
2.2.2.1.3. Domstolenes saglige kompetence.	63
2.2.2.1.4. Domstolenes stedlige kompetence.	64
2.2.2.1.5. Reform af domstolenes forhold.	65
2.2.2.2. Civilprocessens grundprincipper.	66
2.2.2.2.1. Indledning.....	66
2.2.2.2.2. Offentlighedsprincippet og mundtlighedsprincippet.	66
2.2.2.2.3. Behandlingen af 1. instanssager.....	68
2.2.2.2.4. Præklusionsregler.....	71
2.2.2.2.5. Behandlingen af ankesager.....	72
2.2.2.2.6. Anke til landsret.	73
2.2.2.2.7. Anke til Højesteret.	74
2.2.2.2.8. Forhandlingsprincippet og dispositionsprincippet mv.	77
2.2.2.3. Undtagelser fra forhandlingsprincippet.....	79
2.2.2.4. Domstolsbehandlingen af særlige typer af sager.....	81
2.2.2.4.1. Inkassosager.	82
2.2.2.4.2. En særlig småsagsproces.	88
2.2.2.4.2.1. Anvendelsesområdet for småsagsprocessen.	88
2.2.2.4.2.2. Advokatmedvirken i småsager.	89
2.2.2.4.2.3. Sagens forberedelse.....	90
2.2.2.4.2.4. Hovedforhandlingen.	91
2.2.2.4.2.5. Sagsomkostninger.	91
2.2.2.4.2.6. Fri proces og retshjælpsforsikring.	92
2.2.2.4.2.7. Appel.	93
2.2.2.4.3. Partsrepræsentation i fogedsager og skiftesager.....	94
2.2.2.5. Advokaters møderet for domstolene.	95
2.2.2.6. Advokaters møderetsmonopol.	96
2.2.2.7. Procesfuldmagten.	98
2.2.2.8. Mandatarens mulighed for at møde i retten ved andre end advokater.	99
2.2.2.9. Advokatpålæg og advokatbeskikkelse.	101
2.2.2.10. Salærfastsættelse.	104
2.2.2.11. Fri proces.	105
2.2.2.12. Retshjælp.	107
2.2.2.13. Retshjælpsforsikring.	110
2.2.2.14. Fastsættelse af sagsomkostninger.	110
2.2.3. Regler for advokatvirksomhed.	112
2.2.3.1. Statistiske oplysninger.....	112
2.2.3.2. Advokaters uafhængighed.	113
2.2.3.3. Advokattitlen.....	114
2.2.3.4. Konkurrenceretlige forhold.....	116
2.2.3.5. Ophævelsen af advokaters monopol på skødeskrivning.	117
2.2.3.6. God advokatskik.....	118
2.2.3.7. Ejerskabsregler.	118
2.2.3.8. Tavshedspligt, vidneudelukkelse mv.	119
2.2.4. EU-regulering af betydning for advokaters forhold.	120

2.2.4.1. Tjenesteydelsesdirektivet.	120
2.2.4.2. Diplomadirektivet.	120
2.2.4.3. Etableringsdirektivet.	122
2.2.4.4. Wouters-dommen.	124
2.2.4.5. Servicedirektivet.	126
2.2.4.6. EF-Domstolens praksis vedrørende møderetsmonopoler.	127
2.3. Advokaters grund- og efteruddannelse.	127
2.3.1. Betingelserne for at opnå advokatbeskikkelse.	127
2.3.2. Advokatfuldmægtiguddannelsen og møderet for landsret.	128
2.3.3. Krav om juridisk kandidateksamen som betingelse for at opnå advokatbeskikkelse.	131
2.3.4. Praktisk juridisk virksomhed.	133
2.3.5. Enkeltmandsvirksomhed som advokat, jf. retsplejelovens § 123, stk. 1.	137
2.3.6. Obligatorisk uddannelse for advokater og advokatfuldmægtige.	138
2.4. Ejerskabsforholdene i advokatvirksomheder.	138
2.4.1. Udøvelse af advokatvirksomhed.	138
2.4.2. Hensyn bag reglerne om ejerskabsforholdene i advokatvirksomheder.	140
2.4.3. Kommanditaktieselskaber og holdingselskaber.	141
2.4.3.1. Advokatselskaber.	141
2.4.3.2. Holdingselskaber.	142
2.4.3.3. Kommanditaktieselskaber (partnerselskaber).	143
2.5. Lov om juridisk rådgivning.	145
Kapitel 3. Fremmed ret.	148
3.1. Indledning.	148
3.2. Sverige.	150
3.2.1. Disciplinær- og tilsynsordning.	150
3.2.2. Møderet for domstolene mv.	150
3.2.2.1. Oplysninger fra dommerforeningen i Sverige.	153
3.2.2.2. Oplysninger fra Föreningen Sveriges Kronofogdar.	154
3.2.3. Regler om ejerskab af advokatvirksomheder.	155
3.3. Norge.	156
3.3.1. Disciplinær- og tilsynsordning.	156
3.3.1.1. Den norske Advokatforening.	156
3.3.1.2. Tilsynet med advokater.	157
3.3.1.3. Disciplinærsystemet.	158
3.3.1.4. Advokatbevillingsnævnet.	159
3.3.1.5. Centrale forskelle mellem det danske og det norske tilsyns- og disciplinærsystem.	159
3.3.2. Møderet for domstolene mv.	161
3.3.3. Regler om ejerskab af advokatvirksomheder.	163
3.4. Finland.	164
3.4.1. Disciplinær- og tilsynsordning.	164
3.4.2. Møderet for domstolene mv.	165
3.4.2.1. Oplysninger fra dommerfuldmægtigforeningen i Finland.	168
3.4.2.2. Oplysninger fra dommerforeningen i Finland.	168
3.4.3. Regler om ejerskab af advokatvirksomheder.	169
3.5. Island.	170
3.5.1. Disciplinær- og tilsynsordning.	170

3.5.2. Regler om ejerskab af advokatvirksomheder.	171
3.6. England og Wales.	171
3.6.1. Møderet for domstolene mv.	171
3.6.2. Overvejelser om ændring af det engelske klagesystem.	173
3.6.3. Regler om ejerskab af advokatvirksomheder.	176
3.7. Tyskland.	177
3.7.1. Møderet for domstolene mv.	177
3.7.2. Regler om ejerskab af advokatvirksomheder.	179
3.8. Frankrig.	181
3.8.1. Møderet for domstolene mv.	181
3.9. Holland.	185
3.9.1. Regler om ejerskab af advokatvirksomheder.	185
3.10. Sammenfatning af fremmed ret.	186
3.10.1. Betingelser for at opnå advokatbeskikkelse.	186
3.10.2. Regler om møderetsmonopol.	186
3.10.3. Aktuelle overvejelser om ændring af reglerne.	187
3.10.4. Andre oplysninger.	187
3.10.5. Regler om ejerskab af advokatvirksomheder.	188
 Kapitel 4. Andre lovregulerede liberale erhverv.	 189
4.1. Indledning.	189
4.2. Revisorer.	190
4.3. Auktionsledere.	195
4.4. Arkitekter.	196
4.5. Landinspektører.	199
4.6. Ejendomsformidlere.	204
4.7. Læger.	207
4.8. Patent- og varemærkeagenter.	212
 Kapitel 5. Udvalgets overvejelser om det pligtmæssige medlemskab af Advokatsamfundet.	 214
5.1. Mulige løsningsmodeller i forbindelse med afskaffelse af det pligtmæssige medlemskab.	214
5.1.1. Indledning.	214
5.1.2. Almene problemstillinger.	217
5.1.3. Mulige løsningsmodeller.	218
5.1.3.1. Status quo (model 0).	218
5.1.3.1.1. Beskrivelse af modellen.	218
5.1.3.1.2. Udvalgets overvejelser.	218
5.1.3.2. Advokatsamfundet udgøres af alle advokater (model 1).	219
5.1.3.2.1. Beskrivelse af modellen.	219
5.1.3.2.2. Udvalgets overvejelser.	220
5.1.3.3. Tilslutningsmodellen (model 2).	226
5.1.3.3.1. Beskrivelse af modellen.	226
5.1.3.3.2. Udvalgets overvejelser.	227
5.1.3.4. Krav om medlemskab af en godkendt advokatsammenslutning (model 3).	232
5.1.3.4.1. Beskrivelse af modellen.	232
5.1.3.4.2. Udvalgets overvejelser.	233
5.1.3.5. Krav om medlemskab for at anvende advokattitlen (model 4).	236
5.1.3.5.1. Beskrivelse af modellen.	236

5.1.3.5.2. Udvalgets overvejelser.....	238
5.1.3.6. Den offentlige tilsynsmodel (model 5).	242
5.1.3.6.1. Beskrivelse af modellen.	242
5.1.3.6.2. Udvalgets overvejelser.....	244
5.1.4. Udvalgets samlede overvejelser om de beskrevne modeller	246
Kapitel 6. Udvalgets overvejelser om behandlingen af klager over advokater.	248
6.1. Advokatrådets betænkning fra juli 2005 om advokaters tilsyns- og disciplinærsystem.	248
6.2. Tilsynssystemet.	249
6.2.1. Tilsyn med overholdelse af klientkontoreglerne.	249
6.2.1.1. Advokatrådets forslag.	249
6.2.1.2. Udvalgets overvejelser.	249
6.2.2. Mulighed for en kollegial samtale.	250
6.2.2.1. Advokatrådets forslag.	250
6.2.2.2. Udvalgets overvejelser.	251
6.2.3. Kollegialt tilsyn.	251
6.2.3.1. Advokatrådets forslag.	251
6.2.3.2. Udvalgets overvejelser.	253
6.3. Disciplinærsystemet.	254
6.3.1. Advokatnævnets sammensætning.	254
6.3.1.1. Advokatrådets forslag.	254
6.3.1.2. Udpegning af offentlighedsrepræsentanter til Advokatnævnet.	254
6.3.1.3. Udvalgets overvejelser.	256
6.3.2. Ensartede regler for behandling af salær- og adfærdsklager.	257
6.3.2.1. Advokatrådets forslag.	257
6.3.2.2. Udvalgets overvejelser.	258
6.3.3. Gebyr for at klage til Advokatnævnet.	259
6.3.3.1. Advokatrådets forslag.	259
6.3.3.2. Udvalgets overvejelser.	260
6.3.4. Varetagelse af sagsforberedelsen.	261
6.3.4.1. Advokatrådets forslag.	261
6.3.4.2. Udvalgets overvejelser.	262
6.3.5. Advokatnævnets behandling af sagen.	262
6.3.5.1. Advokatrådets forslag.	262
6.3.5.2. Udvalgets overvejelser.	263
6.3.5.3. Formandens afvisning af klager.	264
6.3.5.4. Advokatrådets forslag under udvalgets overvejelser om afvisning af klager.	265
6.3.5.5. Udvalgets overvejelser om Advokatrådets forslag om afvisning af klager.	266
6.3.5.6. Advokaters passivitet i forbindelse med sager ved Advokatnævnet.	266
6.3.6. Offentliggørelse af Advokatnævnets kendelser.	268
6.3.6.1. Advokatrådets forslag.	268
6.3.6.2. Offentliggørelse af domme og kendelser.	269
6.3.6.3. Udvalgets overvejelser.	270
6.3.7. Gennemtvungelse af Advokatnævnets kendelser.	272
6.3.7.1. Advokatrådets forslag.	272
6.3.7.2. Retsplejerådets overvejelser.	273
6.3.7.3. Udvalgets overvejelser.	275

6.3.7.4. Advokatrådets forslag under udvalgets overvejelser om gennemtvungelse af Advokatnævnets kendelser.....	275
6.3.7.5. Udvalgets overvejelser om Advokatrådets forslag om gennemtvungelse af Advokatnævnets kendelser.....	276
6.3.8. Sagsomkostninger.	276
6.3.8.1. Advokatrådets forslag.	276
6.3.8.2. Udvalgets overvejelser.	277
Kapitel 7. Udvalgets overvejelser om advokaters grund- og efteruddannelse samt opnåelse af møderet for landsret.	278
7.1. Indledning	278
7.2. Procedureprøve og møderet for landsret.	279
7.2.1. Advokatrådets forslag.....	279
7.2.2. Lov om ændring af retsplejeloven og forskellige andre love (Politi- og domstolsreform).	279
7.2.3. Udvalgets overvejelser.....	280
7.3. Muligheden for at andre end juridiske kandidater kan blive advokater.	283
7.3.1. Advokatrådets forslag.....	283
7.3.2. Udvalgets overvejelser.....	283
7.4. Mere liberal tilgang til branchen.	284
7.4.1. Advokatrådets forslag.....	284
7.4.2. Udvalgets overvejelser.....	284
7.5. Ændring af retsplejelovens § 123, stk. 1.....	285
7.5.1. Advokatrådets forslag.....	285
7.5.2. Udvalgets overvejelser.....	286
7.6. Obligatorisk årlig efteruddannelse for alle advokater og advokatfuldmægtige.	286
7.6.1. Advokatrådets forslag.....	286
7.6.2. Udvalgets overvejelser.....	287
Kapitel 8. Udvalgets overvejelser om ejerskabsforholdene i advokatvirksomheder.	288
8.1. Indledning	288
8.2. Hæftelses- og skattemæssige aspekter ved holdingselskaber og kommanditaktieselskaber..	289
8.3. Scenarier for ejerskab.	289
8.3.1. Indledning.....	289
8.3.2. Forskellige former for samarbejde.	290
8.3.2.1. Uformelle arrangementer.	290
8.3.2.2. Kontorfællesskaber.	290
8.3.2.3. Ansættelse i erhvervsvirksomhed hvor advokaten udøver selvstændig advokatvirksomhed.....	291
8.3.2.4. Fastere former for samarbejde.....	291
8.3.3. Kapitalselskaber.....	292
8.3.3.1. Andre professioners ejerskab af under 10 % af selskabets aktier.	292
8.3.3.2. Andre professioners ejerskab af 10-49 % af selskabets aktier.	295
8.3.3.3. Andre professioners ejerskab af 50 % og derover af selskabets aktier.	296
8.3.4. Interessentskaber.....	296
8.3.5. Udvalgets overvejelser: Valg af model.	297
Kapitel 9. Udvalgets overvejelser om advokaters møderetsmonopol.	299

9.1. Oplysninger om repræsentation af andre end advokater i sager ved andre tvistløsningsorganer end domstolene.....	299
9.1.1. Indledning.....	299
9.1.2. Voldgiftsnævnet for bygge- og anlægsvirksomhed.....	300
9.1.3. Erhvervsankenævnet.....	300
9.1.4. Konkurrenceankenævnet.....	300
9.1.5. Erstatningsnævnet.....	301
9.1.6. Landsskatteretten.....	301
9.1.7. Ankenævnet for Patenter og Varemærker.....	302
9.1.8. Arbejdsretten.....	302
9.1.9. Tvistighedsnævnet.....	303
9.1.10. Afskedigelsesnævnet og Ledernævnet (LO og DA).....	303
9.1.11. Afskedigelsesnævnet (SALA).....	304
9.1.12. Realkreditankenævnet.....	304
9.1.13. Ankenævnet for forsikring.....	305
9.1.14. Pengeinstitutankenævnet.....	305
9.2. Generelle hensyn bag møderetsmonopolet.....	305
9.3. Internationale anbefalinger mv.....	307
9.3.1. Samfundsøkonomisk begrundelse for at regulere juridiske rådgivere.....	308
9.3.2. Asymmetrisk information.....	308
9.3.3. Eksterne effekter.....	310
9.3.4. Advokaters møderetsmonopol.....	310
9.4. Overvejelser om forventede effekter af en lempelse af reglerne om advokaters møderetsmonopol.....	311
9.4.1. Forventede konsekvenser for konkurrencen.....	311
9.4.2. Forventet udvikling i priserne.....	312
9.4.3. Mulige udviklingslinjer i kvaliteten.....	312
9.4.4. Forventet udvikling i antallet af retssager.....	313
9.5. Konklusion.....	314
9.6. Udvalgets overordnede overvejelser om en lempelse af reglerne om advokaters møderetsmonopol.....	315
9.7. Modeller for en mulig ændring af advokaters møderetsmonopol i byretterne.....	316
9.7.1. Ophævelse af møderetsmonopolet i visse sagstyper.....	316
9.7.1.1. Indispositive sager.....	317
9.7.1.2. Tvistige sager.....	317
9.7.2. Model A: Fri adgang til at møde som procesfuldmægtig i den forenklede inkassoprocess og under udlægsforretninger i fogedretten, hvor der ikke skal ske behandling af en tvist.....	319
9.7.2.1. Adgangen til at møde i sager omfattet af den forenklede inkassoprocess.....	319
9.7.2.2. Adgangen til at møde i fogedsager i forbindelse med tvangsfuldbyrdelse af et pengekrav, hvor der ikke sker behandling af en tvist.....	321
9.7.2.3. Nærmere om grundlaget for udlæg, jf. retsplejelovens § 478.....	322
9.7.2.4. Antallet af sager.....	324
9.7.2.5. Advokatpålæg.....	324
9.7.2.6. Fri proces.....	325
9.7.2.7. Salær og sagsomkostninger.....	326
9.7.2.8. Rettens vejledningspligt.....	326

9.7.2.9. Genoptagelse og kæremål.....	327
9.7.2.10. Regler om god skik og tilsyn.	327
9.7.2.11. Frakendelse af retten til at udføre sager for andre.	328
9.7.2.12. Autorisationsordning.	329
9.7.3. Model B: Fri adgang til at møde som procesfuldmægtig i småsagsprocessen.	330
9.7.3.1. Antallet af sager.	333
9.7.3.2. Advokatpålæg.....	334
9.7.3.3. Fri proces, retshjælp og retshjælpsforsikring.	335
9.7.3.4. Rettens vejledningspligt.....	337
9.7.3.5. Genoptagelse og anke.	338
9.7.3.6. Tilsyn, disciplinære sanktioner og regler om god skik.	339
9.7.3.7. Sanktioner	341
9.7.3.8. Autorisationsordning.	342
9.7.3.9. Ansvarsforsikring.	342
9.7.4. Model C: Fri adgang til at møde som procesfuldmægtig i alle civile byretssager, der fremover behandles af én juridisk dommer.....	343
 Kapitel 10. Andre regler i retsplejeloven om advokater.	345
10.1. Retsplejelovens § 122, stk. 2.	345
10.1.1. Retsgrundlaget.	345
10.1.2. Stilling i det offentlige tjeneste.	346
10.1.3. Justitsministeriets praksis for dispensation i medfør af retsplejelovens § 122, stk. 2. ...	348
10.1.4. Udvalgets overvejelser om lempelse af praksis.	348
10.2. Retsplejelovens § 129.	351
10.2.1. Retsgrundlaget.	351
10.2.2. Udvalgets overvejelser om ændring af bestemmelsen.	352
 Kapitel 11. Lovudkast med bemærkninger	353
11.1. Lovudkast.	353
11.2. Bemærkninger til lovudkastet.	361
 Bilag: Notat af 21. august 2006 fra Konkurrencestyrelsen og Advokatsamfundet.....	377

Kapitel 1. Indledning.

1.1. Udvalgets kommissorium.

Udvalget vedrørende advokater blev nedsat af Justitsministeriet den 21. juni 2004 med følgende kommissorium:

”Kommissorium for udvalget vedrørende advokater

1. Den seneste samlede revision af retsplejelovens sjette afsnit om advokater (nu §§ 119 – 147 g) blev gennemført ved lov nr. 277 af 9. juni 1982 om ændring af retsplejeloven. Lovændringen, der byggede på betænkning nr. 871/1979 afgivet af et udvalg under Justitsministeriet, indebar bl.a. en række forenklinger i reglerne om meddelelse af advokatbeskikkelse og nærmere regler om advokaters adgang til at etablere selvstændig advokatvirksomhed. Desuden blev systemet vedrørende behandling af klager over advokater ændret.

Af senere lovændringer vedrørende advokaters forhold kan nævnes lov nr. 403 af 13. juni 1990 om ændring af retsplejeloven, hvor der blev skabt mulighed for at drive advokatvirksomhed i aktie- eller anpartsselskabsform. Endvidere blev der ved lov nr. 936 af 27. december 1991 om ændring af bl.a. retsplejeloven indført mulighed for, at nægte advokatbeskikkelse eller frakende denne ved dom i forhold til personer, der har betydelig forfalden gæld til det offentlige. Endelig blev der ved lov nr. 231 af 4. april 2000 gennemført en liberalisering af EU-advokaters ret til at etablere sig i Danmark.

I de senere år har der på flere punkter været rejst spørgsmål om ændring af de gældende regler om advokaters forhold. Det gælder således reglerne vedrørende det pligtmæssige medlemskab af Advokatsamfundet og reglerne om advokaters eneret til at repræsentere andre i retssager. Advokatrådet har endvidere haft indgående overvejelser om en eventuel ændring af ordningen vedrørende behandlingen af klager over advokater. Desuden har der løbende været overvejelser om ejerskabsforholdene i advokatvirksomheder. Spørgsmålet om udøvelse af advokatvirksomhed i tværfaglige samarbejder (MDP) er således behandlet i Advokatrådets debatoplæg ”Advokater i MDP og tværfaglige samarbejder” fra 1999. Endvidere har Advokatrådet overfor Justitsministeriet stillet forslag om en ændring af adgangen til at drive advokatvirksomhed i selskabsform.

Samtidig har der i EU-regi været stigende opmærksomhed med hensyn til, hvordan konkurrenceforholdene kan forbedres bl.a. inden for advokatområdet. Som eksempel herpå kan nævnes, at EU-Kommissionen den 13. januar 2004 har fremsat forslag til Europa-Parlamentets og Rådets direktiv om tjenesteydelser i det indre marked. Forslaget har overordnet til formål at sikre etableringsfriheden og den fri udveksling af tjenesteydelser medlemsstaterne imellem, og dermed modvirke konkurrencebegrænsende forhold for tjenesteydelser, herunder advokaters rådgivningsydelser.

Endvidere har EU-Kommissionen den 9. februar 2004 afgivet en rapport om konkurrenceforholdene vedrørende professionelle tjenesteydelser (den såkaldte Monti-rapport). I rapporten er analyseret konkurrencemæssige forhold inden for en række liberale erhverv, herunder advokatbranchen, ligesom rapporten bl.a. berører begrænsninger i adgangen til at etablere sig som tjenesteyder, f.eks. i form af uddannelsesmæssige krav. Desuden behandler rapporten en række spørgsmål vedrørende ejerskabsforholdene for de liberale erhverv. EU-Kommissionen opfordrer i rapporten medlemsstaterne til at iværksætte nærmere undersøgelser vedrørende reguleringen af de liberale erhverv med henblik på at reformere eller fjerne konkurrencebegrænsende regulering, som ikke kan begrundes i andre og tungerevejende hensyn.

Ifølge såvel regeringens vækstplan *Vækst med vilje* som det supplerende regeringsgrundlag af 27. august 2003 (*Vækst Velfærd Fornyelse II*) er det regeringens målsætning, at konkurrencen i Danmark skal forbedres væsentligt og bringes på niveau med de bedste lande i OECD. Regeringen har i lyset heraf besluttet at ændre eller fjerne konkurrencebegrænsende regulering på en række udvalgte områder. Som led heri har en arbejdsgruppe bestående af Finansministeriet, Justitsministeriet og Økonomi- og Erhvervsministeriet gennemgået og vurderet reglerne om juridisk rådgivning. Der har i den forbindelse været enighed om, at advokaters møderetsmonopol i civile sager som en konkurrencebegrænsende regulering kun bør opretholdes, hvis ordningen kan begrundes med tungtvejende hensyn, som ikke kan tilgodeses på anden måde.

På den anførte baggrund og i lyset af, at der nu er forløbet godt 20 år siden den seneste samlede revision af retsplejelovens afsnit om advokater, har regeringen besluttet at nedsætte et udvalg, der skal foretage en samlet gennemgang af retsplejelovens regler om advokaters forhold.

2. Udvalget skal bl.a. overveje reglerne om advokaters møderetsmonopol i civile sager, dvs. eneretten til at repræsentere andre i retssager, jf. retsplejelovens § 131.

Retsplejelovens forarbejder indeholder ikke nogen nærmere angivelse af, hvilke hensyn møderetsmonopolet hviler på. Det må imidlertid antages, at eneretten i væsentlig grad bygger på et hensyn til klienterne, og at det har været antaget, at man ved møderetsmonopolet har sikret klienterne den bistand, der i kraft af advokaternes uddannelse, advokattilsynet, disciplinærreglerne mv. måtte anses for den bedst kvalificerede.

Møderetten må endvidere ses i sammenhæng med almindelige retsplejemæssige hensyn. Den civile retspleje bygger bl.a. på forhandlingsprincippet, hvorefter parterne – og ikke retten – har ansvaret for at fremskaffe og forelægge processtoffet for retten. Retten træffer således afgørelse på grundlag af det af parterne fremførte, men har ikke nogen selvstændig pligt til at oplyse sagen. Advokaten har endvidere en procesfuldmagt til at repræsentere sin klient i en retssag og har på en række punkter adgang til at handle med bindende virkning for klienten, f.eks. med hensyn til formulering af påstande og anbringender samt tilrettelæggelsen af sagen i øvrigt, herunder bevisførelsen. De retssikkerhedsmæssige hensyn til parten forudsætter derfor, at procesfuld-

mægtigen er velkvalificeret ikke alene på det retsområde, som tvisten vedrører, men også at vedkommende har den fornødne generelle indsigt og viden inden for den civile retspleje.

Hertil kommer hensynet til en effektiv gennemførelse af retssager ved domstolene. For at leve op til målsætningen om en hurtig og korrekt retspleje er det således væsentligt, at retssagens aktører alle formår at bidrage aktivt til at effektivisere processen, navnlig således at denne ikke forlænges unødigt. Ansvarer herfor påhviler i høj grad også de personer, som repræsenterer retssagens parter.

Der kan i dag rejses spørgsmål om, hvorvidt hensyn af den angivne karakter er tilstrækkelige til at begrunde opretholdelsen af et møderetsmonopol for advokater i civile sager. Med det væsentligt øgede uddannelsesniveau i befolkningen og den større gennemsigthed i samfundsmæssige forhold kan der rejses spørgsmål om, hvorvidt det – uden indblanding fra statsmagten – ikke bør være overladt til den enkelte borger selv at beslutte, hvilken type rådgiver man ønsker at lade sig repræsentere af.

Det kan også anføres, at der i de senere år har udviklet sig mere specialiserede former for rådgivningsvirksomhed, og at der i dag på en række områder findes rådgivningserhverv, som på særlige retsområder har mindst de samme kvalifikationer som advokater i almindelighed.

Endvidere kan der peges på, at hensynet til en fri konkurrence i dag tillægges en meget høj prioritet såvel i Danmark som internationalt, og at udgangspunktet derfor er, at konkurrencebegrænsende ordninger – som f.eks. møderetsmonopolet – alene bør opretholdes, hvis de kan begrundes med tungtvejende hensyn, som ikke kan tilgodeses på en mindre konkurrencebegrænsende måde.

Endelig kan det anføres, at der i Sverige har været en langvarig tradition for, at en part i en retssag kan vælge at lade sig repræsentere af en person, som ikke er advokat. Der eksisterer således ikke noget møderetsmonopol for advokater i Sverige, og denne ordning har efter det oplyste ikke været genstand for kritik.

På den anførte baggrund og bl.a. i lyset af den ovennævnte rapport fra EU-Kommissionen finder regeringen, at der nu er anledning til at overveje, om der fortsat foreligger så tungtvejende hensyn, at der er tilstrækkelig begrundelse for at opretholde advokaters møderetsmonopol i civile sager, eller om det helt eller delvist bør ophæves.

I udvalgets behandling af dette spørgsmål skal i givet fald indgå en vurdering af, om indførelse af fri adgang til at repræsentere andre i retssager (procesfuldmagten) skal omfatte alle instanser i domstolssystemet, ligesom konsekvenserne for reglerne vedrørende procesfuldmagten skal behandles.

Udvalget skal desuden behandle en række af de problemstillinger, som knytter sig til en ophævelse af møderetsmonopolet, herunder spørgsmålet om fri proces, retshjælps-

forsikring, omkostningsfastsættelse, reglerne om advokatpålæg samt ordningen vedrørende advokaters opnåelse af møderet for landsret.

3. Udvalget skal herudover se nærmere på de gældende regler om ejerskabsforholdene i advokatvirksomheder.

Efter retsplejelovens regler herom må advokatvirksomhed – ud over i enkeltmandsvirksomhed eller i et fællesskab af advokater – kun udøves af et advokatselskab, der drives i aktie- eller anpartsselskabsform. Advokatselskabet må alene have til formål at drive advokatvirksomhed, og selskabets aktier eller anparter må alene ejes af advokater, der aktivt driver advokatvirksomhed i selskabet, i dets moder- eller datterselskab, eller af et andet advokatselskab. En advokatvirksomhed kan således ikke ejes (helt eller delvist) af andre end advokater – det såkaldte forbud imod Multidisciplinary Partnerships (MDP). I advokatselskabsbekendtgørelsen er det endvidere fastsat, at advokatvirksomhed i selskabsform ikke kan drives i holdingselskabskonstruktioner.

Bestemmelsen om advokatselskaber i retsplejelovens § 124, der blev indført i 1990, og de tilhørende regler i advokatselskabsbekendtgørelsen, har til formål at sikre, at et advokatselskab – i samme omfang som en personligt drevet advokatvirksomhed – er uafhængig af interesser, der er advokatvirksomheden uvedkommende, og som kan være stridende mod klientens interesser.

Det blev ved lovændringen således tillagt stor betydning, at advokatvirksomheder ikke på grund af finansieringen af virksomhedernes kapitalgrundlag kan domineres af interesser, der vil kunne svække den generelle tillid til advokaters uafhængighed.

Det har her overfor været gjort gældende, at der kan rejses spørgsmål om, hvorvidt hensynet til advokaters uafhængighed udelukkende bør ansues ud fra en formel vinkel, dvs. alene på baggrund af regler vedrørende ejerskabsforhold, eller om hensynet til advokaters uafhængighed kan varetages samtidig med en lempelse af ejerskabsreglerne, f.eks. via særlige regler herom.

Som anført ovenfor har Advokatrådet over for Justitsministeriet stillet forslag om en ændring af adgangen til at drive advokatvirksomhed i selskabsform. Advokatrådet har herunder peget på, at f.eks. indførelse af adgang til at etablere holdingselskaber og kommanditaktieselskaber (partnerselskaber) i advokatbranchen vil kunne lette gennemførelsen af generationsskifter i advokatvirksomheder og styrke kapitalgrundlaget med henblik på fremtidige investeringer.

På den anførte baggrund skal udvalget således vurdere, om der nu kan være anledning til at revidere retsplejelovens regler om ejerskabsforholdene i advokatvirksomheder. Herunder skal det undersøges, om der bør skabes mulighed for at etablere f.eks. holdingselskaber, kommanditaktieselskaber mv. inden for advokatbranchen. Udvalget skal endvidere vurdere, hvorvidt det nuværende forbud i retsplejeloven mod udøvelse af advokatvirksomhed i tværfaglige samarbejder (MDP) fortsat bør opretholdes eller kan gøres mindre restriktivt uden at advokaters uafhængighed svækkes.

4. Endvidere skal udvalget se nærmere på reglerne om det pligtmæssige medlemskab af Advokatsamfundet.

Efter retsplejelovens § 143, stk. 1, er alle advokater medlemmer af Det Danske Advokatsamfund, hvis organer er tillagt disciplinærmyndighed samt kontrol- og tilsynsbeføjelser. Det pligtmæssige medlemskab blev indført ved retsplejeloven af 1916 og bygger på det hensyn, at der på grund af advokatvirksomheds betydning for retsplejen fandtes at være behov for en særlig kontrol med advokatens virksomhed, og at denne kontrol burde gennemføres uden at gøre brud på advokatens uafhængighed af bl.a. statsmagten.

I betænkning nr. 871/1979 vedrørende revision af retsplejelovens regler om advokater, der lå til grund for 1982-lovændringen, anførte udvalget bl.a., at det tvungne medlemskab er det naturlige grundlag for Advokatsamfundets nuværende disciplinærmyndighed over advokater og for advokatsamfundets tilsyn med overholdelsen af de særlige pligter med hensyn til klientkonto, erstatningsfond og ansvarsforsikring, der i tidens løb er pålagt advokater på initiativ fra advokatside og med Justitsministeriets godkendelse. Tilsvarende har Udvalget om eksklusivbestemmelser i betænkning nr. 1419/2002 anbefalet, at den eksisterende ordning om pligtmæssigt medlemskab af Advokatsamfundet opretholdes, bl.a. fordi de hensyn, der i sin tid begrundede ordningens indførelse, fortsat er relevante og afgørende.

I forslaget til lov om ændring af lov om beskyttelse mod afskedigelse på grund af foreringsforhold (L 120), der blev fremsat af beskæftigelsesministeren den 9. januar 2003, er det bl.a. anført, at regeringen finder det væsentligt, at der – uanset eksklusivudvalgets anbefaling – foretages en nærmere gennemgang af den gældende ordning om advokatens pligtmæssige medlemskab af Det Danske Advokatsamfund med henblik på at vurdere behovet for ordningens opretholdelse.

I forlængelse heraf finder regeringen det rigtigst, at der i tilknytning til den samlede gennemgang af retsplejelovens regler om advokatens forhold, som nu iværksættes, også foretages den gennemgang af det pligtmæssige medlemskab af Advokatsamfundet, som er omtalt i lovforslaget.

5. Udvalget skal desuden behandle spørgsmålet om en eventuel ændring af reglerne vedrørende behandlingen af klager over advokater, herunder klager over advokatens salærberegning.

Reglerne om klager over advokater findes i retsplejelovens §§ 134 – 147 f. Advokatnævnet, der er et uafhængigt klagenævn oprettet i henhold til retsplejelovens § 144, har siden ændringen af retsplejeloven i 1982 været sammensat af et formandskab bestående af tre dommere samt 15 andre medlemmer, hvoraf de seks er personer uden advokatbaggrund. Advokatnævnet behandler disciplinær- og salærklager vedrørende advokater. I salærklagesager træffer den stedlige advokatkredsbestyrelse – suppleret

med en offentlighedsrepræsentant – dog afgørelse i første instans, og parterne kan påklage afgørelsen til Advokatnævnet.

Advokatrådet har – som anført ovenfor under pkt. 1 – haft indgående overvejelser om en eventuel ændring af ordningen vedrørende behandlingen af klager over advokater. I disse overvejelser er indgået et forslag om at oprette et disciplinærnævn, hvis sammensætning, virke og kompetence skal videreføre det nuværende Advokatnævns aktiviteter i disciplinærsager. Der er endvidere peget på den mulighed, at der herudover oprettes et særligt salærklagenævn med kompetence til at behandle salærklager fra forbrugere, hvis afgørelser af begge parter skal kunne indbringes for byretten. For så vidt angår sammensætningen af salærklagenævnet indebærer forslaget, at nævnet sammensættes af et medlem (og formand), som er dommer og udpeges af Højesterets præsident, et medlem udpeget af Forbrugerrådet og et medlem udpeget af Advokatrådet blandt advokater. Endelig har Advokatrådet peget på behovet for offentliggørelse af alle afgørelser, som pålægger en advokat disciplinært ansvar for tilsidesættelse af god advokatskik i forhold til klienter.

Udvalget anmodes om i sin behandling af klageordningen at inddrage det forslag til struktur for en ny klageordning, som har været overvejet i Advokatrådets regi.

6. Udvalget kan behandle andre relevante problemstillinger vedrørende advokaters forhold, som det måtte findes hensigtsmæssigt at tage op.

På de områder, hvor udvalget finder, at der er behov for en ændring af gældende ret, anmodes udvalget om at udarbejde lovudkast.

Udvalget kan afgive delbetænkninger. Udvalget anmodes om at tilrettelægge sit arbejde således, at udvalgets samlede betænkning eller en eventuel delbetænkning om advokaters møderetsmonopol foreligger i løbet af ca. 1 år.

Medlemmer:

Formand (Højesteretspræsident Jacques Hermann)

1 repræsentant for Østre og Vestre Landsret

1 medlem indstillet af Den Danske Dommerforening

1 medlem indstillet af Dommerfuldmægtigforeningen

1 repræsentant for Justitsministeriet

2 repræsentanter for Økonomi- og Erhvervsministeriet

1 repræsentant for Beskæftigelsesministeriet

2 medlemmer indstillet af Advokatrådet

1 medlem indstillet af Foreningen af Advokater og Advokatfuldmægtige

1 universitetsmedlem

1 medlem indstillet af Dansk Industri

1 medlem indstillet af Dansk Handel og Service (DHS), Handel, Transport & Service (HTS) og Håndværksrådet i forening

1 medlem indstillet af Finansrådet, Realkreditrådet og Forsikring & Pension i forening

1 medlem indstillet af Landsorganisationen i Danmark
1 medlem indstillet af Forbrugerrådet

Sekretariat: Justitsministeriet”

Efter at Danmark den 11. januar 2006 blev dømt ved Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol i sagerne Sørensen vs. Danmark (52562/99) og Rasmussen vs. Danmark (52620/99), jf. nedenfor afsnit 5.1.1., fik udvalget den 25. januar 2006 følgende tillægskommissorium:

”Tillægskommissorium for Udvalget vedrørende advokater

Ved kommissorium af 21. juni 2004 har Justitsministeriet nedsat Udvalget vedrørende advokater, som har til opgave at foretage en samlet gennemgang retsplejelovens regler om advokaters forhold.

Udvalget skal blandt andet se nærmere på reglerne om det pligtmæssige medlemskab af Advokatsamfundet.

Efter Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols dom af 11. januar 2006 i sagen mod Danmark om eksklusivaftaler på arbejdsmarkedet har regeringen tilkendegivet, at man er indstillet på at afskaffe de eksklusivlignende ordninger inden for de liberale erhverv.

Justitsministeriet skal derfor anmode udvalget om i sin betænkning at beskrive mulige løsningsmodeller i forbindelse med de spørgsmål, der opstår ved en afskaffelse af det pligtmæssige medlemskab af Advokatsamfundet.

Det bør i den forbindelse beskrives, hvordan kontrollen og tilsynet med advokaterne kan tilrettelægges, således at offentlighedens og den enkelte klients tillid til advokatprofessionen ikke svækkes. Det bør i den forbindelse overvejes, om den ansvarlige myndighed eller lignende kun skal behandle klager, eller om der også på myndighedens eget initiativ skal kunne rejses sag mod en advokat.

Det bør også overvejes, hvordan klienter og andre sikres mod økonomisk tab ved advokaters misbrug af betroede midler eller ved andre ansvarspådragende forhold fra advokaters side, f.eks. ved fastsættelse af regler om lovpligtig ansvarsforsikring eller garantistillelse.

Også spørgsmålet om varetagelsen af de opgaver vedrørende advokatfuldmægtiguddannelsen, som i dag forestås af Advokatsamfundet, må overvejes.

Endelig bør udvalget vurdere, om en nyordning uden pligtmæssigt medlemskab giver anledning til andre ændringer i retsplejeloven eller administrative forskrifter.

Udvalget anmodes om at tilrettelægge sit arbejde således, at udvalget kan afgive en delbetænkning om såvel møderetsmonopolet som det pligtmæssige medlemskab – eller en samlet betænkning – inden udgangen af juni 2006.”

Advokatrådet udsendte i maj 2005 en betænkning om advokaters grund- og efteruddannelse. Betænkningen blev efterfølgende sendt til Advokatudvalget med henblik på, at Advokatrådets forslag kunne indgå i Advokatudvalgets overvejelser om den fremtidige regulering af advokatprofessionen.

Advokatudvalget besluttede på møde i udvalget den 23. august 2005, at følgende emner fra Advokatrådets betænkning skulle behandles i udvalget:

1. Procedureprøve og møderet for landsret, jf. nærmere nedenfor afsnit 7.2.
2. Muligheden for at andre end juridiske kandidater kan blive advokater, jf. nærmere nedenfor afsnit 7.3.
3. Mere liberal tilgang til branchen, jf. nærmere nedenfor afsnit 7.4.
4. Ændring af retsplejelovens § 123, stk. 1, jf. nærmere nedenfor afsnit 7.5.
5. Obligatorisk årlig efteruddannelse for alle advokater og advokatfuldmægtige, jf. nærmere nedenfor afsnit 7.6.

Advokatrådet udsendte endvidere i juli 2005 en betænkning om advokaters tilsyns- og disciplinær-system. De i kapitel 6 nævnte forslag fra Advokatrådet fremgår af denne betænkning.

1.2. Udvalgets sammensætning.

Udvalget har ved afgivelsen af denne betænkning haft følgende sammensætning:

Formand:

Professor, dr. jur. Mads Bryde Andersen (Københavns Universitet)

Medlemmer:

Landsdommer Knud A. Knudsen (repræsentant for Østre og Vestre Landsret)

Dommer Henrik Linde (indstillet af Den Danske Dommerforening)

Retsassessor Janne Pernille Rasmussen (indstillet af Dommerfuldmægtigforeningen)

Afdelingschef Jens Kruse Mikkelsen (repræsentant for Justitsministeriet)

Chefkonsulent Dennis Schnell-Lauritzen (repræsentant for Økonomi- og Erhvervsministeriet)

Kontorchef Finn Juul Porsborg (repræsentant for Konkurrencestyrelsen)
Fuldmægtig Kirsten Weber Olsen (repræsentant for Beskæftigelsesministeriet)
Advokat Sys Roving (indstillet af Advokatrådet)
Advokat Jørn Friis (indstillet af Advokatrådet)
Advokat Jesper Hedegaard (indstillet af Foreningen af Advokater og Advokatfuldmægtige)
Chefjurist, advokat Henrik Schultz (indstillet af Dansk Industri)
Souschef, advokat Gry Asnæs (indstillet af Dansk Handel og Service (DHS), Handel, Transport & Service (HTS) og Håndværksrådet i forening)
Kontorchef Jakob Thyssen Valerius (indstillet af Finansrådet, Realkreditrådet og Forsikring & Pension i forening)
LO-sekretær Marie-Louise Knuppert (indstillet af Landsorganisationen i Danmark)
Chefkonsulent Benedicte Federspiel (indstillet af Forbrugerrådet)

Chefjurist Henrik Schultz indtrådte som medlem i august 2004 i stedet for konsulent Catharina Dreyer.

Chefkonsulent Jens Valdemar Krenchel indtrådte som medlem i januar 2005 i stedet for chefjurist Henrik Schultz.

Kontorchef Finn Juul Porsborg indtrådte som medlem i april 2005 i stedet for kontorchef Bente Skovgaard Kristensen.

Advokat Jørn Friis indtrådte som medlem i august 2005 i stedet for advokat Oluf Hjortlund.

Chefkonsulent Dennis Schnell-Lauritzen indtrådte som medlem i oktober 2005 i stedet for kontorchef Henrik Græsdal.

Professor, dr.jur. Mads Bryde Andersen tiltrådte som formand for udvalget i januar 2006 i stedet for fhv. højesteretspræsident Jacques Hermann.

Chefjurist Henrik Schultz indtrådte på ny som medlem i maj 2006 i stedet for chefkonsulent Jens Valdemar Krenchel.

Udvalgets sekretariat har bestået af kontorchef Torben Jensen, Justitsministeriet (sekretariatsleder), fuldmægtig Heidi Truelsen, Justitsministeriet (sekretær), og indtil den 1. februar 2006 tillige fuldmægtig Mette Fjord Kristensen, Justitsministeriet (sekretær).

1.3. Udvalgets arbejde.

Udvalget har afholdt 17 møder.

På det første møde i udvalget blev det besluttet at nedsætte en arbejdsgruppe vedrørende ejer-skabsforholdene i advokatvirksomheder. Arbejdsgruppen bestod af professor, dr. jur. Mads Bryde Andersen (formand for arbejdsgruppen), advokat Sys Rovsing, afdelingschef Jens Kruse Mikkelsen, kontorchef Bente Skovgaard Kristensen, som senere blev afløst af chefkonsulent Dennis Schnell-Lauritzen, og advokat Jesper Hedegaard. Som eksternt medlem deltog generalsekretær Henrik Rothe, Advokatsamfundet. Kontorchef Torben Jensen og fuldmægtig Heidi Truelsen fungerede som sekretariat for arbejdsgruppen.

Arbejdsgruppen fik til opgave at indsamle materiale og forberede emnet til brug for drøftelse i udvalget. Arbejdsgruppen har afholdt 5 møder. På det 4. møde deltog adm. direktør Ane Arnth Jensen fra Registrerede Revisorer FRR samt adm. direktør Uffe Conrad og formand Jørgen Peter Bærentsen fra Foreningen af Statsautoriserede Revisorer.

Den 11. januar 2006 afgjorde Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (EMD) i sagerne Sørensen vs. Danmark (52562/99) og Rasmussen vs. Danmark (52620/99), at foreningsfriheden var blevet krænkede i forhold til Sørensen og Rasmussen, jf. den Europæiske Menneskerettighedskonventions (EMRK) art. 11. Domstolen tog dermed endelig stilling til, at tvungent foreningsmedlemskab og eksklusivaftaler i forbindelse med ansættelsesforhold ikke er i overensstemmelse med konventionens art. 11. Dommen vedrører alene beskyttelsen af den negative foreningsfrihed i forbindelse med ansættelsesforhold og vedrører således ikke spørgsmålet om lovpligtigt medlemskab af et advokatsamfund. Praxis fra EMD har i øvrigt fastslået, at et lovpligtigt medlemskab af et advokatsamfund ikke er omfattet af EMRK art. 11. Der henvises til afsnit 5.1.1.

Den danske regering har imidlertid – som det fremgår af tillægskommissorium af 25. januar 2006 for udvalget, jf. afsnit 1.1. – tilkendegivet, at man er indstillet på at afskaffe de eksklusivlignende ordninger inden for de liberale erhverv.

Udvalget har derfor nedenfor i afsnit 5.1.3. beskrevet mulige løsningsmodeller i forbindelse med de spørgsmål, der opstår ved en afskaffelse af det pligtmæssige medlemskab af Advokatsamfundet. Et stort flertal af udvalgets medlemmer anbefaler den gennearbejdede model 1. På grund af den tidsfrist, der ifølge tillægskommissoriet gælder for udvalgets arbejde, har udvalget ikke haft mulighed for at beskrive de øvrige modeller fuldt ud og overveje alle konsekvenser i forbindelse med disse.

Udvalget har under processen med at beskrive og analysere de enkelte modeller gjort brug af nogle foreløbige skitser til lovudkast til de enkelte modeller. Henset til de tidsmæssige rammer, som er fastsat i tillægskommissorium af 25. januar 2006, jf. afsnit 1.1., har udvalget dog ikke haft lejlighed til endeligt at bearbejde disse lovudkast. Derfor har udvalget fundet det rigtigst ikke at medtage lovudkast vedrørende model 2-5 i betænkningen, men alene vedrørende model 1, som et stort flertal af udvalgets medlemmer kan tilslutte sig.

København, september 2006

Mads Bryde Andersen
(formand)

Gry Asnæs

Benedicte Federspiel

Jørn Friis

Jesper Hedegaard

Knud A. Knudsen

Marie-Louise Knuppert

Henrik Linde

Jens Kruse Mikkelsen

Kirsten Weber Olsen

Finn Juul Porsborg

Janne Pernille Rasmussen

Sys Røvsing

Dennis Schnell-Lauritzen

Henrik Schultz

Jakob Thyssen Valerius

Torben Jensen
(sekretariatsleder)

Heidi Truelsen
(sekretær)

1.4. Resumé af udvalgets forslag.

Alle advokater er i dag forpligtet til at være medlem af Det Danske Advokatsamfund. Udvalget er blevet anmodet om at beskrive mulige løsningsmodeller i forbindelse med de spørgsmål, der opstår ved en afskaffelse af det pligtmæssige medlemskab af Advokatsamfundet.

Udvalgets overvejelser herom fremgår af kapitel 5.

12 af udvalgets medlemmer (Mads Bryde Andersen, Gry Asnæs, Benedicte Federspiel, Jørn Friis, Jesper Hedegaard, Knud A. Knudsen, Marie-Louise Knuppert, Henrik Linde, Janne Pernille Rasmussen, Sys Rovsing, Henrik Schultz, Jakob Thyssen Valerius) anbefaler den i afsnit 5.1.3.2. beskrevne model 1 som grundlag for en fremtidig regulering af advokatprofessionen. Modellen indebærer en ændring af retsplejelovens § 143, stk. 1, således at Advokatsamfundet fremover ikke anses for en forening, men en ved lov oprettet og reguleret institution, som varetager en række samfundsmæssige og almennyttige opgaver, primært tilsyns- og disciplinærfunktionen i forhold til advokaterne. Modellen udgør endvidere en samlet løsning på udvalgets overvejelser om en ændring af systemet vedrørende behandling af klager over advokater, advokaters grund- og efteruddannelse, opnåelse af møderet for landsret, ejerskabsforholdene i advokatvirksomheder samt lempelse af advokaters møderetsmonopol. Disse medlemmer finder ikke, at nogen af de øvrige modeller, som er beskrevet i afsnit 5.1.3., er egnet til at danne grundlag for den fremtidige regulering af advokatstanden.

4 af udvalgets medlemmer (Jens Kruse Mikkelsen, Kirsten Weber Olsen, Finn Juul Porsborg, Dennis Schnell-Lauritzen) finder, at valget mellem de forskellige modeller i høj grad beror på en politisk afvejning af, i hvor høj grad de tilgodeser henholdsvis det principielle hensyn til at sikre foreningsfriheden og de principielle hensyn, der hidtil har begrundet det pligtmæssige medlemskab af Advokatsamfundet. Disse medlemmer afstår derfor fra at foretage denne afvejning.

Udvalget har endvidere behandlet spørgsmålet om en eventuel ændring af reglerne vedrørende behandlingen af klager over advokater, herunder klager over advokaters salærberegning, jf. kapitel 6.

Udvalget foreslår, at behandlingen af de ordinære klientkontoerklæringer effektiviseres og automatiseres, at tilsynet med advokatvirksomheder, hvis økonomi forringes, intensiveres for at forebygge, at advokater groft overtræder klientkontoreglerne, samt at de advokater, som har været medejere af et advokatselskab, der er gået konkurs, og som efterfølgende fortsætter med at drive advokatvirksomhed i personligt regi, sættes under skærpet overvågning.

Endvidere foreslår udvalget, at der etableres mulighed for at indkalde advokater til en kollegial samtale eller underlægge dem kollegialt tilsyn.

Herudover foreslår udvalget en ændret sammensætning af Advokatnævnet, indførelse af ensartede regler for behandlingen af salær- og adfærdsklager, indførelse af muligheden for at fastsætte gebyr for at klage til Advokatnævnet samt ændring af varetagelsen af sagsforberedelsen for Advokatnævnet.

Endvidere foreslår udvalget, at der fastsættes en frist for, hvornår Advokatnævnets afgørelse skal foreligge, at sanktionsmuligheden advarsel fjernes, at praksis i de grovere bødesager skærpes, samt at muligheden for, at Advokatnævnets formand kan afvise klager, fjernes.

Endelig foreslår udvalget, at afgørelser fra Advokatnævnet offentliggøres i videre omfang end i dag, samt at der i frakendelsessager indføres mulighed for at pålægge advokaten at afholde omkostninger til den forsvarende, som har været beskikket for vedkommende.

Herudover har udvalget gennemgået reglerne om advokatuddannelsen samt opnåelse af møderet for landsret, jf. udvalgets overvejelser herom i kapitel 7.

Udvalget foreslår, at ansættelse som autoriseret advokatfuldmægtig i en virksomhed eller i en organisation bør ligestilles med ansættelse som autoriseret advokatfuldmægtig hos en advokat, som udøver advokatvirksomhed, og at der åbnes mulighed for, at også anden beskæftigelse efter en konkret bedømmelse af stillingens indhold og relevans for advokatgerningen medregnes fuldt ud.

Endvidere foreslår udvalget, at en cand.jur., som vil være advokat, udover at bestå advokateksamen skal føre én sag for byretten med tilfredsstillende resultat.

Reglerne om møderet for landsret foreslås ændret, således at den ene af de 2 prøvesager fremover kan være en byretssag.

Udvalget stiller desuden forslag om, at reglen i retsplejelovens § 123, stk. 1, om, hvem der kan udøve enkeltmandsvirksomhed som advokat, udstrækkes til også at omfatte muligheden for at være indehaver af en advokatvirksomhed.

Herudover foreslår udvalget, at der indføres en obligatorisk årlig efteruddannelse for alle advokater og advokatfuldmægtige.

Udvalget har også set nærmere på de gældende regler om ejerskabsforholdene i advokatvirksomheder. I dag må alene advokater eller et andet advokatselskab eje aktier eller anparter i et advokatselskab. Udvalget foreslår, jf. kapitel 8, at der åbnes mulighed for, at andre end advokater kan eje aktier eller anparter i kapitalselskaber, dog således at mere end ni tiendedele af aktierne eller anparterne skal forblive hos advokaterne. Der åbnes alene op for aktiv kapitalinvestering. De ejere, som ikke er advokater, skal bestå en prøve i advokatret. Udvalget foreslår endvidere, at advokatvirksomhed skal kunne drives som et kommanditaktieselskab eller i en holdingselskabskonstruktion, hvor holdingselskabet alene er ejet af advokater, samt at det fremover skal tillades at omdanne et advokatselskab til andet formål.

Udvalget har herudover overvejet reglerne om advokaters møderetsmonopol i civile sager, jf. udvalgets overvejelser herom i kapitel 9. Udvalget har i den forbindelse opstillet modeller for en lempelse af advokaternes møderetsmonopol.

10 af udvalgets medlemmer (Mads Bryde Andersen, Jørn Friis, Jesper Hedegaard, Knud A. Knudsen, Marie-Louise Knuppert, Henrik Linde, Janne Pernille Rasmussen, Sys Roving, Henrik Schultz, Jakob Thyssen Valerius) anbefaler, at møderetsmonopolet lempes, således, at der indføres fri adgang til at møde som procesfuldmægtig i den forenklede inkassoproses og under udlægsforretninger i fogedretten, hvor der ikke skal ske behandling af en tvist (model A).

6 af udvalgets medlemmer (Gry Asnæs, Benedicte Federspiel, Jens Kruse Mikkelsen, Kirsten Weber Olsen, Finn Juul Porsborg, Dennis Schnell-Lauritzen) finder, at der – udover ovennævnte lempelse – bør ske yderligere lempelser af advokaters møderetsmonopol, således at der indføres fri adgang til at møde som procesfuldmægtig i småsagsprocessen samt under udlægsforretninger i fogedretten, hvor der skal ske behandling af en tvist (model B).

14 af udvalgets medlemmer (Gry Asnæs, Benedicte Federspiel, Jørn Friis, Knud A. Knudsen, Marie-Louise Knuppert, Henrik Linde, Jens Kruse Mikkelsen, Kirsten Weber Olsen, Finn Juul Porsborg, Janne Pernille Rasmussen, Sys Roving, Dennis Schnell-Lauritzen, Henrik Schultz, Jakob Thyssen Valerius) anbefaler endvidere, at der indføres en ordning, hvorefter justitsministeren kan autorisere juridiske medarbejdere i organisationer, der virker som partsrepræsentanter i det arbejdsretlige system, til at føre sager vedrørende løn- og ansættelsesforhold i byretten.

Endelig har udvalget overvejet en ændring af retsplejelovens § 122, stk. 2, og § 129, jf. kapitel 10. Udvalget finder, at der kan være en række tilfælde, hvor det kunne overvejes at lempe praksis for meddelelse af dispensationer i sager om offentligt ansattes udøvelse af advokatvirksomhed uden for den offentlige tjeneste, jf. retsplejelovens § 122, stk. 2. Udvalget foreslår en ændring af bestemmelsen, således at det kommer til at fremgå, hvilke hensyn Justitsministeriet efter den nye praksis skal lægge vægt på i forbindelse med afgørelser om dispensation. For så vidt angår retsplejelovens § 129 foreslår udvalget denne ændret, således at den også omfatter partnere, personer og andre, som i øvrigt beskæftiges i advokatvirksomheden.

Kapitel 2. Gældende ret.

2.1. Det pligtmæssige medlemskab af Advokatsamfundet og behandlingen af klager over advokater.

De gældende regler om advokaters pligtmæssige medlemskab af Advokatsamfundet findes i retsplejelovens § 143, jf. herved lovebekendtgørelse nr. 910 af 27. september 2005 med senere ændringer. § 143, stk. 1, har følgende ordlyd:

”Alle advokater er medlemmer af Det danske Advokatsamfund.”

Bestemmelsen indebærer, at enhver advokat automatisk bliver medlem af Advokatsamfundet, når han eller hun modtager beskikkelse. Der finder ikke nogen egentlig indmeldelse sted, og et medlem af Advokatsamfundet kan ikke ekskluderes. Udtræden af Advokatsamfundet kan kun ske ved, at retten til at udøve advokatvirksomhed ophører. Pr. 9. juni 2006 var der i alt 4.851 advokater med dansk advokatbeskikkelse i Danmark.

2.1.1. Den historiske baggrund for reglerne om det pligtmæssige medlemskab.

Bestemmelsen i § 143, stk. 1, blev oprindeligt indført som § 139 i den første retsplejelov fra 1916, der trådte i kraft den 1. oktober 1919.¹ Bestemmelsen havde følgende ordlyd:

”§ 139. Samtlige Sagførere udgør et Samfund.”

I næsten 50 år forud for retsplejelovens vedtagelse i 1916 havde spørgsmålet om sagførervæsenets orden og oprettelse af et disciplinærråd været under overvejelse bl.a. i Justitsministeriet. Allerede i forbindelse med udarbejdelse af forslaget til sagførerloven af 1868 havde daværende justitsminister C. Leuning således foreslået, at der blev oprettet et disciplinærråd, der skulle ned sættes af Justitsministeriet. Sagførerstandens modstand mod dette forslag, der blev opfattet som mistillid til standen, var imidlertid så stor, at idéen om et disciplinærråd ikke blev udmøntet i det endelige lovforslag. Sagførerloven indeholdt derfor ikke regler, der regulerede sagførernes organisering eller gav hjemmel til at oprette et disciplinærråd.

¹ Lovforslaget blev vedtaget i 1916 og stadfæstet som lov nr. 70 af 11. april 1916 om rettens pleje.

Samme år som sagførerloven blev vedtaget, nedsatte justitsministeren Den 2. Proceskommission, som i februar 1876 afgav betænkningen ”Udkast til Lov om Domsmagts, den offentlige Anklagemyndigheds, Politimyndighedens samt Sagførervæsenets Ordning”.

Betænkningen indeholdt bl.a. en omfattende undersøgelse af sagførervæsenets organisation, idet kommissionen fandt, at en heldig gennemførelse af en retsreform for en væsentlig del beroede på, at sagførernes anseelse blev styrket ved indførelse af en lovfæstet organisation. Det fremgår af betænkningen, at forbilledet for den foreslåede disciplinærordning var det franske system, hvor der i hver retskreds med en kollegial domstol fandtes et disciplinærråd, hvis medlemmer var valgt af og blandt kredsens advokater. Disciplinærrådet skulle påse, at advokaterne undgik pligtstridige og uhæderlige forhold, ligesom rådet skulle tage stilling til tvister angående advokaternes honorarer.

Proceskommissionen foreslog på den baggrund, at der for hver landsretskreds skulle oprettes et sagførersamfund med et sagførråd, der havde til formål at hævde sagførerstandens værdighed og anseelse gennem et kontrolorgan, der udgik fra standen selv, og som havde kontrol- og disciplinærmyndighed over samtlige sagførere i kredsen.

I betænkningen anføres bl.a.:

”Om oprettelsen af en disciplinærmyndighed for sagførere stemmer med forholdets natur, har såvel andetsteds som hos os været genstand for tvivl, idet man har bestridt, at der var særlig grund til at stille sagførervirksomhed under en kontrol, som ingen anden næringsvirksomhed er undergivet.

Denne tvivl er imidlertid kun begrundet fra det standpunkt, der i sagførervirksomheden alene ser en næring. Går man derimod med det foreliggende forslag ud fra, at denne virksomhed i følge dens betydning for selve retsplejen også har en anden side, som navnlig gør sig gældende i den mundtlige rettergang, kan ønskeligheden af en særlig kontrol med sagførervirksomheden i og for sig ikke bestrides. Spørgsmålet er kun, om det er muligt at opstille en virksom kontrol i så henseende uden at gøre brud på den uafhængighed, som tilkommer sagførerstillingen.

Fra dette synspunkt må det utvivlsomt forkastes at stille sagførervirksomheden under en almindelig kontrol fra embedsmyndighedernes side. De samme hensyn, som har ført til ikke at betinge adgangen til sagførervirksomhed af regeringens tilladelse, taler også for at hævde sagførernes uafhængighed af statsmagten i udøvelsen af deres kald. Derimod skønnes det ikke, at en kontrol, som udgår fra sagførersamfundet selv, skulle kunne gøre noget skår i sagførerstillingens uafhængighed og værdighed. Heller ikke er der grund til at antage, at sagførrådene skulle være tilbøjelige til at gå det enkelte medlem af samfundet for nær. Efter de erfaringer, man andetsteds har

gjort, er det snarere at befrygte, at rådene vil vise for stor tilbageholdenhed i udøvelsen af deres tilsynsmyndighed. Da denne imidlertid ikke afskærer nogen af de veje, ad hvilke man hidtil har kunnet gøre ansvar gældende mod sagførere, men kun er bestemt til at være et supplement til disse, kan der selvfølgelig ikke derfra hentes nogen afgørende indvending mod institutionen.”

I 1880 fremsatte justitsministeren et forslag til retsplejelov, der hvilede på Den 2. Proceskommissions betænkning. Forslaget blev imidlertid ikke vedtaget, og Den 3. Proceskommissions betænkning fra 1899 indeholdt ikke forslag til regler om et sagførerråd med disciplinærmyndighed.

Efter systemskiftet i 1901 fremsatte justitsministeren på ny et forslag til retsplejelov, der nu hvilede på Den 3. Proceskommissions betænkning. Under forslagens behandling i Rigsdagen blev der imidlertid indføjet et afsnit om sagførerråd, der i det væsentlige svarede til Den 2. Proceskommissions forslag fra 1876. I stedet for Den 2. Proceskommissions forslag om et sagførersamfund for hver landsretskreds indeholdt det nye afsnit dog et forslag om oprettelse af ét sagførersamfund.

Dette forslag blev vedtaget og udmøntet i retsplejeloven fra 1916 (som § 139), der uforandret var gældende indtil den revision af retsplejelovens afsnit om advokater, som blev gennemført ved lov nr. 277 af 9. juni 1982. Ved denne revision fik bestemmelsen den ordlyd (og det paragrafnummer), som den har i dag.

Revisionen byggede på betænkning nr. 871/1979 vedrørende revision af retsplejelovens afsnit om advokater. Udvalget bag betænkningen var af den opfattelse, at advokaternes pligtmæssige medlemskab af Advokatsamfundet burde bevares. I betænkningens afsnit 6.7. vedrørende Advokatsamfundet og dets myndighed, side 61, er det således bl.a. anført:

”Advokaternes obligatoriske medlemskab af advokatsamfundet bør efter udvalgets opfattelse bevares. Det tvungne medlemskab er det naturlige grundlag for advokatsamfundets nuværende disciplinærmyndighed over advokater, jf. kapitel 5, afsnit 5.1., og for advokatsamfundets tilsyn med overholdelsen af de særlige pligter med hensyn til klientkonto, erstatningsfond og ansvarsforsikring, der i tidens løb er pålagt advokater på initiativ fra advokatside og med justitsministeriets godkendelse.”

Som følge heraf foreslog udvalget, at den gældende ordning blev opretholdt uændret, og at der alene foretoges en modernisering af bestemmelsens ordlyd. Dette forslag blev vedtaget, og revisionen af retsplejelovens afsnit om advokater kom derfor ikke til at berøre reglerne om advokaters pligtmæssige medlemskab af Advokatsamfundet.

Reglerne om advokaters pligtmæssige medlemskab af Advokatsamfundet er ikke siden ændret. Samtidig med, at forbudet i retsplejelovens § 124 mod at drive advokatvirksomhed i selskabsform blev ophævet, blev der dog i § 143, stk. 2, som 3. pkt. indført en bestemmelse, hvorefter Advokatsamfundets tilsyns- og sanktionsbeføjelser blev udvidet til også at omfatte advokatselskaber.²

Retsplejelovens krav om pligtmæssigt medlemskab af Advokatsamfundet er senest gennemgået i Eksklusivudvalgets betænkning nr. 1419 fra juni 2002.

I betænkningen side 69-74 gennemgås baggrunden for og formålet med dette lovkrav samt betydningen heraf. Det er Eksklusivudvalgets opfattelse – på samme måde som det var opfattelsen i betænkning nr. 871/1979 – at den eksisterende ordning bør bevares, og at de hensyn, der i sin tid begrundede indførelsen af ordningen, efter Eksklusivudvalgets opfattelse fortsat er relevante og afgørende. Eksklusivudvalget fremhæver advokatens særlige funktion i samfundet, som forudsætter uafhængighed af statsmagten. Den eksisterende ordning sikrer denne uafhængighed og tilgodeser samtidig det offentliges interesse i, at der udøves en effektiv kontrol med advokaters optræden og behandling af konkrete sager.

Efter Eksklusivudvalgets opfattelse er det en nødvendig forudsætning for, at Advokatsamfundet har mulighed for at udøve et effektivt tilsyn, at alle advokater er medlemmer af Advokatsamfundet. Det pligtmæssige medlemskab adskiller sig herved afgørende fra eksklusivbestemmelser i kollektive aftaler på arbejdsmarkedet, hvor lovgivningsmagten ikke har tillagt fagforeninger og arbejdsgivere udøvende og dømmende beføjelser i forhold til deres medlemmer.

Eksklusivudvalget fastslår i øvrigt, at Danmarks internationale forpligtelser ikke er til hinder for at opretholde den eksisterende ordning med advokaters pligtmæssige medlemskab af Advokatsamfundet. Dette begrundes i, at et lovpligtigt medlemskab af en forening, der ved lov har fået overdraget udøvende og dømmende myndighed, ikke er omfattet af beskyttelsen af Den Europæiske Menneskerettighedskonventionens art. 11, idet der ikke er tale om en forening i konventionens forstand. Praksis fra Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol er nærmere omtalt i afsnit 5.1.1.

Beskæftigelsesministeren fremsatte den 9. januar 2003 forslag til lov om ændring af lov om beskyttelse mod afskedigelse på grund af foreningsforhold (lovforslag nr. L 120). Her er det bl.a. anført, at regeringen finder det væsentligt, at der – uanset Eksklusivudvalgets anbefaling – foretages en nærmere gennemgang af den gældende ordning om advokaters pligtmæssige medlemskab

² Ændringerne blev gennemført ved lov nr. 403 af 13. juni 1990.

af Det Danske Advokatsamfund med henblik på at vurdere behovet for ordningens opretholdelse. Lovforslaget blev ikke vedtaget og bortfaldt med udgangen af folketingssamlingen 2002-03.

Ved dom af 11. januar 2006 afgjorde Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol i sagerne Sørensen vs. Danmark (52562/99) og Rasmussen vs. Danmark (52620/99), at foreningsfriheden var blevet krænket i forhold til Sørensen og Rasmussen, jf. Den Europæiske Menneskerettighedskonventions art. 11, jf. afsnit 5.1.1.

Ved lov nr. 153 af 26. april 2006 ændredes lov om beskyttelse mod afskedigelse på grund af foreningsforhold.

Loven indeholder nu et forbud mod eksklusivaftaler på arbejdsmarkedet og et forbud mod, at en arbejdsgiver lægger vægt på foreningsforhold i forbindelse med ansættelse og afskedigelse. Det fremgår af bemærkningerne til lovforslaget (L 153, fremsat af beskæftigelsesministeren den 2. februar 2006), at lovændringen har til formål at bringe foreningsfrihedsloven i overensstemmelse med Den Europæiske Menneskerettighedskonventions art. 11 om beskyttelse af foreningsfriheden, således som den er fortolket ved ovennævnte dom fra Menneskerettighedsdomstolen.

Det fremgår endvidere af bemærkningerne til lovforslaget, at dommen ikke ændrer ved, at foreninger, der er oprettet ved lov, og som udfører offentlig myndighed som f.eks. lovregulerede kollegiale organer blandt visse liberale professioner, der fastsætter fagetiske regler og håndhæver disse over for deres medlemmer, ikke omfattes af foreningsbegrebet i Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 11. Regeringen har imidlertid besluttet at afskaffe de eksklusivlignende ordninger inden for de liberale erhverv.

Endvidere fremgår det af bemærkningerne, at Justitsministeriet vil anmode det nedsatte udvalg om advokater om i sin betænkning at beskrive mulige løsningsmodeller i forbindelse med de spørgsmål, der opstår ved en afskaffelse af det pligtmæssige medlemskab af Advokatsamfundet. Det drejer sig navnlig om, hvordan kontrollen og tilsynet med advokaterne kan tilrettelægges. Justitsministeriet vil på baggrund af betænkningen fra udvalget udarbejde et lovforslag om ophævelse af det obligatoriske medlemskab af Advokatsamfundet og om den fremtidige tilrettelæggelse af et tilsyn, klagesagsbehandling og uddannelse på advokatområdet med henblik på fremsættelse i Folketinget i oktober 2006.

Ved lov nr. 491 af 7. juni 2006 ændredes sundhedsloven. Herved ophævedes eksklusivbestemmelser og krav om foreningsmedlemskab i praksissektoren, jf. afsnit 5.1.3.3.

Det fremgår af bemærkningerne til lovforslaget (L 173, fremsat af indenrigs- og sundhedsministeren den 15. marts 2006), at uanset at Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols dom af 11. januar 2006 alene vedrører begrænsningerne i den negative fagforeningsfrihed i forbindelse med ansættelsesforhold, finder regeringen, at sundhedspersoner i praksissektoren skal sikres en tilsvarende beskyttelse af deres foreningsfrihed i forbindelse med adgangen til at drive praksis i sundhedsvæsenets praksissektor, som lønmodtagere nyder i forbindelse med ansættelse og afskedigelse.

Lovændringen etablerer et forbud mod indgåelse af overenskomster i praksissektoren, der indeholder eksklusivbestemmelser, ligesom eksklusivbestemmelser i eksisterende overenskomster vil være ugyldige fra lovens ikrafttræden. Lovændringen etablerer endvidere et forbud mod at lægge vægt på foreningsforhold i forbindelse med meddelelse af tilladelse til at tiltræde overenskomster i praksissektoren.

2.1.2. Formålet med det pligtmæssige medlemskab af Advokatsamfundet.

Som det fremgår af forarbejderne til reglerne om advokaters pligtmæssige medlemskab af Advokatsamfundet, var det overordnede formål med en lovfæstet ordning af ”sagførervæsenet” at indføre et tilsyns- og disciplinærsystem til varetagelse af det offentliges interesse i at opretholde en høj faglig og etisk standard blandt de udøvende advokater og samtidig sikre advokatstandens uafhængighed af statsmagten.

Dette overordnede formål blev tilgodeset ved at oprette et kontrolorgan, der udgik fra sagførerne selv, og som lå uden for de statslige myndigheders kompetence. En forudsætning for, at et sådant system kunne fungere effektivt, var, at alle udøvende sagførere var underlagt dette kontrolorgans myndighed, hvilket tilsagde, at alle sagførere måtte være medlem af Sagfører-samfundet, som det hed dengang. Denne ordning har – som nævnt – i det væsentlige været opretholdt uændret siden retsplejelovens tilblivelse i 1916.

Det pligtmæssige medlemskab af Advokatsamfundet er således snævert forbundet med advokatmyndighedernes udøvelse af disciplinær- og tilsynsmyndighed. Det følger således af § 1 i vedtægt for Det danske Advokatsamfund, at Advokatsamfundets formål bl.a. er at påse og håndhæve opfyldelsen af de almindelige og særlige advokatpligter. Af denne grund blev de af Advokatsamfundets aktiviteter, der ikke direkte er knyttet til Advokatsamfundets tilsyns- og disciplinærfunktion, i 1994 udskilt til et selvstændigt selskab (Advokaternes Serviceselskab), hvortil medlemskabet er frivilligt.

Advokaternes Serviceselskab er et aktieselskab, der ejes af Advokatsamfundet. Selskabets formål er at levere serviceydelser af betydning for driften af advokatvirksomheder samt hermed beslægtet virksomhed, bl.a. kurser og IT-ydelser. Serviceselskabet varetager således en række advokatrelaterede aktiviteter af mere kommerciel karakter. Herudover varetager selskabet den praktiske administration af den obligatoriske efteruddannelse og tilrettelæggelsen af advokateksamener, der er en betingelse for at opnå beskikkelse som advokat. Denne administration sker under tilsyn af Justitsministeriets kursusudvalg.

Over 900 virksomheder og over 3.000 advokater er medlemmer af Advokaternes Serviceselskab, dvs. de abonnerer på Serviceselskabets ydelser.

Østre Landsret har i en dom af 17. april 2000 statueret, at det pligtmæssige medlemskab af Advokatsamfundet ikke strider mod Den Europæiske Menneskerettighedskonvention og artikel 11, stk. 2, i Fællesskabspagten af 9. december 1989 om arbejdstageres grundlæggende arbejdsmæssige og sociale rettigheder. Sagen var anlagt af Advokatsamfundet mod en advokat, der gennem en længere årrække havde undladt at betale kontingent og bidrag. Advokatsamfundet nedlagde under sagen påstand om betaling af restancerne. Ved sagens afgørelse skulle landsretten tage stilling til, om advokaten havde pligt til at være medlem af Advokatsamfundet og således betale medlemskontingent og bidrag til Erstatningsfonden.

Landsretten lagde ved sin bedømmelse af sagen til grund, at advokaten efter retsplejelovens § 143, stk. 1, som advokat er medlem af Advokatsamfundet, og at Advokatsamfundets vedtægt har hjemmel i retsplejelovens §§ 127 og 143, stk. 4.

Herefter udtalte landsretten, at Advokatsamfundet bl.a. varetager opgaver til sikring af det offentlige interesse i opretholdelse af kvaliteten af advokaters arbejde og ikke kan anses som en forening i den forstand, der omtales i Den Europæiske Menneskerettighedskonventions art. 11. Landsretten anså heller ikke det pligtmæssige medlemskab for at være i strid med Fællesskabspagten af 9. december 1989 om arbejdstageres grundlæggende arbejdsmæssige og sociale rettigheder, der ikke er retligt bindende.

Landsretten anså således ikke advokatens indsigelser mod lovligheden af det pligtmæssige medlemskab af Advokatsamfundet som berettigede og gav herefter Advokatsamfundet medhold i den nedlagte påstand om betaling af restancer.

Landsrettens dom blev anket til Højesteret, der afsagde dom i sagen den 26. november 2002.³ Advokaten havde ikke gentaget sine anbringender om, at retsplejelovens § 143 ikke hjemler tvunget medlemskab af Advokatsamfundet, og at tvunget medlemskab vil stride mod art. 11 i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention og art. 11, stk. 2, i Fællesskabspagten af 9. december 1989 om arbejdstageres grundlæggende arbejdsmæssige og sociale rettigheder. For Højesteret angik sagen derefter alene spørgsmålet om, hvorvidt advokaten havde pligt til at betale særlige bidrag til Erstatningsfonden. Højesteret tog Advokatsamfundets påstand til følge og stadfæstede landsrettens dom.

Det er fortsat de samme hensyn, der i dag ligger bag kravet om advokaters pligtmæssige medlemskab af Advokatsamfundet. Det er således navnlig hensynet til at sikre advokaternes uafhængighed af statsmagten, der er afgørende for den gældende organisationsform.

EF-Domstolen har i dom af 19. februar 2002⁴ i en sag om den hollandske advokatorgning anerkendt nødvendigheden af at fastsætte krav om organisationstilknytning, faglig etik, kontrol og ansvar for at sikre advokaternes uafhængighed af de offentlige myndigheder og give brugerne af juridiske tjenesteydelser den nødvendige garanti for advokaternesandel og erfaring og for en ordnet retspleje, se nedenfor dommens præmis 97 og 102.

Distriktsretten i Amsterdam havde afvist at ophæve de afgørelser, der var truffet af det hollandske advokatråd, om ikke at ophæve de af tilsynsnævnene for advokatkredsene i Amsterdam og Rotterdam truffede afgørelser, hvorved bl.a. advokat Wouters fik forbud mod at udøve advokatvirksomhed i integrerede samarbejder med revisorer. Sagen blev efterfølgende indbragt for det hollandske Raad van State, der herefter stillede en række præjudicielle spørgsmål til Domstolen.

Det fremgår af sagen, der er nærmere omtalt i afsnit 2.2.4.4., at ifølge hollandsk lovgivning er alle advokater medlemmer af det hollandske advokatsamfund.

Domstolen bemærker i præmis 97, at det ikke nødvendigvis er alle aftaler mellem virksomheder eller alle vedtagelser inden for sammenslutninger af virksomheder, som begrænser parternes eller én af parternes handlefrihed, der er omfattet af det forbud, der er fastsat i traktatens artikel 85, stk. 1. Ved anvendelsen af denne bestemmelse på en konkret sag skal det nemlig først tages i betragtning, i hvilken overordnet sammenhæng den pågældende virksomhedssammenslutnings vedtagelse indgår og har virkninger, og herunder særligt hvilke mål der søges nået med vedtagelsen. I det foreliggende tilfælde hænger disse mål sammen med nødvendigheden af at fastsætte regler

³ UfR.2003.380 H.

⁴ Sag C-309/99, Wouters.

om organisationstilknytning, kvalifikationer, faglig etik, kontrol og ansvar, som giver de endelige forbrugere af juridiske tjenesteydelser den nødvendige garanti for advokatens værd og erfaring og for en ordnet retspleje.

I præmis 102 anfører Domstolen, at pligter af fagetisk karakter for advokaterne, f.eks. pligten til fuldstændig uafhængighed, medfører, at advokaten skal kunne handle uafhængigt af offentlige myndigheder, af andre erhvervsudøvere og af tredjemænd, hvis påvirkning han aldrig må være underlagt. Advokaten skal i den forbindelse stå inde for, at enhver af hans handlinger i forbindelse med behandlingen af en sag udelukkende er foretaget i klientens interesse.

For så vidt angår praksis fra Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol henvises til afsnit 5.1.1.

2.1.3. Advokatsamfundets rolle.

I medfør af retsplejelovens § 143, stk. 4, fastsætter Advokatsamfundet regler om sin organisation og virksomhed i en vedtægt, der skal godkendes af justitsministeren.

Ifølge vedtægten er det Advokatsamfundets formål at varetage advokatstandens interesser, at påse og håndhæve opfyldelsen af de almindelige og særlige advokatpligter samt at virke til gavn for det danske retssamfund.

Advokatsamfundet ledes af en bestyrelse (Advokatrådet), jf. retsplejelovens § 143, stk. 2. Advokatrådet består af en formand og 14 andre medlemmer og repræsenterer Advokatsamfundet både udadtil og indadtil. Advokatrådet varetager en række forskellige opgaver, der er nærmere defineret i retsplejeloven og i Advokatsamfundets vedtægt.

Det følger af retsplejelovens § 143, stk. 2, at Advokatrådet fører tilsyn med advokaterne og deres autoriserede fuldmægtige. Finder rådet, at en advokat ikke har handlet i overensstemmelse med de pligter, stillingen medfører, kan det indklage den pågældende for Advokatnævnet.

Det fremgår af § 18 i vedtægten, at Advokatrådet bl.a. udarbejder retningslinjer for god advokat-skik, forestår efter- og videreuddannelse af advokater, arbejder for en udvikling af vilkårene for udøvelse af advokatvirksomhed og drager omsorg for, at Advokatsamfundets medlemmer modtager information og orientering om forhold, der har betydning for udøvelsen af advokatvirksomhed. Advokatrådet arbejder endvidere for en styrkelse af advokatstandens selvstændighed og uaf-

hængighed, virker til fremme af retssikkerheden samt anlægges og indtræder i retssager til varetagelse af Advokatsamfundets og standens interesser. Endvidere retter Advokatrådet henvendelse til de lovgivende og administrative myndigheder, nedsætter udvalg til løsning af opgaver og afgiver responsa bl.a. om en blandt advokater herskende kutyme. Herudover påser Advokatrådet, at advokater overholder de til enhver tid gældende regler om ansvarsforsikring og klientkonto, ligesom rådet administrerer Advokatsamfundets Erstatningsfond.

Den daglige administration af Advokatsamfundet varetages af et sekretariat på ca. 40 medarbejdere. En af sekretariatets hovedopgaver er at servicere medlemmer af Advokatsamfundet, Advokatrådet, Advokatrådets fagudvalg og offentligheden. Den daglige ledelse varetages af en generalsekretær.

Advokatrådet påser, at Advokatsamfundets medlemmer, advokaterne, overholder de krav, der gælder med hensyn til udøvelsen af virksomhed som advokat, dvs. at de overholder god advokatskik.

Det følger af retsplejelovens § 126, stk. 1, at en advokat skal udvise en adfærd, der stemmer med god advokatskik. I tilknytning hertil vedtager Advokatrådet nogle advokatetiske regler, der beskriver de generelle og konkrete krav, der gælder for advokater, jf. nærmere nedenfor.

Det bemærkes, at de opgaver, som Advokatsamfundet varetager i dag, ses at være i overensstemmelse med de internationale principper for organisering af advokater, der gengives i afsnit 2.1.6.-2.1.9.

2.1.4. Advokatrådets rolle som tilsynsmyndighed.

Advokatrådet fører tilsyn med alle advokaterne og deres autoriserede fuldmægtige, jf. retsplejelovens § 143, stk. 2. Tilsynet udøves i det daglige af Regel- og Tilsynsudvalget sammen med Advokatrådets sekretariat.

Advokatrådet fører tilsyn med advokaters overholdelse af de pligter, som stillingen medfører, dvs. både overholdelse af den almindelige lovgivning, der ikke retter sig specifikt til advokater, og de særlige forpligtelser, som advokater i kraft af deres hverv er underlagt. Udover det konkrete tilsyn arbejder Advokatrådet generelt for, at advokater overholder de pligter, der fremgår af lovgivningen og af de særlige regler, som advokater er underlagt. Denne opgave løfter Advokatrådet bl.a. ved at udfærdige vejledende advokatetiske regler, retningslinier og fortolkningsbidrag

til lovregler, afholdelse af kurser, seminarer mv., besvarelse af forespørgsler fra advokater om fortolkningen af de regler, som deres virksomhed er underlagt, samt ved at Responsumudvalget afgiver responsa om god advokatskik.

Får Advokatrådet kendskab til eller mistanke om, at en advokat ikke overholder de pligter, som stillingen medfører, kan Advokatrådet iværksætte en undersøgelse og f.eks. bede den pågældende advokat om en redegørelse, rette henvendelse til offentlige myndigheder eller andre for at få yderligere oplysninger mv. Herefter vurderer Advokatrådet, om rådet skal indklage den pågældende advokat for Advokatnævnet, og hvilken sanktion der må anses for rimelig og forventelig.

Advokatrådet udfærdiger i medfør af retsplejelovens § 127 regler om advokaters pligter med hensyn til behandlingen af betroede midler, sikkerhed mod økonomisk ansvar, som kan pådrages under udøvelse af advokatvirksomhed, og meddelelse af alle fornødne regnskabsmæssige og økonomiske oplysninger til Advokatsamfundet samt regler om iværksættelse af de fornødne kontrolforanstaltninger. Reglerne skal godkendes af justitsministeren.

Advokatrådet har i henhold hertil udarbejdet en klientkontovedtægt, som stiller en række krav til advokaternes bogføring, revision mv., og som samtidig giver rådet en række muligheder for at føre kontrol med advokaters behandling af betroede midler.

Ifølge § 44 i vedtægt for Det danske Advokatsamfund skal alle advokater tegne en ansvarsforsikring på nogle i vedtægten nærmere angivne minimumsvilkår. Advokatrådet fører tilsyn med, at advokaterne overholder forsikringspligten. Er advokaten ikke behørigt forsikret, påser Advokatrådet, at advokaten betaler et særligt bidrag til Erstatningsfonden.

Advokatmødet (Advokatsamfundets generalforsamling) vedtog den 11. juni 2005 en ændring af bl.a. § 44 om ansvarsforsikring i Advokatsamfundets vedtægt. Ifølge denne ændring skal en advokats ansvarsforsikring dække formueskade påført tredjemand ved enhver form for uagtsom handling eller undladelse, der skyldes advokaten eller advokatens personale. I dag skal forsikringen alene dække ved simpelt uagtsomme handlinger eller undladelser. Dækningen ifølge ændringen omfatter således også groft uagtsomme forhold, dvs. erstatningskrav som efter de gældende regler er omfattet af Erstatningsfondens B-afdeling. Forsikringssummen forhøjes til 2,5 mio. kr. Endvidere skal forsikringen dække i mindst 5 år efter ophør af beskikkelsen som advokat.

Advokatmødet har endvidere vedtaget at indsætte en bestemmelse (§ 44 a), hvorefter advokater skal stille en garanti til dækning af tab, som en klient har lidt ved, at advokaten eller dennes personale uretmæssigt har forbrugt betroede midler. Garantisummen skal andrage mindst 5 mio. kr.

Erstatningsfondens formål begrænses herefter som følge af, at ansvarsforsikringen udvides til også at dække grov uagtsomhed, og at der indføres en individuel garantiordning. Hvis skadelidtes krav ikke dækkes af en ansvarsforsikring eller garanti, sikres det, at skadelidte, hvis kravet ikke kan fås dækket hos den ansvarlige advokat, med visse begrænsninger kan få dækket sit tab af Erstatningsfonden.

Ændringerne forventes at træde i kraft den 1. januar 2007. Justitsministeriet skal i medfør af retsplejelovens § 143, stk. 4, godkende vedtægtsændringerne.

Vedtægt for Det danske Advokatsamfund og klientkontovedtægten har i medfør af Justitsministeriets godkendelse opnået bekendtgørelseskraft.

Advokatrådet påser i øvrigt, at også EU-advokater, der i medfør af § 2 i bekendtgørelse nr. 276 af 14. april 2000 om EU-advokaters etablering her i landet mv., som ændret ved bekendtgørelse nr. 1019 af 26. oktober 2005, lader sig registrere som medlem af Advokatsamfundet, opfylder forsikringspligten i overensstemmelse med reglerne herom i vedtægten.

Advokatrådet fører også tilsyn med advokaters overholdelse af lov om forebyggende foranstaltninger mod hvidvask af udbytte og finansiering af terrorisme⁵. Såfremt en advokat får mistanke om, at en transaktion har tilknytning til hvidvask af penge mv., skal vedkommende undersøge sagen nærmere. Kan mistanken ikke afkræftes, skal transaktionen sættes i bero, indtil advokaten har underrettet Statsadvokaten for Særlig Økonomisk Kriminalitet eller Advokatsamfundet. Hvis underretningen indgives til Advokatsamfundet, videregiver Advokatsamfundet underretningen til Statsadvokaten for Særlig Økonomisk Kriminalitet efter en konkret vurdering.

Advokatrådet har udarbejdet en vejledning for advokater og advokatfirmaer om forebyggende foranstaltninger mod hvidvaskning af penge og finansiering af terrorisme. Vejledningen lægger vægt på de områder, som er relevante i forhold til advokaternes daglige arbejdsopgaver.

2.1.5. De advokatetiske regler.

De advokatetiske regler er udarbejdet af Advokatrådet i henhold til § 18, stk. 4, i vedtægt for Det danske Advokatsamfund. De advokatetiske regler, som senest er ændret pr. 1. maj 2005, indehol-

⁵ Lov nr. 117 af 27. februar 2006, som ændret ved lov nr. 542 af 8. juni 2006.

der en række bestemmelser om advokaters uafhængighed, forholdet til klienten, herunder om salærfastsættelse, advokatadfærd i retssager og om forholdet mellem advokater.

Reglerne er udtryk for advokatstandens opfattelse af de krav, som må stilles til advokaters professionelle standard og etik i forbindelse med udøvelse af advokatvirksomhed, og skal tjene som vejledning for advokaterne, deres klienter og offentligheden, ligesom reglerne har til formål dels at sammenfatte Advokatnævnets praksis, dels at udgøre et bidrag til Advokatnævnets fastlæggelse af retsplejelovens standard ”god advokatskik”, navnlig på områder, hvor der ikke findes nævns- eller domstolspraksis. Reglerne er ikke bindende for Advokatnævnet.

Reglerne tager sigte på alle advokater, uanset om de udøver advokatvirksomhed eller er ansat i virksomheder eller organisationer, der ikke kan udøve advokatvirksomhed, jfr. retsplejelovens § 124. Reglerne omfatter både udøvelse af advokatvirksomhed i Danmark og danske advokaters udøvelse af advokatvirksomhed i udlandet.

Det følger af de advokatetiske regler, at en advokat under udøvelse af advokatvirksomhed altid skal bevare fuldstændig uafhængighed. Advokaten må således hverken lade sig påvirke af egne eller tredjemands uvedkommende interesser. En advokat må ikke gå på akkord med den professionelle standard og etik for at gøre sin klient, retten eller tredjemand tilpas.

En advokat må endvidere ikke påtage sig en opgave, som vedrører et selskab, hvor advokaten har eller vil kunne få ejerinteresser, hvis hans stilling som fri og uafhængig advokat vil kunne blive påvirket af ejerinteresserne.

De advokatetiske regler angiver endvidere, at tillid og fortrolighed mellem advokat og klient er en nødvendig forudsætning for advokatens virke. Diskretion er derfor en grundlæggende både juridisk og etisk pligt og ret for advokater, som skal respekteres ikke kun i det enkelte individs, men også i samfundets interesse. En advokat skal således behandle alle oplysninger, han som led i sin professionelle virksomhed bliver bekendt med, fortroligt. Tavshedspligten gælder uden tidsbegrænsning.

En advokat må ikke påtage sig en sag for en klient, såfremt der herved kan opstå risiko for brud på tavshedspligten i forhold til en tidligere klient, eller hvor det kendskab til dennes forhold, som advokaten erhverver, vil udgøre en utilbørlig fordel for den nye klient. Advokaters partnere, personale og andre, som i øvrigt beskæftiges i advokatvirksomheden, har samme tavshedspligt.

Når flere advokater eller advokatvirksomheder er etableret i kontorfællesskab, anvendes ovennævnte afsnit også for sådanne fællesskaber.

Ved modtagelsen af ethvert nyt opdrag skal advokaten så vidt muligt sikre sig mod, at der senere kan opstå tvivl om advokatens iagttagelse af bestemmelserne om tavshedspligt eller om interessekonflikter, jf. nedenfor.

Vedrørende interessekonflikter fremgår det af de advokatetiske regler, at en advokat ikke må bistå en klient i en situation, hvor en interessekonflikt er opstået, eller hvor der foreligger nærliggende risiko for, at en sådan konflikt opstår.

En advokat må ikke påtage sig en parts sag efter først at have repræsenteret eller have rådgivet modparten. Såfremt der opstår interessekonflikt eller nærliggende risiko herfor, skal en advokat udtræde af en sag.

Når advokater udøver advokatvirksomhed i fællesskab, gælder de ovennævnte regler for fællesskabet og i det indbyrdes forhold mellem dets deltagere.

For så vidt angår salæraftaler er det i de advokatetiske regler bl.a. fastsat, at en advokat ikke må indgå salæraftaler om vederlæggelse af en andel af det udbytte, der måtte opnås ved gennemførelse af en sag (pactum de quota litis).

En advokat må desuden ikke indgå aftale med klienter eller andre om, at han skal modtage salær i form af aktier eller andre ejerandele i et selskab, hvor aktiernes eller andelenes værdi vil blive påvirket af resultatet i sagen. Heller ikke i andre tilfælde må der indgås aftale om en sådan vederlæggelse, hvis dette vil kunne påvirke advokatens frie og uafhængige stilling under udførelsen af hvervet.

De advokatetiske regler indeholder desuden retningslinier for advokaters adfærd i retssager. Det fremgår bl.a. heraf, at en advokat, som har påtaget sig at udføre en sag for domstolene, en voldsret eller et administrativt nævn, loyalt og samvittighedsfuldt inden for lovens grænser skal forsvare og fremme sin klients interesser. Advokaten skal udføre sit hverv under respekt for retten og nævnet, og advokaten må ikke utilbørligt forhindre retten eller nævnet i på upartisk måde at behandle og afgøre sagen. Advokaten må således ikke vildlede retten eller nævnet eller bevidst afgive urigtige oplysninger.

2.1.6. CCBE's Code of Conduct.

Advokatrådenes fællesrepræsentation i EU (CCBE) vedtog den 27. november 1998 regler om god advokatskik i EU (Code of Conduct). Reglerne blev tiltrådt af det danske advokatråd på rådets møde den 11. marts 1999 og indgår bl.a. i grundlaget for de danske advokatetiske regler, jf. afsnit 2.1.5. CCBE's Code of Conduct gælder på lige fod med de danske advokatetiske regler, jf. disses pkt. 1.4.2., hvoraf det fremgår, at CCBE's Code of Conduct for lawyers in the European Union, som godkendt af Advokatrådet den 11. marts 1999, gælder direkte for advokaters grænseoverskridende virksomhed inden for EU.

Ifølge disse regler om god advokatskik i EU skal advokaten tjene retfærdighedens interesser såvel som de klienters interesser, hvis rettigheder og friheder det er betroet ham at hævde og forsvare, og det er hans pligt ikke blot at tale sin klients sag, men også at være hans rådgiver. Advokatens funktion pålægger ham derfor forskelligartede – fra tid til anden tilsyneladende modstridende – juridiske og moralske forpligtelser over for klienten, retten og andre myndigheder, for hvilke advokaten optræder på klientens vegne, advokatstanden i almindelighed og hver enkelt kollega i særdeleshed og det retssøgende publikum, for hvilket eksistensen af en fri og uafhængig advokatstand, hvis integritet bygger også på respekt for regler opstillet af standen selv, er et væsentligt middel til værn for menneskerettighederne over for statsmagten og andre interesser i samfundet.

Det følger endvidere af disse regler, at den fortsatte integration af EU og EØS og den øgede hyppighed af advokatvirksomhed på tværs af fællesskabets landegrænser har gjort det nødvendigt i almenhedens interesse at fastlægge fælles regler med hensyn til grænseoverskridende virksomhed gældende for alle advokater inden for fællesskabet, uanset hvilken advokatorganisation de tilhører. Et særligt formål med vedtagelsen af disse regler er at afbøde vanskelighederne ved anvendelse af "doblede adfærdsregler" som omtalt i artikel 4 i EF-direktiv 77/249 af 22. marts 1977.

Når disse regler er vedtaget for grænseoverskridende virksomhed, vil advokaten fortsat være forpligtet til at respektere de regler, der er gældende for den advokatorganisation, han tilhører, for så vidt de er forenelige med reglerne i denne kodeks.

For så vidt angår uafhængighed fremgår det af reglerne, at de mange pligter, en advokat er underkastet, kræver hans fuldstændige uafhængighed af enhver uvedkommende påvirkning, især sådanne, som kan udspringe af hans personlige interesser eller pres udefra. Denne uafhængighed er lige så nødvendig for tilliden til retsplejen som dommerstandens uvildighed. En advokat skal derfor undgå enhver svækkelse af sin uafhængighed og må ikke gå på akkord med den professionelle standard og etik for at gøre sin klient, retten eller tredjemand tilpas.

Uafhængigheden er nødvendig i forbindelse med såvel juridisk rådgivning som retssager. Advokatens rådgivning til klienten er uden værdi, hvis den kun ydes for at stille ham selv i gunstigt lys, for at pleje egne interesser eller som følge af andre uvedkommende påvirkninger.

Det fremgår desuden af reglerne, at tillidsforhold kun kan bestå, hvor advokatens personlige ære, hæderlighed og integritet er hævet over enhver tvivl. For en advokat er disse traditionelle, gode egenskaber professionelle pligter.

Advokaten er underlagt en diskretionspligt. Det er en væsentlig forudsætning for advokatens virke, at han kan modtage oplysning om forhold, som klienten ikke ville betro andre, og at han kan gøres bekendt med oplysninger i fortrolighed. Uden klientens vished om diskretion kan tillid ikke bestå. Diskretion er derfor en primær og fundamental ret og pligt for advokaten.

Advokatens diskretionspligt tjener både retsplejens og klientens interesser. Den er derfor berettiget til særlig beskyttelse fra statsmagtens side.

En advokat skal således behandle alle oplysninger, han som led i sin professionelle virksomhed bliver bekendt med, fortroligt. Diskretionspligten er tidsubegrænset, og advokaten skal pålægge sine partnere, sit personale og enhver person antaget af ham i forbindelse med udførelsen af hans virksomhed samme diskretionspligt.

Herudover indeholder regelsættet en række bestemmelser om advokaters forhold til klienter, bl.a. at en advokat skal rådgive klienten og varetage hans interesser hurtigt, samvittighedsfuldt og omhyggeligt. Han er personlig ansvarlig for udførelsen af de opgaver, der gives ham, og han skal holde klienten underrettet om forløbet af en sag, der er betroet ham.

Regelsættet regulerer herudover bl.a. forhold som interessekonflikter og salæraftaler.

2.1.7. Basic Principles on the Role of Lawyers.

Ved den 8. FN-kongres on the Prevention of Crime and the Treatment of Offenders, der fandt sted i Havana, Cuba, fra 27. august til 7. september 1990, vedtoges et sæt "Basic Principles on the Role of Lawyers". Disse principper indeholder bl.a. en opfordring til regeringerne om at sikre, at advokater kan varetage deres professionelle funktioner uden hindringer, chikane eller lignende indblanding, ligesom advokater skal beskyttes imod sanktioner af såvel strafferetlig som

administrativ og økonomisk karakter i anledning af dispositioner, som advokater foretager i overensstemmelse med anerkendte etiske retningslinier.

Advokater skal have ret til at danne selvstyrede brancheforeninger til bl.a. at varetage deres interesser og beskytte deres professionelle integritet. Sådanne foreninger skal samarbejde med statsmagten for at sikre, at alle har effektiv og lige adgang til juridisk bistand, og at advokater uden utilbørlig indblanding kan rådgive og yde bistand til deres klienter i overensstemmelse med lovgivningen og anerkendte professionelle standarder og etiske regler. Adfærdsregler for advokater skal opstilles af advokatstanden gennem standens relevante organer eller ved lovgivning i overensstemmelse med nationale regler og sædvaner samt anerkendte internationale standarder og normer.

Disciplinære foranstaltninger mod advokater skal behandles af et uvildigt disciplinærudvalg etableret af advokatstanden, af en uafhængig myndighed eller af en domstol. Sagen skal underkastes en uafhængig undersøgelse.

Reglerne kan ikke anses for et være folkeretligt bindende, men som det fremgår af afsnit 2.1.9. er principperne lagt til grund for en rekommandation afgivet af Europaparlamentet i marts 2006.

2.1.8. Europarådets rekommandation (2000)21 om friheden til at udøve advokatvirksomhed.

Europarådet vedtog den 25. oktober 2000 en rekommandation indeholdende en række retningslinjer, som har til formål at sikre advokater den fri adgang til at udøve advokatvirksomhed. Heri indgår en række fundamentale principper, bl.a. om beskyttelse af advokater imod diskrimination og indblanding fra myndighedernes side, navnlig i lyset af de relevante bestemmelser i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention, samt beskyttelse imod anvendelse af – eller trusler om anvendelse af – sanktioner eller pression i tilfælde, hvor advokater agerer i overensstemmelse med de professionelle standarder.

Det understreges, at advokater og advokatforeninger spiller en fundamental rolle i at sikre beskyttelsen af menneskerettigheder og grundlæggende friheder. Advokater skal have ret til at danne brancheforeninger, som bl.a. skal have til opgave at beskytte advokaternes uafhængighed og interesser. Sådanne foreninger skal være selvstyrede organer, som er uafhængige af myndighederne og offentligheden. Foreningerne bør udarbejde adfærdsregler og sikre, at advokater har pligt til at handle uafhængigt, omhyggeligt og retfærdigt. Advokatforeningerne bør være ansvarlige for eller berettiget til at deltage i behandlingen af disciplinærsager mod advokater.

2.1.9. Europaparlamentets resolution af 23. marts 2006 om juridiske erhverv og samfundets interesse i et velfungerende retssystem.

Europaparlamentet vedtog den 23. marts 2006 en resolution om juridiske erhverv og samfundets interesse i et velfungerende retssystem. Parlamentet henviser i resolutionen bl.a. til FN's grundprincipper af 7. september 1990 vedrørende advokaters rolle og Europarådets henstilling R(2000)21 af 25. oktober 2000 om fri udøvelse af advokaterhvervet.

Parlamentet henviser endvidere til, at det for at sikre alle mennesker den beskyttelse af menneskerettighederne og de grundlæggende frihedsrettigheder – uanset om de er økonomiske, sociale og kulturelle eller civile og politiske – som de har ret til, kræves, at alle har effektiv adgang til juridiske tjenesteydelser leveret af et uafhængigt advokaterhverv (herefter advokatprofession).

Desuden henviser parlamentet til, at juristers forpligtelser til at værne om deres uafhængighed, undgå interessekonflikter og bevare et tillidsforhold til deres klienter navnlig bringes i fare, når de har mulighed for at udøve deres erhverv i en organisation, hvis anliggender helt eller delvis kan kontrolleres af ikke-jurister, f.eks. gennem kapitalinvesteringer, eller hvis de indgår tværfaglige partnerskaber med erhvervsfolk, som ikke er bundet af tilsvarende faglige forpligtelser.

Parlamentet henviser endvidere til, at det med henblik på at sikre etisk adfærd, bevarelse af tillidsforholdet til klienterne og et højt niveau af specialviden kræves, at der indføres selvstyrende ordninger som dem, der i dag varetages af f.eks. advokatforbundene.

Parlamentet anerkender fuldt ud den vigtige rolle, som de juridiske professioner spiller i et demokratisk samfund med hensyn til at garantere respekt for grundlæggende rettigheder, overholdelse af retsstatsprincippet og en sikker retsanvendelse, både når advokaterne repræsenterer og forsvarer deres klienter i retten og i forbindelse med juridisk rådgivning.

Endvidere anfører parlamentet, at der kræves høje kvalifikationer for at udøve de juridiske erhverv, at det er nødvendigt at beskytte de kvalifikationer, som kendetegner de juridiske professioner til gavn for EU-borgerne, og at der skal etableres et særligt forhold baseret på tillid mellem medlemmerne af de juridiske professioner og deres klienter.

Parlamentet understreger, at det er vigtigt med bestemmelser inden for de juridiske erhverv for at sikre deres medlemmers upartiskhed, kompetence, integritet og ansvar og således sikre kvaliteten af deres tjenesteydelser til gavn for deres klienter og samfundet generelt samt for at beskytte den samfundsmæssige interesse.

Herudover konstaterer parlamentet, at det er nødvendigt at se særskilt på hver enkelt form for aktivitet i en faglig organisation, så konkurrencereglerne kun finder anvendelse på organisationen, når den udelukkende varetager sine medlemmers interesser og ikke, når den handler i samfundets interesse.

Parlamentet minder Kommissionen om, at formålet med reglerne om juridiske tjenesteydelser er at beskytte offentligheden, sikre retten til en forsvarer og adgangen til domstolene samt en sikker retsanvendelse, og at de derfor ikke kan skræddersys efter klientens behov.

Endelig opfordrer parlamentet de juridiske professioner til at fortsætte udviklingen af deres virksomhed inden for retshjælp for at sikre, at alle får ret til juridisk bistand og repræsentation.

2.1.10. Underretning om hvidvask eller finansiering af terrorisme.

Advokater er i medfør af hvidvaskloven (lov nr. 117 af 27. februar 2006 om forebyggende foranstaltninger mod hvidvask af udbytte og finansiering af terrorisme, som ændret ved lov nr. 542 af 8. juni 2006) forpligtet til at indgive indberetning af mistanke om klienters deltagelse i hvidvask af penge eller finansiering af terrorisme. Lovgivningen gennemfører Europaparlamentets og Rådets direktiv nr. 2005/60/EF af 26. oktober 2005 om forebyggende foranstaltninger mod anvendelse af det finansielle system til hvidvaskning af penge og finansiering af terrorisme.

Hvis advokaten får mistanke om, at en ekspedition i en sag – dette omfatter dog ikke alle typer af sager, men kun de i hvidvaskloven angivne sagstyper – har tilknytning til hvidvaskning af penge, skal advokaten undersøge forholdet nærmere med henblik på at af- eller bekræfte mistanken. I det omfang advokatens undersøgelse ikke afkræfter mistanken, skal advokaten underrette Advokatsamfundet eller Statsadvokaturen for Særlig Økonomisk Kriminalitet (SØK) om mistanken. Hvis underretning sker til Advokatsamfundet, skal Advokatsamfundet efter en konkret vurdering (af om det er korrekt, at der er underretningspligt) underrette SØK.

Advokatrådet fører tilsyn med hvidvasklovens overholdelse i advokatbranchen og varetager således de opgaver, som Finanstilsynet og Erhvervs- og Selskabsstyrelsen varetager for så vidt angår andre indberetningspligtige.

Advokater er undtaget fra pligten til at indberette oplysninger, som disse modtager fra – eller indhenter om – en af deres klienter i forbindelse med, at de fastslår den pågældende klients retsstil-

ling eller forsvarer eller repræsenterer denne under eller i forbindelse med en retssag, herunder rådgiver om at indlede eller undgå et sagsanlæg. Dette gælder uanset, om oplysningerne modtages før, under eller efter retssagen eller i forbindelse med, at den pågældende klients retsstilling fastslås.

Endvidere gælder pligten ikke, når advokaten repræsenterer en klient i voldgiftssager og sager ved Landsskatteretten. I sådanne sager er advokaten omfattet af de almindelige regler om tavshedspligt.

Det følger endvidere af hvidvaskloven, at hvis en advokat får mistanke om, at en sag involverer eller på anden måde har eller har haft tilknytning til finansiering af terrorisme, skal advokaten undersøge forholdet nærmere med henblik på at af- eller bekræfte mistanken. I det omfang advokatens undersøgelse ikke afkræfter mistanken, skal advokaten underrette Advokatsamfundet eller SØK om mistanken.

Pligten til underretning af mistanke om finansiering af terrorisme gælder ikke i visse typer af sager, jf. ovenfor vedrørende undtagelse fra pligten til underretning af mistanke om hvidvask af penge. I sådanne sager er advokaten omfattet af de almindelige regler om tavshedspligt.

Advokaten er såvel over for klienten som andre forpligtet til at hemmeligholde, at der er givet oplysninger til Advokatsamfundet eller SØK, eller at der er iværksat en undersøgelse af mistanken om hvidvask af penge eller finansiering af terrorisme. Oplysninger, der i god tro videregives til Advokatsamfundet eller SØK, anses ifølge hvidvaskloven ikke for et brud på advokatens almindelige tavshedspligt i klientforhold eller som brud på tavshedspligten i forhold til lovgivningen i øvrigt.

Overtrædelse af pligten til bl.a. at underrette om mistanke om hvidvask eller finansiering af terrorisme kan i medfør af hvidvaskloven straffes med bøde.

Direktivet indeholder den begrænsning i forhold til hvidvaskloven, at direktivet ikke – i modsætning til hvidvaskloven – har en bestemmelse om, at direktivet også finder anvendelse på advokater, når de deltager med bistand eller udfører transaktioner for deres klienter i forbindelse med ”anden forretningsmæssig rådgivning”.

2.1.11. Opgaver der ikke kan varetages af Advokatsamfundet.

Advokatsamfundets vedtægt, der skal godkendes af Justitsministeriet, jf. retsplejelovens § 143, stk. 4, afgrænser, hvilke opgaver der kan varetages inden for rammerne af det pligtmæssige medlemskab af Advokatsamfundet.

Advokatsamfundet er således afskåret fra at varetage partipolitiske og fordelingspolitiske interesser. Disse hensyn varetages af advokaterne selv, af Advokaternes Serviceselskab eller af advokatforeninger, hvortil medlemskab er frivilligt. Som et eksempel på sidstnævnte kan nævnes Danske Boligadvokater. Når Advokatsamfundet derfor efter vedtægten skal varetage advokaternes interesser, forstås der herved advokaternes ideelle interesser som aktører i et retssamfund. Advokatsamfundet har altså til opgave at værne om advokaternes integritet og uafhængighed samt at sikre, at advokatvirksomhed kan udøves i overensstemmelse med principperne i et moderne retssamfund.

Advokatsamfundet er endvidere afskåret fra at varetage arbejdsgiver- eller arbejdstagerinteresser. Det bemærkes i den forbindelse, at de fleste ansatte advokater og advokatfuldmægtige er medlemmer af DJØF, som varetager de pågældendes interesser som arbejdstagere. Nogle advokatvirksomheder er medlemmer af Dansk Handel og Service, som varetager disse virksomheders interesser som arbejdsgivere, herunder som overenskomstpart i kollektive overenskomster.

Justitsministeriet har ved flere lejligheder tilkendegivet, at det obligatoriske medlemskab af Advokatsamfundet medfører begrænsninger i, hvilke typer aktiviteter der bør finansieres af advokaternes pligtmæssige bidrag til Advokatsamfundet. Som eksempel herpå kan nævnes en sag, hvor Advokatrådet anmodede Justitsministeriet om en udtalelse om, hvorvidt etablering af en obligatorisk barselsfondsordning for advokater og advokatfuldmægtige var forenelig med retsplejelovens krav om medlemskab af Advokatsamfundet. En sådan ordning var foreslået af Foreningen af Advokater og Advokatfuldmægtige (FAAF). Advokatrådet var selv af den opfattelse, at et sådant obligatorisk medlemskab af en barselsfond ikke var forenelig med retsplejelovens krav om medlemskab af Advokatsamfundet. Justitsministeriet udtalte, at etableringen af en barselsfond, hvis formål er at sikre medlemmerne løn under barsel, ikke har tilstrækkelig nær sammenhæng med Advokatsamfundets rolle som disciplinær- og tilsynsmyndighed eller kan karakteriseres som en opgave, der ligger i naturlig forlængelse heraf.

2.1.12. Advokatnævnet.

Advokatsamfundets disciplinær- og tilsynsmyndighed varetages af Advokatrådet.

Advokatnævnet er oprettet i henhold til retsplejelovens § 144, der har følgende ordlyd:

”§ 144. Advokatsamfundet opretter et advokatnævn. Advokatnævnet består af en formand og 2 næstformænd, der alle skal være dommere, samt af 15 andre medlemmer. Formanden og næstformændene udpeges af Højesterets præsident. Af de øvrige medlemmer udpeges 6, der ikke må være advokater, af justitsministeren, medens 9 vælges af advokatsamfundet blandt advokater, der ikke er medlemmer af advokatrådet. Medlemmerne og stedfortrædere herfor udpeges for 4 år ad gangen.

Stk. 2. Ved nævnets behandling af en sag skal deltage et eller flere medlemmer af formandskabet, et eller flere af de medlemmer, der er udpeget af justitsministeren, og et antal advokater, der svarer til antallet af deltagende medlemmer af formandskabet og øvrige medlemmer.

Stk. 3. Advokatnævnet bistås ved sagernes forberedelse af advokatkredsens bestyrelser.

Stk. 4. Justitsministeren fastsætter nærmere regler om advokatnævnets virksomhed, herunder om nævnets virksomhed i afdelinger og formandens og næstformændenes adgang til at afgøre sager.”⁶

Som det fremgår, består Advokatnævnet af 18 medlemmer. Formandskabet består af tre dommere. Ni medlemmer er advokater, mens seks medlemmer, der er udpeget af Justitsministeriet, repræsenterer forbrugerne og erhvervslivet. I tilfælde af stemmelighed er formandens stemme afgørende. Nævnets sammensætning sikrer således ikke alene, at der altid vil kunne mønstres et flertal af ikke-advokater i Advokatnævnet, men også, at der i tilsynet med advokater deltager repræsentanter, der ikke hidrører fra advokatstanden selv.

Advokatnævnet behandler klager over advokatens optræden eller behandling af en sag (disciplinærsager). Nævnet træffer sin beslutning på baggrund af en indstilling fra kredsbestyrelsen i den kreds, hvor advokaten, der er klaget over, har kontor. Gennem sin praksis, som offentliggøres i fagbladet Advokaten, i Advokatnævnets Årsberetning og på Advokatsamfundets hjemmeside, fastlægger nævnet, hvad der kan anses for at være “god advokatskik”. Dette sker med udgangspunkt i retsplejelovens § 126.

Klager over advokathonorarer behandles først af en lokal kredsbestyrelse. Der findes 11 kredsbestyrelser i Danmark, som består af advokater og en repræsentant fra offentligheden. Kredsbestyrelsens afgørelse kan indbringes for Advokatnævnet.

⁶ Bemyndigelsen er udnyttet til udstedelse af bekendtgørelse nr. 188 af 21. marts 2002 om Advokatnævnets virksomhed og bekendtgørelse nr. 284 af 22. juni 1983 om advokatkredsens bestyrelses behandling af klager over vederlag og om bistand til Advokatnævnet.

Endelig kan Advokatnævnet, hvis en advokat har gjort sig skyldig i grov eller oftere gentagen overtrædelse af sine pligter som advokat, og de udviste forhold giver grund til at antage, at den pågældende ikke for fremtiden vil udøve advokatvirksomhed på forsvarlig måde, fratagende advokaten retten til at udføre sager eller forretninger af nærmere angiven karakter eller retten til at udøve advokatvirksomhed, jf. retsplejelovens § 147 c, stk. 3.

2.1.13. Behandling af klager over advokater.

2.1.13.1. Salærklager

2.1.13.1.1. Beregning af salær.

En advokat kan principielt frit beregne sit vederlag, men må ikke kræve højere vederlag for sit arbejde end rimeligt, jf. retsplejelovens § 126, stk. 2.

Omkostninger ved en retssag bæres af parterne. Enhver part skal foreløbig betale de omkostninger, der er forbundet med processuelle skridt, som parten har foretaget eller anmodet om, jf. retsplejelovens § 311. Ønsker en part at lade sig repræsentere af en advokat, skal parten således betale advokaten salær.

Salæret fastsættes bl.a. ud fra en vurdering af, hvad der er rimeligt under hensyn til sagens art og omfang, sagsgenstandens størrelse, den medgåede tid og det opnåede resultat.

Landsretspræsidenterne udsender vejledende takster, der angiver, efter hvilke hovedretningslinjer der af landsretterne fastsættes sagsomkostninger i bl.a. civile sager. Disse vejledende takster benyttes også af byretterne og Højesteret ved omkostningsfastsættelse.

I civile sager fastsættes taksterne med udgangspunkt i sagsgenstandens størrelse. Taksterne herfor er imidlertid alene vejledende. Omkostningerne skal i hver enkelt sag fastsættes under hensynstagen til sagens omfang, beskaffenhed og kompleksitet. Landsretterne udarbejder særskilte satser for f.eks. inkassosager.

En beskikket advokat har krav på et passende salær, jf. retsplejelovens § 336 c. Salæret fastsættes af retten bl.a. ud fra en vurdering af, hvad der er rimeligt under hensyn til sagens art og omfang og det med sagen forbundne ansvar.

Ifølge de advokatetiske regler skal en advokat i forbindelse med, at aftalen om ydelse af bistand indgås, efter anmodning give sin klient oplysninger om de vigtigste elementer i den påregnede bistand og om størrelsen af det vederlag, advokaten agter at beregne sig. Hvor det ikke er muligt at oplyse et fast vederlag, skal advokaten enten angive den måde, hvorpå vederlaget vil blive beregnet, eller give et begrundet overslag. Advokaten skal endvidere oplyse om de forventede udlæg, herunder afgifter til det offentlige.

Har advokaten afgivet et overslag, skal klienten så tidligt som muligt orienteres, hvis det samlede vederlag forventes at overstige det beløb, der er angivet i overslaget.

Er klienten forbruger, skal advokaten af egen drift give klienten ovennævnte oplysninger.

Når advokatens arbejde er tilendebragt, skal afregning ske uden unødigt ophold, og opgørelsen bør indeholde en beskrivelse af de forhold, som kræves vederlagt. En advokat må ikke indgå salæraftaler, der går ud på at få en del af den vinding, der muligvis vil opnås ved gennemførelsen af en sag.

Ifølge retsplejelovens § 146 kan en person, der har retlig interesse i en sag, klage over vederlag, som en advokat eller et advokatselskab har forlangt for sit arbejde. Typisk vil klageren være en af advokatens klienter, men klageren kan også være en anden, f.eks. en skyldner i en inkassosag eller en anden advokat, der har en retlig interesse i sagen.

2.1.13.1.2. Kredsbestyrelsens afgørelser.

Salærklager skal i første omgang afgøres af den lokale kredsbestyrelse i den kreds, hvor den indklagede advokat har sin virksomhed.

Der er 11 advokatkredse i Danmark. Hver advokatkreds skal have en kredsbestyrelse, som varetager kredsens særlige anliggender og bistår Advokatrådet og Advokatnævnet. Retningslinierne for kredsbestyrelserne er indeholdt i §§ 28–33 i vedtægt for Det danske Advokatsamfund.

Kredsbestyrelsen består af 10 advokater i 1. kreds (København og Frederiksberg samt Københavns amt, Færøerne og Grønland) og 5 eller 6 advokater i de øvrige kredse. Ved behandling af klagesager skal der ifølge retsplejelovens § 145 tillige deltage et medlem udpeget af justitsministeren som offentlighedsrepræsentant.

Advokatsamfundets sekretariat bistår kredsbestyrelserne for 1. og 2. advokatreds (Roskilde, Frederiksborg og Bornholms amter) i forbindelse med afholdelse af kredsbestyrelsens møder, men yder ikke samme bistand til de øvrige kredsbestyrelser. Sekretariatet varetager endvidere en del opgaver under forberedelsen af en klagesag for kredsbestyrelserne.

Sekretariat har udarbejdet et særligt klageskema, således at det er muligt hurtigt at få et overblik over de informationer, der er behov for i forbindelse med indgivelse af en klage. Det er dog ikke et krav, at skemaet anvendes.

Under sagens forberedelse sker der en skriftudveksling mellem klageren, advokaten og kredsbestyrelsen. Kredsbestyrelsen har pligt til at sørge for, at de nødvendige oplysninger til sagens behandling foreligger, og at de nødvendige undersøgelser er foretaget. I forbindelse hermed skal kredsbestyrelsen også vejlede klageren om, hvilke oplysninger der har betydning for sagens afgørelse. Ved salærklagesager bør der således foreligge et sags- eller timeregnskab med en redegørelse for, hvad der er foretaget i sagen.

Det er også kredsbestyrelsens opgave at gøre opmærksom på modpartens oplysninger, medmindre der er særlige hensyn, der taler imod, f.eks. at oplysningerne har en vis privat beskaffenhed. Kredsbestyrelsen kan pålægge advokaten at fremkomme med dokumenter og oplysninger, som bestyrelsen finder kan være af betydning for afgørelsen. I medfør af kredsbestyrelsesbekendtgørelsens⁷ § 9 er advokater forpligtet til at fremkomme med disse oplysninger og give møde for kredsbestyrelsen for at afgive forklaring. Kredsbestyrelsesformanden kan beslutte, at andre personer skal indkaldes for at afgive forklaring.

Formanden kan afvise en klage, hvis formanden finder, at klagen på forhånd må skønnes åbenbart grundløs, at den ikke henhører under kredsbestyrelsens kompetence, eller at klageren ikke har retlig interesse i det forhold, klagen vedrører, jf. kredsbestyrelsesbekendtgørelsens § 11. Hvis sagen ikke forhåndsafvises, når forberedelsen er afsluttet, sender sekretariatet sagen videre til kredsbestyrelsen, såfremt det er sekretariatet, der har forberedt sagen.

Typisk vil kredsbestyrelsen behandle sagen på grundlag af de skriftlige sagsakter. Sagens parter har dog ret til at give personligt møde for kredsbestyrelsen i forbindelse med sagens behandling, jf. kredsbestyrelsesbekendtgørelsen § 10, stk. 2. Denne ret benyttes dog ikke i særligt stort omfang. Formanden for kredsbestyrelsen kan også beslutte, at sagen skal afgøres ved personligt fremmøde, jf. kredsbestyrelsesbekendtgørelsens § 12.

⁷ Bekendtgørelse nr. 284 af 22. juni 1983 om advokatredsenes bestyrelseres behandling af klager over advokaters vederlag og om bistand til advokatnævnet.

Såfremt der opnås et forlig mellem parterne, afsluttes sagen. Kredsbestyrelsen kan henvise en salærklage til Advokatnævnets afgørelse, hvis sagens afgørelse forudsætter, at et principielt disciplinærspørgsmål er afgjort, eller såfremt sagen er af væsentlig, principiel karakter.

Kredsbestyrelsen kan godkende vederlagets størrelse eller bestemme, at dette skal nedsættes eller bortfalde, jf. retsplejelovens § 146. En afgørelse fra kredsbestyrelsen skal være skriftlig, begrundet og vedlagt en vejledning om mulighederne for at klage.

Såfremt en advokat, der ved kredsbestyrelses- eller nævnsafgørelse har fået nedsat salæret, ikke efterlever kendelsen eller udtager stævning ved domstolene, behandler Advokatnævnet sagen som en adfærdsklage og sanktionerer adfærden med en bøde for manglende efterlevelse.

Kredsbestyrelsens afgørelse kan indbringes for Advokatnævnet af hver af parterne samt af Advokatrådet, jf. retsplejelovens § 147, stk. 1.

2.1.13.1.3. Advokatnævnets 2. instansbehandling.

Advokatnævnets sekretariatsopgaver varetages af Advokatsamfundets sekretariat.

En klage til Advokatnævnet skal indgives skriftligt, og sekretariatet skal bistå ved udformningen af klagen, såfremt dette er nødvendigt. Klager skal være indgivet til nævnet inden 4 uger efter, at kredsbestyrelsens afgørelse er meddelt parterne, jf. retsplejelovens § 147 stk. 2. Sekretariatet skal sørge for, at de nødvendige oplysninger til brug for sagens behandling foreligger. Sagen undergives en ny skriftveksling mellem parterne, og der kan fastsættes en frist, inden for hvilken parterne og andre skal afgive deres udtalelser, jf. nævnsbekendtgørelsens⁸ § 11. Advokater har de samme forpligtelser med hensyn til fremsendelse af dokumenter til Advokatnævnet som til kredsbestyrelsen, jf. nævnsbekendtgørelsens § 12 og kredsbestyrelsesbekendtgørelsens § 9.

Nævnets medlemmer bliver gjort bekendt med sagen, som forelægges på et nævnsmøde af et nævnmedlem, der er advokat. Som udgangspunkt behandles sagen på baggrund af de skriftlige sagsakter, der foreligger, men parterne har ret til at give personligt møde for nævnet, jf. nævnsbekendtgørelsens § 15.

⁸ Bekendtgørelse nr. 188 af 21. marts 2002 om Advokatnævnets virksomhed, som ændret ved bekendtgørelse nr. 133 af 28. februar 2006.

Advokatnævnet kan vælge at godkende, nedsætte eller ophæve advokatens salær, jf. retsplejelovens § 147, stk. 3. Advokatnævnets afgørelser skal være skriftlige og ledsaget af en begrundelse.

Hvis en salærklage er blevet forhåndsafvist af kredsbestyrelsen efter kredsbestyrelsesbekendtgørelsens § 11, kan afvisningen påklages til nævnet. Nævnet har mulighed for at stadfæste afvisningen eller at henvise salærklagen til realitetsbehandling af kredsbestyrelsen eller i nævnet, jf. nævnsbekendtgørelsens § 9 a.

2.1.13.1.4. Domstolenes afgørelser.

Advokatnævnets afgørelse kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed, jf. retsplejelovens § 147, stk. 3. Mens sagen behandles af kredsbestyrelsen eller Advokatnævnet, kan parterne ikke anlægge sag ved domstolene om de spørgsmål, som klagen angår, jf. retsplejelovens § 147 a.

Når fristen for indbringelse af kredsbestyrelsens afgørelse til Advokatnævnet er udløbet, uden at afgørelsen er indbragt for Advokatnævnet, eller Advokatnævnet har truffet afgørelse, kan hver af parterne indbringe sagen for domstolene.

Hvis klageordningen har været benyttet, har klienten ret til fri proces ved domstolene, jfr. retsplejelovens § 335 a, nr. 3 og 4, forudsat at vedkommende opfylder betingelserne i retsplejelovens § 330, stk. 1, nr. 2.

Advokaten kan have anlagt sag om sit tilgodehavende, før klagen er iværksat. Klienten kan i så fald anmode retten om, at sagen forelægges kredsbestyrelsen eller Advokatnævnet. Retten udsætter i sådanne tilfælde sagen og sender den til advokatmyndighederne, jf. retsplejelovens § 361 a. Advokaten bør, når denne gøres bekendt med klagen, meddele Advokatnævnets sekretariat, at der forinden klagen er anlagt sag. I de tilfælde vil sekretariatet anmode den pågældende ret om at oversende sagsakterne, så retssagen kan afvente advokatmyndighedernes afgørelse.

Ønsker en af parterne behandlingen ved retten fortsat efter, at kredsbestyrelsen eller Advokatnævnet har truffet afgørelse i sagen, skal vedkommende indlevere stævning ved den ret, hvor sagen oprindelig er anlagt, jf. § 361 a, jf. § 361, stk. 4. Forhandlingerne ved retten kan dog først fortsættes, når fristen for indbringelse af kredsbestyrelsens afgørelse er udløbet, uden at afgørelsen er indbragt for Advokatnævnet, eller at Advokatnævnet har afsluttet behandlingen af sagen.

2.1.13.2. Disciplinærklager.

2.1.13.2.1. Advokatnævnets afgørelser.

Disciplinærklager kan indbringes for Advokatnævnet, jf. retsplejelovens § 147 b og kan efterfølgende indbringes for landsretten, jf. retsplejelovens § 147 d og e.

Klager kan angå såvel advokater som advokatselskaber, jf. retsplejelovens § 147 b, stk. 1.

Advokatnævnet kan afvise at behandle klager fra personer, der ikke har retlig interesse i det forhold, klagen angår, jf. retsplejelovens § 147 b, stk. 3. En klage kan også afvises, hvis den er åbenbart grundløs, eller hvis den ikke henhører under Advokatnævnets kompetence. Der gælder de samme forhåndsafvisningsregler som for salærsager, jf. nævnsbekendtgørelsens § 9.

Klagen skal indgives skriftligt og inden 6 måneder efter, at klageren er blevet opmærksom på det eller de forhold, der ønskes påklaget, jf. retsplejelovens § 147 b, stk. 2. Når Advokatnævnets sekretariat modtager adfærdsklagen, forestår en jurist sagens forberedelse, og de nødvendige oplysninger til sagens behandling indhentes, jf. nævnsbekendtgørelsens § 11. Sekretariatet skal sørge for, at parterne får kendskab til oplysninger fra modparten, når det anses for at have betydning for sagens afgørelse, medmindre der er særlige forhold, der taler imod offentliggørelsen af visse oplysninger. Advokater er forpligtet til at forsyne nævnet med dokumenter og oplysninger, som nævnet finder er af betydning for afgørelsen af sagen.

Sagen behandles som udgangspunkt på grundlag af de skriftlige sagsakter, men sagens parter har ret til at give personligt fremmøde, jf. nævnsbekendtgørelsens § 15, stk. 2. Formanden kan tillade, at andre end sagens parter indkaldes for at afgive forklaring for nævnet, jf. nævnsbekendtgørelsens § 15, stk. 3, og formanden kan beslutte, at parter og vidner skal afhøres i byretten, jf. retsplejelovens § 147 b, stk. 4. Adgangen til vidneforklaringer ved retten anvendes sjældent. Det er ligeledes sjældent, at offentligheden får adgang til at overvære sagens behandling, jf. muligheden herfor i nævnsbekendtgørelsens § 16, stk. 2.

Sekretariatet kan fastsætte frister for parternes besvarelser, jf. nævnsbekendtgørelsens § 11, stk. 2, og kan rykke parterne, hvis deres svar ikke er modtaget inden for fristen. Hvis en klager ikke besvarer sekretariatets henvendelser, henlægges klagen uden yderligere behandling, og dette meddeles parterne. Hvis advokaten ikke svarer, behandles klagen på det foreliggende grundlag, således at det alene er klagerens forklaringer og oplysninger, der lægges til grund.

Når en sag ikke er forhåndsafvist, og forberedelsen er afsluttet, sender sekretariatet sagen til den lokale kredsbestyrelse. Kredsbestyrelsen udarbejder herefter en indstilling til Advokatnævnet, jf. retsplejelovens § 144, stk. 3, og kredsbestyrelsesbekendtgørelsens § 1. Efter kredsbestyrelsens behandling af sagen, returneres den til sekretariatet med en sagsfremstilling og en indstilling til nævnets afgørelse.

Når sagen returneres til sekretariatet, bliver sagen fremsendt til nævnets medlemmer, og sagen sættes på dagsordenen for førstkommande nævnsmøde. Nævnets medlemmer skal dog have mindst en måned til at overveje sagen.

De fleste sager behandles i en nævnsafdeling. Det er kun sager af principiel karakter og sager om frakendelse af retten til at udøve advokatvirksomhed, som skal behandles med deltagelse af mindst 10 medlemmer. Der er tre nævnsafdelinger, som består af 4 eller 6 nævnsmedlemmer, hvoraf der skal være lighed mellem antallet af advokater og ikke-advokater. Afgørelsen af, hvor en sag skal afgøres, træffes af sekretariatet forud for sagens udsendelse til nævnet eller den nævnsafdeling, der skal behandle sagen. Nævnsbekendtgørelsens § 4 indeholder bestemmelser om, hvornår det samlede nævn er beslutningsdygtigt, og hvornår en nævnsafdeling er beslutningsdygtig.

Nævnet afgør, om advokaten har handlet i strid med retsplejelovens § 126 om god advokatskik. Sagens konkrete omstændigheder og nævnets praksis lægges til grund ved vurderingen. Hvis nævnet finder, at god advokatskik er blevet tilsidesat, pålægges advokaten en sanktion. Denne sanktion kan i medfør af retsplejelovens § 147 c, stk. 1, bestå i en advarsel, en irettesættelse eller en bøde på indtil 200.000 kr. Endvidere kan nævnet under anvendelse af tvangsbøder pålægge en advokat eller et advokatselskab at opfylde forpligtelser, der følger af retsplejeloven eller forskrifter fastsat i medfør heraf, f.eks. klientkontovedtægten, samt – såfremt det skønnes fornødent – fratage advokaten en sag og – med klientens samtykke – lade en anden advokat færdiggøre den.

Herudover kan Advokatnævnet også frakende advokaten retten til at udøve advokatvirksomhed i et tidsrum fra 6 måneder til 5 år eller indtil videre, såfremt advokaten har gjort sig skyldig i grov eller oftere gentagen overtrædelse af sine pligter som advokat, og hvis den udviste adfærd giver grund til at antage, at den pågældende advokat ikke for fremtiden vil kunne udøve advokatvirksomhed på forsvarlig måde, jf. retsplejelovens § 147 c, stk. 3.

Det følger af nævnsbekendtgørelsens § 7, stk. 2, at skønnes en sag, der er indbragt for nævnet, at kunne medføre sanktion efter retsplejelovens § 147 c, stk. 3, kan sagen forelægges Advokatrådet til afgørelse af, om Advokatrådet vil indtræde i sagen.

Fremgangsmåden i medfør af denne bestemmelse er, at Advokatrådet løbende holder øje med de kendelser, der afsiges i disciplinærsager. Når rådet finder, at en advokat har tilstrækkeligt mange kendelser, meddeler rådet denne advokat en advarsel om, at rådet næste gang, der indkommer en klage over den pågældende advokat, vil anmode Advokatnævnet om at forelægge sagen for rådet med henblik på en vurdering af, om rådet skal indtræde i sagen med påstand om frakendelse af retten til at udøve advokatvirksomhed. Kopi af advarslen sendes samtidig til Advokatnævnet. Ordningen kaldes populært for ”gult kort”.

Hvis Advokatnævnet herefter modtager en klage over advokaten, underretter nævnet Advokatrådet herom. Når skriftudvekslingen i sagen er afsluttet, forelægges sagen for rådet, som tager stilling til, om rådet skal indtræde i sagen med påstand om frakendelse.

I disciplinærsager kan Advokatrådet udpege en advokat til at virke som anklager. Hvis spørgsmålet om frakendelse af retten til at udøve advokatvirksomhed rejses i en sag, udpeger Advokatnævnet en forsvarer, såfremt advokaten ikke selv har valgt en.

Advokatnævnets afgørelser skal indeholde oplysninger om adgangen til domstolsprøvelse og fristen herfor. Afgørelser skal sendes til klageren, advokaten og eventuelt dennes advokatselskab, Advokatrådet og Justitsministeriet, jf. retsplejelovens § 147 c, stk. 5.

Advokatnævnet har i medfør af ovennævnte bestemmelse mulighed for at offentliggøre en afgørelse i en disciplinærsag. Sagen omtales på nævnets hjemmeside og i medlemsbladet for Advokatsamfundet (Advokaten) med nævnelse af advokatens navn. Såfremt sagen har særlig interesse for offentligheden, kan offentliggørelse ske ved en pressemeddelelse. I andre tilfælde anmodes udvalgte aviser, f.eks. lokalaviser, om at optage en notits om forholdet.

Offentliggørelse sker, når Advokatnævnet finder, at kendskab til kendelsen vil have en åbenbar betydning for valg af advokat, og hvis advokatens adfærd samtidig indikerer risiko for gentagelse. Offentliggørelse afhænger altid af en konkret vurdering.

En frakendelse af retten til at udøve advokatvirksomhed skal offentliggøres med angivelse af advokatens navn, adresse og frakendelsens varighed, jf. nævnsbekendtgørelsens § 20.

2.1.13.2.2. Domstolenes afgørelser.

En advokat, som er blevet pålagt en sanktion af Advokatnævnet, kan indbringe sagen/forlange sagen indbragt for landsretten efter retsplejelovens § 147 d og e. Indbringelsen skal ske inden 4 uger efter, at afgørelsen er meddelt advokaten.

Der er dog efter praksis mulighed for, at klageren kan rejse sag mod Advokatnævnet med påstand om, at der ved nævnets behandling er begået sagsbehandlingsfejl, hvorefter retten kan ophæve nævnets kendelse og hjemvise sagen til fornyet behandling.

I sager vedrørende frakendelse af retten til at udøve advokatvirksomhed kan advokaten inden 4 uger efter afgørelsen anmode justitsministeren om at anlægge sag til prøvelse af nævnets afgørelse, jf. retsplejelovens § 147 e. Dette sagsanlæg har som udgangspunkt opsættende virkning, dog kan landsretten ved kendelse fravige den opsættende virkning, indtil sagen er endelig afgjort.

Retten kan foretage en udtømmende prøvelse af Advokatnævnets afgørelse. Retten kan således prøve, om advokaten har tilsidesat sine pligter, ligesom retten kan foretage en prøvelse både af valget og udmålingen af selve sanktionen. Landsretten kan stadfæste, ophæve eller ændre nævnets afgørelse. Landsrettens afgørelse kan indbringes for Højesteret.

2.2. Møderetsmonopolet.

2.2.1. Historisk baggrund.

2.2.1.1. Sagførerloven af 26. maj 1868.

Advokater blev tidligere betegnet ”procuratorer”⁹. Procuratorer blev fra begyndelsen af 1600-tallet offentlig udnævnt, og deres virksomhed blev første gang reguleret ved Christian IV’s forordning af 1638¹⁰. Forordningen hjemlede procuratorer en vis eneret til at føre retssager og pålagde samtidig procuratorerne visse pligter. Møderetsmonopolet har bestået siden.

Hvervet som procurator blev under enevælden betragtet som et egentligt embedshverv. I overensstemmelse med de principper, som lå til grund for næringsloven af 1857, gennemførtes ved sag-

⁹ Om tiden før sagførerloven henvises til Axel H. Pedersen: Det Danske Advokatsamfund 1919-1969, side 23-28 og Axel H. Pedersen: Indledning til Advokatgerningen, bind I, kapitel 1.

¹⁰ Forordningen havde den favnende titel ”Om Præstedruckenskab, ærerørige domme, kost oc tæring, arrest, Procuratorer, Lougfeldis rettergang, Krybeschyttere och bysser”.

førerloven af 1868 den fundamentale ændring i sagførernes etableringsforhold, at enhver, der opfyldte en række betingelser, der var fastsat i loven, havde et retskrav på at få meddelt beskikkelse som sagfører. Loven fastslog i den sammenhæng, at sagførere ikke længere skulle udnævnes af kongen, men skulle beskikkes af Justitsministeriet.

Efter sagførerloven af 1868 skulle en sagfører have dansk indfødsret, være fyldt 25 år og måtte ikke være under konkurs eller være umyndiggjort. Endvidere skulle den pågældende have "ført en retskaffen vandel". Stillingen kunne ikke forenes med en række stillinger inden for øvrigheden, domstolene og politiet. Der fandtes efter loven 3 grupper af sagførere: Underretssagførere, overretssagførere samt højesteretssagførere.

Underretssagførere skulle enten have taget den fuldstændige juridiske eksamen mindst med karakteren "haud illaudabilis" eller have bestået den juridiske eksamen for ustuderede med første karakter. Der var endvidere krav om praktisk uddannelse, idet ansøgeren i 3 år skulle have været autoriseret fuldmægtig hos en sagfører eller have gjort stadig tjeneste som amts- eller dommerfuldmægtig.

Overretssagførere skulle have bestået den fuldstændige juridiske eksamen med mindst karakteren "haud illaudabilis", ligesom den pågældende i tre år skulle have været i virksomhed enten som underretssagfører eller som fuldmægtig hos en højesterets- eller overretssagfører.

Højesteretssagførere skulle ligeledes have bestået den fuldstændige juridiske eksamen mindst med karakteren "haud illaudabilis" og i tre år have været i virksomhed som overretssagfører. Endvidere skulle der aflægges en fyldestgørende prøve ved for Højesteret at udføre fire sager (to straffesager og to private sager).

Der var endvidere mulighed for, at dommere og universitetslærere under visse betingelser kunne aflægge prøve på samme vilkår som højesteretssagførere, ligesom de kunne få meddelt beskikkelse som overrets- eller underretssagfører uden at have været i nogen af de stillinger, som ellers krævedes.

2.2.1.2. Retsplejeloven af 1916 (lov nr. 90 af 11. april 1916).

Retsplejeloven af 1916 indeholdt et afsnit om sagførere (nu advokater), der i det væsentlige byggede på de principper, der var gældende for den tidligere ordning. Reglerne om advokater var indeholdt i lovens 5. afsnit, kap. 12-15, og disse undergik enkelte ændringer indtil 1982, hvor der i 1982 blev gennemført en samlet lovrevision af reglerne for advokater, jf. afsnit 2.2.1.7.

Betingelserne for beskikkelse som advokat efter retsplejeloven af 1916 var, at den, der ønskede beskikkelse, skulle have dansk indfødsret, være fyldt 25 år, ikke være ude af rådighed over sit bo og have ført en retskaffenandel.

Den oprindelige tredeling af sagførerne blev opretholdt – nu betegnet som underrets-, landsrets- og højesteretssagførere. Desuden blev eksamenskravene opretholdt tillige med kravene om praktisk juridisk virksomhed. Som noget nyt skulle landsretssagførere bestå en prøve, der omfattede udførelse af tre sager for landsretten.

Højesteretssagførere skulle indtil lovændringen i 1932 bestå en prøve i procedure for Højesteret, der bestod i udførelsen af tre sager, der sluttedes med mundtlig domsforhandling.

2.2.1.3. Lov nr. 209 af 23. juli 1932.

Ved lov nr. 209 af 23. juli 1932 blev loven ændret således, at der nu krævedes 8 års virksomhed som landsretssagfører for at opnå møderet for Højesteret. Højesteretssagførerprøven blev opretholdt, mens landsretssagførere, der havde haft beskikkelse i 8 år, nu fik møderet for Højesteret i sager, som de personligt eller ved autoriseret fuldmægtig havde udført i foregående instans.

Det blev en betingelse for at få meddelt beskikkelse som sagfører ved underret, at juridisk embedseksamen var bestået med mindst 2. karakter af 1. grad, idet der dog var mulighed for dispensation.

Der blev endvidere tilvejebragt hjemmel for oprettelse af Advokatnævnet som en særlig disciplinærinstans og for Advokatsamfundets kredsbestyrelses deltagelse i behandlingen af salær- og disciplinærsager.

2.2.1.4. Lov nr. 125 af 10. maj 1958.

På baggrund af betænkning nr. 164/1956 om højesteretssagførerprøven, offentlig votering i Højesteret, bevisumiddelbarhed ved Højesteret og Højesterets kompetence i straffesager, blev fællesbetegnelsen ”advokat” indført for alle sagførere ved lovændringen, dog således at der fortsat var adgang til at anvende en titel, der var erhvervet i medfør af de tidligere gældende regler.

Procedureprøven for Højesteret blev afskaffet, og møderet for Højesteret tilkom herefter enhver advokat, der i 5 år havde haft møderet for landsret og var øvet i procedure.

2.2.1.5. Lov nr. 267 af 26. juni 1975.

Betingelserne for meddelelse af advokatbeskikkelse blev ved lovændringen ændret, hvorefter juridisk kandidateksamen skulle være bestået med mindst 2. karakter af 1. grad. Der var dog dispensationsmulighed. Endvidere blev den hidtil gældende bestemmelse om, at en advokat kun kunne have én fuldmægtig, ændret, således at en advokat herefter kunne have én eller to autoriserede fuldmægtige.

2.2.1.6. Lov nr. 258 af 26. maj 1976.

Ved lovændringen blev reglerne om procedureprøven ved landsretten ændret således, at der nu alene var krav om udførelsen af to (mod tidligere tre) retssager.

2.2.1.7. Lov nr. 277 af 9. juni 1982.

Lovændringen havde til formål at gennemføre en gennemgående revision af de almindelige bestemmelser i retsplejeloven, der var gældende for udøvelse af advokatvirksomhed. Lovændringen byggede på betænkning nr. 871/1979 vedrørende revision af retsplejelovens afsnit om advokater, der blev afgivet af et udvalg under Justitsministeriet.

Ved lovændringen blev der derudover skabt hjemmel til at stille krav om obligatorisk deltagelse i en række kurser af særlig betydning for advokatvirksomhed for at opnå advokatbeskikkelse. Endvidere blev der åbnet mulighed for, at virksomhed i flere juridiske stillinger skulle kunne medreg-

nes til den 3-årige praktiske uddannelse, der skulle gennemføres for at opnå beskikkelse som advokat.

De tidligere spredte bestemmelser i retsplejeloven om advokaters pligter blev samlet i én lovbestemmelse, jf. retsplejelovens § 126, stk. 1, der har følgende ordlyd:

”§ 126. En advokat skal udvise en adfærd, der stemmer med god advokatskik. Advokaten skal herunder udføre sit hverv grundigt, samvittighedsfuldt og i overensstemmelse med, hvad berettigede hensyn til klienternes tarv tilsiger. Sagerne skal fremmes med fornøden hurtighed.”

Systemet vedrørende behandling af klager over advokater blev ligeledes ændret. Allerede ved lov nr. 209 af 23. juli 1932 var disciplinærmyndigheden blevet henlagt til Advokatnævnet, idet Sagførerrådet i medfør af retsplejelovens § 147 var bemyndiget til at henlægge Sagførerrådets virksomhed til et særligt sagførernævn og kredsene. Ved 1982-reformen blev Advokatnævnet en lovbestemt myndighed, ligesom nævnet ikke længere alene bestod af advokater, men tillige af dommere og medlemmer udpeget af Justitsministeriet og Advokatsamfundet.

2.2.1.8. Lov nr. 403 af 13. juni 1990.

Ved lovændringen blev der indført mulighed for at drive advokatvirksomhed i aktie- eller anparts-selskabsform.

2.2.1.9. Lov nr. 936 af 27. december 1991.

Lovændringen vedrørte forskellige lovbestemmelser om erhvervsudøvelse på grundlag af autorisation mv., herunder retsplejelovens regler om adgangen til at nægte advokatbeskikkelse eller frakende denne ved dom i forhold til personer, der har betydelig forfalden gæld til det offentlige.

2.2.1.10. Lov nr. 231 af 4. april 2000.

Ved lovændringen blev der gennemført en liberalisering af EU-advokaters ret til at etablere sig i Danmark. Formålet var at skabe hjemmel i dansk ret til at gennemføre Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 98/5/EF af 16. februar 1998 om lettelse af adgangen til varig udøvelse af advokaterhvervet i en anden medlemsstat end den, hvor beskikkelsen er opnået (*etableringsdirektivet*).

Ved bekendtgørelse nr. 276 af 14. april 2000 om EU-advokaters etablering her i landet mv. har justitsministeren fastsat nærmere regler om adgangen til udøvelse af EU-advokaters virksomhed her i landet. Det følger af bekendtgørelsens § 4, stk. 3, at i de tilfælde, hvor der efter dansk ret er pligt til at møde med advokat, kan en advokat kun give møde for en dansk domstol, hvis han handler sammen med en advokat, der har dansk advokatbeskikkelse og har møderet for den ret, der skal behandle sagen.

2.2.2. Den civile retspleje.

2.2.2.1. Domstolenes organisation og kompetence.

2.2.2.1.1. Domstolssystemets opbygning.

De almindelige domstole er Højesteret, landsretterne, Sø- og Handelsretten i København og byretterne. Til domstolenes organisation hører også retsvæsenet på Færøerne og i Grønland, Procesbevillingsnævnet samt Den Særlige Klageret.

Procesbevillingsnævnet behandler ansøgninger om anden- og tredjeinstansbevillinger.

Den Særlige Klageret træffer afgørelser i disciplinære sager vedrørende dommere og andet juridisk personale ansat ved domstolene. Klageretten behandler desuden sager om genoptagelse af straffesager og kæremål vedrørende udelukkelse af forsvarere i straffesager.

I modsætning til en række andre europæiske lande har Danmark ikke oprettet særlige forvaltnings- eller forfatningsdomstole. På den baggrund er det de almindelige domstole, der efterprøver forvaltningens afgørelser, herunder om loves grundlovsmæssighed.

En række klagesager behandles af særlige nævn og råd, som kan have en dommer som formand eller dommere som medlemmer.

Danmark er inddelt i 82 byretskredse samt en retskreds på Færøerne og 18 retskredse i Grønland. Ved lov nr. 538 af 8. juni 2006 om ændring af retsplejeloven og forskellige andre love (Politi- og domstolsreform) ændredes antallet af retskredse i Danmark, således at landet fra den 1. januar 2007 er inddelt i 24 retskredse.

2.2.2.1.2. Sagsantal ved domstolene.

Byretterne modtog i 2005 i alt 67.560 civile sager. De 67.560 civile sager fordelte sig med 56.302 almindelige sager med forhandlingsmaksime, 6.948 almindelige sager med officialmaksime (familiesager), 3.016 almindelige sager med officialmaksime (øvrige sager) og 1.294 særlige civile sager.

I 2005 modtog byretterne 39.879 sager med en sagsværdi på maksimalt 50.000 kr. Tilsvarende modtog byretterne 11.549 almindelige civile sager med en sagsværdi, der var større end 50.000 kr.

Højesteret modtog i 2005 268 civile ankesager. Vestre Landsret modtog i 2005 i alt 448 nye civile sager med økonomisk værdi til behandling i 1. instans og 787 ankesager med økonomisk værdi. Østre Landsret modtog i samme år i alt 624 nye civile sager med økonomisk værdi til behandling i 1. instans og 905 ankesager med økonomisk værdi. Sø- og Handelsrettens retsafdeling modtog i 2005 443 nye sager, heraf 9 straffesager.

Byretterne modtog i 2005 i alt 71.402 skiftesager, hvoraf de 3.555 hørte under Sø- og Handelsrettens skifteafdeling. 57.142 af skiftesagerne var dødsboskiftesager, og 14.260 var insolvensskiftesager mv.

Fogedretterne modtog i 2005 i alt 276.215 fogedsager fordelt med 188.186 almindelige sager, 29.874 særlige sager og 58.055 sager om betalingspåkrav. De 188.186 almindelige sager er opdelt i 157.600 sager om pengekrav, 28.301 sager om pengekrav med udpantningsret, 1.726 sager efter kreditaftaleloven og 559 øvrige sager.

Domstolsstyrelsen har oplyst, at styrelsen ikke har statistik over antal fogedsager, der er behandlet af jurister, og hvori der behandles en tvist. Den eneste statistik, der belyser juristens rolle i fogedsager, er en statistik over fogedretsmøder, hvor det er angivet, hvor mange af disse møder, der er berammet til jurister. Antallet af fogedretsmøder svarer ikke til antallet af fogedretssager, idet der godt kan være flere møder i nogle sager.

Ud af 231.400 fogedretsmøder i almindelige fogedsager var 10.974 eller 4,7 % berammet til en jurist. Der blev afholdt 189.622 fogedretsmøder i sager om pengekrav. Heraf var 7.645 eller 4,0 % berammet til en jurist. Ud af 38.328 fogedretsmøder om pengekrav med udpantningsret var 1.178 eller 3,1 % berammet til en jurist. Alle øvrige møder om almindelige fogedretssager udgjorde samlet 3.449. Heraf var 2.151 møder eller 62,4 % berammet til en jurist. Det kan herefter

skønsmæssigt antages, at max. 4 % af sagerne om pengekrav er sager, hvori der behandles en tvist.

De kategorier for almindelige fogedsager, der samlet er behandlet her, er kreditaftaleloven, udenlandske domme med pengekrav, sager vedrørende EF-domskonventionen med pengekrav, udlagt fast ejendom mv., brugeligt pant, pantefogeder, toldfogeder mv.

2.2.2.1.3. Domstolenes saglige kompetence.

Almindelige bestemmelser om retternes *saglige kompetence* findes i retsplejelovens kapitel 21 (§§ 224-232). Reglerne ændres pr. 1. januar 2007, jf. afsnit 2.2.2.1.5.

Efter retsplejelovens § 224 behandles civile retssager i første instans ved byret, medmindre andet er bestemt i retsplejeloven eller i anden lov. Hovedreglen er således, at civile sager skal anlægges ved byretten i første instans.

En undtagelse herfra er efter retsplejelovens § 225 sager om prøvelse af afgørelser truffet af et ministerium eller en central statslig klageinstans, der har den øverste administrative kompetence til at træffe afgørelser i sager mellem det offentlige og private, idet sådanne sager henhører under landsretterne som første instans. Parterne kan dog i medfør af § 225, stk. 2, vedtage, at sagen skal behandles ved byret.

Retsplejelovens § 225 suppleres af en række særlovsbestemmelser med tilsvarende indhold, jf. f.eks. skattestyrelseslovens § 33.

Efter en parts begæring kan byretten efter retsplejelovens § 226, stk. 1, endvidere henvise en sag til behandling ved landsretten i første instans, hvis følgende grunde foreligger:

- sagen er af principiel karakter,
- sagens udfald kan få væsentlig betydning for andre end parterne,
- sagen har en særlig indgribende betydning for en part,
- sagen rejses af eller mod en offentlig myndighed eller institution,
- sagen rejser spørgsmål om anvendelse af fællesmarkedsret eller fremmed ret, eller
- sagen efter indhentet udtalelse fra landsretten findes mest hensigtsmæssigt at kunne behandles i forbindelse med en anden sag, der verserer ved landsretten.

Endelig indeholder retsplejelovens § 227 en i praksis væsentlig regel, hvorefter alle sager om krav, der har en økonomisk værdi på over 1.000.000 kr., efter anmodning fra en af parterne skal henvises til behandling ved landsretten i første instans.

Afgørelser kan som udgangspunkt frit appelleres til én højere instans (to-instansprincippet), jf. retsplejelovens § 368. Angår sagen krav, der efter påstanden har en økonomisk værdi af højst 10.000 kr., kan dommen dog kun ankes med Procesbevillingsnævnets tilladelse, hvortil der kræves, at sagen er af principiel karakter eller at særlige grunde i øvrigt taler derfor, jf. § 368, stk. 2.

2.2.2.1.4. Domstolenes stedlige kompetence.

Domstolenes *stedlige kompetence*, dvs. kompetencefordelingen mellem sideordnede domstole, mellem byretterne indbyrdes og mellem de to landsretter, afhænger af parternes eller sagsgenstandens stedlige tilknytning, jf. retsplejelovens kapitel 22.

Retssager anlægges ved sagsøgtens hjemting – byret eller landsret – medmindre andet er bestemt, jf. retsplejelovens § 235, stk. 1. Hjemtinget er i den retskreds, hvor sagsøgte har bopæl. Har den sagsøgte ingen bopæl, er hjemtinget i den retskreds, hvor han opholder sig, og har sagsøgte hverken bopæl eller kendt opholdssted er hjemtinget i den retskreds, hvor han sidst har haft bopæl eller opholdssted, jf. § 235, stk. 3-4.

Personer, der ikke har bopæl i Danmark, anses normalt for udlændinge i processuel forstand, og må således sagsøges i deres hjemland. Sag kan dog anlægges her i landet, såfremt sagen enten kan anlægges ved et af de særlige undtagelsesværneting, eller sagsøgte dog i kraft af tidligere bopæl eller ophold har en stærkere eller lige så stærk tilknytning til Danmark som til udlandet.

Endvidere følger det af retsplejelovens § 236, at danske statsborgere, der er bosat i udlandet uden tillige at have bopæl i Danmark, og som ikke er undergivet bopælslandets domsmyndighed, har hjemting i København.

Selskaber, foreninger mv. har hjemting i den retskreds, hvor hovedkontoret ligger eller, hvis selskabet ikke har eller oplysning ikke kan skaffes om et hovedkontor, i den retskreds, hvor et medlem af bestyrelse eller direktion (eller tilsvarende ledelsesorgan) har bopæl, jf. retsplejelovens § 238, stk. 1.

Visse typer af sager kan anlægges ved et andet værneting end sagsøgtes hjemting (undtagelsesværneting). Tilknytningsmomentet er her ikke bopæl, opholdssted mv., men f.eks. en fast ejendoms beliggenhed, en kontrakts opfyldelsessted eller stedet, hvor en skadegørende handling er begået.

2.2.2.1.5. Reform af domstolenes forhold.

Ved lov nr. 538 af 8. juni 2006 om ændring af retsplejeloven og forskellige andre love (Politi- og domstolsreform), der for en stor del af reglernes vedkommende træder i kraft den 1. januar 2007, gennemføres en reform af domstolenes forhold på en række væsentlige områder. Retskredsstrukturen og fordelingen af sager mellem de forskellige instanser i domstolssystemet bliver ændret, behandlingen af civile sager i første instans bliver effektiviseret og styrket, herunder ved at indføre en ny forenklet procesform for småsager, der bliver gennemført en nyordning af nævningesystemet i straffesager, og varetagelsen af tinglysningsopgaven bliver samlet ved en specialdomstol for hele landet.

Den nye instansordning indebærer, at alle civile retssager som udgangspunkt skal anlægges ved byretten, men med mulighed for, at principielle sager kan henvises til landsretten til behandling i første instans. Instansreformen skal ses i sammenhæng med reglerne om kollegial behandling og sagkyndige dommere i byretten.

Som led i instansreformen skal en civil retssag fremover kunne behandles af tre juridiske dommere i byretten, når sagen er af principiel karakter eller indeholder særlig omfattende eller vanskelige retlige eller bevismæssige spørgsmål mv. Samtidig skal brugen af sagkyndige dommere i civile retssager styrkes, hvor fagkundskab skønnes at være af betydning, f.eks. i erhvervsager.

Med lovændringen lægges der desuden op til, at sagsforberedelsen i civile retssager moderniseres med henblik på at øge kvaliteten i sagsbehandlingen og forkorte sagsbehandlingstiden. Endvidere moderniseres reglerne om domsforhandlingen i civile retssager med henblik på yderligere at sikre en hurtig, effektiv og korrekt domstolsbehandling.

For at sikre at det er muligt at få en retfærdig og juridisk korrekt afgørelse inden for rimelig tid og rimelige omkostninger, også hvor striden vedrører et mindre beløb, f.eks. en håndværkerregning, er det fastsat, at der ved byretterne fra 2008 indføres en lettere og mere enkel ”småsagsproces”, der gør det nemmere og billigere at gennemføre civile retssager om mindre krav, jf. mere herom i afsnit 2.2.2.4.2.

For at muliggøre de nævnte reformer af retsplejen er der som nævnt vedtaget en retskredsreform med væsentligt færre og større byretter end i dag (24 retskredse mod de nuværende 82). Samtidigt gennemføres en ledelsesmæssig styrkelse af den administrative opgavevaretagelse ved domstolene og en styrkelse af sekretariatsfunktionerne ved domstolene, bl.a. for at gennemføre småsagsprocessen. Endvidere forudsættes, at der sker en vis specialisering blandt dommerne med henblik på en mere kvalificeret og effektiv opgavevaretagelse.

2.2.2.2. Civilprocessens grundprincipper.

2.2.2.2.1. Indledning.

Den civile retsplejes overordnede formål er at afgøre retstvister. Det betyder, at sagsbehandlingen er målrettet mod at identificere den i sagen foreliggende retstvist. Domstolene tager stilling til de faktiske forhold og afgør parternes krav ud fra retsregler.

Udover at domstolene skal være tilgængelige som tvistløsningsorgan og skal træffe afgørelser, der er materielt rigtige, skal retstvister kunne løses inden for rimelig tid, og omkostningerne skal være rimelige for parterne og for samfundet.

For at opfylde domstolenes mange opgaver i civile sager har der udviklet sig en række civilprocessuelle grundprincipper, der endvidere i et vist omfang fremgår udtrykkeligt af grundloven og Den Europæiske Menneskerettighedskonvention.

Den følgende gennemgang bygger på gældende ret og tager ikke højde for lov nr. 538 af 8. juni 2006 om ændring af retsplejeloven og forskellige andre love (Politi- og domstolsreform).

2.2.2.2.2. Offentlighedsprincippet og mundtlighedsprincippet.

Grundlovens § 65, stk. 1, bestemmer, at offentlighed og mundtlighed skal gennemføres i retsplejen i videst muligt omfang¹¹. Reglerne herom fremgår af retsplejelovens §§ 28 a og 148.

¹¹ Af art. 6 i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention fremgår det, at "...everyone is entitled to a fair and public hearing...".

Princippet om offentlighed har to hovedformål. Princippet skal for det første sikre, at offentligheden har adgang til at overvære retsmøder (såkaldt umiddelbar offentlighed), og at retsmøderne må refereres offentligt, navnlig i presse, radio og fjernsyn (såkaldt middelbar offentlighed). Det andet formål er at styrke offentlighedens viden om og tillid til retsvæsenet.

Princippet om mundtlighed skal sikre en hurtig og naturlig sagsbehandling og betyder, at retten skal træffe sin afgørelse på grundlag af parternes mundtlige fremstillinger af sagen i retssalen.

Efter retsplejelovens § 28 a er retsmøder offentlige, hvor ikke det modsatte er særligt foreskrevet. I civile sager kan retsmøder holdes for lukkede døre, når hensynet til ro og orden i retslokalet kræver det, når statens forhold til fremmede magter eller særlige hensyn til disse i øvrigt kræver det, eller når sagens behandling i et offentligt retsmøde vil udsætte nogen for en unødvendig krænkelse, herunder når der skal afgives forklaring om erhvervshemmeligheder, jf. retsplejelovens § 29, stk. 1.

I civile sager kan der endvidere efter anmodning fra parterne træffes bestemmelse om dørlukning, hvis det er af særlig betydning for parterne at undgå offentlighed om sagen, og ingen afgørende offentlig interesse strider herimod, jf. retsplejelovens § 29, stk. 2. Ved afgørelsen af, om det er af særlig betydning for parterne at undgå offentlighed om sagen, lægges der navnlig vægt på, om sagen indeholder oplysninger om parternes personlige eller forretningsmæssige forhold af en sådan karakter, at offentligheden bør kunne udelukkes, selv om der ikke ville være tale om at udsætte parterne for en unødvendig krænkelse, som ville kunne begrunde dørlukning efter § 29, stk. 1.

Retsmøder under forberedelsen, hvor der ikke sker bevisførelse til brug for domsforhandlingen, holdes for lukkede døre, medmindre retten bestemmer andet, jf. retsplejelovens § 339 a. Retten kan af egen drift bestemme, at et retsmøde under forberedelsen af en civil sag skal holdes for åbne døre, f.eks. hvis der har været offentlig interesse om sagen. En parts eventuelle ønske om, at en mundtlig forhandling sker for åbne døre, tillægges betydelig vægt, navnlig hvis der er tale om et spørgsmål af større rækkevidde, f.eks. vedrørende sagens afvisning.

Endvidere kan dørene med parternes samtykke lukkes under sagens forligsmægling, såfremt dette må antages at fremme muligheden for opnåelsen af forlig, jf. retsplejelovens § 269. Endelig kan dørene lukkes, når et vidne, der er omfattet af en vidneudelukkelses- eller vidnefritagelsesgrund, afgiver forklaring, jf. retsplejelovens § 173, stk. 2.

I særlige typer af sager er alle retsmøder lukkede, f.eks. i sager om ægteskab og forældremyndighed, eller der er videre adgang til at holde lukkede retsmøder, f.eks. i værgemålssager.

I medfør af retsplejelovens § 148 er retsplejen mundtlig, og skrift anvendes kun, hvor det er særligt foreskrevet. En stævning skal være skriftlig, og retten kan træffe bestemmelse om indlevering af yderligere processkrifter og af påstandsdokumenter. Udeblivelsesdomme kan afsiges på skriftligt grundlag, og kæremål behandles som udgangspunkt på skriftligt grundlag. Endvidere kan der afsiges dom på skriftligt grundlag, hvis sagsøgte inden domsforhandlingen tager bekræftende til genmæle. Endelig kan formalitetsspørgsmål afgøres på skriftligt grundlag.

Domsforhandlingen i første instans er imidlertid altid mundtlig. Bortset fra udeblivelsesdomme og de tilfælde, hvor sagsøgte inden domsforhandlingen har taget bekræftende til genmæle, kan dom vedrørende sagens realitet i første instans således aldrig afsiges uden mundtlig domsforhandling.

Mundtlighed får en særlig betydning, når den forbindes med princippet om *umiddelbarhed*, der betyder, at processtoffet, dvs. både beviser og procedurer, skal fremføres direkte for den ret, der skal dømme i sagen. Ved at påhøre de forklaringer, som afgives, får retten mulighed for at danne sig et direkte indtryk af parter og vidners sikkerhed og pålidelighed, og retten har mulighed for at stille eventuelle supplerende spørgsmål. Både parter, vidner og syns- og skønsmand kan dog i særlige tilfælde afhøres inden domsforhandlingen eventuelt ved en anden ret også i 1. instans, jf. retsplejelovens §§ 174, 209 og 305.

2.2.2.2.3. Behandlingen af 1. instanssager.

Retsplejelovens kapitel 34 (§§ 362-366) indeholder en nærmere regulering af domsforhandlingen i civile sager i 1. instans. I hovedtræk gennemføres domsforhandlingen således, at parterne indledningsvis nedlægger deres påstande, hvorpå sagsøgeren forelægger sagen. Derefter følger bevisførelsen, og domsforhandlingen afsluttes med proceduren, hvor parterne redegør for deres opfattelse af sagen. Sagen optages derefter til dom. En række civile sager afsluttes dog i stedet med indgåelse af forlig. Mange forlig indgås efter, at retten skriftligt eller mundtligt har tilkendegivet, hvad en dom i givet fald vil gå ud på. I forbindelse med tilkendegivelsen fremkommer retten med en mundtlig eller skriftlig redegørelse for de grunde, som retten lægger vægt på.

En del af reglerne i retsplejeloven for forberedelsen og domsforhandlingen er fælles for sager i 1. instans og for ankesager. Andre af reglerne er forskellige for sager i 1. instans og ankesager. De

almindelige sagsbehandlingsregler fraviges endvidere i et vist omfang i særlige typer af civile sager, f.eks. ægteskabssager.

Domstolene træder kun i virksomhed, hvis nogen henvender sig for at få gennemført eller fastslå et krav. Sagen anlægges ved indlevering af stævning til retten, der bl.a. skal indeholde sagsøgerens påstand og en udførlig fremstilling af de faktiske omstændigheder, hvorpå påstanden støttes, og angivelse af de dokumenter og andre beviser, som sagsøgeren agter at påberåbe sig, jf. retsplejelovens § 348, stk. 1. En undtagelse herfra er dog sager, som behandles efter den særlige inkassoproces, jf. nærmere herom i afsnit 2.2.2.4.1.

Den, der som sagsøger i en civil retssag rejser et krav, skal således i en påstand formulere det, han søger anerkendt eller gennemført over for retten. Påstanden skal angive, hvad han ønsker, dommen skal gå ud på. Hvis sagsøgte giver møde under sagen, nedlægger denne i almindelighed også en påstand. Erkender sagsøgte berettigelsen af sagsøgerens krav, kan han tilslutte sig sagsøgerens påstand, det vil sige ”tager bekræftende til genmæle”. Sagsøgtes påstand kan også gå ud på hel eller delvis frifindelse for sagsøgtes krav, og sagsøgte kan nedlægge en selvstændig påstand.

Enhver part, der gør et krav gældende ved domstolene, må begrunde, hvorfor parten mener at have dette krav, herunder oplyse hvilke konkrete omstændigheder, parten mener, begrunder kravet (anbringender).

Bestrides rigtigheden af de faktiske oplysninger, som gøres gældende til støtte for et krav, må den, der rejser kravet, søge at føre bevis herfor.

Behandlingen af en retssag falder i to dele: Forberedelsen og domsforhandlingen. Formålet med en særlig forberedelse efter sagens anlæg er for det første at få afgjort de mange sager, hvor der ikke er nogen egentlig tvist mellem parterne, eller hvor parterne dog ikke giver møde i retten og gør indsigelser gældende. Et andet formål er – i de sager, hvor retten skal tage stilling til spørgsmål af retlig og/eller faktisk karakter, som er omtvistet mellem parterne – at få klarhed over, hvilke punkter parterne er uenige om, og hvilke anbringender og beviser retten skal tage stilling til vedrørende disse punkter.

Retten kan vælge mellem to fremgangsmåder i forberedelsens første fase. Retten kan i medfør af retsplejelovens § 351 vælge at indkalde parterne til et første retsmøde eller efter retsplejelovens § 352 pålægge sagsøgte inden en vis frist at indlevere svarskrift, herunder de dokumenter sagsøgte ønsker at påberåbe sig under sagen.

I sager, der forberedes efter retsplejelovens § 351, kan sagen i almindelighed straks optages til dom efter sagsøgerens påstand, hvis sagsøgte erkender eller – i udeblivelsestilfælde – på grundlag af sagsøgerens påstand, for så vidt den findes begrundet i sagsfremstillingen i stævningen og det i øvrigt fremkomme.

Har retten ikke indkaldt til møde i sagen, men i stedet pålagt sagsøgte at afgive et svarskrift, jf. retsplejelovens § 352, kan retten ligeledes, såfremt svarskrift ikke indgives rettidigt til retten, straks afsige dom efter reglerne om udeblivelse, jf. retsplejelovens § 354, stk. 6.

I de sager, hvor sagsøgte derimod enten ved fremmøde i retten eller i et svarskrift fremkommer med indsigelser mod sagsøgerens krav, er en fortsat behandling af sagen i et eller flere retsmøder nødvendig. I byretssager kan domsforhandlingen eventuelt foregå allerede i det 2. retsmøde, som eventuelt kan berammes under det 1. retsmøde. I nogle byretssager og i de fleste landsretssager er det imidlertid oftest nødvendigt med yderligere forberedelse ud over den ofte ganske kortvarige behandling af sagen i 1. retsmøde.

Det er retten, der bestemmer, hvordan forberedelsen af sagen skal ske. Forberedelsen kan være rent skriftlig eller rent mundtlig, idet sagsøgte afgiver sit svar mundtligt i et retsmøde, og der ikke afgives yderligere processkrifter af nogen af parterne, således at stævningen er det eneste i hele sagen, der foreligger på skrift fra parterne. Endelig kan skriftlig og mundtlig forberedelse kombineres.

I praksis anvendes rent skriftlig forberedelse ved de fleste byretter samt ved landsretterne og Sø- og Handelsretten. Andre byretter anvender mundtlig forberedelse eller en kombination af mundtlig og skriftlig forberedelse.

Som hovedregel afholdes der et særligt forberedende møde med henblik på at afklare parternes stilling til sagens faktiske og retlige omstændigheder og parternes ønsker med hensyn til bevisførelse, jf. retsplejelovens § 355. Dette gælder, uanset om sagen forberedes efter retsplejelovens § 351 eller § 352. Under mødet drøfter retten endvidere med parterne rammerne for sagens videre forløb, herunder for eventuel yderligere forberedelse. Afholdelse af et særligt forberedende retsmøde kan undlades, hvis retten ikke finder det nødvendigt, f.eks. hvor retten straks efter modtagelsen af et svarskrift kan beramme sagen til domsforhandling.

Det beror på rettens afgørelse, om der skal afholdes et særligt forberedende retsmøde. I mange tilfælde vil det være hensigtsmæssigt at afholde mødet umiddelbart efter modtagelsen af svarskriftet, særligt hvis en af parterne er selvmøder og har vanskeligt ved at udtrykke sig skriftligt. I an-

dre tilfælde, f.eks. hvis parterne er enige om, hvilke oplysninger der skal indhentes (for eksempel gennem syn og skøn), kan det være mere hensigtsmæssigt at afholde mødet på et senere tidspunkt.

2.2.2.2.4. Præklausionsregler.

Parterne har fri adgang til at udvide deres påstande, fremsætte nye anbringender og begære yderligere bevisførelse (nova) under forberedelsen, men ikke efter dette tidspunkt, jf. herved retsplejelovens §§ 356, 357 og 363. Ønsker en part, efter at forberedelsen er afsluttet, at fremkomme med nyt processtof/nova skal parten rette henvendelse herom til retten og til modparten. Vil modparten protestere mod en begæring om nova, der fremkommer før domsforhandlingen, skal han/hun inden 1 uge give retten og den anden part underretning herom.

Adgangen til at fremkomme med nyt processtof i tiden mellem forberedelsens afslutning og domsforhandlingens begyndelse og under domsforhandlingen er reguleret af retsplejelovens §§ 357, stk. 1, og 363. Retten kan – selv om modparten protesterer – tillade, at nyt processtof fremsættes, når det af særlige grunde må anses for undskyldeligt, at ændringen af påstanden eller fremsættelsen af nye anbringender ikke er sket tidligere. Det samme gælder, når modparten har tilstrækkelig mulighed for at varetage sine interesser uden udsættelse af domsforhandlingen, eller når nægtelse af tilladelse vil kunne medføre et uforholdsmæssigt tab for parten.

Der er ikke principiel forskel på de hensyn, der har betydning for imødekommelse af begæringer om inddragelse af nova, der fremsættes før og under domsforhandlingen, men hensynenes styrke varierer efter, hvornår begæringen fremsættes. Endvidere har retsplejelovens §§ 357 og 363 modsatte udgangspunkter for, hvornår nova kan tillades. Udgangspunktet efter retsplejelovens § 357 er, at hvis en part fremkommer med begæring om nova efter forberedelsens afslutning, men før domsforhandlingen, accepteres det nye processtof, medmindre modparten inden 1 uge har protesteret. Protesterer modparten, træffer retten bestemmelse efter § 357. Protesterer modparten ikke, er det nye processtof accepteret, medmindre retten af egen drift modsætter sig processtoffets inddragelse, jf. § 357, stk. 3. Fremkommer anmodningen om nyt processtof senere end en uge før domsforhandlingen, vil rettidig protest fra modparten kunne ske ved påbegyndelsen af det retsmøde, hvor domsforhandlingen skal foregå. Fremsættes begæringen om udvidelse af processtoffet først under domsforhandlingen, er udgangspunktet efter § 363, at begæringen skal afslås, hvis modparten protesterer, og således at nova kun kan tillades, hvis de i bestemmelsen opregnede hensyn tilsiger det. Som udgangspunkt er mulighederne for, at retten tillader nova på trods af protest fra modparten, bedre, jo længere tid før domsforhandlingen en begæring fremsættes.

Hvis inddragelse af nyt processtof gør udsættelse af domsforhandlingen nødvendig, skal rettens tilladelse indhentes, uanset parternes enighed, jf. retsplejelovens § 345. Retten kan endvidere – selv om udsættelse af domsforhandling ikke er nødvendig – altid modsætte sig inddragelse af nyt processtof, jf. retsplejelovens § 363, stk. 3.

Retsplejelovens præklusionsregler gælder også i sager, hvor retten ikke er bundet af parternes påstande, dvs. i de såkaldt indispositive sager, f.eks. i sager om forældremyndighed.

Præklusionsreglerne skal ses i sammenhæng med princippet om *koncentration*, hvorefter parterne i civile sager skal fremkomme med deres påstande, anbringender og beviser på et tidligt tidspunkt af sagen. Formålet hermed er at fremskynde sagen og samle forhandlingerne i så få møder som muligt og dermed spare tid og ressourcer for parterne og for domstolene. Koncentration af sagen bidrager til at sikre, at sagen afgøres inden for en rimelig frist, og princippet udmøntes konkret i reglerne om præklusion, hvorefter begæringer om påstande, anbringender og beviser, der først fremkommer på et sent tidspunkt af sagen eller eventuelt først under anken, kan afskæres.

Præklusionsreglerne i 1. instanssager er fælles for byret og landsret. Tidligere blev præklusionsreglerne håndhævet mindre strengt ved byretterne end ved landsretterne.

Reglerne om præklusion i første instans må i øvrigt ses i sammenhæng med reglerne om adgangen til at inddrage nyt processtof under anke af sagen. Adgangen til at fremkomme med nyt processtof under anken er ikke fri, men svarer nogenlunde til reglerne om adgangen til at supplere processtoffet på et sent stadium af sagen i 1. instans.

2.2.2.2.5. Behandlingen af ankesager.

Det er hovedreglen i retsplejeloven, at enhver dom eller anden retsafgørelse frit kan indbringes for en anden instans, men kun med særlig tilladelse for en tredje instans. En byretsdom kan ankes til landsretten, men hvis sagens økonomiske værdi ikke overstiger 10.000 kr., jf. retsplejelovens § 368, stk. 2, er Procesbevillingsnævnets tilladelse til anke påkrævet. Procesbevillingsnævnet kan i sådanne sager meddele tilladelse til anke, hvis sagen er af principiel karakter, eller særlige grunde i øvrigt taler derfor.

Reglerne i retsplejelovens kapitel 36 (§§ 368-388) om anke er fælles for anke til landsret og anke til Højesteret.

Ankebehandlingen er som udgangspunkt ligeledes mundtlig. Ankeinstansen kan dog i medfør af retsplejelovens § 387 foreskrive skriftlig behandling, når parterne er enige herom, når genstanden for forhandlingen alene er, om anken kan fremmes, eller det i øvrigt på grund af sagens særlige beskaffenhed findes hensigtsmæssig. Skriftlig ankebehandling bestemmes navnlig i Højesteret.

2.2.2.2.6. Anke til landsret.

Ankefristen i civile byretssager er 4 uger, jf. retsplejelovens § 372, stk. 1. I visse sager er ankefristen dog 8 uger, f.eks. i ægteskabssager. Kræves Procesbevillingsnævnets tilladelse til anke, er fristen for ansøgning om anke til nævnet 4 uger, jf. § 368, stk. 2. En ankestævning skal i sådanne tilfælde indleveres til retten inden 4 uger efter, at anketilladelsen er meddelt ansøgeren, jf. retsplejelovens § 372, stk. 2, 2. pkt.

Reglerne om fremsættelse af nyt processtof i ankesager findes i retsplejelovens §§ 380-384. Reglerne har for det første til formål at sikre, at parterne fremkommer med eventuelle nye påstande, anbringender og beviser allerede under forberedelsen af ankesagen og så vidt muligt allerede i ankestævningen eller svarskriftet, jf. retsplejelovens §§ 373 og 376 samt §§ 380-382, stk. 2. Reglerne har for det andet til formål at begrænse adgangen til at fremsætte påstande og anbringender, der ikke har været gjort gældende i 1. instans. Reglerne om nova i anken er stort set ens for landsret og for Højesteret, men praktiseres (formentlig) strengere i Højesteret.

Påstande og anbringender, der ikke forelå for byretten, kan fremsættes for landsretten med modpartens samtykke eller med landsrettens tilladelse, jf. retsplejelovens § 383, stk. 1. Retten kan tillade nyt processtof, såfremt det må anses for undskyldeligt, at påstandene eller anbringenderne ikke er fremsat tidligere, eller hvis nægtelse af tilladelse til at nedlægge påstanden vil kunne medføre et uforholdsmæssigt tab for parten, eller hvis modparten har tilstrækkelig mulighed for at varetage sine interesser, jf. § 383, stk. 2.

Anmodning om tilladelse til at fremsætte nova bør fremsættes allerede i ankestævningen eller svarskriftet, jf. § 373, stk. 1, nr. 4, og § 376, stk. 1, nr. 2, men anmodningen kan også fremsættes særskilt i f.eks. en skrivelse til retten eller mundtligt i et retsmøde. Retten kan nægte fremsættelsen af nye anbringender, hvis anmodningen først fremsættes efter, at sagens forberedelse er slut, selv om modparten ikke protesterer, jf. § 383, stk. 3. For så vidt angår påstande kan retten nægte deres fremsættelse, hvis de ikke er fremsat i ankestævningen eller i et rettidigt indgivet svarskrift, jf. §§ 382, stk. 1, og 383, stk. 3.

Parterne kan frit fremføre nye beviser under anken. Nye beviser bør så vidt muligt angives allerede i ankestævningen eller i svarskriftet, og retten og modparten skal som udgangspunkt senest 2 uger før domsforhandlingen underrettes om nye beviser, jf. §§ 380 og 381.

Iværksættelse af anke sker ved indlevering af ankestævning til landsretten. Den ene parts anke af byrettens dom afskærer ikke den anden part fra også at anke dommen, jf. retsplejelovens § 368, stk. 1. Indstævnte i en ankesag skal svare ved et svarskrift, medmindre indstævnte alene påstår dommen stadfæstet og ikke vil påberåbe sig nova. Svarskriftet skal efter landsrettens bestemmelse enten fremlægges i et retsmøde eller – hvilket er oftest forekommende – indleveres til retten.

Efter at have modtaget indstævntes svar træffer landsretten bestemmelse om, hvorvidt forberedelsen af ankesagen skal fortsætte ved udveksling af yderligere processkrifter eller afholdelse af retsmøder, eller om forberedelsen skal sluttes og sagen straks berammes til domsforhandling. Hvis sagen er tilstrækkelig oplyst og i øvrigt egnet hertil, kan domsforhandlingen foregå i tilslutning til et forberedende retsmøde, såfremt parterne er enige herom, jf. § 378, stk. 3.

En ankesag kan føres alene på grundlag af sagsfremstillingen i byrettens dom eventuelt suppleret af parternes forklaringer. Hvis parterne anfægter byrettens bevisbedømmelse eller anfører nye omtvistede faktiske oplysninger, er det som udgangspunkt nødvendigt med en ny eller en supplerende bevisførelse med afhøring af parter og eventuelle vidner.

Der gælder samme regler om gennemførelse af domsforhandlingen i en ankesag som om gennemførelse af domsforhandlingen i en sag, der anlægges ved landsretten som første instans, jf. retsplejelovens § 385, stk. 1. Forhandlingerne indledes med, at parterne nedlægger deres påstande, og appellanten gør herefter rede for anken og oplæser den indankede dom. Forelæggelsen af sagen omfatter også en redegørelse for, hvad der måtte være fremkommet under forberedelsen af anken.

2.2.2.2.7. Anke til Højesteret.

Domme afsagt af en landsret som første instans og af Sø- og Handelsretten kan frit ankes til Højesteret som anden instans, jf. § 368, stk. 3, for så vidt andet ikke er bestemt ved lov, jf. konkurslovens § 252, hvorefter Sø- og Handelsrettens skifteafdeling i appelmæssig henseende stilles på linie med landets øvrige skifteretter, dvs. med anke til Østre Landsret. Fristen for anke til Højesteret er 8 uger.

Parterne har stort set samme adgang til at fremkomme med nova for Højesteret som i ankesager for landsretten, jf. retsplejelovens §§ 383-384. Reglen i § 383, stk. 2, 2. pkt., om, at tilladelse til at fremkomme med nova kan gives, blot modparten har tilstrækkelig mulighed for at varetage sine interesser, gælder dog ikke for anke Højesteret. Nye beviser kan ligeledes frit fremføres under anken til Højesteret.

Forberedelsen af en ankesag ved Højesteret sker i videst muligt omfang ved udveksling af proceskrifter efter reglerne i retsplejelovens §§ 375-378, og der afholdes alene retsmøder, når der er særlig anledning til det. Når sagens forberedelse er afsluttet, indkaldes der dog almindeligvis til et berammelsesmøde i Højesteret.

Ankestævningen skal indeholde de oplysninger, der er nævnt i retsplejelovens § 373. Efter modtagelsen af ankestævningen sender Højesteret kopi heraf til indstævntes repræsentant med en frist på 4 uger til at afgive svarskrift. Svarskriftet skal indeholde de oplysninger, der fremgår af retsplejelovens § 376, stk. 1. Afgivelse af svarskrift er ikke påkrævet, hvis indstævnte alene påstår dommen stadfæstet og ikke under anken ønsker at påberåbe sig andre anbringender, dokumenter eller beviser end dem, der var påberåbt under behandlingen af sagen ved den foregående instans.

Den part, der ønsker at foretage subsidiære afhøringer af parter eller vidner til brug for Højesterets behandling af sagen, skal således snarest muligt fremsætte begrundet anmodning herfor, jf. retsplejelovens § 373, stk. 1, nr. 4 og § 376, stk. 1, nr. 2. Afgørelsen om, hvorvidt og hvordan eventuelle subsidiære afhøringer skal gennemføres, træffes af Højesteret, jf. retsplejelovens § 340, stk. 3. Som udgangspunkt foretages subsidiære afhøringer på én gang for samme byret. Afhøringerne kan også foretages af en fuldmægtig ved Højesteret, jf. retsplejelovens § 2 b. Der foretages således ikke afhøringer af vidner eller parter under selve domsforhandlingen i Højesteret.

Såfremt der er tale om faktiske omstændigheder, som ikke – eller ikke klart – fremgår af dommen, men som parterne er enige om, kan det være tilstrækkeligt, at der redegøres herfor i et proceskrift, hvoraf det fremgår, at de pågældende faktiske omstændigheder kan lægges til grund.

Senest 14 dage før domsforhandlingen skal påstandsdokumentet indleveres til justitskontoret, medmindre en anden frist er fastsat i det enkelte tilfælde. Påstandsdokumentet skal foruden påstanden/påstandene indeholde en oversigt over samtlige anbringender. Hvis der er sket ændringer i påstanden/påstandene i forhold til den tidligere instans, skal der redegøres for baggrunden for den eller de nye påstande. Er et anbringende nyt i forhold til den tidligere instans, skal dette fremgå af oversigten over anbringender.

I almindelighed udarbejdes i stedet for – eller ved siden af påstandsdokumentet – et processkrift, som indeholder en mere udførlig redegørelse for de anbringender, der gøres gældende for Højesteret, herunder vedrørende eventuel retspraksis og litteratur der påberåbes. Et sådant *"sammenfattende processkrift"* medvirker til forud for domsforhandlingen at give dommerne kendskab til det, der nærmere gøres gældende til støtte for parternes anbringender. Da advokaterne kan lægge til grund, at sådanne sammenfattende processkrifter er læst af dommerne, kan advokaterne under domsforhandlingen i højere grad koncentrere sig om sagens afgørende faktiske og juridiske spørgsmål.

Appellanten skal under domsforhandlingen forelægge sagen, således at retten får overblik over sagens faktum og retlige problemer. Dommen indeholder normalt en sagsfremstilling, der giver det nødvendige overblik over sagens faktum og retlige problemer, således som sagen forelå for landsretten. Den indankede dom oplæses dog normalt ikke. Dommerne har inden domsforhandlingen læst dommen. Hvis en af parterne undtagelsesvist ønsker det, kan det aftales, at dommen oplæses ved domsforhandlingens begyndelse.

Under forelæggelsen bør det angives, hvad der er sagens hovedspørgsmål, og hvori uenigheden navnlig består. Såfremt der under anken er fremkommet nyt faktum, nye tvistpunkter eller nye anbringender, eller hvis der er opnået enighed om faktiske forhold, eller enkelte tvistpunkter eller anbringender er frafaldet, bør dette angives.

Herefter koncentrerer forelæggelsen om de vigtigste bilag og forklaringer. Desuden gennemgås relevante faktiske oplysninger, som er af betydning, men ikke findes i dommen, navnlig nye dokumenter og forklaringer.

Faktum kan forelægges enten særskilt inden den juridiske redegørelse eller integreret med den juridiske redegørelse for de enkelte tvistpunkter. Det er appellanten, der vælger, om forelæggelsen skal ske særskilt eller integreret, men indstævnte skal i rimelig tid inden domsforhandlingen underrettes om, hvad appellanten vælger.

Efter den juridiske redegørelse procederes sagen.

Højesterets votering påbegyndes i almindelighed umiddelbart efter, at den mundtlige domsforhandling er afsluttet. Også af den grund er det for dommeren en betydelig hjælp gennem de sammenfattende processkrifter allerede forud for domsforhandlingen at have fået et forholdsvis indgående kendskab til det, der nærmere gøres gældende til støtte for parternes anbringender.

2.2.2.2.8. Forhandlingsprincippet og dispositionsprincippet mv.

Et vigtigt element i civilprocessen er *forhandlings- og dispositionsprincipperne*, der fremgår af retsplejelovens § 338. Bestemmelsen har følgende ordlyd:

”§ 338. Retten kan ikke tilkende en part mere, end han har påstået, og kan kun tage hensyn til anbringender, som parten har gjort gældende, eller som ikke kan frafalde.”

Forhandlingsprincippet indebærer, at parterne selv bestemmer, hvad der skal inddrages i forhandlingerne, og dermed fastsætter parterne de rammer, inden for hvilke rettens afgørelse skal ligge. Retten træffer således sin afgørelse på baggrund af de af parterne fremsatte krav og tilvejebragte oplysninger, og retten har i almindelighed ikke adgang til selv at inddrage yderligere oplysninger i sagen. Selv om retten er af den opfattelse, at sagsøgeren kunne kræve 50.000 kr. af sagsøgte, kan retten kun tilkende 25.000 kr., hvis sagsøgerens påstand lyder herpå. Parterne har krav på, at retten tager stilling til deres påstande, men retten kan ikke tage stilling til spørgsmål, som parterne ikke har rejst.

Forhandlingsprincippet kan på den baggrund siges at være en byrde for parterne, idet retten lader påstande, anbringender og beviser, som parterne ikke fremfører for retten, ude af betragtning, også selv om undladelsen skyldes en forglemmelse eller uvidenhed (se dog nedenfor om rettens spørgsmål mv.). Princippet er imidlertid samtidig et værn for parterne, idet det er parterne, der kender sagen, og parterne er således nærmest til at afgøre, hvilke spørgsmål der skal afgøres af retten, herunder hvad sagen kan bære, f.eks. ud fra rent omkostningsmæssige betragtninger. Retten kan i den forbindelse være aktiv som forhandlingsleder for at fremme sagen og bidrage til at klarlægge parternes påstande og anbringender, som retten dog ikke kan ændre.

Dispositionsprincippet er udtryk for parternes ret til frit at disponere over sagens genstand og i et vist omfang over dens form. Parterne råder under processen over det materielle retsforhold, der er sagens genstand, og parternes aftaler herom må respekteres af retten. Visse civile sager kan dog være reguleret af præceptive regler og således være undtaget fra parternes dispositioner, f.eks. ægteskabs- og forældremyndighedssager, faderskabssager og værgemålssager.

Dispositions- og forhandlingsprincipperne ligger tæt op ad hinanden, men er dog to forskellige principper. Hos Lindenchrone og Werlauff: ”Dansk retspleje” (2. udg.), side 234, sondres der mellem principperne på følgende måde:

”Ofte benævnes ”forhandlings- og dispositionsmaksimen” i flæng eller hyppigere i samme åndedrag, men der er rettelig tale om to principper, som bør holdes ude fra hinanden, selv om de som nævnt i høj grad understøtter hinanden: Forhandlingsmaksimen indebærer, at parterne selv suverænt bestemmer, hvad der skal – eller ikke skal – inddrages i forhandlingerne (i sagen). Dispositionsmaksimen betyder navnlig, at parterne – selv om en retssag verserer – bevarer deres fulde frihed til at træffe aftale om det, sagen drejer sig om, bortset fra specielle ”indispositive” sager,... Når de således kunne forlige sagens genstand og hæve sagen ved retten (dispositionsmaksimen), må de også som det mindre i det mere kunne bestemme over, hvad der skal inddrages i sagen (forhandlingsmaksimen)”.

Retsplejelovens § 339 omhandler nærmere rettens materielle procesledelse. Bestemmelsen har følgende ordlyd:

”§ 339. Er en parts påstand eller hans anbringender eller hans udtalelser om sagen i øvrigt uklare eller ufuldstændige, kan retten søge dette afhjulpet ved spørgsmål til parten.

Stk. 2. Retten kan opfordre en part til at tilkendegive sin stilling såvel til faktiske som til retlige spørgsmål, som synes at være af betydning for sagen.

Stk. 3. Retten kan opfordre en part til at fremlægge dokumenter, tilvejebringe syn eller skøn eller i øvrigt føre bevis, når sagens faktiske omstændigheder uden sådan bevisførelse ville henstå som uvisse.

Stk. 4. Møder en part i en sag, der behandles ved byret, ikke ved advokat, vejleder retten parten om, hvad han bør foretage til oplysning af sagen og i øvrigt til varetæelse af sine interesser under denne.”

§ 339, stk. 1, giver alene retten adgang til at stille spørgsmål vedrørende allerede fremsatte påstande, anbringender eller udtalelser. Spørgsmål om fremsættelse af nye påstande eller anbringender kan derimod rejses efter stk. 2.

Bestemmelsen begrundes i betænkning nr. 698/1973 om behandling af borgerlige sager med, at rettens medvirken til at tilvejebringe klarhed over påstande og anbringender samt bevisførelsens omfang dels kan være en nødvendig forudsætning for en rational tilrettelæggelse af sagen, dels kan være nødvendig for at hindre reelt utilfredsstillende resultater. En sådan indgriben kan overflødig gøre en anke af dommen, der alene skyldes, at den ankende først senere er blevet opmærksom på et anbringende af afgørende betydning. Hvorvidt retten skal gribe ind, må i hvert enkelt tilfælde afhænge af et skøn, hvori der indgår en flerhed af momenter, f.eks. om parten møder ved advokat, hvilken erfaring advokaten har, og på hvilket stadium sagen befinder sig. Det fremgår af betænkningen, at det er af afgørende betydning, at rettens indgriben sker på en sådan måde, at indtrykket af dens upartiskhed ikke lider skade.

§ 339, stk. 3, omfatter enhver form for bevis. Retten kan i medfør heraf alene opfordre parterne til at føre bevis, men kan ikke i medfør heraf selv drage omsorg for sagens oplysning, medmindre andet er bestemt i anden lovgivning.

Bestemmelsen i retsplejelovens § 339, stk. 4, omhandler rettens vejledningspligt i de tilfælde, hvor en part i en byretssag møder uden advokat, jf. afsnit 2.2.2.3.

Grænsen mellem rettens afklarende spørgsmål mv. og den egentlige vejledningspligt overfor parter, der møder uden advokat, må dog siges at være flydende. Et afklarende spørgsmål fra retten vil under alle omstændigheder kunne henlede partens opmærksomhed på et anbringende, som den pågældende ikke havde tænkt over jf. herom Bernhard Gomard i "Civilprocessen" 5. udg. 2000 s. 435-436 og 445-446.

Princippet om *koncentration* medfører, at parterne skal fremkomme med deres påstande, anbringender og beviser på et tidligt tidspunkt af sagen, dvs. under forberedelsen, med det formål at fremskynde sagen og samle forhandlingerne til så få antal møder som muligt. Formålet hermed er at spare tid og udgifter for parterne og for samfundet. Koncentrationsprincippet følger af retsplejelovens regler om præklusion af påstande, anbringender og beviser.

2.2.2.3. Undtagelser fra forhandlingsprincippet.

Som beskrevet ovenfor kan retten ud fra forhandlingsprincippet ikke tilkende en part mere, end denne har påstået, og retten kan kun tage hensyn til anbringender, som parten har gjort gældende.

Ønsket om at nå det rigtige resultat fører dog til, at der er adskillige undtagelser fra et rent forhandlingsprincip.

Retten kan afvise påstande, anbringender og beviser efter forskellige regler, og retten kan, som det nærmere er beskrevet ovenfor, i et vist omfang ved spørgsmål eller opfordring til en part påvirke denne til at fremsætte påstande, anbringender og beviser. Sagsomkostninger kan endvidere tilkendes, uanset om der er nedlagt påstand herom, jf. retsplejelovens § 322. Endelig kan retten for så vidt angår afhøringer stille supplerende spørgsmål og efter omstændighederne overtage afhøringen, jf. retsplejelovens § 183, stk. 2. I den forbindelse kan retten stille spørgsmål, som ingen af parterne har ønsket at stille, og retten kan også af egen drift genindkalde en person, der tidligere har afgivet forklaring under sagen.

Retsplejeloven opstiller således samlet en række processuelle regler, som normerer sagsgangen ved domstolene lige fra indgivelse af stævning, forberedelsen af sagen og til den endelige domsforhandling. Hovedparten af formalitetsreglerne kan gøres til genstand for selvstændige indsigelser (*formalitetssindsigelser*) under sagen, f.eks. indsigelser om rette værneting, overskridelse af frister mv. En part kan således ikke alene fremkomme med indsigelser mod de påstande og anbringender, som fremføres af modparten, men kan også fremkomme med indsigelser af processuel karakter.

Processuelle fejl kan ofte udbedres under sagen, men i en række tilfælde kan mere formelle fejl fører til afvisning eller frifindelse.

Dommeren i byretten har herudover pligt til at vejlede parter, der møder uden advokat, jf. retsplejelovens § 339, stk. 4, og § 500, stk. 1, for så vidt angår fogedsager samt § 561, stk. 3, i sager om tvangsauktion over fast ejendom.

I medfør af retsplejelovens § 259, stk. 1, har en part ret til at møde uden advokat uanset sagens karakter og uanset, hvilken instans der behandler sagen.

Konsekvensen ved at være selvmøder er som udgangspunkt, at parten selv må varetage alle sagsbehandlingskridt. Der gælder således ikke lempeligere regler for sager, hvor en part optræder som selvmøder.

Efter retsplejelovens § 339, stk. 4, vejledes i byretssager en part, der ikke møder ved advokat, dog om, hvad han bør foretage til oplysning af sagen og i øvrigt til varetagelse af sine interesser under denne. Bestemmelsen gælder ikke i landsretssager, og landsretten er således ikke – som byretten – forpligtet til at vejlede en part, der ikke møder ved advokat. Der er imidlertid ikke i loven noget til hinder for, at landsretten (og Højesteret) rent faktisk giver vejledning til selvmødere.

Den særlige vejledningspligt er en udvidelse af de oven for beskrevne almindelige regler, hvorefter retten medvirker til at klargøre sagen ved f.eks. at fremkomme med opfordringer og spørgsmål til parterne og vidnerne.

Selv om der ikke påhviler Højesteret vejledningspligt, gives der under domsforhandlingen selvmødere vejledning, når det af hensyn til sagens karakter er påkrævet, og der ikke sker tilsidesættelse af modpartens interesser.

Finder retten det ikke muligt at behandle en sag på forsvarlig måde, uden at en part er bistået af en advokat, kan retten pålægge parten at lade sagen udføre af en advokat, jf. retsplejelovens § 259, stk. 2, samt afsnit 2.2.2.9.

Skifteretten rådgiver i skiftesager de pårørende, bistår med udfærdigelse af anmodninger og opgørelser mv. og vejleder ægtefæller, arvinger, legatarer og andre berettigede om deres retsstilling, såfremt bstanden på grund af boets størrelse eller andre forhold ikke er særligt tidskrævende eller kræver særlige undersøgelser, jf. dødsboskiftelovens § 7, stk. 3, og § 91.

Skifterettens vejledning tager hovedsagligt sigte på processuelle spørgsmål i forbindelse med de forskellige bobehandlinger, der følger af dødsboskifteloven. I den forbindelse vejleder retten også om arveretlige – og i et vist omfang skattemæssige – konsekvenser af de forskellige bobehandlinger. Skifteretten skal og kan derimod ikke bistå parterne med at føre deres sag, hvis der opstår en tvist, som skifteretten skal tage stilling til.

Skifteretten vejleder endvidere om muligheden for at indbringe en tvist for skifteretten.

I sager om gældssanering følger det af retsplejelovens § 14, stk. 3, at skifteretten vejleder om betingelserne for og fremgangsmåden ved indgivelse af ansøgning om gældssanering.

2.2.2.4. Domstolsbehandlingen af særlige typer af sager.

På foged- og skifterettens område består domstolenes virksomhed kun i mindre grad i afgørelser af tvister mellem modstående parter. I fogedretten gennemfører retten allerede trufne afgørelser (tvangsfuldbyrdelse) og bevissikrer krav, og i skifteretten består domstolenes virksomhed hovedsagelig i behandling af en række judicielle opgaver i henseende til dødsboskifte, fællesboskifte, samt konkurs-, betalingsstandsnings- og gældssaneringsager.

Fogedretten kan dog foretage tvangsfuldbyrdelse af et krav, hvis eksistens ikke allerede er fastslået af domstolene, og derved tage stilling til et kravs berettigelse, ligesom skifteretten kan træffe afgørelse om f.eks. anmeldte fordringer eller fremsatte krav i et bo ved dom efter væsentligt samme regler som i den almindelige civilproces.

2.2.2.4.1. Inkassosager.

Tidligere indeholdt retsplejeloven ikke særlige regler om behandling af sager, hvor et krav ikke bestrides (inkassosager). Inkassosager blev således behandlet efter samme regler som tvistige sager.

I praksis indebar retsplejelovens generelle regler om behandling af civile sager dog, at inkassosagerne blev afgjort hurtigere og billigere end tvistige sager, idet de blev afgjort uden domsforhandling, enten ved en udeblivelsesdom, når sagsøgte slet ikke svarede, eller ved en såkaldt erkenderdom, når sagsøgte straks i sit første svar erkendte kravets rigtighed.

Hvis skyldneren ikke frivilligt efterkom en udeblivelsesdom eller erkenderdom, kunne fordringshaveren anmode om, at dommen blev fuldbyrdet gennem fogedretten. Der indgik således to særskilte procedurer i en fuldstændig inddrivelse af et ubestridt krav.

Ved lov nr. 450 af 9. juni 2004 om ændring af retsplejeloven og lov om retsafgifter (Forenklet inkassoproces), der trådte i kraft den 1. januar 2005, blev reglerne for inddrivelse af ubestridte pengekrav lempet. Der er tale om en særlig, valgfri fremgangsmåde for retslig inddrivelse af ubestridte pengekrav. Kreditor kan således vælge mellem den nye procesform og den almindelige fremgangsmåde ved en civil retssag.

Efter de nye regler er fremgangsmåden således, at et krav om betaling (betalingspåkrav) forkynnes for skyldneren, hvorefter skyldneren har en frist til at gøre indsigelse mod kravet. Fremsætter skyldneren ikke rettidigt indsigelser mod kravet, tjener betalingspåkravet som grundlag for tvangsfuldbyrdelse og har i øvrigt samme bindende virkning som en dom. Den samlede inddrivelse kan herefter gennemføres på grundlag af blot én anmodning, nemlig betalingspåkravet. Fordringshaveren kan således vælge, at sagen automatisk fortsætter med indkaldelse til møde i fogedretten med henblik på foretagelse af udlæg, såfremt skyldneren ikke har indsigelser mod kravet.

Betalingspåkravet skal indleveres af fordringshaveren selv eller af en person, der efter reglerne i retsplejelovens § 260 er berettiget til at repræsentere andre i forhold til retten.

Skyldneren forventes som udgangspunkt ikke at have indsigelser mod kreditors krav, og betalingspåkravet som forkyndt af retten vil derfor som regel automatisk få bindende virkning (retskraft), når fristen for at fremkomme med indsigelser er udløbet. Af hensyn til skyldnerens retssikkerhed er det derfor en betingelse for, at retten kan forkynde betalingspåkravet, at betalingspåkravet opfylder lovens krav til, hvad det skal indeholde. Fogedretten kan indrømme kreditor en

frist til at afhjælpe eventuelle mangler, og hvis manglerne ikke afhjælpes, afvises sagen. Fogedrettens afvisning af et betalingspåkrav kan påkæres til landsretten.

Reglerne om den forenkledede inkassoproces er indsat i retsplejelovens kapitel 44 a. I medfør af retsplejelovens § 477 b, stk. 5, har Domstolsstyrelsen udstedt bekendtgørelse nr. 1194 af 7. december 2004 om indlevering af betalingspåkrav mv.

Det følger bl.a. af Domstolsstyrelsens bekendtgørelse, at betalingspåkrav efter reglerne i retsplejelovens kapitel 44 a skal udfærdiges på Domstolsstyrelsens betalingspåkravsblanket. Det fremgår endvidere af bekendtgørelsen, at forpligtelsen til at angive oplysninger i betalingspåkravet ikke kan opfyldes ved at henvise til bilag som vedlægges betalingspåkravet, og at eventuelle oplysninger vedlagt betalingspåkravet alene kan supplere de pligtmæssige oplysninger i betalingspåkravet.

Betalingspåkravsblanketten kan hentes i papirudgave i fogedretten eller hentes elektronisk på Domstolsstyrelsens hjemmeside på adressen www.domstolsstyrelsen.dk. Domstolsstyrelsen har endvidere udarbejdet en vejledning til kreditor om udfyldelse af betalingspåkrav bl.a. for at gøre det lettere for ikke-professionelle brugere at fremkomme med de pligtmæssige oplysninger over for fogedretten.

Af Domstolsstyrelsens vejledning til kreditor fremgår det bl.a., at der så vidt muligt ikke bør vedlægges bilag til betalingspåkravet, og at alle oplysninger skal stå i blanketten. I vejledningen findes endvidere oplysninger om opgørelse af kravets størrelse, herunder vedrørende opgørelse af eventuelle renter og udenretlige omkostninger.

Endvidere fremgår det af vejledningen, at kreditor i betalingspåkravet skal oplyse, hvordan det ønskes, at sagen skal forløbe i følgende tilfælde:

- hvis skyldner har afgivet insolvenserklæring og derfor er beskyttet mod udlæg efter reglerne i retsplejelovens § 490,
- hvis skyldner ikke kommer med indsigelser (protester) mod kravet, og
- hvis skyldner kommer med indsigelser (protester) mod kravet.

Det fremgår endvidere af vejledningen, at en skyldner, der har afgivet insolvenserklæring i en anden fogedsag, er ”fredet” i 6 måneder. En kreditor kan i sådanne tilfælde alligevel have en interesse i at få betalingspåkravet forkyndt. Det kan f.eks. være, fordi kravet i modsat fald forældes, eller fordi kreditor ønsker en afgørelse nu, som senere evt. kan indbringes for fogedretten.

Ved udfyldelse af betalingspåkravet skal det derfor oplyses, hvorvidt kreditor ønsker betalingspåkravet forkyndt uanset, at skyldner har afgivet insolvenserklæring.

I de tilfælde, hvor skyldner ikke fremkommer med indsigelser mod kravet, skal det i betalingspåkravet oplyses, hvorvidt kreditor ønsker, at fogedretten automatisk iværksætter udlæg. Såfremt kreditor i betalingspåkravet har angivet, at der automatisk skal iværksættes udlæg, vil fogedretten lave en påtegning på betalingspåkravet om, at betalingspåbudet har virkning som en dom.

Det forudsættes, at sager om betalingspåkrav behandles på skriftligt grundlag, og at sagerne i langt de fleste tilfælde færdigbehandles alene på grundlag af betalingspåkravet og dermed uden afholdelse af retsmøde. Det er dog ikke udelukket, at der i forbindelse med fogedrettens behandling af betalingspåkravet i enkelte tilfælde vil ske afholdelse af retsmøde.

Såfremt kreditor har anmodet om automatisk iværksættelse af udlæg, vil fogedretten – når skyldners frist for indsigelser er udløbet – indkalde til møde herom.

Hvis kreditor ikke ønsker, at fogedretten foretager udlæg, skal dette ligeledes anføres i betalingspåkravet. Fogedretten vil herefter lave en påtegning på betalingspåkravet om, at betalingspåkravet har virkning som en dom og afslutte sagen. Betalingspåkravet kan senere indleveres til fogedretten, såfremt kreditor efterfølgende ønsker at iværksætte udlæg.

Selve betalingspåkravet indeholder en vejledning til skyldneren. Det fremgår bl.a. heraf, at skyldner altid kan standse sagen i fogedretten ved at betale kreditor det skyldige beløb.

Det fremgår endvidere af vejledningen, at såfremt skyldner har indsigelser mod kreditors krav, skal dette skriftligt meddeles fogedretten, evt. ved anvendelse af en blanket, der er vedlagt betalingspåkravet. Såfremt skyldner kommer med indsigelse, vil skyldner modtage nærmere besked om sagens videre behandling fra civilretten, hvis kreditor har anmodet om, at en civil retssag automatisk bliver indledt.

Det fremgår yderligere af vejledningen, at hvis skyldner ikke har indsigelser mod kreditors krav, behøver skyldner ikke foretage sig noget. Betalingspåkravet får herefter samme bindende virkning som en dom og kan danne grundlag for udlæg. Hvis kreditor har anmodet om, at fogedretten automatisk skal foretage udlæg, vil fogedretten gøre dette. Fogedsagen vil i så fald foregå efter de almindelige regler, hvilket bl.a. betyder, at skyldner vil blive indkaldt til et møde i fogedretten, hvor skyldner skal oplyse om sin og sin husstands økonomiske forhold, og hvis kreditor ikke har anmodet om, at en civil retssag automatisk skal indledes, og hvis skyldner har fremsat indsigelser

mod kravet, vil fogedretten i stedet sende betalingspåkravet tilbage til kreditor, hvorefter fogedsagen er slut.

Endelig indeholder vejledningen til skyldner oplysninger om muligheden for eventuel genoptagelse.

Vedrørende omkostninger fremgår bl.a. følgende af forarbejderne til lov nr. 450 af 9. juni 2004 om ændring af retsplejeloven og lov om retsafgifter (forenklet inkassoproses), jf. afsnit 3.11.3 i lovforslag nr. L 219, fremsat af justitsministeren den 31. marts 2004:

”3.11.3. Efter Retsplejerådets opfattelse bør sagsomkostningerne for domstolsbehandlingen i sager om betalingspåkrav tillægges efter faste takster. Retsplejerådet har i den forbindelse navnlig lagt vægt på, at formålet med det foreslåede betalingspåkravsinstitut er at skabe en inkassoproses for ubestridte krav, der er så enkel som mulig. Endvidere er betalingspåkrav så standardiserede, at faste takster for sagsomkostningerne under alle omstændigheder er naturlig. Sagsomkostninger omfatter retsafgiften samt fordringshaverens udgifter til advokat, hvis betalingspåkravet er indleveret til fogedretten af fordringshaverens advokat. Retsplejerådet finder, at der bør anvendes samme takster for fastsættelse af sagsomkostninger til dækning af advokatudgifter i forbindelse med betalingspåkrav som i forbindelse med civile inkassoretssager. Herved undgås også, at valget mellem at indgive en stævning eller et betalingspåkrav påvirkes af omkostningsreglerne. Af hensyn til fogedrettens mulighed for allerede ved indleveringen af betalingspåkravet at fastsætte sagsomkostninger, bør taksterne i forbindelse med betalingspåkrav imidlertid være ufravigelige, i modsætning til taksterne i forbindelse med inkassosager, der principielt kan fraviges i særlige tilfælde. Retsplejerådet har på den baggrund overvejet, om der bør indsættes en bemyndigelsesbestemmelse i retsplejeloven, der giver justitsministeren mulighed for at fastsætte takster for sagsomkostninger i forbindelse med betalingspåkrav. Dette ville svare til den bemyndigelse, der findes i renteloven til at fastsætte nærmere regler for, hvilke udgifter fordringshaveren kan kræve betalt i forbindelse med udenretslig inddrivelse af fordringer på formuerettens område. I lyset af, at der er fast tradition for, at domstolene selv fastsætter sagsomkostninger i sager, der behandles indenretsligt, har Retsplejerådet dog ikke fundet tilstrækkeligt grundlag for at foreslå, at taksterne for sagsomkostninger i forbindelse med betalingspåkrav skal fastsættes af justitsministeren.

Justitsministeriet kan tilslutte sig Retsplejerådets synspunkter, og herunder, at der ikke er tilstrækkeligt grundlag for at foreslå, at taksterne for sagsomkostninger i forbindelse med betalingspåkrav skal fastsættes af justitsministeren. Det forudsættes på denne baggrund i overensstemmelse med Retsplejerådets forslag, at de vejledende takster for udmåling af sagsomkostninger til dækning af advokatsalær i inkassosager, som landsretterne udarbejder, også anvendes i forbindelse med betalingspåkrav. Det forudsættes i den forbindelse endvidere, at det sagsomkostningsbeløb, der tillægges for betalingspåkrav, udgør et fast beløb, der ikke afhænger af en konkret vurdering af den enkelte sag. Justitsministeriet peger i den forbindelse ligesom Retsplejerådet på, at betalings-

påkravsproceduren er et tilbud til fordringshaveren, der fortsat vil have mulighed for i stedet at anlægge en civil (inkasso) retssag, og at en fordringshaver, der mener at have et rimeligt krav på et højere beløb til dækning af advokatudgifter i forbindelse med sagen, eksempelvis fordi advokaten – relevant og rimeligt – har udført arbejde til forberedelse af en tvistig retssag, i stedet bør anlægge en civil retssag og anmode om udmåling af et højere beløb i sagsomkostninger end det, taksterne for inkassosager anviser.”

Det forudsættes således, at det sagsomkostningsbeløb, der tillægges for et betalingspåkrav, udgør et fast beløb, der ikke afhænger af en konkret vurdering af den enkelte sag.

I forbindelse med høringen over Retsplejerådets betænkning nr. 1436/2004 om reform af den civile retspleje III (Adgang til domstolene), som lovforslaget bygger på, blev der bl.a. peget på, at også autoriserede inkassovirksomheder bør have adgang til at indlevere betalingspåkrav til fogedretten på fordringshaverens vegne, og at autoriserede inkassovirksomheder endvidere bør have adgang til på fordringshaverens vegne at give møde for fogedretten under udlægsforretninger, hvis der ikke skal ske forhandling om en tvist.

I lovforslaget anførte Justitsministeriet følgende om spørgsmålet (afsnit 3.3.):

”Eventuel indførelse af regler, der giver autoriserede inkassovirksomheder adgang til på fordringshaverens vegne at indlevere betalingspåkrav og give møde for fogedretten under udlægsforretninger, hvis der ikke skal ske forhandling om en tvist, rejser efter Justitsministeriets opfattelse mere principielle spørgsmål om, hvem der bør kunne repræsentere andre i forhold til domstolene i disse sager.

Spørgsmålet om på dette område eventuelt at fravige retsplejelovens almindelige regler om, hvem der kan give møde for andre ved domstolene, har ikke været overvejet i betænkningen og har dermed heller ikke været omfattet af høringen over betænkningen.

Lovforslaget er på denne baggrund udformet i overensstemmelse med Retsplejerådets forslag, således at der foreløbig ikke ændres ved de gældende regler i retsplejeloven om, hvem der har adgang til at repræsentere andre i forhold til domstolene. Dette indebærer som nævnt, at betalingspåkravet skal indleveres af fordringshaveren selv eller af en person, der efter reglerne i retsplejelovens § 260 er berettiget til at repræsentere andre i forhold til retten (i praksis navnlig advokater).

Justitsministeriet har samtidig iværksat en særskilt høring af domstolene mv., herunder Dommerforeningen og Forbrugerrådet, vedrørende spørgsmålet om at give autoriserede inkassovirksomheder adgang til på fordringshaverens vegne at indlevere betalingspåkrav og give møde for fogedretten under udlægsforretninger, hvis der ikke skal ske forhandling om en tvist.

Justitsministeriet vil senere på baggrund af høringsvarene over betænkningen og høringsvarene fra den særskilte høring af domstolene mv. tage stilling til spørgsmålet om at indføre møderet for autoriserede inkassovirksomheder i sager om betalingspåkrav og under udlægsforretninger, hvis der ikke skal ske forhandling om en tvist.

I øvrigt bemærkes, at der efter lovforslaget ikke er noget til hinder for, at f.eks. en autoriseret inkassovirksomhed yder praktisk bistand til udformningen af betalingspåkrav, når blot betalingspåkravet underskrives af fordringshaveren selv. Sager om betalingspåkrav behandles på skriftligt grundlag og vil i langt de fleste tilfælde kunne færdigbehandles alene på grundlag af betalingspåkravet og uden afholdelse af retsmøde.”

Under Folketingets behandling af lovforslaget oplyste Justitsministeriet i besvarelsen af spørgsmål nr. 2 af 30. april 2004 og spørgsmål nr. 3 af 5. maj 2004 fra Folketingets Retsudvalg vedrørende lovforslaget følgende om autoriserede inkassovirksomheders mulighed for at give møde for andre i fogedretten:

”Som det fremgår af pkt. 3.3 i lovforslagets almindelige bemærkninger, er lovforslaget udformet i overensstemmelse med Retsplejerådets forslag, således at der foreløbig ikke ændres ved de gældende regler i retsplejeloven om, hvem der har adgang til at repræsentere andre i forhold til domstolene. Dette indebærer, at betalingspåkravet skal indleveres af fordringshaveren selv eller af en person, der efter reglerne i retsplejelovens § 260 er berettiget til at repræsentere andre i forhold til retten (i praksis navnlig advokater).

Som anført i lovforslagets bemærkninger rejser en eventuel indførelse af regler, der giver autoriserede inkassovirksomheder adgang til på fordringshaverens vegne at indlevere betalingspåkrav og give møde for fogedretten under udlægsforretninger, hvis der ikke skal ske forhandling om en tvist, efter Justitsministeriets opfattelse mere principielle spørgsmål om, hvem der bør kunne repræsentere andre i forhold til domstolene i disse sager.

Spørgsmålet om på dette område eventuelt at fravige retsplejelovens almindelige regler om, hvem der kan give møde for andre ved domstolene, har ikke været overvejet i Retsplejerådets betænkning nr. 1436/2004 om reform af den civile retspleje III (Adgang til domstolene), som lovforslaget bygger på, og har dermed heller ikke været omfattet af høringen over betænkningen.

Lovforslaget indebærer på denne baggrund ingen ændringer af de gældende regler i retsplejeloven om, hvem der kan give møde for andre for domstolene.

Flere af de hørte organisationer mv. har imidlertid i deres høringssvar over betænkningen været inde på spørgsmålet om eventuelt at ændre møderetsreglerne på dette område.

Som det fremgår af lovforslagets bemærkninger, har Justitsministeriet på den anførte baggrund iværksat en særskilt høring af domstolene mv., herunder Dommerforeningen, samt af Forbrugerrådet vedrørende spørgsmålet om at give autoriserede inkassovirksomheder adgang til på fordringshaverens vegne at indlevere betalingspåkrav og give møde for fogedretten under udlægsforretninger, hvis der ikke skal ske forhandling om en tvist. Det fremgår af høringssvarene, at de hørte ikke umiddelbart kan gå ind for ændrede regler om, hvem der har adgang til i retssager at indgive procesdokumenter for andre eller til at møde for andre, og at en ændring af reglerne herom ikke bør komme på tale uden nøjere overvejelser i et bredt sammensat udvalg. Til Retsudvalgets orientering vedlægges de modtagne høringssvar.

I den forbindelse kan det oplyses, at Justitsministeriet i den nærmeste fremtid vil ned sætte et udvalg om advokaters forhold. Spørgsmålet om autoriserede inkassovirksomheders mulighed for at repræsentere andre i fogedretten vil være omfattet af dette udvalgs kommissorium.”

Lovforslaget blev vedtaget den 4. juni 2004.

2.2.2.4.2. En særlig småsagsproces.

Ved lov nr. 538 af 8. juni 2006 om ændring af retsplejeloven og forskellige andre love (Politi- og Domstolsreform) er der indført et særligt kapitel i retsplejeloven vedrørende behandling af sager om mindre krav (kapitel 39). Reglerne finder anvendelse i sager, der anlægges efter den 1. januar 2008.

Lovændringen bygger bl.a. på Retsplejerådets betænkning nr. 1436/2004 om reform af den civile retspleje III. Formålet med lovændringen er at forenkle processen, således at det bliver nemmere at gennemføre en retssag om krav af mindre værdi, hvilket billiggør processen. Billiggørelsen hidføres dels af forenkledede former for bevisførelse, dels af forenklingen af selve processen, der begrænser behovet for bistand af advokat.

2.2.2.4.2.1. Anvendelsesområdet for småsagsprocessen.

Anvendelsesområdet for småsagsprocessen er følgende:

1) Krav uden økonomisk værdi og krav med en økonomisk værdi på højst 50.000 kr. behandles som udgangspunkt automatisk i småsagsprocessen, hvis kravet i øvrigt hører under byret, herunder boligret.

- 2) Sager omfattet af retsplejelovens kapitel 42-44 kan ikke behandles i småsagsprocessen. Det drejer sig navnlig om sager om ægteskab og forældremyndighed, faderskab, værgemål mv. samt sager omfattet af retsplejelovens kapitel 88 (private straffesager).
- 3) Når tvisten er opstået, kan parterne aftale, at sagen ikke skal behandles i småsagsprocessen.
- 4) Når tvisten er opstået, kan parterne aftale, at en sag med en økonomisk værdi over 50.000 kr. (dog ikke sager omfattet af retsplejelovens kapitel 42-44 eller kapitel 88) skal behandles i småsagsprocessen. Selvstændige erhvervsdrivende kan i sager, der vedrører erhvervsvirksomheden, indgå en sådan aftale, også før tvisten er opstået.
- 5) Retten kan efter anmodning fra en part eller af egen drift bestemme, at en sag overgår til den almindelige procesform, hvis sagen angår særlig indviklede faktiske eller retlige spørgsmål eller har en særlig betydning for en part, der rækker ud over påstanden i sagen.

2.2.2.4.2.2. Advokatmedvirken i småsager.

Det fremgår af lovens forarbejder, jf. punkt 8.2.2. i de almindelige bemærkninger til lovforslag nr. L 168, at et væsentligt formål med de foreslåede regler om en særlig småsagsproces er, at omkostningerne ved at gennemføre en sag skal begrænses, så de står mål med det beløb, sagen drejer sig om. I den forbindelse har udgifter til advokatmedvirken central betydning.

Det fremgår desuden af bemærkningerne, at der er to forudsætninger med hensyn til advokatmedvirken, som må ligge fast ved den nærmere udformning af ordningen. For det første bør det ikke komme på tale, at det offentlige i alle mindre sager skal betale for advokatbistand til parterne uden hensyn til sagens art (erhvervs-mæssig, ikke-erhvervs-mæssig osv.) eller parternes økonomiske forhold. Statslig omkostningsdækning bør kun forekomme inden for området for fri proces. For det andet kan det ikke komme på tale at forbyde advokatmedvirken. En part må således altid have ret til for egen regning at lade sig repræsentere af en advokat. Det vanskelige spørgsmål er, hvornår – og ikke mindst med hvilket beløb – en tabende modpart bør kunne pålægges at erstatte den vindende parts udgifter til advokat.

Med dette som udgangspunkt anføres det i bemærkningerne, at den tabende part i overensstemmelse med de almindelige regler om sagsomkostninger som udgangspunkt bør erstatte den vindende part de udgifter, som den vindende part med føje har afholdt i forbindelse med retssagen, hvorimod den tabende part ikke skal erstatte unødvendige udgifter. Spørgsmålet er derfor, hvornår – og ikke mindst i hvilket omfang – advokatmedvirken er nødvendig i den forenkledte procesform for sager om mindre krav.

Der foreslås på den baggrund en model, der ikke indebærer en principiel ændring af advokaternes traditionelle stilling i civile retssager. Det anføres i den forbindelse, at advokatmedvirken har retssikkerhedsmæssig betydning bl.a. på den måde, at advokaterne kan foretage kontradiktoriske afhøringer af parter og vidner, dvs. hvor advokaterne hver især målrettet søger at fremme sin klients sag, og at advokaterne under proceduren kan sørge for, at deres klients synsvinkel og argumenter kommer klart til udtryk. På den baggrund anføres det, at en småsagsproces ikke bør udelukke, at en vindende part kan få dækket udgifter til advokat hos modparten.

Endvidere fremgår det af bemærkningerne, at det beløb, der kan tilkendes en vindende part til dækning af dennes udgifter til advokatbistand, bør fastsættes under hensyn til sagens betydning. Hermed markeres det, at der principielt kan være behov for advokatbistand i alle sager, men at der samtidig skal være et rimeligt forhold mellem sagens betydning og størrelsen af sagsomkostningerne.

2.2.2.4.2.3. Sagens forberedelse.

Sagen anlægges ved at udfylde og indlevere en stævningsblanket til retten, og sagsøgte kan svare ved at udfylde og indlevere en svarskriftblanket til retten.

Retten varetager den videre forberedelse, når parterne har indleveret stævning og svarskrift, og det forudsættes, at parterne ikke vil have behov for advokatbistand i denne fase af sagen. Forberedelsen skal som altovervejende hovedregel gennemføres uden afholdelse af retsmøder.

Under forberedelsen skal retten søge afklaret, hvilke påstande og anbringender parterne ønsker at gøre gældende, og hvilken bevisførelse der skal ske.

Bevisførelse kræver rettens tilladelse. Tilladelse gives, når det må anses for sandsynligt, at bevisførelsen er af betydning for sagen.

Der kan i småsagsprocessen indhentes sagkyndige erklæringer efter en fremgangsmåde, der er forenklet i forhold til et traditionelt syn og skøn. Retten udformer spørgsmålene til den sagkyndige person eller organisation, men spørgsmålene forelægges parterne, inden de stilles. Parterne skal også have oplyst de forventede udgifter ved at indhente den pågældende sagkyndige oplysning.

Ved syn og skøn suppleres den skriftlige skønserklæring i praksis ofte af en afhøring af den sagkyndige i retten (afhjemling), men det forudsættes ved lovændringen, at dette i almindelighed kan undværes ved sagkyndige erklæringer i småsagsprocessen. Retten kan, hvis særlige grunde taler for det, bestemme, at den sagkyndige skal afgive en supplerende mundtlig forklaring.

Retten udarbejder en fortegnelse over parternes påstande, anbringender og beviser, som sendes til parterne senest 14 dage før forberedelsens afslutning, således at parterne har mulighed for at komme med supplerende bemærkninger, hvis der er behov for det. Hvis en part ønsker advokatbistand under hovedforhandlingen, vil advokaten kunne inddrages på dette tidspunkt i sagen.

2.2.2.4.2.4. Hovedforhandlingen.

Hovedforhandlingen gennemføres uden forelæggelse, dvs. uden den sammenfattende fremstilling af sagens faktiske omstændigheder og de juridiske spørgsmål i sagen, som en hovedforhandling efter de almindelige procesregler indledes med. Møder en part uden advokat, skal retten bistå med råd og vejledning.

Det forudsættes i forarbejderne til loven, at hovedforhandlingen som altovervejende hovedregel ikke vil vare mere end tre timer svarende til ½ dag, og at mange hovedforhandlinger vil kunne gennemføres hurtigere.

2.2.2.4.2.5. Sagsomkostninger.

De almindelige regler om sagsomkostninger finder som udgangspunkt anvendelse i småsagsprocessen, herunder navnlig reglerne om, at den tabende part skal erstatte den vindende part dennes udgifter i forbindelse med retssagen, og at udgifter til advokatsalær skal erstattes med et ”passende beløb”, dvs. med et standardiseret beløb.

I lovforslagets bemærkninger til retsplejelovens § 408 anføres følgende om fastsættelse af sagsomkostninger i småsagsprocessen:

”Som følge af, at småsagsprocessen foreslås indrettet på en sådan måde, at parterne ikke har behov for advokatbistand under sagens forberedelse, forudsættes det, at de standardbeløb, der tilkendes til dækning af udgifter til advokatbistand, skal svare til et takstmæssigt salær for advokatens deltagelse i hovedforhandlingen og en passende forberedelse heraf. Det forudsættes, at de standardbeløb, der tilkendes til dækning af udgifter til advokatbistand, fastsættes med udgangspunkt i landsretternes vejledende

salærtakster for hovedforhandlingen i straffesager, som for tiden udgør 2.400 kr. for en hovedforhandling på 1 time, 3.600 kr. for en hovedforhandling på 2 timer og 5.500 kr. for en hovedforhandling på 3 timer. De nævnte beløb er ekskl. moms og inkluderer forberedelse af hovedforhandlingen.

Selv et sådant passende beløb til dækning af udgifter til advokatbistand vil imidlertid være uforholdsmæssigt højt i de mindste sager, dvs. sager med en økonomisk værdi indtil 10.000 kr.

Det foreslås på den baggrund, at i sager med en økonomisk værdi indtil 10.000 kr. skal den tabende parts pligt til at erstatte den vindende parts udgifter til advokat yderligere begrænses, jf. *stk. 2*. Det foreslås, at begrænsningen sættes til 1.500 kr. i de allermindste sager med en værdi indtil 5.000 kr. og til 2.500 kr. i sager med en værdi mellem 5.000 og 10.000 kr.”

Det fremgår af retsplejelovens § 408, at i sager om krav, der har en økonomisk værdi af højst 5.000 kr., erstattes udgifter til advokatbistand med højst 1.500 kr. ekskl. moms. I sager om krav, der har en økonomisk værdi over 5.000 kr., men ikke over 10.000 kr. erstattes udgifter til advokatbistand med højst 2.500 kr. ekskl. moms.

En vindende part, der vælger at bruge advokat i en meget lille sag, vil således som oftest ikke få dækket sine fulde udgifter hertil, men dog til en andel af udgifterne.

For andre udgifters vedkommende, f.eks. til bevisførelse, skal udmålingen af sagsomkostninger ske på samme måde som i sager, der behandles i den almindelige proces. Udgifterne vil imidlertid gennemsnitligt være mindre, fordi der findes forenklede bevisformer i småsagsprocessen.

2.2.2.4.2.6. Fri proces og retshjælpsforsikring.

Der er ikke fastsat særlige regler om adgangen til fri proces i småsagsprocessen, men det anføres i bemærkningerne til lovændringen, at det følger af småsagsprocessens særlige karakter – hvor forberedelsen efter forslaget varetages af rettens sekretariat – at beskikkelsen af advokat for en part, der har fri proces, kun vedrører hovedforhandlingen.

Hvis parterne aftaler, at en sag ikke skal behandles i småsagsprocessen, og retten ikke kunne have henvist sagen til behandling efter almindelige procesregler, skal virkningen af fri proces begrænses til de udgifter, der ville have været forbundet med sagens behandling i småsagsprocessen. Når

en sag er egnet til behandling i småsagsprocessen, skal parterne således selv bære merudgifterne ved, at sagen i kraft af parternes aftale behandles efter almindelige procesregler.

Der er ikke stillet særlige krav til retshjælpsforsikringer i relation til sager, der behandles i småsagsprocessen. Det fremgår af forarbejderne til lovændringen, at det efter Justitsministeriets opfattelse således bør være op til det enkelte forsikringsselskab, om forsikringsselskabet i lyset af, at omkostningerne generelt vil være lavere i småsagsprocessen, vil fritage også personer, der ikke opfylder de økonomiske betingelser for at få fri proces, for at betale selvrisko i sager, der behandles i småsagsprocessen, eller om der eventuelt skal være en lavere selvrisko i disse sager. Det anføres i den forbindelse, at personer, der opfylder de økonomiske betingelser for at få fri proces, i forvejen altid er fritaget for at betale selvrisko.

2.2.2.4.2.7. Appel.

Anke af domme til landsretten i småsagsprocessen sker som udgangspunkt efter de almindelige regler om anke af byretsdomme. Angår sagen et beløb på op til 10.000 kr., kræves således Procesbevillingsnævnets tilladelse. Ankefristen er 4 uger ligesom ved anke af byretsdomme, der behandles i den almindelige proces. Appelbehandlingen af domme i småsagsprocessen sker efter en forenklet fremgangsmåde i forhold til de almindelige appelregler, navnlig således, at anken som hovedregel behandles skriftligt. Dette vil føre til, at omkostningerne ved en appelbehandling i almindelighed vil kunne begrænses væsentligt, og at sagerne gennemgående vil kunne behandles betydeligt hurtigere end ellers.

Det fremgår af forarbejderne til lovændringen, at med hensyn til den lovtekniske udformning af en sådan forenklet appelordning finder Justitsministeriet, at der ikke er tilstrækkeligt grundlag for på nuværende tidspunkt at fravige hovedreglen om, at appel af domme sker ved anke. Det anføres i den forbindelse, at Retsplejerrådet i en senere betænkning vil overveje udformningen af de almindelige regler om appel, og at erfaringerne ved appelordningen i småsagsprocessen vil kunne indgå i disse generelle overvejelser.

Det anføres herudover, at de indførte appelregler i småsagsprocessen giver mulighed for, at ankesagen behandles på den måde, som ankens karakter tilsiger, herunder hvis anken undtagelsesvis rejser særligt udviklede faktiske eller retlige spørgsmål. Efter de indførte appelregler skal der således afholdes mundtlig forhandling, hvis der efter sagens beskaffenhed findes at være grund dertil, og såfremt begge parter anmoder om mundtlig forhandling, skal anmodningen i almindelighed imødekommes.

2.2.2.4.3. Partsrepræsentation i fogedsager og skiftesager.

Efter retsplejelovens § 260, stk. 5, kan en part i en skiftesag give møde ved enhver uberygtet person over 18 år, medmindre der skal behandles en tvist.

I fogedsager kan debitoren ligeledes lade sig repræsentere af enhver uberygtet person over 18 år, medmindre der skal behandles en tvist. For kreditor gælder de almindelige regler som i civile sager. Dog kan advokater i medfør af retsplejelovens § 136, stk. 8, give møde ved enhver uberygtet person over 18 år, medmindre der i mødet skal foregå forhandling om en tvist eller fogedretten i øvrigt finder sådant møde uhensigtsmæssigt.

Efter dødsboskifteloven og konkursloven kan retterne herudover i skiftesager, konkurssager og gældssaneringsager antage advokatbistand som henholdsvis bobestyrer, kurator og medhjælper til behandlingen af sagerne. Der er ikke et krav i lovgivningen om, at de pågældende skal være advokater, men i praksis vil de pågældende oftest være advokater. Efter dødsboskiftelovens § 37 skal en bobestyrer dog enten være en person udpeget i afdødes testamente, som kan tegne ansvarsforsikring og stille sikkerhed, eller en advokat, som er autoriseret som bobestyrer ved den enkelte skifteret.

Konkursloven opstiller en række habilitetskrav til kuratoren. I forarbejderne til konkurslovens regler om kuratorer fremgår det, at det normalt vil være hensigtsmæssigt, at kurator i et konkursbo er advokat, idet de problemer, som skal løses i forbindelse med bobehandlingen – udover kendskab til en række retsregler – kræver kendskab til og erfaring med konfliktbehandling og -løsning. I praksis er en kurator som altovervejende hovedregel advokat. Oftest antages der endvidere revisorbistand, når boet har en vis størrelse.

I medfør af retsplejelovens § 17 a, stk. 3, kan ikke-juridisk kontorpersonale bemyndiges til at træffe afgørelse i bl.a. foged-, skifte- og tinglysningsforretninger, såfremt der ikke skal træffes afgørelse i tvistigheder. I praksis foretages langt de fleste udlægsforretninger af § 17 a, stk. 3-fuldmægtige, mens andre mere komplicerede fogedforretninger i mindre omfang overlades til ikke-juridisk uddannet kontorpersonale. I en lang række ikke-tvistige fogedsager vil der således ikke medvirke en jurist.

2.2.2.5. Advokaters møderet for domstolene.

Enhver advokat har møderet for byret og for Sø- og Handelsretten i København i sager, som ville høre under byret, samt for Den særlige Klageret, jf. retsplejelovens § 132.

Kun advokater, der har møderet for landsret eller for Højesteret, kan møde i en retssag for disse domstole.

Møderet for landsret og Sø- og Handelsretten i København i sager, der ville høre under landsret, opnås ved at bestå en prøve i procedure, jf. § 133, stk. 1. Prøven, der aflægges for landsretterne eller for Sø- og Handelsretten i København, består i at udføre (som altovervejende hovedregel) to retssager, der slutter med mundtlig forhandling. Prøven kan aflægges af advokater og af advokatfuldmægtige med proceduretilladelse, jf. §§ 133, stk. 2 og 136, stk. 4.

Møderet for Højesteret kan opnås af advokater, som er mødeberettigede for landsret, når den pågældende har indgivet anmeldelse til Højesterets justitskontor vedlagt en erklæring fra Advokatrådet om, at den pågældende i mindst 5 år har været i virksomhed som advokat med møderet for landsret, og en erklæring fra vedkommende landsret om, at han er øvet i procedure, jf. § 134, stk. 1.

For så vidt angår spørgsmålet om EU-advokaters møderet henvises nærmere til afsnit 2.2.4.

Ifølge art. 19 i statuten for EF-Domstolen skal private parter være repræsenteret af en advokat, der har beskikkelse i en medlemsstat eller en EØS-stat. En part kan således ikke ved EF-Domstolen være selvmøder eller møde ved en anden end en advokat.

Enhver kan ifølge art. 36 i Procesreglementet for Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol indgive en klage til Menneskerettighedsdomstolen. Fra det tidspunkt, hvor Domstolen indleder admissibilitetsprøvelsen og anmoder klageren om skriftlige indlæg i sagen, skal klageren som udgangspunkt være repræsenteret af en bestallingshavende advokat fra en af de deltagende stater. Domstolen kan i særlige tilfælde dispensere fra kravet om advokatbistand, ligesom Domstolen kan dispensere fra kravet om, at partsrepræsentanten skal være bestallingshavende advokat fra en af de deltagende stater.

2.2.2.6. Advokaters møderetsmonopol.

En part, der ikke kan eller ikke ønsker at møde selv, skal benytte en advokat, en nærstående eller en ansat som procesfuldmægtig, jf. retsplejelovens §§ 131 og 260, stk. 2.

En part kan således møde ved værge, ægtefælle, visse nærbeslægtede eller –besvogrede personer eller ved en person, der hører til samme husstand som parten. En part kan ligeledes møde ved en person, der står i fast tjenesteforhold til parten uden dog at være antaget alene for at skulle møde for retten. Juridiske personer kan – ud over de personer, der står i fast tjenesteforhold – give møde ved de personer, som i øvrigt repræsenterer dem, medmindre vedkommende alene er ansat med det formål at give møde i retten på vegne af parten.

I alle andre situationer end de netop nævnte kan alene advokater møde i retten på vegne af andre. Retsplejelovens § 131 fastslår således grundsætningen om advokaters eneret til at møde som rettergangsfuldmægtige for parterne, hvor disse ønsker at give møde ved en anden, eller hvor der ifølge loven skal møde en advokat for parten.

Eneretten omfatter kun repræsentation i form af at møde i retten og at underskrive processkrifter, jf. § 261, stk. 2, men ikke udenretlig bistand, f.eks. i form af udarbejdelse af processkrifter. Endvidere gælder eneretten kun fuldt ud i domssager, idet der i § 260, stk. 5, gøres begrænsninger med hensyn til skifte- og fogedsager.

Som beskrevet i afsnit 2.2.1., kan eneretten føres tilbage til 1600-tallet, og princippet har ikke været genstand for særskilte drøftelser i forbindelse med de proceskommissioner, som retsplejeloven af 1916 bygger på, ligesom eneretten heller ikke har været mere indgående behandlet i de efterfølgende ændringer af retsplejelovens regler om advokaters forhold.

I betænkning nr. 871/1979, som ligger til grund for 1982-reformen af retsplejelovens regler om advokater, anføres (s. 79) således, at ”udvalget finder det naturligt, at kapitlet (om advokaters møderet for domstolene) indledes med formuleringen af princippet om advokaters eneret til at virke som rettergangsfuldmægtige”. I bemærkningerne til det på grundlag af betænkningen fremsatte lovforslag (Folketingstidende 1981/82, Tillæg A, sp. 3760) anføres alene, at forslaget til § 131 i det væsentlige svarer til den gældende bestemmelse i retsplejelovens § 131.

Retsplejelovens forarbejder indeholder således ikke nogen nærmere angivelse af, hvilke hensyn møderetsmonopolet hviler på.

Spørgsmålet har været berørt enkelte steder i den juridiske litteratur. Herfra kan nævnes, at Bernhard Gomard i *Civilprocessen* (5. reviderede udgave), s. 167, anfører følgende om begrundelsen for advokaters møderetsmonopol:

”De grunde, der har ført Rpl til at give advokaterne eneret til at optræde som procesfuldmægtig for andre, er dels opgavens vanskelighed, dels den garanti for egnethed, som advokatbeskikkelse giver, og endelig det tilsyn med advokaterne, som loven har anordnet.”

Niels Pontoppidan har i artiklen ”Advokaters eneret til at give møde for andre i retten” (optrykt i *Advokatsamfundets Jubilæumsfestskrift 1919-1994*, s. 185-189) tilsluttet sig denne vurdering.

I *Advokatsamfundets debatoplæg ”Advokater i MDP og tværfaglige samarbejder”* (1999), s. 62-63, anføres følgende:

”Advokaters eneret til at udføre retssager for andre indeholder selve oprindelsen til advokaterhvervet og er udtryk for, at adgangen til at få bistand fra en person, som er uafhængig og kyndig, med særlig viden om retssystemet, er en nødvendig bestanddel af retsstaten. Dette ”procesmonopol” hænger således nøje sammen med advokattitlen og de kvaliteter, denne repræsenterer, og er den oprindelige årsag til, at advokaterhvervet blev underlagt regulering.”

Endelig anføres i *Den Kommenterede Retsplejelov* (7. udgave), bind I, s. 241-242 følgende om spørgsmålet:

”Advokaternes eneret skyldes i væsentlig grad, at den civile retspleje bygger på forhandlingsprincippet, hvorefter parterne – og ikke retten – har ansvaret for at fremskaffe og forelægge processtoffet for retten. Hensynet til en parts retssikkerhed forudsætter derfor, at procesfuldmægtige er velkvalificerede ikke alene på det retsområde, som tvisten vedrører, men også at vedkommende har den fornødne generelle indsigt og viden inden for den civile retspleje.”

Endelig kan det nævnes, at møderetsmonopolet ikke indebærer, at advokater i almindelighed har en pligt til at påtage sig at udføre retssager, jf. retsplejelovens § 125. Advokater, der er antaget til udførelse af beneficerede og offentlige sager, er dog i almindelighed forpligtet til at lade sig beskikke, jf. retsplejelovens § 128, 336, 336 a-c og 733. Efter retsplejelovens § 260, stk. 6, kan retten også beskikke en advokat, der hører til denne kreds, for en part, som godtgør, at han ikke selv har kunnet finde en advokat, som ville påtage sig sagen.

2.2.2.7. Procesfuldmagten.

Adgangen til som advokat, slægtning eller anden mødeberettiget person at repræsentere en part i en retssag betegnes procesfuldmagt (i retsplejelovens terminologi: rettergangsfuldmagt).

Procesfuldmagten, som er nærmere reguleret i retsplejelovens kapitel 25, er – for advokaters vedkommende – en stillingsfuldmagt, sml. aftalelovens § 10, stk. 2, og principperne i aftalelovens kapitel 2 finder i vidt omfang anvendelse på procesfuldmagten.

Procesfuldmagten stiftes som hovedregel ved partens viljeserklæring, men retsplejeloven opstiller ikke særlige formkrav for partens fuldmagtserklæring. I almindelighed vil den fuldmagt, som opstår ved en mundtlig aftale mellem klienten og dennes advokat være tilstrækkelig. Er procesfuldmægtigen ikke advokat, vil en skriftlig fuldmagt dog være nødvendig, jf. retsplejelovens § 265, stk. 3, hvorefter andre rettergangsfuldmægtige end advokater må være i stand til straks for retten og modparten at føre bevis for befuldmægtigelsen, da de ellers straks kan afvises.

I visse tilfælde kan en procesfuldmagt dog stiftes uden en egentlig viljeserklæring. I visse ægteskabs- og forældremyndighedssager kan retten beskikke en advokat for sagsøgte, der ikke selv har antaget advokat, og retten skal beskikke en advokat for den, der opnår fri proces, jf. retsplejelovens §§ 449 og 332, stk. 1, nr. 2. Endvidere kan retten i enhver sag, hvor særlige hensyn taler derfor, beskikke advokat for en part, der ikke har efterkommet rettens pålæg om at lade sagen udføre af en advokat, jf. § 259, stk. 3, og for en part, for hvem det ikke har været muligt at antage en advokat, jf. § 260, stk. 6. I sådanne tilfælde vil parten ofte give advokaten en procesfuldmagt ved en viljeserklæring, men advokaten kan også uden en sådan repræsentere parten.

Procesfuldmagten ophører, når parten tilbagekalder bemyndigelsen, og modparten har fået kundskab herom. Fuldmagten ophører også, hvis procesfuldmægtigen frasiger sig hvervet, dvs. udtræder af sagen. Derimod ophører fuldmagten ikke i tilfælde af partens død, konkurs eller umyndiggørelse, jf. retsplejelovens § 264.

En procesfuldmagt giver fuldmægtigen adgang til at foretage alle sædvanlige proceshandling, som knytter sig til udførelsen af en retssag, uanset om handlingen eller undladelsen er et hensigtsmæssigt skridt i sagen. Disse sædvanlige proceshandling omfatter formulering af påstanden og anbringender, begæring om vidneførsel, begæring om udsættelse af sagen, iværksættelse af kære over procesledende kendelser samt gennemførelse af procedure i sagen. Derimod omfatter den almindelige procesfuldmagt ikke indgåelse af forlig (medmindre partens krav imødekommes fuldt ud, jf. Ugeskrift for Retsvæsen 1936, s. 491 H), iværksættelse af anke til højere ret eller

ankeafkald, ligesom procesfuldmagten heller ikke indebærer adgang til at oppebære et tilkendt beløb. I disse tilfælde kræves således partens medvirken.

En part kan i et vist omfang foretage indskrænkning eller udvidelse af den sædvanlige procesfuldmagt, men en begrænsning eller et forbehold i en advokats sædvanlige procesfuldmagt har kun gyldighed i forhold til modparten og retten, hvis disse har kendskab til indskrænkningen.

En procesfuldmagt indebærer, at parten bindes af procesfuldmægtigens handlinger inden for fuldmagtens grænser, som om parten selv havde handlet, jf. herved retsplejelovens § 263, stk. 1. Parten har dog mulighed for at tilbagekalde eller berigtige, hvad procesfuldmægtigen har anført om sagens faktiske omstændigheder, jf. retsplejelovens § 263, stk. 2, ligesom parten altid har adgang til – som supplement til afgivelse af partsforklaring som bevis i sagen – at udtale sig under den mundtlige forhandling, umiddelbart efter at procesfuldmægtigen har talt, jf. retsplejelovens § 267.

Procesfuldmagten er personlig og fuldmægtigen kan i almindelighed ikke overlade sagens udførelse til en anden person uden samtykke fra parten. Under forberedelsen af sagen er en advokat dog berettiget til at give møde ved en advokatfuldmægtig eller en anden advokat, f.eks. en kollega i vedkommende retskreds. Efter omstændighederne, herunder sagens karakter og forholdet mellem advokaten og klienten, vil en advokat tillige kunne give møde under domsforhandlingen ved en advokatfuldmægtig eller en anden advokat.

2.2.2.8. Mandatarens mulighed for at møde i retten ved andre end advokater.

Ifølge retsplejelovens § 124, stk. 1, 3. pkt., må foreninger, interesseorganisationer og lignende som mandatar udføre retssager for deres medlemmer inden for foreningens interesseområde.

Der har som led i udvalgets drøftelser af bestemmelsen været rejst spørgsmål om, hvorvidt mandataren alene kan møde ved advokat, eller om også ansatte i f.eks. en faglig organisation, som ikke er advokater, kan give møde på vegne af mandataren.

Den nuværende affattelse af retsplejelovens § 124 blev indført ved lov nr. 403 af 13. juni 1990 om ændring af retsplejeloven (Dommeres habilitet, SSP-samarbejdet og advokatselskaber mv.). Ved lovændringen åbnedes der mulighed for, at advokatvirksomhed kan drives i selskabsform.

Bestemmelsen i § 124, stk. 1, 3. pkt., blev indsat under tredjebehandlingen af lovforslaget ved et ændringsforslag fremsat af justitsministeren. Det fremgår af bemærkningerne hertil:

”Med ændringsforslaget fastsættes det, at en forening mv. ved sine ansatte advokater kan føre retssager for medlemmerne inden for foreningens interesseområde.

Herved tilgodeses de berettigede ønsker og behov, som foreninger og foreningsansatte advokater har for at kunne yde medlemmerne juridisk bistand også ved de almindelige domstole.”

I Retsplejerådets betænkning nr. 1468/2005 om reform af den civile retspleje IV, Gruppesøgsmål mv., anføres bl.a. følgende om mandatar-instituttet (side 66-67):

”Efter fast praksis kan en part i visse tilfælde repræsenteres af en mandatar i retssager. Mandataren er ikke part i sagen. Mandataren er heller ikke procesfuldmægtig for parten, men mandatarens stilling kan dog sammenlignes hermed. Mandataren kan føre sagen på partens vegne på samme måde som en procesfuldmægtig, og mandatarens optræden i sagen bygger på partens bemyndigelse, der når som helst kan tilbagekaldes. Mandataren hæfter imidlertid for sagsomkostninger, som den repræsenterede part måtte blive pålagt, og mandataren behøver ikke at være advokat eller omfattet af retsplejelovens § 260, stk. 2. Mandataren kan på sin side lade sig repræsentere af en advokat eller af en person omfattet af retsplejelovens § 260, stk. 2.

Optræden som mandatar kan inden for de grænser, som traditionen sætter, ikke anses for omfattet af reglerne i retsplejelovens § 124 om advokatvirksomhed. Dette gælder, selv om § 124, stk. 1, 3. pkt., indeholder en udtrykkelig lovregel om, at foreninger, interesseorganisationer og lignende som mandatar må udføre retssager for deres medlemmer inden for foreningens interesseområde. Efter bestemmelsens forhistorie kan det således næppe antages, at der hermed udtømmende er gjort op med juridiske personers mulighed for at optræde som mandatar.

Langt de fleste mandatarer er ganske vist foreninger, der optræder som mandatar for et medlem inden for foreningens interesseområde, jf. eksemplerne nedenfor. Samtidig er der imidlertid også et antal sager, hvor mandataren ikke er en forening (eller lignende), eller hvor en forening optræder som mandatar for andre end et af foreningens medlemmer, jf. nedenfor, uden at det er blevet opfattet som en overtrædelse af retsplejelovens § 124, hvorved bemærkes, at overtrædelse af retsplejelovens § 124 er strafsanktioneret.

Som nævnt forekommer det i meget vidt omfang i praksis, at en forening kan optræde som mandatar for et medlem i sager inden for foreningens interesseområde.”

I betænkningen side 67-69 er nævnt en lang række domme, hvor foreninger og organisationer er mødt som mandatar for medlemmer i sager inden for foreningens eller organisationens interesseområde. En gennemgang af samtlige disse domme i Ugeskrift for Retsvæsen har vist, at det i alle sager på nær 3 har kunnet konstateres, at mandataren er mødt ved en advokat. I de sidste 3 sager fremgår det ikke af domsreferatet i Ugeskrift for Retsvæsen, hvem mandataren er mødt ved.

Bernhard Gomard anførte i Civilprocessen, 2. udgave fra 1984, side 594, at brancheorganisationer og faglige organisationer undertiden møder i deres medlemmers sager om forhold, som ligger inden for organisationens interesseområde, som "mandatar" for medlemmet. Det er imidlertid kun medlemmet, som er part i sagen. Organisationen kun kan møde for medlemmet ved en advokat, formand eller forretningsfører, men ikke ved en husjurist. Sidstnævnte udtalelse er ikke gengivet i senere udgaver. I Civilprocessen, 3. udgave fra 1990, s. 141, 4. let reviderede udgave fra 1994, side 141, og 5. reviderede udgave fra 2000, s. 182, anfører Bernhard Gomard, at organisationen kan møde for medlemmet ved en advokat eller ved sin formand, forretningsfører eller fast ansat medarbejder, f.eks. en husjurist.

Mandatarreglen i retsplejelovens § 124, stk. 1, 3. pkt., knytter sig specifikt til reglerne om, hvem der kan udøve advokatvirksomhed, og udgør således en undtagelse til hovedreglen i § 124, stk. 1, 1. og 2. pkt., om, hvem der må udøve advokatvirksomhed. Mandatarinstituttet må, jf. citatet fra Retsplejerådets betænkning nr. 1468/2005, imidlertid antages at række videre end sammenhængen med reglerne i retsplejelovens § 124, og en stor del af mandatarinstituttet, herunder tillige spørgsmålet om, hvem der i givet fald kan give møde for mandataren i retssager, er således ulovreguleret.

Som anført ses der ikke at foreligge retspraksis, som tager stilling til spørgsmålet om, hvorvidt en juridisk person omfattet af retsplejelovens § 124, stk. 1, 3. pkt., kan møde i retssager ved andre end advokater. Bestemmelsens forarbejder synes at hvile på en antagelse om, at kun advokater møder på vegne af organisationer mv. i mandatarforhold. Selv om der i den juridiske litteratur ses at være en vis støtte for at antage, at en mandatar kan møde ved andre end advokater, viser den omtalte gennemgang af en lang række domme imidlertid, at bestemmelsen i en lang årrække har været administreret således, at foreninger og organisationer uden undtagelse møder ved advokat, når de repræsenterer en part som mandatar.

2.2.2.9. Advokatpålæg og advokatbeskikkelse.

Retsplejeloven pålægger som hovedregel ikke parterne i en civil sag advokattvang. En part i en borgerlig sag er således hverken i første eller senere instans forpligtet til at lade sagen udføre af en advokat, jf. retsplejelovens § 259, stk. 1.

Retten til at være selvmøder forudsætter dog, at parten er i stand til at fremstille sagen på en forsvarelig måde. Kan den pågældende ikke det, kan retten i medfør af retsplejelovens § 259, stk. 2,

pålægge en part at lade sagen udføre af en advokat. Godtgør parten, der er meddelt advokatpålæg, at det ikke har været muligt at antage en advokat, kan retten beskikke en advokat, jf. § 260, stk. 6.

En part anses som udeblevet ved manglende efterlevelse af advokatpålæg, og udgangspunktet for manglende efterlevelse af advokatpålæg er, at der afsiges udeblivelsesdom, eller at sagen afvises, jf. retsplejelovens §§ 354, 356 a, 360, 362 og 386.

Advokatpålæg finder i praksis oftest sted som en mere uformel vejledning fra retten til parten om, at det skønnes hensigtsmæssigt bl.a. af hensyn til parten selv og af hensyn til en hensigtsmæssig gennemførelse af sagen, at parten er repræsenteret af en advokat.

Det er dog ikke enhver usikker selvmøder, der rådes til at lade sig repræsentere af en advokat, navnlig ikke i mindre og ukomplicerede sager, men mange hensyn kan spille ind, herunder også at selvmøderens sag er meget dårlig, og at en mindre udgift til egen advokatbistand, der i øvrigt kan være dækket af en retshjælpsforsikring, måske kan spare selvmøderen for større sagsomkostninger efter en tabt domsforhandling.

Der foreligger – udvalget bekendt – ikke statistiske oplysninger, der illustrerer anvendelsen af advokatpålæg i praksis. Det er dog udvalgets vurdering, at advokatpålæg benyttes forholdsvis sjældent i byretssager, men oftere i landsretssager og i sager ved Højesteret.

Bestemmelsen om advokatpålæg anvendes i et vist omfang tillige i fogedretten, også i mindre komplicerede sager. Det må dog anses for uafklaret, hvorvidt dette var forudsat ved indsættelsen af bestemmelsen i retsplejeloven.

Ved lov nr. 253 af 4. juni 1969 blev bestemmelsen i § 259, stk. 2, udvidet til også at gælde byretssager. I bemærkningerne til lovforslaget anføres bl.a. følgende om anvendelsesområdet for bestemmelsen, jf. FT 1968-69, tillæg A, sp. 2897:

”Bestemmelsen i § 259, stk. 2, omfatter som nævnt ikke underretssager. I en del af de indhentede udtalelser foreslås det, at bestemmelsen udvides til også at gælde i disse sager. Retsplejerådet har tiltrådt dette forslag, men har dog fremhævet, at medens advokatbistand som regel er nødvendig ved landsretterne og ved højesteret, vil en sådan bistand ofte ikke være påkrævet ved underretterne. Rådet forudsætter derfor, at underretterne viser tilbageholdenhed med anvendelsen af bestemmelsen. Justitsministeriet er enig i forslaget om at udvide bestemmelsen og kan tiltræde det af retsplejerådet anførte om bestemmelsens anvendelse.”

I den forbindelse skal det bemærkes, at der senere er sket meget store udvidelser af byretternes kompetence, jf. senest lov nr. 271 af 3. maj 1989, hvor byretsbehandling blev gjort til lovens hovedregel, samt forhøjelsen af landsretsgrænsen til 1 mio. kr. ved lov nr. 339 af 10. juni 1998.

Spørgsmålet om advokatpålæg i byretssager aktualiseres yderligere af vedtagelsen af lov nr. 538 af 8. juni 2006 om ændring af retsplejeloven og forskellige andre love (Politi- og domstolsreform), hvorefter byretten fremover bliver den almindelige førstestans, og hvor de sager, der i dag er landsretssager, fremover enten vil blive behandlet med én juridisk dommer i byretten eller med deltagelse af flere juridiske dommere i byretten.

I den juridiske litteratur er det anset for tvivlsomt, om *fogedretten* i henhold til § 259, stk. 2, kan pålægge en part at give møde ved advokat, jf. f.eks. ”Tvangsfuldbyrdelse” af Jens Anker Andersen, 3. udgave, side 235. I den forbindelse anføres det endvidere, at det må tages i betragtning, at fogedretten kan beskikke en advokat i henhold til retsplejelovens §§ 500, stk. 2, 589, stk. 4, 598, stk. 2, 631 og 646 og kreditaftalelovens §§ 45, stk. 3 og 50.

Det følger af retsplejelovens § 500, stk. 2, vedrørende udlæg og tvangsfuldbyrdelse af andre krav end pengekrav, at fogedretten kan beskikke en advokat, når der er behov for sådan bistand i fogedretten, og betingelserne i § 330, stk. 1, nr. 2, er opfyldt, dvs. betingelserne for at opnå fri proces. Retsplejelovens § 500 finder tilsvarende anvendelse ved arrest-, forbudsforretninger og ved umiddelbare fogedforretninger, jf. §§ 631, stk. 2, 646, stk. 2, og 598, stk. 2.

Retsplejelovens § 500 blev affattet ved lov nr. 258 af 26. maj 1976. I bemærkningerne til lovforslaget fremgår følgende herom, jf. FT 1975-76, tillæg A, sp. 251 f:

”Som led i overvejelserne om bekæmpelse af økonomisk kriminalitet pegede rigsadvokaten i 1973 på, at en mere aktiv holdning fra fogedernes side i form af en videregående officialvirksomhed i visse tilfælde vil være effektiv. Som eksempel herpå nævnte rigsadvokaten, at der burde åbnes adgang for fogeden til at beskikke en advokat for skyldneren, når han kan forventes at være forurettet ved utilbørlige forretningsmetoder. I anledning af rigsadvokatens bemærkninger indhentedes justitsministeriet en udtalelse fra retsplejerådet. I rådets udtalelse hedder det bl.a.: ”De anførte regler giver efter rådets opfattelse fogedretterne tilstrækkelige muligheder for at bistå en skyldner, der er således forurettet ved utilbørlige forretningsmetoder, at han som følge herefter for fogedretten kan fremsætte indsigelse om ugyldighed på grund af åger, svig, aftalelovens § 33 mv. Selvom fogedretten ikke udnytter den mulighed for – og pligt til – at yde bistand, som lovforslaget åbner, vil der kunne forekomme tilfælde, hvor en sådan indsigelse hverken kan forkastes eller bestyrkes i en sådan grad, at reglen i §

501, stk. 1, finder anvendelse. I nogle af disse tilfælde kan det være rimeligt og ønskeligt at kunne yde skyldneren hjælp til at få forholdet underkastet en nærmere undersøgelse, således at sagen efter fornøden udsættelse kan finde en tilfredsstillende løsning. Rådet skal derfor foreslå, at lovforslaget suppleres med en regel om advokatbeskikkelse. Reglen bør efter rådets opfattelse udformes således, at den ikke alene omfatter de tilfælde, men også andre tilfælde, hvor der kan opstå behov for advokatbeskikkelse, f.eks. hvis der opstår komplicerede juridiske problemer. Reglen bør endvidere omfatte advokatbeskikkelse for såvel rekvisitus som rekvirenten. Den foreslåede fremgangsmåde er enklere og hurtigere end at henvise parterne til at søge fri proces eller anden retshjælp.”

Retsplejelovens regler om advokatbeskikkelse i visse fogsager kan på den baggrund siges alene at have sigte på fogsager, hvori der kan forventes behandling af spørgsmål af en vis kompleksitet.

Herudover indeholder retsplejeloven en række tilfælde, hvor der er hjemmel til at beskikke en advokat for en eller begge parter, jf. f.eks. retsplejelovens §§ 449 (sager om ægteskab eller forældremyndighed), 456 g (faderskabssager), 460 (værgemålsager), 470, stk. 2 (administrativ frihedsberøvelse), 475 c, stk. 2 (adoption) og 561, stk. 6 (tvangsauktion).

2.2.2.10. Salærfastsættelse.

En advokat kan principielt frit beregne sit vederlag, men må ikke kræve højere vederlag for sit arbejde end rimeligt, jf. retsplejelovens § 126, stk. 2.

Der er aftalefrihed mellem advokaten og klienten for så vidt angår salæret, men denne aftale kan vurderes af advokatmyndighederne inden for rammerne af retsplejelovens § 126.

Omkostninger ved en retssag bæres af parterne. Hver part betaler således som udgangspunkt omkostninger ved de foranstaltninger og processuelle skridt, der sættes i værk eller foretages, jf. retsplejelovens § 311. Ønsker en part at lade sig repræsentere af en advokat, skal parten således betale denne salær.

Den tabende part skal ifølge retsplejelovens § 312, stk. 1, erstatte modparten de udgifter, retssagen har påført modparten, medmindre parterne har aftalt andet, jf. afsnit 2.2.2.14.

Landsretspræsidenterne udsender vejledende takster, der angiver efter hvilke hovedretningslinier, der af landsretterne fastsættes sagsomkostninger i bl.a. civile sager. Disse vejledende takster benyttes også af byretterne og Højesteret ved omkostningsfastsættelse.

I civile sager fastsættes taksterne med udgangspunkt i sagsgenstandens størrelse. Taksterne herfor er imidlertid alene vejledende. Omkostningerne skal i hver enkelt sag fastsættes under hensynstagen til sagens omfang, beskaffenhed og kompleksitet. Landsretterne udarbejder særskilte satser for f.eks. inkassosager.

Ved dom af 24. oktober 1995 (U.1996.101 H) nedsatte Højesteret de af landsretten tillagte sagsomkostninger på 70 mio. kr. til 47 mio. kr. Højesterets flertal udtalte: ”Udgangspunktet for fastsættelse af advokatsalær er de vejledende salærtakster for advokater sammenholdt med bestemmelsen i retsplejelovens § 126, stk. 2, hvorefter en advokat ikke må kræve højere vederlag for sit arbejde, ”end hvad der kan anses for rimeligt”. Ud fra en gennemsnitlig betragtning udgør sagens værdi og dermed salærtaksterne den bedste målestok for omfanget af det arbejde og ansvar, der har været forbundet med at føre sagen. I en sag som den foreliggende, hvor værdien er ca. 2,9 mia. kr., må salæret imidlertid i langt højere grad end sædvanligt fastsættes efter en vurdering af, hvad der kan anses for rimeligt, jf. retsplejelovens § 126, stk. 2.[...] Efter en samlet vurdering af sagens karakter og omfang finder vi dog, at salæret bør nedsættes betydeligt, og at dommens bestemmelse om sagsomkostninger derfor bør ændres.”

Ifølge retsplejelovens § 336 c har en beskikket advokat krav på et passende salær. Salæret fastsættes af retten bl.a. ud fra en vurdering af, hvad der er rimeligt under hensyn til sagens art og omfang og det med sagen forbundne ansvar.

2.2.2.11. Fri proces.

De gældende regler om fri proces i retsplejelovens kapitel 31 blev indført ved lov nr. 253 af 4. juni 1969 og undergik væsentlige ændringer ved lov nr. 420 af 13. juli 1988. Disse lovændringer bygger på betænkning nr. 404/1966 og betænkning nr. 1113/1987. Reglerne er endvidere ændret ved lov nr. 554 af 24. juni 2005 om ændring af retsplejeloven og forskellige andre love (Sagsomkostninger, retshjælp og fri proces). Disse regler træder i kraft den 1. januar 2007. Lovændringerne bygger på Retsplejerådets betænkning nr. 1436/2004 om reform af den civile retspleje III (Adgang til domstolene).

Det følger af de gældende regler om fri proces, at den, der skønnes at have rimelig grund til at føre proces, kan, hvis hans økonomiske forhold er således, at han ikke uden at lide væsentlige afsavn kan afholde udgifterne ved udførelsen af sagen, få fri proces, jf. retsplejelovens § 330, stk. 1.

Efter retsplejelovens § 331 kan der, når særlige grunde taler derfor, meddeles fri proces, selv om betingelserne i § 330 ikke er opfyldt. Dette gælder navnlig i sager, som er af principiel karakter eller af almindelig offentlig interesse, eller som har væsentlig betydning for ansøgerens sociale eller erhvervmæssige situation.

Bevilling til fri proces omfatter ikke blot fritagelse for at betale egne sagsomkostninger, men også fritagelse for at erstatte modpartens sagsomkostninger.

Fri proces betyder som udgangspunkt, at partens sagsomkostninger betales af statskassen, jf. § 332, stk. 1. Statskassen betaler således udgifter, som med føje er afholdt til vidneførsel, syns- og skønsforretninger og andre foranstaltninger, der er iværksat af hensyn til sagens behandling eller oplysning. Parten er ligeledes fritaget for betaling af retsafgifter, ligesom fri proces indebærer, at der beskikkes en advokat for parten, hvis vederlag betales af statskassen. Advokaten vælges fra kredsen af advokater, der er antaget ved vedkommende ret til at udføre sager for parter, der har fri proces, jf. retsplejelovens § 336. En part, som er meddelt fri proces, har dog ret til selv at vælge en advokat, herunder en advokat, som ikke er antaget ved vedkommende ret, jf. § 336, som derpå kan beskikkes af retten til at udføre sagen.

Den beskikkede advokat har krav på salær, jf. § 336 c. Salæret fastsættes af retten bl.a. ud fra en vurdering af, hvad der er rimeligt under hensyn til sagens art og omfang og det med sagen forbundne ansvar, sagsgenstandens størrelse, sagens betydning for klienten, den medgåede tid og det opnåede resultat. Den beskikkede advokat må som udgangspunkt ikke modtage salær eller godtgørelse ud over det beløb, som er fastsat af retten, jf. retsplejelovens § 336 c, stk. 5.

Som nævnt ovenfor ændres reglerne om fri proces med virkning fra den 1. januar 2007.

Dette medfører bl.a., at reglen om, at retten ved sagens afslutning efter omstændighederne kan pålægge en part med fri proces helt eller delvis at refundere statskassens udgifter til den fri proces, gives et større anvendelsesområde. Retten skal således tage hensyn til, hvordan partens forhold er efter sagens udfald, jf. retsplejelovens § 332, stk. 2.

Endvidere skal der – når de økonomiske betingelser er opfyldt – som udgangspunkt gives fri proces i sager i første instans om ægteskab og forældremyndighed, dog ikke til sagsøgeren i sager efter § 13 i lov om forældremyndighed og samvær, jf. retsplejelovens § 327. Når de økonomiske betingelser er opfyldt, skal der som udgangspunkt gives fri proces, når en person helt eller delvis har fået medhold i et huslejenævn eller beboerklagenævn, i et centralt statsligt klagenævn eller i et privat klage- eller ankenævn, der er godkendt af ministeren for familie- og forbrugeranliggender, men modparten ikke frivilligt opfylder nævnets afgørelse, eller modparten anlægger retssag med påstand om ændring af nævnets afgørelse. Endelig kan der – når de økonomiske betingelser er opfyldt – som udgangspunkt gives fri proces, når en person helt eller delvis har fået medhold i den foregående instans, og sagen er appelleret af modparten.

For andre sager, jf. retsplejelovens § 328, lovfæstes de vigtigste hensyn, der indgår i vurderingen af, om ansøgeren har rimelig grund til at føre proces, herunder sagens betydning for ansøgeren, udsigten til, at ansøgeren vil få medhold i sagen, sagsgenstandens størrelse, størrelsen af de forventede omkostninger og muligheden for at få sagen afgjort ved et administrativt nævn eller et privat klage- eller ankenævn, der er godkendt af ministeren for familie- og forbrugeranliggender.

2.2.2.12. Retshjælp.

Reglerne om retshjælp findes i dag i retsplejelovens § 128. Bestemmelsen har følgende ordlyd:

”§ 128. Advokater, der er antaget til at udføre sager for parter, der har fri proces, skal yde retshjælp til personer, der opfylder de økonomiske betingelser, som fastsættes i medfør af § 330, stk. 3.

Stk. 2. Advokater, der ikke er omfattet af stk. 1, kan ved anmeldelse til den myndighed, som justitsministeren bestemmer, påtage sig en tilsvarende forpligtelse.

Stk. 3. Justitsministeren fastsætter regler om ydelse af retshjælp, herunder om omfanget af advokaternes forpligtelse, om, hvilke sagsområder retshjælpen skal omfatte, og om, hvem der skal være berettiget til retshjælp.

Stk. 4. Justitsministeren fastsætter regler om vederlag til advokater for ydelse af retshjælp og om tilskud af statskassen til betaling af vederlaget. Det kan bestemmes, at den, der søger retshjælp, selv skal betale en del af vederlaget.

Stk. 5. Justitsministeren kan bestemme, at reglerne i stk. 1-4 ikke skal gælde i områder, hvor der ydes retshjælp af et retshjælpskontor. Justitsministeren kan af statskassen yde tilskud til sådanne kontorer.”

Justitsministeriet har i medfør af § 128, stk. 3 og 4, udstedt bekendtgørelse om offentlig retshjælp ved advokater.¹²

Offentlig retshjælp ved advokater omfatter rådgivning og udfærdigelse af enkelte skriftlige henvendelser af sædvanlig art, herunder ansøgning om fri proces, processkrifter i retssager, udfærdigelse af bodelingsoverenskomster, enkle testamenter og ægtepagter samt deltagelse i møder. Denne almindelige retshjælp kan ydes for et vederlag på indtil 800 kr. inkl. moms, hvoraf staten betaler 75 pct., ved retshjælp i forbindelse med en ansøgning om fri proces dog hele beløbet. Beløbet har været gældende siden den 1. januar 1995.

Foreligger der en tvist, kan advokaten give yderligere retshjælp, hvis særlige forhold taler derfor, herunder især at der skønnes at være udsigt til, at sagen ved yderligere bistand fra advokat vil kunne afsluttes forligsmæssigt. Denne udvidede retshjælp kan ydes for et yderligere vederlag på indtil 1.830 kr. inkl. moms, hvoraf staten betaler halvdelen, ved retshjælp i forbindelse med en ansøgning om fri proces dog hele beløbet. Beløbet har været gældende siden den 15. august 1988.

De nævnte beløb er maksimumbeløb, og det var således oprindeligt hensigten, at advokaten inden for disse maksima skulle beregne sig et sædvanligt salær under hensyntagen til arbejdets karakter og omfang, dets kvalitet og den præstation, der ligger bag, jf. betænkning nr. 1113/1987 om advokatretshjælp, fri proces og retshjælpsforsikring mv., afgivet af Justitsministeriets udvalg vedrørende retshjælp mv. Som følge af, at maksimumbeløbene ikke er blevet reguleret siden henholdsvis 1995 og 1988, vil advokaten imidlertid i dag i langt de fleste tilfælde fastsætte et salær svarende til maksimumbeløbet.

Offentlig retshjælp ved advokater kan alene gives til personer, der opfylder de økonomiske betingelser for at få fri proces.

Justitsministeriet giver i medfør af retsplejelovens § 128, stk. 5, tilskud til retshjælpskontorer.

Det fremgår af punkt 3.1. i de almindelige bemærkninger til forslag til lov om ændring af retsplejeloven og forskellige andre love (Sagsomkostninger, retshjælp og fri proces) (L 132), at Justitsministeriet siden 1979 har administreret retsplejelovens § 128, stk. 5, efter de retningslinjer, der blev foreslået i beretning af 13. december 1978 fra Justitsministeriets arbejdsgruppe om statstilskud til juridiske retshjælpsinstitutioner. Retningslinjerne er optrykt i ovennævnte betænkning nr. 1113/1987.

¹² Bekendtgørelse nr. 1140 af 13. december 2002, som senest ændret ved bekendtgørelse nr. 1085 af 11. november 2005.

De retshjælpskontorer, som modtager tilskud, falder i to kategorier: advokatvagter og private retshjælpsinstitutioner.

Der findes cirka 75 advokatvagter, som modtager statstilskud, fordelt rundt omkring i landet, hvortil kommer cirka 25 advokatvagter, som drives uden statstilskud. Advokatvagterne giver retshjælp i form af mundtlig rådgivning ved personlig henvendelse i advokatvagten. Rådgivningen kan gives anonymt og er åben for alle uanset indtægt. Advokaterne modtager ikke honorar, og statstilskuddet går således typisk til annoncering og mindre kontorholdsudgifter, herunder den mest basale litteratur. Der er typisk ikke udgifter til lokaler, da disse normalt stilles vederlagsfrit til rådighed eksempelvis af kommunen eller dommerkontoret.

Der findes cirka 20 private retshjælpsinstitutioner, som modtager statstilskud. De private retshjælpsinstitutioners rådgivning er typisk noget mere omfattende end advokatvagnernes, da der normalt også vil kunne udfærdiges skriftlige henvendelser. Nogle institutioner giver retshjælp ikke alene ved personlig henvendelse, men også ved telefonisk eller skriftlig henvendelse. Enkelte institutioner kan endvidere give retshjælp på den måde, at en medarbejder kommer hjem til den retshjælpsøgende.

Reglerne om retshjælp blev ændret ved lov nr. 554 af 24. juni 2006 om ændring af retsplejeloven og forskellige andre love (Sagsomkostninger, retshjælp og fri proces). Lovændringerne bygger på Retsplejerådets betænkning nr. 1436/2004 om reform af den civile retspleje III (Adgang til domstolene).

Lovændringerne, som træder i kraft den 1. januar 2007, medfører bl.a., at der fremover opereres med forskellige trin for retshjælp. Det drejer sig om helt grundlæggende mundtlig rådgivning (trin 1), rådgivning ud over helt grundlæggende mundtlig rådgivning (trin 2) og rådgivning i forbindelse med forligsforhandlinger (trin 3), jf. § 323.

Retshjælpsinstitutionerne og advokatvagnerne yder rådgivning på trin 1. På trin 2 ydes retshjælp af advokater med offentligt tilskud. Den eksisterende udvidede retshjælp videreføres som trin 3 som en særlig retshjælp med henblik på at opnå en forligsmæssig løsning.

Der fastsættes en fast takst for salær for advokatretshjælp på trin 2 og 3, og taksterne reguleres efter samme regler, som gælder for regulering af de økonomiske betingelser for at opnå fri proces og advokatretshjælp, jf. § 326.

2.2.2.13. Retshjælpforsikring.

En bevilling til fri proces omfatter alene de omkostninger ved sagen, der ikke er dækket af en retshjælpforsikring eller en anden form for forsikring, jf. retsplejelovens § 330, stk. 2. Fri proces er således subsidiær i forhold til retshjælpforsikring.

Retshjælpforsikringen dækker tvister, som er opstået i privatlivet, og som efter deres art vil kunne behandles under en civil sag. Desuden dækkes i et vist omfang erhvervslivets tvister, men i modsætning til de private tvister er dette ikke et forsikringsmæssigt standardprodukt.

Det fremgår af § 11 i de almindelige retshjælpforsikringsbetingelser, som følges af forsikrings-selskaberne, at retshjælpsdækning er betinget af, at forsikringstageren har søgt bistand hos en advokat, der har påtaget sig sagen. Forsikringstageren vælger selv sin advokat blandt medlemmerne af Det danske Advokatsamfund.

Når selskabet har givet tilsagn om retshjælp, skal advokaten afstå fra at gøre salærkrav mv. gældende mod klienten, bortset fra selvrisiko og eventuelle beløb ud over forsikringens dækning.

Retshjælpforsikringen dækker sagsomkostninger, som er afholdt med rimelig grund, herunder udgifter til advokatsalær, som beregnes i overensstemmelse med domstolens praksis for tilkendelse af sagsomkostninger, jf. pkt. 3.7. Advokaten har et direkte krav mod selskabet på salær og kan ikke med bindende virkning for forsikrings-selskabet indgå aftale med forsikringstageren om sit salær.

Opnåelse af retshjælpsdækning forudsætter, at der indgives en anmeldelse til forsikrings-selskabet snarest muligt, som skal indeholde en række oplysninger om sagen, herunder påstand, sagsfremstilling, anbringender samt oplysninger om planlagte processkridt. Anmeldelsen skal indgives af den advokat, som forsikringstageren har valgt.

2.2.2.14. Fastsættelse af sagsomkostninger.

Retsplejelovens kapitel 30 indeholder nærmere regler om sagsomkostninger og giver retten et vidt skøn såvel over, hvorvidt en part helt eller delvist skal betale sagsomkostninger til modparten, som over, hvilke udgifter der i givet fald skal henregnes til sagsomkostningerne.

Med hensyn til fordelingen af de omkostninger, der anerkendes som sagsomkostninger, er hovedprincippet, at taberen betaler, jf. retsplejelovens § 312, stk. 1. Hæves sagen, eller får en part kun delvis medhold, er retten imidlertid efter retsplejelovens ordlyd meget frit stillet. Selv når en part får fuldt medhold, giver ordene "særlige omstændigheder" og "skellig grund" retten en betydelig frihed til i større eller mindre grad at fravige hovedprincippet om, at taberen betaler.

For så vidt angår de udgifter mv., der anerkendes som sagsomkostninger, fremgår det af retsplejelovens § 316, at udgifter til advokatbistand erstattes med et passende beløb. Dette indebærer, at sagsomkostninger til dækning af advokatsalær fastsættes ud fra standardbetragtninger blandt andet på grundlag af sagens værdi, det med sagen forbundne arbejde og det opnåede resultat. Landsretspræsidenternes takster for inkasso- og proceduresager indeholder et vejledende udgangspunkt for omkostningsfastsættelsen i sager, hvor der mødes ved advokat.

Der er således ikke nogen direkte sammenhæng mellem det beløb, en vindende part kan få tilkendt som sagsomkostninger til dækning af advokatsalær, og det beløb, som parten rent faktisk skal betale til advokaten. I praksis er det formentlig sådan, at det tilkendte omkostningsbeløb i de fleste tilfælde er mindre end det beløb, der skal betales til advokaten, men det modsatte kan også forekomme.

Højesteret forhøjede i sagen U.2005.743 H salærerne til fire advokater, der under en erstatnings-sag ved landsretten havde været beskikket for fire af de sagsøgte, der havde fået fri proces. Landsretten havde tillagt advokaterne A1-A3 200.000 kr. i salær og A4 150.000 kr. i salær. Højesteret henviste til de almindelige principper for fastsættelse af salær i sager om fri proces, men fandt, at den foreliggende sag i den grad faldt uden for, hvad der var forudsat med taksterne, at der ikke kunne tillægges udgangspunktet i de vejledende salærtakster for civile sager særlig betydning. Højesteret forhøjede derfor salærerne til A1, A3 og A4 til 400.000 kr. og salær-ret til A2 til 300.000 kr.

I sagen U.2004.1947 H afgjorde Højesteret, at der ikke kunne tilkendes sagsomkostninger til dækning af advokatsalær i tilfælde, hvor en part i medfør af retsplejelovens § 260, stk. 2, var repræsenteret ved en ansat advokat. Sagen vedrørte to inkassosager, der var anlagt af en virksomhed, som var repræsenteret ved en ansat advokat. Byretten afsagde udeblivelsesdom i begge sager, men tillagde alene virksomheden sagsomkostninger svarende til retsafgiften. Landsretten omgjorde omkostningsafgørelserne og tillagde virksomheden skønsmæssigt 2/3 af de takstmæssige salærer. Højesteret udtalte, at virksomheden ikke havde afholdt nogen "udgift til advokatsalær", men under sagen havde været repræsenteret af en ansat, jf. retsplejelovens § 260, stk. 2, 2. led. At den ansatte havde haft beskikkelse som advokat kunne ikke begrunde, at der tilkendes virk-

somheden sagsomkostninger under hensyntagen til størrelsen af det advokatsalær, der efter landsretspræsidenternes vejledende satser ville være blevet fastsat, hvis der havde været afholdt en udgift til advokatsalær. Virksomheden skulle derfor tilkendes sagsomkostninger på samme måde som andre selvmødere, hvorfor Højesteret stadfæstede byrettens omkostningsafgørelser.

Folketinget vedtog den 14. juni 2005 lov nr. 554 om ændring af retsplejeloven og forskellige andre love (Sagsomkostninger, retshjælp og fri proces), hvorved bl.a. kapitel 30 i retsplejeloven blev nyaffattet med henblik på en mere nutidig sprogbrug, en klarere systematik samt forskellige indholdsmæssige ændringer af reglerne om sagsomkostninger. Ændringerne vedrørende sagsomkostninger trådte i kraft den 1. juli 2005.

Det fremgår af forarbejderne til lovforslaget, at der i nyeste retspraksis ikke tilkendes sagsomkostninger til dækning af advokatbistand, når den vindende part under sagen er repræsenteret af en advokat, der er ansat hos parten eller hos en mandatar, der fører retssagen på partens vegne, idet der henvises til, at parten henholdsvis mandataren ikke har haft udgifter til advokatsalær.

Imidlertid fandt Justitsministeriet, at det vil være mest hensigtsmæssigt, at størrelsen af sagsomkostninger til den vindende part alene afhænger af, om parten under sagen er repræsenteret af en mødeberettiget advokat, og ikke af om den pågældende advokat modtager betaling i form af salær eller løn. Dette gælder, selv om lønudgiften til en ansat advokat generelt måtte være lavere end salæret til en ekstern advokat, idet sagsomkostningerne udmåles efter standardtakster, der ikke afhænger af partens konkrete udgifter til advokatbistand.

Fremover vil der således blive tilkendt sagsomkostninger til dækning af advokatsalær også i de tilfælde, hvor en part i medfør af retsplejelovens § 260, stk. 2, er repræsenteret ved en ansat advokat.

2.2.3. Regler for advokatvirksomhed.

2.2.3.1. Statistiske oplysninger.

Pr. 9. juni 2006 var der i alt 4.851 advokater med dansk advokatbeskikkelse i Danmark, og der var i alt 1420 aktive advokatvirksomheder.

Antallet af advokatvirksomheder var 1420 med følgende antal advokater beskæftiget på hvert kontor:

Enkeltmandskontorer	951
Kontor med 2-4 advokater	380
Kontor med 5-9 advokater	121
Kontor med 10-19 advokater	33
Kontor med 20-49 advokater	19
Kontor med 50-99 advokater	2
Kontor med mere end 100 advokater	3

De 10 største advokatvirksomheder beskæftigede pr. 9. juni 2006 856 advokater, hvilket svarer til 18 procent af samtlige advokater.

2.2.3.2. Advokaters uafhængighed.

Ved uafhængighed (integritet) forstås, at en person står frit til at handle, uanset den relation vedkommende har til en anden. Er man uafhængig, er man ikke alene fri af styring og kontrol. I begrebet ligger også, at man er i stand til at disponere uden at være under indflydelse af uvedkommende interesser, det være sig egne eller andres interesser. Personen må ikke stå i et afhængighedsforhold til private personer eller offentlige myndigheder, der kan påvirke vedkommendes handlinger eller vurderinger.

Dette hindrer dog ikke, at foreninger, interesseorganisationer og lignende kan have advokater ansat, og disse foreninger, interesseorganisationer og lignende må som mandatar udføre retssager for deres medlemmer inden for foreningens interesseområde, jf. retsplejelovens § 124, stk. 1, 3. pkt., jf. afsnit 2.2.2.8. Det fremgår af afsnit 4.2.1. i de almindelige bemærkninger til forslag til lov om juridisk rådgivning¹³, at disse foreninger, interesseorganisationer og lignende ikke driver – og efter retsplejelovens § 124 ikke kan drive – advokatvirksomhed. Det skyldes, at efter retsplejeloven kan advokatvirksomheder alene ejes af advokater, men ikke af andre. Dette er ikke til hinder for, at en organisationsansat advokat kan anvende sin advokattitel, når advokaten repræsenterer den organisation, som advokaten er ansat i, uanset at den pågældende organisation ikke er en advokatvirksomhed. Derimod må en organisationsansat advokat ikke frit anvende sin advokattitel ved rådgivning af andre end den pågældende organisation. Dette indebærer, at en advokat, der er ansat af f.eks. en faglig organisation, ikke må yde juridisk rådgivning til organisationens medlemmer under anvendelse af sin advokattitel.

¹³ Lovforslag nr. L 65, fremsat den 16. november 2005.

Princippet om advokaters uafhængighed hviler på en grundlæggende forudsætning om, at en advokat udelukkende skal virke til gavn for sin klient og i den sammenhæng være fri af uvedkommende interesser. Advokaten skal således være uafhængig af statsmagten, ligesom advokaten i sin rådgivning ikke må være under indflydelse af sin egen eller tredjemands interesse i sagen. Advokaten har således pligt til at sikre, at bistand og rådgivning i den konkrete sag alene baseres på hensynet til klientens interesser og ikke er påvirket af uvedkommende hensyn.

Uafhængighed er et relativt begreb og må bestemmes specifikt i forhold til den enkelte person eller opgave.

Princippet om advokaters uafhængighed kommer bl.a. til udtryk i retsplejelovens regler om, hvorledes advokater må udøve advokatvirksomhed. Det følger således som nævnt af retsplejelovens § 124, stk. 1, 1. pkt., at advokater kun må etablere advokatvirksomhed i enkeltmandsvirksomhed, i interessentskab med andre advokater og i advokatselskaber.

Det fremgår af bemærkningerne til lov nr. 403 af 13. juni 1990, hvorved det blev tilladt advokater at udøve advokatvirksomhed i selskabsform, at det har været af helt afgørende betydning at bevare advokaternes uafhængighed af andre interesser og andre erhverv.

Reglerne om advokatselskaber har således navnlig til formål at sikre, at advokatselskabet – i samme omfang som en personligt drevet advokatvirksomhed – er uafhængig af interesser, der er advokatvirksomheden uvedkommende, og som kan være stridende mod klientens interesser.

Driften af en advokatvirksomhed kan således ikke sammenlignes med driften af anden privat virksomhed, som ikke er underlagt et krav om uafhængighed. Det vil i videre omfang være legalt for en sådan anden virksomhed at lade sig styre af investorernes interesser, hvorimod en advokatvirksomhed som nævnt skal være uafhængig af interesser, som er virksomheden uvedkommende.

2.2.3.3. Advokattitlen.

Betegnelsen ”advokat” er en beskyttet titel. Det følger således af retsplejelovens § 120, stk. 1, at personer, der ikke har fået beskikkelse som advokat, og personer, der er udelukket fra at udøve advokatvirksomhed, eller hvis ret hertil er ophørt i medfør af denne lov, ikke må betegne sig som advokat eller benytte en anden betegnelse, der er egnet til forveksling hermed. En advokat, der har deponeret sin beskikkelse i Justitsministeriet, må ikke betegne sig som advokat i forbindelse

med forretningsforhold. Bestemmelsen omfatter også juridiske personer, jf. retsplejelovens § 1022.

Til titelbeskyttelsen er knyttet såvel rettigheder som pligter. Titelbeskyttelsen hænger på den ene side sammen med advokaters eneret til at udføre retssager. Omvendt ligger der også i titelbeskyttelsen en pligt for advokaterne til at agere uafhængigt og loyalt varetage klienternes interesser, idet der til titlen knytter sig en forventning fra klienterne – og fra samfundet som sådan – herom. Desuden fremstår advokattitlen som det offentliges garanti for, at vedkommende opfylder en række betingelser med hensyn til uddannelse, vandel, økonomiske forhold, tilsyn fra Advokatsamfundets side, forsikringspligt mv.

I advokattitlen ligger tillige en offentlig garanti for, at advokaten opfylder visse uddannelseskra-
v. Det følger således af retsplejelovens § 119, stk. 2, nr. 3, at det er en betingelse for at kunne opnå beskikkelse som advokat i Danmark, at ansøger har bestået juridisk kandidateksamen. Endvidere følger det af retsplejelovens § 119, stk. 6, at justitsministeren kan fastsætte regler om, at gennemførelsen af en teoretisk efteruddannelse på områder af særlig betydning for advokater er en betingelse for at få beskikkelse som advokat.

Justitsministeren har ved bekendtgørelse nr. 1129 af 13. december 1996 om obligatorisk efteruddannelse som betingelse for at få beskikkelse som advokat (som ændret ved bekendtgørelse nr. 509 af 31. maj 2001, bekendtgørelse nr. 702 af 17. marts 2003 og bekendtgørelse nr. 132 af 28. februar 2006) fastsat regler om obligatorisk efteruddannelse som betingelse for at opnå beskikkelse som advokat. Det følger heraf, at det er en betingelse for at få beskikkelse som advokat, at den pågældende har bestået en eksamen efter at have været tilmeldt teoretiske efteruddannelseskurser på områder af særlig betydning for advokater. Bekendtgørelsen finder anvendelse på personer, der består juridisk kandidateksamen efter bekendtgørelsens ikrafttræden den 1. januar 1997.

I advokattitlen er således indeholdt en garanti for, at advokaten har bestået juridisk kandidateksamen, samt at advokaten – såfremt denne har bestået juridisk kandidateksamen efter den 1. januar 1997 – har været tilmeldt et efteruddannelsesforløb og bestået den afsluttende eksamen.

Advokattitlen indebærer desuden, at advokaten er underlagt regler om god advokatskik, jf. afsnit 2.2.3.6. Advokatrådet har udarbejdet et sæt advokatetiske regler, og Advokatrådenes fællesrepræsentation i EU (CCBE) har vedtaget regler om god advokatskik i EU (Code of Conduct).

Advokaten er endvidere i medfør af retsplejelovens § 143 underlagt Advokatrådets tilsyn og Advokatnævnets disciplinærmyndighed.

En klient er endvidere sikret derved, at enhver advokat, der udøver advokatvirksomhed som selvstændig eller som ansat advokat, er pligtig at tegne ansvarsforsikring til dækning af det erstatningsansvar, som advokaten måtte ifalde for formueskade påført tredjemand.

Endvidere er advokater underlagt pligter med hensyn til behandlingen af betroede midler, jf. retsplejelovens § 127. Advokatsamfundet udarbejder regler herom, der godkendes af Justitsministeriet.

Retsplejeloven foreskriver endelig en beskyttelse af advokatens fortrolighedsforhold til klienten, idet advokaten er underlagt tavshedspligt med hensyn til oplysninger af fortrolig karakter, jf. retsplejelovens § 129, jf. straffelovens §§ 152-152 f. Denne beskyttelse af klienten er udstrakt til også at omfatte sager, der verserer for domstolene, idet advokater er omfattet af vidnefritagelsesreglen i retsplejelovens § 170.

Advokattitlen er ikke forbeholdt advokater, der driver selvstændig advokatvirksomhed (som ansat advokat eller partner), men kan også anvendes af virksomheds- og organisationsansatte advokater.

Vinkelskriverloven beskyttede offentligheden mod, at personer, som ikke var advokater, reklamerede hermed eller med betegnelser, der var egnet til forveksling hermed. Ved lov nr. 419 af 9. maj 2006 om juridisk rådgivning blev vinkelskriverloven ophævet. Der henvises til afsnit 2.5. Retsplejelovens § 120 vil stadig indeholde et strafsanktioneret forbud imod, at andre fysiske eller juridiske personer, som ikke er advokater, markedsfører sig hermed. Endvidere vil retsplejelovens § 124 fortsat beskytte offentligheden mod, at andre virksomheder end advokatvirksomheder eller advokatselskaber markedsfører sig med juridisk rådgivning under angivelse af, at der er tale om advokatvirksomhed.

2.2.3.4. Konkurrenceretlige forhold.

Dansk lovgivning indeholder en række regler, som i fællesskab udgør regelgrundlaget vedrørende juridisk rådgivning mv. Retsplejeloven indeholder regler om retten til at udføre retssager for andre (rettergangsfuldmægtige), retten til at benytte advokattitlen samt reglerne om, i hvilken form advokatvirksomhed må udøves og om ejerskab til disse.

Regeringen nedsatte i juni 2003 en tværministeriel arbejdsgruppe bestående af repræsentanter for Finansministeriet, Justitsministeriet og Økonomi- og Erhvervsministeriet (Arbejdsgruppen vedrø-

rende juridisk rådgivning mv.) med henblik på en analyse af visse konkurrenceretlige forhold for advokater.

Arbejdsgruppen har i en rapport fra juni 2004 anbefalet, at reklameringsforbuddet i vinkelskriverloven ophæves, og at markedet for juridisk rådgivning således liberaliseres. Arbejdsgruppen har samtidig anbefalet, at der skabes lovhjemmel til administrativt at fastsætte regler om god skik for juridisk rådgivning, ligesom det anbefales, at Forbrugerombudsmanden tillægges kompetence til at føre tilsyn hermed. Endelig har arbejdsgruppen anbefalet, at Forbrugerklagenævnet får kompetence til at behandle klager over juridisk rådgivning.

Anbefalingerne er nu gennemført ved lov nr. 419 af 9. maj 2006 om juridisk rådgivning, jf. afsnit 2.5.

2.2.3.5. Ophævelsen af advokaters monopol på skødeskrivning.

Vinkelskriverloven blev ændret pr. 1. januar 1994 (§ 34 i lov om omsætning af fast ejendom). Ændringen skete bl.a. som følge af en ophævelse af ejendomsmæglerloven. Ejendomsmæglerloven indeholdt et forbud for ejendomsformidlere og deres medarbejdere mod at udarbejde dokumenter til brug for tinglysning, dvs. skøder mv. Baggrunden for forbudet var, at man fandt, at udarbejdelse af skøder mv. ikke kunne forenes med ejendomsmæglerens position som ”mægler”.

Ved ændringen af vinkelskriverloven i 1994 indførtes § 2 a i loven. Bestemmelsen opretholdt forbudet for ejendomsformidlere mv. mod at skrive skøder mv. – dvs. der var tale om en videreførelse af ejendomsmæglerlovens forbud. Ved samme lovændring indførte man et nyt stykke i vinkelskriverlovens § 6, således at der blev tale om en ”overgangsordning”, idet forbudet med det samme blev angivet til at skulle ophæves pr. 1. januar 1997. Siden den 1. januar 1997, har det således været tilladt for ejendomsformidlere at udfærdige skøder mv.

I forbindelse med, at forbudet mod ejendomsformidlernes skødeskrivning skulle ophøre pr. 1. januar 1997, udfærdigede Justitsministeriet en bekendtgørelse i medfør af vinkelskriverlovens § 2, stk. 2, således at ejendomsformidlere fik tilladelse til at annoncere med, at de yder bistand til at udarbejde skøder mv.

Vinkelskriverloven blev ophævet ved lov nr. 419 af 9. maj 2006 om juridisk rådgivning.

2.2.3.6. God advokatskik.

Kravene til advokaters virke er beskrevet i retsplejelovens § 126, stk. 1, som foreskriver, at en advokat skal udvise en adfærd, der stemmer med god advokatskik. Advokaten skal herunder udføre sit hverv grundigt, samvittighedsfuldt og i overensstemmelse med, hvad berettigede hensyn til klienternes tarv tilsiger. Sagerne skal fremmes med fornøden hurtighed.

Bestemmelsen er en retlig standard, og indholdet heraf bestemmes af den til enhver tid bestående opfattelse af, hvorledes advokaters adfærd bør være. Begrebet tilpasses således løbende samfundsudviklingen. Det bindende indhold af god advokatskik fastsættes gennem Advokatnævnets praksis i forbindelse med afgørelser i disciplinærsager, der indbringes for nævnet. Advokatnævnets afgørelser i disciplinærsager (og tillige klagesager vedrørende salærfastsættelse) kan indbringes for domstolene.

De advokatetiske regler er beskrevet i afsnit 2.1.5.

2.2.3.7. Ejerskabsregler.

Princippet om advokaters uafhængighed kommer bl.a. til udtryk i retsplejelovens regler om, hvorledes advokater må udøve advokatvirksomhed. Det følger således af retsplejelovens § 124, stk. 1, 1. pkt., at advokater kun må etablere advokatvirksomhed i enkeltmandsvirksomhed, i interessentskab med andre advokater og i advokatselskaber.

Det fremgår af bemærkningerne til lov nr. 403 af 13. juni 1990, hvorved det blev tilladt advokater at udøve advokatvirksomhed i selskabsform, at det har været af helt afgørende betydning at bevare advokaternes uafhængighed af andre interesser og andre erhverv.

Reglerne om advokatselskaber har således navnlig til formål at sikre, at advokatselskabet – i samme omfang som en personligt drevet advokatvirksomhed – er uafhængig af interesser, der er advokatvirksomheden uvedkommende, og som kan være stridende mod klientens interesser.

Det følger endvidere af § 124, at kun juridiske personer i form af advokatselskaber må udøve advokatvirksomhed.

Af bemærkningerne til lovforslaget, der lå til grund for ovennævnte lovændring fra 1990, fremgår det, at "advokatvirksomhed er juridisk rådgivning og i forbindelse hermed økonomisk og anden

rådgivning til klienten samt repræsentation af denne for domstolene og over for andre offentlige myndigheder og organisationer samt i retslige spørgsmål og tvister i øvrigt.”

Retsplejelovens § 124 sætter grænser for de opgaver, som advokater, der har ansættelse eller er medejere af andre erhvervsvirksomheder eller i organisationer, må påtage sig.

Det følger således af den såkaldte mandatarregel – § 124, stk. 1, 3. pkt. – at foreninger, interesseorganisationer og lignende som mandatar må udføre retssager for deres medlemmer inden for foreningens interesseområde.

Ifølge bemærkningerne til ovennævnte lovforslag kan ansatte advokater i virksomheder repræsentere virksomheden og rådgive ledelse og medarbejdere, herunder også i datterselskaber. Yder advokaten derimod virksomhedens kunder juridisk rådgivning som advokat, kan der ud fra en konkret vurdering være tale om udøvelse af advokatvirksomhed i retsplejelovens forstand, og det kan kun ske inden for de i § 124, stk. 1, 1. pkt., fastlagte rammer.

2.2.3.8. Tavshedspligt, vidneudelukkelse mv.

Advokater er underlagt tavshedspligt med hensyn til oplysninger af fortrolig karakter meddelt af en klient eller modtaget om en klient eller andre. Advokaters tavshedspligt er lovfæstet, jf. retsplejelovens § 129, jf. straffelovens §§ 152-152 f.

Desuden indtager advokater en særlig stilling i forhold til vidnepligten ved domstolene, jf. retsplejelovens § 170, hvorefter bl.a. forsvarere og advokater ikke må pålægges at afgive forklaring om forhold, som er kommet til deres kundskab ved udøvelsen af deres virksomhed, medmindre den, i hvis interesse tavshedspligten er pålagt, giver sit samtykke dertil. Foreligger et sådan samtykke ikke, er den pågældende bundet af tavshedspligten, medmindre retten pålægger advokaten (bortset fra forsvarere i straffesager) at afgive forklaring.

Endvidere kan nævnes bestemmelserne i retsplejelovens § 122, stk. 1 og 2. Det følger heraf, at udøvelse af advokatvirksomhed ikke kan forenes med en juridisk stilling ved domstolene, anklagemyndigheden eller politiet. Det fremgår endvidere, at udøvelse af advokatvirksomhed i øvrigt ikke kan forenes med nogen stilling i det offentlige tjeneste, medmindre justitsministeren i særlige tilfælde gør undtagelse herfra.

Disse regler skal bl.a. sikre, at der ikke opstår interessekonflikter mellem den offentlige tjeneste og advokatvirksomheden, hvorved advokatens uafhængighed i forhold til statsmagten kan risikere at komme i fare.

2.2.4. EU-regulering af betydning for advokaters forhold.

2.2.4.1. Tjenesteydelsesdirektivet.

Rådets direktiv 77/249/EØF af 22. marts 1977 om lettelse med henblik på den faktiske gennemførelse af advokaters frie udveksling af tjenesteydelser (*tjenesteydelsesdirektivet*) giver advokater ret til at præsentere tjenesteydelser i andre medlemsstater end, hvor de har opnået beskikkelse.

Direktivet er gennemført ved bekendtgørelse nr. 94 af 15. marts 1979 om EF-advokaters virksomhed her i landet. Bekendtgørelsen er ophævet ved bekendtgørelse nr. 231 af 24. april 2002 om EU-advokaters tjenesteydelser her i landet, som er ændret ved bekendtgørelse nr. 1018 af 26. oktober 2005.

Det fremgår af bekendtgørelsens § 1, at advokater, der er etableret i en anden EU-medlemsstat, kan udføre tjenesteydelser som advokat i Danmark og herunder give møde for danske domstole. De advokater, der er omfattet af bekendtgørelsen og direktivet, er de advokater, som i de enkelte medlemslande er berettiget til at udøve advokatvirksomhed i deres hjemland under det pågældende lands advokattitel.

EU-advokaters udøvelse af virksomhed i Danmark skal ske efter de regler, der gælder i Danmark for udøvelse af advokatvirksomhed. EU-advokaterne har herunder adgang til at møde for danske domstole i samme omfang som danske advokater. Bekendtgørelsens § 3, stk. 2, indeholder dog en særlig bestemmelse om, at i de tilfælde, hvor der efter dansk ret er pligt til at møde med advokat, kan en EU-advokat kun give møde for en dansk domstol, hvis han handler sammen med en advokat, der har dansk advokatbeskikkelse og har møderet for den ret, der skal behandle sagen. Bestemmelsen omfatter de tilfælde, hvor retten pålægger en part at lade sagen udføre af en advokat, herunder i ægteskabssager, faderskabssager mv.

2.2.4.2. Diplomadirektivet.

Rådsk Direktiv 89/48/EØF af 21. december 1988 om indførelse af en generel ordning for gensidig anerkendelse af eksamensbeviser for erhvervskompetencegivende videregående uddannelser af

mindst 3 års varighed (*Diplomadirektivet*) sikrer gensidig anerkendelse af højere uddannelser og herunder af advokater.

Diplomadirektivet er gennemført i dansk ret ved lov nr. 291 af 8. maj 1991 om adgang til udøvelse af visse erhverv i Danmark for statsborgere i De Europæiske Fællesskaber og de nordiske lande, som er ændret ved lov nr. 476 af 9. juni 2004. Der er endvidere fastsat nærmere regler herom i Erhvervs- og Selskabsstyrelsens bekendtgørelse nr. 292 af 8. maj 1991, der er ændret ved bekendtgørelse nr. 178 af 17. marts 2003.

Det følger af Diplomadirektivet samt den i tilknytning hertil indgåede aftale med de nordiske lande, at advokater fra de øvrige EU-medlemslande og de nordiske lande kan opnå beskikkelse som advokat i Danmark, såfremt de pågældende opfylder betingelserne i retsplejelovens § 119 og § 121, herunder navnlig har bestået juridisk kandidateksamen i et EU-medlemsland eller et nordisk land og har udøvet praktisk juridisk virksomhed som advokat i et eller flere af de omhandlede lande.

Efter direktivet er der mulighed for, at værtslandet som betingelse for at meddele beskikkelse som advokat kan stille krav om, at ansøgeren enten består en særlig egnethedsprøve eller gennemgår en prøvetid.

I medfør af bekendtgørelse nr. 178 af 17. marts 2003 om adgang til udøvelse af visse erhverv i Danmark for EU/EFTA-statsborgere med erhvervskompetencegivende videregående uddannelse af mindst 3 års varighed har sådanne statsborgere adgang til at udøve et lovreguleret erhverv her i landet som selvstændig eller som lønmodtager på samme vilkår, som gælder for danske statsborgere, såfremt den pågældende opfylder betingelserne i direktiv 89/48/EØF og med de ændringer, der følger af direktiv 2001/19/EF. Direktiv 89/48 EØF erstattes af direktiv 2005/36/EF af 7. september 2005 om anerkendelse af erhvervsmæssige kvalifikationer. Direktivet skal implementeres i dansk ret senest den 20. oktober 2007.

Det er herefter en betingelse for at få beskikkelse som advokat i Danmark, at ansøgeren gennemgår en prøvetid, hvor vedkommende er beskæftiget på et dansk advokatkontor, jf. bekendtgørelsens § 3, stk. 1 og 2, hvorefter Justitsministeriet kan stille supplerende krav som betingelse for erhvervsudøvelsen i henhold til direktivets artikel 4.

Efter direktiv 89/48/EØF artikel 1, f), forstås der ved prøvetid ”udøvelse af et lovreguleret erhverv, der finder sted i værtslandet på en kvalificeret fagmands ansvar og eventuelt er ledsaget af en supplerende uddannelse. Prøvetiden afsluttes med en bedømmelse. Bestemmelserne for prøve-

tid og bedømmelse heraf samt den indvandrede praktikants status fastsættes af den kompetente myndighed i værtslandet”.

Det er en betingelse for advokatbeskikkelse, at ansøgeren i denne periode opnår et indgående kendskab til det danske retsvæsen og dansk retspleje.

Det er endvidere en betingelse, at ansøgeren behersker det danske sprog. Det fremgår af retsplejelovens § 149, at retssproget er dansk, hvorfor Justitsministeriet anser det for nødvendigt, at ansøgeren kan gennemføre en domsforhandling på dansk.

At de anførte betingelser er opfyldt, skal ved prøvetidens afslutning dokumenteres ved en erklæring fra principalen bl.a. om, at ansøgeren må antages at være egnet til at give møde i retten. Omfanget og karakteren af det af kandidaten udførte arbejde skal tillige angives i erklæringen.

2.2.4.3. Etableringsdirektivet.

Efter § 1, stk. 1, i bekendtgørelse nr. 276 af 14. april 2000 om EU-advokaters etablering her i landet mv., som ændret ved bekendtgørelse nr. 1019 af 26. oktober 2005, der gennemfører Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 98/5/EF af 16. februar 1998 om lettelse af adgangen til varig udøvelse af advokathvervet i en anden medlemsstat end den, hvor beskikkelsen er opnået (*etableringsdirektivet*), kan en advokat, der har opnået beskikkelse i en anden EU-medlemsstat, varigt udøve advokatvirksomhed som selvstændig og som lønmodtager i værtslandet under sit hjemlands advokattitel.

En advokat, der udøver advokatvirksomhed under hjemlandets titel i Danmark, og som over for Justitsministeriet godtgør, at han i mindst 3 år faktisk og regelmæssigt har beskæftiget sig med det danske retssystem, herunder EF-ret, fritages for at opfylde de betingelser, der er fastsat i artikel 4, stk. 1, litra b, i direktiv 89/48/EØF, når den pågældende anmoder om dansk advokatbeskikkelse, jf. bekendtgørelse nr. 276 af 14. april 2000 om EU-advokaters etablering her i landet mv. § 11. Vedkommende kan i så fald opnå dansk advokatbeskikkelse.

En advokat, der ønsker at udøve virksomhed her i landet, skal lade sig registrere som medlem hos Det Danske Advokatsamfund, jf. § 2, stk. 1, i bekendtgørelse nr. 276 af 14. april 2000 om EU-advokaters etablering her i landet mv. Til brug for registreringen vedlægges bevis for advokatens registrering hos hjemlandets kompetente myndighed.

Etableringsdirektivet og bekendtgørelsen, der gennemfører direktivet, giver EU-advokater samme adgang til at give møde for danske domstole, som EU-advokater efter tjenesteydelsesdirektivet har.

Advokaterne er underlagt de faglige og etiske advokatregler i værtslandet og er undergivet værtslandets disciplinære regler og disciplinærmyndighed med krav om, at disciplinærsager gennemføres koordineret med hjemlandets kompetente myndighed.

Etableringsdirektivet giver advokater, som er etableret i værtslandet – hvad enten de har opnået værtslandets beskikkelse, eller de virker under hjemlandets titel – adgang til i værtslandet at indgå i advokatfællesskaber eller en filial eller et agentur af et i hjemlandet etableret advokatfællesskab. Advokatfællesskaber kan etableres mellem advokater fra samme hjemland, fra forskellige medlemsstater og i fællesskaber mellem værtslandets advokater og advokater, der virker under hjemlandets titel. Direktivet foreskriver ikke, at staterne skal åbne op for crossborder ejerskab af advokatvirksomheder, hvor en advokat, der alene virker i sit hjemland, kan opnå ejerskab af en advokatvirksomhed i en anden medlemsstat. Omvendt forhindrer direktivet ikke, at medlemsstaterne vælger at åbne for crossborder ejerskab.

Etableringsdirektivet fastslår, at i forhold til spørgsmålet om MDP står medlemsstaterne frit, og det er således tilladt en medlemsstat at opretholde et forbud mod, at andre erhvervsgrupper opnår ejerskab eller besluttende myndighed over advokatvirksomheder, eller at der anvendes fælles navnebrug af advokatvirksomheden og anden erhvervsvirksomhed. Direktivet giver medlemsstaten ret til at nægte advokater fra andre medlemsstater, der i hjemlandet er medlem af et MDP, retten til at udøve virksomhed i værtslandet.

Det fremgår af forarbejderne til retsplejelovens § 130, at Justitsministeriet har overvejet, om der i sammenhæng med gennemførelsen af etableringsdirektivet burde gennemføres bestemmelser om, at EU-advokater eller EU-advokatfællesskaber kan opnå ejerskab i danske advokatfællesskaber, selv om de ikke har etableret sig i Danmark (cross-border ejerskaber). Forpligtelsen efter etableringsdirektivet til at give EU-advokater adgang til at indgå i fællesskaber med danske advokater omfatter alene EU-advokater, der har etableret sig her i landet (FT 1999-2000, tillæg A, sp. 2987).

Det var imidlertid Justitsministeriets opfattelse, at overvejelser om, hvorvidt sådanne cross-border ejerskaber skal tillades i Danmark, bl.a. må afhænge af de erfaringer, der følger af gennemførelsen af etableringsdirektivet.

Spørgsmålet er, hvad der forstås ved kravet om at være ”etableret”. Det er ikke en betingelse for etablering i et land, at man skal have bopæl eller i øvrigt være fysisk tilstede i landet. Vedkommende behøver således ikke selv fysisk at være til stede i Danmark. Hvis man kunne stille krav herom, ville dette være til hinder for, at EU-advokaten kunne etablere sig i flere lande, hvilket ville være i strid med det almindelige EU-retlige princip om ret til fri etablering, jf. EF-traktatens artikel 43. Som eksempel kan nævnes Domstolens dom i sag 107/83, Klopp, saml. 1984 2971. Sagen vedrørte en tysk advokat, der var etableret i Düsseldorf og ønskede at oprette en filial i Paris. Dette blev ham nægtet med henvisning til, at han efter fransk ret ikke måtte have mere end ét kontor. Fra fransk side blev det gjort gældende, at denne regel ikke var diskriminerende og i øvrigt begrundet i hensynet til retsplejen. Domstolen fandt imidlertid, at håndhævelsen af de franske regler over for den tyske advokat ville berøve etableringsretten dens indhold, jf. traktatens artikel 43. De franske regler kunne derfor ikke anvendes.

Kravet om etablering må på den baggrund antages at være opfyldt, hvis EU-advokaten – udover ejerskabet af en andel af et advokatfirma – regelmæssigt udøver advokatvirksomhed gennem et fast forretningssted her i landet.

Det bemærkes, at det anførte ovenfor om EU-advokater også gælder for personer, som er statsborgere i et EØS-land eller i Schweiz, og som i disse lande har ret til at udøve virksomhed under det pågældende hjemlands advokattitel.

2.2.4.4. Wouters-dommen.

Ved EF-Domstolens dom af 19. februar 2002 i sagen C-309/99, Wouters m.fl. mod Algemene Raad van de Nederlandse Orde van Advocaten, tog Domstolen bl.a. stilling til, hvorvidt EF-traktaten er til hinder for, at nationale bestemmelser forbyder integreret samarbejde mellem advokater og revisorer.

Sagen blev indbragt for Domstolen af det hollandske Raad van State, der stillede en række præjudicielle spørgsmål.

Distriktsretten i Amsterdam, Holland, havde afvist at ophæve de afgørelser, der var truffet af det hollandske advokatråd om ikke at ophæve de af tilsynsnævnene for advokatkredsene i Amsterdam og Rotterdam truffene afgørelser, hvorved bl.a. advokat Wouters fik forbud mod at udøve advokatvirksomhed i integrerede samarbejder med revisorer.

Sagen blev efterfølgende indbragt for det hollandske Raad van State, der som nævnt stillede de præjudicielle spørgsmål i sagen.

For en nærmere omtale af hollandsk lovgivning vedrørende advokaters mulighed for at indgå i et MDP henvises til afsnit 3.9. Efter disse regler kan en advokat kun i begrænset omfang indgå i samarbejdsforhold med andre professioner. Det fremgår af motiverne til det hollandske advokatsamfunds vedtægt af 1993 om samarbejdsforhold, at der tidligere er givet tilladelse til, at advokater kan indgå i samarbejde med notarer, skatterådgivere og patentagenter, og at anerkendelsen af disse tre erhvervsgrupper fortsat er gyldig. Derimod nævnes revisorer som et eksempel på en erhvervsgruppe, som advokaterne ikke må indgå i samarbejde med.

EF-Domstolen bemærkede, at der i et vist omfang kan være uforenelighed mellem den ”rådgivning”, der ydes af advokater, og den ”kontrol”, der ydes af revisorer. Det fremgik af appelindstævntes skriftlige indlæg, at revisoren i Holland har til opgave at verificere regnskaberne. I den forbindelse foretager revisoren en objektiv gennemgang og kontrol af klienternes regnskabsbøger, således at han over for interesserede tredjemænd kan tilkendegive, om regnskabstallene efter hans personlige opfattelse er retvisende. Følgelig er en revisor i denne medlemsstat ikke undergivet en tavshedspligt, der kan sammenlignes med den, der gælder for advokater, modsat hvad der f.eks. er tilfældet efter tysk ret.

Domstolen fastslog derfor, at vedtægt af 1993 om samarbejdsforhold skal sikre overholdelsen i den pågældende medlemsstat af de fagetiske regler, der dér gælder for advokater, og at det hollandske advokatsamfund under hensyn til den i medlemsstaten gældende ordning for advokaterhvervet med føje havde kunnet antage, at en advokat ikke er i stand til at bevare sin uafhængighed og at overholde sin tavshedspligt ved rådgivningen af klienten og ved varetagelsen af dennes interesser, hvis han tilhører en virksomhed, som tillige har til opgave at gøre rede for de økonomiske følger af de transaktioner, som han har rådgivet om, samt at verificere disse.

EF-Domstolen nåede i sin dom af 19. februar 2002 frem til, at nationale bestemmelser som dem, der er fastsat i vedtægt af 1993 om samarbejdsforhold, som er udstedt af et organ som det hollandske advokatsamfund, ikke er i strid med traktatens artikel 85, stk. 1, idet dette organ med rette har kunnet anse de nævnte bestemmelser for at være nødvendige til sikring af, at advokaterhvervet udøves korrekt i henhold til den ordning, som erhvervet er underlagt i den pågældende medlemsstat på trods af de konkurrencebegrænsende virkninger, som er uadskilleligt forbundne med bestemmelserne.

Domstolen fastslog endvidere, at EF-traktatens artikel 52 og 59 (efter ændring nu artikel 43 EF og 49 EF) ikke er til hinder for nationale bestemmelser som dem, der er fastsat i vedtægt af 1993 om samarbejdsforhold, som forbyder enhver form for integreret samarbejde mellem advokater og revisorer, eftersom sådanne bestemmelser med rette kan anses for at være nødvendige til sikring af, at advokaterhvervet udøves korrekt i henhold til den ordning, som erhvervet er underlagt i det pågældende land.

2.2.4.5. Servicedirektivet.

Den 29. maj 2006 blev der opnået politisk enighed i Rådet om et ændret forslag til Europaparlamentets og Rådets direktiv om tjenesteydelser i det indre marked (KOM(2006)160).

Direktivet skal dels styrke virksomheders adgang til at etablere sig i hele det indre marked. Det indebærer bl.a., at medlemsstaterne skal screene deres lovgivning for at sikre, at den ikke indeholder forbudte krav, der hindrer tjenesteydere i at etablere sig. Desuden skal der i medlemslandene oprettes kvikskranker, hvor tjenesteyderen har én adgang til alle informationer og procedurer, der skal opfyldes.

Endvidere skal direktivet forbedre den fri levering af midlertidige tjenesteydelser på tværs af landegrænser.

I direktivet fastsættes der endvidere en række fælles regler, der angår tjenesteydernes kvalitet. Reglerne indebærer bl.a., at tjenesteyderne forpligtes til at give en række oplysninger til modtagerne, og at der skal udarbejdes adfærdskodekser.

Herudover har direktivet til hensigt at forbedre det administrative samarbejde mellem medlemsstaterne for at sikre en effektiv kontrol af tjenesteydere og de tjenesteydelser, som de udfører.

Juridiske tjenesteydelser, herunder advokatydelse, er omfattet af direktivet.

Det følger af direktivets artikel 3, at hvis bestemmelserne i direktivet strider mod bestemmelser i en anden fællesskabsretsakt om adgang til og udøvelse af servicevirksomhed inden for særlige områder eller særlige erhverv, har bestemmelsen i den anden fællesskabsretsakt forrang og finder anvendelse på disse særlige områder eller erhverv.

Dette *lex specialis*-princip indebærer, at advokatdirektiverne har forrang frem for servicedirektivet i tilfælde af en regelkonflikt.

2.2.4.6. EF-Domstolens praksis vedrørende møderetsmonopoler.

EF-Domstolen har i en enkelt sag haft lejlighed til at tage stilling til, hvorvidt regler om advokaters møderetsmonopol er i strid med EF-retten. I domstolens sag C3/95 nægtede en tysk fogedret at fremme en sag indgivet af direktøren for et inkassobureau med henvisning til, at direktøren ikke havde den fornødne møderet, eftersom han ikke var advokat. EF-Domstolen lagde til grund, at det tyske møderetsmonopol kun var acceptabelt under iagttagelse af 4 betingelser, nemlig, at reglerne anvendes uden forskelsbehandling, er begrundet i tvingende almene hensyn, er egnede til at sikre virkeliggørelsen af det formål, det forfølger, og ikke går ud over, hvad der er nødvendigt for at opnå formålet.

EF-Domstolen fandt herefter, at det tyske forbud ikke var diskriminerende, da det gælder uden forskel for såvel indenlandske advokater, som for advokater fra andre medlemsstater, og da det dels sigter mod at beskytte modtagerne af tjenesteydelser mod den skade, de ville kunne lide som følge af rådgivning fra personer, som ikke besidder de fornødne faglige kvalifikationer eller ikke opfylder de stillede vandelskrav, dels tager sigte på overordnede retsplejemæssige hensyn. Forbudet fandtes herefter egnet til at nå dette mål på grund af den garanti for sagkundskab, der sikres ved at en advokat medvirker, og forbudet fandtes ikke at gå videre end nødvendigt for at nå det tilstræbte mål.

2.3. Advokaters grund- og efteruddannelse.

2.3.1. Betingelserne for at opnå advokatbeskikkelse

Retsplejeloven opstiller en række særlige krav til udøvelse af advokatvirksomhed, jf. navnlig §§ 119-147 f.

Advokater beskikkes af justitsministeren, jf. retsplejelovens § 119, stk. 1. Enhver, der opfylder retsplejelovens betingelser, har således krav på at få beskikkelse som advokat.

Betingelserne for at opnå advokatbeskikkelse er, at ansøgeren er myndig, ikke under værgemål eller under samværgemål, jf. værgemålslovens §§ 5 og 7, og ikke har anmeldt betalingsstandsning eller er under konkurs.

Beskikkelse kan nægtes den, der er dømt for strafbart forhold, såfremt forholdet begrundes en nærliggende fare for misbrug af adgangen til at udøve advokatvirksomhed eller gør den pågældende uegnet til den agtelse og tillid, der må kræves til udøvelse af advokatvirksomhed, jf. rets-

plejelovens § 121, stk. 1. Beskikkelse kan endvidere nægtes den, der i stilling eller erhverv har udvist en sådan adfærd, at der er grund til at antage, at den pågældende ikke vil udøve sin advokatvirksomhed på forsvarlig måde, jf. § 121, stk. 2. I medfør af § 121, stk. 3, kan beskikkelse endvidere nægtes, såfremt ansøgeren har betydelig forfalden gæld til det offentlige.

Der kan alene meddeles advokatbeskikkelse til en fysisk person, ikke til et selskab. Advokatvirksomhed må ud over i enkeltmandsvirksomhed eller i et fællesskab af advokater tillige udøves af et advokatselskab, der drives i aktie- eller anpartsselskabsform, jf. retsplejelovens § 124.

2.3.2. Advokatfuldmægtiguddannelsen og møderet for landsret.

I medfør af retsplejelovens § 119, stk. 6, kan justitsministeren fastsætte regler om, at gennemførelsen af en teoretisk efteruddannelse på områder af særlig betydning for advokater er en betingelse for at få beskikkelse som advokat.

Justitsministeren har ved bekendtgørelse nr. 1129 af 13. december 1996 om obligatorisk efteruddannelse som betingelse for at få beskikkelse som advokat, som senest ændret ved bekendtgørelse nr. 132 af 28. februar 2006, fastsat regler om obligatorisk efteruddannelse som betingelse for at få beskikkelse som advokat. Det følger heraf, at det er en betingelse for at få beskikkelse som advokat, at den pågældende har bestået eksamen efter at have været tilmeldt teoretiske efteruddannelseskurser på områder af særlig betydning for advokater.

De teoretiske efteruddannelseskurser består af et kursusforløb fordelt over 3 semestre. Kursusforløbet er opdelt i en almindelig og en speciel del. På uddannelsens specielle del skal deltageren tilmelde sig to specialmoduler.

En deltager skal have opnået bedømmelsen bestået, for at eksamensbevis kan udstedes. En deltager kan højst indstille sig til eksamen 3 gange.

Til eksamen bliver et antal emner, der egner sig til tværgående spørgsmål, gjort til genstand for eksamination. Eksamen er mundtlig og tager udgangspunkt i en konkret problemstilling, f.eks. en henvendelse fra en klient vedrørende et særligt spørgsmål, som berører flere eller alle eksamens- emner. Selve eksaminationen foregår som en slags rollespil, hvor deltageren er advokat, der rådgiver en klient, er i dialog med en kollega eller optræder i retten. Deltageren skal i løbet af eksaminationen kunne dokumentere en generel viden om emnet samt redegøre for, hvordan advokat- arbejdet i den pågældende sag praktisk skal tilrettelægges.

Advokatsamfundet forestår uddannelsen, der indgår i Advokatsamfundets regnskab. Administrationen af uddannelsen varetages af Advokaternes Serviceselskab under tilsyn af Justitsministeriets kursusudvalg. Nedenfor redegøres i store træk for de opgaver, som administrationen af uddannelsen medfører, samt de økonomiske forhold vedrørende uddannelsen. Oplysningerne er under udvalgsarbejdet modtaget fra Advokatsamfundet:

Uddannelsen er semesteropbygget, og de beskrevne opgaver og rutiner gennemføres derfor to gange årligt.

Tilmeldingerne til uddannelsens Almindelige Del og begge specialmoduler registreres manuelt, og modtagelsen bekræftes med interval af maksimum 14 dage. Kursisterne fordeles på de kommende to semestres specialmoduler.

Der udsendes deltagerbrev med information om det kommende semesters undervisningsplan, deltagerliste og overordnet information om modulet. Herudover udsendes der fra tid til anden supplerende materiale, som deltagere og undervisere har aftalt rundsendt efter undervisningens gennemførelse.

Undervisningsmaterialet produceres i Advokaternes Hus. Hver deltager modtager i snit 5-6 mapper pr. semester, hvilket betyder en samlet produktion for uddannelsen på ca. 25 forskellige kursusmapper halvårligt. Herudover trykkes casemateriale, opgaver og løsningsark separat til udlevering.

Der korresponderes løbende med undviserne. På baggrund heraf udarbejdes program til deltagerne, program til undervisningsstedet og deltagerbrev.

Administrationen løser praktiske opgaver på undervisningsstedet fire-seks dage årligt. Herudover planlægger Advokaternes Serviceselskab uddannelsens forløb ca. halvandet år ud i fremtiden, herunder datoer for undervisningen, reservation af hoteller samt forhandling af pris.

Administrationen er sekretariat for Justitsministeriets kursusudvalg og står i samarbejde med udvalgets formand for planlægning af udvalgets møder mv.

Tilmeldingerne til eksamenen registreres og bekræftes løbende. Ved tilmeldingsfristens udløb foretager Advokaternes Serviceselskab en fordeling af eksaminanderne på de tre moduler, der eksamineres i, således at antallet passer med antallet af eksaminatorer og censorer.

På eksamensdagen deltager administrationen med en medarbejder pr. fire eksaminatorer/censorer. Efter eksamen udarbejdes eksamensbeviser. Administrationen står for den praktiske gennemførelse af sygeeksamen. Indkommer der klager, sørger administrationen for, at disse forelægges for eksaminator og censor, samt for forelæggelsen

for Justitsministeriets kursusudvalg og svar til klageren. Der udarbejdes statistik for eksamen, som offentliggøres via hjemmesiden.

Administrationen deltager i udarbejdelsen af eksamensopgaverne.

Justitsministeriet og Advokatsamfundet lægger vægt på, at advokatuddannelsen med eksamen ikke bliver en så stor økonomisk belastning for principalen, at det kan afholde advokater fra at påtage sig uddannelsen af advokatfuldmægtige. I sammenligning med anden kursusvirksomhed er advokatuddannelsens budget derfor meget stramt. Prisen for 12 dages undervisning med overnatning mellem undervisningsdagene udgør i 2006 20.000 kr. ekskl. moms. Til sammenligning er prisen for en almindelig kommercielt udbudt kursusdag uden overnatning ofte over 3.000 kr. ekskl. moms.

Det er afgørende, at advokatuddannelsen ikke skal give overskud. Uddannelsens eventuelle overskud tilfalder Advokatsamfundet, medmindre det overstiger 5 % af omsætningen. I så fald skal der ske tilbagebetaling af kursusafgift til deltagerne. Tilsvarende dækkes eventuelle underskud af Advokatsamfundet. Der har i 2003-2005 været underskud på uddannelsen med 300.000-500.000 kr.

Administrationen varetages af tre medarbejdere; en advokat og to kursussekretærer. Kursussekretærene beskæftiger sig henholdsvis fuld tid og 4/5 af fuld tid med uddannelsen og eksamen, mens advokaten beskæftiger sig ca. 2/3 af fuld tid med samme.

Uddannelsens kursussystem er en overbygning på Advokatsamfundets medlemssystem, hvilket giver en række praktiske og datamæssige fordele.

Justitsministeren kan i særlige tilfælde, når de fornødne kundskaber må anses for at være tilegnet på anden vis, helt eller delvist fritage fra kravet om tilmelding til kurserne. Efter Justitsministeriets praksis gives der i et vist omfang fritagelse til personer, som har gennemgået den teoretiske grunduddannelse for henholdsvis dommer- og politifuldmægtige. Justitsministeriet kan endvidere, fritage for eksamenskravet, hvis den pågældende har haft et så alsidigt og advokatrelevant karriereforløb, at der ikke er grund til at betvivle, at den pågældende vil være i stand til på fuldt forsvarelig vis at udøve advokatvirksomhed. Adgangen til dispensation fra eksamenskravet fortolkes meget snævert.

Efter retsplejelovens § 133 har en advokat møderet for landsret og i alle sager for Sø- og Handelsretten, når advokaten har bestået en prøve i procedure. Prøven kan aflægges af såvel advokater som autoriserede advokatfuldmægtige, der opfylder betingelserne i retsplejelovens § 136, stk. 4. Man kan maksimalt indstille sig til prøven 2 gange.

Prøven består i, at den pågældende udfører to retssager, der slutter med mundtlig domsforhandling. En sag kan kun danne grundlag for prøven, såfremt vedkommende ret finder den egnet hertil. Prøven er bestået, når de retter, hvor sagerne er udført, finder udførelsen tilfredsstillende. Vedkommende ret kan dog ud fra den første sags karakter og udførelsen heraf erklære prøven for bestået alene på grundlag af denne sag. Den anden sag skal udføres senest 5 år efter udførelsen af den første sag, medmindre den ret, hvor den anden sag udføres, meddeler undtagelse herfra.

2.3.3. Krav om juridisk kandidateksamen som betingelse for at opnå advokatbeskikkelse.

Ifølge retsplejelovens § 119, stk. 2, nr. 3, kræves det for at opnå beskikkelse som advokat, at ansøgeren har bestået juridisk kandidateksamen.

Retsplejeloven stiller tilsvarende krav for at blive ansat som f.eks. dommer, dommerfuldmægtig og politifuldmægtig.

I 1736 oprettedes en juridisk uddannelse og eksamen ved Københavns Universitet. Det blev herefter en betingelse for at opnå dommer- eller prokuratorembede (advokatembede), at man havde bestået juridisk kandidateksamen. Ved sagførerloven indførtes det system, som vi kender i dag, hvorefter man for at opnå beskikkelse som sagfører skulle have bestået juridisk kandidateksamen samt have været i praktisk uddannelse hos en sagfører i 3 år.

Som nævnt ovenfor, er det efter retsplejelovens § 119, stk. 2, nr. 3, en betingelse for at kunne opnå beskikkelse som advokat i Danmark, at ansøger har bestået juridisk kandidateksamen. Herved forstås der som udgangspunkt en juridisk kandidateksamen ved et universitet i Danmark, idet der dog er mulighed for, at juridiske kandidateksaminer fra andre EU-lande kan sidestilles med en dansk juridisk kandidateksamen.

EU/EØS-statsborgere med en erhvervskompetencegivende videregående uddannelse af mindst 3 års varighed har adgang til at udøve et lovreguleret erhverv her i landet som selvstændig eller som lønmodtager på samme vilkår, som gælder for danske statsborgere, såfremt den pågældende opfylder betingelserne i direktiv 89/48/EØF (Diplomadirektivet) med de ændringer, der følger af direktiv 2001/19/EF.¹⁴ En advokat fra et andet EU-land vil således under visse nærmere betingelser kunne opnå beskikkelse som advokat i Danmark, jf. nærmere afsnit 2.2.4.2.

¹⁴ Jf. § 1, stk. 1, i bekendtgørelse nr. 178 af 17. marts 2003 om adgang til udøvelse af visse erhverv i Danmark for EU/EFTA-statsborgere med erhvervskompetencegivende videregående uddannelse af mindst 3 års varighed.

Diplomadirektivet giver ikke juridiske kandidater fra andre EU/EØS-lande adgang til autorisation som advokatfuldmægtig i Danmark. Diplomadirektivet tager således sigte på ”slutproduktet” af den juridiske professionsuddannelse, dvs. advokater.

Justitsministeriet er imidlertid af den opfattelse, at Danmark efter EU-retlige principper om fri bevægelighed mv. er forpligtet til at tage hensyn til en juridisk kandidateksamen fra et andet EU/EØS-land. Danmark er således forpligtet til at foretage en sammenligning mellem den kompetence, som ansøgeren har dokumenteret ved den pågældendes juridiske kandidateksamen fra hjemlandet, og de krav, der stilles for at blive advokatfuldmægtig.

I den forbindelse må det bl.a. sikres, at den pågældende ansøger vil være i stand til at møde i retten. Således skal ansøger dokumentere, at vedkommende har det fornødne kendskab til dansk procesret samt behersker det danske sprog på et sådant niveau, at ansøgeren kan gennemføre en domsforhandling på forsvarlig vis.

Med henblik på ansøgerens erhvervelse af de manglende kundskaber og kvalifikationer antages det, at der kan fastsættes en prøvetid, der gennemføres som juridisk konsulent hos en advokat (advokatfirma), som betingelse for ansøgers autorisation som advokatfuldmægtig.

Gennemførelsen af prøvetiden dokumenteres i praksis ved en erklæring fra principalen om, at ansøger nu må antages at være egnet til at give møde i retten. I givet fald kan vedkommende derpå blive autoriseret som dansk advokatfuldmægtig. Prøvetiden som juridisk konsulent medregnes delvist i de tre års juridiske virksomhed, som efter retsplejelovens § 119, stk. 2, nr. 4, er en betingelse for opnåelse af advokatbeskikkelse.

Såfremt en ansøger er juridisk kandidat fra et land uden for EU/EØS, er der eventuelt mulighed for, at en del af de juridiske fag, som en ansøger har bestået ved et universitet i udlandet, vil kunne overføres ved jurastudiet på et dansk universitet.

Det Juridiske Fakultet ved Københavns Universitet anmodede ved brev af 14. juli 2004 om Justitsministeriets bemærkninger til overvejelserne om at give udenlandske bachelorer mulighed for at blive optaget på den juridiske kandidatuddannelse.

Forslaget gav efter Justitsministeriets vurdering umiddelbart anledning til nærmere overvejelser, navnlig for så vidt angik retsplejelovens regler om advokatbeskikkelse.

Justitsministeriet bemærkede således, at en ordning, som skitseret i henvendelsen fra Det Juridiske Fakultet, i givet fald ville indebære, at personer ville kunne opnå en dansk juridisk kandidat-eksamen, uden at de pågældende havde noget (eller kun et yderst begrænset) grundlæggende kendskab til de retsområder, som indgår i den juridiske bacheloruddannelse i Danmark. Set i relation til disse personers fremtidige virke som advokat i Danmark ville denne mangel kun i mindre omfang kunne afbødes ved den efterfølgende praktiske uddannelse i mindst tre år (typisk som autoriseret advokatfuldmægtig).

Justitsministeriet meddelte derfor Det Juridiske Fakultet, at ministeriet tog forbehold for – efter en konkret vurdering af indholdet i den enkelte kandidats udenlandske bacheloruddannelse – at måtte afslå at meddele en ansøger advokatbeskikkelse, selv om vedkommende f.eks. måtte have været autoriseret advokatfuldmægtig i tre år.

Det har gennem en årrække været diskuteret, om det fortsat skal være et krav for at opnå advokatbeskikkelse, at man har en juridisk kandidateksamen. Særligt er der rejst spørgsmål om, hvorvidt erhvervsjuridiske kandidater (cand.merc.jur.'er) skal kunne opnå beskikkelse som advokat.

Således har Handelshøjskolen i Århus ved brev af 22. juni 2004 anmodet justitsministeren om, at Advokatudvalget skulle vurdere spørgsmålet om, hvorvidt personer med cand.merc.jur.-uddannelsen fremover skulle kunne beskikkes som advokater.

Justitsministeriet oplyste ved brev af 5. juli 2004 til Handelshøjskolen i Århus, at spørgsmålet ikke var en problemstilling, som Advokatudvalget særskilt var blevet anmodet om at overveje nærmere, men at udvalget imidlertid – ud over de i kommissoriet udtrykkeligt angivne emner – kunne behandle andre problemstillinger vedrørende advokaters forhold, som det måtte findes hensigtsmæssigt at tage op. Handelshøjskolens henvendelse ville derfor blive fremsendt til Advokatudvalget, så udvalget kunne få lejlighed til at overveje, om problemstillingen burde indgå i udvalgets arbejde.

Udvalgets overvejelser herom findes i afsnit 7.3.2.

2.3.4. Praktisk juridisk virksomhed.

Ifølge retsplejelovens § 119, stk. 2, nr. 4, er det et krav til opnåelse af advokatbeskikkelse, at ansøgeren i mindst 3 år har været i praktisk juridisk virksomhed som anført i § 119, stk. 3-5.

Ifølge § 119, stk. 3, består den i stk. 2, nr. 4, nævnte virksomhed i deltagelse i almindelig advokatvirksomhed, herunder behandling af retssager, som autoriseret fuldmægtig hos en advokat, der udøver advokatvirksomhed, eller i arbejde i en juridisk stilling ved domstolene, anklagemyndigheden eller politiet, hvori behandling af retssager indgår som en væsentlig del.

Herudover kan Justitsministeriet i medfør af retsplejelovens § 119, stk. 4, træffe afgørelse eller fastsætte regler om, at virksomhed i andre juridiske stillinger end dem, der er nævnt i stk. 3, helt eller delvis kan medregnes i den tid, der er nævnt i stk. 2, nr. 4, dog med højst 2 år.

Endelig kan Justitsministeriet i særlige tilfælde i medfør af retsplejelovens § 119, stk. 5, meddele advokatbeskikkelse til personer, som har udøvet en praktisk juridisk virksomhed, der fuldt ud kan ligestilles med den, der er nævnt i stk. 3. Denne bestemmelse anvendes meget sjældent.

Ved afgørelsen af om en bestemt virksomhed – ud over de i stk. 3 nævnte – kan medregnes i den tid, der er nævnt i stk. 2, nr. 4, lægges der vægt på, om den pågældende stilling indebærer, at dens indehaver får erfaringer og kundskaber af en sådan art, at de vil kunne være til gavn også i en senere virksomhed som advokat.

Ansættelse som jurist i en privat virksomhed eller i det offentlige medregnes efter Justitsministeriets sædvanlige praksis med 1/3 af ansættelsestiden, maksimalt 1 år, jf. retsplejelovens § 119, stk. 4.

Under særlige omstændigheder – afhængigt af ansættelsens karakter – vil en ansættelse som jurist i en privat virksomhed eller i det offentlige dog kunne medregnes op til 2 år. Det er imidlertid en betingelse herfor, at ansøgeren varetager en stilling, der kan betegnes som *særligt* kvalificerende i forhold til en sædvanlig stilling som jurist ansat i en privat virksomhed eller i det offentlige. Der skal således være tale om en stilling, hvor indehaveren har særlig gode muligheder for at få kendskab til domstolenes arbejde eller arbejder med et sagsområde af særlig betydning for advokater, hvilket f.eks. kan være opfyldt, hvis ansøgeren har været autoriseret som advokatfuldmægtig under en advokat i en virksomhed.

Ansættelse som autoriseret advokatfuldmægtig under en advokat, der ikke udøver almindelig advokatvirksomhed (f.eks. en virksomheds- eller organisationsansat advokat), medregnes efter Justitsministeriets sædvanlige praksis fuldt ud, dog med maksimalt 2 år, jf. retsplejelovens § 119, stk. 4.

Under særlige omstændigheder kan en ansættelse som autoriseret advokatfuldmægtig hos en advokat, der ikke udøver advokatvirksomhed, henføres under retsplejelovens § 119, stk. 3.

I forarbejderne til retsplejelovens § 119, stk. 3 (Folketingstidende 1981-82, tillæg A, sp. 3786) er det præciseret, at der skal indgå behandling af retssager i virksomheden som autoriseret advokatfuldmægtig hos en advokat, og at det endvidere er en betingelse, at advokaten rent faktisk udøver advokatvirksomhed.

I betænkning nr. 871/1979 vedrørende revision af retsplejelovens afsnit om advokater, der ligger til grund for lovforslaget, er bl.a. følgende anført side 53-54:

”Det må i almindelighed være en forudsætning for, at fuldmægtigvirksomheden skal kunne danne grundlag for meddelelse af advokatbeskikkelse, at principalen udøver egentlig advokatvirksomhed.

Justitsministeriet har i enkelte tilfælde meddelt advokatbeskikkelse til ansøgere, der har været autoriseret som fuldmægtig hos advokater i større virksomheders juridiske kontorer, og hvor det klart er dokumenteret, at fuldmægtigen i det væsentlige har beskæftiget sig med sager, der er forekommende på et almindeligt advokatkontor og jævnligt har deltaget i behandlingen af retssager ved at give møde i retten.

Udvalget finder, at denne praksis bør opretholdes og foreslår derfor, at loven formuleres således, at det bestemmes, at fuldmægtigen skal have deltaget i almindelig advokatvirksomhed. Denne formulering præciserer tillige, at der kan nægtes en ansøger advokatbeskikkelse, såfremt den pågældende principal, uanset hvorledes han har været etableret, i realiteten ikke har beskæftiget sig med egentlig advokatvirksomhed.”

Efter Justitsministeriets praksis kan en ansøger, der har procederet ca. 15 retssager, anses for jævnligt at have deltaget i behandlingen af retssager ved at give møde i retten. Der anlægges dog en konkret vurdering af blandt andet sagernes art i det enkelte tilfælde, og der findes således i ministeriets praksis eksempler på, at ministeriet har meddelt advokatbeskikkelse til autoriserede advokatfuldmægtige i organisationer, hvor advokatfuldmægtigen har domsforhandlet færre end 15 sager. Der findes endvidere eksempler på, at ministeriet har meddelt advokatbeskikkelse til advokatfuldmægtige i organisationer, hvor advokatfuldmægtigen har givet møde ved såvel de ordinære domstole som ved faglig voldgift.

Ifølge § 1, stk. 1, i bekendtgørelse nr. 178 af 17. marts 2003 om adgang til udøvelse af visse erhverv i Danmark for EU/EØS-statsborgere med erhvervskompetencegivende videregående uddannelse af mindst 3 års varighed har sådanne statsborgere adgang til at udøve et lovreguleret erhverv

her i landet som selvstændig eller som lønmodtager på samme vilkår, som gælder for danske statsborgere, såfremt den pågældende opfylder betingelserne i direktiv 89/48/EØF (Diplomadirektivet) med de ændringer, der følger af direktiv 2001/19/EF.

Det er herefter en betingelse for at få beskikkelse som advokat i Danmark, at ansøgeren gennemgår en prøvetid, hvor vedkommende er beskæftiget på et dansk advokatkontor, jf. bekendtgørelsens § 3, stk. 1 og 2, hvorefter Justitsministeriet kan stille supplerende krav som betingelse for erhvervsudøvelsen i henhold til direktivets artikel 4.

Efter direktiv 89/48/EØF artikel 1, f), forstås der ved prøvetid ”udøvelse af et lovreguleret erhverv, der finder sted i værtslandet på en kvalificeret fagmands ansvar og eventuelt er ledsaget af en supplerende uddannelse. Prøvetiden afsluttes med en bedømmelse. Bestemmelserne for prøvetid og bedømmelse heraf samt den indvandrede praktikants status fastsættes af den kompetente myndighed i værtslandet”.

Det er en betingelse for advokatbeskikkelse, at ansøgeren i prøveperioden opnår et indgående kendskab til det danske retsvæsen og dansk retspleje.

En ansøger vil således kunne beskikkes som advokat på grundlag af vedkommendes advokatbeskikkelse fra et andet EU/EØS-land, når vedkommende har gennemført en af Justitsministeriet fastsat prøveperiode, hvor vedkommende på fuld tid skal være beskæftiget som autoriseret advokatfuldmægtig under en dansk advokats ansvar. Vedkommende skal herefter ved en erklæring fra sin principal dokumentere, at vedkommende i prøveperioden har deltaget i behandlingen af retssager, herunder givet møde i retssager ved danske domstole.

Ved fastsættelsen af prøvetidens længde foretager Justitsministeriet en samlet vurdering af ansøgerens kvalifikationer i relation til opnåelse af advokatbeskikkelse.

Ifølge § 1 i bekendtgørelse nr. 276 af 14. april 2000 om EU-advokaters etablering her i landet mv., som ændret ved bekendtgørelse nr. 1019 af 26. oktober 2005, kan advokater, der har opnået beskikkelse i en anden EU-medlemsstat, i et EØS-land eller i Schweiz, varigt udøve advokatvirksomhed som selvstændig og som lønmodtager her i landet under sit hjemlands advokattitel.

Ifølge § 11 i bekendtgørelsen kan en advokat, der udøver advokatvirksomhed under hjemlandets titel, og som overfor Justitsministeriet godtgør, at han i mindst 3 år faktisk og regelmæssigt har beskæftiget sig med det danske retssystem, derunder EF-ret, fritages for at opfylde de betingelser,

der er fastsat i artikel 4, stk. 1, litra b, i direktiv 89/48/EØF, når den pågældende anmoder om dansk advokatbeskikkelse.

Endvidere følger det af § 12, stk. 1, i bekendtgørelsen, at en advokat, der udøver advokatvirksomhed under hjemlandets titel, og som overfor Justitsministeriet godtgør, at han i mindst 3 år faktisk og regelmæssigt har udøvet virksomhed i Danmark, men kun i kortere tid har beskæftiget sig med det danske retssystem, uden at skulle opfylde de betingelser, der er fastsat i artikel 4, stk. 1, litra b, i direktiv 89/48/EØF, kan meddeles dansk advokatbeskikkelse.

Ved afgørelsen af om advokaten faktisk og regelmæssigt har udøvet virksomhed som anført i stk. 1, skal Justitsministeriet tage hensyn til, i hvilket omfang advokaten har kendskab til og faglig erfaring i det danske retssystem, og om advokaten har deltaget i kurser og seminarer vedrørende det danske retssystem, jf. bekendtgørelsens § 12, stk. 2.

2.3.5. Enkeltmandsvirksomhed som advokat, jf. retsplejelovens § 123, stk. 1.

Retsplejelovens § 123 har følgende ordlyd:

”§ 123. Enkeltmandsvirksomhed som advokat må kun udøves af en advokat, der i mindst et år enten har været i virksomhed som autoriseret fuldmægtig hos en advokat eller som advokat har været ansat hos eller virket i fællesskab med en anden advokat.

Stk. 2. To eller flere advokater må ikke udøve advokatvirksomhed i fællesskab, hvis ingen af dem opfylder den i stk. 1 nævnte betingelse.

Stk. 3. Justitsministeren kan i særlige tilfælde gøre undtagelse fra bestemmelserne i stk. 1 og 2.”

Formålet med bestemmelsen er at sikre, at enhver advokat, der begynder at virke som advokat på egen hånd, har opnået en vis praktisk erfaring med hensyn til udøvelsen af advokatvirksomhed, herunder kendskab til klientkontoreglerne.

Bestemmelsen må ses i sammenhæng med bestemmelserne i retsplejelovens § 119, stk. 3 og 4, der giver mulighed for at meddele en person beskikkelse som advokat på grundlag af virksomhed i en juridisk stilling ved domstolene, anklagemyndigheden eller politiet, eventuelt kombineret med virksomhed i ”andre juridiske stillinger”, uanset at den pågældende ikke på noget tidspunkt har været beskæftiget på et advokatkontor.

2.3.6. Obligatorisk uddannelse for advokater og advokatfuldmægtige.

Som nævnt er det for personer, der har bestået juridisk kandidateksamen efter den 1. januar 1997, en betingelse for at opnå beskikkelse som advokat, at den pågældende har bestået en eksamen efter at have været tilmeldt teoretiske efteruddannelseskurser for advokater.¹⁵

Der er i dag ikke fastsat egentlige bestemmelser om, at advokater skal efteruddanne sig.

Det følger imidlertid af punkt 3.1.2.1. i de advokatetiske regler, at en advokat skal varetage klientens interesser grundigt, samvittighedsfuldt og med fornøden hurtighed. Endvidere følger det af punkt 3.1.2.2., at en advokat ikke må påtage sig en opgave, til hvis udførelse advokaten savner fornøden kompetence.

Disse bestemmelser forudsætter, at advokaten løbende holder sig opdateret inden for sit arbejdsfelt.

Ifølge § 18, stk. 1, i vedtægt for Det danske Advokatsamfund forestår Advokatrådet efter- og videreuddannelse af advokatfuldmægtige og advokater. Også denne bestemmelse kan således siges at forudsætte efteruddannelse af advokater. Uddannelsesopgaven varetages af Advokaternes Serviceselskab A/S.

2.4. Ejerskabsforholdene i advokatvirksomheder.

2.4.1. Udøvelse af advokatvirksomhed.

Reglerne om ejerskab af advokatvirksomheder findes i dag i retsplejelovens § 124, som er sålydende:

”§ 124. Advokatvirksomhed må ud over i enkeltmandsvirksomhed eller i et fællesskab af advokater kun udøves af et advokatselskab, der drives i aktie- eller anpartsselskabsform. Et advokatselskab må alene have til formål at drive advokatvirksomhed og er pligtig og eneberegtiget til i navnet at benytte ordene »advokataktieselskab« eller »advokatanpartsselskab« eller deraf dannede forkortelser. Uanset 1. og 2. pkt. må foreninger, interesseorganisationer og lignende som mandatar udføre retssager for deres medlemmer inden for foreningens interesseområde.

¹⁵ Bekendtgørelse nr. 1129 af 13. december 1996 om obligatorisk efteruddannelse som betingelse for at få beskikkelse som advokat, som ændret ved bekendtgørelse nr. 509 af 31. maj 2001, bekendtgørelse nr. 702 af 8. august 2003 og bekendtgørelse nr. 132 af 28. februar 2006.

Stk. 2. En advokat, der udøver virksomhed i et advokatselskab, hæfter personligt sammen med selskabet for ethvert krav, der er opstået som følge af advokatens bistand til en klient.

Stk. 3. Aktier eller anpartar i et advokatselskab må, jf. dog stk. 5, kun ejes af

- 1) advokater, der aktivt driver advokatvirksomhed i selskabet, i dets moderselskab eller dets datterselskab, eller
- 2) et andet advokatselskab.

Stk. 4. Bestyrelsesmedlemmer, bortset fra medarbejdervalgte bestyrelsesmedlemmer, i et advokatselskab skal aktivt drive advokatvirksomhed i selskabet eller i dets moderselskab eller dets datterselskab. Medlemmer af direktionen i et advokatselskab skal aktivt drive advokatvirksomhed i selskabet.

Stk. 5. Justitsministeren fastsætter nærmere regler for udøvelse af advokatvirksomhed i selskabsform, herunder regler om afhændelse af en aktie eller anpart i tilfælde af en aktionærs eller anpartshavers dødsfald eller deponering af beskikkelse.

Stk. 6. Medmindre højere straf er forskyldt efter den øvrige lovgivning, straffes med bøde den, der overtræder reglerne i stk. 1, 3 eller 4.

Stk. 7. I forskrifter, der udstedes i medfør af stk. 5, kan der fastsættes straf af bøde for overtrædelse af bestemmelserne i forskrifterne.”

Endvidere er der ved bekendtgørelse nr. 824 af 10. december 1990 om advokatselskaber, som ændret ved bekendtgørelse nr. 984 af 1. oktober 2004, fastsat nærmere regler for udøvelse af advokatvirksomhed i selskabsform, herunder regler om oprettelse og opløsning af advokatselskaber.

Det følger af § 124, at advokatvirksomhed kun må udøves i enkeltmandsvirksomhed, i et fællesskab af advokater eller af et advokatselskab, der drives i aktie- eller anpartsselskabsform.

Af bemærkningerne til lovforslaget (L 150), der lå til grund for ovennævnte lovændring fra 1990, fremgår det, at ”advokatvirksomhed er juridisk rådgivning og i forbindelse hermed økonomisk og anden rådgivning til klienten samt repræsentation af denne for domstolene og over for andre offentlige myndigheder og organisationer samt i retslige spørgsmål og tvister i øvrigt.”

Ved en vurdering af, om en juridisk person kan anses for at udøve advokatvirksomhed, vil det være afgørende, om de hensyn, der ligger bag de opstillede betingelser for etablering af advokatselskaber, gør sig gældende i samme omfang for så vidt angår den virksomhed, som den pågældende juridiske person udøver. Det gælder navnlig behovet for at sikre advokatvirksomhedens uafhængighed. Det bemærkes i den forbindelse, at de rådsøgende til begrebet og titlen ”advokat” traditionelt knytter en forventning om uafhængighed og dermed loyal varetagelse af klientens interesser.

Endvidere følger det af bemærkningerne, at vurderingen af, om advokatvirksomhed reelt må anses for udøvet af en juridisk person, vil bero på en konkret vurdering af, under hvilke forhold den juridiske bistand ydes. Det afgørende vil således ikke alene være, om den juridiske bistand er udøvet af en advokat. Er den pågældende advokat f.eks. gennem instruktionsbeføjelse fra en juridisk person eller på grund af en juridisk persons finansiering af virksomhedens kapitalgrundlag afhængig af interesser, der er advokatvirksomheden uvedkommende, vil den juridiske person efter lovforslaget "drive advokatvirksomhed".

Retsplejelovens § 124 sætter endvidere grænser for de opgaver, som advokater, der har ansættelse eller er medejere af andre erhvervsvirksomheder eller i organisationer, må påtage sig.

Det følger således af den såkaldte mandatarregel – retsplejelovens § 124, stk. 1, 3. punkt – at foreninger, interesseorganisationer og lignende som mandatar må udføre retssager for deres medlemmer inden for foreningens interesseområde.

Ifølge bemærkningerne til ovennævnte lovforslag kan ansatte advokater i virksomheder repræsentere virksomheden og rådgive ledelse og medarbejdere, herunder også i datterselskaber. Yder advokaten derimod virksomhedens kunder juridisk rådgivning som advokat, kan der ud fra en konkret vurdering være tale om udøvelse af advokatvirksomhed i retsplejelovens forstand, og det kan – som anført ovenfor – kun ske inden for de i § 124, stk. 1, 1. pkt., fastlagte rammer. Til illustration heraf kan nævnes en Advokatnævnskendelse fra 2000 (Adv. 2000K/11), hvor det blev lagt til grund, at de i sagen involverede advokater havde handlet i strid med retsplejelovens § 124 ved at drive advokatvirksomhed gennem et patent- og varemærkebureau. Der henvises endvidere til afsnit 4.2.1. i de almindelige bemærkninger til forslag til lov om juridisk rådgivning (L 65).

2.4.2. Hensyn bag reglerne om ejerskabsforholdene i advokatvirksomheder.

Reglerne om ejerskab af advokatvirksomheder skal ses i lyset af en række særlige forhold, som kendetegner advokatprofessionen, bl.a. princippet om advokaters uafhængighed, de rettigheder og pligter der knytter sig til titlen samt reglerne om god advokatskik. Der henvises til afsnit 2.2.3.2., 2.2.3.3. og 2.2.3.6. ovenfor.

2.4.3. Kommanditaktieselskaber og holdingselskaber.

2.4.3.1. Advokatselskaber.

Det fremgår som nævnt af retsplejelovens § 124, stk. 1, at advokatvirksomhed ud over i enkeltmandsvirksomhed eller i et fællesskab af advokater kun må udøves af et advokatselskab, der drives i aktie- eller anpartsselskabsform. Et advokatselskab kan endvidere drives i SE-selskabsform, som er en europæisk organisationsform for transnational virksomhed i aktieselskabsform, jf. bekendtgørelse nr. 824 af 10. december 1990 om advokatselskaber, som ændret ved bekendtgørelse nr. 984 af 1. oktober 2004.

Reglerne om advokatselskaber har navnlig til formål at sikre, at advokatselskabet er uafhængigt af interesser, der er advokatvirksomheden uvedkommende, og som kan stride mod klientens interesser.

Drives en advokatvirksomhed som enkeltmandsvirksomhed, hæfter advokaten personligt og direkte over for klienten.

Drives en advokatvirksomhed i et fællesskab af advokater og/eller advokatselskaber (interessentskab), hæfter interessenterne personligt, direkte og solidarisk for opfyldelsen af virksomhedens forpligtelser.

Drives en advokatvirksomhed som et aktie- eller anpartsselskab, hæfter selskabet med hele sin formue for alle krav mod selskabet. Samtidig hæfter den enkelte advokat – uanset om han er ejer eller ansat – personligt og solidarisk med selskabet for enhver forpligtelse, der udspringer af den pågældende advokats egen rådgivning, jf. retsplejelovens § 124, stk. 2. Hvis en klient har lidt et tab som følge af f.eks. fejlagtig rådgivning, vil klienten således kunne rette et erstatningskrav mod såvel det advokatselskab, som klienten har kontraheret med, som mod den eller de advokater, der har behandlet klientens sag. De øvrige ejere vil ikke hæfte personligt over for denne klient, men vil alene hæfte med deres indskud i selskabet.

Der er ifølge de nugældende regler ikke mulighed for at omdanne et advokatselskab til et andet formål, jf. U.2000.1645 Ø. Et advokatselskab ”fødes og dør” som advokatselskab. Det fremgår af § 2 i bekendtgørelse nr. 824 af 10. december 1990 om advokatselskaber, som ændret ved bekendtgørelse nr. 984 af 1. oktober 2004, at et advokatselskab kun må oprettes ved stiftelse af et aktie- eller anpartsselskab eller ved fusion af bestående advokatselskaber. Et advokatselskab må dog oprettes ved tilpasning af et aktie- eller anpartsselskab, der allerede er registreret, hvis dette

ikke forud herfor har drevet erhvervsmæssig virksomhed. Endvidere fremgår det af § 6, at overdragelse til eje af aktier og anparter i et advokatselskab kun må ske til et advokatselskab eller en advokat, der opfylder betingelserne for at kunne eje aktier eller anparter i et advokatselskab, jf. retsplejelovens § 124, stk. 3.

2.4.3.2. Holdingselskaber.

Ved et holdingselskab forstås, at et moderselskab ikke driver selvstændig virksomhed, men alene har til formål at eje aktierne i et datterselskab.

Ifølge § 3 i bekendtgørelse nr. 824 af 10. december 1990 om advokatselskaber, som ændret ved bekendtgørelse nr. 984 af 1. oktober 2004, kan et selskab, hvis eneste formål og aktivitet er at eje aktier eller anparter i et andet selskab, ikke eje aktier eller anparter i et advokatselskab. Denne bestemmelse hindrer således muligheden for holdingejerskab.

Som følge af, at et aktie- eller anpartsselskab hæfter med hele sin formue for alle krav mod selskabet, kan det være en fordel for selskabet ikke at have for stor en formue stående i selskabet.

Såfremt holdingejerskab tillades, vil dette medføre, at kapital kan trækkes ud af advokatselskabet (datterselskabet) og opspares i holdingselskabet (moderselskabet).

Holdingselskabet hæfter ikke for krav mod advokatselskabet. Den i holdingselskabet opsparede formue kan således ikke blive mødt med krav, som opstår som følge af en advokats bistand til en klient, og som ikke er forsikringsdækket.

For at formindske den formue, som et aktie- eller anpartsselskab hæfter med, kan man – som et alternativ til stiftelse af et holdingselskab – trække pengene ud af advokatselskabet. De gældende skatteregler indebærer imidlertid, at den del af opsparingen, der trækkes ud af virksomheden, beskattes med op til 59 %, mens den del, der bliver stående i virksomheden og f.eks. placeres i holdingselskabet, alene beskattes efter selskabsskatteprocenten, som udgør 28 %.

Udlodning fra holdingselskabet til personer beskattes som aktieindkomst, hvilket betyder, at summen af udbytter og aktiegevinster ved salg af aktier efter en ejertid på 3 år eller mere op til 26.400 kr. (som for 2006 udgør 44.300 kr.) beskattes med 28 %, mens overskydende beløb beskattes med 43 %, jf. personskattelovens § 8 a, stk. 1-2¹⁶.

¹⁶ Lovbekendtgørelse nr. 1087 af 14. november 2005 om indkomstskat for personer mv. med senere ændringer.

Det bemærkes i øvrigt, at personligt drevne virksomheder har mulighed for at gøre brug af virksomhedsbeskatning, og at der således også i sådanne virksomheder kan spares op til lav beskatning.

2.4.3.3. Kommanditaktieselskaber (partnerselskaber).

Et kommanditselskab er en virksomhedsform, hvor en eller flere deltagere (komplementarerne) hæfter personligt, uden begrænsning og solidarisk for virksomhedens forpligtelser, mens en eller flere deltagere (kommanditisterne) alene hæfter med de penge, som de forpligter sig til at indskyde i selskabet.

Komplementarerne vil typisk være initiativtagere til stiftelsen af selskabet, mens kommanditisterne typisk er de egentlige investorer. Komplementarerne skal have forvaltningsmæssige og økonomiske beføjelser, hvilket f.eks. kan være deltagelse i den daglige ledelse, tegningsret eller en veto over for beslutninger, der er af væsentlig betydning for komplementarens personlige hæftelse.

Komplementaren skal hæfte med sin egen formue. Heraf følger, at komplementarens formue og kommanditselskabets formue ikke må sammenblandes.

En, flere eller alle komplementarer i et kommanditselskab kan være aktieselskaber, anpartsselskaber eller andre virksomheder med begrænset ansvar eller en fysisk person.

Der findes ikke i dansk ret nogen egentlig lovgivning om kommanditselskaber. Dog finder såvel lov om erhvervsdrivende virksomheder og årsregnskabsloven i et vist omfang anvendelse på kommanditselskaber. I øvrigt reguleres kommanditselskaberne – som interessentskaberne – i første række af selskabsdeltagernes aftaler (selskabskontrakten/vedtægterne) og i anden række af almindelige selskabsretslige grundsætninger (således som de bl.a. er kommet til udtryk i domspraksis). Det er ikke muligt generelt at anvende aktieselskabsloven analogt. Valget af kommanditselskab som selskabsform er for så vidt et valg ”bort fra” aktieselskabsloven.

Et kommanditaktieselskab (eller et partnerselskab) er en selskabsform, der integrerer de to selskabsformer kommanditselskabet og aktieselskabet.

Et kommanditaktieselskab er et erhvervsdrivende kommanditselskab, i hvilket et aktieselskab med hele sin kapital er kommanditist, eller hvor kommanditisterne i selskabet har indskudt en bestemt kapital, som er fordelt på aktier (kommanditaktionærer). Komplementaren/komplementarerne kan være såvel fysisk(e) som juridisk(e) person(er).

Selskabets dobbeltkarakter indebærer, at dette er reguleret af såvel de deklaratoriske kommandit-selskabsretlige regler som af aktieselskabslovens regler.

Personelskaberne, herunder kommanditselskaber og kommanditaktieselskaber, er ikke selvstæn-dige skattesubjekter. Der finder således ikke nogen beskatning sted af disse selskaber. Al beskat-ning finder sted hos den enkelte deltager. Selskabets indtægter og skattemæssige fradrag fordeles mellem de enkelte selskabsdeltagere i overensstemmelse med den aftalte fordelingsbrøk for over-skud og underskud. Hver enkelt selskabsdeltager anses som ejer af en brøkdel af hvert aktiv i selskabet (svarende til vedkommendes ejerandel).

Kapitalselskaber, herunder aktie- og anpartsselskaber, er derimod selvstændige skattesubjekter, dvs. at der finder en selvstændig beskatning sted af såvel selskabet som af de enkelte deltagere.

Kommanditaktieselskabsformen har den fordel for især de små og mellemstore virksomheder, at selskabet både er undergivet aktieselskabslovens indgående regulering og samtidig er omfattet af den gunstige personselskabsbeskatning.

Den gunstige personselskabsbeskatning, som kommanditaktieselskaberne er undergivet, indebærer i forhold til beskatningen af aktieselskaber, anpartsselskaber og selskaber med begrænset ansvar en række fordele. Således kan selskabsdeltagerne i et kommanditaktieselskab skattemæssigt udnyt-te deres del af et opstået underskud i selskabet til fradrag i deres eller i deres ægtefælles øvrige indtægter. Herved dækker statskassen op mod næsten 2/3 af tabet (på øverste beskatningstrin) modsat ved aktie- og anpartsselskaber, hvor skattefordelen først kan opnås på et senere tidspunkt, hvis den overhovedet opnås. Selskabsdeltagerne kan endvidere gennem den såkaldte virksomheds-skatteordning hver for sig bestemme, hvor meget de vil opspare i virksomheden til den lave 28 %-beskatning, og hvor meget de vil trække ud af virksomheden til privatforbrug mv. til normal personbeskatning. Endvidere træffer deltagerne hver for sig bestemmelse om størrelsen af deres skattemæssige afskrivninger på deres andel af selskabets enkelte aktiver bestemt af egne skatte-mæssige behov. Ligeledes kan de også på andre områder træffe deres egne valg.

I modsætning hertil står aktieselskaber mv., hvor alle deltagere skal ”opspare” den samme procent af overskuddet i selskabet (til den lave 28 %-beskatning), og hvor alle deltagere skal anvende den samme afskrivningsprocent på selskabets aktiver mv.

Kommanditaktieselskabet stiller således kommanditaktionærerne i en betydelig friere og gunstige skattemæssig position end de almindelige aktionærer/anpartshavere mv.

Et aktieselskab kan omdannes til et kommanditaktieselskab, uden at opløsning af selskabet er nødvendigt. Ligeledes kan et kommanditaktieselskab omdannes til et aktieselskab. Herved kan man undgå en del praktiske og juridiske problemer i forhold til f.eks. videreførelse af kontrakter med leverandører og kunder. Ved omdannelsen overdrages det omdannede selskabs aktiver og passiver som helhed til det nye selskab. Der sker således en universalsuccession.

Omdannelsen medfører derimod ikke, at den ene selskabsform skattemæssigt kan indtræde i den anden selskabsforms skattemæssige stilling. Når et aktieselskab omdannes til et kommanditaktieselskab, anses aktierne for afstået, og der sker beskatning af aktionærerne i henhold til aktieavancebeskatningsloven.

Afståelse af aktier i et kommanditaktieselskab betragtes skattemæssigt som en realisation af en forholdsmæssig andel af selskabets aktiver og passiver, og kommanditaktionærerne skal derfor beskattes heraf ved afståelsen. Ved omdannelse af et kommanditaktieselskab til et aktieselskab sker der ophørsbeskatning med beskatning af genvundne afskrivninger mv. Aktieavancebeskatningsloven finder ikke anvendelse i denne forbindelse.

2.5. Lov om juridisk rådgivning.

Ved lov nr. 419 af 9. maj 2006 om juridisk rådgivning er forbuddet mod markedsføring af juridisk rådgivning i vinkelskriverloven, jf. lovbekendtgørelse nr. 565 af 28. august 1986 med senere ændringer, blevet ophævet. Loven trådte i kraft den 1. juli 2006.

Loven finder anvendelse på enhver, der i erhvervmæssigt øjemed driver virksomhed med rådgivning af overvejende juridisk karakter, når modtageren af rådgivningen (forbrugeren) hovedsageligt handler uden for sit erhverv. Loven omfatter ikke juridisk rådgivning, der ydes af advokater som led i udøvelsen af selvstændig advokatvirksomhed. Loven omfatter heller ikke juridisk rådgivning ydet af finansielle virksomheder, i det omfang økonomi- og erhvervsministeren har udstedt regler om god skik på det pågældende område.

Rådgivere – ud over advokater – kan herefter reklamere med, at de driver virksomhed med juridisk rådgivning. I tilknytning hertil er indført en række bestemmelser om god skik for juridiske rådgivere. Ifølge disse bestemmelser skal aftaler om juridisk rådgivning udarbejdes skriftligt. Rådgiveren skal i rådgivningsaftalen oplyse, om vedkommende er ansvarsforsikret mv., og aftalen skal endvidere indeholde en beskrivelse af rådgiverens uddannelsesmæssige baggrund. Herudover skal rådgiveren angive sin timepris eller eventuelle samlede pris for den pågældende ydelse. Rådgiveren må ikke modtage betroede midler fra kunden eller på kundens vegne. En rådgiver må ikke yde rådgivning i en sag, hvis rådgiveren selv eller dennes nærstående har en særlig personlig eller økonomisk interesse i sagens udfald.

Justitsministeren har efter forhandling med ministeren for familie- og forbrugeranliggender fastsat yderligere regler om god skik for juridisk rådgivning, jf. bekendtgørelse nr. 684 af 22. juni 2006. Bekendtgørelsen indeholder bl.a. nærmere regler om rådgivningsaftalen, herunder regler om, at kunden i forbindelse med aftalens indgåelse skal have overgivet en genpart af rådgivningsaftalen. Rådgiveren skal endvidere på en særskilt side i rådgivningsaftalen, som ikke indeholder andre oplysninger eller bestemmelser, oplyse, om vedkommende er ansvarsforsikret samt give en række oplysninger om forsikringen. Herudover indeholder bekendtgørelsen nærmere regler om opsigelse af rådgivningsaftaler, interessekonflikter, rådgiverens forhold til modparten samt rådgiverens tavshedspligt.

Tilsynet med overholdelse af loven samt forskrifter udstedt i medfør heraf føres af Forbrugerombudsmanden efter markedsføringslovens regler. Forbrugerklagenævnets kompetence er ved bekendtgørelse nr. 598 af 14. juni 2006 om forbrugerklager udvidet til også at omfatte juridisk rådgivning.

Overtrædelse af loven samt forskrifter udstedt i medfør heraf straffes med bøde, medmindre højere straf er forskyldt efter anden lovgivning.

Begrebet ”juridisk rådgivning” omfatter ikke kun egentlige rådgivningsydelser i snæver forstand, men også anden juridisk bistand svarende til vinkelskriverlovens anvendelsesområde. Loven omfatter således juridisk rådgivning i bred forstand i form af skriftlige og mundtlige anbefalinger og vejledninger om retsgrundlaget på et bestemt område samt oplysninger om umiddelbare konsekvenser af de rådsøgendes valg. Endvidere omfatter loven udfærdigelse eller udfyldelse af dokumenter i tilknytning til en sådan rådgivning. Ydelse af juridisk bistand – f.eks. udfærdigelse af et testamente – hvor der i det konkrete tilfælde ikke er knyttet en egentlig juridisk rådgivning til ydelsen, men hvor ydelsen alene består i udarbejdelse af et dokument, er også omfattet af loven.

Som nævnt kan overtrædelse af loven samt forskrifter udstedt i medfør heraf straffes med bøde, medmindre højere straf er forskyldt efter anden lovgivning. Endvidere vil retten til at drive virksomhed med juridisk rådgivning – når særlige omstændigheder taler derfor – ved dom for strafbart forhold kunne frakendes, såfremt det udviste forhold begrundes en nærliggende fare for misbrug af stillingen, jf. straffelovens § 79, stk. 2.

Konsekvensen af, at tilsynet med loven og de administrative forskrifter om god skik sker efter markedsføringslovens regler og de i loven angivne beføjelser for Forbrugerombudsmanden, er, at tilsynet bliver underlagt et forhandlingsprincip, og at Forbrugerombudsmanden får mulighed for at indbringe sager om forbud for Sø- og Handelsretten (byretten fra 1. januar 2007). Forbrugerombudsmanden vil endvidere kunne nedlægge foreløbige forbud og meddele administrative påbud efter reglerne i markedsføringsloven. Der vil også være mulighed for, at Forbrugerombudsmanden kan udstede retningslinier, indhente tilsagn og afgive forhåndsbesked. Endelig vil Forbrugerombudsmanden kunne anmode om tiltalerejsning for overtrædelser af strafbelagte bestemmelser og udføre tiltalen ved Sø- og Handelsretten. Ministeriet for Familie- og Forbrugeranliggender har i tilknytning til ikrafttrædelsen af loven administrativt fastsat nærmere regler om adgangen til at klage til Forbrugerklagenævnet.

Lov om juridisk rådgivning vil i et vist omfang også omfatte de procesfuldmægtige, som efter den i kapitel 9 foreslåede lempelse af møderetsmonopolet får adgang til at fungere som partsrepræsentanter ved byretterne. Procesfuldmægtige, der erhvervsmæssigt driver virksomhed med rådgivning af overvejende juridisk karakter, vil således fremover være omfattet af reglerne i lov om juridisk rådgivning, når modtageren af rådgivningen (forbrugeren) hovedsagelig handler uden for sit erhverv.

Kapitel 3. Fremmed ret.

3.1. Indledning.

Udvalget har anmodet myndighederne i Sverige, Norge, Finland, England og Wales, Frankrig og Tyskland om en besvarelse af følgende spørgsmål:

1. Der ønskes oplysninger om kravene for at udøve advokatvirksomhed, f.eks. krav til uddannelse, autorisation, ansvarsforsikring mv.
2. Er det muligt at beholde sin advokatbeskikkelse ved ansættelse i en forening, interesseorganisation eller lignende, der ikke driver advokatvirksomhed, og i den forbindelse at udføre retssager for foreningens medlemmer inden for foreningens interesseområde?
3. Er det tilladt andre end advokater at repræsentere parter i civile sager ved domstolene, og er der fri møderet eller eventuelle begrænsninger til visse professioner?
4. Er der aktuelt overvejelser om eventuelle lovgivningsmæssige initiativer på dette område og i givet fald hvilke?

Såfremt andre professioner end advokater kan repræsentere parter i civile sager ved domstolene ønskes oplysninger om følgende:

5. Stilles der særlige krav til de repræsentanter, der kan møde i retten, f.eks. i form af særlige uddannelses- eller kvalifikationskrav eller særlige krav om f.eks. ansvarsforsikring? Adskiller en sådan forsikring sig i givet fald væsentligt i pris/vilkår i forhold til advokaternes forsikring? Findes der særlige ansvarsregler for disse repræsentanter? Hvis der ikke stilles særlige krav i lovgivningen, er det da faktisk en bestemt faggruppe, der møder (f.eks. jurister)?
6. I hvilke typer af sager og i hvilke instanser kan andre end advokater repræsentere parter i civile sager ved domstolene? For hvilken type af domstol kan andre end advokater repræsentere parter i civile sager?
7. Antallet af retssager, angivet i forhold til det samlede sagsantal, hvor andre end advokater har repræsenteret parter i civile sager ved domstolene. I den forbindelse bedes det nærmere oplyst, hvorvidt en sådan repræsentation navnlig er udbredt i forbindelse med skriftlig behandling af retssager eller under den mundtlige forhandling.
8. Antallet af retssager opdelt efter sagstype (f.eks. erstatningssager, inkassosager, skiftesager, familieretlige sager mv.), hvor andre end advokater i praksis repræsenterer parter i civile sager ved domstolene.

9. Eventuelle regler om domstolenes adgang til at pålægge en part at lade sig repræsentere ved en advokat (advokatpålæg) samt oplysninger om domstolenes anvendelse heraf i praksis.
10. Har der været rejst spørgsmål om det konkurrencemæssigt problematiske i, at advokater frem for andre erhvervsgrupper får tildelt opgaven med at møde for en part i retten, når retten pålægger parten at lade sig repræsentere ved advokat?
11. Hvornår betragtes en part som "selvmøder", dvs. hvem – f.eks. ægtefælle, beslægtede, ansatte mv. – kan give møde for en part, der møder for sig selv.
12. Hvorledes beregnes salæret for advokater, selvmødere, ansatte advokater og organisationsansatte advokater?

Advokatrådet stillede 10. november 2004 følgende spørgsmål til en række udenlandske advokatsamfund¹⁷ om regulering af MDP'er i de enkelte lande.

1. Er det tilladt for andre end advokater (personer/professioner mv.) at eje/drive en advokatvirksomhed?
2. Hvis ikke, hvorfor er det sådan? Hvad er begrundelsen for begrænsningen?
3. Hvis ja, hvilke andre professioner kan være partnere i en advokatvirksomhed? Er der nogen begrænsninger i denne ret. Hvis ja, hvilke? Er der nogen begrænsninger i forhold til hvilke professioner, der kan indgå i partnerskaber med advokater, og hvad er baggrunden for denne regulering?
4. Er der nogen begrænsninger i, hvor stor en del af advokatvirksomhedens kapital som ikke-advokater kan besidde? Hvis ja, hvad er baggrunden for denne regulering?
5. Regulerer de etiske regler om professionel tavshedspligt og interessekonflikter kun advokater, eller regulerer de alle partnere – uanset profession? Hvis de etiske regler kun gælder for advokater, hvilke regler gælder så for de øvrige partnere i advokatfirmaet? Er der i det hele taget regler?
6. Hvordan er de forskellige ejere af advokatvirksomheder reguleret i relation til:
 - i. Professionel tavshedspligt?
 - ii. Interessekonflikter?
 - iii. Kontrol (udført af de kompetente myndigheder)?
 - iv. Disciplinærsystemet?
7. Hvis MDP'er er lovlige, er passive kapitalinvesteringer så tilladt i advokatvirksomheder? Hvis ja, hvor stor en del af den totale kapital kan lovligt være passiv?

¹⁷ Finland, Sverige, Norge, Holland, Tyskland, England og Island.

Udvalget har endvidere anmodet dommer- og dommerfuldmægtigforeningerne i Sverige og Finland om besvarelse af følgende spørgsmål:

1. Hvad er foreningens generelle erfaringer med, at andre end advokater kan repræsentere parter i civile sager ved domstolene? Hvis der ikke stilles særlige krav i lovgivningen, er det da faktisk en bestemt faggruppe, der møder (f.eks. jurister)?
2. Antallet af retssager opdelt efter sagstype (f.eks. erstatningssager, inkassosager, familieretlige sager, skiftesager mv.), hvor andre end advokater i praksis repræsenterer parter i civile sager ved domstolene.
3. Oplysninger om eventuel anvendelse af advokatpålæg (dvs. domstolenes adgang til at pålægge en part at lade sig repræsentere ved en advokat).
4. Har der været rejst spørgsmål om det konkurrencemæssigt problematiske i, at advokater frem for andre erhvervsgrupper får tildelt opgaven med at møde for en part i retten, når retten pålægger parten at lade sig repræsentere ved advokat?

3.2. Sverige.

3.2.1. Disciplinær- og tilsynsordning.

I Sverige er retten til at kalde sig advokat direkte knyttet til medlemskab af Sveriges Advokatsamfund. Der gælder således titelbeskyttelse, og kun personer, som opfylder de i lovgivningen fastsatte betingelser for at blive advokat, kan opnå medlemskab af Advokatsamfundet. Advokatsamfundets bestyrelse (styrelse) udsteder advokatbeskikkelser og påser i denne forbindelse, at betingelserne herfor er opfyldt. Advokatsamfundets styrelse og disciplinærnævn udøver tilsyn med advokatstanden. Styrelsen kan endvidere træffe afgørelse om eksklusion af medlemmer, der ikke længere opfylder de objektive betingelser for at få advokatbeskikkelse. Advokatsamfundets disciplinærnævn behandler spørgsmål om disciplinært ansvar for advokater. Disciplinærnævnet behandler ikke klager over advokatsalærer. Disse sager skal indbringes for domstolene. Justitiekansleren, som er tjenestemand, kan anmode såvel disciplinærnævnet som styrelsen om at rejse sag mod en advokat. I Sverige kan man ikke være ansat som advokat i en virksomhed eller organisation.

3.2.2. Møderet for domstolene mv.

For at udøve erhvervmæssig virksomhed med juridisk rådgivning kræves i Sverige ingen særlig uddannelse, autorisation eller lignende. Den, der under udøvelsen af en sådan virksomhed har

gjort sig skyldig i ”ett brott som inte är ringa”, kan dog frakendes retten til at yde juridisk bistand i op til 10 år.

Udover at svensk ret bygger på det princip, at man selv skal kunne vælge, hvem der skal repræsentere én over for myndigheder og domstolene, kan man også selv vælge, hvorvidt man overhovedet vil lade sig repræsentere af andre.

Enhver kan således repræsentere andre i civile sager ved domstolene. Det kræves dog, at vedkommende partsrepræsentant taler svensk og er bosiddende i Sverige eller et andet EU-medlemsland. Retten kan dog se bort herfra i konkrete tilfælde. Endvidere stilles der krav om, at vedkommende er myndig og ikke er erklæret konkurs samt findes egnet til at repræsentere en anden i sagen.

I Sverige stilles der ikke i øvrigt nogen krav til den repræsentant, der møder for en anden i retten. Dette gælder i relation til uddannelse, autorisation, ansvarsforsikring mv. Markedet for juridisk rådgivning er således fuldstændigt frit. I praksis bliver hovedparten af alle juridiske tvister og retssager dog behandlet af advokater. Der findes endvidere visse typer af sager, f.eks. behandling af konkursboer, hvor det i praksis er advokater, der udpeges af retten.

I Sverige er der således ikke noget møderetsmonopol for advokater, ligesom der ikke findes regler om advokatpålæg.

Advokater har heller ikke monopol på at møde som offentlige forsvarere i straffesager. Til offentlige forsvarere skal dog først og fremmest beskikkes advokater. Kun i særlige tilfælde kan andre end advokater beskikkes. Dette kan ske, hvis der i den pågældende retskreds ikke findes tilstrækkeligt med advokater, eller såfremt sigtede har valgt en forsvarer, der ikke er advokat, men hvor denne har en særlig kundskab om sagsområdet. Som eksempel herpå kan nævnes et fagforeningsmedlem der henvender sig til en foreningsjurist.

Af hensyn til retssikkerheden stilles der høje krav til advokaters omdømme og kundskaber.

Advokat er den, der er medlem af Sveriges Advokatsamfund. Det svenske advokatsamfund er en privat sammenslutning, hvis vedtægter fastsættes af justitsministeren. Der er således tale om et privatretligt organ med offentligretlig karakter, og dets vedtægter har karakter af forordning.

For at blive medlem af advokatsamfundet kræves det ifølge advokatsamfundets vedtægter, at man har bopæl i Sverige eller et andet EU-medlemsland, at man har bestået en juridisk embedseksa-

men, at man i mindst 5 år har været beskæftiget med juridisk virksomhed, hvoraf mindst 3 år skal have været hos en advokat eller med selvstændig juridisk virksomhed, samt have bestået en særlig advokateksamen. Herudover kræves det, at man i øvrigt findes egnet til at virke som advokat, f.eks. at man har en god økonomi og ikke er under konkurs. Endelig må man ikke være ansat ved domstolene, hos politiet eller anklagemyndigheden.

Der stilles ingen lovgivningsmæssige krav til, i hvilken form advokatvirksomheden skal drives, og i praksis udøves advokatvirksomhed i alt lige fra enkeltmandsvirksomhed til aktieselskaber. Den eneste betingelse er, at det skal fremgå af navnet, at der er tale om en advokatvirksomhed. Drives advokatvirksomheden i selskabsform, skal formålet med virksomheden være at drive advokatvirksomhed, og kun en advokat må eje aktiemajoritet eller på anden måde have bestemte indflydelse på virksomheden.

Ved virksomhed, der drives i selskabsform, er den enkelte deltager som udgangspunkt ikke personligt ansvarlig for virksomhedens forpligtelser. Ved advokatvirksomhed, der drives i selskabsform, er imidlertid alle deltagere personligt ansvarlige for fejl eller forsømmelser begået af en af de ansatte advokater. Der foregår i øjeblikket overvejelser om, hvorvidt denne regel bør ændres, således at alene de/den involverede advokat/er samt selskabet kan gøres ansvarlig.

I øvrigt gælder et almindeligt principalansvar for fejl og forsømmelser begået af ansatte advokater i forbindelse med tjenesten. Alle advokater betaler desuden en årlig afgift til ”Sveriges Advokaters Serviceaktiebolag”, som fungerer som en form for ansvarsforsikring i tilfælde af, at en klient påføres økonomisk tab som følge af advokatens handlinger eller undladelser.

En advokats markedsføring skal være korrekt, men der findes i øvrigt ingen regler for advokaters markedsføring.

Salæret til en advokat skal være rimeligt. Før advokaten får overblik over arbejdets omfang, må der ikke indgås aftale om salær, medmindre klienten udtrykkeligt anmoder herom. Salæret bør normalt ikke overstige størrelsen af den påstand, der nedlægges i retten.

For at sikre alle geografisk adgang til advokathjælp har den svenske stat indgået aftale med en række advokatvirksomheder om placering af kontorer i yderkantsområder.

I Sverige har man visse steder endvidere iværksat et forsøg med gratis advokathjælp til private og mindre erhvervsdrivende kaldet ”Pro bono”. Herefter kan man som privatperson få gratis vejledning og information fra en advokat om f.eks. forløbet af en klagesag. Der kan ikke efter ordnin-

gen ydes f.eks. advokatbistand i forbindelse med retssager o.l. Advokatsamfundets lokalforeninger har hovedansvaret for ”Pro bono”-ordningen, hvis formål bl.a. er at styrke tilliden til advokatstanden samt at øge kendskabet generelt til advokatarbejdet.

Reglerne om tilsyn med advokater begrænser sig til at vedrøre salærfastsættelse. Advokater skal således fastsætte deres salær på et rimeligt niveau.

I visse sager behandles spørgsmål om disciplinært ansvar for advokater af Advokatsamfundets bestyrelse, f.eks. spørgsmål om udelukkelse af Advokatsamfundet hvis betingelserne for at anvende advokattitlen ikke længere er opfyldt, samt sager hvor klagen er indgivet af en anden end den, sagen vedrører. Siden 1997 behandles alle øvrige disciplinærsager af Advokatsamfundets disciplinærnævn, der kan meddele advarsler, pålægge bøder samt udelukke en advokat fra Advokatsamfundet.

3.2.2.1. Oplysninger fra dommerforeningen i Sverige.

I Sverige er det hovedsageligt advokater og juridiske medhjælpere fra advokatkontorer, som optræder som repræsentanter for andre i retten, og dette giver sjældent anledning til problemer.

I et vist omfang optræder der dog også andre jurister som repræsentanter i retten, f.eks. ansatte i virksomheder, der udøver juridisk virksomhed, og her er kvaliteten mere vekslende. Nogle af disse repræsentanter kan skabe problemer for domstolene.

Herudover optræder jurister fra myndigheder, banker, inkassoselskaber, kommuner, kommunale ejendomsselskaber, amtsråd og Trafikforsikringsforeningen som repræsentanter. Også her er kvaliteten vekslende. Ofte foregår det dog på den måde, at sagens hovedspørgsmål tillige behandles af en advokat eller en juridisk medhjælper fra et advokatkontor.

Der findes ingen statistik over, i hvilket omfang andre end advokater optræder i forskellige sagstyper (retssager), men dommerforeningen vurderer, at i familieretlige sager er repræsentanten advokat i ca. 90 % af tilfældene, mens repræsentanten i inkassosager i ca. 90 % af tilfældene er anden jurist end advokat. Til behandling af konkurssager benyttes alene særlige advokater.

Visse advokater anser det for problematisk, at kun særlige advokater kan behandle konkurssager.

3.2.2.2. Oplysninger fra Föreningen Sveriges Kronofogdar.

Föreningen Sveriges Kronofogdar er en forening bestående af kronofogdar og jurister ved kronofogdemyndigheten i Sverige.

Kronofogdemyndighetens arbejdsområder består i dag hovedsagelig (i 75 % af sagerne) af inddrivelse af private og offentligretlige krav. Derudover har Kronofogdemyndigheten andre opgaver, f.eks. gældssanering, forebyggende information, tilsynsmyndighed i konkurs samt behandling af sager vedrørende betalingskrav/betalingspåbud.

I sager om betalingskrav/betalingspåbud har foreningen stort set kun gode erfaringer med, at parterne møder uden repræsentant. Målet med disse sager har da også været, at parterne skulle kunne klare sig uden at være repræsenteret af en advokat eller andre. I den udstrækning der endnu mødes ved repræsentanter, udgøres disse næsten udelukkende af repræsentanter/sagsbehandlere fra forskellige inkassovirksomheder. Disse personer har kun i begrænset omfang en juridisk uddannelse. Samlet set er det således kun i et fåtal af sagerne vedrørende betalingskrav/betalingspåbud, at en part er repræsenteret ved en jurist eller advokat.

Kronofogdemyndigheten behandler også såkaldte fogedforretninger. Disse sager består dels i "sædvanlige fogedforretninger" og dels i "individuelle fogedforretninger".

Sager om sædvanlig fogedforretning vedrører oftest udsættelse af bolig, men kan også vedrøre tilbagelevering af løsøre. Sagsbehandlingen er identisk med den, som gælder for sager vedrørende betalingskrav/betalingspåbud. Procesformen er netop tilrettelagt med henblik på situationer, hvor sagsøgte ikke kan forventes at have nogle indsigelser mod et fremsat krav. Der foretages derfor ikke nogen materiel prøvelse af kravet. Heller ikke i disse sager er det sædvanligt, at parterne er repræsenteret af jurister/advokater.

Sager om individuelle fogedforretninger kan vedrøre tilbagelevering af ejendom, nedrivning af byggeri mv. I disse sager foretager Kronofogdemyndigheten en materiel prøvelse ud fra de beviser, som parterne påberåber sig. Der er således tale om en domstolslignende behandling.

Der findes ikke noget lovkrav i Sverige om, at en part skal være repræsenteret af en advokat eller andre. Foreningens erfaring er, at kun i sager om individuel fogedforretning ville sagsbehandlingen blive forbedret, hvis parterne var repræsenteret af en advokat eller en jurist. I netop denne type sager ses processen at blive forhalet og fordyret, når en part vælger ikke at lade sig repræ-

sentere af en advokat eller jurist. Antallet af sager vedrørende individuel fogedforretning ses at være stigende.

I ca. 25 % af sagerne om individuel fogedforretning har parterne dog valgt at lade sig repræsentere af en jurist/advokat.

Kronofogdemyndigheden benytter ikke advokatpålæg, men myndigheden kan anbefale en part at benytte juridisk repræsentation, især i sager om individuel fogedforretning.

3.2.3. Regler om ejerskab af advokatvirksomheder.

I medfør af kap. 8, § 4, stk. 2 i den svenske retsplejelov (Rättegångsbalken), kan et medlem af Sveriges Advokatsamfund (advokater) kun indgå i partnerskab med en person, der ikke er medlem af Advokatsamfundet, hvis Advokatsamfundets bestyrelse (styrelse) giver dispensation fra medlemskravet. En sådan dispensation er ikke, så vidt vides, nogen sinde blevet givet til personer, der ikke selv er advokater og reguleret på tilsvarende vis som medlemmerne af Advokatsamfundet. Advokatsamfundets styrelse har udfærdiget retningslinjer med hensyn til de omstændigheder, der skal tages i betragtning, når en sådan beslutning skal tages.

Det kan nævnes, at medlemmer af Advokatsamfundet, der driver advokatvirksomhed, og som har foreslået firmanavne med tæt tilknytning til revisionsfirmaer, har fået forbud mod at bruge disse navne af Advokatsamfundet. Var afgørelserne ikke blevet efterlevet, ville fratagelse af advokatbestillingen have været overvejende.

Reglen om, at dispensation er påkrævet, såfremt en ikke-advokat (ikke-medlem) skal indgå i et partnerskab med en advokat (medlem), har været gældende siden 1948, da retsplejeloven trådte i kraft. Hovedformålet med reglen er, at en advokat skal forblive uafhængig – en advokat skal være i stand til at udføre sine pligter over for klienten uden risiko for at blive påvirket af nogen, der ikke er medlem af Advokatsamfundet. Advokatens uafhængighed og dennes pligter over for klienten gør advokatens rolle speciel og motiverer specielle regler. Pligterne (hvoraf pligten til at undgå interessekonflikter og forpligtelsen til at optræde loyalt og fortroligt over for klienten er de vigtigste) gælder ikke for andre professioner og er ikke mulige at opfylde, hvis andre personer/professioner har interesse i eller indflydelse på advokatens virksomhed (det kan f.eks. nævnes, at revisorens opgaver er uforenelige med advokatens professionelle grundværdier). I Advokatsamfundets adfærdskodeks er reglen suppleret af regler vedrørende sammensætningen af advokatvirksomhedens bestyrelse etc., regler, der sigter mod at bevare indflydelsen på advokatvirksomheden hos medlemmer af Advokatsamfundet.

En anden konsekvens af det svenske syn på uafhængighed er, at medlemmer af Advokatsamfundet ikke må være ansat af personer, der ikke er medlemmer af Advokatsamfundet. Styrelsen har mulighed for at meddele dispensation hertil, og denne mulighed er indimellem udnyttet. Et typisk eksempel på, hvornår en sådan dispensation vil kunne gives, er, hvis en advokat ønsker at undervise i jura på et universitet. Men en dispensation vil ikke blive givet, hvis det betyder, at advokaten skal arbejde som intern rådgiver.

Advokatsamfundets holdning er meget klar, når det kommer til advokatens uafhængighed. Som det er nævnt ovenfor, er der ingen kendt sag, hvor der er givet tilladelse til at fravige hovedreglen, der forbyder andre end advokater at være partnere i svenske advokatvirksomheder. Holdningen deles af den svenske regering og var tydeligt udtrykt i dens skriftlige observationer i Wouters-sagen (sag C-309-99), jf. afsnit 2.2.4.4.

3.3. Norge.

3.3.1. Disciplinær- og tilsynsordning.

3.3.1.1. Den norske Advokatforening.

I Norge er der ikke pligtmæssigt medlemskab af Den Norske Advokatforening (Den Norske Advokatforening har dog ved brev af 2. marts 2006 til det norske Justitsdepartement foreslået, at der indføres obligatorisk medlemskab af foreningen, jf. nærmere afsnit 5.1.3.6.2.). Foreningens medlemmer udgør 90-95 % af alle norske advokater. De advokater, som ikke er medlemmer af foreningen, er underlagt samme lovgivning og etiske regler som advokater, der er medlemmer af foreningen.

Den norske Advokatforening har udarbejdet regler om god advokatskik. Disse advokatetiske regler er retligt bindende for alle advokater, for de tilsyns- og disciplinærorganer, som er oprettet med hjemmel i domstolsloven, og for domstolene.

Udover at udarbejde de advokatetiske regler er Den norske Advokatforening ikke i lovgivningen tillagt særlige opgaver eller særlige kompetencer. Foreningen er derfor mere at betragte som en privat brancheorganisation, baseret på frivilligt medlemskab. Foreningen rejser ifølge egne oplysninger ikke af egen drift sag mod medlemmer for brud på reglerne om god advokatskik.

3.3.1.2. Tilsynet med advokater.

Kontrollen med de norske advokater består dels af et generelt tilsyn og dels af et disciplinærsystem. Tilsyns- og disciplinærsystemet er som udgangspunkt et offentligt system, som består af følgende organer: Tilsynsrådet for advokatvirksomhed, Advokatbevillingsnævnet og Disciplinærnævnet for advokater.

Tilsynsrådet for advokatvirksomhed varetager det generelle tilsyn med de norske advokater. Tilsynsrådet er en statslig kontrolmyndighed, hvis medlemmer – en advokat (formanden), en statsautoriseret revisor og et medlem, for hvem der ikke er fastsat særlige kvalifikationskrav – udpeges af regeringen.

Tilsynsrådet udsteder bl.a. advokatbevillinger og autorisationer som advokatfuldmægtig. Tilsynsrådets afslag på at udstede bevillinger og autorisationer kan påklages til Advokatbevillingsnævnet. Reglerne om opnåelse af advokatbeskikkelse opstiller dels en række objektive krav til ansøgenes baggrund og rummer dels et skønsmæssigt element, hvor Tilsynsrådet skal vurdere, om ansøgerne er skyldige i forhold, som gør de pågældende uskikkede eller uværdige til at drive advokatvirksomhed, og om ansøgeren ikke nyder den tillid, som er nødvendig for en advokat.

Tilsynsrådet fører tilsyn med advokaters regnskabsaflæggelse og forvaltning af klientmidler og påser, at advokaterne er behørigt forsikret. Endvidere påser Tilsynsrådet, at den, som driver advokatvirksomhed, har stillet lovbestemt sikkerhed for sin virksomhed, og at virksomheden er organiseret i overensstemmelse med gældende regler. Gennem aktiv tilsynsvirksomhed søger Tilsynsrådet endvidere at forebygge ansvarsskader.

Hvis Tilsynsrådet konstaterer, at en advokatvirksomhed ikke drives eller afvikles økonomisk forsvarligt, og det er nødvendigt for at afværge tab for virksomhedens klienter, kan Tilsynsrådet bestemme, at virksomheden midlertidigt skal undergives administration af en af Tilsynsrådet beskikket advokat, som indsættes som forvalter.

Konstaterer Tilsynsrådet brud på reglerne opstillet i Advokatforskriften (regler fastsat i medfør af domstolsloven om udøvelse af advokatvirksomhed), kan det tildele advokaten en irettesættelse eller advarsel og i meget grove tilfælde indstille til Advokatbevillingsnævnet, at advokatbeskikkelsen inddrages.

Tilsynsrådet rejser eller behandler ikke sager, der alene vedrører brud på reglerne om god advokatskik. Sådanne sager behandles af Disciplinærnævnet, som kun træder i funktion, såfremt der indgives en klage.

3.3.1.3. Disciplinærsystemet.

Det norske disciplinærsystem består dels af et foreningsbaseret system, som alle medlemmer af Den norske Advokatforening er underkastet, dels et statsligt disciplinærnævnet (Disciplinærnævnet), som har kompetence i forhold til alle advokater, uanset om de er medlemmer af Den norske Advokatforening eller ej.

Begge disciplinærsystemer behandler sager, der indgives ved klage, men indleder ikke sager på eget initiativ.

Den norske Advokatforening har oprettet 7 regionale disciplinærudvalg, som træffer afgørelse i disciplinærsager mod medlemmer af foreningen. Disciplinærudvalgene behandler både klager over advokaters salær og over advokaters adfærd. Udvalgene består alene af advokater. Disciplinærafgørelser truffet af udvalgene kan indbringes for Disciplinærnævnet.

Disciplinærudvalgene kan meddele irettesættelser eller advarsler. Har en advokat overtrådt regler i den norske domstolslov, som kan føre til inddragelse af advokatbeskikkelse, udarbejder disciplinærudvalget en indstilling til Advokatforeningens bestyrelse, som kan indbringe sagen for Disciplinærnævnet.

Klager over advokater, der ikke er medlemmer af Den norske Advokatforening, behandles af Disciplinærnævnet som eneste instans, med mindre advokaten samtykker i, at klagen behandles af advokatforeningens disciplinærudvalg.

Disciplinærnævnet er et statsligt forvaltningsorgan, som består af en dommer (formanden), 2 advokater, som indstilles af Den norske Advokatforening, og 2 øvrige medlemmer. Medlemmerne udpeges af regeringen for 2 år ad gangen.

Disciplinærnævnet behandler både salær- og adfærdsklager. I salærsagerne kan nævnet godkende eller nedsætte et salær og pålægge advokaten at tilbagebetale for meget oppebåret salær.

I adfærdssagerne (tilsidesættelse af god advokatskik) kan nævnet tildele irettesættelse eller i alvorligere tilfælde en advarsel. I meget alvorlige sager kan Disciplinærnævnet oversende sagen til

Advokatbevillingsnævnet med indstilling om frakendelse af retten til at drive advokatvirksomhed. Derimod indeholder det norske system ikke mulighed for at sanktionere overtrædelse af god advokatskik med bøde.

3.3.1.4. Advokatbevillingsnævnet.

Advokatbevillingsnævnet er et statsligt forvaltningsorgan udpeget af regeringen. Nævnet er klageinstans for Tilsynsrådets afgørelser om bl.a. afslag på advokatbeskikkelse og afslag på autorisation som advokatfuldmægtig. Herudover træder Advokatbevillingsnævnet kun i funktion på grundlag af indstillinger afgivet af henholdsvis Tilsynsrådet eller Disciplinærnævnet. Advokatbevillingsnævnet tager således ikke sager op af egen drift.

Advokatbevillingsnævnet består af 3 medlemmer udpeget af regeringen. Formanden skal være dommer og de to øvrige medlemmer er formanden for henholdsvis Tilsynsrådet (en advokat) og Disciplinærnævnet (en dommer). Sammensætningen har til hensigt at sikre den nødvendige gensidige informationsudveksling mellem de enkelte tilsynsorganer.

Advokatbevillingsnævnets medlemmer er ikke inhabile ved behandlingen af sager, som de pågældende tillige har deltaget i behandlingen af i Tilsynsrådet eller Disciplinærnævnet. Dette følger af Advokatbevillingsnævnets sammensætning. Advokatbevillingsnævnets afgørelser kan ikke indbringes for højere administrativ myndighed, men den advokat, som har fået frataget retten til at drive advokatvirksomhed eller fået afslag på advokatbeskikkelse, kan sagsøge nævnet ved de almindelige domstole.

Såvel Tilsynsrådets som Advokatbevillingsnævnets virksomhed finansieres af et fælles bidrag, som fastsættes af staten, og som skal betales af bl.a. advokaterne.

3.3.1.5. Centrale forskelle mellem det danske og det norske tilsyns- og disciplinærssystem.

I modsætning til i Danmark er der ikke i Norge pligtmæssigt medlemskab for advokater, og Den norske Advokatforening fører ikke tilsyn med advokater og deres fuldmægtige.

Tilsynet med advokaterne varetages af Tilsynsrådet, som er en statslig kontrolmyndighed, og således ikke af et af staten uafhængigt organ, som tilfældet er i Danmark.

Når Tilsynsrådet udsteder en advokatbevilling, foretager rådet såvel en objektiv som en subjektiv vurdering af ansøgerne.

Der er ikke ifølge reglerne i den danske retsplejelov mulighed for at foretage en subjektiv vurdering af, f.eks. om ansøgeren nyder den for en advokat fornødne tillid. Når en ansøger opfylder betingelserne i retsplejelovens § 119, har den pågældende krav på at opnå advokatbeskikkelse.

Retsplejelovens § 121 foreskriver dog, at beskikkelse kan nægtes den, der er dømt for strafbart forhold, såfremt forholdet begrundes en nærliggende fare for misbrug af adgangen til at udøve advokatvirksomhed eller gør den pågældende uværdig til den agtelse og tillid, der må kræves til udøvelse af advokatvirksomhed.

Justitsministeriet foretager på baggrund heraf en konkret vurdering af, hvorvidt et strafbart forhold skal begrunde nægtelse af beskikkelse.

Der er ingen af de norske tilsyns- eller disciplinærorganer, som ex officio tager sager op, der alene vedrører brud på reglerne om god advokatskik. I Danmark medfører Advokatrådets tilsyn, at rådet af egen drift indbringer sådanne sager for Advokatnævnet. Advokatrådet indbringer et ikke helt ubetydeligt antal sager, herunder sager om frakendelse af retten til at drive advokatvirksomhed.

Der er således ganske betydelige forskelle i tilsynsintensiteten i det norske og det danske system. Det bemærkes i den forbindelse, at Advokatrådet med mellemrum rejser tiltale i sager af en så kontroversiel karakter, at det under et frivilligt medlemskab kunne medføre en risiko for medlemsflugt fra Advokatsamfundet.

I Danmark er alle advokater medlemmer af Advokatsamfundet og underkastet kredsbestyrelsernes og Advokatnævnets kompetence. I Norge behandles klager over advokater forskelligt afhængigt af, om de pågældende advokater er medlemmer af Advokatforeningen eller ej. Den norske Advokatforenings disciplinærudvalg består alene af advokater, mens der i Danmark i såvel kredsbestyrelserne som i Advokatnævnet medvirker offentlighedsrepræsentanter.

Disciplinærnævnet er et statsligt forvaltningsorgan, og behandlingen af klager over advokater foregår således ikke – i modsætning til i Danmark – ved et af statsmagten uafhængigt organ.

3.3.2. Møderet for domstolene mv.

Reglerne om udøvelse af retshjælps- og advokatvirksomhed i Norge følger hovedsagligt af tvistemålslovens § 44 om, hvem der kan optræde som procesfuldmægtig ved domstolene og af domstolslovens kapitel 11 om retshjælpsvirksomhed og advokater. Ved retshjælpsvirksomhed forstås i medfør heraf vedvarende og erhvervsmæssig udøvelse af retshjælp.

Som nævnt i afsnit 3.3.1.2. meddeles advokatbeskikkelse af Tilsynsrådet for advokatvirksomhed, der også fører tilsyn med advokaters virksomhedsudøvelse. Det er en betingelse for at få advokatbeskikkelse, at den pågældende har bestået juridisk embedseksamen og herefter i mindst to år har været ansat som autoriseret fuldmægtig hos en advokat, der selv udøver advokatvirksomhed, som dommer eller dommerfuldmægtig, i en stilling ved anklagemyndigheden, hvor behandling af retssager har indgået som en væsentlig del af arbejdet, eller har været ansat som universitetslærer i retsvidenskab.

For at opnå advokatbeskikkelse kræves der endvidere gennemførelse af et særligt kursus om emner af betydning for advokatvirksomhed. Justitsdepartementet fastsætter nærmere regler om kursets indhold og gennemførelse.

For at opnå møderet for Højesteret skal en række øvrige betingelser være opfyldt.

Andre end advokater kan imidlertid få tilladelse til at udøve forskellige former for retshjælp, herunder egentlig retshjælpsvirksomhed.

Personer, der har bestået en juridisk embedseksamen, men ikke har advokatbevilling, kan udøve hvervet som ”rettshjælper”.

Såvel autoriserede som statsautoriserede revisorer kan bistå ved udfærdigelse af f.eks. selvangivelser og bistå ved kontakt med bl.a. skattemyndighederne.

Personer, der har en speciel uddannelse inden for særlige retsområder, kan få tilladelse af Tilsynsrådet for advokatvirksomhed til at udøve retshjælp på dette særlige retsområde. Når særlige grunde taler herfor, kan Tilsynsrådet endvidere give tilladelse til andre former for retshjælpsvirksomhed, f.eks. til studenterorganisationer.

”Lensmenn” kan opnå godkendelse til at udfærdige testamenter, ægtepagter m.v. og kan med tilladelse fra skifteretten bestyre konkursboer.

Endelig kan udenlandske advokater under visse betingelser få tilladelse til at udøve retshjælpsvirksomhed i Norge.

Der stilles krav om sikkerhedsstillelse for såvel advokater som for personer, der udøver anden form for retshjælpsvirksomhed. Dette gælder dog ikke for revisorer.

Det er muligt at beholde sin advokatbeskikkelse ved ansættelse i en forening, interesseorganisation mv. Det kræves dog, at den ydede bistand i det væsentlige ydes til medlemmer mv., samt at den bistand, der ydes til andre, er af samme art som den bistand, der ydes til medlemmer mv. Hovedformålet med bistanden skal være at opfylde medlemmernes m.fl. behov for retshjælp, og det er et krav, at retshjælpen ikke alene ydes sporadisk. Der gælder de almindelige regler om advokatansvar for bistand ydet i forbindelse med advokaters ansættelse i foreninger mv.

I civile retssager kan enhver som udgangspunkt selv give møde eller opnå rettens tilladelse til at lade sig repræsentere ved en procesfuldmægtig.

Den procesfuldmægtige skal være myndig og være ansat af parten, beslægtet med parten eller være en udenlandsk advokat. For Højesteret kan dog alene advokater optræde som procesfuldmægtige, medmindre retten undtagelsesvis bestemmer andet.

Retten kan dog tillade andre end de ovennævnte at optræde som procesfuldmægtig. Oftest vil en sådan procesfuldmægtig være en advokatfuldmægtig, der endnu ikke har opnået advokatbeskikkelse. I særlige typer af sager, f.eks. sager der behandles af værgemålsretten eller af skifteretten, er der typisk videre adgang til at lade sig repræsentere af andre procesfuldmægtige end de ovenfor nævnte.

Det er imidlertid ikke tilladt andre end advokater at ernære sig som procesfuldmægtige. På den baggrund kan advokater siges at have et tilnærmet møderetsmonopol i Norge.

Justitsdepartementet foretager i øjeblikket en gennemgang af advokatkonkurrenceudvalgets forslag i udredning NOU: 18 Rett til rett: ”En vurdering af konkurrenceforholdene i markedet for juridiske tjenester”, hvori der stilles forslag om tiltag, som kan forbedre konkurrencen på markedet for advokatydelse, eller som på anden måde kan lette adgangen for privatpersoner og mindre erhvervsdrivende til at modtage advokatydelse. Udvalget foreslår bl.a. en udvidelse af kompetencen for Tilsynsrådet for advokatvirksomhed. Endvidere foreslås en række tiltag, som skal forbed-

re informationsadgangen for borgere og mindre erhvervsdrivende på det juridiske område. Endelig foreslår udvalget, at ordningerne med såvel privat som offentlig retshjælp bør udvides.

For at imødekomme en række af forslagene i udredningen har repræsentantskabet i Den Norske Advokatforening i november 2004 vedtaget en særlig tiltagspakke, hvori det bl.a. foreslås, at procesretsmonopolet for advokater ophæves. Advokatforeningen vil i forbindelse med den videre dialog med Justitsdepartementet om ophævelse af procesretsmonopolet understrege det særlige beskyttelsesbehov, som gør sig gældende i de typer af sager, der er særligt indgribende for borgerne, herunder straffesager. Endvidere har Advokatforeningen besluttet at oprette en forbrugervenlig netportal for advokathjælp, ligesom det er besluttet, at advokater fremover skal udarbejde en ordrebekræftelse, hvoraf opgavens art, varighed, klageadgang og principper for salærberegning skal fremgå. Endelig er det besluttet, at Advokatforeningen skal arbejde for udvikling og formalisering af advokaters tilbud om gratis retshjælp til organisationer og til ubemidlede privatpersoner, der ikke er omfattet af offentlige retshjælpstilbud.

Den norske regering har endnu ikke tage stilling til forslagene fra advokatkonkurrenceudvalget og Advokatforeningen.

3.3.3. Regler om ejerskab af advokatvirksomheder.

I Norge kan kun personer, der er beskæftiget i advokatvirksomheden, eje eller være direktør for en advokatvirksomhed. Det er imidlertid ikke begrænset til advokater at kunne eje en advokatvirksomhed – også kontorpersonale eller andre professioner, som f.eks. revisorer, kan eje virksomheden, hvis den overvejende del af deres professionelle aktiviteter udføres i advokatvirksomhedens navn.

Begrundelsen for begrænsningerne i muligheden for ejerskab/lederskab over for personer, der ikke er ansat i virksomheden, er at sikre virksomhedens uafhængighed.

Der er ikke andre restriktioner til ejerskab/ledelse end betingelsen om, at størstedelen af ledelsens arbejde skal udføres i advokatvirksomhedens navn. Det betyder, at man skal være ansat i advokatvirksomheden eller som ejer have advokatvirksomheden som sin arbejdsplads.

Det er ikke reguleret, hvilken del af kapitalen der skal ejes af advokater. Hele advokatvirksomheden kan således være ejet af virksomhedens sekretærer.

De etiske regler om tavshedspligt gælder kun direkte for advokater. De etiske regler fastslår dog, at advokaten skal sikre, at alle personer, der er beskæftiget med den juridiske tjeneste, retter sig efter reglerne om tavshedspligt. Dette sker ved underskrift af en fortrolighedserklæring. Straffelovens regulering af professionel tavshedspligt gælder kun for advokater (og andre nævnte professioner).

Reglerne om interessekonflikter antages også at gælde for andre professioner i advokatvirksomheden. Reglerne gælder direkte for en gruppe advokater, der blot deler kontor, og advokaterne skal derfor sikre, at reglerne om interessekonflikter også binder andre professioner inden for advokatvirksomheden.

Tilsynsmyndighederne har ikke myndighed over andre professioner end advokaterne. De øvrige professioner kan dog være under tilsyn af myndigheder inden for deres eget felt.

Disciplinærsystemet gælder kun for advokater.

Den Norske Advokatforening har den 10. oktober 2005 oplyst til Det Danske Advokatsamfund, at der i Norge på nuværende tidspunkt er to partnere i et advokatfirma, som ikke er advokater. Den ene er civiløkonom, og den anden er statsautoriseret revisor. Herudover var der tidligere en partner i et andet advokatfirma, som ikke var advokat. Bortset fra dette har der ikke været nogen partnere i norske advokatfirmaer, som ikke var advokater.

De norske regler om, at også andre end advokater kan eje en advokatvirksomhed, har således kun haft begrænset betydning.

3.4. Finland.

3.4.1. Disciplinær- og tilsynsordning.

I Finland må kun medlemmer af den finske Advokatforening anvende advokattitlen. Advokatforeningens styrelse fører tilsyn med advokaterne og træffer afgørelse om, hvorvidt en ansøger opfylder betingelserne for at blive advokat. Afslag på advokatbeskikkelse kan indbringes for domstolene. Tilsynsnævnet, hvis medlemmer udpeges af såvel Advokatforeningens centrale organ Delegationen som af justitsministeren, behandler klager over advokaters adfærd og salærer. Nævnets afgørelser vedrørende adfærdsklager kan indbringes for Hovrätten i Helsingfors. I salærklager afgiver nævnet alene vejledende udtalelser, hvorefter klageren kan indbringe sagen for dom-

stolene, såfremt advokaten ikke følger udtalelsen. Justitsministeriet kan indbringe sager for Tilsynsnævnet og kan endvidere indbringe kendelser fra Tilsynsnævnet for Hovrätten i Helsingfors.

3.4.2. Møderet for domstolene mv.

I Finland findes der ikke noget møderetsmonopol for advokater i civile sager, og retten kan ikke pålægge nogen at lade sig repræsentere af eller modtage bistand fra en advokat, men retten kan opfordre en part til at søge advokatbistand.

Juridisk bistand i en civil sag kan ydes enten af en advokat (dvs. en person, der er godkendt af det finske advokatsamfund) eller en anden person, der har bestået juridisk embedseksamen og derudover er fundet velegnet og ikke er under konkurs. Herudover kan beslægtede eller ægtefæller uden at have bestået en juridisk embedseksamen optræde som procesfuldmægtige i retten.

Andre kan imidlertid også i visse typer af sager optræde som procesfuldmægtige. Betingelserne herfor er, at den pågældende, udover at være myndig, er retskaffen/hæderlig og i øvrigt findes velegnet og ikke er under konkurs.

I disse tilfælde vedrører sagerne oftest f.eks. fogedsager eller småkravssager.

Herudover kan enhver myndig person som udgangspunkt vælge at repræsentere sig selv i retten.

Som hovedregel skal en part selv afholde omkostninger til advokatbistand. Oftest vil den tabende part blive pålagt sagsomkostninger, herunder omkostninger til modpartens advokat.

Personer med lav indtægt kan få omkostninger til juridisk bistand i en civil sag betalt helt eller delvist af det offentlige, uanset om bstanden er ydet af en offentlig ansat rådgiver eller af en privatansat advokat. Betingelsen er dog, at den pågældende har advokatbeskikkelse eller har bestået juridisk embedseksamen.

I 2003 offentliggjorde et udvalg nedsat af det finske justitsministerium en betænkning, der bl.a. skulle vurdere advokatvæsenets rolle i retssystemet, herunder de retssikkerhedsmæssige aspekter i relation til at andre end advokater i Finland kan repræsentere en part i civile retssager. Udvalget vurderede på den baggrund forskellige muligheder for at forbedre situationen.

Det blev bl.a. konkluderet i betænkningen, at borgerne af forskellige grunde i stigende grad har brug for sagkyndig bistand og af højere kvalitet end tidligere. Udvalget fandt, at sagkyndig bi-

stand har stor positiv betydning for retten, idet borgernes rettigheder i højere grad sikres, og hermed forbedres adgangen til domstolene. Juridisk bistand fandtes endvidere at spille en vigtig rolle for hele retssystemets funktion ved at effektivisere domstolenes arbejde og gøre dette mere fleksibelt, idet advokatens tilstedeværelse muliggør mere fleksible processer, hvor der bedre tages hensyn til de særlige forhold i den enkelte sag. Den største ulempe ved juridisk bistand blev vurderet at være øgede procesudgifter. Hidtil er dette problem søgt begrænset ved hjælp af offentlige retshjælpsordninger.

Udvalget fandt ikke, at de eksisterende lovmæssige krav til kvalifikationer i forbindelse med juridisk bistand og kontrol heraf i alle tilfælde har kunnet sikre bistandens kvalifikationer på den bedst mulige måde. Niveaue for den juridiske bistand har til tider vanskeliggjort domstolenes arbejde og svækket parternes retssikkerhed. Med henblik på at sikre borgerens retssikkerhed blev det især vurderet at være vigtigt, at bistanden er udført korrekt, at den er af høj kvalitet, og at den er fagligt etisk holdbar, hvilket ikke altid blev vurderet at være tilfældet.

Mangelfuld juridisk bistand blev ligeledes vurderet at svække borgernes tillid til retssystemet, idet befolkningen ikke nødvendigvis opfatter domstolene og advokaterne som adskilte institutioner, men identificerer advokaternes "fejltagelser" med rettens mislykkede indsats.

Udvalget fremkom med en række ideer til udvikling af retshjælpsordninger, der bevirker, at der i fremtiden – i takt med de stadig voksende krav – kan sikres viden, faglig ekspertise og et højt etisk niveau for juridisk bistand. I betænkningen anføres i den forbindelse følgende¹⁸:

"Kompetente advokater og højnelse af deres kvalifikationer kan også muliggøre udvikling af processen gennem lovgivning. Jo mere kompetent og fagligt kvalificeret bistand og jo højere faglig etik, desto mere fleksible procesregler er det muligt at udvikle. Som komitéen andetsteds vurderede, forudsætter bl.a. ændringer i sagernes karakter og det moderne borgersamfund mere fleksible procesregler (VI.4.5). Samtidig – i takt med udvikling af advokatstandens kompetence især i tvister og appelsager – kunne ansvaret for at afklare sagen og forberede domsforhandlingen i større udstrækning end på nuværende tidspunkt pålægges parternes advokater. Dette er allerede sket i mange lande. Målet kunne f.eks. være som i Danmark, hvor advokaterne har et betydeligt ansvar for at afklare sagen og forberede domsforhandlingen. På lang sigt kunne advokaternes øgede faglige kompetence skabe muligheder for at udvikle deres rolle ved appeldomstolene, så advokaterne ville stå for at fremlægge sagen for domstolen. Hvis ændringsforslagene vedrørende domstolenes sagsbehandling – som komitéen anser for tiltrængte – bliver gennemført (IX.3.), ville det også være nødvendigt."

¹⁸ Jf. side 10 i uddrag af dansk oversættelse af betænkning afgivet af komitéen for udvikling af domstolsvæsenet KB 2003:3.

Udvalget konkluderede således, at kravene til de faglige kvalifikationer til juridiske rådgivere bør strammes. Målet hermed er at sikre, at kun en faglig kyndig og fagligt etisk upåklagelig advokat, som arbejder under et uafhængigt og selvstændigt tilsyns- og kontrolorgan, kan føre en anden persons sag i retten.

Udvalget vurderede også nødvendigheden af advokattvang ved domstolene. Det blev i den forbindelse antaget, at advokattvang på den ene side betyder et forbud for parterne mod selv at føre alle eller visse sager, og på den anden side medfører en pligt til at indhente sagkyndig juridisk bistand fra en advokat.

Ved at indføre bistandstvang vil man opnå, at processkrifter udarbejdes på en sagkyndig og korrekt måde i de sager, der behandles af domstolene, hvilket blev vurderet af udvalget til at kunne effektivisere sagsbehandlingen og tillige forbedre parternes retsbeskyttelse i øvrigt.

På den anden side fandt udvalget, at mange forhold taler imod bistandstvang. For det første vil det være en meget betydningsfuld principiel ændring af den finske retsplejetradition og retten for enhver borger til at føre sine egne sager. Herunder anførte udvalget, at der trods den generelle kompleksitet af sagerne ved domstolene stadig behandles et stort antal sager ved domstolene, hvor borgerne klarer sig udmærket uden juridisk bistand. Eventuel tvang fandtes derfor at skulle afgrænses til kun at gælde bestemte typer sager.

Trods den nævnte principielle betydning af bistandstvang bemærkede udvalget dog, at en ændring muligvis ikke vil betyde en ændring i praksis, idet borgerne i stort omfang allerede benytter juridiske rådgivere i tvister og komplicerede sager. Udvalget påpegede, at man også kunne forestille sig, at borgerne i højere grad end tidligere opfordres af retten til at benytte rådgivere ved retten ved at argumentere med lavere procesudgifter.

På den anførte baggrund konkluderede udvalget, at der på nuværende tidspunkt ikke findes noget stort behov for almen bistandstvang ved domstolene. Der kan dog i fremtiden opstå behov for at drøfte spørgsmålet igen på baggrund af udviklingen i sagsbehandlingsformerne og den materielle ret, samt på baggrund af det pres, som den internationale udvikling påfører det nationale system. Udviklingen af domstolenes sagsbehandlingssystem kan også fremover få betydning for spørgsmålet. I den forbindelse blev det anført, at man ved fremtidige drøftelser bør fokusere på, hvad tvangen til at søge rådgivning betyder for parternes retssikkerhed på den ene side og på den anden side effektiviteten i domstolenes arbejde. Tvangen bør eventuelt også omfatte en effektiv mulig-

hed for at gribe ind i rådgivernes måde at udvælge sagerne til retten på og måden, hvorpå sagerne føres. Det bør f.eks. vurderes i forbindelse med fornyelse af en tidsbestemt beskikkelse, om rådgiveren/advokaten har misbrugt sit mandat. Dette vil endvidere medvirke til at højne kvaliteten af advokaternes arbejde.

Uanset der ikke blev vurderet behov for almen bistandsvang ved domstolene, fandt udvalget således, at der er grund til at afklare, om det til en vis grad vil være nødvendigt at udvide domstolenes muligheder for – efter egen vurdering – at udpege en rådgiver i flere typer af sager end tilfældet er efter den nugældende lovgivning.

3.4.2.1. Oplysninger fra dommerfuldmægtigforeningen i Finland.

I Finland kan andre end advokater møde i retten. Dette er dog ikke særlig udbredt. Andelen af sager, hvor andre end advokater repræsenterer en part, anslås til alene at være få procent. Disse sager giver typisk ikke anledning til større problemer, og i givet fald har retten mulighed for at bestemme over ”rättegångsombudet”. Det har været diskuteret, om rettens rolle i den forbindelse skal være mere aktiv.

3.4.2.2. Oplysninger fra dommerforeningen i Finland.

I Finland findes der ikke noget møderetsmonopol for advokater i retssager. Der stilles dog krav om gennemførelse af en juridisk embedseksamen for at kunne anvende betegnelsen advokat, hvilket svarer til de krav, der stilles til dommere. Personer, der har opnået advokatbeskikkelse i et andet EU-medlemsland, har ligeledes ret til at virke som advokat i Finland, og det er i sådanne tilfælde ikke en betingelse, at der er et egentligt ansættelsesforhold mellem advokaten og klienten.

I konkurs- og insolvenssager kan en offentlig ansat rådgiver optræde som advokat uden at have gennemført en juridisk embedseksamen.

Slægtninge i nedadstigende eller opadstigende linje kan ligeledes optræde som advokater på vegne af andre uden at have gennemført en juridisk kandidateksamen.

For offentligt ansatte embedsmænd og ansatte ved domstolene gælder der særlige begrænsninger i relation til at repræsentere andre i retten.

Alene enkeltpersoner kan opnå advokatbeskikkelse, dvs. sammenslutninger af advokater kan ikke få beskikkelse.

I Finland har der ofte været overvejelser om indførelse af møderetsmonopol for advokater, men disse har ikke hidtil medført politiske initiativer. Den finske advokatforening har støttet indførelse af møderetsmonopol for advokater, særligt i de højere retsinstanser.

Der er forskellige erfaringer med, at andre end advokater kan repræsentere parterne i retten. Særligt i de sager, hvor repræsentanten ikke har gennemført en juridisk kandidatuddannelse, har der været enkelte tilfælde af uheldige episoder. Sådanne tilfælde er dog sjældne.

Der findes ikke en opgørelse over antallet af sager, hvor en partsrepræsentant har været uddannet jurist, men ikke har opnået advokatbeskikkelse. Antallet af sådanne partsrepræsentanter varierer meget mellem de forskellige dele af landet og anslås skønsmæssigt til at udgøre ca. 10 % af alle sager.

Retten kan alene nægte en valgt partsrepræsentant at optræde i retten, hvis denne ikke opfylder de formelle betingelser nævnt ovenfor. Retten kan dermed ikke afvise en partsrepræsentant alene med den begrundelse, at denne skader sin klient, selvom sådanne tilfælde til tider opstår.

I civile sager kan retten ikke udpege en partsrepræsentant for parterne. I straffesager kan retten derimod udpege en offentlig forsvarer for den tiltalte, men ikke for andre. En offentlig forsvarer kan udpeges imod den tiltaltes vilje. De generelle kvalifikationskrav gælder også for den offentlige forsvarer. Det er overvejende advokater, der udpeges af retten som offentlige forsvarer, men retten kan vælge at udpege en anden kompetent og professionel partsrepræsentant som offentlig forsvarer. Der findes ingen oplysninger om forskellen mellem de to typer af partsrepræsentanter.

3.4.3. Regler om ejerskab af advokatvirksomheder.

Ifølge § 5 i lov om advokater kan advokatvirksomhed kun udøves med andre end advokater, hvis Advokatsamfundets bestyrelse meddeler tilladelse hertil ud fra en konkret vurdering. Udøvelse af advokatvirksomhed i et selskab med begrænset ansvar må kun ske efter tilladelse fra Advokatsamfundets bestyrelse og kun i overensstemmelse med de særlige betingelser, der er fastsat deri. Vedtægterne for et sådant selskab med begrænset ansvar må kun ændres, hvis en lignende tilladelse er opnået.

Andre end advokater (medlemmer af Advokatsamfundet) må ikke eje advokatvirksomhed. Bestyrelsen har igennem årene givet nogle tilladelser til ikke-advokater (jurister, der ikke er medlemmer af Advokatsamfundet) på betingelse af, at ikke-advokaten skal melde sig ind i Advokatsamfundet, så snart vedkommende opfylder betingelserne for at blive medlem. Der er få af disse sager, og de vedrører tilfælde, hvor ikke-advokaten vil blive medlem af advokatsamfundet inden for et par måneder. Der gives ikke tilladelse til andre professioner end dem, som har en juridisk kandidatgrad.

Reglerne vedrørende begrænsningen for MDP'er bygger på advokaternes kerneværdier – specielt advokaters uafhængighed.

I de særlige tilfælde, hvor en ikke-advokat har opnået tilladelse til at indtræde som ejer i en advokatvirksomhed, jf. ovenfor, har spørgsmålet om en fordeling af kapitalen mellem advokater og ikke-advokater ikke været diskuteret. Advokatsamfundet vil formentlig ikke tillade, at en ikke-advokat besidder mere end 50 % af kapitalen.

Kun advokater er forpligtede af de etiske regler. Hvis der i de ovennævnte undtagelsestilfælde er en aktionær, der ikke er advokat, er advokat-aktionæren også ansvarlig for ikke-advokatens handlinger. Den professionelle tavshedspligt gælder for begge.

Passive kapitalinvesteringer er ikke tilladt.

3.5. Island.

3.5.1. Disciplinær- og tilsynsordning.

Reglerne om advokater findes i lov nr. 77 af 15. juni 1998 om advokater.

Der er pligtmæssigt medlemskab af Det Islandske Advokatsamfund.

Advokatsamfundet fører tilsyn med, at advokaterne altid opfylder de lovbestemte kvalifikationskrav, der stilles for at blive advokat: Advokaten skal være myndig og så åndeligt habil, at han kan udøve advokatvirksomhed. Advokatens bo må ikke være under konkurs, og advokaten må ikke være idømt straf for en handling, som kan medføre fængsel i 4 måneder eller en strengere straf.

Advokatsamfundet fører også tilsyn med, at advokaterne opfylder lovbestemte vilkår for at drive advokatvirksomhed. Disse vilkår består i, at advokatens kontor skal være åbent for offentligheden, at advokaten har en gyldig ansvarsforsikring samt en særskilt konto for betroede midler, og at advokaten årligt indleverer en erklæring fra en autoriseret revisor om, at de betroede midler findes på kontoen.

Hvis en advokat ikke opfylder en eller flere af de lovbestemte betingelser, skal Advokatsamfundet indstille til justitsministeren, at hans advokatbevilling bortfalder.

Der er oprettet et selvstændigt klagenævn til at behandle klager over advokater. Klagenævnet skal i sin sagsbehandling følge forvaltningslovens regler. I nævnet sidder tre medlemmer og tre suppleanter. Medlemmerne er udpeget af justitsministeren, Advokatsamfundet og Højesteret. Nævnet behandler sager vedrørende salærtvister mellem klienten og advokaten samt klager over, at en advokat har tilsidesat sine pligter over for klienten i strid med loven eller regler om etik. Nævnet kan udtale kritik af advokatens arbejde, tildele ham en irettesættelse eller advarsel eller indstille til justitsministeren, at advokatens bevilling fratages tidsbegrænset eller for bestandigt. Nævnet modtager omkring 30 klager om året.

3.5.2. Regler om ejerskab af advokatvirksomheder.

Ved en ændring af lov om advokater, der trådte i kraft 1. november 2004, ophævedes en bestemmelse, der tillod andre end advokater at være partnere i advokatvirksomheder. Det er således ikke tilladt på Island, at andre end advokater er partnere i advokatfirmaer.

Baggrunden herfor er, at det bliver betragtet som værende imod lovens ånd om uafhængig juridisk rådgivning, at andre end advokater kan være partnere i advokatfirmaer.

3.6. England og Wales.

3.6.1. Møderet for domstolene mv.

I England og Wales udøves advokatvirksomhed fortrinsvis af en solicitor og en barrister.

En solicitor skal enten have en juridisk universitetsgrad eller en anden universitetsgrad suppleret med en juridisk tillægseksamen (The Graduate Diploma in Law – GDL). Herefter skal den pågældende bestå en praktisk eksamen (The Legal Practice Course – LPC), før den praktiske del af

uddannelsen kan påbegyndes. Den praktiske del af uddannelsen består af 2 års oplæring i et advokatfirma, der er autoriseret af det engelske advokatsamfund (The Law Society) som uddannelsessted.

En barrister skal ligeledes have en juridisk universitetsgrad eller en ikke-juridisk universitetsgrad suppleret med en GDL. Den pågældende skal herefter bestå en mere erhvervsrettet eksamen (The Bar Vocational Course – BVC) for at opnå optagelse i ”Inns of Court”. En barrister skal ligeledes gennemgå en to-årig praktisk uddannelse, der gennemføres hos en uddannet og autoriseret barrister.

En solicitor skal være medlem af det engelske advokatsamfund og følge dets regler, herunder tegne den nødvendige ansvarsforsikring. Der gælder tilsvarende regler for en barrister.

En solicitor er oftest ansat som intern advokat i en virksomhed, i centraladministrationen eller hos lokale myndigheder, og kan i forbindelse hermed repræsentere arbejdsgiveren i retten.

Efter engelsk lovgivning kan en barrister og en solicitor møde i retten i alle typer af sager.

Også visse organisationer, foreninger o.l. kan imidlertid opnå tilladelse til, evt. i særlige typer af sager eller for visse retsinstanser, at møde i retten. Som eksempel herpå kan nævnes the Institute of Legal Executives og the Chartered Institute of Patent Agents.

I to typer af sager kan andre personer end advokater tillige give møde i retten. Embedsmænd kan møde i retten i sager inden for deres ansættelsesområde, f.eks. i familieretlige eller fogedretlige sager. Endvidere kan enhver som udgangspunkt møde i de såkaldte ”småkravsager” i første instans, når parten selv er til stede. Retten kan i disse sager tillade enhver person at give møde i retten i første instans på vegne af parten, dog skal parten selv være til stede.

Enhver kan principielt få rettens tilladelse til at fremkomme med indlæg i retten. Efter praksis tillades dette dog for andre end advokater kun i særlige tilfælde. En tilsvarende ordning kendes i relation til de såkaldte ”McKenzie friends”, som er personer, der f.eks. yder en selvmøder bistand i retten, herunder evt. fremkommer med indlæg.

Solicitors Complaint Tribunal behandler klager over solicitors. Reglerne om behandling af klager ved Advokatnævnet er på en række punkter lig reglerne for behandling af klager ved Solicitors Complaint Tribunal. Der henvises nærmere til afsnit 6.3.5.6.

Den 15. december 2004 blev der på regeringens initiativ offentliggjort en rapport indeholdende en gennemgang af de retlige rammer for juridiske tjenesteydelser i England og Wales. Det foreslås bl.a. i rapporten, at der skal oprettes et nyt klagesystem, der i højere grad skal sætte forbrugers interesser i centrum. På den baggrund skal reguleringen af advokater fremover foregå under opsyn af et nyt "Legal Services Board", der i forbindelse med fastsættelse af regulering af markedet skal inddrage hensyn til "the public interest" og forbrugers hensyn i bred forstand. Endelig stilles der i rapporten forslag om, at der indføres alternative ejerskabsstrukturer. Se nærmere om det regeringsforslag, der er fremsat på grundlag heraf, i afsnit 3.6.2.

Som selvmøder betragtes enhver, der møder i "cost only proceedings" uden at være repræsenteret af en advokat. Dvs. en virksomhed eller en advokat, der ikke repræsenterer andre, vil i den forstand blive betegnet som selvmøder.

En person, der giver møde som "litigant friend" på vegne af en umyndig person, bliver endvidere betragtet som selvmøder.

Som nævnt ovenfor har en selvmøder som udgangspunkt ret til at modtage bistand fra en såkaldt "McKenzie friend". Det er parten, der skal godtgøre over for retten, hvorfor bistand fra en "McKenzie friend" er påkrævet, og det er rettens afgørelse, hvorvidt det ud fra retssikkerhedsmæssige hensyn skønnes hensigtsmæssigt, at den pågældende bistår parten. Parten skal som udgangspunkt selv være til stede i retten, når der er noget, der vedrører den pågældende.

Såvel en barrister som en solicitor kan som udgangspunkt frit indgå aftaler vedrørende salær. De pågældende advokatmyndigheder har dog udarbejdet standardtakster, som bliver fulgt i de fleste tilfælde. En selvmøder kan få dækket sine omkostninger til f.eks. ekspertbistand og øvrige udgifter i forbindelse med sagen, f.eks. rejseudgifter.

For advokater, der er ansat af en organisation, beregnes salæret ud fra, at vedkommende er ansat i en organisation. Fastsættelse af salær sker dog efter princippet om, at det ikke er billigere at bruge en husadvokat end at antage en advokat udefra. Derfor vil retten fastsætte salær for en person ansat af en organisation på baggrund af de almindelige principper for salærfastsættelse.

3.6.2. Overvejelser om ændring af det engelske klagesystem.

Som nævnt er advokatprofessionen i England og Wales opdelt i solicitors og barristers. Solicitors er organiserede i The Law Society of England and Wales, og barristers er organiserede i The General Council of the Bar of England and Wales. Andre typer af juridiske rådgivere er ligeledes

organiserede i lignende foreninger. Foreningerne regulerer på den ene side deres medlemmer og har stor indflydelse på, hvem der har ret til at tilbyde juridiske ydelser, som i medfør af lov kan udbydes i England og Wales. Området reguleres imidlertid også fra højere niveauer, som f.eks. The Secretary of State for Constitutional Affairs. Foreningerne varetager på den anden side også sine medlemmers interesser.

Der findes i England og Wales syv forskellige anerkendte juridiske professioner inklusiv solicitors og barristers. Disse syv professioner reguleres tilsammen af 13 forskellige organer.

Som led i en større reform af området for juridisk rådgivning har den engelske regering i en rapport fra oktober 2005 ("The Future of Legal Services: Putting Consumers First") foreslået, at systemet for behandlingen af klager over advokater m.fl. ændres. Reformen har til formål at imødekomme hensynet til beskyttelsen af forbrugerne i højere grad end tidligere.

Baggrunden for ændringen er bl.a., at forbrugerne ikke ses at have tillid til det nuværende system, hvor foreningerne behandler klager over sine egne medlemmer. Endvidere har der været problemer med, at klagesagsbehandlingen i nogle tilfælde har været uacceptabel lang (op til 2 år).

Planen går ud på bl.a. at nedsætte et Legal Services Board (LSB) og et Office for Legal Complaints (OLC).

LSB er et overordnet organ, som er uafhængigt af regeringen og udbyderne af juridiske ydelser. LSB kan godkende Front Line Regulators (FLR) til at udstede disciplinærregler for sine medlemmer, såfremt LSB har tillid til, at FLR'en vil regulere sine medlemmers forhold til fordel for forbrugerne. Som FLR kan godkendes de eksisterende professionelle organer (the Bar Council, the Law Society m.fl.), hvis de lever op til LSB's høje standard. En FLR skal bl.a. dokumentere en klar adskillelse af sine regelskabende og repræsentative funktioner, således at forbrugerne kan se, at en FLR ikke er drevet af medlemmernes interesser. LSB kan i sidste ende fratage en FLR sin autorisation.

LSB skal ledes af et råd/en bestyrelse. Dette råds størrelse skal fastlægges i medfør af lovgivningen til mellem 9 og 12 medlemmer. Medlemmerne skal have forskellige kompetencer. LSB skal have en formand, der skal bistås af en Chief Executive. Formanden for LSB-rådet skal være ikke-advokat ligesom flertallet af rådets medlemmer. Både formanden og medlemmerne udpeges af ministeren for forfatningsmæssige anliggender. Medlemmerne udpeges dog i samråd med formanden.

Den engelske regering vil nedsætte et klageorgan, OLC, som skal behandle forbrugerklager over juridiske ydelser. OLC vil gennem lovgivning have klart afgrænsede beføjelser. OLC kan behandle alle forbrugerklager over udbydere af juridiske ydelser, som er medlemmer af organer eller organisationer, som er reguleret af LSB. OLC er uafhængigt af regeringen og udbydere af juridiske ydelser. OLC skal undersøge alle klager og henvise alle forhold om uredelig adfærd til den relevante FLR, hvis beslutninger overvåges.

OLC skal ledes af et råd/en bestyrelse. Rådets formand skal være ikke-advokat ligesom flertallet af medlemmerne. Rådet skal bestå af 7-9 medlemmer. Der skal udpeges medlemmer med erfaring bl.a. inden for forbrugeranliggender, udbydelse af juridiske ydelser, klagesagsbehandling, den bredere rådgivningssektor, civil- eller strafferetlig procedure og domstolsvirksomhed, juridisk uddannelse og træning samt vedligeholdelse af professionelle standarder for personer, der udbyder juridiske ydelser. Formanden indstilles af LSB til udpegning af ministeren. Medlemmerne udpeges af LSB. LSB har beføjelse til at afsætte formanden (efter ministerens godkendelse) og medlemmer.

OLC-rådet skal udarbejde regler i relation til behandlingen af klager, således at der sikres en høj standard. OLC er beføjet til at kræve beviser forelagt rådet, herunder vidneførsel. OLC vil ligeledes være beføjet til at afvise sager, såfremt der er grund hertil. Dette kan f.eks. være tilfældet, hvor en klager ikke har klaget til advokaten selv indledningsvist, eller hvis klagen er grundløs. OLC er beføjet til at pålægge rådgiveren at beklage over for klageren, at omgøre arbejdet eller på anden måde ”reparere” fejl i den juridiske ydelse. OLC kan endvidere nedsætte rådgiverens krav på betaling, lade dette bortfalde eller træffe andre foranstaltninger, som OLC finder rimelige, herunder at ikende klager en erstatning. En sådan afgørelse om erstatning er eksigibel.

OLC-rådet udpeger personer, som kan afgøre individuelle klager. OLC er fuldstændig uafhængig i klagebehandlingen. OLC kan ikke delegere klagesagsbehandling til en FLR.

I tilfælde af brud på reglerne om god rådgivningsskik skal OLC anmode den pågældende FLR om at handle i sagen, såfremt det er OLC, der bliver bekendt med forholdet (f.eks. i forbindelse med en forbrugerklage). OLC kan kræve at blive informeret om de skridt, som FLR tager i sagen. OLC kan rapportere til LSB, hvis en FLR ikke varetager sin funktion tilfredsstillende. Dette vil f.eks. være tilfældet, hvor en FLR ikke vil forfølge en række mulige tilfælde af brud på reglerne om god rådgivningsskik.

Det er ikke muligt at klage over OLC's afgørelser, men de kan prøves ved domstolene. OLC skal tage stilling til, hvordan det bedst muligt offentliggøres, hvor mange klager der er indgivet over

de enkelte udbydere af juridiske rådgivningsydelser. OLC og FLR'erne skal endvidere have mulighed for at udveksle information. OLC skal udarbejde statistik over de indkomne klager samt en årsrapport, der inkluderer detaljer om OLC's arbejde.

Det foreslås, at OLC kan ikende erstatninger mv. op til £ 20.000. Denne grænse kan hæves ved lov.

Finansieringen af OLC skal ske gennem branchen for juridiske tjenester, således at ca. 30 % skal betales af branchen, mens ca. 70 % skal betales af de udbydere af juridiske tjenester, som der er indgivet klager imod.

3.6.3. Regler om ejerskab af advokatvirksomheder.

Advokater fra England og Wales kan ikke eje en advokatvirksomhed med andre end advokater, registrerede udenlandske advokater (som skal være fra en anerkendt, reguleret og uafhængig juridisk profession, som vil inkludere civilretsnotarer og tyske skatterådgivere) eller registrerede europæiske advokater.

Advokatvirksomheder, der ikke beskæftiger engelske advokater eller registrerede europæiske advokater (f.eks. udelukkende udenlandske advokatvirksomheder), har tilladelse til at drive advokatvirksomhed i England og Wales som MDP.

Baggrunden for begrænsningen er behovet for at beskytte advokaters uafhængighed. Advokaters uafhængighed anses for vigtig, ikke kun for klienter – som skal kunne være sikre på, at den rådgivning, vedkommende modtager fra en advokat, er upåvirket af alle andre betragtninger – men også for den offentlige interesse i, at juridiske professioner er uafhængige af regeringskontrol for at kunne sikre lovens regler. § 39 i den nu ophævede The Solicitors Act fra 1974 bestemte, at en advokat, der dækkede over en ukvalificeret person, skulle fratages sin bestalling. Denne regel blev ophævet i 1990 og efterlod det til the Law Society of England and Wales og General Council of the Bars' professionelle regler at regulere dette.

The Law Society of England and Wales er indstillet på at se på muligheden for at tillade MDP'er i en vis form, muligvis som advokatdominerede partnerskaber (LDP'er).

Forbuddet mod, at advokater indgår i MDP'er, er for nyligt blevet lempet, men kun for så vidt angår advokater, der indgår i MDP'er i udlandet, og kun til den grænse at disse er tilladte i det

land, hvor advokaten er etableret (f.eks. i Holland vil en advokat kunne indgå i et partnerskab med skatteadvokater, og i Tyskland vil en advokat kunne indgå i partnerskab med revisorer).

I den rapport, Sir David Clementi på opdrag af den britiske regering har afgivet i 2004, stilles bl.a. forslag om indførelse af alternative ejerskabsstrukturer. Sådanne Legal Disciplinary Practices (LDP) skal gøre det muligt, at advokater fra forskellige professioner – f.eks. solicitors og barristers – kan indgå partnerskaber og dermed arbejde på lige fod. Men også andre end advokater kan være en del af ledelsen eller ejerskabet, når blot disse personer kan bestå en ”fit to own”-test. Tanken med forslaget er, at sådanne nye ejerskabsstrukturer vil medføre ny kapital og innovation i den juridiske ydelse, så den bliver mere omkostningseffektiv og mere tilgængelig. Law Society hilser forslaget velkommen, mens the Bar Council har ytret betænkeligheder ved det.

3.7. Tyskland.

3.7.1. Møderet for domstolene mv.

I Tyskland er det kun advokater, der må udøve erhvervmæssig juridisk rådgivning samt repræsentere andre i retten. Derudover er det tilladt for pensions- og forsikringsrådgivere, fragtrevisorer og auktionsledere, retskyndige i udenlandsk ret samt inkassofirmaer at behandle særlige typer af sager. Visse professioner, f.eks. skatterådgivere og revisorer, kan også repræsentere deres klienter i visse sagstyper for de finansielle domstole, forudsat at dette arbejde er tæt knyttet til udførelsen af deres faglige opgaver. Ifølge den tyske lov om juridisk rådgivning er det tilladt for visse organisationer at yde juridisk rådgivning til deres medlemmer inden for rammerne af nøje definerede aktiviteter.

Erhvervmæssig juridisk rådgivning foreligger, når en advokat beskæftiger sig med selvstændig juridisk virksomhed af et vist omfang (”wer selbstständig und mit dem Ziel wiederholten Handelns tätig wird”). Ulønnede aktiviteter kan også være omfattet, såfremt de foretages med en vis hyppighed.

For at opnå beskikkelse som advokat i Tyskland skal betingelserne for at blive dommer efter den tyske dommerlov være opfyldt (den, der opfylder disse betingelser, kaldes ”Volljurist”). Dette kræver gennemførelse af en juridisk embedseksamen samt gennemførelse af en praktisk forberedelsestjeneste. Den praktiske forberedelsestjeneste varer to år og gennemføres ved ansættelse hos enten domstolene, offentlige myndigheder eller i et advokatfirma. Forberedelsestjenesten afsluttes med den anden juridiske embedseksamen.

Såfremt der ikke foreligger bestemte udelukkelsesgrunde (f.eks. insolvens eller uforenelighed med anden erhvervsaktivitet), kan man efter gennemførelsen af den anden juridiske embedseksamen få beskikkelse som advokat. Beskikkelsen meddeles af det regionale advokatråd og er betinget af, at der tegnes en ansvarsforsikring for udøvelsen af advokatvirksomheden.

Lov om europæiske advokaters virksomhed i Tyskland indeholder særlige regler for advokater fra andre EU-medlemsstater.

En advokat, der er ansat i en virksomhed, kaldes i Tyskland en ”syndikus”-advokat. Baggrunden herfor er, at en virksomhedsansat advokat betragtes som udøver af to typer af erhverv, nemlig udøver af erhvervet som juridisk rådgiver i virksomheden samt udøver af erhvervet som advokat for virksomheden (dobbelterhvervsteori).

Ifølge denne teori optræder ”syndikus”-advokaten alene som juridisk rådgiver – og altså ikke som advokat – når denne inden for rammerne af ansættelsesforholdet udøver juridisk rådgivning af virksomheden. Den pågældende må herefter alene repræsentere virksomheden for domstolene i de tilfælde, hvor der ikke kræves repræsentation af en advokat. I disse tilfælde optræder vedkommende således ikke som advokat, men som virksomhedens juridiske rådgiver. Det er i sådanne tilfælde således forbudt for den pågældende ansatte advokat at repræsentere virksomheden indenretligt.

Ved indenretlig repræsentation i civile sager skal der sondres mellem de sager, hvor der kræves repræsentation af advokater (”Anwaltsprozess”), og de sager, hvor parten selv kan møde for domstolen (”Parteiprozess”).

Ifølge den civile retsplejelov er repræsentation af en advokat påkrævet i alle sager for landsretten, ved de enkelte delstaters højeste domstole (”Oberlandesgericht”) og ved forbundsdomstolen (”Bundesgerichtshof”). Derudover er der advokattvang i ægteskabssager for byretten (”Amts-” eller ”Familiengericht”).

Sager med en værdi på op til 5.000 € anlægges i første instans ved byretten. I medfør af den civile retsplejelov kan parterne i byretssager lade sig repræsentere af enhver procesmyndig person.

For så vidt angår den erhvervsmæssige procesrepræsentation gælder dog den undtagelse hertil, at den part, der ikke selv møder for retten, alene må lade sig repræsentere af en ikke erhvervsmæssigt handlende person eller af en advokat i den mundtlige forhandling.

Der stilles krav i lovgivningen om, at der indhentes tilladelse til udøvelse af erhvervmæssig repræsentation af andre for domstolene, også ud over selve den indenretlige behandling af sagen. Hvis en af parterne i en sag lader sig repræsentere af en erhvervmæssigt handlede person, der ikke er advokat, handler repræsentanten i strid med loven, og vedkommende kan ved kendelse udelukkes fra den videre procesførelse. De facto eksisterer der derfor også for sager i byretten et vidtgående møderetsmonopol for advokater. Der gælder samme regler for en rådgiver, som ikke repræsenterer parten, men alene ledsager parten under behandlingen af sagen.

Den tyske lov om juridisk rådgivning forventes at gennemgå omfattende ændringer inden sommeren 2006. Det tyske forbundsjustitsministerium har i den forbindelse fremlagt et diskussionsoplæg til lov om ny ordning af juridisk rådgivningsret.

Det centrale i oplægget er et forslag om en ny lov om juridiske tjenesteydelser (Rechtsdienstleistungsgesetz, RDG). Erhvervmæssighedsbegrebet foreslås bl.a. opgivet, og i stedet skal der i fremtiden sondres mellem lønnede og ulønnede juridiske tjenesteydelser.

Udenretlig ulønnet juridisk rådgivning mv. skal fremover tillades. Ved ulønnet juridisk rådgivning og repræsentation uden for familie- og vennekredsen, dvs. specielt igennem velgørenhedsorganisationer, skal der stilles krav om, at de juridiske tjenesteydelser kan ydes af en såkaldt "Volljurist", eller under dennes vejledning og opsyn. En advokat behøver således ikke at deltage.

Også reglerne om procesrepræsentation skal tilpasses. Der foreslås dog ingen ændringer for så vidt angår reglerne om advokattvang i civile sager. I sager, hvor parten selv kan møde for domstolen ("Parteiprozess"), vil det blive vurderet, i hvilket omfang ulønnede personer fremover skal kunne agere som repræsentant for parten i større omfang end hidtil.

3.7.2. Regler om ejerskab af advokatvirksomheder.

Partnerskab kan, jf. § 59e, stk. I, i den tyske Bundesrechtsanwaltsordnung (BRAO), oprettes mellem medlemmer af det tyske advokatsamfund og medlemmer af foreningen for patentadvokater (Patentanwälten), med skatterådgivere (Steuerberater), skatterepræsentanter (Steuerbevollmächtigte), revisorer og statsautoriserede revisorer for sammen at kunne praktisere deres erhverv inden for rammen af deres egne professionelle rettigheder.

Patentadvokater, skatterådgivere, skatterepræsentanter, statsautoriserede revisorer samt registrerede revisorer kan være partnere i advokatvirksomheder, jf. § 59 e, stk. I, 1 og § 59a, stk. I, 1, III.

Ifølge § 59 a, stk. III, 2, er tværfaglige partnerskaber også tilladte med de ovennævnte professioner fra andre lande, så længe professionen er tilsvarende den tyske i forhold til uddannelse og professionelle rettigheder. Hovedkriterierne for muligheden for disse udenlandske professioners indtræden i partnerskaber i Tyskland er adgangen til vidnefordele (dvs. vidneudelukkelse og vidnefritagelse), beskyttelse mod beslaglæggelse og konfiskation af sager og optegnelser samt ligheden mellem de professionelle betingelser vedrørende etablering og beføjelser med den tilsvarende tyske profession. F.eks. vil en hollandsk revisor ikke kunne indgå i et partnerskab med advokater i Tyskland, da han ikke nyder særlige privilegier i relation til vidnepligten. Partnerne skal være aktivt engagerede i advokatvirksomhedens professionelle virke.

Baggrunden for begrænsningerne for hvem, der kan være partner i en advokatvirksomhed, er det forhold, at alle de oven for nævnte professioner er bundet af de samme eller lignende etiske regler om tavshedspligt og interessekonflikter.

Advokater skal eje størstedelen af aktierne og stemmerne i advokatvirksomheden, jf. § 59e, stk. III. Baggrunden for dette er at bevare den bestemmende indflydelse hos advokaterne.

En advokat er forpligtet til at være medlem af det regionale advokatsamfund for at virke under advokattitlen (Rechtsanwalt).

Ethvert medlem af et tværprofessionelt partnerskab er bundet af sine egne etiske regler. Hvis der er forskel mellem de etiske regler, gælder den strengeste regel, så længe at reglerne generelt passer til alle medlemmer af partnerskabet, og forskellen kun angår rækkevidden af forpligtelser. Som forklaret ovenfor, kan kun medlemmer af professioner, der har etiske regler, der er tilsvarende advokaters, indgå i partnerskaber med advokater.

Alle professioner, der kan indgå i partnerskaber med advokater, har på lige vis fået tildelt vidnefordele (dvs. vidneudelukkelse og vidnefritagelse) og er undtaget fra beslaglæggelse og konfiskation i den tyske strafferetsplejelov. Alle professioner er selvregulerede og organiserede i professionelle organer med disciplinære kræfter. Medlemskab er obligatorisk.

En statsautoriseret revisor skal udføre sit erhverv uafhængigt, samvittighedsfuldt, med diskretion, selvstyrende og på upartisk måde. Den pågældende skal give afkald på enhver aktivitet, der er

uforenelig med vedkommendes profession eller professions rygte, jf. § 43, stk. I og II Wirtschaftsprüferordnung (WPO, Accountants' Act)¹⁹.

En skattekonsulent og en skatterepresentant skal udføre sit erhverv uafhængigt, selvstyrende, samvittighedsfuldt, med diskretion... Den pågældende skal give afkald på enhver aktivitet, der er uforenelig med vedkommendes profession eller professions rygte, jf. § 57, stk. I og II Steuerberatergesetz (StBerG)²⁰.

En patentadvokat må ikke indtræde i nogen forpligtelse, som kan være til fare for vedkommendes professionelle uafhængighed, jf. § 39a Patentanwaltsordnung (Patent Attorneys' Act)²¹.

Patentadvokaten har tavshedspligt. Den pågældende må ikke arbejde for modstridende interesser.

Passive kapitalinvesteringer i advokatvirksomheder er ikke tilladte.

3.8. Frankrig.

3.8.1. Møderet for domstolene mv.

Advokater er i Frankrig opdelt i to grupper, nemlig "avoué" og "avocat". En "avoué" varetager sagens forberedelse, mens en "avocat" varetager domsforhandlingen. Ved en forenkling af procesreglerne i 1971 blev reglerne ændret, således at opdelingen i de to grupper fortsat findes ved appelretterne, men ikke længere ved førsteinstanssager. Det er obligatorisk at anvende en "avoué" i de fleste sager ved appelretterne.

Det er en betingelse for at kunne virke under advokattitlen (avocat), at man er medlem af et nationalt advokatsamfund.

Betingelserne for at udøve advokatvirksomhed i Frankrig er lovreguleret. Det er bl.a. en betingelse, at den pågældende har bestået en juridisk embedseksamen eller en tilsvarende eksamen, samt bestået en optagelsesprøve ved et af de regionale erhvervsuddannelsescentre i Frankrig.

Tidligere var det et krav for at opnå advokatbeskikkelse, at man havde gennemført en teoretisk og praktisk uddannelse af et års varighed ved et af de regionale erhvervsuddannelsescentre. Herud-

¹⁹ Kan findes på tysk på <http://bundesrecht.juris.de/bundesrecht/wipro/index.html>

²⁰ Kan findes på tysk på <http://bundesrecht.juris.de/bundesrecht/stberg/index.html>

²¹ Kan findes på tysk på <http://bundesrecht.juris.de/bundesrecht/patanwo/index.html>

over blev der stillet krav om gennemførelse af en to-årig praktikperiode, der – udover uddannelsen på erhvervsuddannelsescentret – omfattede overværelse af retsmøder. Endelig blev der stillet krav om et års ansættelse hos en advokat.

Først efter afslutningen af praktikopholdet kunne ansøgeren søge om optagelse som advokat ved den af ansøgeren ønskede ret.

Ved en ændring af reglerne med virkning fra den 1. september 2005 er praktikperioden blevet forlænget fra tolv til atten måneder og omfatter nu følgende 3 moduler:

- undervisning i advokatens arbejdsvilkår, advokatetik og praktiske forhold i forbindelse med erhvervets udøvelse,
- udfærdigelse af et individuelt pædagogisk projekt, og
- gennemførelse af et praktikophold hos en advokat.

Ansøgeren kan allerede efter gennemført uddannelse ved det regionale erhvervsuddannelsescenter søge optagelse som advokat ved den ønskede ret, dvs. inden gennemførelsen af praktikopholdet.

Der stilles ikke krav om autorisation for at udøve advokatvirksomhed, men det er en betingelse, at den pågældende har ansøgt og er blevet godkendt ved den ret, hvor advokatvirksomheden skal udøves. Advokatrådet fører kontrol med, om en ansøger opfylder betingelserne.

Der stilles endvidere krav om ansvarsforsikring ved udøvelse af advokatvirksomhed. Der skal således være tegnet enten en personlig eller en kollektiv advokatansvarsforsikring. Dækningsgrænsen for en advokat er minimum 305.000 € om året, og en eventuel selvrisiko må ikke være større end 3.050 €. En eventuel selvrisiko må ikke gøres gældende overfor en skadelidt.

En advokat, der er ansat i en forening, kan ikke samtidig være godkendt ved en ret. En advokat, der er ansat i en forening, der ikke udøver advokatvirksomhed, kan derfor ikke udføre retssager for foreningens medlemmer inden for foreningens interesseområde.

Advokaterhvervet er i øvrigt uforeneligt med udøvelsen af alle andre erhverv, medmindre andet udtrykkeligt fremgår af lovgivningen.

Alene advokater kan som udgangspunkt bistå eller repræsentere parter, føre sager og procedere ved retsinstanter. Ved appelretterne er det endvidere en betingelse, at advokaten er "avoué".

Ved bistand menes, at parten møder personligt, men ledsaget af en advokat, der kan have deltaget i forudgående undersøgelsesforanstaltninger. Ved repræsentation menes, at advokaten optræder på vegne af parten og herunder procederer for parten. I forbindelse med repræsentation vil der nødvendigvis blive udøvet bistand.

Ved civile og administrative domstole vil advokaten som udgangspunkt repræsentere en part, mens advokaten i straffesager som hovedregel alene yder bistand, idet der i sådanne sager normalt stilles krav om, at den tiltalte møder personligt.

Som nævnt har advokater eneret til at yde bistand og repræsentere andre i retten. Der findes dog en række lovregulerede undtagelser hertil.

Ved handelsretten kan enhver fuldmagtshaver repræsentere en part, ligesom en part ved mindre førsteinstanssager kan lade sig repræsentere af en ægtefælle eller et familiemedlem i direkte linie eller af en slægtning i sidelinie til og med tredje led, eller af en person, der er ansat i partens virksomhed. Offentlige myndigheder kan lade sig bistå af en embedsmand med fuldmagt hertil.

Ved Arbejdsretten kan en part lade sig bistå af en person ansat i samme branche eller af en fagforeningsrepræsentant. I sådanne sager er det et krav, at parten møder personligt, idet partsrepræsentanten også i sådanne sager alene må yde bistand.

I visse sager vedrørende landbrugslejemaal kan en part lade sig bistå af en retsfunktionær, et familiemedlem eller et medlem af en landbrugsorganisation. I sådanne sager er det ligeledes et krav, at parten møder personligt, idet partsrepræsentanten alene må yde bistand.

Ved kassationsretten og forvaltningsdomstolen har visse advokater eneret til at repræsentere parterne i de tilfælde, hvor der stilles krav om advokatrepræsentation.

I forbindelse med andre voldgiftssager end arbejdsretlige har advokater ikke eneret til at repræsentere parterne, idet parterne her kan lade sig repræsentere ved enhver fuldmagtshaver efter eget valg.

Advokater har ikke eneret til at yde juridisk rådgivning eller til at yde bistand i forbindelse med indgåelse/oprettelse af privatretlige aftaler. Sådanne opgaver kan ligeledes udføres af f.eks. en

notar, en bobestyrer, en kurator samt andre erhverv betinget af f.eks. autorisation eller uddannelse.

Retten kan påse, at personer, der ikke er advokater, og som bistår eller repræsenterer andre i retten i det ovenfor beskrevne omfang, har den fornødne fuldmagt hertil.

De såkaldte "avoués" ved appelretterne er ministerielle embedsmænd, der har gennemført en juridisk embedseksamen eller en tilsvarende eksamen, og som har gennemført en 2-årig praktikperiode og herudover har bestået en særlig prøve. Herefter kan den pågældende opnå beskikkelse som "avoué" efter indstilling fra et særligt indstillingsudvalg eller efter indstilling fra det såkaldte "nationale kammer" eller fra kammeret for det pågældende advokatselskab. Advokater med titlen "avoué" er opdelt i forskellige såkaldte "foreninger" ("compagnies") ved de 28 appelretter i de større byer.

Advokater ved forvaltningsdomstolen og kassationsretten er ligeledes ministerielle embedsmænd, der skal have bestået en juridisk embedseksamen eller tilsvarende eksamen. Disse skal endvidere have opnået advokatbeskikkelse og yderligere i mindst ét år have været godkendt af en ret til at udøve advokatvirksomhed. Uddannelsen varer 3 år, og herefter er det et krav, at den pågældende består en særlig eksamen for advokater ved forvaltningsdomstolen og kassationsretten. Efterfølgende kan der ske beskikkelse efter indstilling fra et særligt udvalg vedrørende beskikkelse eller efter indstilling fra advokatsammenslutningen ved forvaltningsdomstolen og kassationsretten, statsadvokaten og kassationsrettens 1. præsident samt efter indstilling fra forvaltningsdomstolens vicepræsident. Der kan anlægges civilt søgsmål mod advokater ved forvaltningsdomstolen og kassationsdomstolen for ansvar pådraget i forbindelse med udøvelsen af erhvervet.

Salær for advokaters konsultation, bistand, rådgivning, udfærdigelse af dokumenter og bistand i forbindelse med udførelsen af retssager fastsættes efter aftale med klienten. Hvis der ikke er indgået en aftale mellem advokaten og dennes klient, fastsættes salæret i henhold til praksis og sagens karakter, herunder omfanget af afholdte udgifter mv. Salæret må ikke afhænge af sagens udfald. Der kan dog indgås aftale om evt. supplerende salær afhængig af det opnåede resultat.

For så vidt angår salærberegning til de såkaldte "avoués" ved appelretterne er salæret afhængig af sagens størrelse. Størrelsen af salæret kan enten afhænge af, hvor langt sagen er nået, når advokaten afslutter sit arbejde, eller af særlige forhold i forbindelse med procesførelsen. Salæret kan ligeledes beregnes for udført konsultation, der ikke efterfølges af en retssag, eller for anden form for bistand, der er udtrykkeligt aftalt med klienten. Der kan herudover alene beregnes takstmæssig fastsat salær.

Modsat "avoués" ved appelretterne er advokater ved forvaltningsdomstolen og kassationsretten ikke underlagt faste takster for salærberegning.

Bistand fra en anden ansat i samme branche, en arbejdsgiver eller en fagforeningsrepræsentant ved voldgiftsretten er gratis for parten.

Der er ingen aktuelle overvejelser om lovgivningsmæssige ændringer på området.

3.9. Holland.

3.9.1. Regler om ejerskab af advokatvirksomheder.

I Holland er der overordnet set to lovlige typer advokatvirksomhed: partnerskaber (maatschappen) og juridiske personer (legal persons/limiteds).

Partnerskaber er reguleret i statuten om (multidisciplinære) partnerskaber.²² Advokater kan kun indgå i partnerskaber med anerkendte (juridiske) professioner: notarer og skatterådgivere (fiscalists²³).

Ejerskab og drift af juridiske personer er reguleret af statuten om virksomhed i form af juridiske personer (praktijkvennootschappen). Kun advokater, der praktiserer i virksomheden eller andre professioner, som arbejder i virksomheden, og med hvem samarbejde er anerkendt – notarer og skatterådgivere – kan være aktionærer/anpartshavere og/eller ledere.

Baggrunden for denne begrænsning er beskyttelse af advokatens uafhængighed i offentlighedens interesse.

I den juridiske person kan maksimalt 10 % af anparterne besiddes af ansatte.

De etiske regler gælder kun for advokater. Notarer og skatterådgivere har deres egne etiske regler, når de fungerer som partnere i advokatvirksomheder.

²² Engelsk oversættelse af visse hollandske regler kan findes på www.advocatenorde.nl

²³ En "fiscalist" er en skatterådgiver (fiscal jurist). Det kan være en advokat, men er det ikke nødvendigvis.

Advokater og notarer har deres egne regler inden for tavshedspligt, interessekonflikt, tilsyn og disciplinærsystem. Skatterådgivere har egne regler inden for tavshedspligt (de kan indkaldes til at vidne i retten), interessekonflikt og disciplinærsystem.

Investering af passiv kapital er ikke tilladt i advokatvirksomheder i form af juridiske personer.

3.10. Sammenfatning af fremmed ret.

3.10.1. Betingelser for at opnå advokatbeskikkelse.

Der stilles i samtlige de adspurgte lande varierende – men dog ret vidtgående – krav for at opnå advokatbeskikkelse, herunder i relation til uddannelse, autorisation og ansvarsforsikring. I samtlige lande stilles der således krav om gennemførelse af juridisk embedseksamen samt gennemførelse af en praktisk uddannelse.

Advokatbeskikkelse meddeles af de enkelte landes advokatsamfund mv., idet medlemskab bl.a. er forbundet med pligt til at tegne ansvarsforsikring for udøvelsen af advokatvirksomheden. De pågældende advokatsamfund mv. udøver endvidere i et vist omfang kontrol med advokaterne og fastsætter herunder vedtægter o.l. for udøvelsen af advokatvirksomheden. De pågældende advokatsamfund har endvidere i varierende omfang disciplinære beføjelser i relation til advokaters virksomhed. Dette gælder dog alene i begrænset omfang i Finland. I Finland har man i øvrigt overvejet, hvorvidt kvalifikationskravene til advokater generelt bør strammes, samt at udbygge kontrollen med advokaters virksomhed.

3.10.2. Regler om møderetsmonopol.

I samtlige adspurgte lande er det (dog i vekslende udstrækning) tilladt for parten at optræde som ”selvmøder” for domstolene, dvs. borgeren kan vælge ikke at lade sig repræsentere af en advokat eller en anden.

I Finland og Sverige er det tilladt andre end advokater at repræsentere parter i civile sager ved domstolene. Der er således fri møderet, og i princippet kan alle uanset profession repræsentere en anden ved domstolene.

I de øvrige lande har advokater møderetsmonopol for domstolene. Der er dog ikke i alle tilfælde tale om et fuldstændigt møderetsmonopol for advokater i samtlige typer af sager eller for alle in-

stanser. F.eks. er det i England og Wales, Tyskland og Norge under visse betingelser tilladt andre end advokater at repræsentere en part for domstolene i bl.a. inkassosager/småkravsager. Også i Frankrig fraviges princippet om advokaters møderetsmonopol i en række sagstyper.

I England og Wales kan enhver endvidere principielt opnå rettens tilladelse til at fremkomme med indlæg i retten på vegne af en anden. I Tyskland har visse typer rådgivere, f.eks. pensionsrådgivere, der ikke er advokater, mulighed for at optræde i retten i særlige typer af sager.

I Tyskland er der som udgangspunkt advokattvang i landsretssager, mens det modsatte ikke er tilfældet for så vidt angår byretssager. I praksis eksisterer der dog også i byretssager et vidtgående møderetsmonopol for advokater.

3.10.3. Aktuelle overvejelser om ændring af reglerne.

I de fleste af de adspurgte lande er der aktuelle overvejelser om ændringer af reglerne på området for udøvelse af juridisk virksomhed. Disse overvejelser er dog af meget forskelligt indhold. I Tyskland overvejes det f.eks. at udvide adgangen til at udøve udenretslig juridisk virksomhed. Der forventes dog ingen ændringer for så vidt angår reglerne om advokattvang i civile sager. I Finland er der fundet grundlag for at afklare, om domstolenes muligheder for i en konkret sag at pålægge en part at lade sig repræsentere af en advokat bør udvides. Endelig overvejer Norge i øjeblikket forslag om tiltag, som kan forbedre konkurrencen på markedet for advokatydelse, eller som på anden måde kan lette adgangen for privatpersoner og mindre erhvervsdrivende til at modtage advokatydelse.

3.10.4. Andre oplysninger.

I flere af de adspurgte lande følger advokater standardtakster ved fastsættelse af salær i civile sager. I disse lande beregnes salæret ens for såvel advokater som ansatte advokater og organisationsansatte advokater.

I Norge er det muligt at beholde sin advokatbeskikkelse ved ansættelse i en forening, interesseorganisation mv. under visse betingelser, herunder at den ydede bistand i det væsentlige ydes til medlemmer mv. Også i England og Wales er det muligt for advokaten at beholde sin advokatbeskikkelse ved ansættelse i en forening mv.

I Sverige og Finland, hvor der ikke er møderetsmonopol for advokater, behandles hovedparten af tvister og retssager dog i praksis af advokater. Der findes ikke i Finland og Sverige regler om, at retten kan pålægge nogen at lade sig repræsentere af eller modtage bistand fra en advokat, men retten kan opfordre en part til at søge advokatbistand. I Finland har retten i givet fald mulighed for at bestemme over ”rättegångsombudet”.

3.10.5. Regler om ejerskab af advokatvirksomheder.

Gennemgangen ovenfor af retsgrundlaget i de nævnte lande viser, at der kun er begrænset mulighed for, at andre professioner end advokater kan være medejere af advokatvirksomheder.

På Island kan kun advokater være medejere af advokatvirksomheder.

I England og Wales, Finland og Sverige kan som udgangspunkt kun advokater være medejere af advokatvirksomheder. I England og Wales gælder dette dog ikke for advokatvirksomheder, der ikke beskæftiger engelske eller registrerede europæiske advokater. I Finland og Sverige kan Advokatsamfundet give dispensation, således at andre end advokater kan være medejere af advokatvirksomheder, hvilket i Finland er sket meget sjældent og kun til jurister, der inden for et par måneder ville blive medlemmer af Advokatsamfundet. I Sverige er sådan en tilladelse så vidt vides ikke blevet givet.

I Norge, Holland og Tyskland består en mulighed for, at ansatte, der ikke er advokater, kan være medejere af advokatvirksomheder. I Holland er dette dog begrænset til professioner, med hvem samarbejde med advokater er anerkendt (notarer og skatteeksperter). Disse ansatte kan maksimalt besidde 10 % af anparterne. I Tyskland er det patentadvokater, skatterådgivere, skatterepresentanter, statsautoriserede revisorer samt registrerede revisorer, der udover advokater kan være medejere af advokatvirksomheder. Disse professioner er imidlertid bundet af de samme eller lignende etiske regler som advokater og har tilsvarende vidnefordele (dvs. vidneudelukkelse og vidnefritagelse) og er beskyttet imod beslaglæggelse og konfiskation i lov om strafferetsplejen. Advokaterne skal eje størstedelen af aktierne og stemmerne i advokatvirksomheden.

Passiv investering ses ikke at være tilladt i nogen af landene.

Er der således i de pågældende lande åbnet op for fremmed ejerskab, omfatter dette alene ansatte i advokatvirksomheden, og kun således – bortset fra i Norge – at advokaterne altid besidder aktiemajoriteten i advokatvirksomheden.

Kapitel 4. Andre lovregulerede liberale erhverv.

4.1. Indledning.

Advokatprofessionen tilhører kredsen af liberale erhverv. Udøvere af liberale erhverv præsterer personligt prægede tjenesteydelser med et betydeligt informationselement baseret på en særlig faglig kompetence. Traditionelt har liberale erhverv været undergivet en regulering – fastsat ved lov eller på foreningsretligt grundlag – der har sikret en høj grad af selvstændighed, professionalisme og uafhængighed for den liberale erhvervsudøvende. I denne regulering finder man ofte særlige pligter og klageordninger etableret på frivilligt grundlag (selvregulering) samt forbud mod fremmed ejerdominans.

Som nævnt i kapitel 3 tillader både Norge, Holland og Tyskland ansatte, der ikke er advokater, at være medejere af advokatvirksomheder. I f.eks. Tyskland kan patentadvokater, skatterådgivere, skatterepræsentanter, statsautoriserede revisorer samt registrerede revisorer således være medejere af advokatvirksomheder. Disse professioner er imidlertid bundet af de samme eller lignende etiske regler som advokater og har tilsvarende vidnefordele (dvs. vidneudelukkelse og vidnefritagelse) og er beskyttet imod beslaglæggelse og konfiskation i lov om strafferetsplejen. Alle professionerne er endvidere selvregulerede og organiserede i professionelle organer med disciplinære organer. Medlemskab er obligatorisk.

I Danmark findes der ikke en regulering af disse erhverv, der svarer til den, der gælder for advokater. For så vidt angår revisorer er det således alene revision og erklæringsafgivelse, dvs. revisors kerneydelser, som er reguleret i revisorloven.

Ifølge retsplejelovens § 170, stk. 1, må vidneforklaring ikke afkræves præster i folkekirken eller andre trossamfund, læger, forsvarere og advokater om det, som er kommet til deres kundskab ved udøvelsen af deres virksomhed. En sådan forklaring kan kun gives med tilladelse fra den, som har krav på hemmeligholdelse. Ifølge stk. 2 kan retten dog pålægge læger og advokater, bortset fra forsvarere i straffesager, at afgive vidneforklaring, når forklaringen anses for at være af afgørende betydning for sagens udfald, og sagens beskaffenhed og dens betydning for vedkommende part eller samfundet findes at berettige til, at forklaring afkræves. Sådant pålæg kan i borgerlige sager ikke udstrækkes til, hvad en advokat har erfaret i en retssag, som har været betroet ham til udførelse, eller hvori hans råd har været søgt.

Advokater har således – sammen med enkelte andre opregnede professioner – en særlig status i forhold til reglerne om vidnefritagelse. Forsvarsadvokater har en helt særlig status i og med, at de aldrig kan pålægges at afgive vidneforklaring.

I modsætning til i Tyskland, hvor reguleringen af advokater og de øvrige professioner, der kan være medejere af advokatvirksomheder, således er ens, er der ikke en tilsvarende overensstemmelse mellem reguleringen af advokater og de øvrige professioner, der kunne have interesse i at være medejere af advokatvirksomheder. Det er således vanskeligt direkte at sammenligne de danske regler om ejerskab af advokatvirksomheder med f.eks. de tyske.

4.2. Revisorer.

Titlen ”revisor” er ikke beskyttet. Det er dog kun personer, der har beskikkelse som statsautoriseret revisor, samt statsautoriserede revisionsvirksomheder, der må benytte betegnelsen ”statsautoriseret revisor” eller sammensætninger hermed. Tilsvarende må kun personer, der har beskikkelse som registreret revisor, samt registrerede revisionsvirksomheder benytte betegnelsen ”registreret revisor” eller sammensætninger hermed. Det er ikke tilladt at benytte danske eller udenlandske betegnelser, der er egnet til forveksling hermed.

Statsautoriserede og registrerede revisorer beskikkes af Erhvervs- og Selskabsstyrelsen og er underlagt reguleringen i lov om statsautoriserede og registrerede revisorer.²⁴ Loven finder anvendelse ved revisors revision af regnskaber mv. og supplerende beretninger samt ved revisors afgivelse af erklæringer og rapporter, der i øvrigt kræves i henhold til lovgivningen eller ikke udelukkende er bestemt til hvervgiverens eget brug (disse opgaver betegnes herefter ”revisors kerneydelser”). Disse opgaver må alene udføres af revisorer i statsautoriserede eller registrerede revisionsvirksomheder.

Loven finder kun anvendelse ved revisors udøvelse af sine kerneydelser. Revisors virke herudover er ikke reguleret af loven. Gennemgangen nedenfor af reglerne for de statsautoriserede og registrerede revisorer vedrører således alene revisors udøvelse af sine kerneydelser.

Revisorer er i forbindelse med udøvelsen af deres kerneydelser undergivet tilsyn af Revisortilsynet, som er nedsat af Erhvervs- og Selskabsstyrelsen. Revisortilsynet forestår den neden for nævnte kvalitetskontrol af revisorerne udførelse af deres opgaver, og Revisortilsynet kan af egen

²⁴ Lov nr. 302 af 30. april 2003 med senere ændringer.

drift indbringe sager for Disciplinærnævnet, jf. nedenfor. Afgørelser truffet af Revisortilsynet kan ikke indbringes for højere administrativ myndighed, men kan indbringes for domstolene.

Revisortilsynet består af en formand samt af 8 andre medlemmer. 2 medlemmer skal være statsautoriserede revisorer, 2 skal være registrerede revisorer og 4 skal være repræsentanter for regnskabsbrugerne. Hverken formanden eller repræsentanterne for regnskabsbrugerne må være ansat hos eller drive revisorvirksomhed sammen med statsautoriserede eller registrerede revisorer. Såvel formanden som medlemmerne udpeges af Erhvervs- og Selskabsstyrelsen.

Revisorer har pligt til at underkaste sig kvalitetskontrol vedrørende udførelsen af og uafhængigheden i forbindelse med deres kerneydelser. Opgaverne skal udføres med omhu, nøjagtighed og den hurtighed, som deres beskaffenhed tillader, samt i overensstemmelse med god revisorskik.

Revisor er offentlighedens tillidsrepræsentant under udførelse af de i loven omhandlede opgaver. En revisor må ikke udføre opgaverne, når der foreligger omstændigheder, der er egnet til at vække tvivl hos en velinformeret tredjemand om revisors uafhængighed.

En revisor må således være uafhængig af klienten for at kunne udfylde sin rolle som kontrollant og offentlighedens tillidsrepræsentant. En advokat skal derimod være uafhængig af alle andre – herunder statsmagten – end klienten. Der er således tale om to forskellige – og uforenelige – uafhængighedsbegreber.

For revisorer gælder ingen regler om pligtsmæssigt medlemskab af nogen forening eller sammenslutning. Er en revisor ikke medlem af en forening eller sammenslutning, vil vedkommende ikke være underlagt etiske regler fastsat af revisororganisationerne.

Ejerforholdene i revisionsaktieselskaber, revisionsanpartsselskaber og revisionspartnerselskaber er reguleret i § 12, stk. 3, i lov om statsautoriserede og registrerede revisorer. Efter loven skal majoriteten af aktie-, anparts- eller indskudskapitalen i selskabet ejes af registrerede revisorer eller revisionsvirksomheder, der ligeledes skal råde over flertallet af stemmerettighederne i selskabet. På denne måde sikres det, at revisorer i selskaber med begrænset ansvar i alle henseender får dominerende indflydelse. Derved undgås også spekulationer om udnyttelse af mulighederne for overførsel af stemmerettigheder ved aktionæroverenskomster, opdeling i aktieklasser, som er stemmedifferentierede o.l. Derudover må andre end revisorer højst besidde op til 5 % af en revisionsvirksomheds kapital- og stemmeandele hver (passivt ejerskab). Denne begrænsning gælder ikke personer, der har hovedbeskæftigelse i revisorvirksomheden (aktivt ejerskab) og heller ikke for revisorer med autorisation fra andre EU-lande. Efter stk. 4 skal flertallet af bestyrelsesmed-

lemmerne – eller direktionsmedlemmerne i anpartsselskaber uden bestyrelse – i revisionsaktieselskaber, revisionsanpartsselskaber og revisionspartnerselskaber i øvrigt være registrerede eller statsautoriserede revisorer. I revisionspartnerselskaber skal flertallet af komplementarerne i øvrigt også være revisorer.

Reguleringen betyder, at revisorerne har fuld kontrol med revisionsvirksomheders drift og udvikling, selv om der er frihed til, at andre end revisorer kan eje op til 50 % af virksomheden.

Straffelovens regler om offentligt ansattes tavshedspligt er udstrakt til at gælde for revisorer.

Personer, der har modtaget beskikkelse som statsautoriseret revisor, kan optages som medlem af Foreningen af Statsautoriserede Revisorer (FSR). Medlemskab af foreningen er frivilligt. Medlemsprocenten for statsautoriserede revisorer med beskikkelse er 95 %.

Personer, der i henhold til lov om statsautoriserede og registrerede revisorer er optaget i det af Erhvervs- og Selskabsstyrelsen førte offentlige register, kan optages som medlem af Foreningen Registrerede Revisorer FRR. Medlemskab af foreningen er frivilligt. Ifølge opgørelse fra Erhvervs- og Selskabsstyrelsen er der 2.689 aktive registrerede revisorer. Pr. 3. juli 2006 var der 2.066 personlige medlemmer af FRR. Af disse medlemmer havde 298 deponeret deres beskikkelse. Organisationsgraden for aktive registrerede revisorer ligger således på 66 %.

Foreningen Danske Revisorer (FDR) er brancheorganisation for danske revisorer, som har mindre og mellemstore virksomheder som kunder. For at blive optaget som medlem af foreningen skal man bl.a. have drevet selvstændig erhvervsvirksomhed som revisor i mindst 3 år eller have haft ansættelsesforhold hos en revisor i mindst 3 år og hos denne have udført selvstændigt kvalificeret arbejde. Man skal endvidere over for bestyrelsen eller et af denne nedsat optagelsesudvalg kunne påvise, at man gennem ovennævnte virksomhed eller ansættelse har opnået de nødvendige kvalifikationer for at bestride faget. Ordinære medlemmer af foreningen kan anvende betegnelsen "Revisor FDR". Foreningen havde pr. 1. juli 2006 252 medlemmer.

Forinden optagelse i foreningen skal ansøgeren underskrive en erklæring om overholdelse af foreningens vedtægter, herunder de vedtagne kollegiale og etiske regler. Samtidig med optagelse i foreningen som ordinært medlem skal ansøgeren tegne en revisoransvarsforsikring med dækning for rådgiveransvar og assistance samt en garantiforsikring i et af foreningen godkendt forsikrings-selskab med en forsikringssum, der fastsættes af bestyrelsen for hver af de to nævnte forsikringer.

Foreningens bestyrelse kan bl.a. foretage eksklusion af et medlem, såfremt medlemmet overtræder foreningens vedtægter, herunder de vedtagne kollegiale og etiske regler.

I forbindelse med en strid mellem foreningens medlemmer kan bestyrelsen udtale sin misbilligelse og tildele advarsel, idømme en bod på indtil et års fuldt ordinært medlemskontingent, ekskludere den eller de implicerede medlemmer eller pålægge det medlem, der bliver fundet skyldig i henhold til en indsendt klage, at betale et beløb til dækning af de med sagen forbundne omkostninger. De afgørelser, bestyrelsen træffer i klagesager, er endelige og kan ikke indbringes for domstolene.

Forespørgsler og klager fra andre end foreningens medlemmer behandles af et af foreningens bestyrelse nedsat responsumudvalg. Responsumudvalget afgiver udtalelse om, hvad der må anses for god revisions-, regnskabs- og revisorskik. Responsumudvalget kan i konkrete sager afgive udtalelse om rimeligheden af medlemmers honorarer mv.

FSR og FRR har i fællesskab oprettet et disciplinærnævn, der behandler klager over statsautoriserede og registrerede revisorer uanset disses organisationsforhold, jf. revisorlovens § 19, stk. 1. Nævnets forretningsorden udstedes af Erhvervs- og Selskabsstyrelsen. Disciplinærnævnet består af en formand, der skal være dommer, og mindst 12 andre medlemmer, hvoraf 3 skal være statsautoriserede revisorer, 3 skal være registrerede revisorer, og 6 skal være repræsentanter for regnskabsbrugerne.

Klager over, at en revisor ved udførelsen af sine kerneydelser har tilsidesat de pligter, som stillingen medfører, kan indbringes for Disciplinærnævnet. Klager over revisors vederlag samt kollegiale sager kan ikke indbringes for Disciplinærnævnet.

FSR har nedsat et responsumudvalg, der afgiver udtalelser om gældende praksis inden for revisors virksomhedsområde og den gode skik, som revisor skal efterleve. Udtalelserne kan afgives til private, der retter henvendelse til udvalget vedrørende en konkret sag, eller til domstolene på begæring af en af sagens parter til brug for en verserende retssag. I sidstnævnte tilfælde anmoder udvalget om en retsbogsudskrift, inden udtalelsen afgives, for at sikre sig, at retten er indforstået med indhentelsen af udtalelsen.

Responsumudvalget er alene et fagligt udvalg og ikke et dømmende udvalg. Udvalget er således ikke en del af det gældende disciplinærsystem for revisorer og kan ikke pålægge revisorer sanktioner eller afgøre spørgsmål om et eventuelt erstatningsansvar.

Responsumudvalget afgiver endvidere udtalelser til private eller domstolene om rimeligheden af honorarer, der beregnes af statsautoriserede revisorer for udført arbejde inden for deres virksomhedsområde. Hvis honoraret allerede er betalt, afviser udvalget at afgive udtalelse.

Også FRR har nedsat et responsumudvalg, som på foreningens vegne i konkrete sager afgiver udtalelser om, hvad der inden for revisorers arbejdsområder må anses for god revisorskik. Foreningen har oplyst, at man i foreningen har diskuteret, hvad der skal ligge i ”revisors arbejdsområder”, og man er nået frem til, at dette indtil videre dækker revisors erklæringsafgivelse samt den tilgrænsende rådgivning, dvs. det som i den tidligere revisorlov blev betragtet som revisors kerneydelser eller revisors normale arbejdsområde. Responsumudvalget afgiver endvidere udtalelser om rimeligheden af honorarer opkrævet af medlemmerne. Udvalget kan endvidere udtale sig om honorarer, der er opkrævet af en registreret revisionsvirksomhed, der ikke er medlem af FRR, såfremt sagens parter er enige i forelæggelsen.

En revisionsvirksomhed kan af Revisortilsynet indbringes for Disciplinærnævnet, hvis virksomheden ikke har opstillet retningslinjer for uafhængighed, eller der i øvrigt i forbindelse med udførelsen af kvalitetskontrol er fundet fejl eller mangler hos virksomheden, som efter Revisortilsynets opfattelse giver anledning til, at sagen bør indbringes for nævnet.

En revisor, der ved udførelsen af opgaver tilsidesætter de pligter, som loven foreskriver, kan af Disciplinærnævnet tildeles en advarsel eller pålægges en bøde på ikke over 300.000 kr. Bøden tilfalder statskassen. Hvis en revisor har gjort sig skyldig i grov eller oftere gentagen forsømmelse i udøvelsen af sin virksomhed, og de udviste forhold giver grund til at antage, at den pågældende ikke i fremtiden vil udøve virksomheden på forsvarlig måde, kan Disciplinærnævnet begrænse den pågældendes adgang til at udøve lovpligtig revision eller fratage beskikkelsen på tid fra 6 måneder til 5 år eller indtil videre. Afgørelsen skal indeholde oplysning om adgangen til efter § 22 at begære domstolsprøvelse og om fristen herfor.

Hvis der påhviler den revisionsvirksomhed, som den pågældende revisor er indehaver af eller ansat i, et selvstændigt ansvar eller et medansvar for tilsidesættelsen af revisors pligter, kan revisionsvirksomheden tildeles en advarsel eller pålægges en bøde, der tilfalder statskassen, på ikke over 750.000 kr. Hvis der påhviler revisionsvirksomheden et medansvar, kan virksomheden alene pålægges de omhandlede sanktioner, hvis virksomheden er inddraget som part i en klagesag for Disciplinærnævnet.

Disciplinærnævnets afgørelser kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed.

Til finansiering af driften af Revisortilsynet og Disciplinærnævnet for Statsautoriserede og Registrerede Revisorer opkræver Erhvervs- og Selskabsstyrelsen et gebyr fra alle revisorer, der pr. 1. januar 2006 er beskikket og tilknyttet en revisionsvirksomhed. For Revisortilsynet udgør gebyret pr. 1. januar 2006 100 kr. pr. revisor. For Disciplinærnævnet udgør gebyret pr. 1. januar 2006 100 kr. pr. revisor.

Disciplinærnævnet for Statsautoriserede og Registrerede Revisorer har oplyst, at nævnet i 2003 modtog 10 nye sager.²⁵ Herudover overførtes 22 sager fra Disciplinærnævnet for Registrerede Revisorer²⁶ og 22 sager fra Disciplinærnævnet for Statsautoriserede Revisorer.²⁷ Disciplinærnævnet for Statsautoriserede og Registrerede Revisorer afsluttede i 2003 10 sager. I 2004 modtog nævnet 59 sager og afsluttede 52. I 2005 modtog nævnet 81 nye sager og afsluttede 45.

FSR har oplyst, at foreningen ikke har oplysninger om, hvor mange sager foreningen indbringer for Disciplinærnævnet. FSR har ultimo juni 2006 oplyst, at man ikke mindes at have indbragt sager det seneste års tid. FRR har oplyst, at foreningen indbringer 1-2 sager for Disciplinærnævnet årligt.

Formanden for Disciplinærnævnet har primo juli 2006 oplyst, at foreningerne i gennemsnit indbringer et par sager om året for nævnet.

4.3. Auktionsledere.

Auktionsledere beskikkes af justitsministeren efter indstilling fra fogeden. Auktionslederens forhold er reguleret af auktionslederloven.²⁸

Der gælder ingen særlige uddannelseskraav for at blive beskikket som auktionsleder. Loven fastsætter blot, at beskikkelse kan meddeles personer, der er fyldt 25 år og er vederhæftige.

Den stedlige fogedret fører tilsyn med auktionslederen. Der gælder ingen særlige regler om godskik for auktionsledere. Klager over en auktionsleder indgives til Justitsministeriet gennem foge-

²⁵ Nævnet blev oprettet ved lov nr. 302 af 30. april 2003 om statsautoriserede og registrerede revisorer med senere ændringer. Loven trådte i kraft den 1. september 2003, pr. hvilken dato nævnet påbegyndte sit virke. Før denne dato behandlede klager over revisorer af henholdsvis Disciplinærnævnet for Statsautoriserede Revisorer og Disciplinærnævnet for Registrerede Revisorer.

²⁶ Årsberetning for 2003 for Disciplinærnævnet for Registrerede Revisorer

²⁷ Årsberetning for 2003 for Disciplinærnævnet for Statsautoriserede Revisorer.

²⁸ Lovbekendtgørelse nr. 191 af 9. april 1986 om offentlig auktion ved auktionsledere med senere ændringer.

den, og justitsministeren kan tildele en auktionsleder en advarsel eller tilbagekalde en beskikkelse efter en forud indhentet erklæring fra fogeden. Egentlige tvister må behandles af domstolene.

For auktionsledere gælder ingen regler om pligtmæssigt medlemskab af nogen forening eller sammenslutning.

Personer, der beskikkes som auktionsledere, kan optages i Auktionslederforeningen. Foreningen har ingen disciplinære beføjelser over for sine medlemmer, men kan ekskludere et medlem, f.eks. pga. kontingentrestance. Foreningen har oplyst, at man vurderer, at stort set alle beskikkede auktionsledere er medlem af foreningen.

Det følger af § 5 i auktionslederloven, at auktionslederen er pligtig at stille sikkerhed for sin eventuelle erstatningspligt over for rekvirenter og auktionkøbere. Justitsministeriet har ved bekendtgørelse angående auktionslederes sikkerhedsstillelse, vederlag mv. fastsat nærmere regler om sikkerhedens art og størrelse.²⁹ Det følger heraf, at sikkerheden bl.a. kan bestå i forsikringsbreve fra et kautionsforsikringselskab eller en bankgaranti mv.

En auktionsleder, der er medlem af Auktionslederforeningen, er dækket af forsikringsaftalen indgået mellem Auktionslederforeningen og Dansk Kautions efter forhandling med Justitsministeriet. Dækning under policen ophører for den enkelte auktionsleder fra den dato, hvor den pågældendes medlemskab af foreningen ophører.

Vælger en auktionsleder at melde sig ud af foreningen, vil den pågældende således i stedet for forsikringsdækningen være pligtig at stille en sikkerhed for sit virke som auktionsleder. I modsat fald vil Justitsministeriet tilbagekalde beskikkelsen som auktionsleder.

4.4. Arkitekter.

Arkitekter er underlagt reguleringen i lov om registrerede arkitekter mv.³⁰

Ifølge lov om registrerede arkitekter mv. fører boligministeren (nu Erhvervs- og Byggestyrelsen, som hører under Økonomi- og Erhvervsministeriet) et arkitektregister. Kun personer, der er optaget i registeret, må benytte betegnelsen ”registreret arkitekt”. Der gælder således ikke en beskyttelse af selve titlen ”arkitekt”. For at blive optaget i arkitektregisteret skal man opfylde en række

²⁹ Bekendtgørelse nr. 244 af 24. maj 1935 med senere ændringer.

³⁰ Lov nr. 202 af 28. maj 1975 med senere ændringer.

krav, herunder have bestået afgangsprøven for arkitekter ved Kunstakademiets arkitektskole eller Arkitektskolen i Århus eller på anden måde have erhvervet sig tilsvarende kundskaber i eller uden for Danmark. Ved optagelse i arkitektregisteret betales en fastsat afgift, hvorefter der udleveres et bevis for registreringen.

Erhvervs- og Byggestyrelsen har oplyst, at registeret stort set ikke bruges mere som følge af EF-direktiv 85/384 EØF vedrørende gensidig anerkendelse af eksamensbeviser. Direktivet oplister en række arkitektskoler i Europa, hvorfra man kan tage en anerkendt arkitektuddannelse. Endvidere oplister direktivet en række alternative muligheder for at opnå en anerkendt arkitektuddannelse.

Spørgsmål om optagelse i arkitektregistret og slettelse af registret afgøres af Arkitektnævnet, som er nedsat af økonomi- og erhvervsministeren. Arkitektnævnet består af en dommer som formand og herudover 8 sagkyndige medlemmer. De udpeges alle af økonomi- og erhvervsministeren. Kulturministeren og undervisningsministeren indstiller hver et medlem som repræsentant for uddannelsesinstitutionerne, mens 5 medlemmer indstilles af de faglige organisationer efter økonomi- og erhvervsministerens bestemmelse. Økonomi- og erhvervsministeren godkender endvidere nævnets forretningsorden.

Arkitektnævnet kan slette en arkitekt af registret, såfremt den pågældende gør sig skyldig i grov eller oftere gentagen forsømmelse under udøvelse af arkitektvirksomhed, og de udviste forhold giver grund til at antage, at vedkommende ikke fremtidig vil udøve virksomheden på forsvarlig måde.

Nævnets afgørelser kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed, men kan af den, afgørelsen vedrører, forlanges indbragt for domstolene.

Der føres ikke tilsyn med arkitekter.

Erhvervs- og Byggestyrelsen har oplyst, at man – som følge af, at der næsten ikke er nogen lænere, der søger optagelse i arkitektregisteret – overvejer at nedlægge Arkitektnævnet. Kompetencen til at behandle de få sager om optagelse i registeret, der fremover vil komme, vil så skulle ligge andetsteds.

For arkitekter gælder ingen regler om pligtmæssigt medlemskab af nogen forening eller sammenlutning. Der findes en række foreninger for arkitekter, hvor medlemskab er frivilligt.

Akademisk Arkitektforening er en standsforening for alle uddannede arkitekter. Over 90 % af de uddannede arkitekter er medlemmer. Arkitekternes kvalifikationer opfylder kravene i EF-direktiv 85/384 EØF vedrørende gensidig anerkendelse af eksamensbeviser.

Selve arkitekttitlen er – som nævnt ovenfor – ikke beskyttet. Det er derimod kun medlemmer af Akademisk Arkitektforening, der har ret til at bruge titlen MAA. Akademisk Arkitektforening kan afgive erklæring om, at en bestemt arkitekt er medlem af foreningen, såfremt et medlem har brug for en sådan erklæring til anvendelse f.eks. i udlandet.

I Akademisk Arkitektforenings vedtægter er der fastsat bestemmelser om uafhængighed, god kollegial adfærd, tavshedspligt, samt at aftaler om rådgivning skal indgås skriftligt.

Generalforsamlingen for Architect's Council of Europe godkendte den 19. november 2005 en række principper og standarder for arkitekters adfærd (The ACE Deontological Code). Reglerne indeholder bl.a. bestemmelser om, at arkitekter skal vedligeholde og udvikle deres færdigheder, at arkitekter i forbindelse med deres arbejde skal hjælpe med at bevare den kulturelle arv i det lokalsamfund, hvor de udfører deres arbejde, at arkitekter skal udføre deres erhverv samvittighedsfuldt og uafhængigt, at de skal undgå interessekonflikter, at aftaler om udførelse af arbejde skal indgås skriftligt, og at arkitekter skal iagttage fortrolighed over for klienterne. Reglerne er ikke bindende for medlemsorganisationerne af ACE, men skal tjene som et referencedokument, der kan konsulteres, hvis en medlemsorganisation selv vil udstede adfærdsregler til eget brug.

Akademisk Arkitektforening har nedsat et retsudvalg, der behandler tvister af faglig, kollegial eller økonomisk karakter mellem bl.a. medlemmer indbyrdes og mellem et medlem og en klient. Er arkitekten eller den ene af de arkitekter, som sagen vedrører, ikke medlem af foreningen, kan sagen alligevel behandles af retsudvalget, såfremt den pågældende arkitekt på forhånd har underkastet sig udvalgets afgørelse. Udvalget kan vælge at afvise en sag, at påtale en begået forseelse eller idømme erstatning eller bøde. Akademisk Arkitektforening har oplyst, at idømmelse af erstatning eller bøde sjældent forekommer. Retsudvalget fungerer primært som konfliktmægler i tvister.

Afgørelsen kan af begge parter appelleres til den af Akademisk Arkitektforening nedsatte voldgiftsret eller i visse sager til Byggeriets Voldgiftsret.

Hvis Akademisk Arkitektforenings bestyrelse finder, at et medlems handlemåde har været således, at eksklusion kan komme på tale, kan bestyrelsen træffe bestemmelse herom. Foreningen ekskluderer imidlertid meget sjældent medlemmer.

Arkitektforbundet er en faglig sammenslutning, der har medlemmer inden for arkitektrelaterede erhverv, dvs. byggeri, design, planlægning og rådgivning eller hertil knyttet eller beslægtet virksomhed. Medlemskredsen består ikke kun af arkitekter. De, der kan blive medlemmer, er arkitekter, planlæggere, designere, og personer der på akademisk niveau beskæftiger sig med arkitektrelateret arbejde som ansatte, selvstændige uden ansatte, studerende samt ledige inden for disse kategorier. Medlemsprocenten er 80-85 %.

Danske Arkitektvirksomheder er foreningen af private rådgivende arkitektvirksomheder og således en arbejdsgiverforening. Foreningens formål er at varetage de rådgivende arkitektvirksomheders erhvervsmæssige forhold og styrke virksomhedernes position, kvalitative niveau og professionalisme som bygherrernes uvildige rådgivere. Foreningen har omkring 625 medlemsvirksomheder, der tilsammen beskæftiger ca. 4.500 arkitekter og bygningskonstruktører samt øvrigt teknisk og administrativt personale. Virksomhederne spænder størrelsesmæssigt fra en del enkeltmandsvirksomheder uden ansatte til alle landets største arkitektvirksomheder, som hver har mere end 250 ansatte i ind- og udland. Ifølge foreningens egne oplysninger udfører medlemmerne dermed langt størstedelen af opgaverne i den private rådgivende arkitektbranche.

4.5. Landinspektører.

Landinspektørvirksomhed er undergivet særlig regulering i landinspektørloven.³¹ Titlen landinspektør er beskyttet. Der føres ikke tilsyn med landinspektører.

Landinspektører beskikkes af miljøministeren. For at blive beskikket som landinspektør kræves det bl.a., at man har bestået dansk landinspektørexamen og i mindst 3 år efter landinspektørexamen har deltaget i udførelsen af almindeligt forekommende matrikulære arbejder ved ansættelse hos en praktiserende landinspektør, ved Kort- og Matrikelstyrelsens sønderjyske afdeling eller ved matrikelmyndigheden i Københavns eller Frederiksberg Kommune.

Det fremgår af lovens § 7, at praktiserende landinspektører og deres assistenter med beskikkelse (dvs. landsinspektører ansat hos den praktiserende landinspektør) skal udvise en adfærd, der stemmer med god landinspektørskik. De skal herunder udføre deres hverv med omhu og nøjagtighed og i overensstemmelse med, hvad berettigede hensyn til klienternes tarv tilsiger. Sagerne skal fremmes med fornøden hurtighed.

³¹ Lovbekendtgørelse nr. 84 af 10. februar 2006 om landinspektørvirksomhed.

Miljøministeren har nedsat et landinspektørnævn bestående af en dommer som formand samt 2 andre medlemmer, hvoraf det ene er en landinspektør, der er ansat i Kort- og Matrikelstyrelsen, og det andet en praktiserende landinspektør. Klager over, at en praktiserende landinspektør eller en landinspektørassistent med beskikkelse ved udøvelsen af sin virksomhed har tilsidesat de pligter, som stillingen medfører, kan indbringes for Landinspektørnævnet. Tilsvarende gælder for klager vedrørende landinspektørselskaber.

En praktiserende landinspektør eller en landinspektørassistent med beskikkelse, der ved udøvelse af sin virksomhed tilsidesætter de pligter, som stillingen medfører, kan af Landinspektørnævnet tildeles advarsel eller irettesættelse eller pålægges bøde på indtil 55.000 kr.

Såfremt den pågældende har gjort sig skyldig i grov eller oftere gentagen forsømmelse i udøvelsen af sin virksomhed, og de udviste forhold giver grund til at antage, at landinspektøren ikke fremtidig vil udøve virksomheden på forsvarlig måde, kan Landinspektørnævnet frakende landinspektøren beskikkelsen på tid fra 1 til 5 år eller indtil videre.

Nævnet behandler ca. 10 klager om året.

Nævnets afgørelser kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed.

Miljøministeren eller den, ministeren bemyndiger dertil, kan frakende landinspektøren beskikkelsen, såfremt den pågældende har betydelig forfalden gæld til det offentlige, hvorved forstås et beløb i størrelsesordenen 100.000 kr. og derover. Frakendelse kan ske på tid fra 1 til 5 år eller indtil videre. Afgørelsen kan af den, afgørelsen vedrører, forlanges indbragt for domstolene.

Det er en betingelse for udførelsen af matrikulære arbejder og andre arbejder, som landinspektører efter lovgivningen har eneret til at udføre, at den praktiserende landinspektør er forsikret mod erstatningskrav, som måtte følge af udførelse af matrikulære arbejder eller anden landinspektørvirksomhed. Tilsvarende gælder for landinspektørselskaber. Miljøministeren har fastsat regler om ansvarsforsikringen, herunder om forsikringens omfang, art og dens tidsmæssige udstrækning, samt om forsikringssselskabets forpligtelse til at underrette miljøministeren om forsikringsforholdet.

Hvis en landinspektør udfører matrikulære arbejder eller andre arbejder, som landinspektører efter lovgivningen har eneret til at udføre, uden at være forsikret i overensstemmelse med ovennævnte regler, kan miljøministeren nedlægge forbud mod, at landinspektøren fortsat udfører sådanne arbejder.

Landinspektører er undergivet straffelovens regler om tavshedspligt.

Der gælder ingen særlige regler om pligtmæssigt medlemskab af nogen forening eller sammenlutning.

Den danske Landinspektørforening (DdL) er interesseorganisation for landinspektører i Danmark. Foreningen havde pr. 1. januar 2006 1.318 medlemmer. Af disse var 987 erhvervsaktive, 144 var studerende, og 155 var pensionister.

Foreningen er siden 1981 struktureret som en paraplyorganisation med de tilsluttede foreninger Praktiserende Landinspektørers Forening, Privatansatte Landinspektørers Forening og Ansatte Landinspektørers Forening.

Foreningen har oplyst, at organisationsgraden er 95-98 %. Foreningen udelukker meget sjældent medlemmer. Der drejer sig måske om ét medlem hvert andet år.

Det følger af DdL's love, at som medlem kan optages enhver, der har bestået landinspektøreksamen, eller har en af bestyrelsen godkendt masteruddannelse fra en dansk videregående uddannelsesinstitution og bestrider en akademisk stilling. Endvidere kan optages personer, som i udlandet har bestået en eksamen, der efter bestyrelsens skøn kan sidestilles med ovennævnte eksamener. Som studentermedlem kan optages enhver, der er tilmeldt landinspektøruddannelsen fra det tidspunkt, 1. semester påbegyndes. Som ekstraordinært medlem kan optages en person, der gennem længere tid har gjort en særlig indsats af betydning for landinspektørstanden.

Medlemmerne har pligt til at iagttage god landinspektørsik og udvise god kollegial adfærd, herunder at respektere de tilsluttede foreningers love og øvrige bestemmelser. I DdL's vedtægt for landinspektørvirksomhed er fastsat regler om god skik for landinspektører i relation til såvel klienter som kolleger.

Medlemmer, der ikke opfylder deres medlemsforpligtelser eller i øvrigt modarbejder foreningens eller de tilsluttede foreningers formål, kan udelukkes af foreningen. Udelukkelse sker ved at forslag herom stilles af bestyrelsen eller af mindst 20 medlemmer og vedtages på en generalforsamling med mindst 2/3 af de afgivne stemmer. Er forholdet af mindre alvorlig karakter, kan foreningen ved bestyrelsen i stedet udtrykke sin misbilligelse og/eller ikende en bøde.

Herudover kan bestyrelsen slette et medlem af foreningen, hvis vedkommende trods påkrav ikke har opfyldt sine økonomiske medlemsforpligtelser. Endvidere kan et medlem, som driver landinspektørvirksomhed, og som ikke opfylder sin medlemsforpligtelse til at være erhvervsansvarsforsikret, af bestyrelsen slettes som medlem.

Bestyrelsen skal søge at bilægge stridsspørgsmål mellem medlemmer i overensstemmelse med foreningens love og vedtægter. I forbindelse med disse sager er bestyrelsen berettiget til at tildele advarsler og ikende bøder samt træffe bestemmelse om fordeling af de med sagernes behandling forbundne udgifter.

For så vidt angår tvistigheder kan alle spørgsmål vedrørende forhold, der omfattes af vedtægten, forelægges bestyrelsen til udtalelse. Bestyrelsen er beføjet til at nedsætte en voldgiftsret til afgørelse af tvistigheder mellem medlemmer i faglige, økonomiske og kollegiale spørgsmål og vedrørende landinspektørarbejder i øvrigt samt til i sager af ovennævnte art at udmelde skøns mænd i overensstemmelse med reglerne i foreningens vedtægt for voldgiftsret og skøns mænd.

Voldgiftsretten, der nedsættes for hver enkelt sag, består af en formand og 2 medlemmer. Formanden, der skal være dommer, udpeges af Den danske Dommerforening efter anmodning fra bestyrelsen. De øvrige 2 medlemmer udmeldes af bestyrelsen blandt foreningens medlemmer.

Når voldgiftsretten finder, at sagen er tilstrækkeligt oplyst, eller at der er givet parterne tilstrækkelig lejlighed til at varetage deres tarv, optages sagen til kendelse. Denne skal indeholde en motiveret afgørelse af de omtvistede forhold, ligesom der også i kendelsen skal træffes bestemmelse om fordelingen af de ved voldgiftssagen foranledigede udgifter. Voldgiftsretten træffer endvidere bestemmelse om fordeling af eventuelle sagsomkostninger, som parterne har haft til advokatbi-stand og lignende.

Ifølge DdL's vedtægt om voldgiftsret og skøns mænd kan voldgiftsrettens afgørelse ikke indbringes for domstolene, medmindre dette måtte være nødvendigt til kendelsens gennemførelse, dvs. tvangsfuldbyrdelse i fogedretten.

Klager over arbejde udført af praktiserende landinspektører eller disses landinspektørassistenter, som er medlemmer af foreningen, kan indbringes for DdL's Responsumudvalg.

Hvis der først og fremmest ønskes en vurdering af kvaliteten af landinspektørens arbejde, f.eks. til brug for en efterfølgende henvendelse til landinspektørens forsikrings selskab eller i forbindelse med en retssag, vil Responsumudvalgets vurdering ofte være tilstrækkelig til brug herfor. Udval-

get vil også kunne tage stilling til tvivlsspørgsmål eller bidrage med en udtalelse, hvis der er uenighed med landinspektøren.

Udvalget har mulighed for at henstille til den pågældende landinspektør at foretage udbedring af det udførte arbejde. En sådan opfordring vil normalt blive fulgt.

Der skal ikke betales klagegebyr.

Klager, der vedrører det honorar, en praktiserende landinspektør har beregnet sig, kan indbringes for Takstudvalget, uanset arbejdets art og omfang. Udvalget kan behandle klager over såvel medlemmer som ikke-medlemmer. Udvalget er nedsat af Praktiserende Landinspektørers Forening, som er tilsluttet DdL.

En udtalelse fra Takstudvalget vil kunne lægges til grund for en vurdering af, om sagen skal indbringes for domstolene. En udtalelse fra dette foreningsudvalg, der går landinspektøren imod, vil normalt blive efterlevet af den pågældende landinspektør.

Der skal ikke betales klagegebyr til Takstudvalget. Undtaget er dog klager over landinspektører, som ikke er medlem af foreningen. Gebyret fastsættes i givet fald på grundlag af en konkret vurdering af sagens omfang, inden sagsbehandlingen påbegyndes. Udvalget behandler klager, uanset om landinspektøren – medlem eller ikke-medlem – samtykker heri.

Landinspektørvirksomhed må ud over i enkeltmandsvirksomhed eller i et fællesskab af praktiserende landinspektører kun udøves af et landinspektørselskab, der drives i aktie- eller anpartsskabsform. Et landinspektørselskab må alene have til formål at drive landinspektørvirksomhed og er pligtig og eneberettiget til i navnet at benytte ordene landinspektøraktieselskab eller landinspektøranpartsselskab eller deraf dannede forkortelser.

En landinspektør med beskikkelse, der udøver virksomhed i et landinspektørselskab, hæfter personligt sammen med selskabet for ethvert krav, der er opstået som følge af landinspektørens bistand til en klient.

Ifølge landinspektørlovens § 4 a, stk. 3, skal mindst 51 pct. af aktie- eller anpartskapitalen og stemmerettighederne i et landinspektørselskab ejes enten af landinspektører med beskikkelse, der aktivt driver landinspektørvirksomhed i selskabet eller i dets moder- eller datterselskab, eller af et andet landinspektørselskab. Af de øvrige kapitalandele og stemmerettigheder kan andre end de i

1. pkt. nævnte personer og selskaber højst eje 15 pct. hver. Denne begrænsning gælder dog ikke for personer, der har deres hovedbeskæftigelse i landinspektørselskabet.

Ifølge § 4 a, stk. 4, skal flertallet af bestyrelsesmedlemmerne i et landinspektørselskab have beskikkelse som landinspektør og aktivt drive landinspektørvirksomhed i selskabet eller i dets moder- eller datterselskab. Flertallet af medlemmerne af direktionen i et landinspektørselskab skal have beskikkelse som landinspektør og aktivt drive landinspektørvirksomhed i selskabet.

4.6. Ejendomsformidlere.

Ejendomsformidlingsvirksomhed er undergivet særlig regulering i lov om omsætning af fast ejendom.³²

Erhvervs- og Selskabsstyrelsen fører et offentligt register over ejendomsmæglere. Personer, der er optaget i dette register, må benytte betegnelsen ejendomsmægler. Ingen andre må benytte denne betegnelse eller betegnelser, der kan forveksles hermed.

Virksomhed som ejendomsformidler må kun drives af ejendomsmæglere, der er registrerede, jf. § 25, og advokater med ret til udøvelse af advokatvirksomhed efter retsplejeloven.

En registrering kan bl.a. slettes, hvis vedkommende har gjort sig skyldig i grov eller oftere gentagen forsømmelse i udøvelsen af virksomhed som ejendomsformidler, og Erhvervs- og Selskabsstyrelsen finder, at de udviste forhold giver grund til at antage, at vedkommende ikke fremtidig vil udøve sådan virksomhed på forsvarlig måde, eller hvis vedkommende har forfalden gæld til det offentlige på 50.000 kr. eller derover. En afgørelse om sletning kan forlanges indbragt for domstolene.

Der føres ikke tilsyn med ejendomsformidlere, og der er ikke i lovgivningen fastsat regler om god skik, dog stilles der visse krav til formidlingsaftalen, bl.a. at denne skal være skriftlig.

Klager fra forbrugere over ejendomsformidlingsvirksomhed udøvet af statsautoriserede ejendomsmæglere kan indbringes for Klagenævnet for Ejendomsformidling. Nævnet, som er et privat klagenævn, er underlagt lov om forbrugerklager, og organisationerne bag nævnet er Forbrugerrådet, Dansk Ejendomsmæglerforening og Grundejernes Landsorganisation.

³² Lovbekendtgørelse nr. 691 af 2. juli 2003 med senere ændringer.

Nævnet består af 5 medlemmer: En uvildig formand samt 2 medlemmer, der repræsenterer forbrugere, og 2 medlemmer, der repræsenterer ejendomsmæglerbranchen. Hvert medlem har 1 stemme.

Nævnets formand udpeges i forening af de bag nævnet stående organisationer. P.t. er formanden højesteretsdommer. Forbrugerrådet og Grundejernes Landsorganisation repræsenteres af hver 1 medlem. Dansk Ejendomsmæglerforening repræsenteres af 2 medlemmer.

Nævnets afgørelser kan indbringes for domstolene. Nævnet har offentliggjort alle kendelser siden 12. februar 2003 på sin hjemmeside. Kendelserne er anonymiserede for så vidt angår forbrugerne. Nævnet har endvidere udarbejdet en liste med navne på de erhvervsdrivende, som ikke efterlever nævnets afgørelser. Listen er offentliggjort på nævnets hjemmeside.

For behandling af en klage ved klagenævnet skal forbrugeren betale et gebyr.

Der er i medfør af § 29 a i lov om omsætning af fast ejendom oprettet et disciplinærnævn for ejendomsmæglere, som er registreret i henhold til § 25. Nævnet behandler klager over overtrædelser begået efter den 1. juli 2006. Nævnet består af en formand, som skal være dommer, og mindst 6 andre medlemmer, hvoraf 2 skal være ejendomsmæglere, 2 skal være repræsentanter for forbrugere og 2 skal være personer med særligt kendskab til ejendomshandel.

Disciplinærnævnet skal behandle klager over, at en ejendomsmægler har tilsidesat de pligter, som følger af lov om omsætning af fast ejendom. Disciplinærnævnet skal kunne tildele en ejendomsmægler en advarsel og pålægge en personlig bøde på op til 300.000 kr. Hvis en ejendomsmægler har gjort sig skyldig i grov eller oftere gentagen forsømmelse i udøvelsen af sin virksomhed, og de udviste forhold giver grund til at antage, at den pågældende ikke i fremtiden vil udøve virksomheden på forsvarlig måde, kan disciplinærnævnet begrænse den pågældendes adgang til at udøve ejendomsformidling eller slette ejendomsmæglerens registrering efter § 25 på tid fra 6 måneder til 5 år eller indtil videre. Ejendomsmæglerens virksomhed kan ligeledes tildeles en bøde, der kan være op til 750.000 kr. Advokater er ikke omfattet af dette nævns kompetence. Klager over advokater, der optræder som ejendomsformidlere, skal derfor som hidtil behandles af Advokatnævnet.

For ejendomsformidlere gælder ingen regler om pligtmæssigt medlemskab af nogen forening eller sammenslutning.

Dansk Ejendomsmæglerforening (DE) er interesseorganisation for de statsautoriserede ejendomsmæglere i Danmark. Pr. 31. maj 2006 havde foreningen i alt 2.787 aktive medlemmer. Det svarer til ca. 94 % af samtlige ejendomsmæglere i Danmark.

DE fastsætter ifølge sine vedtægter etiske regler og normer for medlemmernes virksomhed.

Tvister mellem foreningens medlemmer indbyrdes vedrørende ejendomsomsætning afgøres af foreningens voldgiftsret, medmindre begge parter ønsker sagen behandlet ved domstolene.

Foreningens voldgiftsret kan endvidere efter foreningens styrelses beslutning herom behandle andre sager vedrørende foreningens medlemmer. Voldgiftsretten er dog berettiget til at afvise behandling af en sag, der ikke findes egnet til voldgiftsbehandling.

Parterne i en tvist har pligt til at deltage i sagens behandling for voldgiftsretten. Voldgiftsrettens kendelse er endelig og bindende og kan ikke indbringes for domstolene. Voldgiftsretten består af 3 voldgiftsdommere. Hver part udpeger en voldgiftsmand, og DE's styrelse udpeger den tredje.

Et medlem kan efter styrelsens beslutning med 3/4 majoritet slettes som medlem af foreningen uden varsel, bl.a. hvis medlemmet slettes i ejendomsmæglerregisteret pga. svigagtigt forhold, ikke længere opfylder betingelserne for at blive optaget som medlem eller ikke længere er dækket under foreningens kollektive forsikringer.

Styrelsen kan med 3/4 majoritet ekskludere et medlem, der ikke overholder sine medlemspligter, eller hvis forhold og adfærd i øvrigt er af en sådan beskaffenhed, at vedkommende ikke længere findes egnet til at være medlem af foreningen. Endvidere kan eksklusion foretages af det af DE nedsatte etiske råd efter de for rådet gældende regler.

Styrelsens og etisk råds afgørelse er endelig, men kan indbringes for domstolene. Eksklusionen medfører øjeblikkelig fortabelse af alle medlemsrettigheder.

Ejendomsformidlingsvirksomhed alene må organiseres som enkeltmandsvirksomheder, interessentskaber eller særskilte anpartsselskaber, aktieselskaber eller kommanditaktieselskaber (partnerskaber). Ejendomsformidlingsvirksomhed skal udøves fra et selvstændigt forretningssted, med mindre alle ejere er ejendomsmæglere eller advokater. Der er ikke begrænsninger for, hvem der kan være ejer af en ejendomsformidlingsvirksomhed.

4.7. Læger.

Ret til at udøve lægegerning og betegne sig som læge har kun den, der fra Sundhedsstyrelsen har modtaget autorisation eller i øvrigt har adgang til at udøve lægegerning i henhold til nogle nærmere bestemmelser i lovgivningen.³³ Autorisation som læge meddeles til personer, der har bestået dansk lægevidenskabelig embedseksamen, og som over for et lægevidenskabeligt fakultet har aflagt lægeløftet.

Titlen læge er således en beskyttet titel. Også titlen speciallæge er ifølge lovgivningen beskyttet. Tilladelse til at betegne sig som speciallæge meddeles af Sundhedsstyrelsen.

Den, der uden at have autorisation som læge, betegner sig som læge eller på anden måde, der er egnet til at vække forestillinger om, at vedkommende har en sådan autorisation, straffes med bøde.

Tager en person, der ikke har autorisation som læge, syge i kur, og udsætter vedkommende derved nogens helbred for påviselig fare, straffes vedkommende med bøde eller fængsel indtil 4 måneder, jf. § 24 i lov om udøvelse af lægegerning.

En læge er under udøvelsen af sin gerning forpligtet til at udvise omhu og samvittighedsfuldhed, herunder også ved ordination af lægemidler, benyttelse af medhjælp mv.

Læger er undergivet tilsyn af Sundhedsstyrelsen, der påser, at de i udøvelsen af deres gerning handler i overensstemmelse med lovgivningen.³⁴ Den læge, der gør sig skyldig i grovere eller gentagen forsømmelse eller skødesløshed i udøvelsen af sit kald, straffes med bøde eller fængsel.

Sundhedsstyrelsen kan fratage en læge autorisationen, såfremt lægen må antages at være til fare for andre mennesker. Såfremt en læge har udvist alvorlig eller gentagen kritisabel faglig virksomhed, kan Sundhedsstyrelsen påbyde vedkommende at ændre denne. Endvidere kan en læges virksomhedsområde indskrænkes.

Finder Sundhedsstyrelsen, at en autorisation skal fratages, eller at en læges virksomhedsområde skal indskrænkes, afgiver styrelsen indstilling til indenrigs- og sundhedsministeren herom efter at have indhentet en skriftlig erklæring fra Retslægerådet. Lægen skal opfordres til inden 14 dage at erklære, om sagen ønskes afgjort ved dom, eller om sagen kan afgøres af indenrigs- og sund-

³³ Lovbekendtgørelse nr. 272 af 19. april 2001 om udøvelse af lægegerning med senere ændringer.

³⁴ Lov nr. 790 af 10. september 2002 om sundhedsvæsenets centralstyrelse med senere ændringer.

hedsministeren. Afgives en sådan erklæring ikke, skal indenrigs- og sundhedsministeren indbringe sagen for domstolene.

Sundhedsstyrelsen kan i påtrængende tilfælde, hvor den fortsatte virksomhed skønnes at frembyde overhængende fare, midlertidigt fratage lægen autorisationen. Sundhedsstyrelsens afgørelse skal omgående meddeles indenrigs- og sundhedsministeren, der stadfæster eller ophæver styrelsens afgørelse.

Sundhedsstyrelsen har oplyst, at det er meget sjældent, at styrelsen afgiver indstilling til Indenrigs- og Sundhedsministeriet om, at en læge skal have frataget sin autorisation. Det sker formentlig mindre end et par gange om året. Indenrigs- og Sundhedsministeriet/retten vil som oftest følge denne indstilling.

Retssag om fratagelse af autorisation eller indskrænkning af virksomhedsområde anlægges af indenrigs- og sundhedsministeren i den borgerlige retsplejes former.

Retten til at virke som læge kan også frakendes ved dom i en straffesag, såfremt det udviste forhold begrundes en nærliggende fare for misbrug af stillingen, jf. straffeloven § 79, stk. 1.

Rigsadvokaten har den 16. juni 2006 oplyst, at der siden 2000 har været 13 sager, hvor det er blevet overvejet at nedlægge påstand om frakendelse af retten til at udøve lægegerning.

9 af sagerne vedrører sædelighedsforbrydelser, herunder bl.a. overtrædelse af straffelovens § 235 vedrørende besiddelse af børnepornografi. I 8 af sagerne nedlagde anklagemyndigheden påstand om rettighedsfrakendelse. Retten fulgte påstanden i 5 af disse sager. I 1 sag fulgte retten ikke påstanden, og i 1 sag blev tiltalte frifundet for den rejste tiltale og derfor også for påstanden om rettighedsfrakendelse. I den sidste sag afgik tiltalte ved døden inden domsforhandlingen.

2 af sagerne vedrører formueforbrydelser. I 1 sag blev der nedlagt påstand om rettighedsfrakendelse. Retten fulgte ikke påstanden.

2 af sagerne vedrører lægelovens § 18. I den ene sag blev der ikke nedlagt påstand om rettighedsfrakendelse. Den anden sag er endnu ikke afgjort.

Klager over læger kan indbringes for Sundhedsvæsenets Patientklagenævn. Sundhedsstyrelsen kan af egen drift indbringe sager for Patientklagenævnet, som Sundhedsstyrelsen finder, vil kunne

give grundlag for kritik eller anden sanktion over lægen. Patientklagenævnets afgørelser kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed, men for domstolene.

Af Patientklagenævnets statistiske oplysninger fra 2005 fremgår det, at Patientklagenævnet i 2005 oprettede i alt 3.312 sager. Heraf blev 2.638 sager antaget til realitetsbehandling og 678 sager afvist. Nævnet afgjorde i 2005 i alt 1.874 sager, heraf 1.252 med en nævnsafgørelse og 623 som formandsafgørelser. Af de oprettede sager rettede klagen sig i 3.011 sager primært mod læger, og af de antagne sager rettede klagen sig i 2.423 sager primært mod læger. I nævnets 1.874 afgørelser blev der 2.764 gange taget stilling til forhold vedrørende læger. I 83,3 % af sagerne fandtes der ikke at være begået en lovovertrædelse, mens der i 16,1 % af sagerne fandtes at være begået en lovovertrædelse.

Sundhedsvæsenets Patientklagenævn skal holde Sundhedsstyrelsen underrettet om de afgørelser, nævnet træffer. Sundhedsstyrelsen kan til brug for sin tilsynsvirksomhed få udleveret nævnets sagsakter i de enkelte klagesager.

Lægeforeningen består af fire selvstændige foreninger med hver sin organisation. De yngre læger har deres egen forening YL (Yngre Læger), overlæger, praktiserende speciallæger og læger i ledende stillinger er organiseret i FAS (Foreningen af Speciallæger), og de praktiserende læger er organiseret i P.L.O. (Praktiserende Lægers Organisation).

Den fjerde forening, Den Almindelige Danske Lægeforening (DADL), er paraplyorganisation for de tre delforeninger med en hovedbestyrelse, der er sammensat af repræsentanter for delforeningerne, og en formand, der er valgt direkte af repræsentantskabet. DADL er danske lægers faglige interesseorganisation. Tilsammen udgør de fire foreninger Lægeforeningen. I januar 2006 havde Lægeforeningen 23.219 medlemmer og en organisationsprocent på 94.

Delforeningernes formål er at varetage deres medlemmers økonomiske og faglige interesser, herunder at slutte aftaler og overenskomster med offentlige myndigheder eller med private institutioner og virksomheder.

DADL har nedsat en voldgiftsret, der bindende afgør alle stridsspørgsmål, som er af kollegial natur eller vedrører standens interesser mellem medlemmerne indbyrdes og mellem et medlem og DADL, dets delforening eller lægekredsforening.

Endvidere afgør Voldgiftsretten bindende alle stridsspørgsmål, der vedrører fortolkning af DADL's vedtægter, kollegiale vedtægter og andre bestemmelser, stridsspørgsmål mellem DADL,

en delforening og/eller en lægekredsforening indbyrdes, eksklusionssager samt de spørgsmål, der i øvrigt i henhold til disse vedtægter er henlagt til Voldgiftsretten.

Voldgiftsretten består af en formand, der er jurist, og 6 andre medlemmer, der er læger. Formanden er præsidenten for Sø- og Handelsretten eller en af ham udpeget juridisk dommer. DADL's Repræsentantskab vælger 6 lægelige medlemmer efter indstilling fra de 3 delforeninger, som hver indstiller 2 medlemmer.

DADL, en delforening, en lægekredsforening eller et medlem kan begære en sag indbragt for Voldgiftsretten. Voldgiftsretten kan idømme en part en bøde på op til kr. 50.000 og kan, hvis det skønnes, at ukollegial optræden har påført den anden part tab, tillægge denne erstatning. Spørgsmål om eksklusion af et medlem indbringes med skriftlig motivering for Voldgiftsretten af hovedbestyrelsen. Denne beskikker et medlem eller en advokat til at fungere som anklager for retten. Når forslag om eksklusion kommer fra en delforening, sker beskikkelsen efter forhandling med denne. Voldgiftsretten kan ved kendelse om eksklusion bestemme, at eksklusionen gælder for et i kendelsen angivet tidsrum, eller at spørgsmål om genoptagelse først efter et angivet åremål kan indbringes for retten af den ekskluderede.

Et medlem af DADL kan fortabe sin medlemsret i en række tilfælde, f.eks. hvis medlemmet ikke efterkommer en endelig kendelse afsagt af DADL's voldgiftsret senest inden 1 måned efter, at kendelsen er forkyndt, eller hvis voldgiftsretten i en motiveret kendelse fradømmer den pågældende sin medlemsret.

DADL har oplyst, at det er sjældent forekommende, at voldgiftsretten fradømmer et medlem sin medlemsret. Fortaber et medlem sin medlemsret eller ekskluderer DADL's voldgiftsret et medlem af foreningen, medfører dette ikke, at lægen mister sin autorisation til at udøve lægegerning. Derimod kan lægen ikke praktisere under sygesikringen, jf. nedenfor. Fortabelsen af medlemsretten/eksklusionen omfatter såvel medlemskabet af DADL som af delforeningen for den pågældende læge.

Lægers pligtmæssige medlemskab af en faglig organisation er reguleret i overenskomster indgået mellem Sygesikringens Forhandlingsudvalg og lægernes organisationer i henhold til § 26 i sygesikringsloven.³⁵

³⁵ Lovbekendtgørelse nr. 509 af 1. juli 1998 om offentlig sygesikring, som senest ændret ved lov nr. 546 af 24. juni 2005.

Almene læger skal efter deres overenskomst med Sygesikringens Forhandlingsudvalg være medlem af P.L.O. Speciallægernes overenskomst har ikke samme regel, men i praksis kræves medlemskab af FAS for at kunne fungere for sygesikringen.

Læger kan i princippet udøve deres erhverv, når blot de i øvrigt opfylder betingelserne for selvstændigt virke (dvs. har bestået dansk lægevidenskabelig embedseksamen, har aflagt lægeløftet og har gennemgået den supplerende praktiske grunduddannelse med henblik på selvstændigt virke som læge), selv om de ikke er medlem af den faglige organisation. Gruppe 1 patienter, der udgør ca. 98,5 pct. af befolkningen, kan imidlertid ikke opnå gratis lægehjælp, hvis de går til en yder, der ikke har overenskomst med sygesikringen. Medlemskab er således ikke en direkte betingelse for, at den pågældende kan udøve selvstændig virksomhed, men er dog for de fleste en økonomisk forudsætning herfor.

Ved lov nr. 491 af 7. juni 2006 om ændring af sundhedsloven (Ophævelse af eksklusivbestemmelser og krav om foreningsmedlemskab i praksissektoren) indførtes et forbud mod, at der fremover kan indgås overenskomster i praksissektoren, der indeholder eksklusivbestemmelser, ligesom eksklusivbestemmelser i eksisterende overenskomster vil være ugyldige fra lovens ikrafttræden den 1. januar 2007. Loven indeholder endvidere et forbud mod at lægge vægt på foreningsforhold i forbindelse med meddelelse af tilladelse til at tiltræde overenskomster i praksissektoren.

En sundhedsperson, som ønsker at drive praksis, kan tilslutte sig en overenskomst under forudsætning af, at pågældende opfylder de gældende autorisations- og uddannelseskraav, og for så vidt angår overenskomstområder med praksisregulering, at der er en ledig praksis eller en ledig plads i en praksis. Overenskomsterne tiltrædes i deres helhed. De sundhedspersoner, der ikke ønsker medlemskab af en bestemt faglig eller nogen faglig organisation, kan fremover på samme måde som medlemmer af en sådan organisation tilslutte sig den aftalte overenskomst i sin helhed.

Sundhedspersoner, som tiltræder overenskomsterne uden at være medlemmer af den forening, som er part i overenskomsten, bidrager ikke gennem foreningskontingent til at afholde omkostninger til drift af det pågældende område. På den baggrund giver loven overenskomstparterne adgang til at aftale, at sundhedspersoner, som praktiserer uden at være medlem af den forening, som er part i overenskomsten, også skal bidrage forholdsmæssigt til at afholde disse omkostninger.

Der er i overenskomsterne etableret særlige paritetiske samarbejdsorganer med ligelig repræsentation for amtet eller Sygesikringens Forhandlingsudvalg og sundhedspersonernes faglige organisation. Disse organer behandler bl.a. klager fra patienter over sundhedspersoner vedrørende disses

forpligtelser i henhold til overenskomsterne og varetager således f.eks. behandling af sager om borgernes rettigheder vedrørende lægevalg, lægers konsultation, telefontid, sygebesøg og lignende. Ved misligholdelse eller overtrædelse af overenskomsten vil samarbejdsorganet kunne iværksætte sanktioner over for sundhedspersonen.

Lovændringen indebærer, at en sundhedsperson, som ikke er medlem af den forening, som er part i overenskomsten, gives ret til at møde, eventuelt ved bisidder, når en klage over den pågældende behandles i disse organer. Samme ret sikres med lovændringen i forbindelse med disse organers behandling af andre sager end klagesager, som eventuelt vil kunne give anledning til fastsættelse af sanktioner over for den pågældende.

Loven træder i kraft den 1. januar 2007, idet loven derved træder i kraft samtidig med sundhedsloven³⁶.

4.8. Patent- og varemærkeagenter.

Det er almindeligt, at virksomheder, der søger om at erhverve de industrielle enerettigheder, der hjemles ved lovgivningen om patenter og varemærker³⁷, gør brug af særlige rådgivere (patent- og varemærkeagenter) såvel under den forudgående ansøgningsproces som i det efterfølgende forløb, hvorved enerettigheden holdes i live gennem betaling af årsafgifter. Enkelte steder i lovgivningen foreskrives der pligt til brug af ”fuldmægtig” (se herved patentlovens §§ 12, 41, stk. 4, og 66, varemærkelovens §§ 27, stk. 3, og 37). Derimod giver artikel 134, stk. 8 (C) i den europæiske patentkonvention fra 1973 hjemmel til at etablere disciplinære regler for de patentrådgivere, der optræder for Den Europæiske Patentmyndighed i München. Håndhævelsen af disse regler er lagt i hænderne på et Institute of Professional Representatives, der sammen med Den Europæiske Patentmyndighed den 21. oktober 1977 har udstedt et regelsæt, der dels indeholder disciplinære forpligtelser for den europæiske patentrådgiver, dels anordner et klagesystem.

Patentagenter kan søge optagelse i Patentagentforeningen. Ifølge foreningens vedtægter er foreningens formål bl.a. at sætte faglige standarder og normer, herunder brancheetiske regler. Der er ikke i lovgivningen eller andetsteds foreskrevet nogen pligt til at være medlem af Patentagentforeningen.

³⁶ Lov nr. 546 af 24. juni 2005, som senest ændret ved lov nr. 538 af 8. juni 2006..

³⁷ Patentloven foreligger som lovbekendtgørelse nr. 1136 af 16. november 2004 med senere ændringer, varemærkeloven som lovbekendtgørelse nr. 782 af 30. august 2001 med senere ændringer.

Foreningen har nedsat et medlemsudvalg, som behandler medlemsansøgninger, medlemsspørgsmål i øvrigt, herunder klager over medlemmer, sager om ophør af medlemskab og sager om brud på de etiske regler, samt afgiver indstillinger herom til bestyrelsen.

Af de af foreningen opstillede etiske regler fremgår det bl.a., at ethvert medlem af foreningen skal udvise god kollegial adfærd, og at ethvert medlem er forpligtet til at hemmeligholde ethvert anliggende, som betros medlemmet i dets egenskab af IPR rådgiver. Herudover er fastsat regler om, at et medlem er forpligtet til at afvise eller frasige sig en opgave i tilfælde af inhabilitet samt under alle omstændigheder, når opgavens påtagelse eller videreførelse ville medføre pligtstridige handlinger, eller i konflikttilfælde hvor medlemmet eller dets firma repræsenterer eller har repræsenteret en anden part vedrørende konflikten. Der er endvidere fastsat bestemmelser om, at ethvert medlem skal være dækket af en ansvarsforsikring mod økonomisk ansvar, som medlemmet måtte pådrage sig under udførelsen af erhvervet. Ansvarsforsikringens minimumsstørrelse fastsættes af bestyrelsen.

Kapitel 5. Udvalgets overvejelser om det pligtmæssige medlemskab af Advokatsamfundet.

5.1. Mulige løsningsmodeller i forbindelse med afskaffelse af det pligtmæssige medlemskab.

5.1.1. Indledning.

Den 11. januar 2006 afgjorde Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol (EMD) i sagerne Sørensen vs. Danmark (52562/99) og Rasmussen vs. Danmark (52620/99), at foreningsfriheden var blevet krænket i forhold til Sørensen og Rasmussen jf. den Europæiske Menneskerettighedskonventionens (EMRK) art. 11. Domstolen tog dermed endelig stilling til, at tvungent foreningsmedlemskab og eksklusivaftaler i forbindelse med ansættelsesforhold ikke er i overensstemmelse med konventionens art. 11. Dommen vedrører alene beskyttelsen af den negative foreningsfrihed i forbindelse med ansættelsesforhold og vedrører således ikke spørgsmålet om lovpligtigt medlemskab af et advokatsamfund.

Om de generelle principper for fagforeningsfrihed fastslår EMD, at retten til at danne og deltage i fagforeninger udgør et særligt aspekt af den foreningsfrihed, som følger af EMRK art. 11. Det forhold, at der er tale om en frihedsrettighed, indebærer et element af frit valg med hensyn til udøvelse af denne ret. Foreningsfriheden omfatter også retten til den "negative" foreningsfrihed, dvs. retten til ikke at deltage i en forening. Domstolen udtaler endvidere, at formålet med foreningsfrihed blandt andet er at sikre meningsfrihed, som er beskyttet efter konventionens art. 9 og 10. Meningsfrihed kan kun effektivt sikres, hvis både den positive og den negative foreningsfrihed er beskyttet. I tilknytning hertil understreger Domstolen, at den personlige autonomi er et væsentligt princip, når konventionen fortolkes.

Dommen vedrører alene beskyttelsen af den negative foreningsfrihed i forbindelse med ansættelsesforhold og vedrører således ikke spørgsmålet om lovpligtigt medlemskab af et advokatsamfund. Praxis fra EMD samt anden retspraksis har i øvrigt fastslået, at et lovpligtigt medlemskab af et advokatsamfund ikke er omfattet af EMRK art. 11:

Senest har EMD i klagesagen *Bota vs. Rumænien* (sag nr. 24057/03) af 12. oktober 2004 fundet, at det ikke er i strid med EMRK art. 11, at en forening, som skulle være et alternativ til det nationale advokatsamfund, blev opløst ved dom. Den nationale domstols begrundelse var, at foreningen var ulovlig, eftersom der allerede eksisterede et nationalt advokatsamfund i Rumænien, som alle advokater har pligt til at være medlem af. EMD anerkendte den nationale domstols begrundelse.

Menneskerettighedskommissionen lagde ved sin afgørelse i klagesagen *A m.fl. vs. Spanien* (sag nr. 13750/88) af 2. juli 1990 – hvor Spanien blev frifundet – vægt på, at

det spanske advokatsamfund er en offentligretlig institution, at det spanske advokatsamfund er reguleret ved lov, at det spanske advokatsamfunds formål er i almenhedens interesse (udbredelsen af uafhængig og kvalificeret juridisk rådgivning), at medlemskabet er en nødvendig betingelse for at udøve hvervet, og at medlemskabet er åbent for enhver, der opfylder lovens betingelser.

EF-Domstolen nåede i sin afgørelse i Wouters-sagen (C-309/99 af 19. februar 2002), jf. også afsnit 2.1.2., frem til, at det var nødvendigt og lovligt at opretholde det lovpligtige medlemskab af det hollandske advokatsamfund, som en betingelse for at kunne deltage i advokat-partnerskaber. Domstolen lagde i den forbindelse vægt på de samme kriterier, som Menneskerettighedskommissionen gjorde i sagen *A m.fl. vs. Spanien*. Det blev endvidere lagt til grund, at reguleringen var nødvendig for at sikre en ordentlig praksis i den juridiske stand.

Østre Landsret har fastslået i en dom fra den 17. april 2000, jf. også afsnit 2.1.2., at Advokatsamfundet ikke kan anses for en forening i konventionens forstand, samt at det lovpligtige medlemskab sikrer det offentlige interesse i at opretholde kvaliteten i advokaters arbejde.

Retten i Slagelse har ved dom af 1. februar 2006 (i sagen BS IS-1554/2004) fastslået, at en advokat, der ved skrivelse af 15. november 2004 udmeldte sig af Advokatsamfundet, var forpligtet til at betale kontingent. Retten lagde ved sin afgørelse vægt på, at EMD's dom af 11. januar 2006 efter rettens vurdering ikke er en ændring for så vidt angår de af sagsøger (Advokatsamfundet) påberåbte tidligere afgørelser, hvorefter Advokatsamfundet ikke er en forening i EMRK's art. 11's forstand. Advokaten har anket byrettens dom til landsretten.

Det fremgår af denne praksis, at baggrunden for, at et lovpligtigt medlemskab af et advokatsamfund ikke anses for omfattet af EMRK's art. 11, er, at der er tale om en professionel sammenslutning, som er oprettet ved lov, og hvis medlemmer varetager offentlige interesser. En sådan offentligretlig institution ("public-law institution") er ifølge EMD ikke en forening i EMRK art. 11's forstand.

Udvalget finder, at heller ikke Det Danske Advokatsamfund kan anses for at være en forening i sædvanlig privatretlig forstand. Hvor en privatretlig forening er baseret på den aftale, som medlemmerne har indgået ved foreningsvedtægten, virker Advokatsamfundet inden for de regler, der følger af retsplejeloven. Det fremgår heraf, at Advokatsamfundets vedtægter samt nogle af dets regler (herunder om sikring af betroede midler) skal godkendes af justitsministeren. Ligeledes tillægger retsplejeloven Advokatsamfundet en række opgaver i forbindelse med bl.a. tilsyn og klagesagsbehandling. Da denne retlige regulering har til formål at varetage hensyn til almenheden (herunder klienterne og retsvæsenet), kan man sige, at Advokatsamfundet herved udfylder en offentligretlig funktion. Derfor kan det pligtmæssige medlemskab for alle advokater i Danmark af

Advokatsamfundet ikke sidestilles med eksklusivaftaler og tvungent foreningsmedlemskab i forbindelse med ansættelsesforhold. Det loypligtige medlemskab er derfor ikke omfattet af det forbud mod eksklusivaftaler for private fagforeninger, som følger af EMD's afgørelse af 11. januar 2006.

Efter oplysninger fra Advokatrådenes fællesrepræsentation i EU (CCBE) har dommen ikke givet anledning til at overveje ændringer i reguleringen af advokater i andre lande i Europa. Pligtmæssigt medlemskab af et advokatsamfund som betingelse for at kunne udøve sit erhverv under titlen "advokat" er i øvrigt dominerende i Europa.

Den danske regering har imidlertid – som det fremgår af tillægskommissorium af 25. januar 2006 for udvalget, jf. ovenfor afsnit 1.1. – tilkendegivet, at man er indstillet på at afskaffe de eksklusivlignende ordninger inden for de liberale erhverv.

Udvalget har derfor nedenfor i afsnit 5.1.3. beskrevet mulige løsningsmodeller i forbindelse med de spørgsmål, der opstår ved en afskaffelse af det pligtmæssige medlemskab af Advokatsamfundet.

Udvalgets samlede overvejelser om de beskrevne modeller fremgår af afsnit 5.1.4.

Det bemærkes, at der som en konsekvens af EMD's afgørelse af 11. januar 2006 er vedtaget en ændring af lov om beskyttelse mod afskedigelse på grund af foreningsforhold, jf. lov nr. 153 af 26. april 2006. Loven trådte i kraft den 29. april 2006. Loven indeholder nu et forbud mod eksklusivaftaler på arbejdsmarkedet og et forbud mod, at en arbejdsgiver lægger vægt på foreningsforhold i forbindelse med ansættelse og afskedigelse.

Det fremgår af bemærkningerne til lovforslaget (lovforslag nr. L 153, fremsat af beskæftigelsesministeren den 2. februar 2006), at Justitsministeriet vil anmode det nedsatte udvalg om advokater om i sin betænkning at beskrive mulige løsningsmodeller i forbindelse med de spørgsmål, der opstår ved en afskaffelse af det pligtmæssige medlemskab af Advokatsamfundet. Det drejer sig navnlig om, hvordan kontrollen og tilsynet med advokaterne kan tilrettelægges. Justitsministeriet vil på baggrund af betænkningen fra udvalget udarbejde et lovforslag om ophævelse af det obligatoriske medlemskab af Advokatsamfundet og om den fremtidige tilrettelæggelse af et tilsyn, klagesagsbehandling og uddannelse på advokatområdet med henblik på fremsættelse i Folketinget i oktober 2006.

Der henvises i øvrigt til afsnit 2.1.1.

5.1.2. Almene problemstillinger

I forbindelse med en afskaffelse af det pligtmæssige medlemskab af Advokatsamfundet rejser der sig en række almene problemstillinger, som er fælles for modellerne nævnt i afsnit 5.1.3.2.-5.1.3.6.

I dette afsnit behandles en række mere grundlæggende problemstillinger, som gør sig gældende for alle modellerne bortset fra model 0 (status quo) og model 4 (krav om medlemskab for at anvende advokattitlen). Herudover vil en række problemstillinger gøre sig gældende for flere af modellerne. Disse problemstillinger behandles nedenfor i afsnittene om de enkelte modeller.

Det bemærkes, at redegørelsen for model 2-5 ikke indeholder en udtømmende analyse af de problemstillinger, der vil opstå i relation til disse modeller.

Ved en ophævelse af det pligtmæssige medlemskab vil der også skulle tages stilling til, hvem der fremover skal forestå uddannelsen og eksaminationen af advokatfuldmægtige, som i dag varetages af Advokatsamfundet. Justitsministeriets kursusudvalg vil fortsat kunne stå for at fastlægge retningslinier for indholdet og tilrettelæggelsen af uddannelsen og eksamen mv. Man kunne overveje en ordning, hvor den enkelte kan sammensætte sin uddannelse på baggrund af et pointsystem. Advokatsamfundet ville kunne udbyde kurser, men det vil også kunne stå åbent for andre udbydere, herunder universiteter. Derimod bør de prøver, som advokater skal bestå for at opnå titlen, være ens for alle. Justitsministeriets kursusudvalg vil kunne uddelegere opgaven til Advokatsamfundet eller andre. Det må således overvejes, om retsplejelovens § 119, stk. 6, 2. pkt., ("Advokatsamfundet forestår uddannelsen") skal ophæves. For en beskrivelse af den praktiske varetagelse af uddannelsen og eksamen henvises til afsnit 2.3.2.

Ved en ophævelse af det pligtmæssige medlemskab kan der ligeledes være spørgsmål vedrørende det arbejde, Advokatrådet udfører i forbindelse med bl.a. afgivelse af høringsudtalelser om tildeling af beneficiar, afgivelse af responsa til brug for domstolene, registrering af udenlandske advokater på grundlag af etableringsdirektivet og etableringsbekendtgørelsen, afgivelse af erklæringer om opnåelse af møderet for Højesteret samt Advokatsamfundets deltagelse i internationalt advokatarbejde. Disse opgaver er i dag naturligt forbundet med Advokatsamfundet.

Endvidere må det i forbindelse med de enkelte modeller overvejes, om disse er i overensstemmelse med de internationalt anerkendte principper for organisering af advokatprofessionen, f.eks. Europaparlamentets resolution af 23. marts 2006 og FN's "Basic Principles on the Role of Lawyers". Som beskrevet ovenfor i afsnit 2.1.7. og 2.1.9. fremgår det bl.a. heraf, at advokater

skal kunne varetage deres professionelle funktioner uden indblanding mv. samt have ret til at danne selvstyrende brancheforeninger. Det fremgår endvidere, at adfærdsregler for advokater skal opstilles af advokatstanden eller ved lovgivning. Disciplinære foranstaltninger mod advokater skal behandles af et uvildigt organ, en uafhængig myndighed eller en domstol.

Endelig må det overvejes, om der ved en ophævelse af det pligtmæssige medlemskab af Advokatsamfundet fortsat vil kunne rekrutteres et tilstrækkeligt antal advokater til den ordning, hvor advokater via advokatvagterne yder gratis retshjælp i form af helt grundlæggende mundtlig rådgivning, og ordningen med retshjælp ved advokater, hvor advokater yder rådgivning ud over helt grundlæggende mundtlig rådgivning. Begge ordninger er forudsat i lovgivningen og modtager tilskud fra Justitsministeriet. Det fremgår af § 1 i vedtægt for Det danske Advokatsamfund, at Advokatsamfundets formål bl.a. er at virke til gavn for det danske retssamfund. Advokatrådet varetager opgaver som led i udførelsen af advokatretshjælp gennem advokatvagsordningen.

5.1.3. Mulige løsningsmodeller

I det følgende beskrives de løsningsmodeller, som udvalget har fundet det relevant at drøfte i forbindelse med de spørgsmål, der opstår ved en afskaffelse af det pligtmæssige medlemskab af Advokatsamfundet. Der er i forbindelse med de enkelte modeller anført såvel fordele som ulemper ved disse.

5.1.3.1. Status quo (model 0).

5.1.3.1.1. Beskrivelse af modellen.

Modellen indebærer, at den nuværende ordning med pligtmæssigt medlemskab af Advokatsamfundet, som det fremgår af retsplejelovens § 143, stk. 1, opretholdes uændret.

Det pligtmæssige medlemskab af Advokatsamfundet er nærmere beskrevet ovenfor i betænkningens afsnit 2.1., og der henvises i det hele til beskrivelsen i dette afsnit.

5.1.3.1.2. Udvalgets overvejelser.

Ingen af udvalgets medlemmer finder, at ordningen med pligtmæssigt medlemskab af Advokatsamfundet bør opretholdes i fuldstændig uændret form, og udvalget finder således ikke grundlag for at anbefale, at den gældende ordning opretholdes i sin nuværende form.

Udvalget finder derimod, at en række af de hensyn, der begrundet det pligtmæssige medlemskab af Advokatsamfundet, jf. afsnit 2.1.2. og 5.1.3.2.2., fortsat gør sig gældende, og uanset hvilket alternativ til det pligtmæssige medlemskab, der måtte vælges, bør disse hensyn i videst muligt omfang tilgodeses.

5.1.3.2. Advokatsamfundet udgøres af alle advokater (model 1).

5.1.3.2.1. Beskrivelse af modellen.

Modellen indebærer en ændring af retsplejelovens § 143, stk. 1, der affattes således:

»§ 143. Det Danske Advokatsamfund udgøres af alle danske advokater.«

Modellen indebærer ændringer af tilsyns- og klagesystemet, jf. kapitel 6, adgangen til branchen, advokaters grund- og efteruddannelse samt opnåelse af møderet for landsret, jf. kapitel 7, ejerskabsforholdene i advokatvirksomheder, jf. kapitel 8, samt advokaters møderetsmonopol, jf. kapitel 9.

Modellen indebærer navnlig, at Advokatsamfundet af hensyn til at sikre en uafhængig og kvalificeret advokatbistand for borgere og virksomheder forestår tilsyns- og disciplinærfunktionen og de dermed naturligt forbundne opgaver for alle advokater med beskikkelse. Advokatsamfundet forestår af samme grunde grunduddannelsen for advokater. Den løbende efteruddannelse bør kunne tilbydes advokaterne af enhver fagligt kompetent udbyder, men det vil være naturligt og mest hensigtsmæssigt, at kontrollen med, at uddannelseskravene efterleves, placeres hos Advokatsamfundet som led i tilsynet med advokaterne.

Endvidere indebærer modellen, at advokaternes møderetsmonopol liberaliseres i et eller andet omfang, samt at andre end advokater kan eje op til 10 % af aktierne eller anparterne i et advokatselskab, forudsat at disse andre ejere deltager aktivt i driften og består en teoretisk prøve i advokatret.

Modellen er nærmere beskrevet i det følgende afsnit, og der henvises i øvrigt til det af udvalget udarbejdede samlede lovforslag til denne model.

5.1.3.2.2. Udvalgets overvejelser.

Et flertal af udvalgets medlemmer (Mads Bryde Andersen, Gry Asnæs, Benedicte Federspiel, Jørn Friis, Jesper Hedegaard, Knud A. Knudsen, Marie-Louise Knuppert, Henrik Linde, Janne Pernille Rasmussen, Sys Roving, Henrik Schultz, Jakob Thyssen Valerius) anbefaler model 1 som grundlag for en fremtidig regulering af advokatstanden. Disse medlemmer finder, at model 1 bedre end nogen anden model, som udvalget har drøftet, sikrer, **at** borgere og virksomheder har adgang til en uafhængig og kvalificeret advokatbistand, **at** der gennemføres væsentlige, men retssikkerhedsmæssigt forsvarlige, liberaliseringer, og **at** princippet om negativ foreningsfrihed respekteres.

Selv om modellen indebærer væsentlige ændringer og moderniseringer i grundreguleringen af advokater, vil den fortsat være sammenlignelig med de ordninger, som kendes i næsten alle andre europæiske lande, og i øvrigt stemme bedst overens med de af FN, Europarådet og EU-Parlamentet fastsatte principper.

Flertallets samlede løsningsforslag indebærer i hovedtræk:

- At Advokatsamfundet ikke er en forening, men en organisation, der udgøres af alle advokater med beskikkelse, som er oprettet ved lov, og som i henhold til lovgivningen er tillagt offentligretlige funktioner.
- At tilsyns- og disciplinærmyndigheden over advokater og andre opgaver af væsentlig samfundsmæssig betydning forbliver uafhængig af staten.
- At kvaliteten af advokatydelser sikres gennem skærpet tilsyn med advokaterne, reform af advokatuddannelsen, indførelse af obligatorisk efteruddannelse for alle advokater samt stærkt forøget offentliggørelse af disciplinære sanktioner.
- At behandlingen af klagesager over advokater forkortes og moderniseres væsentligt, og at brugerindflydelsen øges ved en ændret sammensætning af Advokatnævnet.
- At liberalisering og øget konkurrence på markedet for juridisk rådgivning sikres gennem ændringer i reglerne om adgangen til at eje advokatselskaber, ændrede adgangskrav til professionen samt en lempelse af advokaters eneret til at repræsentere parter i retten.

Disse væsentlige ændringer udgør efter flertallets opfattelse en såvel retssikkerhedsmæssig som samfundsøkonomisk forsvarlig og afbalanceret løsning på den opgave, som udvalget er blevet stillet i sit samlede kommissorium.

Mange af de elementer, som indgår i model 1, er udførligt beskrevet andre steder i betænkningen. Flertallet finder imidlertid anledning til nærmere at redegøre for nogle af de hensyn, som flertallet har lagt særlig vægt på:

Hensynet til, at borgere og virksomheder skal have adgang til uafhængig og kvalificeret bistand fra advokater, er grundlæggende i en retsstat. Enhver borger og virksomhed må derfor have sikkerhed for, at advokaten er uafhængig af alle andre interesser end klientens.

Hensynet til uafhængighed betyder først og fremmest, at den enkelte advokat skal være uafhængig af statsmagten. Det skal derfor sikres, at den enkelte borger og virksomhed kan få en advokat til at føre en sag mod staten, uden at advokaten skal frygte pres fra staten i andre sammenhænge.

Dette princip om, at personer og institutioner, der udgør et væsentligt element i retsplejen, skal sikres uafhængighed, er velkendt fra domstolene. For at værne om domstolenes uafhængighed er der derfor oprettet en særlig Domstolsstyrelse, og den enkelte dommers uafhængighed sikres blandt andet gennem en særlig tilsyns- og klagesagsordning. Princippet har senest givet sig udslag i, at lovgivningsmagten har flyttet endelige afgørelser om fri proces fra en statsinstitution (Civilstyrelsen) til det uafhængige Procesbevillingsnævn.³⁸

Hensynet til uafhængighed betyder dernæst, at advokaten skal være uafhængig af enhver uvedkommende privat interesse, der kan være i konflikt med klientens interesser. Dette kommer også til udtryk i reguleringen af adgangen til at eje advokatvirksomheder. Disse kan efter gældende ret alene ejes af advokater. I model 1 foreslås imidlertid en liberalisering af denne adgang, således at andre end advokater kan eje op til 10 % af et advokatselskab forudsat, at disse andre ejere deltager aktivt i driften og består en teoretisk prøve i advokatret.

Advokatens uafhængighed af statsmagten og enhver uvedkommende privat interesse er en afgørende forudsætning for, at domstolene kan virke i tillid til, at advokaten på den ene side alene varetager klientens interesser, men på den anden side har en disciplinært sanktioneret pligt til ikke at vildføre retten, jf. pkt. 4.2, i de advokatetiske regler.

Efter flertallets opfattelse er det derfor helt afgørende for borgere og virksomheders tillid til advokatprofessionen og til retsvæsenet som sådan, at der ikke kan sættes spørgsmålstejn ved hverken den enkelte advokats uafhængighed eller uafhængigheden og den faglige kompetence hos den, der skal føre tilsyn med advokaterne og udøve disciplinærmyndighed over dem.

³⁸ Lov nr. 554 af 24. juni 2005 om ændring af retsplejeloven og forskellige andre love (Sagsomkostninger, retshjælp og fri proces).

Det bemærkes i denne forbindelse, at også advokater ansat i virksomheder og organisationer er underlagt kravet om at følge god advokatskik, når de fører retssager for deres arbejdsgiver eller et medlem af deres organisation. De er også uden for retssager underkastet Advokatsamfundets tilsyn og reglerne om god advokatskik.

Tilsyns- og disciplinærmyndighedens uafhængighed er imidlertid ikke tilstrækkelig til at skabe den nødvendige tillid til advokatstanden. Flertallet lægger vægt på, at tilsynsmyndigheden skal kunne gribe effektivt og tidligt ind over for ”brodne kar”, således som der er stillet forslag om i afsnit 6.2. Efter flertallets opfattelse vil disse forslag ikke kunne gennemføres, medmindre tilsynet er helt uafhængigt af staten og omfatter samtlige advokater.

For så vidt angår disciplinærsystemet indebærer model 1, at hensynet til advokatens uafhængighed fører til, at kompetencen til at træffe afgørelser i klagesager over advokater skal varetages af Advokatnævnet. Advokatnævnets sammensætning foreslås imidlertid ændret med henblik på at styrke offentlighedens tillid til Advokatnævnets afgørelser, jf. afsnit 6.3.1. Samtidig tilsiger hensynet til klienterne, at langt flere afgørelser end hidtil offentliggøres, jf. afsnit 6.3.6.

Disse hensyn, samt hensynet til at værne om fortrolighedsforholdet mellem advokaten og klienten, taler efter flertallets opfattelse med stor vægt for at lade Advokatsamfundet forestå tilsyns- og disciplinær funktionen og de dermed naturligt forbundne opgaver for alle advokater med beskikelse.

Hensyn til såvel den enkelte klient som til retsplejen kræver, at advokatbistanden til borgere og virksomheder har en høj faglig og etisk kvalitet. Dette stiller krav til såvel selve advokatuddannelsen som til løbende efteruddannelse af advokater.

Grunduddannelsen bør navnlig sikre et grundigt kendskab til de almindelige og særlige advokatpligter samt til behandlingen af retssager. Uddannelsens omfang og pris bør ikke udgøre en konkurrencebegrænsende barriere for adgang til erhvervet. Både saglige og økonomiske hensyn taler for at placere denne opgave i Advokatsamfundet.

Den løbende efteruddannelse bør derimod kunne tilbydes advokaterne af enhver fagligt kompetent udbyder, men det vil være naturligt og mest hensigtsmæssigt at placere kontrollen med, at uddannelseskravene efterleves, hos Advokatsamfundet som led i tilsynet med advokaterne.

Hensynet til uafhængighed og til en høj kvalitet i advokatydelserne må ses i sammenhæng med, hvem der kan repræsentere parter i retten. Disse regler skal på den ene side beskytte mod, at borgere og virksomheder lider retstab som følge af en ukvalificeret indsats i retten, og mod at domstolsafgørelser, som kan have betydning for andre end sagens parter, træffes på et urigtigt eller ufuldstændigt grundlag. Men på den anden side skal disse regler også understøtte en sund konkurrence på markedet for juridisk rådgivning. Begrænsninger i andre end advokaters adgang til at repræsentere parter i retten bør derfor ikke gå videre, end hensynet til kvalitetssikring tilsiger.

Folketinget har netop vedtaget en omfattende domstolsreform med henblik på at sikre, at domstolene også i fremtiden kan udføre deres funktion effektivt og på et højt kvalitetsniveau. En uafhængig og kvalificeret advokatstand er en afgørende forudsætning for domstolenes arbejde.

Den danske retsplejeordning tager sit udgangspunkt i, at dommeren i den enkelte civile sag alene skal forholde sig til det faktum, de påstande og de argumenter, som parterne selv eller deres advokater præsenterer. Fraviges dette udgangspunkt, kan dommerens neutralitet bringes i fare. Hvis advokaterne ikke er uafhængige og velkvalificerede, vil dommeren i den enkelte sag således have valget mellem enten at lade borgeren eller virksomheden løbe en uacceptabel risiko for at tabe en sag, som burde være vundet, eller at gribe ind til støtte for en part, som vurderes at have ringere bistannd end modparten, hvorved dommeren kan sætte sin neutralitet og dermed tilliden til retsvæsenet over styr.

Advokater er etisk forpligtede til at medvirke til den bedste og billigste løsning i en given sag. Uafhængige og velkvalificerede advokater sikrer derfor i vidt omfang, at borgere og virksomheder ikke anlægger udsigtsløse retssager, som alene påfører parterne og samfundet unødvendige omkostninger.

For så vidt angår advokaternes eneret til at repræsentere parter i retten henvises til betænkningens kapitel 9. Det fremgår heraf, at udvalget er enig i, at man liberaliserer møderetten. Der er dog forskellige opfattelser af, i hvilket omfang dette kan ske uden at gå på kompromis med de nødvendige hensyn til en kvalificeret og uafhængig advokatbistand til borgere og virksomheder og til, at retssystemets funktionalitet ikke svækkes. Alle flertallets medlemmer bortset fra Mads Bryde Andersen og Jesper Hedegaard kan i denne sammenhæng tilslutte sig, at mandatarreglen udvides således, at jurister, der virker som partsrepræsentanter i det arbejdsretlige system, får adgang til at repræsentere organisationens medlemmer i byretssager inden for organisationens interesseområde.

Det bør således fastsættes i retsplejelovens § 260, at justitsministeren kan autorisere juridiske medarbejdere, der er ansat i organisationer, der virker som partsrepræsentanter i det arbejdsretlige system, til for byretten at føre sager vedrørende løn- og ansættelsesretlige forhold. Der bør ligeledes fastsættes hjemmel til, at justitsministeren administrativt kan fastsætte nærmere regler om sådanne autorisationer.

Udover at opfylde de angivne mål har model 1 den samfundsgavnlig effekt, at den samlede advokatstands apolitiske arbejde for det danske retssamfund kan bevares. Arbejdet består navnlig i udarbejdelsen af høringssvar, som ikke forfølger partipolitiske eller fordelingsmæssige interesser, men som alene har til formål at bidrage til regeringens og Folketingets arbejde for retssikkerheden på baggrund af advokaternes særlige tekniske indsigt. Dertil kommer oplysning til borgerne om dagligdagens juridiske problemer og disses behandling inden for retsvæsenet.

Model 1 understøtter endvidere, at advokaterne i fællesskab kan løfte den opgave, som lovgivningsmagten forudsætter, at standen løser, i form af gratis rådgivning til enhver i det danske samfund. Således er det i retsplejelovens § 323, som affattet med virkning fra 1. januar 2007, bestemt, at enhver har ret til vederlagsfri retshjælp ved advokatvagter vedrørende ethvert retsspørgsmål.

Endelig har flertallet lagt vægt på, at model 1 medfører, at Advokatsamfundet også på områder, som har en naturlig sammenhæng med Advokatsamfundets særlige status som tilsyns- og disciplinærmyndighed, har til opgave at værne om advokatstandens uafhængighed, integritet og faglige kompetence.

Med den foreslåede formulering af retsplejelovens § 143 slås det fast, at Advokatsamfundet ikke er en forening, men en ved lov oprettet og reguleret institution. Denne institution varetager de ved lov fastsatte samfundsmæssige og almennyttige opgaver, som efter flertallets opfattelse hverken kan placeres i offentligt regi eller i en privatretlig forening på grund af hensynet til advokatstandens uafhængighed og dermed borgernes og virksomhedernes retssikkerhed.

Advokatsamfundet udgøres efter forslaget af alle advokater med beskikkelse. Dette indebærer, at alle advokater, der opfylder de af lovgivningsmagten fastsatte betingelser, automatisk omfattes af Advokatsamfundet, herunder navnlig tilsyns- og disciplinærsystemet. Det er alene Advokatnævnet eller domstolene, der kan træffe bestemmelse om, at advokaten skal fratages sin beskikkelse og dermed ikke længere være omfattet af Advokatsamfundet. Hermed sikres almenhedens interesse i, at alle advokater er underkastet en ensartet regulering og ensartede pligter i forhold til det omgivne samfund.

Flertallet finder derfor, at en gennemførelse af model 1 opfylder regeringens ønske om at fjerne eksklusivlignende ordninger for advokatstanden.

Justitsministeriet skal i medfør af retsplejelovens §§ 127 og 143, stk. 4, godkende ændringer i Advokatsamfundets klientkontovedtægt samt vedtægt for Det danske Advokatsamfund. Herved opnås en fornuftig balance mellem på den ene side Advokatsamfundets selvbestemmelse i form af, at det er Advokatmødet, der vedtager ændringer i vedtægten, og på den anden side Justitsministeriets mulighed for at udøve en vis form for kontrol med Advokatsamfundet – som jo er tillagt offentligretlige beføjelser – idet Justitsministeriet skal godkende ændringer i vedtægterne.

Det kan diskuteres, hvilke opgaver der kan og skal henlægges til en organisation, der udgøres af alle advokater med beskikkelse, som er oprettet ved lov, og som i henhold til lovgivningen er tillagt offentligretlige funktioner. Nogle af de aktiviteter, som Advokatsamfundet forestår efter den gældende ordning, kan have en vis lighed med aktiviteterne i en interesseorganisation. Her ved tænkes f.eks. på arbejdet med positionering og udvikling af advokatstanden. Om sådanne aktiviteter vedblivende skal være omfattet af Advokatsamfundets formål under en lovændring, der i videre omfang end i dag betoner Advokatsamfundets offentligretlige funktioner, bør i givet fald afklares i forbindelse med justitsministerens godkendelse af vedtægt for Det danske Advokatsamfund. Udvalget vil derfor ikke stille nærmere forslag om denne problemstilling.

Copenhagen Economics har i september 2005 fremlagt en økonomisk analyse om advokatbranchen, konkurrenceforhold og liberalisering³⁹. Analysen vedrører den gældende regulering af advokater. Copenhagen Economics konkluderer bl.a., at advokatbranchen bør stå for adfærdreguleringen, fordi dette sikrer advokaters uafhængighed af staten, og fordi advokater er bedst til at bedømme kvaliteten af advokatarbejde. Det fremgår endvidere af analysen, at det forhold, at alle advokater skal bidrage til Advokatsamfundet, ikke giver nævneværdige konkurrencebegrænsninger.⁴⁰ Efter flertallets opfattelse er der hverken i Copenhagen Economics' analyse eller i øvrigt påvist forhold, som tyder på, at den af flertallet foreslåede model 1 skulle medføre konkurrencebegrænsninger inden for advokatbranchen.

³⁹ Findes på Advokatsamfundets hjemmeside: www.advokatsamfundet.dk

⁴⁰ Der kan endvidere henvises til, at Danmark i den seneste analyse af nationers internationale konkurrenceevne fra World Economic Forum er placeret som den fjerde mest konkurrencedygtige økonomi i verden. Analysen konkluderer, at et velfungerende retssystem er en ikke uvæsentlig faktor i denne vurdering. En velfungerende og velreguleret, uafhængig advokatprofession har derfor direkte betydning for Danmarks internationale konkurrenceevne.

Dette flertal finder ikke, at de modeller, som er beskrevet som model 2 til 5, er egnede til at danne grundlag for den fremtidige regulering af advokatprofessionen, jf. nærmere herom under afsnit 5.1.4.

1 medlem (Benedicte Federspiel) bemærker dog i den forbindelse, at såfremt lovgiver måtte ønske at følge en af de øvrige modeller, foretrækkes model 2.

Som det fremgår nærmere i afsnit 5.1.4., finder et mindretal i udvalget (Jens Kruse Mikkelsen, Kirsten Weber Olsen, Finn Juul Porsborg, Dennis Schnell-Lauritzen), at valget mellem de forskellige modeller i høj grad beror på en politisk afvejning af, i hvor høj grad de tilgodeser henholdsvis det principielle hensyn til at sikre foreningsfriheden og de principielle hensyn, der hidtil har begrundet det pligtmæssige medlemskab af Advokatsamfundet. Mindretallet afstår derfor fra at foretage denne afvejning.

5.1.3.3. Tilslutningsmodellen (model 2).

5.1.3.3.1. Beskrivelse af modellen.

En anden løsning på det politiske ønske, som udvalget er præsenteret for, består i at ophæve det pligtmæssige medlemskab, idet man i øvrigt viderefører den ordning, der er foreskrevet i retsplejeloven med reglerne i lovens kapitel 15 (om Advokatsamfundet og Advokatnævnet) samt de regler, der tillægger Advokatrådet en særlig kompetence (herunder lovens §§ 143 og 142, stk. 1).

Tilslutningsmodellen indebærer, at alle advokater har ret til medlemskab af Advokatsamfundet, men at medlemskabet er frivilligt. De advokater, som ikke ønsker at være medlemmer, skal imidlertid være tilsluttet Advokatsamfundets tilsyns- og disciplinærsystem som betingelse for at kunne *virke* som advokat. Denne gruppe af advokater pålægges en afgift til dækning af udgifter forbundet med driften af tilsyns- og disciplinærsystemet, hvorimod de ikke skal bidrage økonomisk til Advokatsamfundets øvrige aktiviteter.

Det bemærkes, at der med lov nr. 491 af 7. juni 2006 om ændring af sundhedsloven (Ophævelse af eksklusivbestemmelser og krav om foreningsmedlemskab i praksissektoren) er vedtaget en ordning for læger, som minder om den her beskrevne model. Der henvises til afsnit 4.7.

5.1.3.3.2. Udvalgets overvejelser.

Udvalget bemærker indledningsvis, at der mellem advokatprofessionen og sundhedssektoren består betydelige forskelle, bl.a. derved at de tilsyns- og disciplinæropgaver, som i retsplejeloven er henlagt til Advokatsamfundet, i sundhedssektoren varetages af offentlige myndigheder. Der består ikke på samme måde et behov for uafhængighed af det offentlige i sundhedssektoren. I sundhedssektoren er hele eller en væsentlig del af en persons indkomst endvidere finansieret ved hjælp af offentlige midler. Såfremt en person ikke kan få adgang til disse ydelser uden medlemskab af en bestemt forening, er der derfor mere tale om en egentlig eksklusivaftale end en eksklusivlignende regulering. Områderne er derfor ikke umiddelbart sammenlignelige. Det bemærkes, at de pågældende organisationer inden for sundhedsområdet i modsætning til Advokatsamfundet er organisationer omfattet af EMRK art. 11.

Det bemærkes endvidere, at de særlige paritetiske samarbejdsorganer etableret i overenskomsterne på sundhedsområdet varetager brud på overenskomsterne. I modsætning hertil står Advokatsamfundet, som ikke er oprettet ved aftale og ej heller fører tilsyn med aftaler, men derimod med advokatpligter mv. i henhold til lovgivningen. Hvis en advokat vil indgå overenskomster med f.eks. HK og herunder indtræde i fagretlige samarbejdsorganer, står det den pågældende frit for. Det ændrer ikke herpå, at der i de omhandlede aftaler er tredjemandsløfter om f.eks. åbningstid, som klienter inden for sundhedsområdet kan påberåbe sig.

Fordelen ved en tilslutningsordning består navnlig i, at den ligger tæt op af den eksisterende ordning, samtidig med at den fjerner eksklusivbestemmelsen. Dertil kommer, at ordningen sikrer den samme beskyttelse i forbindelse med advokaters pligtforsømmelse, hvad enten advokaten er organiseret i kraft af medlemskabet af Advokatsamfundet eller ej.

Set ud fra et forbrugersynspunkt indeholder ordningen også umiddelbart fordele. Klienterne vil – som hidtil – kunne henvende sig samme sted, når der skal klages over en advokats vederlag eller adfærd. Der vil i den forbindelse gælde samme standard for klagebehandlingen, hvad enten klagen rettes mod en advokat, der er medlem af Advokatsamfundet, eller mod et ikke-medlem.

Heroverfor står for den udmeldte advokat den ulempe, der ligger i at skulle være underkastet et tilsyn, der udspringer af en organisation, man har fravalgt. Hvis en ophævelse af det pligtmæssige medlemskab bæres af et ønske om at frigøre advokaterne for den nugældende pligt til at være underkastet et uønsket foreningssystem, kan dette mål siges kun delvis at være nået, hvis man lader de ”ikke-organiserede” advokater være underlagt et tilsyn fra den organisation, de i øvrigt har fravalgt.

Det må forventes, at Advokatsamfundets aktiviteter for så vidt angår den ”frivillige” del vil ændre sig markant i en situation, hvor tilslutningsmodellen gennemføres, idet den frivillige del da langt fortrinsvist må tage udgangspunkt i at pleje rene medlemsinteresser. Advokatsamfundet vil derfor formentlig ændre karakter til en egentlig brancheforening, hvorefter Advokatsamfundet muligvis vil være omfattet af Menneskerettighedskonventionens art. 11. Dette kan være et problem i forhold til at lade Advokatsamfundet udøve beføjelser i forhold til ikke-medlemmer.

Det kan synes mere betænkeligt at overlade offentligretlige beføjelser til en brancheforening stiftet på privatretligt grundlag end til et organ, der i kraft af en lovhjemlet tildeling af tilsynskompetence kan siges at udøve offentlige funktioner og dermed har præg af at være en offentligretlig institution. Således vil en brancheforening i højere grad samle sine medlemmer om rent forretningsmæssige og hertil hørende politiske spørgsmål.

Det bemærkes, at modellen ikke synes uforenelig med tjenesteydelsesdirektivet (77/246/EØF) og etableringsdirektivet (98/5/EF) i relation til tilsynet med de udenlandske advokater og kravet i etableringsdirektivet om, at en advokat, der ønsker at udøve virksomhed i en anden medlemsstat end den, hvor han har fået sin beskikkelse, skal lade sig registrere hos denne medlemsstats kompetente myndighed. Kravene må anses for opfyldt derved, at ikke-medlemmerne er tilsluttet Advokatsamfundet.

Såfremt Advokatsamfundet (Advokatrådet) fører et meget intensivt tilsyn med sine medlemmer, består der en risiko for, at disse melder sig ud. Omvendt vil truslen om udmeldelse kunne tænkes at incitere Advokatsamfundet (Advokatrådet) til at slække på tilsynsintensiteten. En ordning med frivilligt medlemskab kan dermed være egnet til at rejse tvivl om, hvorvidt Advokatsamfundet i sin afgørelse af, hvilke advokater eller advokatvirksomheder man rejser sag imod, vil være påvirket af risikoen for udmeldelse som reaktion herpå. Føres der et meget intensivt tilsyn med ikke-medlemmerne, vil nogle af disse måske hævde, at tilsynet med dem er mere intensivt end tilsynet med medlemmerne. Af disse årsager vil der således muligvis generelt blive lempet på tilsynet med advokaterne.

Lavere tilsynsintensitet kan føre til et generelt tab af tillid til advokatprofessionen. Når en klient i dag henvender sig til en advokat, er klienten sikret, at advokaten er undergivet et ganske indgående tilsyn, og at dette tilsyn er det samme for alle advokater. Hvis klienten ikke kan være sikker på, at der føres et sådant indgående tilsyn med advokaterne, og at tilsynet i øvrigt er det samme for medlemmer og ikke-medlemmer, vil tilliden til advokatprofessionen risikere at blive forringet i forhold til situationen i dag.

Det bemærkes endvidere, at det formentlig vil være vanskeligt at gennemføre Advokatrådets forslag om bl.a. mulighed for en kollegial samtale og kollegialt tilsyn, jf. afsnit 6.2.2. og 6.2.3., i forhold til advokater, der har meldt sig ud af Advokatsamfundet.

Tab af tillid til advokatprofessionen kan medføre et generelt tab af tillid til retssystemet, idet advokaterne er en af retssystemets vigtigste aktører. Et tab af tillid til retssystemet kan påvirke Danmarks internationale konkurrenceevne, fordi et velfungerende retssystem er afgørende for, at man kan begå sig på det globale marked.

Et særligt problem ved modellen kan være at få fastlagt, hvorledes ikke-medlemmernes bidrag skal fastsættes. Fastsættelsen af bidraget vil formentlig frembyde betydelige vanskeligheder. Der må formentlig foretages en opregning af, hvilke aktiviteter bidraget skal dække, og der må udpeges en instans, der kan træffe bindende afgørelse herom i tvivlstilfælde. Hermed opstår et principielt problem, nemlig om det offentlige, f.eks. Justitsministeriet, skal godkende afgiftens størrelse fra år til år. Herved bliver det indirekte staten, som bestemmer, hvilke ressourcer i Advokatsamfundet der skal afsættes til tilsyns- og disciplinæropgaverne. Herved anfægtes advokaternes uafhængighed af statsmagten. Alternativt kunne der udarbejdes en fordelingsnøgle, hvor en revisor i så fald skal kontrollere, at Advokatsamfundet fordeler sine indtægter til henholdsvis tilsyns- og disciplinærsystemet og til den frivillige del efter fordelingsnøglen, eller det kunne være Advokatsamfundet selv, der fastsætter afgiftens størrelse. Indsigelser herimod ville kunne indbringes for domstolene ved et civilt søgsmål.

Hvis det offentlige skal godkende størrelsen af den afgift, som ikke-medlemmerne skal betale til Advokatsamfundet, risikerer modellen som ovenfor nævnt i et vist omfang at anfægte advokaternes uafhængighed af statsmagten.

Advokatsamfundets ydelser og faciliteter – f.eks. Advokatnøglen – vil i denne model være beholdt medlemmerne. Dette gælder også muligheden for, at Erstatningsfonden kan dække skader og underslæb i situationer, hvor advokatens ansvarsforsikring ikke strækker til.

Advokatrådets varetagelse af medlemmernes interesser vil i denne model ikke blive på den samlede advokatstands vegne, men kun på medlemmernes vegne.

Et yderligere problem angår de tilsluttede advokaters mulighed for at få indflydelse på, hvilke advokatmedlemmer der udpeges til Advokatnævnet. Da nævnet vil have kompetence også i forhold til advokater, som ikke er medlem af Advokatsamfundet, kan der rejses spørgsmål om, hvil-

ken organisation der i givet fald skal udpege medlemmer til nævnet for denne kreds af advokater. Der vil eventuelt ved siden af Advokatsamfundet kunne opstå alternative advokatsammenslutninger, men alene Advokatsamfundet vil i lovgivningen være tillagt beføjelser og opgaver, og det vil derfor kunne være betænkeligt at lade ulovregulerede alternative advokatsammenslutninger medvirke ved udpegningen af medlemmerne til Advokatnævnet. Kompetencen til at udpege advokatmedlemmer til Advokatnævnet bør i givet fald derfor formentlig forblive i Advokatsamfundet.

Ved en gennemførelse af denne model skal det regelsæt, der ligger uden for retsplejeloven, ændres, idet Justitsministeriet alene skal have kompetence til at godkende den del af Advokatsamfundets aktiviteter, som vedrører alle advokater. Det skal således afklares, hvilke af Advokatsamfundets aktiviteter der under denne model vil kræve godkendelse af Justitsministeriet, og hvilke der ikke vil forudsætte godkendelse.

Udvalget har herefter overvejet, hvordan Advokatsamfundets aktiviteter vil kunne opdeles.

En vurdering af dette spørgsmål kan tage udgangspunkt i § 1 i vedtægt for Det danske Advokatsamfund, som har følgende ordlyd:

”Det danske Advokatsamfunds formål er at varetage advokatstandens interesser, at påse og håndhæve opfyldelsen af de almindelige og særlige advokatpligter samt at virke til gavn for det danske retssamfund.”

Der er således tre søjler i Advokatsamfundets formålsbestemmelse. Advokatsamfundet skal 1) varetage advokatstandens interesser, 2) påse og håndhæve opfyldelsen af de almindelige og særlige advokatpligter og 3) virke til gavn for det danske retssamfund.

At påse og håndhæve opfyldelsen af advokatpligterne vil udgøre kernen i den virksomhed, som skal forblive i Advokatsamfundet og dermed også gælde for de advokater, som vælger at melde sig ud af Advokatsamfundet. Derimod kan det overvejes, hvilke af de øvrige opgaver, som Advokatsamfundet i dag varetager, der bør være omfattet af Justitsministeriets godkendelseskompetence efter en gennemførelse af denne model, fordi de berører forhold, der også skal gælde udmeldte advokater.

Udvalget finder, at der bør sondres mellem to former for opgavevaretagelse: Umiddelbart tilsyns- og kontrolarbejde og forenings- og retspolitisk arbejde:

1) *Umiddelbart tilsyns- og kontrolarbejde.*

Kernen i denne form for opgavevaretagelse er Advokatrådets tilsyn med advokater, herunder EU-advokater, og advokaters autoriserede fuldmægtige samt arbejdet i Advokatnævnet, kredsbestyrelser og i de udvalg, der umiddelbart har at gøre med kontrollen med de enkelte advokater.

Ligeledes må de opgaver, der ifølge lovgivningen er henlagt til Advokatsamfundet eller Advokatrådet, betragtes som tilsyns- eller kontrolarbejde. Her kan f.eks. nævnes udarbejdelse af regler om advokaters pligter med hensyn til behandlingen af betroede midler, Advokatrådets afgivelse af erklæring til brug for en advokats opnåelse af møderet for Højesteret, videregivelse af indberetninger fra advokater i henhold til hvidvaskloven til Statsadvokaten for Særlig Økonomisk Kriminalitet mv.

Også opgaver, der har tilknytning til tilsyns- og kontrolarbejdet, må høre til denne form for opgavevaretagelse, f.eks. deltagelse i lovforberedende arbejde, udarbejdelse af høringsvar, foredragsaktiviteter og debatter samt deltagelse i internationale forsamlinger.

Såfremt Advokatsamfundet fortsat skal forestå uddannelsen af advokatfuldmægtige og eventuelt fremover tillige efteruddannelsen af advokater, hører også denne opgave under tilsyns- og kontrolarbejdet. Uanset om dette ikke vil være tilfældet, vil Advokatrådets deltagelse i kursusudvalget samt tilsynsopgaver pålagt Advokatsamfundet i forbindelse med advokaternes grund- og efteruddannelse høre under denne form for opgavevaretagelse.

Også Advokatrådets udarbejdelse af retningslinier om god advokatskik (§ 18, stk. 4) bør betragtes som en del af Advokatsamfundets tilsyns- og kontrolopgaver.

2) *Forenings- og retspolitisk arbejde.*

Denne form for opgavevaretagelse består i det mere traditionelle forenings- og retspolitiske arbejde, som almindeligvis udføres af brancheorganisationer. Arbejdet kan naturligvis indirekte få betydning for Advokatsamfundets tilsyns- og kontrolarbejde. Til denne form for opgavevaretagelse hører bl.a. Advokatrådets arbejde for en udvikling af vilkårene for udøvelse af advokatvirksomhed samt arbejde til fremme af retssikkerheden såvel inden for retsplejen som inden for den offentlige forvaltning.

Det kan diskuteres, om afgivelse af høringsvar og responsa om indholdet af god advokatskik mv. samt Advokatsamfundets arbejde for en styrkelse af advokatstandens selvstændighed og uafhængighed hører under pkt. 1 eller pkt. 2.

Det kan anføres, at nogle af de under punkt 2 nævnte opgaver har en sådan lighed med aktiviteter i en interesseorganisation, at man ikke kan kræve, at alle advokater er tilknyttet eller skal bidrage økonomisk til disse aktiviteter. Dette gælder navnlig for aktiviteterne i form af positionering og udvikling af standen (f.eks. kerneværdiprojektet, innovationsprojekter og profilering af advokater i forhold til konkurrerende rådgivere). Dertil kommer, at en del af aktiviteterne vedrører Advokatsamfundets orienteringsvirksomhed. Aktiviteterne kan eventuelt flyttes over i Advokaternes Serviceselskab eller organiseres på anden vis, så der ikke er nogen sammenhæng imellem disse aktiviteter og ikke-medlemmerne.

En gennemførelse af modellen vil kunne ske ved, at retsplejelovens § 143 ændres, således at det fastsættes, at en advokat kan udmelde sig af Advokatsamfundet. Herudover skal der foretages en række yderligere ændringer for at gennemføre modellen, bl.a. i vedtægt for Det danske Advokatsamfund.

5.1.3.4. Krav om medlemskab af en godkendt advokatsammenslutning (model 3).

5.1.3.4.1. Beskrivelse af modellen.

I denne model stilles der ikke krav om medlemskab af Advokatsamfundet, men i stedet kræves medlemskab af en advokatsammenslutning som betingelse for at virke som advokat. Advokatsammenslutningen skal i givet fald være godkendt af justitsministeren.

Som betingelse for en sådan godkendelse må der formentlig stilles krav om, at sammenslutningen repræsenterer et væsentligt antal advokater. Man kan her hente inspiration i de regler, der gælder om godkendelse af kollektive forvaltningsorganisationer på det ophavsretlige område (KODA, Gramex, Copy-Dan etc.), jf. ophavsretslovens § 50, stk. 1: "... en organisation, som omfatter en væsentlig del af ophavsmænd til en bestemt art af værker, der anvendes i Danmark." Man kan overveje, om den godkendte advokatsammenslutning på forhånd skal være afgrænset til advokater med særlige karakteristika, f.eks. virksomhedsform, speciale, ideologisk holdning el.lign.

Ordningen forudsætter, at hver enkelt advokat selv foretager indmeldelse i en godkendt advokatsammenslutning. Valget mellem, om man vil være medlem af Advokatsamfundet eller en anden godkendt advokatsammenslutning, vil herefter være frivilligt, og Advokatsamfundet vil bevare sine nuværende beføjelser over for medlemmerne.

Foruden kravet om repræsentativitet må en advokatsammenslutning for at blive godkendt skulle opfylde en række nærmere krav til dens vedtægter, dens tilsyn med medlemmerne samt dens disciplinærsystem. Ved opstillingen af disse krav vil det være nærliggende at skele til indholdet af den nuværende regulering.

Nye advokatsammenslutningers tilsyn med medlemmerne bør være lige så intensivt som det nuværende tilsynssystem, ligesom det bør sikres, at heller ikke disciplinærsystemet forringes. Man kan derfor overveje at gøre det til en lovhjemlet betingelse for godkendelse, at advokatsammenslutningen efter nærmere regler medvirker til Advokatnævnets finansiering og drift, så der – navnlig af hensyn til klienterne – fortsat kun består ét Advokatnævn.

Hensynet til at bevare advokaternes uafhængighed af det offentlige taler for, at disse godkendelseskrav er objektiverede, således at det ikke beror på Justitsministeriets frie skøn, om en advokatsammenslutning kan godkendes. Såfremt en godkendt advokatsammenslutning ikke (længere) lever op til de objektive krav, vil Justitsministeriet dog kunne tilbagekalde en godkendelse.

Særordningen, hvorefter advokater i tilfælde af mistanke om hvidvask af udbytte eller finansiering af terrorisme kan underrette sekretariatet for Advokatsamfundet, og hvor Advokatrådet fører tilsyn med advokaternes overholdelse af hvidvaskloven, kunne ved den her foreslåede model ændres til, at medlemmerne af andre godkendte advokatsammenslutninger kan foretage underretning til deres egen advokatsammenslutning, og at de enkelte advokatsammenslutninger fører tilsyn med egne medlemmers overholdelse af hvidvaskloven.

5.1.3.4.2. Udvalgets overvejelser.

Idet formålet med at ophæve det pligtmæssige medlemskab for advokater er hensynet til foreningsfriheden, er det en svaghed ved denne model, at den tvinger advokater til at være organiserede. For den advokat, der netop ønsker at være uorganiseret (men som ikke har indvendinger imod at være underlagt en disciplinærkompetence), kan det også føles som en belastning at skulle være omfattet af en anden organisation end Advokatsamfundet.

Hertil kommer, at man risikerer, at tilsynet med advokaterne forringes, hvis dette skal udføres af advokatsammenslutninger, som har en interesse i at tiltrække og fastholde medlemmer. Det er imidlertid ikke givet, at denne konsekvens af modellen vil indtræde. Således kan det tænkes, at en ”konkurrerende” advokatsammenslutning netop vil søge at profilere sig ved den måde, hvorpå man udøver sit tilsyn.

Det forekommer allerede i dag, at advokater er undergivet forskellige typer af foreningsbaseret kontrol. En række foreninger, som samler bestemte typer af advokater, har således opstillet særlige pligter, som de pågældende medlemmer skal overholde på privatretligt grundlag i tillæg til de pligter, der kan udledes af generalklausulen om god advokatskik. Dette gælder således for medlemmer af foreningerne Danske Inkassoadvokater, Danske Boligadvokater og Danske Familieadvokater.

Ligeledes har Dansk Forening for Virksomhedsjurister, der også tæller et betydeligt antal advokater, etableret et sæt etiske regler, der håndhæves af foreningen.

Det forhold, at der allerede har etableret sig foreninger, der indebærer en mere indgående kontrol end det almindelige advokattilsyn, kunne tyde på, at der ved en åbning af muligheden for flere typer af medlemskab vil kunne opstå en konkurrence, hvor forskellige advokatsammenslutninger konkurrerer på at have det mest indgående tilsyn. Spørgsmålet om tilsynets effektivitet kan i øvrigt gøres til genstand for kontrol i forbindelse med den tilladelse, der udstedes til den enkelte advokatsammenslutning. Denne reguleringsmodel kan imidlertid rejse spørgsmål om det pågældende advokatsamfunds uafhængighed af statsmagten, fordi det henlægges til et forvaltningsorgan at udstede eller inddrage autorisationen af det pågældende advokatsamfund.

Det vil imidlertid kunne være vanskeligt at sikre et ensartet tilsyn med advokaterne, idet tilsynet i de forskellige advokatsammenslutninger formentlig ikke vil være lige intensivt. Dette kan gøre det svært for klienterne at overskue, hvilken sikkerhed man får, når man vælger en advokat. Endvidere vil en advokat, der måtte finde, at tilsynet i den advokatsammenslutning, som vedkommende er medlem af, er for intensivt, kunne melde sig ud af foreningen og ind i en anden forening, hvorved der formentlig vil gå nogen tid, inden den nye tilsynsmyndighed bliver opmærksom på eventuelle problemer. Når den nye tilsynsmyndighed begynder at iværksætte nærmere undersøgelser af advokaten, kan advokaten blot skifte forening og dermed tilsynsmyndighed igen.

Tilsvarende vil der muligvis gælde forskellige standarder for god skik, idet de forskellige advokatsammenslutninger kan have opstillet forskellige advokatetiske regler, med mindre det besluttes at bevare enhedsreguleringen for advokatstanden i form af etiske regler, der gælder for alle advokater.

Det bør i den forbindelse overvejes, hvorvidt det måtte være ønskeligt at bevare en enhedsregulering inden for de enkelte advokatfirmaer, således at alle advokater i det samme firma har pligt til at være medlem af den samme advokatsammenslutning og dermed underkastet de samme etiske regler.

Såfremt alle advokater i et advokatfirma har pligt til at være medlem af den samme advokatsammenslutning, vil dette skabe et problem i relation til det grundlæggende hensyn til at afskaffe eksklusivlignende ordninger inden for de liberale erhverv. En advokat, som ønsker ansættelse i et bestemt advokatfirma, vil nemlig i så fald blive mødt med et krav om medlemskab af en bestemt advokatsammenslutning, og advokatens mulighed for at vælge mellem flere advokatsammenslutninger vil dermed være illusorisk.

Såfremt der ikke opretholdes en enhedsregulering for de enkelte advokatfirmaer, bliver det nødvendigt at afgøre, hvilken advokatsammenslutning der i så fald skal føre tilsyn med selve advokatfirmaet.

Problemstillingen vedrørende en eventuel enhedsregulering af advokatfirmaer berører navnlig ansatte advokater for så vidt angår hensynet til den negative foreningsfrihed, men problemstillingen får også betydning for overvejelserne om en ændring af retsplejelovens § 124 vedrørende ejerskab af advokatvirksomheder.

Det kan tænkes, at der ved en gennemførelse af denne model ikke ytres noget ønske om at etablere et alternativ til Advokatsamfundet, men det kan også tænkes, at et sådant ønske fremsættes.

Det bemærkes, at denne model eventuelt kan kombineres med tilslutningsmodellen (model 2), således at en advokat enten skal være medlem af en godkendt advokatforening eller tilsluttet en sådan. Dette vil i givet fald udvide advokaternes valgmuligheder.

En variant af denne model er foreslået af den engelske regering i en rapport fra oktober 2005 ("The Future of Legal Services: Putting Consumers First"), jf. betænkningens afsnit 3.6.2. Ændringen går bl.a. ud på, at et overordnet organ (Legal Service Board), som er uafhængigt af regeringen, skal godkende foreninger for juridiske rådgivere (alene de eksisterende foreninger the Bar Council, the Law Society m.fl. kan godkendes). Foreningerne skal udstede disciplinærregler for deres medlemmer. Endvidere nedsættes et uafhængigt klageorgan (Office for Legal Complaints), som skal behandle forbrugerklager over juridisk rådgivning ydet af medlemmerne af ovennævnte foreninger. Klageorganet anmoder den relevante forening om at træffe foranstaltninger over for et medlem, der har brudt reglerne om god rådgivningsskik. Klageorganets afgørelser kan ikke påklages til et andet organ, men kan prøves ved domstolene.

Det bemærkes, at der i England og Wales findes syv forskellige anerkendte juridiske professioner, hvoraf solicitors og barristers udgør to af dem. Disse syv professioner reguleres tilsammen af

13 forskellige organer, hvilket gør tilsyns- og klagesystemet forholdsvis uigennemskueligt for klienterne. Det foreslåede Legal Service Board skal kunne godkende eksisterende foreninger for juridiske rådgivere, men derimod ikke alternative organisationer.

En gennemførelse af modellen vil kunne ske ved, at retsplejelovens § 143 ændres, således at det fastsættes, at en advokat skal være medlem af en af justitsministeren godkendt advokatsammenlutning. Herudover skal der foretages en række yderligere ændringer for at gennemføre modellen.

5.1.3.5. Krav om medlemskab for at anvende advokattitlen (model 4)

5.1.3.5.1. Beskrivelse af modellen.

Modellen indebærer, at retten til at kalde sig advokat vil være knyttet til medlemskabet af Advokatsamfundet, dvs. en titelbeskyttelse knyttet til medlemskabet. Modellen svarer på nogle områder til den ordning, som man har i Sverige og Finland, jf. betænkningens afsnit 3.2.1 og 3.4.1. Medlemmerne vil være underlagt Advokatsamfundets tilsyns- og disciplinærsystem. Uddannelsesaktiviteter mv. vil tilsvarende kunne forblive i Advokatsamfundet.

I denne model vil advokater ikke udgøre en selvstændig branche eller stand, men blot være en del af den branche, som beskæftiger sig med juridisk rådgivning og partsrepræsentation. Personer, der opfylder betingelserne for at blive (men altså ikke er) medlem af Advokatsamfundet, vil stort set kunne udbyde de samme ydelser som advokater, jf. nedenfor om registrerede procesfuldmægtige.

Kompetencen til at optage medlemmer bør formentlig henlægges til Advokatrådet. Den, der opfylder betingelserne for medlemskab, vil have et retskrav på at blive medlem af Advokatsamfundet. Dette gælder også, selv om de pågældende er ansat i virksomheder, organisationer mv., og således ikke udøver almindelig advokatvirksomhed. Advokatrådet vil formentlig også skulle have adgang til at ekskludere et medlem i de tilfælde, hvor Justitsministeriet efter de gældende regler kan inddrage en beskikkelse. En sådan beslutning bør kunne indbringes for Advokatnævnet og/eller domstolene.

For så vidt angår reglerne om hvidvask vil medlemmerne af Advokatsamfundet fortsat fremover kunne foretage indberetning om mistanke om hvidvask eller finansiering af terrorisme til Advokatrådet, mens ikke-medlemmer vil skulle foretage underretning om mistanke til Statsadvokaten for Særlig Økonomisk Kriminalitet og være under tilsyn af Finanstilsynet.

Personer, som opfylder betingelserne for at opnå advokatbeskikkelse, men som ikke er medlemmer af Advokatsamfundet (og derfor ikke må betegne sig som advokat), vil være underlagt reguleringen i lov om juridisk rådgivning mv. i det omfang, de erhvervsmæssigt yder juridisk rådgivning til forbrugere, jf. herom under model 5, afsnit 5.1.3.6.

I denne model kunne der indføres en ordning, hvorefter personer, som lader sig registrere som procesfuldmægtig, får adgang til at give møde som partsrepræsentant i retten. Det kan i den forbindelse overvejes, hvilke krav der skal stilles til sådanne registrerede procesfuldmægtige.

Den første løsning kunne være, at alle uanset uddannelsesmæssig baggrund fik adgang til at lade sig registrere som procesfuldmægtig. Det kunne fastsættes som en betingelse for registrering som procesfuldmægtig, at de pågældende havde bestået en eksamen i civilproces og procederet 2 byretssager med tilfredsstillende resultat. Herved tilvejebringes der – navnlig af hensyn til partens retssikkerhed – en vis sikkerhed for, at de pågældende behersker de grundlæggende principper for behandlingen af civile sager og gennem en prøve i praktisk retssagsbehandling har dokumenteret, at den teoretiske viden også kan anvendes i praksis.

En anden løsning kunne være, at det stilles som betingelse for at kunne blive registreret som procesfuldmægtig, at de pågældende opfylder betingelserne for at blive advokat.

Endvidere kunne det fastsættes som en betingelse, at procesfuldmægtigene havde tegnet en ansvarsforsikring.

Der bør formentlig fastsættes særlige regler om god skik for registrerede procesfuldmægtige.

Indføres en ordning med registrerede procesfuldmægtige, må det overvejes, hvor registrering skal ske, hvem der skal føre tilsyn med de registrerede procesfuldmægtige, samt hvorvidt disse bør være uafhængige af det offentlige.

For så vidt angår retshjælpsforsikring er forholdet det, at omfanget af retshjælp beror på en privat aftale mellem forsikringsselskab og forsikringstager. Det enkelte forsikringsselskab vil kunne stille individuelle krav til dem, der skal udføre en sag med forsikringsdækning.

5.1.3.5.2. Udvalgets overvejelser

En indførelse af modellen vil indebære, at den, der allerede har opnået advokattitlen, vil miste denne titel ved at udmelde sig af Advokatsamfundet. Da der utvivlsomt er en betydelig økonomisk og forretningsmæssig værdi knyttet til advokattitlen, vil en udmeldelse være særdeles indgribende for den pågældende advokat, også selv om vedkommende fortsat kan yde juridisk rådgivning og give møde for domstolene ved at lade sig registrere som procesfuldmægtig. Derfor kan man rejse det spørgsmål, om en gennemførelse af denne model vil indebære nogen reel ophævelse af det pligtmæssige medlemskab.

Det må i denne model overvejes, om det er selve uddannelsen, der giver ret til at anvende advokattitlen, eller om det afgørende for retten til at anvende titlen skal være den funktion, den pågældende varetager.

En fordel ved modellen er, at den ikke indebærer risiko for tab af tilsynsintensitet over for dem, der anvender advokattitlen.

Endvidere vil de advokater, som ikke ønsker at være underlagt f.eks. de advokatetiske regler og regler om ejerskab af advokatvirksomheder, kunne se en fordel i at kunne melde sig ud af Advokatsamfundet, samtidig med at vedkommende kan fortsætte sit virke stort set uændret, dog uden at kunne anvende advokattitlen.

Ordningen medfører, at der må foretages en gennemgang af de regler, der knytter retsvirkninger til advokattitlen. Nedenfor gives en foreløbig oversigt over regler af denne art.

Det må overvejes, om disse regler fremover alene skal gælde for personer med ret til at anvende advokattitlen – dvs. medlemmer af Advokatsamfundet – eller om de også skal gælde for personer, som opfylder betingelserne for at opnå advokatbeskikkelse, men som ikke er medlemmer af Advokatsamfundet.

Man vil herved stå i valget mellem to muligheder.

Den ene består i at liberalisere disse regler, således at advokater, der har mistet deres titel, fordi de har udmeldt sig af Advokatsamfundet, skal stilles på samme måde som medlemmer af Advokatsamfundet. Man må herved overveje, hvorledes det dokumenteres, at ikke-organiserede, titellose advokater mv. opfylder de kvalitative betingelser, som begrunder kravet om, at det er en advokat, der optræder i de enkelte bestemmelser. Man kunne i den forbindelse stille krav om til-

knytning til en godkendt organisation, som foreslået i model 3. Det kunne i den forbindelse overvejes, om de pågældende skal være behørigt forsikrede.

Den anden mulighed består i at fastholde disse regler, hvorved kun organiserede advokater fortsat skal besidde en særstilling i medfør af de nævnte regler. Vælges denne løsning, vil modellen ikke være begrænset til brugen af advokattitlen. Den vil derimod have retsvirkninger i relation til alle de regler, der giver advokater en særlig adgang til at optræde. En gennemførelse af modellen i denne variant vil være ganske vidtgående, fordi de ikke-organiserede ”advokater” foruden deres titel også vil være frataget den særlige adgang til at disponere som advokater i disse forskellige henseender.

Foreløbig oversigt over regler, der knytter retsvirkninger til advokattitlen:

1. I retsplejeloven er der givet en række regler, der tildeler advokaten en særstilling. Det drejer sig bl.a. om
 - § 122 om forbud mod domstols- og offentlig ansættelse: Personer, der opfylder betingelserne for at opnå beskikkelse som advokat, men som ikke er medlem af Advokatsamfundet, vil ikke være omfattet af denne bestemmelse, idet der ikke antages at gælde det samme krav om uafhængighed for dem.
 - § 124 om ejerskabsregler: Personer, der opfylder betingelserne for at opnå beskikkelse som advokat, men som ikke er medlem af Advokatsamfundet, vil her formentlig høre under personkredsen fremmed ejerskab.
 - § 129, hvorefter en række straffebestemmelser om embedsmisbrug finder tilsvarende anvendelse for advokater.
 - § 131 om møderetsmonopolet: Der henvises til udvalgets overvejelser i kapitel 9 om advokaters møderetsmonopol.
 - § 135 om adgangen for advokater til at have advokatfuldmægtige.
 - § 170 om vidnebeskyttelse og -udelukkelse.
 - § 259, stk. 2, om advokatpålæg: Indføres en ordning med registrerede procesfuldmægtige, kan det overvejes, om det også bør være muligt at give et procesfuldmægtigpålæg,

dvs. et ”repræsentationspålæg”, som indebærer, at parten skal pålægges at lade sig repræsentere ved enten en advokat eller en registreret procesfuldmægtig.

- § 323 om retshjælp ved advokatvagter og offentlig retshjælp ved advokater: Det bør overvejes, om disse to typer af retshjælp også bør kunne ydes af personer, der opfylder betingelserne for at opnå beskikkelse som advokat, men som ikke er medlem af Advokatsamfundet.
- §§ 333-334 om fri proces: Der ses umiddelbart ikke at være tungtvejende årsager til, at fri proces ikke skulle omfatte personer, der opfylder betingelserne for at opnå beskikkelse som advokat, men som ikke er medlem af Advokatsamfundet, men det kan overvejes, om disse personer skal kunne tildeles beneficier for så vidt angår civile sager, eller om ordningen bør begrænses, så de alene vil kunne beskikkes som partsrepræsentant i en enkelt sag i medfør af en fri proces bevilling.

Det bemærkes, at det bør overvejes, om de hensyn, der i dag ligger bag advokaters møderetsmonopol, jf. afsnit 9.2., bør medføre, at fri proces ikke skal omfatte de registrerede procesfuldmægtige, såfremt adgangen til at lade sig registrere som procesfuldmægtig gøres åben for alle.

- Reglerne om forsvarerbeskikkelse: Da udvalget alene er blevet anmodet om at overveje reglerne om advokaters møderetsmonopol i civile sager, har udvalget ikke fundet anledning til at behandle spørgsmålet om andre end advokaters mulighed for at møde i straffesager.
2. I dødsboskiftelovens § 11 er der fastsat bestemmelse om, at justitsministeren for hver retskreds autoriserer et passende antal advokater til som bobestyrere at forestå behandlingen af dødsboer. Her kunne man i stedet i dødsboskifteloven definere, hvilke krav der skal opfyldes for at blive autoriseret som bobestyrer. Derved kunne også andre end advokater blive autoriseret som bobestyrere.
 3. I lov om omsætning af fast ejendom er der fastsat bestemmelse om, at virksomhed som ejendomsformidler må udøves af advokater med ret til udøvelse af advokatvirksomhed efter retsplejeloven. Efter de nugældende regler stilles der kun uddannelsesmæssige krav for at kunne lede forretningen.

4. Det fremgår af inkassoloven, at denne med undtagelse af visse bestemmelser ikke gælder for inkassovirksomhed, der udøves af advokater som led i udøvelsen af selvstændig advokatvirksomhed. Undtagelsen skal ses i lyset af det tilsyns- og disciplinærsystem, som advokater i dag er underlagt. Enhver, som opfylder betingelserne herfor, kan registreres som inkassobureau.
5. Som tidligere nævnt gælder tillige særlige regler for advokater i hvidvaskloven.
6. En række regler i lovgivningen knytter en særlig retsvirkning til attester afgivet af en advokat:
 - Tinglysningslovens § 10 foreskriver, at udstederens underskrift på skøder og pantebreve skal være bekræftet af en advokat eller to andre vitterlighedsvidner. Her kunne man eventuelt fratage advokaten særstillingen, udvide særstillingen til andre eller helt ophæve ordningen.
 - Ligningslovens § 7A, stk. 5, gør det til en betingelse for skattefritagelse efter stk. 1, at oplysninger herom er forsynet med en attestation fra virksomhedens revisor eller advokat.
 - Pensionsbeskatningslovens § 15A giver skatteministeren hjemmel til at betinge indskud på visse ordninger af, at der foreligger en erklæring fra en advokat, en statsautoriseret eller registreret revisor.

Ordningen kan indebære den konsekvens i forhold til etableringsdirektivet og tjenesteydelsesdirektivet, at personer, der opfylder betingelserne for at opnå advokatbeskikkelse, men som ikke er medlem af Advokatsamfundet, ikke vil have adgang til at udøve advokatvirksomhed under den danske advokattitel i andre EU-lande, da de ikke kan anvende titlen ved udmeldelse af Advokatsamfundet.

En gennemførelse af modellen vil kunne ske ved, at retsplejelovens § 119 ændres, således at det fastsættes, at advokat er den, der er medlem af Advokatsamfundet. Som konsekvens heraf skal der foretages en række yderligere ændringer i retsplejelovens regler om advokater. Såfremt der skal indføres en ordning med registrerede procesfuldmægtige, skal der også i retsplejeloven fastsættes bestemmelser herom.

5.1.3.6. Den offentlige tilsynsmodel (model 5).

5.1.3.6.1. Beskrivelse af modellen.

I denne model er advokaterne – eller en del af advokaterne – underlagt tilsyn af det offentlige. Et sådant tilsyn kan finde sted på forskellig vis.

Ordningen kan dels etableres således, at den minder om den ordning, der findes i Norge (men i øvrigt ikke andre steder). Der henvises til betænkningens afsnit 3.3.1.

Dette indebærer, at tilsyns- og disciplinærsystemet som udgangspunkt er et offentligt system, som det kendes fra andre brancher, f.eks. ejendomsformidlere mv.

Ordningen kunne bestå i, at Advokatsamfundet – på trods af frivilligt medlemskab – fastsætter et sæt advokatetiske regler, der i modsætning til de nuværende har bindende virkning for tilsyns- og disciplinærorganerne og domstolene. Dette vil sikre et vist værn af advokaternes uafhængighed af statsmagten.

Det generelle tilsyn – herunder bl.a. tilsyn med regnskabsaflæggelse, forvaltning af klientmidler og forsikring – med advokater vil kunne varetages af en statslig myndighed, f.eks. et råd hvis medlemmer udpeges af regeringen, f.eks. svarende til Datarådet eller Konkurrencerådet.

Kontrolmyndigheden vil f.eks. kunne pålægge visse sanktioner for overtrædelse af regler om udøvelse af advokatvirksomhed, men næppe af egen drift rejse eller behandle sager, der alene vedrører brud på reglerne om god advokatskik.

Disciplinærsystemet består dels af et foreningsbaseret system, som alle medlemmer af Advokatsamfundet vil være underkastet, dels et statsligt disciplinærsystem, som har kompetence i forhold til alle advokater, uanset om de er medlemmer af Advokatsamfundet eller ej. Begge disciplinærsystemer behandler sager, der indgives ved klage, men indleder ikke sager på eget initiativ.

Afgørelser i disciplinærsager behandlet i det foreningsbaserede system vil f.eks. kunne indbringes for det statslige disciplinærsystem.

Det statslige disciplinærnævn er – som nævnt – et forvaltningsorgan. Der vil ved udformningen af lovgrundlaget for nævnets virksomhed kunne sikres en vis uafhængighed af regeringen, forudsat at regeringen ikke har indflydelse på sammensætningen af nævnet.

Den offentlige tilsynsmodel kan imidlertid også udmønte sig i, at Advokatsamfundet bevarer sine tilsynsbeføjelser over for sine medlemmer, mens de advokater, som ikke ønsker at være medlem af Advokatsamfundet, ikke omfattes af Advokatsamfundets tilsyn. De udmeldte advokater vil derimod være omfattet af reglerne i lov om juridisk rådgivning. Det bemærkes dog i den forbindelse, at lov om juridisk rådgivning alene finder anvendelse, når modtageren af rådgivningen (forbrugeren) hovedsagelig handler uden for sit erhverv. De udmeldte advokater vil være undergivet tilsyn af Forbrugerombudsmanden, ligesom advokaten kan mødes med de retsmidler, som Forbrugerombudsmanden råder over, herunder forbud og tiltalerejsning ved domstolene. Hertil kommer muligheden for, at såvel private som Advokatsamfundet kan anmode fogedretten om at nedlægge forbud, hvis et forhold anses for retsstridigt efter markedsføringsretlige eller andre regler (f.eks. har Advokatrådet rejst sager om retsstridig anvendelse af advokatbetegnelsen i Internetdomænenavne). Endvidere vil klager over advokaten kunne indbringes for Forbrugerklagenævnet eller et privat godkendt klage- eller ankenævn, som en sammenslutning af advokater måtte tage initiativ til at etablere. Det bemærkes dog i den forbindelse, at en sådan etablering ifølge forbrugerklagelovens § 5 kræver godkendelse af økonomi- og erhvervsministeren. Ifølge forarbejderne til bestemmelsen godkendes som hovedregel kun klagenævn, som er branchedækkende.

I konsekvens af at den udmeldte advokat således ved erhvervsmæssig rådgivning af forbrugere omfattes af lov om juridisk rådgivning, vil advokaten ikke længere være omfattet af generalklausulen om god advokatskik og de særlige regler, der gælder herom, jf. retsplejelovens § 126. I stedet vil advokaten være omfattet af generalklausulen om ”god skik for juridisk rådgivning”, jf. lovens § 2, stk. 1, der efter sin ordlyd er sammenfaldende med retsplejelovens § 126, stk. 1. Ligeledes vil Advokatsamfundets mandat til med justitsministerens godkendelse at udarbejde regler om advokaters pligter med hensyn til behandlingen af betroede midler, jf. retsplejelovens § 127, ikke finde anvendelse i relation til advokater, der ikke er medlemmer af Advokatsamfundet. Advokater, der omfattes af lov om juridisk rådgivning, må ikke modtage betroede midler fra kunden eller på kundens vegne, jf. § 2, stk. 6, i lov om juridisk rådgivning.

Set fra klientens side vil retsstillingen herefter være således, at medlemmer af Advokatsamfundet skal leve op til de regler om god advokatskik, som fastsættes af Advokatrådet, og være underlagt det tilsyn, der udøves af Advokatrådet. Det bemærkes, at Advokatrådet ikke i dag kan fastsætte etiske regler med bindende virkning. Ikke-medlemmer vil skulle leve op til reglerne om god skik i markedsføringsloven og – ved rådgivning af forbrugere – i lov om juridisk rådgivning.

For så vidt angår reglerne om hvidvask vil den her nævnte variant af den offentlige tilsynsmodel medføre, at medlemmer af Advokatsamfundet vil kunne foretage underretning om mistanke hertil og vil tillige være omfattet af Advokatrådets tilsyn, mens de øvrige advokater vil skulle foretage

underretning om mistanke til Statsadvokaten for Særlig Økonomisk Kriminalitet og være under tilsyn af Finanstilsynet.

5.1.3.6.2. Udvalgets overvejelser.

Den afgørende ulempe ved modellen er, at advokaterne ikke sikres fuldstændig uafhængighed af statsmagten i og med, at tilsyns- og disciplinærsystemet er et offentligt system. Hertil kommer bl.a., at tilsynet med advokaterne formentlig ikke vil være så intensivt som i dag. Der henvises i den forbindelse til betænkningens afsnit 3.3.1.2. og 3.3.1.5. om den norske ordning

Endvidere vil modellen for så vidt angår den første variant formentligt medføre ganske betydelige omkostninger for staten til etablering af et nyt tilsyns- og disciplinærsystem.

Den Norske Advokatforening rettede ved brev af 2. marts 2006 henvendelse til udvalget og redegjorde for foreningens initiativ med hensyn til, hvordan norske advokater i fremtiden bør reguleres. Foreningen har over for det norske justitsdepartement anført, at man ønsker, at et lovudvalg skal foretage en fuldstændig gennemgang af rammebetingelserne for retshjælpsvirksomhed. Ifølge foreningen varetager det nuværende system ikke retshjælpsbehovet i dag og sikrer ikke kvalitetskontrol med advokater eller andre retshjælpere. Foreningen har i henvendelsen til justitsdepartementet foreslået, at advokaternes møderetsmonopol ophæves. Endvidere har foreningen foreslået, at det overvejes at lade det være en forudsætning for at anvende advokattitlen, at man er medlem af professionsforeningen. Foreningen har også foreslået, at der må tages stilling til, hvordan de tilsynsopgaver, som i dag udføres af Advokatforeningen i forhold til medlemmerne og af Tilsynsrådet og andre offentlige organer i øvrigt, kan forenkles og samordnes.

For så vidt angår den anden variant af den offentlige tilsynsmodel opstår der det problem, at der gælder forskellige standarder for god skik alt afhængig af, om advokaterne er medlemmer af Advokatsamfundet og dermed omfattet af generalklausulen om ”god advokatskik”, er omfattet af lov om juridisk rådgivning og dermed omfattet af de heri indeholdte regler om ”god skik for juridisk rådgivning” eller alene er omfattet af markedsføringslovens regler.

En særlig problemstilling knytter sig til reglerne om frakendelse af advokatbeskikkelsen. Efter den gældende ordning kan frakendelse enten ske ved domstolene i medfør af reglerne i retsplejelovens §§ 138-139 eller ved kendelse ved Advokatnævnet, jf. retsplejelovens § 147c, stk. 3. Da de advokater, der ikke er medlemmer af Advokatsamfundet, heller ikke er omfattet af Advokatnævnets kompetence, vil en frakendelse alene komme på tale i medfør af reglerne i retsplejelovens §§ 138-139. Uden for tilfælde af sindssygdom og forfalden gæld til det offentlige (§ 139)

kræves det, at advokaten har begået et strafbart forhold, og at forholdet ”begrunder en nærliggende fare for misbrug af stillingen eller gør den pågældende uværdig til den agtelse og tillid, der må kræves til udøvelse af advokatvirksomhed”, jf. § 138.

Det kan overvejes at udarbejde ens regler vedrørende frakendelse af advokatbeskikkelse for såvel medlemmer som ikke-medlemmer af Advokatsamfundet og henlægge kompetencen til at behandle sagerne til domstolene.

Alternativt kan man bibeholde retstilstanden som beskrevet ovenfor og i den forbindelse tage stilling til, under hvilke omstændigheder en overtrædelse af de strafbelagte regler i lov om juridisk rådgivning eller reglerne i markedsføringsloven kan begrunde en strafferetlig frakendelse af advokatbeskikkelsen.

En anden problemstilling kan opstå i forhold til advokatdirektiverne. Det følger således f.eks. af etableringsdirektivet, at en advokat, der ønsker at udøve advokatvirksomhed i en anden medlemsstat end den, hvor han har fået sin beskikkelse, skal lade sig registrere hos denne medlemsstats kompetente myndighed. Ifølge etableringsbekendtgørelsen skal EU-advokater således lade sig registrere hos Advokatsamfundet. Spørgsmålet er således, hvilken organisation/myndighed der fremover skal registrere EU-advokater.

Indføres denne model, vil det være nærliggende at pålægge advokaterne en pligt til at oplyse, om de er medlemmer af Advokatsamfundet. Denne oplysning kunne i givet fald gives sammen med de oplysninger om forsikringsforhold, uddannelse, pris mv., som den juridiske rådgiver skal afgive i medfør af § 2, stk. 3-5, i lov om juridisk rådgivning, når vedkommende yder rådgivning til en forbruger.

Det vil dog stadig kunne være vanskeligt for klienterne at vurdere betydningen af, om advokaterne er medlemmer af Advokatsamfundet eller ej og herunder også intensiteten af tilsynet med advokaterne, jf. ovenfor. Endvidere vil advokater, der måtte være utilfredse med det gældende tilsyn, kunne lade sig underkaste et andet tilsyn, hvorved der formentlig vil gå tid, inden den nye tilsynsmyndighed bliver opmærksom på eventuelle problemer. Når den nye tilsynsmyndighed begynder at iværksætte nærmere undersøgelser af advokaten, kan denne i princippet blot ”skifte” tilsynsmyndighed igen.

Modellen kan således medvirke til at skabe usikkerhed om advokattitlen og til, hvad man kan forvente, når man går til en advokat.

Det bemærkes i øvrigt, at lov om juridisk rådgivning i sig selv indebærer en noget mindre intensiv regulering af advokaters adfærd end den nuværende regulering efter retsplejelovens regler. Endvidere gælder loven som tidligere nævnt kun ved rådgivning til forbrugere og ikke ved rådgivning til erhvervsdrivende. Dette vil f.eks. kunne skabe problemer, hvis et advokatfirma er ejet af såvel medlemmer af Advokatsamfundet som ikke-medlemmer. Advokaterne i advokatfirmaet vil således være underlagt forskellige regelsæt. Det må i det hele taget overvejes, om hensynene bag ejerskabsreglerne i retsplejeloven – bl.a. klienternes sikkerhed i form af hæftelses- og forsikringsreglerne – bør medføre, at advokater, der alene er reguleret af lov om juridisk rådgivning eller slet ikke er reguleret ud over, hvad der følger af markedsføringslovens regler, omfattes af den af udvalget foreslåede regel om maksimalt fremmed ejerskab på under 10 % af aktierne eller anparterne i et advokatselskab, jf. afsnit 8.3.5. Disse overvejelser gør sig med særlig styrke gældende i forbindelse med overvejelserne om at tillade drift af advokatvirksomhed i holdingselskabsform, hvilket formentlig alene bør ske, såfremt klienterne sikres behørigt mod skader og underslæb begået af de advokater, hvis driftsmæssige overskud løftes op i holdingselskabet.

I denne model kan såvel medlemmer af Advokatsamfundet som ikke-medlemmer med advokatbeskikkelse anvende titlen advokat. Advokatrådet vil derfor kunne have en interesse i at beskytte omdømmet for sine medlemmer og derfor også have en interesse i at kunne træffe afgørelse om, hvilke advokater man ønsker at optage, og hvilke man måtte ønske at ekskludere. Der består således ikke et retskrav på medlemskab af Advokatsamfundet.

Gennemførelsen af den anden variant af model 5 vil kunne ske ved, at retsplejelovens § 143 ændres, således at det fastsættes, at en advokat kan udmelde sig af Advokatsamfundet. Herudover skal der foretages en række yderligere ændringer for at gennemføre modellen, bl.a. i vedtægt for Det danske Advokatsamfund samt i lov om juridisk rådgivning, som vil omfatte advokater, der i erhvervsmæssigt øjemed driver virksomhed med rådgivning af overvejende juridisk karakter, når modtageren af rådgivningen (forbrugeren) hovedsageligt handler uden for sit erhverv.

5.1.4. Udvalgets samlede overvejelser om de beskrevne modeller

Som nævnt i afsnit 5.1.3.2.2. finder et flertal af udvalgets medlemmer (Mads Bryde Andersen, Gry Asnæs, Benedicte Federspiel, Jørn Friis, Jesper Hedegaard, Knud A. Knudsen, Marie-Louise Knuppert, Henrik Linde, Janne Pernille Rasmussen, Sys Rovsing, Henrik Schultz, Jakob Thyssen Valerius), at model 1 udgør en såvel retssikkerhedsmæssig som samfundsøkonomisk forsvarlig og afbalanceret løsning på den opgave, som udvalget er blevet stillet i sit samlede kommissorium.

Flertallet har gennemgået de øvrige modeller, som er beskrevet i betænkningen. Flertallet finder imidlertid ikke, at nogen af disse er egnet til at danne grundlag for den fremtidige regulering af advokatstanden. Dette skyldes, at de øvrige modeller efter flertallets opfattelse indeholder en række afgørende ulemper og forringelser i forhold til den eksisterende ordning og særligt i forhold til model 1. Blandt disse har flertallet lagt særlig vægt på risikoen for faldende tilsynsintensitet, anfægtelse af advokatens uafhængighed, manglende garanti for kvalitet i retssagsbehandlingen, manglende gennemsigtighed i markedet, og manglende beskyttelse af den negative foreningsfrihed.

Et mindretal i udvalget (Jens Kruse Mikkelsen, Kirsten Weber Olsen, Finn Juul Porsborg, Dennis Schnell-Lauritzen) bemærker, at regeringen efter Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols dom af 11. januar 2006 har tilkendegivet, at man er indstillet på at afskaffe de eksklusivlignende ordninger inden for de liberale erhverv, herunder advokaters pligtmæssige medlemskab af Advokatsamfundet.

Som det fremgår af beskæftigelsesministerens skriftlige fremsættelse af lovforslag nr. L 153 af 2. februar 2006 om ændring af foreningsfrihedsloven (Folketingstidende 2005-06, tillæg A, s. 4660) er dette ikke juridisk nødvendigt for at leve op til dommen.

Det fremgår imidlertid af den skriftlige fremsættelse, at

”[r]egeringen finder, at der i lyset af de principielle hensyn til mere generelt at sikre foreningsfriheden for den enkelte person som udøver et erhverv, er god grund til samtidig at gøre op med eksklusivbestemmelserne for de liberale erhverv, idet det er regeringens klare overbevisning, at man frit skal kunne udøve sit erhverv, uanset om man er medlem af en bestemt forening eller ej.”

Valget mellem de forskellige modeller, som udvalget har opstillet, må derfor efter mindretallets opfattelse i høj grad bero på en politisk afvejning af, i hvor høj grad de tilgodeser henholdsvis det nævnte principielle hensyn til at sikre foreningsfriheden og de principielle hensyn – bl.a. til at sikre en høj faglig og etisk standard blandt advokater og samtidig sikre advokatstandens uafhængighed af statsmagten, jf. ovenfor i afsnit 2.1.2. – der hidtil har begrundet det pligtmæssige medlemskab af Advokatsamfundet.

Mindretallet afstår derfor fra at foretage denne afvejning.

1 medlem (Benedicte Federspiel) bemærker, at såfremt lovgiver måtte ønske at følge en anden model end model 1, foretrækkes model 2.

Kapitel 6. Udvalgets overvejelser om behandlingen af klager over advokater.

6.1. Advokatrådets betænkning fra juli 2005 om advokaters tilsyns- og disciplinærsystem.

De nugældende regler for behandling af klager over advokater er omtalt i afsnit 2.1.13. Såvel opbygningen af dette system som den ekspeditionstid, der medgår ved behandlingen af sagerne, har fra tid til anden givet anledning til kritik.

Behandlingstiden for sager afgjort ved nævnskendelse er ifølge Advokatnævnets årsberetning for 2004 og 2005 følgende:

Tid i måneder	Adfærdsklager		Salærklager	
	2005	2004	2005	2004
Under 9 måneder	98	89	26	16
10-12 måneder	90	83	43	50
13-15 måneder	41	44	39	42
16-18 måneder	14	25	21	27
Over 18 måneder	8	16	23	33

Det fremgår endvidere af årsberetningen for 2005, at for de adfærdssager, der er mere end 18 måneder undervejs, gør det sig oftest gældende, at sagen efter en af parternes anmodning har været sat i bero på afklaring af forhold af betydning for sagen eller på grund af en af parternes egne forhold. Salærsagerne i 2. instans undergives fornyet skriftlig forberedelse, inden sagen afgøres af nævnet.

I skemaet er ikke medtaget sagsbehandlingstiden for sager, der forhåndsafvises. Det fremgår af årsberetningen for 2005, at disse sager afgøres væsentligt hurtigere – som hovedregel i løbet af 1 til 3 måneder.

En arbejdsgruppe under Advokatrådet er fremkommet med en række forslag til og overvejelser om ændring af det gældende tilsyns- og klagesystem. Advokatrådet har tilsluttet sig arbejdsgruppens forslag og overvejelser. Disse fremgår af Advokatrådets betænkning fra juli 2005 om advokaters tilsyns- og disciplinærsystem og nævnes nedenfor. Overvejelserne og forslagene bygger på den ordning for det pligtmæssige medlemskab af Advokatsamfundet, som var gældende i 2005. Forslagene er derfor ikke nødvendigvis anvendelige under en ændret ordning af det pligtmæssige medlemskab.

6.2. Tilsynssystemet.

6.2.1. Tilsyn med overholdelse af klientkontoreglerne.

6.2.1.1. Advokatrådets forslag.

Advokatrådet vil gennemføre en effektivisering og automatisering af behandlingen af de ordinære klientkontoerklæringer, jf. Advokatrådets betænkning side 70-71. Advokaterne vil således i fremtiden skulle udfylde og indsende ordinære klientkontoerklæringer elektronisk, og aflæsning af erklæringerne vil ske elektronisk, så uregelmæssigheder automatisk registreres. Samtidig vil der ske en manuel gennemgang på stikprøvebasis.

Risikoen for, at en advokat groft overtræder klientkontoreglerne, stiger erfaringsmæssigt markant i takt med, at den pågældende advokatvirksomheds økonomi forværres. Der er derfor et særligt behov for at intensivere tilsynet med sådanne virksomheder. Advokatrådet finder således, at der er behov for, at Erhvervs- og Selskabsstyrelsen intensiverer tilsynet med advokatselskabers overholdelse af de selskabsretlige regler, herunder særligt reglerne om selskabskapitalen. Advokatrådet vil for at bidrage til dette tilsyn overveje i klientkontoerklæringer for advokatselskaber at stille spørgsmål til revisor om, hvorvidt selskabskapitalen er intakt. Desuden vil Advokatrådet, såfremt et advokatselskab går konkurs, sætte de advokater, som fortsætter med at drive advokatvirksomhed i personligt regi, under skærpet overvågning.

6.2.1.2. Udvalgets overvejelser.

Udvalget finder det vigtigt for at sikre befolkningens tillid til advokaterne, at Advokatrådet fører et intensivt tilsyn med advokaters overholdelse af klientkontoreglerne.

Udvalget kan derfor grundlæggende tilslutte sig de synspunkter, der ligger bag Advokatrådets forslag om, at behandlingen af de ordinære klientkontoerklæringer effektiviseres og automatiseres, samt at tilsynet med advokatvirksomheder, hvis økonomi forringes, intensiveres for at forebygge, at advokaterne groft overtræder klientkontoreglerne.

Dernæst tilslutter udvalget sig Advokatrådets forslag om at sætte de advokater, som har været medejere af et advokatselskab, der er gået konkurs, og som efterfølgende fortsætter med at drive advokatvirksomhed i personligt regi, under skærpet overvågning, idet der kan bestå en øget risiko for, at disse advokater overtræder klientkontoreglerne.

Forslagene kan gennemføres ved en ændring af Advokatsamfundets vedtægt om advokaters pligter med hensyn til behandlingen af betroede midler, som skal godkendes af justitsministeren, jf. retsplejelovens § 127.

Udvalget har fået oplyst, at Erhvervs- og Selskabsstyrelsens tilsyn med advokatselskabers overholdelse af de selskabsretlige regler består i stikprøvekontroller. Erhvervs- og Selskabsstyrelsen er af den opfattelse, at intensivering af tilsynet med advokatselskaber bør ske ved at fastsætte yderligere regler for advokater.

6.2.2. Mulighed for en kollegial samtale.

6.2.2.1. Advokatrådets forslag.

Advokatrådet foreslår, at der etableres mulighed for, at rådet kan beslutte at indkalde en advokat til en samtale, jf. Advokatrådets betænkning side 71-72. Samtalen skal anvendes, hvor der er grund til at antage, at advokaten kontinuerligt eller gentagne gange tilsidesætter advokatpligterne, f.eks. ved langsommelig sagsbehandling, systematiske brud på salærfastsættelsesreglerne, samarbejdsaftaler, der bringer advokatens fuldstændige uafhængighed i fare, mv.

Samtalen har dels til formål at gøre advokaten opmærksom på, at Advokatrådet har modtaget oplysninger, der tyder på, at advokaten har tilsidesat god advokatskik eller andre advokatpligter, samt at få vedkommende til at ændre kurs. Endvidere har samtalen til formål at forbedre Advokatrådets grundlag for at vurdere, om der bør indledes en sag ved Advokatnævnet mod den pågældende advokat.

Samtalen er ikke et alternativ, men et supplement til klagesagsbehandlingen. Selve samtalen foreslås gennemført af kredsbestyrelsen i en af de advokatkrede, der grænser op til den kreds, hvor advokaten har sin virksomhed. Kredsbestyrelsen i advokatens egen kreds skal eventuelt på et senere tidspunkt deltage i behandlingen af klager over advokaten, hvorfor samtalen ikke bør finde sted ved denne kredsbestyrelse.

Udebliver advokaten fra samtalen, bør dette efter omstændighederne kunne betragtes som en tilsidesættelse af god advokatskik.

Kredsbestyrelsen afgiver efter samtalen en udtalelse til Advokatrådet, som f.eks. kan indeholde en indstilling om iværksættelse af yderligere tilsynstiltag.

6.2.2.2. Udvalgets overvejelser.

Udvalget finder det hensigtsmæssigt, at der ved mistanke om, at en advokat systematisk tilsidesætter advokatpligterne, kan indkaldes til en samtale, således at advokaten har mulighed for at lægge sin adfærd eller sine sagsgange om, først og fremmest af hensyn til klienterne, men også af hensyn til advokaten selv, således at han eller hun kan undgå senere sanktioner.

Er der allerede begået overtrædelser af advokatpligterne, bør sagen naturligvis uafhængigt af samtalen behandles i Advokatnævnet.

Udvalget kan således tilslutte sig Advokatrådets forslag om, at der etableres mulighed for, at rådet kan indkalde en advokat til en samtale.

Det kan på den ene side forekomme for sent, at en sådan samtale først anvendes på det tidspunkt, hvor der er grund til at antage, at advokaten kontinuerligt eller gentagne gange tilsidesætter advokatpligterne. På den anden side må det tages i betragtning, at indkaldelse af en advokat til samtale kan skade advokatens omdømme, hvilket vil være meget uheldigt, hvis det viser sig, at der ikke er hold i mistanken.

Udvalget finder, at der med de fastsatte kriterier for, hvornår samtalen skal anvendes, er fundet en rimelig løsning, som både tilgodeser hensynet til på den ene side klienterne og på den anden side hensynet til advokaten og dennes fortsatte drift af virksomheden.

Forslaget kan gennemføres ved en ændring af retsplejelovens § 143, stk. 2, og § 145, stk. 2, samt bekendtgørelse nr. 284 af 22. juni 1983 om advokatkredsens bestyrelses behandling af klager over advokaters vederlag og om bistand til advokatnævnet.

6.2.3. Kollegialt tilsyn.

6.2.3.1. Advokatrådets forslag.

Advokatrådet ønsker forbedrede tilsynsbeføjelser, der giver Advokatrådet mulighed for i en række sager hurtigere at tilvejebringe det nødvendige grundlag for at indlede en sag ved Advokatnævnet, jf. Advokatrådets betænkning side 72-77. Der tænkes her især på sager, som er karakteriseret ved et stort antal tilfælde af mangelfuld eller direkte ansvarspådragende rådgivning fra advokatens side. En advokat kan – mens en klagesag verserer ved Advokatnævnet – fortsætte med

at tage nye klienter ind med den risiko, at yderligere klienter bliver berørt af advokatens mangelfulde rådgivning.

Det vil ikke være realistisk at ændre herpå ved en ordning, der giver adgang til midlertidigt at fratage advokaten retten til at udøve advokatvirksomhed, mens en klagesag behandles i Advokatnævnet. En sådan afgørelse om midlertidigt at fratage advokaten retten til at udøve advokatvirksomhed vil – under hensyn til afgørelsens indgribende karakter – forudsætte et beslutningsgrundlag, der vil være stort set identisk med det beslutningsgrundlag, som den endelige afgørelse om frakendelse må forudsætte.

Advokatrådet foreslår således, at der etableres hjemmel til, at der i sager, hvor en advokat er under mistanke for at have begået overtrædelser, der kan føre til frakendelse af advokatbeskikkelsen, kan udmeldes et kollegialt tilsyn med advokaten.

Tilsynet skal forestås af en erfaren advokat, der vælges fra en liste over advokater, der har accepteret at påtage sig tilsynsopgaver for Advokatrådet, og som har gennemgået et særligt kursusforløb etableret af Advokatrådet. Den mistænkte advokat skal selv have mulighed for at vælge den tilsynsførende advokat fra gruppen af særligt uddannede tilsynsadvokater.

Tilsynsadvokaten skal gennem periodisk tilstedeværelse i den pågældende advokatvirksomhed søge at forhindre yderligere overtrædelser og samtidig medvirke til at tilvejebringe det nødvendige oplysningsgrundlag for Advokatrådets eventuelle beslutning om at indlede frakendelsessag ved Advokatnævnet. Tilsynet skal kunne udmeldes for en periode af maksimalt 3 måneders varighed med mulighed for forlængelse, hvis der er konkret behov herfor. Det forudsættes dog, at tilsyn normalt ikke vil blive forlænget, og at den samlede tidsmæssige udstrækning af tilsynet ikke kan overskride en periode på 6 måneder.

Tilsynets opgave er gennem samtaler med advokaten samt dennes øvrige medarbejdere, der har pligt til at besvare tilsynets spørgsmål, at opnå kendskab til forretningsgangene i advokatvirksomheden. Som led i tilsynet kan tilsynsadvokaten stille spørgsmål til advokatens revisor om de regnskabsmæssige forhold i den pågældende advokatvirksomhed.

Tilsynet har ikke direkte tvangsbeføjelser over for den mistænkte advokat, men forsøg på at modarbejde tilsynet vil efter omstændighederne blive betragtet som en tilsidesættelse af god advokatetik og vil efter en indberetning fra den tilsynsførende advokat i almindelighed betyde, at Advokatrådet rejser frakendelsessag ved Advokatnævnet. Advokaten bør dog ikke være forpligtet til at

medvirke til sagens oplysning, hvis mistanken mod advokaten retter sig mod en tilsidesættelse af regler, der kan medføre et strafferetligt ansvar.

Den tilsynsførende advokat afgiver senest ved tilsynets afslutning en redegørelse til Advokatrådet og kan i den forbindelse anbefale, at Advokatrådet iværksætter revisortilsyn, indleder en sag for Advokatnævnet eller nedlægger påstand om frakendelse.

6.2.3.2. Udvalgets overvejelser.

I modsætning til, hvad der gælder på klientkontoområdet, har Advokatrådet ikke beføjelser til at udmelde tilsyn i tilfælde, hvor en advokat tilsidesætter de advokatetiske regler eller andre advokatpligter. Udvalget finder det uheldigt, at en advokat – f.eks. mens der verserer en sag ved Advokatnævnet – kan fortsætte med at udsætte nye klienter for risikoen for at lide tab eller blive berørt på anden vis som følge af advokatens forretningsførelse. Dette kan skade såvel klienterne som advokatstandens almindelige omdømme.

Udvalget kan derfor tilslutte sig Advokatrådets forslag om, at der etableres lovhjemmel til, at Advokatrådet – i de sager, hvor en advokat er under mistanke for at have begået overtrædelser, der kan føre til frakendelse af advokatbeskikkelsen – kan udmelde et kollegialt tilsyn med advokaten, der bl.a. skal have til formål at søge at forhindre yderligere overtrædelser.

Tilsynet bør føres af advokater, fordi disse – i samme omfang som den advokat, der føres tilsyn med – er underlagt krav om bl.a. tavshedspligt og uafhængighed samt har kendskab til sagsbehandlingen på et advokatkontor. Tilsynsadvokaten skal kunne antage f.eks. revisorer til at bistå sig i forbindelse med udøvelse af tilsynet.

Tilsynsadvokaten skal ikke overtage driften af advokatens virksomhed, men påse arbejdsgangene, herunder i forbindelse med enkeltsager, samt påse regnskabsmæssige forhold mv.

Det kan på den ene side forekomme for sent, at et sådant tilsyn først iværksættes på det tidspunkt, hvor der er mistanke om, at advokaten har begået overtrædelser, der kan føre til frakendelse af advokatbeskikkelsen. På den anden side må det tages i betragtning, at iværksættelse af tilsyn vil kunne skade advokatens omdømme, hvilket vil være meget uheldigt, hvis det viser sig, at der ikke er hold i mistanken. Advokatrådet forudsætter dog i sit forslag, at tilsynet udføres således, at advokatens klienter og forretningsforbindelser som hovedregel ikke opnår kendskab til, at tilsynet er etableret.

Udvalget finder, at der med de fastsatte kriterier for, hvornår tilsyn skal iværksættes, er fundet en rimelig løsning henset til afvejningen af hensynet til på den ene side klienterne og på den anden side advokaten.

Forslaget kan gennemføres ved en ændring af retsplejelovens § 143, stk. 2, samt af vedtægt for Det danske Advokatsamfund.

6.3. Disciplinærsystemet.

6.3.1. Advokatnævnets sammensætning.

6.3.1.1. Advokatrådets forslag.

Advokatrådet foreslår, at Advokatnævnet fremover skal bestå af lige mange repræsentanter for offentligheden og for advokaterne, jf. Advokatrådets betænkning side 77-78. Advokatrådet foreslår derfor, at Advokatnævnet sammensættes af 3 dommere, 9 offentlighedsrepræsentanter og 9 repræsentanter for advokatbranchen (i dag er Advokatnævnet sammensat af 3 dommere, 6 offentlighedsrepræsentanter og 9 advokater). Udpegning af medlemmerne bør ske for en periode af 6 år (mod 4 år i dag) uden mulighed for genudpegning. De nugældende regler hindrer ikke genudpegning.

6.3.1.2. Udpegning af offentlighedsrepræsentanter til Advokatnævnet.

De 6 offentlighedsrepræsentanter (i § 144 benævnt ”øvrige medlemmer, der ikke må være advokater”) udpeges af justitsministeren for 4 år ad gangen. Det er ikke i bestemmelsen nærmere fastsat, på hvilken baggrund de udpeges.

I forbindelse med ændringen af retsplejeloven i 1982 ændredes sammensætningen af Advokatnævnet til den, der fremgår af den nugældende § 144. Indtil da bestod Advokatnævnet alene af advokater valgt af Advokatsamfundet.

Det fremgår af de almindelige bemærkninger til lovforslaget⁴¹, at det foreslås, at Advokatnævnet etableres med et formandskab af dommere, således som det også har været overvejet af Advokatudvalget, og at nævnets medlemmer suppleres med et antal repræsentanter for samfundet, der i kraft af deres personlige integritet og kendskab til samfundsforhold i videre forstand vil kunne tilføre nævnet en bredere viden og autoritet.

⁴¹ Folketingstidende 1981-82 (2. samling), tillæg A, spalte 3782.

Endvidere fremgår det af de særlige bemærkninger til § 144⁴², at de 6 medlemmer, der udpeges af justitsministeren, skal repræsentere offentligheden og særligt varetage samfundets interesser i forbindelse med løsningen af Advokatnævnets opgaver, herunder bl.a. fastlæggelsen af, hvilken adfærd advokater skal udvise for at opfylde kravet om at handle i overensstemmelse med ”god advokatskik”, og bedømmelsen af, hvad der i den enkelte sag må anses for et ”rimeligt vederlag”.

Det fremgår endvidere, at på baggrund af de mangeartede og ofte komplicerede problemer, der indgår i behandlingen af sådanne sager, er det nødvendigt, at de pågældende medlemmer har en betydelig indsigt i almindelige samfunds- og erhvervsforhold. Det er endvidere af væsentlig betydning for nævnets samlede autoritet, at de pågældende medlemmer ikke udpeges som repræsentanter for bestemte interessegrupper eller erhverv, men udpeges i kraft af deres integritet og personlige egenskaber. Hvervet vil således ikke kunne pålægges offentligt ansatte som en tjenesteplicht.

Endelig fremgår det, at da der ved udpegningen af de pågældende medlemmer af nævnet som anført må lægges vægt på deres indsigt i forskellige dele af samfundslivet, forudsættes spørgsmålet taget op til drøftelse med de større interesseorganisationer inden for arbejdsmarkedet og erhvervslivet, herunder Forbrugerrådet.

Efter Justitsministeriets praksis sker udpegning efter indstilling fra Dansk Arbejdsgiverforening (DA), Dansk Industri (DI), Amtsrådsforeningen i Danmark, Funktionærernes og tjenestemændenes Fællesråd (FTF), Akademikernes Centralorganisation (AC), Landsorganisationen i Danmark (LO), Forbrugerrådet, Dansk Handel og Service (DHS), samt Handel, Transport og Serviceerhvervene (HTS). Organisationerne anmodes om hver at indstille 3 personer til brug for Justitsministeriets udpegning af medlemmer til nævnet.

Justitsministeriet tilstræber ved beskikkelsen af nye medlemmer, at der i Advokatnævnet opnås en ligelig fordeling af forbruger-, arbejdstager- og arbejdsgiverinteresser.

Endvidere tilstræber Justitsministeriet, at samtlige de organisationer, som har afgivet indstillinger, får mindst et medlem eller en suppleant i nævnet. Ved udpegning af medlemmer til nævnet i 2003 blev der i alt indstillet 16 personer fra ovennævnte organisationer. Justitsministeriet udpegede 6 offentlighedsrepræsentanter og 6 stedfortrædere. Af de 6 udpegede offentlighedsrepræsentanter var 1 repræsentant indstillet af Amtsrådsforeningen, 1 repræsentant af LO, 1 repræsentant af

⁴² Folketingstidende 1981-82 (2. samling), tillæg A, spalte 3798.

FTF, 1 repræsentant af DA og DHS, 1 repræsentant af DI og DA samt 1 repræsentant af Forbrugerrådet.

Af de 6 udpegede stedfortrædere var 2 stedfortrædere indstillet af HTS, 1 stedfortræder af LO, 1 stedfortræder af AC, 1 stedfortræder af Forbrugerrådet og 1 stedfortræder af Amdsrådsforeningen.

Alle de indstillende organisationer fik således ved udpegningerne i 2003 mindst et medlem eller en suppleant i nævnet.

De nuværende medlemmer og stedfortrædende medlemmer af Advokatnævnet er udpeget for tiden indtil den 1. juli 2007.

6.3.1.3. Udvalgets overvejelser.

Der har med den nuværende ordning fra forskellig side været rejst spørgsmål om, hvorvidt antallet af offentlighedsrepræsentanter i Advokatnævnet bør være det samme som antallet af repræsentanter for advokatbranchen for at sikre den fornødne garanti for upartiske afgørelser.

Udvalget finder det vigtigt, at der i befolkningen er tillid til Advokatnævnets behandling af klagesagerne. Udvalget kan derfor tilslutte sig Advokatrådets forslag, hvorefter antallet af offentlighedsrepræsentanter i Advokatnævnet forøges, således at antallet af offentlighedsrepræsentanter svarer til antallet af repræsentanter for advokatbranchen. Ved behandlingen af en sag skal der deltage lige mange offentlighedsrepræsentanter som repræsentanter for advokatbranchen. I det endvidere et eller flere medlemmer af formandskabet deltager i behandlingen af en sag, vil dette betyde, at der altid vil være et flertal af medlemmer, som ikke er advokater.

Udvalget finder endvidere, at det bør overvejes i bestemmelsen om udpegning af medlemmer til Advokatnævnet nærmere at præcisere, hvilke organisationer, myndigheder el.lign. der indstiller de pågældende offentlighedsrepræsentanter til udpegning. Der henvises i den forbindelse til, at dette er præciseret i retsplejelovens § 145, stk. 1, om udpegning af offentlighedsrepræsentanter til kredsbestyrelserne samt i retsplejelovens § 43 b, stk. 4, om udpegning af offentlighedsrepræsentanter til Dommerudnævnelsesrådet.

Som nævnt tilstræber Justitsministeriet ved beskikkelsen af nye medlemmer, at der i Advokatnævnet opnås en ligelig fordeling af forbruger-, arbejdstager- og arbejdsgiverinteresser. Ved en ændring af bestemmelsen om udpegning af medlemmer til Advokatnævnet finder udvalget ikke, at man nødvendigvis skal være bundet af en sådan fordeling. Det afgørende må være, at repræsentanterne repræsenterer dem, der klager.

Ifølge retsplejelovens § 43 b, stk. 7, beskikkes der en suppleant for hvert af Dommerudnævnelserådets medlemmer. Disse suppleanter indstilles af de samme organisationer og myndigheder, som indstiller medlemmerne. Såvel medlemmerne som suppleanterne beskikkes for 4 år. Medlemmerne kan ikke genbeskikkes, men det kan suppleanterne derimod godt.

Udvalget finder således, at det tillige bør overvejes at fastsætte bestemmelse om udpegning af suppleanter for Advokatnævnets medlemmer, herunder hvem der indstiller disse, samt hvorvidt de skal kunne genbeskikkes.

Forslagene kan gennemføres ved en ændring af retsplejelovens § 144, stk. 1 og 2.

6.3.2. Ensartede regler for behandling af salær- og adfærdsklager.

6.3.2.1. Advokatrådets forslag.

Advokatrådet har opstillet en målsætning, hvorefter sagsbehandlingstiden fra modtagelsen af klagen til endelig afgørelse i Advokatnævnet maksimalt må være på 6 måneder, jf. Advokatrådets betænkning side 78-80. Målsætningen foreslås gennemført gennem ændrede sagsbehandlingsregler, herunder tidsfrister for parternes indlæg i sagen og sagsbehandlingen i Advokatnævnet og kredsbestyrelserne.

Advokatrådet finder endvidere, at den hidtidige forskel i behandlingen af salærklager og adfærdsklager bør opgives, og foreslår derfor, at alle sager i fremtiden afgøres af Advokatnævnet som første og eneste instans efter forudgående indstilling fra kredsbestyrelserne. Herved afskaffes den nuværende appellmulighed i salærsager.

Fristerne for adgangen til at indgive salærklager og adfærdsklager bør ifølge Advokatrådet være ens. Der bør således for begge sagstyper i fremtiden gælde en klagefrist på 1 år, hvilket er en udvidelse i forhold til den nuværende frist i adfærdssager (6 måneder), men en indskrænkning i forhold til salærsager (de almindelige forældelsesregler, dvs. 5 år).

6.3.2.2. Udvalgets overvejelser.

Det fremgår af bemærkningerne til ændringen af retsplejeloven i 1982⁴³, at på grund af antallet af klagesager og omfanget af det arbejde, som udførtes af det daværende advokatnævn, måtte det antages, at det ikke ville være praktisk muligt at gennemføre en ordning, hvorefter det foreslåede advokatnævn skulle behandle samtlige klager inden for både disciplinær- og salærområdet. For at aflaste nævnet fik kredsbestyrelserne adgang til at træffe afgørelse i første instans i salærsagerne.

Udvalget finder, at det vil gøre klagesystemet mere enkelt og overskueligt, såfremt såvel adfærdssom salærklager behandles af Advokatnævnet i første og eneste instans. Udvalget finder endvidere, at det vil være muligt at etablere en ordning, hvor Advokatnævnet vil kunne håndtere mængden af sagerne.

Udvalget kan således tilslutte sig Advokatrådets forslag om at fastsætte ensartede regler for behandlingen af salær- og adfærdssager.

Som nævnt afskaffes den nuværende appelmulighed i salærsager, såfremt alle sager fremover skal afgøres af Advokatnævnet som første og eneste instans. Der ses dog ikke at bestå tungtvejende hensyn, der taler for at bibeholde klageadgangen i salærsager, navnlig henset til at der i adfærdssager ikke består en sådan klageadgang.

Udvalget finder det positivt, at Advokatrådet opstiller en målsætning om, at sagsbehandlingstiden fra modtagelsen af klagen til endelig afgørelse i Advokatnævnet maksimalt må være på 6 måneder.

Udvalget finder det ikke betænkeligt at indskrænke klagefristen i salærsager fra 5 til 1 år, og samtidig udvide klagefristen i adfærdssager fra 6 måneder til 1 år. Af hensyn til gennemsigtigheden i klagesystemet findes det hensigtsmæssigt, at klagefristen for de to sagstyper er den samme, og en frist på et år burde give en klager – både i en salærsag og i en adfærdssag – tilstrækkelig tid til at indbringe sin sag for Advokatnævnet.

Ifølge retsplejelovens § 147 b, stk. 2, kan Advokatnævnet behandle en disciplinærklage, der er indgivet efter udløbet af 6 måneders-fristen, når fristoverskridelsen findes rimeligt begrundet. Det

⁴³ Lovforslag nr. L 150 af 12. marts 1982 om ændring af lov om rettens pleje mv., Folketingstidende 1981-82 (2. samling), tillæg A, spalte 3783.

følger af retsplejelovens § 147, stk. 2, at salærklager skal være indgivet til Advokatnævnet inden 4 uger efter, at kredsbestyrelsens afgørelse er meddelt parterne. Nævnet kan dog behandle en klage, der er indgivet senere, når fristoverskridelsen findes rimeligt begrundet.

Udvalget finder, at der fortsat i retsplejeloven bør være en bestemmelse om, at nævnet kan behandle en klage, der indgives efter fristens udløb, når fristoverskridelsen findes rimeligt begrundet.

Er en sag om en advokats vederlag indbragt for retten, kan klienten i medfør af retsplejelovens § 361 a, jf. § 361, anmode om, at sagen må blive behandlet ved kredsbestyrelsen. Forhandlingerne kan først fortsættes, når fristen for indbringelse af kredsbestyrelsens afgørelse er udløbet, uden at afgørelsen er indbragt for Advokatnævnet, eller Advokatnævnet har afsluttet behandlingen af sagen.

Den kortere klagefrist for indbringelse af salærklager for Advokatnævnet kan i dette tilfælde medføre, at nogle klienter kan blive afskåret fra at begære sagen behandlet ved Advokatnævnet.

Det fremgår dog af § 19, stk. 4, i vedtægt for Det danske Advokatsamfund, at Advokatrådet under en verserende sag efter parternes eller rettens anmodning til vejledning for retten kan afgive responsum om et omtvistet salær eller om god advokatskik i en sag, der ikke har været påkendt af en kredsbestyrelse eller af Advokatnævnet.

Forslagene kan gennemføres ved en ændring af retsplejelovens §§ 145, 146, 147, 147 a, 147 b og 361 a samt bekendtgørelse nr. 188 af 21. marts 2002 om Advokatnævnets virksomhed, som ændret ved bekendtgørelse nr. 133 af 28. februar 2006, og bekendtgørelse nr. 284 af 22. juni 1983 om advokatkredsenes bestyrelses behandling af klager over advokaters vederlag og om bistand til Advokatnævnet.

6.3.3. Gebyr for at klage til Advokatnævnet.

6.3.3.1. Advokatrådets forslag.

Advokatrådet foreslår, at der indføres et gebyr på 250 kr. for at indgive salær- eller adfærdsklage til Advokatnævnet, jf. Advokatrådets betænkning side 80. Gebyret tilfalder Advokatsamfundet. Hvis klager får helt eller delvist medhold i klagen, eller hvis Advokatnævnet i øvrigt finder særlig anledning hertil, tilbagebetales gebyret.

Baggrunden for at foreslå gebyret indført er hensynet til at mindske antallet af helt grundløse og uberettigede klager samt klager, hvor omkostningerne ved behandlingen ikke står mål med værdien for klageren eller andre af en afgørelse i sagen. Mindskes antallet af sådanne sager, kan der frigøres ressourcer til behandling af mere væsentlige sager.

6.3.3.2. Udvalgets overvejelser.

Udvalget finder som udgangspunkt, at det er positivt, at klagere i dag kan få deres sag behandlet ved Advokatnævnet uden at skulle betale gebyr herfor. Imidlertid finder udvalget det hensigtsmæssigt, at der – f.eks. ved at forsøge at mindske antallet af helt grundløse og uberettigede klager – frigøres ressourcer til behandlingen af mere væsentlige sager ved Advokatnævnet.

Udvalget – bortset fra Benedicte Federspiel – kan derfor tilslutte sig Advokatrådets forslag om, at der indføres en hjemmel for fastsættelse af gebyr for at indgive en salær- eller adfærdsklage til Advokatnævnet.

Udvalget har dog noteret sig, at der fra andre klagenevne ikke udelukkende er positive erfaringer med en sådan gebyrordning, idet en sådan ordning skaber en del administration, og at den ønskede effekt af gebyrordningen – at sortere helt grundløse klager fra – ikke i alle tilfælde opnås.

Udvalget – bortset fra Benedicte Federspiel – finder det dog hensigtsmæssigt, at der på trods heraf består en mulighed for administrativt at kunne fastsætte gebyr.

Benedicte Federspiel finder det uheldig at indføre gebyrer på dette område, idet dette kan forhindre forbrugere i at indgive berettigede klager. Det er i øvrigt hendes opfattelse, at en gebyrordning ikke vil kunne forhindre åbenbart ubegrundede klager.

Forslaget kan gennemføres ved en ændring af retsplejelovens § 144, stk. 4, samt bekendtgørelse nr. 188 af 21. marts 2002 om Advokatnævnets virksomhed, som ændret ved bekendtgørelse nr. 133 af 28. februar 2006.

6.3.4. Varetagelse af sagsforberedelsen.

6.3.4.1. Advokatrådets forslag.

Advokatrådet foreslår, at Advokatnævnets sekretariat fremover skal varetage hele sagsforberedelsen i både salær- og adfærdsklager, jf. Advokatrådets betænkning side 80-83. Efter modtagelse af sagen sendes denne i høring hos den indklagede advokat med en frist på 14 dage til at afgive svarskrift. Herefter har parterne adgang til at afgive replik og duplik inden for en frist af 14 dage fra modtagelsen af modpartens indlæg. Sekretariatets frist for at sende svarskrift og replik i høring hos modparten bør ikke overstige en uge. Sagsforberedelsen bør som udgangspunkt afsluttes efter, at hver part har haft lejlighed til at afgive 2 indlæg. Advokatnævnet må anlægge en restriktiv praksis for fristudsættelser.

Hvis den indklagede advokat tilsidesætter de nævnte frister, behandles sagen på det foreliggende grundlag. Hvis klageren tilsidesætter fristerne, bortfalder klagen, og en ny klage vedrørende det samme forhold vil kun kunne fremsættes, hvis Advokatnævnet undtagelsesvist beslutter at tillade dette.

Når skriftudvekslingen er afsluttet, udarbejder Advokatnævnets sekretariat inden 14 dage et udkast til afgørelse i sagen, som forelægges kredsbestyrelsen i den kreds, hvor den indklagede advokat hører til. Efter de nugældende regler varetager sekretariatet alene beskrivelsen af sagens faktum (og alene i adfærdsklagerne), mens kredsbestyrelserne og Advokatnævnet selv udfærdiger afgørelsens præmisser og i salærsager hele afgørelsen.

Sager bør i fremtiden ikke udsendes til kredsbestyrelserne, men i stedet gøres tilgængelige på lukkede hjemmesider, som kun den enkelte kredsbestyrelse har adgang til. Hvorvidt kredsbestyrelserne finder det påkrævet at afholde et telefonmøde eller et egentligt møde til behandlingen af sagerne kan fastlægges lokalt, men sagerne bør fortsat behandles i et kollegialt forum. Der foreslås ikke ændringer i kredsbestyrelsernes sammensætning, ligesom offentlighedsrepræsentanten fortsat deltager i behandlingen af alle sager.

Såfremt kredsbestyrelsen er enig i udkastet til afgørelse, meddeles dette sekretariatet. Finder kredsbestyrelsen derimod, at afgørelsen bør udfærdiges med et andet indhold, udarbejder kredsbestyrelsen selv forslag til ændringer i afgørelsen eller et nyt udkast til afgørelse, som returneres til sekretariatet. Kredsbestyrelsens behandling af en sag bør være afsluttet senest 4 uger efter, at sagen er blevet gjort tilgængelig for kredsbestyrelsen. Når kredsbestyrelsens indstilling foreligger, optages sagen til afgørelse i Advokatnævnet.

6.3.4.2. Udvalgets overvejelser.

Af hensyn til såvel klager som den indklagede advokat finder udvalget det hensigtsmæssigt, at sagerne ikke ligger stille under behandlingen hos Advokatnævnet. Udvalget kan således tilslutte sig, at der fastsættes frister for parternes afgivelse af bemærkninger samt den øvrige sagsbehandlingstid. Udvalget bemærker dog, at de fastsatte frister i visse tilfælde må kunne fraviges, f.eks. hvis en af parterne rammes af sygdom.

Udvalget kan endvidere tilslutte sig, at Advokatnævnets sekretariat fremover skal varetage hele sagsforberedelsen i både salær- og adfærdsklager. Udvalget finder, at dette vil sikre en større ensartethed i afgørelsernes form samt i praksis for afgørelsen af sagerne, idet tidligere nævns- og domstolspraksis vil kunne inddrages i behandlingen af sagerne. Dette vil styrke såvel klagers som den indklagede advokats retssikkerhed.

Forslagene kan gennemføres ved en ændring af bekendtgørelse nr. 188 af 21. marts 2002 om Advokatnævnets virksomhed, som ændret ved bekendtgørelse nr. 133 af 28. februar 2006, og bekendtgørelse nr. 284 af 22. juni 1983 om advokatkredsens bestyrelses behandling af klager over advokaters vederlag og om bistand til Advokatnævnet.

6.3.5. Advokatnævnets behandling af sagen.

6.3.5.1. Advokatrådets forslag.

Advokatrådet foreslår, at Advokatnævnets afgørelse i en sag skal foreligge senest 3 uger efter, at sagen har været behandlet i et nævnsmøde, jf. Advokatrådets betænkning side 83-84.

Advokatrådet foreslår endvidere, at den eksisterende mulighed for at anvende advarsel som sanktionsform fjernes, idet Advokatnævnet allerede har mulighed for at meddele advokaten en irettesættelse.

Endvidere foreslår Advokatrådet, at praksis i de grovere bødesager bør skærpes. Ved udmåling af bødens størrelse bør der i højere grad end hidtil inddrages den tilsigtede eller forventelige økonomiske gevinst ved den adfærd, advokaten har udvist i sagen.

6.3.5.2. Udvalgets overvejelser.

Det bemærkes indledningsvis, at Advokatrådet under udvalgsbehandlingen har foreslået, at fristen for, hvornår Advokatnævnets afgørelse skal foreligge, fastsættes til 6 uger frem for de i Advokatrådets betænkning foreslåede 3 uger. Herved bringes fristen i overensstemmelse med fristen for afsigelse af domme og kendelser i borgerlige sager ved byret, jf. retsplejelovens § 219.

Udvalget finder, at såvel klager som den indklagede advokat har en interesse i at få sagen afgjort inden for rimelig tid. Udvalget kan derfor tilslutte sig ethvert initiativ, der kan fremme Advokatnævnets behandling af klagesager.

En fastsat frist bør fremgå af bekendtgørelsen om Advokatnævnets virksomhed.

Udvalget kan tilslutte sig Advokatrådets forslag om, at den eksisterende mulighed for Advokatnævnet for at anvende advarsel som sanktionsform fjernes. Advokatnævnet har allerede mulighed for at meddele advokaten en irettesættelse. Fjernes sanktionsformen advarsel, vil der ikke længere opstå tvivl om alvoren af den valgte sanktion.

Advokatrådet har endvidere foreslået, at praksis i de grovere bødesager skærpes.

Det følger af lov nr. 453 af 22. maj 2006 om ændring af lov om omsætning af fast ejendom, lov om leje af erhvervslokaler mv., lov om leje og lov om forbrugerbeskyttelse ved erhvervelse af fast ejendom mv. (Oprettelse af et disciplinærnævn for ejendomsmæglere, skærpelse af oplysningspligt mv.), at der oprettes et disciplinærnævn for ejendomsmæglere. Disciplinærnævnet kan tildele en ejendomsmægler en advarsel og pålægge en personlig bøde på op til 300.000 kr. Ejendomsmæglerens virksomhed kan ligeledes tildeles en bøde, der kan være op til 750.000 kr.

Hvis der er tale om sager mod advokater, vil sagen være omfattet af Advokatnævnets kompetence.

Det følger af retsplejelovens § 147 c, stk. 1, at Advokatnævnet kan pålægge en advokat eller et advokatselskab en bøde på indtil 200.000 kr. I praksis udnyttes denne bøderamme imidlertid langt fra, idet der aldrig er blevet idømt en bøde på over 50.000 kr., og idet langt de fleste bøder fastsættes til et beløb på 10.000 kr. eller derunder.

Fra Advokatnævnets sekretariat er modtaget følgende oplysninger om de pålagte bøder i 2003, 2004 og 2005:

	Antal pålagte bøder i 2003	Antal pålagte bøder i 2004	Antal pålagte bøder i 2005
Bøde 3.000 kr.	11	12	6
Bøde 5.000 kr.	84	91	109
Bøde 6.000 kr.	0	1	0
Bøde 7.500 kr.	0	1	0
Bøde 8.000 kr.	1	9	4
Bøde 10.000 kr.	28	29	23
Bøde 15.000 kr.	2	1	7
Bøde 20.000 kr.	1	3	0
Bøde 25.000 kr.	0	2	1
Bøde 40.000 kr.	0	1	1
Bøde 50.000 kr.	0	0	1
Tvangsbøder 1.000 kr. ugl.	1	4	2

Udvalget kan tilslutte sig Advokatrådets synspunkt om, at bøderne bør udmåles på et niveau, hvor det undgås, at der kan være et økonomisk incitament til at overtræde reglerne om god advokatskik på trods af bødetruslen. Ved udmåling af bødens størrelse bør Advokatnævnet anvende de almindelige principper for sanktionsfastsættelse, herunder grovheden af forholdet og eventuelle tidligere forhold, som advokaten måtte have begået, samt størrelsen af den tilsigtede økonomiske gevinst/besparelse for advokaten.

Udvalget finder endvidere, at bødeniveauet navnlig i de grovere sager ved Advokatnævnet generelt bør skærpes. Det bemærkes, at der i andre brancher, f.eks. revisorbranchen, anvendes væsentligt højere bødesummer end det niveau, der følges i Advokatnævnet. Udvalget foreslår derfor, at maksimum for bøder i retsplejelovens § 147 c, stk. 1, hæves fra 200.000 kr. til 300.000 kr.

Forslagene kan gennemføres ved en ændring af retsplejelovens § 147 c, stk. 1, samt bekendtgørelse nr. 188 af 21. marts 2002 om Advokatnævnets virksomhed, som ændret ved bekendtgørelse nr. 133 af 28. februar 2006.

6.3.5.3. Formandens afvisning af klager.

Udvalget har særskilt undersøgt ordningen, hvorefter Advokatnævnets formand i medfør af § 9, stk. 2, i bekendtgørelse nr. 188 af 21. marts 2002 om Advokatnævnets virksomhed, som ændret ved bekendtgørelse nr. 133 af 28. februar 2006, kan afvise en disciplinærklage, der på forhånd må skønnes åbenbart grundløs. Det samme gælder en klage, der efter dens beskaffenhed ikke kan påkendes af nævnet.

Advokatnævnets sekretariat har oplyst, at der anvendes følgende formulering, når adfærdsklager afvises som åbenbart grundløse:

”Deres klage og sagens øvrige dokumenter er blevet gennemgået af nævnets sekretariat, formanden for den lokale kredsbestyrelse og af nævnsafdelingens formand. Efter denne gennemgang har nævnsafdelingens formand besluttet at afvise Deres klage over advokatens adfærd. Formanden har på grundlag af en bedømmelse af oplysningerne i sagen og Advokatnævnets praksis om god advokatskik vurderet, at der ikke er nogen mulighed for, at Advokatnævnet ville afgøre sagen til fordel for Dem, hvis klagen blev forelagt for nævnet.

Reglerne om, at nævnets formand, der er dommer, på forhånd kan afvise klager, findes i retsplejelovens § 147 b og i § 9 i en bekendtgørelse fra Justitsministeriet. Bestemmelserne er vedlagt i kopi.”

Advokatnævnets sekretariat har endvidere oplyst, at teksten undertiden suppleres med en individuel tilføjelse.

Det fremgår af Advokatnævnets årsberetning for 2005, at nævnets formand i 2005 afviste 331 adfærdsklager som åbenbart grundløse. I 2004 var tallet 323, i 2003 351, i 2002 259 og i 2001 238.

Det fremgår endvidere, at der i 2005 blev afsagt 381 adfærdskendelser, i 2004 var tallet 344, i 2003 344, i 2002 331 og i 2001 376.

6.3.5.4. Advokatrådets forslag under udvalgets overvejelser om afvisning af klager.

Advokatrådet har under udvalgets behandling af spørgsmålet om formandens afvisning af klager foreslået, at alle sager fremover afgøres i Advokatnævnet. I de sager, som efter den hidtidige praksis er blevet forhåndsafvist, kan sekretariatet dog undlade at iværksætte høring, eller sekretariatet kan på et tidligt tidspunkt standse sagsbehandlingen, hvis det står klart, at klagen er åbenbart grundløs, eller at sagen er uegnet til behandling i Advokatnævnet. I disse tilfælde forelægger sekretariatet sagen for formanden eller formandskabet, som til det samlede nævn indstiller, at sagen afvises af nævnet. Disse sager optages på nævnets dagsorden. Såfremt intet nævnsmedlem anmoder om realitetsbehandling af sagen, afgøres sagen i overensstemmelse med formandens indstilling. Anmoder et nævnsmedlem herom, kan nævnet imidlertid træffe bestemmelse om, at sagen skal overgå til normal behandling.

6.3.5.5. Udvalgets overvejelser om Advokatrådets forslag om afvisning af klager.

Udvalget finder det vigtigt, at disciplinærsystemet er indrettet på en sådan måde, at befolkningen har tillid hertil. Det er derfor uhensigtsmæssigt, hvis et stort antal forhåndsafvisninger af klager efterlader det indtryk, at disciplinærmyndighederne ikke er villige til at realitetsbehandle klager. Omvendt taler ressourcemæssige hensyn for, at der ikke gennemføres en omfattende sagsbehandling, såfremt det står klart, at klagen er åbenbart grundløs, eller at sagen er af en sådan karakter, at den er uegnet til nævnsbehandling, f.eks. fordi en bedømmelse forudsætter en omfattende bevisførelse.

Udvalget kan tilslutte sig den af Advokatrådet foreslåede løsning, hvorefter alle sager forelægges Advokatnævnet, men hvor de sager, som hidtil er blevet forhåndsafvist, undergives en mere sporadisk sagsbehandling. Herved styrkes befolkningens tillid til behandlingen af denne type klager samtidig med, at de væsentligste ressourcemæssige fordele ved det nuværende system med forhåndsafvisning bevares.

Forslaget kan gennemføres ved en ændring af retsplejelovens § 144, stk. 4, og bekendtgørelse nr. 188 af 21. marts 2002 om Advokatnævnets virksomhed, som ændret ved bekendtgørelse nr. 133 af 28. februar 2006.

6.3.5.6. Advokaters passivitet i forbindelse med sager ved Advokatnævnet.

Udvalget har særskilt overvejet, om der skal fastsættes en egentlig bestemmelse om, at en advokat kan pålægges en sanktion, såfremt vedkommende ikke medvirker til sagens oplysning ved Advokatnævnet. Det følger af § 12 i bekendtgørelse nr. 188 af 21. marts 2002 om Advokatnævnets virksomhed, som ændret ved bekendtgørelse nr. 133 af 28. februar 2006, at advokater er forpligtet til at forsyne Advokatnævnet med dokumenter og oplysninger, som nævnet finder er af betydning for afgørelsen af en sag. Advokater er forpligtet til at fremkomme med udtalelser og at give møde for Advokatnævnet eller en kredsbestyrelse for at afgive forklaring om forhold, som nævnet finder er af betydning for afgørelsen af sagen.

Af bemærkningerne til retsplejelovens § 144 (Folketingstidende A 1981/82, sp. 3799) fremgår det, at advokatens manglende medvirken til sagens oplysning efter omstændighederne vil få karakter af en disciplinærforseelse, ligesom nævnet afhængigt af sagens karakter kan tillægge advokatens manglende medvirken ved sagens oplysning virkning til fordel for klageren.

Advokatnævnets sekretariat har oplyst, at i perioden 1984-1992 var førstegangsbøden til en advokat for ikke at besvare Advokatnævnets henvendelser 1.500 kr. Herefter og frem til 1997 var bøden på 2.500 kr. I september 1997 ophørte nævnet med at sanktionere advokaters manglende besvarelse af nævnets henvendelser, idet nævnet ønskede en afklaring af, om nævnets sanktionering heraf var i strid med Den europæiske Menneskerettighedskonventions art. 6, der fortolkes således, at den indeholder et forbud mod selvinkriminering. I stedet for at pålægge advokaterne bøder for at undlade at besvare nævnets henvendelser, kunne nævnet tillægge sådanne undladelser processuel skadevirkning ved at afgøre sagen på grundlag af klagers oplysninger.

Justitsministeriet oplyste ved brev af 21. april 1998 til Advokatnævnet på nævnets forespørgsel, at ministeriet fandt, at Advokatnævnets behandling af disciplinærsager mod advokater på baggrund af foreliggende praksis fra konventionsorganerne næppe kan anses for straffesager i den i menneskerettighedskonventionens art. 6 forudsatte betydning. Dette indebærer, at selvinkrimineringsforbuddet ikke gælder efter konventionen for Advokatnævnets behandling af disse sager. Justitsministeriet fremhævede imidlertid afslutningsvis, at konventionsorganerne anvender en dynamisk fortolkning af bestemmelserne i Den europæiske Menneskerettighedskonvention, hvilket indebærer, at konventionen til stadighed fortolkes i lyset af samfundsudviklingen, ligesom bestemmelserne fortolkes på baggrund af en given sags konkrete omstændigheder.

Advokatnævnets sekretariat har oplyst, at nævnet efterfølgende besluttede at gøre den midlertidige ordning, hvor advokaters undladelse af at besvare Advokatnævnets henvendelser blev tillagt processuel skadevirkning, permanent.

Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol har den 24. november 1998 truffet afgørelse i en sag om det engelske "Solicitors Complaint Tribunal" (nr. 38644/97). Dette nævn havde pålagt en advokat en bøde på 10.000 £ for "professional misconduct".

Sagen ved Domstolen vedrørte art. 7, som bl.a. indeholder forbud mod at straffe med tilbagevirkende kraft. Det afgørende spørgsmål for anvendelse af denne bestemmelse var, om "Solicitors Complaint Tribunal" kan siges at behandle "criminal offences". Ved afgørelsen heraf vurderede Domstolen de samme tre kriterier, som ifølge Domstolens praksis er afgørende for, om art. 6 kan anvendes, nemlig:

1. Hvorvidt de bestemmelser, der udgør grundlaget for forfølgningen i det pågældende nationale retssystem, henregnes til strafferetten eller disciplinærretten.

2. Karakteren af den pågældende forseelse, navnlig om der er tale om overtrædelse af specifikke tjeneste- eller anstaltsforskrifter eller overtrædelse af almene normer.
3. Karakteren og intensiteten af den sanktion, der kan blive tale om at ikende.

Domstolen fandt, at "Solicitors Complaint Tribunal"s behandling af klager var af disciplinær art, og at de kun vedrørte en bestemt erhvervsgruppe i modsætning til befolkningen som helhed. Ligeledes fandt Domstolen, at den ikendte sanktion ikke kunne gøre forseelsen til en "criminal offence". Reglerne om behandling af klager ved Advokatnævnet er på en række punkter lig reglerne for behandling af sager ved "Solicitors Complaint Tribunal". Sidstnævnte har mulighed for at ikende bøder og frakende bestillingen. Der er mulighed for, at bøder kan tvangsfuldbyrdes efter rettens bestemmelse, og kendelser kan indbringes for landsretten. Nævnets sager er endvidere – som Advokatnævnets sager – rubriceret som disciplinærsager.

Højesteret har i sagen UfR.2000.307H, som vedrørte en kendelse fra Advokatnævnet om tilsidesættelse af god advokatskik, anført følgende: "Pålæggelsen af en disciplinær sanktion eller frakendelse af rettigheder i medfør af retsplejelovens § 147 c som følge af tilsidesættelse af god advokatskik kan ikke antages at være omfattet af Den Europæiske Menneskeretskonventions art. 7 om tiltale og straf for kriminelle forhold."

Udvalget finder ikke anledning til at foreslå, at der indføres bestemmelse om sanktioner, såfremt en advokat ikke medvirker til sagens oplysning. Som nævnt vil dette efter omstændighederne kunne få karakter af en disciplinærforseelse, hvorfor Advokatnævnet allerede efter de gældende regler vil kunne pålægge advokaten en sanktion herfor, såfremt nævnet finder anledning hertil.

6.3.6. Offentliggørelse af Advokatnævnets kendelser.

6.3.6.1. Advokatrådets forslag.

Det er Advokatnævnet, som efter en konkret vurdering tager stilling til, hvorvidt nævnets kendelser skal offentliggøres, jf. Advokatrådets betænkning side 46-47.

Advokatrådet foreslår, at hovedreglen ved den fremtidige vurdering af, hvorvidt kendelser skal offentliggøres, bør være, at kendelser, som pålægger en advokat en disciplinær sanktion, offentliggøres på Advokatnævnets hjemmeside, jf. betænkningens side 84-87. Nævnet bør dog kunne undlade at offentliggøre kendelser i tilfælde, hvor nævnet skønner, at kendelsen er uden forbrugerinformativ værdi. Offentliggørelse bør endvidere kunne undlades, hvis nævnet på baggrund

af sit kendskab til det konkrete hændelsesforløb skønner, at advokaten i øvrigt driver sin virksomhed i overensstemmelse med reglerne om god advokatskik.

Advokatrådet foreslår endvidere, at Advokatnævnets hjemmeside desuden skal indeholde oplysninger om frakendelse, der sker ved domstolene som led i en straffesag.

Afgørelser vedrørende advokaters tilsidesættelse af klientkontoreglerne eller andre branchespecifikke forskrifter samt salærkendelser foreslås ikke offentliggjort. Advokatnævnet bør dog have kompetence til at fravige udgangspunktet herom.

6.3.6.2. Offentliggørelse af domme og kendelser.

Udgangspunktet er, at domme og kendelser frit kan offentliggøres i deres helhed. Særlige regler gælder dog bl.a. for ægteskabssager mv. og for straffesager om seksualforbrydelser.

Herudover gælder straffelovens almindelige regler om beskyttelse af privatlivets fred også i forhold til offentliggørelse af domme og kendelser, jf. herved navnlig straffelovens § 264 d, der forbyder uberettiget videregivelse (og dermed også offentliggørelse) af meddelelser vedrørende en andens private forhold. Endvidere gælder persondataloven normalt ved offentliggørelse i elektronisk form, f.eks. på internettet.

Ifølge retsplejelovens § 1017 d, stk. 1, må domme og kendelser i straffesager kun gengives offentligt, når de er anonymiseret, således at sigtedes, tiltaltes, forurettedes eller vidners identitet ikke fremgår. Ifølge stk. 2, finder bestemmelsen i stk. 1 ikke anvendelse på retsinformationssystemer, der er omfattet af § 9 i lov om behandling af personoplysninger (persondataloven), eller på offentlig gengivelse, der bygger på et sådant retsinformationssystem.

Persondataloven indeholder i § 9 særregler for eksterne retsinformationssystemer. Det følger af § 9, stk. 1, at følsomme personoplysninger kan behandles, hvis dette sker med henblik på at føre retsinformationssystemer af væsentlig samfundsmæssig betydning. Dette vil navnlig være systemer, som er til rådighed for en bredere kreds af abonnenter for at sikre en ensartet retsanvendelse. Det kan blandt andet være en myndigheds offentliggørelse af afgørelser på myndighedens hjemmeside eller offentliggørelse af domme i et tidsskrift. Behandlingen skal samtidig være nødvendig for førelsen af systemerne.

Ifølge persondatalovens § 9, stk. 3, kan tilsynsmyndigheden (Datatilsynet) meddele nærmere vilkår for de i § 9, stk. 1, nævnte behandlinger.

Datatilsynet har fastsat vilkår for offentliggørelse af domme i retsinformationssystemer, f.eks. UfR. Der fremgår heraf bl.a., at der skal ske anonymisering i en række sager, herunder straffesager, ægteskabssager, fogedsager mv. Det fremgår endvidere, at anonymiseringskravet gælder for såvel sagsparter som vidner og andre bipersoner. En eventuel anonymisering består i udeladelse af personnavne, præcise adresseangivelser samt eventuelt andre identifikationsoplysninger vedrørende personer.

Vilkårene svarer til de vilkår, som Domstolsstyrelsen den 23. september 2003 har fastsat for de retsinformationssystemer, der dannes ved domstolene i form af domsresuméer på domstolenes hjemmesider.

Retterne følger en ret så forskellig praksis for, hvad de offentliggør på deres hjemmesider. Højesteret offentliggør resuméer af alle domme og kendelser, der er afsagt inden for de seneste seks måneder, samt enkelte andre afgørelser. Vestre Landsret offentliggør referat af udvalgte afgørelser af særlig interesse. Sø- og Handelsretten har på sin hjemmeside offentliggjort alle domme efter 1. januar 2004 og udvalgte kendelser. Københavns Byret offentliggør resuméer af et udvalg af rettens domme og kendelser. Dette ses ligeledes at være tilfældet for visse andre byretter. En lang række retter offentliggør ikke domme og kendelser på hjemmesiden.

6.3.6.3. Udvalgets overvejelser.

Offentliggørelse af Advokatnævnets kendelser kan siges at varetage tre hovedhensyn: Hensynet til den almene interesse, hensynet til beskyttelse af klienternes interesser samt hensynet til at kendelser, der pålægger advokaten en sanktion, af advokaten betragtes med alvor, idet omverdenen får kendskab hertil.

Udvalget finder, at navnlig hensynet til beskyttelsen af klienternes interesser tilsiger, at Advokatnævnets afgørelser offentliggøres med angivelse af den indklagede advokats navn. Offentliggørelse af alle afgørelser vil på den ene side give klienten et grundlag for at bedømme alvoren og karakteren af en kendelse overgået en konkret advokat, som klienten overvejer at vælge, når kendelsen kan sammenholdes med et stort antal andre kendelser. På den anden side vil en offentliggørelse af alle Advokatnævnets kendelser kunne være med til at udviske forskellene mellem de advokater, som kun i et enkelt tilfælde er blevet pålagt en sanktion, og advokater, som mere konsekvent overtræder reglerne om god advokatskik.

Endvidere må hensynet til den berørte advokats retssikkerhed overvejes.

På baggrund af en afvejning af disse hensyn finder udvalget, at kendelser, hvorved en advokat pålægges en bøde, fratages en sag, frakendes retten til at udføre sager eller forretninger af nærmere angiven karakter eller retten til at udøve advokatvirksomhed, skal offentliggøres. Sager, hvor advokaten frifindes, eller hvor Advokatnævnet tildeler advokaten en irettesættelse, skal ikke offentliggøres.

Advokatens navn, men ikke klientens, skal fremgå af den offentliggjorte kendelse.

Udvalget har overvejet, om en kendelse med advokatens navn skal offentliggøres straks eller først, når den i §§ 147 d og 147 e anførte frist for indbringelse af sagen for domstolene eller fremsættelse af begæring om sagsanlæg er udløbet.

Udvalget har i den forbindelse set på reglerne om navneforbud i straffesager. Disse findes i retsplejelovens §§ 31 og 31a. Det følger af § 31, stk. 4, at navneforbuddet kan udstrækkes til at gælde også under en eventuel anke af sagen, hvis anken omfatter bedømmelse af beviserne for tiltaltes skyld. Det følger videre af § 31 a, stk. 3, at navneforbuddet bortfalder senest ved afsigelsen af endelig dom. Et navneforbud kan således ikke udstrækkes længere end til ankesagens afslutning.

Udvalget – bortset fra Benedicte Federspiel – finder, at kendelsen først skal offentliggøres med nævnelser af advokatens navn, når den i §§ 147 d og 147 e anførte frist for indbringelse af sagen for domstolene eller fremsættelse af begæring om sagsanlæg er udløbet, og sagen ikke er indbragt for domstolene. Dette gælder dog ikke for afgørelser, hvorved advokaten frakendes retten til at udøve advokatvirksomhed.

Der kan vel forekomme tilfælde, hvor en advokat frifindes ved landsretten, uanset at advokaten ved Advokatnævnet er blevet frataget retten til at udøve advokatvirksomhed. Advokatrådet har oplyst, at man ikke er bekendt med tilfælde, hvor dette er sket. Sager om frakendelse vil normalt være præget af en sådan grovhed i advokatens adfærd, at det under alle omstændigheder er velbegrundet at henlede offentlighedens opmærksomhed på den trufne afgørelse. Endvidere bemærkes, at der kan gå ganske lang tid, før Advokatnævnets kendelse endeligt stadfæstes af domstolene, idet en stadfæstelse fra landsretten vil kunne indbringes for Højesteret af advokaten. I den mellemliggende periode vil advokaten – hvis der ikke sker offentliggørelse – kunne fortsætte sit virke, uden at klienterne er bekendt med den verserende sag, og dermed frembyde fare for at påføre klienter tab.

Der bør fastsættes bestemmelser om, hvor længe en kendelse skal være tilgængelig på nævnets hjemmeside.

I den forbindelse bemærkes det, at § 5, stk. 5, i persondataloven foreskriver, at indsamlede oplysninger ikke må opbevares på en måde, der giver mulighed for at identificere den registrerede, i et længere tidsrum end det, der er nødvendigt af hensyn til de formål, hvortil oplysningerne behandles. Advokatnævnet har anmeldt offentliggørelsen på hjemmesiden af udvalgte nævnskendelser til Datatilsynet. Ifølge anmeldelsen er tidspunktet for sletningen af oplysningerne 12 måneder efter registreringen og i øvrigt, når oplysningerne ikke længere er nødvendige til de formål, hvortil de behandles.

Forslagene kan gennemføres ved en ændring af bekendtgørelse nr. 188 af 21. marts 2002 om Advokatnævnets virksomhed, som ændret ved bekendtgørelse nr. 133 af 28. februar 2006.

6.3.7. Gennemtvindingelse af Advokatnævnets kendelser.

6.3.7.1. Advokatrådets forslag.

Advokatrådet foreslår, at kendelser fra Advokatnævnet, som tilpligter en advokat at foretage en handling, som lader sig tvangsfuldbyrde (tilbagebetaling af for stort salær, udlevering af dokumenter mv.) fremover skal være eksigible, jf. Advokatrådets betænkning side 87-88. Efter de gældende regler er klageren henvist til at søge sit krav, typisk et pengekrav, inddrevet gennem et civilt søgsmål, hvorefter klageren gennem indbringelse af sagen for fogedretten må søge beløbet tvangsinddrevet.

Efter Advokatrådets forslag må en advokat, som ikke ønsker at efterleve en afgørelse fra Advokatnævnet, inden for eksekutionsfristen indbringe sagen for domstolene.

I de tilfælde, hvor Advokatnævnets afgørelse indebærer, at advokaten har et krav mod klienten – typisk sager hvor nævnet stadfæster et af advokaten opkrævet, men endnu ikke betalt salær – skal de almindelige inddrivelsesregler fortsat finde anvendelse. Disse afgørelser foreslås således ikke gjort eksigible.

Hvis Advokatnævnets afgørelser af den ovenfor angivne karakter gøres eksigible, vil dette mindske problemer i forbindelse med advokaters råden over klientkontoen betydeligt, jf. betænkningens side 70. Disse kan bestå i, at det kan volde klienten vanskeligheder, at det kun er advokaten, som kan hæve midler på klientkontoen, i de tilfælde hvor advokaten afviser at foretage hævning

på trods af krav herom fra klienten. Klienten vil efter de nugældende regler være henvist til at anlægge sag ved domstolene og efterfølgende om nødvendigt gennem fogedretten tvangsmæssigt få pengene udbetalt. Det samme gælder i sager, hvor tidligere advokater ikke vil gøre op med indestående på klientkontoen, jf. retsplejelovens § 142.

Gøres Advokatnævnets afgørelser, hvorved en advokat tilpligtes at foretage en handling, som lader sig tvangsfuldbyrde, eksigible, vil en kendelse fra Advokatnævnet om, at en advokat skal udbetale et pengebeløb til en klient, kunne gennemtvinges direkte ved fogedretten.

6.3.7.2. Retsplejerådets overvejelser.

Retsplejerådet anfører i betænkning nr. 1401/2001 om reform af den civile retspleje I (instansordningen, byrettens sammensætning og almindelige regler om sagsbehandlingen i første instans), side 152-153, følgende:

”Efter Retsplejerådets opfattelse bør afgørelser, der er truffet af administrative nævn, herunder Forbrugerklagenævnet, eller af de godkendte private klage- og ankenævn, og som pålægger nogen en forpligtelse i forhold til private, ikke kunne tvangsfuldbyrdes.

De administrative nævn (og de godkendte private klage- og ankenævn) træffer ikke afgørelse under tilsvarende retsgarantier med hensyn til sammensætning og sagsbehandling som domstolene. I nogle nævn er der slet ingen jurister. Der kan ikke for nævnene afgives mundtlig forklaring under strafansvar, og det bør der heller ikke være mulighed for, da noget sådant fordrer opfyldelse af atter andre retssikkerhedsgarantier [...].

Administrative nævn kan indrettes på mange forskellige måder, uden at der kan rettes retssikkerhedsmæssige indvendinger herimod. Administrative nævn har en vigtig funktion og varetager vigtige opgaver i det danske samfund.

Det er imidlertid domstolene, der er samfundets grundigste og forfatningsmæssigt centrale tvistløsningsorgan. Endvidere er det domstolene, der endeligt afgør retstvister. Domstolene er derfor også omgærdet af en række retssikkerhedsgarantier med hensyn til uafhængighed og upartiskhed og betryggende sagsbehandling, som til dels fremgår af grundloven og Den Europæiske Menneskeretskonvention og ellers er fastsat umiddelbart ved lov.

Det er på den baggrund, at Retsplejerådet finder, at der er visse funktioner, som må være forbeholdt domstolene. Det gælder mundtlig forklaring under strafansvar [...], og det gælder afgørelser til fordel for private, som kan tvangsfuldbyrdes, idet afgørelser om samværsret og underholdsbidrag udgør de eneste undtagelser til dette princip.

Retsplejerådet bemærker, at selv om rådet ikke i nærværende delbetænkning behandler regler om ikke-tvistige krav (inkassosager), må det også tages i betragtning, at der må forventes en forenkling af reglerne herom. Og er der tale om et tvistigt krav, idet modparten er uenig i nævnsafgørelsen, bør sagen afgøres af domstolene efter en almindelig retssag.

Endvidere kan der henvises til, at Forbrugerstyrelsen bistår den forbruger, der har fået medhold ved Forbrugerklagenævnet eller et godkendt privat klage- eller ankenævn, med at indbringe sagen for domstolene, hvis modparten ikke frivilligt efterkommer nævnets afgørelse, og at forbrugeren automatisk har fri proces under en sådan sag, hvis de økonomiske betingelser herfor er opfyldt. Ministeren for ligestilling bistår på samme måde den part, der har fået medhold ved Ligestillingsnævnet, med at indbringe sagen for domstolene, hvis modparten ikke frivilligt efterkommer nævnets afgørelse. Retsplejerådet bemærker i den forbindelse, at der bør indføres en tilsvarende regel om automatisk fri proces for den part, der har fået medhold ved Ligestillingsnævnet, når de økonomiske betingelser herfor er opfyldt, ved indbringelsen for domstolene.

Endelig var der i Småsagsudvalget enighed om, at der – henset til de principielle og praktiske betænkeligheder, der havde været fremført – ikke var anledning til at foreslå, at afgørelser fra Forbrugerklagenævnet og de godkendte private klage- og ankenævn skulle kunne tvangsfuldbyrdes (jf. Småsagsudvalgets betænkning nr. 1341/1997 s. 417).”

Retsplejerådet anfører endvidere i betænkning nr. 1468/2005 om reform af den civile retspleje IV – Gruppesøgsmål mv., side 207-208, følgende vedrørende klage- og ankenævnsområdet:

”I lyset af blandt andet høringssvarene over Retsplejerådets betænkning nr. 1401/2001 om reform af den civile retspleje I og spørgsmål rejst i Folketinget, jf. FT 2002-03, Erhvervsudvalget, L 179 – bilag 27, har Retsplejerådet dog genovervejet spørgsmålet om tvangsfuldbyrdelse af nævnsafgørelser.

Endvidere har såvel Forbrugerombudsmanden som Forbrugerrådet over for Retsplejerådet givet udtryk for, at i hvert fald Forbrugerklagenævnets afgørelser (i modsætning til de private klage- og ankenævns afgørelser) bør kunne tvangsfuldbyrdes, i det mindste hvis nævnets afgørelse ikke indbringes for domstolene inden for en vis frist. Forbrugerombudsmanden og Forbrugerrådet har i den forbindelse henvist til, at en sådan ordning findes i Norge (omtalt i betænkning nr. 1401/2001 s. 165 og betænkning nr. 1436/2004 s. 191f), og til, at en sådan mulighed for tvangsfuldbyrdelse ville være udtryk for en stor styrkelse af Forbrugerklagenævnet og en stor lettelse for forbrugeren.

Retsplejerådet finder imidlertid fortsat, at afgørelser, der er truffet af administrative nævn, herunder Forbrugerklagenævnet, eller af de godkendte private klage- og ankenævn, og som pålægger nogen en forpligtelse i forhold til private, ikke bør kunne

tvangsfuldbyrdes, jf. herved betænkning nr. 1401/2001 om reform af den civile retspleje I s. 152-154.

Hvis efterlevelsen af Forbrugerklagenævnets og de godkendte private klage- og ankenævnets afgørelser skal styrkes, må det derfor ske på anden måde, sådan som det allerede er sket ved gennemførelsen af Retsplejerådets forslag om en forenklet inkassoproces, der trådte i kraft den 1. januar 2005. Med den forenkledede inkassoproces er det blevet både enklere og billigere for forbrugeren at få gennemtvunget opfyldelsen af en afgørelse fra Forbrugerklagenævnet og de godkendte private klage- og ankenævne i de tilfælde, hvor der ikke er tvist om forbrugers krav. En gennemførelse af Retsplejerådets forslag om en forenklet småsagsproces vil tilsvarende gøre det enklere og billigere for forbrugeren at få en retskraftig og eksigibel afgørelse i de tilfælde, hvor der er tvist om forbrugers krav.”

Det er oplyst over for udvalget, at eksigibilitet af nævnskendelser inden for den nærmeste fremtid vil blive taget op af Retsplejerådet som et samlet emne.

6.3.7.3. Udvalgets overvejelser.

Forslaget om at gøre Advokatnævnets afgørelser eksigible har en nær sammenhæng med de generelle overvejelser om tvangsfuldbyrdelse af nævnsafgørelser, som indgår i Retsplejerådets arbejde.

Et flertal af udvalgets medlemmer (Mads Bryde Andersen, Gry Asnæs, Knud A. Knudsen, Marie-Louise Knuppert, Henrik Linde, Jens Kruse Mikkelsen, Kirsten Weber Olsen, Finn Juul Porsborg, Janne Pernille Rasmussen, Dennis Schnell-Lauritzen, Henrik Schultz, Jakob Thyssen Valerius) foreslår derfor, at de videre overvejelser om at gøre Advokatnævnets afgørelser eksigible foregår i Retsplejerådet.

Et mindretal af udvalgets medlemmer (Benedicte Federspiel, Jørn Friis, Jesper Hedegaard, Sys Rovsing) kan – ud fra hensynet til, at klienten på en enklere måde, end tilfældet er i dag, kan få inddraget sit krav hos advokaten – tilslutte sig Advokatrådets forslag om, at Advokatnævnets afgørelser gøres eksigible.

6.3.7.4. Advokatrådets forslag under udvalgets overvejelser om gennemtvungelse af Advokatnævnets kendelser.

Advokatrådet bemærker, at det for Advokatrådet er ganske afgørende, at klienter, som har fået medhold i Advokatnævnet om, at en advokat skal tilbagebetale et salær eller foretage sig andre

handling, ikke oplever, at denne kendelse i realiteten er værdiløs, fordi den ikke efterleves af advokaten, og fordi den pågældende klient ikke selv har ressourcer til at sørge for, at den bliver gennemtvunget ved domstolene, fordi klientens retsstilling først skal fastslås ved en egentlig eksigibel retsafgørelse.

Advokatrådet foreslår derfor som et alternativ til forslaget om at gøre Advokatnævnets afgørelser eksigible, at der skabes hjemmel til, at Advokatsamfundets bestyrelse, Advokatrådet, bistår klienter med at få opfyldt en upåanket kendelse fra Advokatnævnet, og at omkostningerne hertil udredes af Advokatsamfundets Erstatningsfond i det omfang, de ikke kan fås dækket hos den advokat, som undlader at efterkomme en afgørelse truffet af nævnet.

6.3.7.5. Udvalgets overvejelser om Advokatrådets forslag om gennemtvungelse af Advokatnævnets kendelser.

Udvalget kan tilslutte sig Advokatrådets forslag om, at Advokatrådet bistår klienter med at få opfyldt en kendelse fra Advokatnævnet, samt at omkostningerne hertil kan udredes af Advokatsamfundets Erstatningsfond i det omfang, de ikke kan fås dækket hos advokaten. Udvalget finder i lighed med Advokatrådet, at det er vigtigt, at vanskeligheder i forbindelse med tvangsfuldbyrdelse af en kendelse fra Advokatnævnet ikke får kendelserne til at fremstå som værdiløse.

Forslaget kan gennemføres ved en ændring af vedtægt for Det danske Advokatsamfund.

6.3.8. Sagsomkostninger.

6.3.8.1. Advokatrådets forslag.

Advokatrådet foreslår, at der i de frakendelsessager, hvor der har været beskikket en forsvarer for advokaten, åbnes mulighed for, at Advokatnævnet i forbindelse med en frakendelse kan fastsætte, at advokaten skal betale alle eller nogle af omkostningerne til den beskikkede forsvarer, jf. Advokatrådets betænkning side 88. Forslaget svarer til de regler, der gælder for domstolenes mulighed for at pålægge domfældte i straffesager at betale sagsomkostninger til dækning af udgifterne til en beskikket forsvarer.

6.3.8.2. Udvalgets overvejelser.

Som nævnt af Advokatrådet svarer forslaget til de gældende regler om betaling af udgifter til en beskikket forsvarer i straffesager. Udvalget finder ikke, at der i frakendelsessager ved Advokatnævnet består et særligt hensyn til, at udgifter til en beskikket forsvarer ikke skal betales af advokaten. På den baggrund kan udvalget tilslutte sig Advokatrådets forslag.

Forslaget kan gennemføres ved en ændring af bekendtgørelse nr. 188 af 21. marts 2002 om Advokatnævnets virksomhed, som ændret ved bekendtgørelse nr. 133 af 28. februar 2006.

Kapitel 7. Udvalgets overvejelser om advokaters grund- og efteruddannelse samt opnåelse af møderet for landsret.

7.1. Indledning

Dette kapitel indeholder udvalgets overvejelser om såvel advokaters grund- og efteruddannelse som opnåelse af møderet for landsret.

Som anført i afsnit 2.3.1. indeholder retsplejeloven en række nøje angivne betingelser for at opnå beskikkelse som advokat. Disse krav har bl.a. sammenhæng med den eneret, som advokaterne har til at føre retssager som procesbefuldmægtigede (møderetsmonopolet). Retsplejeloven foreskriver dette monopol samtidig med, at loven gennem en række nærmere kvalifikationskrav sikrer, at advokaterne er i besiddelse af de fornødne faglige færdigheder.

I dette kapitel behandles en række af de kvalifikationskrav, som udvalget har drøftet. Drøftelsen hænger nøje sammen med en række af de øvrige problemstillinger, som udvalget har drøftet. Således vil ønsket om at åbne markedet for advokatydelse for andre professionsudøvere end dem, der i dag er advokater, i nogen grad kunne tilgodeses ved, at man stiller mindre restriktive krav for at opnå advokatbeskikkelse. Ligeledes består der en sammenhæng mellem disse krav på den ene side og udstrækningen af møderetsmonopolet på den anden. Således vil et ønske om at lempe møderetsmonopolet i nogen grad kunne opfyldes gennem en åbning af advokatprofessionen for andre grupper.

Udvalget har valgt at behandle disse spørgsmål med udgangspunkt i den betænkning, som Advokatrådet har afgivet i juli 2005.

I tilknytning hertil har udvalget overvejet spørgsmålet om advokaters opnåelse af møderet for landsret.

Når der tales om møderet for advokater, kan dette betyde flere ting. Dels kan der tænkes på advokaters møderetsmonopol, dels på advokaters møderet for byretten og dels på advokaters møderet for højere instanser.

I dette kapitel er behandlingen af advokaters møderet begrænset til at angå advokaters møderet for landsret og for Sø- og Handelsretten. Det bemærkes for så vidt angår Sø- og Handelsretten, at

realiteten i dag er, at der i Retsafdelingen ikke møder advokater uden møderet for landsret. Udvalget har ikke fundet anledning til at behandle spørgsmålet om møderet for Højesteret.

7.2. Procedureprøve og møderet for landsret.

7.2.1. Advokatrådets forslag.

I sin betænkning fra juli 2005 foreslår Advokatrådet, at en cand.jur., som vil være advokat, udover at bestå advokateksamen – som skal tilrettelægges som en skriftlig prøve – skal have proceduret to civile sager for byretten med tilfredsstillende resultat. En dommer samt en advokatcensor udpeget af Justitsministeriets kursusudvalg skal vurdere præstationen. Det er et krav for at tilmelde sig den mundtlige procedureprøve, at man har virket som jurist i en af de stillinger, hvorfra man kan kvalificere sig. Den ene civile sag kan erstattes af to straffesager eller af et kursus, blot præstationen bedømmes på samme vis, som havde den været i retten, altså en fingeret civil sag. Prøven i procedure skal give adgang til at procedere for såvel byret som landsret. Den nuværende prøve for opnåelse af møderet for landsret afskaffes.

Advokatrådet ønsker herigennem at styrke den praktiske del af advokatuddannelsen gennem krav om, at den, der ansøger om advokatbeskikkelse, skal dokumentere procedureerfaring. Herved sikres et passende minimumskendskab til rollen som partsrepræsentant.

Advokatrådet anfører i betænkningen, at forslaget endvidere skal ses i lyset af den kommende reform af den civile retspleje, der forventes gennemført i forlængelse af retskredsreformen. Reformen indebærer, at alle civile sager som udgangspunkt skal indledes ved byretterne. Det betyder, at den nuværende møderetsordning for landsretterne ikke kan opretholdes, allerede fordi de krav, der fremover bør stilles til den, der møder i byretten, ikke på sagligt grundlag kan antages at burde være mindre end de krav, der stilles til at møde i landsretten. Hertil kommer, at det vil være forbundet med så store vanskeligheder at finde egnede prøvesager i landsretten, at en opretholdelse af de nuværende krav vil virke stærkt konkurrencebegrænsende, uden at dette kan begrundes i proportionelle samfundsmæssige hensyn.

7.2.2. Lov om ændring af retsplejeloven og forskellige andre love (Politi- og domstolsreform).

Ved lov nr. 538 af 8. juni 2006 om ændring af retsplejeloven og forskellige andre love (Politi- og domstolsreform) ændredes bl.a. behandlingen af førsteinstanssager. Ændringerne medfører, at

alle civile sager fremover anlægges ved byret og kun i særlige tilfælde henvises til landsretten, hvorfor der fremover bliver væsentlig færre førsteinstanssager i landsretterne. Lovændringerne træder i kraft den 1. januar 2007.

Det fremgår af afsnit 3.2.1.2 i de almindelige bemærkninger til lovforslaget (L 168), fremsat den 1. marts 2006, at lovforslaget vil medføre, at der kan være anledning til at overveje, om reglerne i retsplejelovens § 133 om advokaters opnåelse af møderet for landsret bør ændres.

Det fremgår endvidere af bemærkningerne til lovforslaget, at spørgsmålet om advokaters møderet mv. i øjeblikket behandles i Udvalget vedrørende advokater, og at Justitsministeriet vil tage stilling til spørgsmålet om eventuel ændring af reglerne om advokaters opnåelse af møderet for de forskellige instanser, når Advokatudvalgets kommende betænkning har været i høring.

7.2.3. Udvalgets overvejelser.

Udvalget finder, at *advokateksamenen* bør omlægges, således at den fremover består dels af en teoretisk prøve i advokatret (bl.a. reglerne om god advokatskik og klientkontovedtægten), advokatfærdigheder (bl.a. juridisk problembehandling, forhandling, retssagsbehandling og mediation) og drift af advokatvirksomhed (bl.a. regnskabsforståelse og -analyse), og dels af en praktisk prøve. Den teoretiske prøve i advokatret skal svare til den prøve, som ejere af advokatvirksomheder, der ikke selv er advokater, skal bestå for at være medejer af advokatvirksomheden, jf. afsnit 8.3.5. og bemærkningerne til ændringen af retsplejelovens § 124 i afsnit 11.2.

Udvalget finder, at den praktiske prøve bør bestå i førelse af én sag for byretten, landsretten eller Sø- og Handelsretten. Ikke enhver sag vil dog være egnet til at udgøre den praktiske prøve. Dommeren/dommerne i den pågældende sag må vurdere, om sagen har den tilstrækkelige tyngde. En sag ved landsretten eller Sø- og Handelsretten vil eventuelt kunne udgøre den praktiske prøve, selv om sagen ikke vil kunne indgå som den ene af de to prøvesager, der kræves for at opnå møderet for landsret og Sø- og Handelsretten, jf. nedenfor.

Såfremt der alene medvirker en enkelt dommer i sagen, skal denne til vurderingen af, hvorvidt ansøgeren har bestået den praktiske prøve, bistås af en censor, der f.eks. kan være en advokat udpeget af Advokatrådet. Dommeren og censoren skal være enige om, at ansøgeren har bestået prøven, før prøven kan anses for at være bestået. En ansøger bør højst kunne indstille sig til prøven 3 gange.

I sager, hvor der medvirker én juridisk dommer og 2 sagkyndige dommere, skal retten tillige bestå af en censor. Den juridiske dommer og censoren afgør, om ansøgeren har bestået prøven. Som nævnt ovenfor er det en betingelse for at bestå prøven, at dommeren og censoren er enige om, at prøven er bestået.

Medvirker der tre dommere i sagen, jf. reglerne om kollegial behandling af civile sager i byretten i lov om ændring af retsplejeloven og forskellige andre love (Politi- og domstolsreform), skal der ikke tillige medvirke en censor ved vurderingen af, om ansøgeren har bestået den praktiske prøve. De 3 dommere skal være enige om, at ansøgeren har bestået prøven, før prøven kan anses for bestået. Det forudsættes, at der alene gives ansøgeren meddelelse om, at prøven er bestået eller ikke bestået. Ansøgeren kan således ikke få oplyst fordelingen af dommerstemmerne, hvis vedkommende ikke har bestået. Det forudsættes, at dommerne redegør for de dele af eksaminationen, der har bevirket, at ansøgeren ikke har bestået.

Er det ikke muligt for ansøgeren at finde en egnet sag, der kan udgøre den praktiske prøve, kan ansøgeren i stedet møde i en fiktiv retssag.

Den praktiske prøve kan endelig bestå i, at ansøgeren består en sag, der kan give møderet for landsret eller Sø- og Handelsretten.

Det forudsættes, at det nærmere indhold af den praktiske prøve – herunder bl.a. regler om, hvornår der skal medvirke censor, samt regler om de fiktive retssager – fastsættes af justitsministeren i en bekendtgørelse.

For så vidt angår spørgsmålet om *opnåelse af møderet for landsret og Sø- og Handelsretten* finder udvalget, at advokater og advokatfuldmægtige fortsat skal udføre to retssager, der slutter med mundtlig domsforhandling, for at opnå møderet, jf. retsplejelovens § 133, stk. 4. Landsretten og Sø- og Handelsretten skal dog fortsat have mulighed for ud fra den første sags karakter og udførelsen heraf at erklære prøven for bestået alene på grundlag af denne sag, jf. § 133, stk. 5.

På baggrund af ændringen af retsplejeloven, hvor instansordningen bl.a. ændres, finder udvalget, at den ene af de to prøvesager fremover *kan* være en byretssag. Den anden sag skal dog fortsat være en landsretssag eller en sag ved Sø- og Handelsretten. Byretssagen skal være en sag med kollegial behandling, eller en sag hvor der medvirker sagkyndige dommere.

Udvalget finder endvidere, at en byretssag, som en advokatfuldmægtig fører for at opnå beskikelse som advokat, kan indgå som den ene af de to prøvesager, såfremt sagen er med kollegial behandling eller med medvirken af sagkyndige dommere og har den fornødne tyngde.

For at landsretten eller Sø- og Handelsretten efterfølgende kan vurdere, om en byretssag kan indgå som den ene af de to prøvesager, må byretten i forbindelse med sådanne sager udfærdige et notat om sagens omfang og advokatfuldmægtigens sagsførelse, som landsretten eller Sø- og Handelsretten kan anvende ved vurderingen. Retningslinier om den nærmere udformning af sådanne notater forudsættes fastsat af landsretterne og Sø- og Handelsretten, jf. det nedenfor anførte om fastsættelse af vejledende retningslinier for prøvesager.

Udvalget finder, at landsretterne og Sø- og Handelsretten bør fastsætte vejledende retningslinier for vurderingen af, hvornår en sag er egnet som prøvesag, og hvilke elementer i den enkelte sag der lægges vægt på ved afgørelsen af, om advokaten eller advokatfuldmægtigen har bestået prøven for at opnå møderet for landsret og Sø- og Handelsretten.

Udvalget har endelig overvejet en ændret formulering af retsplejelovens § 132, hvorefter enhver advokat har møderet for byret og for Sø- og Handelsretten i sager, der i medfør af reglerne i kapitel 21 behandles ved byret, samt for Den Særlige Klageret. Udvalget finder, at formuleringen ”i sager, der i medfør af reglerne i kapitel 21 behandles ved byret,” bør udgå. Det er oplyst for udvalget, at der ikke i praksis møder advokater uden møderet for landsret for Sø- og Handelsrettens retsafdeling.

Hertil kommer, at Sø- og Handelsretten i højere grad må sidestilles med en landsret end med en byret. Sø- og Handelsrettens afgørelser kan ankes til Højesteret, for så vidt ikke andet er bestemt ved lov, jf. retsplejelovens § 368, stk. 3. Advokater, der ikke har møderet for landsret, bør derfor heller ikke kunne give møde for Sø- og Handelsretten.

Advokater uden møderet for landsret bør dog fortsat kunne møde i Sø- og Handelsrettens skifteafdeling i sager omfattet af retsplejelovens § 15, stk. 2, nr. 4⁴⁴ (behandling af anmeldelser om betalingsstandsning og begæringer om konkurs, akkordforhandling eller gældssanering i de områder, der er henlagt under Københavns Byret, retten på Frederiksberg og retterne i Glostrup Lyngby, jf. kon-kurslovens § 4). Bortset fra i de nævnte retskredse behandles sådanne sager i byretten. Det frem-går af konkurslovens § 252, at anke eller kære fra Sø- og Handelsretten i sådanne sager sker til Østre Landsret.

⁴⁴ Som affattet pr. 1. januar 2007.

7.3. Muligheden for at andre end juridiske kandidater kan blive advokater.

7.3.1. Advokatrådets forslag.

Advokatrådet foreslår i betænkningen, at det fastholdes, at man for at blive advokat skal have opnået en juridisk bachelor- og kandidatgrad.

Baggrunden herfor er at tilvejebringe størst mulig sikkerhed for de nødvendige faglige kvalifikationer. Advokatrådet lægger vægt på, at der fastholdes en fælles professionsuddannelse, som udover at være adgangsgivende til advokatbranchen også er adgangsgivende til domstolene og anklagemyndigheden. Advokatrådet finder, at kun en fælles grunduddannelse på kandidatniveau vil muliggøre en ønskelig udveksling af medarbejdere mellem disse brancher.

7.3.2. Udvalgets overvejelser.

Udvalget kan tilslutte sig Advokatrådets forslag, hvorefter det fastholdes, at man for at blive advokat skal have opnået en juridisk bachelor- og kandidatgrad.

Udvalget ønsker at sikre, at advokater fortsat har de nødvendige faglige kvalifikationer for af hensyn til klienterne at kunne varetage deres hverv på forsvarlig vis. Det er oplyst over for udvalget, at cand.merc.jur.-uddannelsen på nuværende tidspunkt kan sammensættes på en sådan måde, at kandidaterne ikke har haft ret mange juridiske fag og måske slet ikke har haft fag i procesret eller offentlig ret.

Som også anført af Advokatrådet, bør de uddannelsesmæssige krav til at opnå advokatbeskikkelse ses i sammenhæng med uddannelseskravene til de øvrige aktører inden for retsvæsenet (dommere og anklagere). Udvalget finder, at der fortsat består en sådan sammenhæng mellem disse aktører, at det er hensigtsmæssigt, at der kan ske udveksling af medarbejdere mellem brancherne.

Udvalget er dog ikke afvisende over for, at det på et tidspunkt vil kunne overvejes, om personer med f.eks. en cand.merc.jur.-uddannelse bør kunne opnå advokatbeskikkelse, såfremt de pågældende opfylder en række nærmere angivne betingelser. Sådanne betingelser kan f.eks. bestå i, at ansøgeren skal have deltaget i visse kurser eller taget visse tilvalgsfag som et supplement til cand.merc.jur.-uddannelsen. Antallet og indholdet af disse vil formentlig afhænge af, hvor stor en del af ansøgerens uddannelse der består i økonomiske fag, og hvor stor en del der består i juridiske fag.

Udvalget finder endvidere, at det i retsplejelovens § 119, stk. 2, nr. 3, bør præciseres, at der kræves en dansk juridisk bachelor- og kandidateksamen for at opnå advokatbeskikkelse. Der henvises til det anførte herom i afsnit 2.3.3.

Endelig finder udvalget, at Justitsministeriets praksis med at fastsætte en prøvetid for juridiske kandidater fra andre EU- eller EØS-lande med henblik på, at disse kan autoriseres som advokatfuldmægtige i Danmark, bør fremgå af retsplejeloven. Der henvises til afsnit 2.3.3.

7.4. Mere liberal tilgang til branchen.

7.4.1. Advokatrådets forslag.

Advokatrådet foreslår en mere liberal tilgang til praksiskravet og anerkender samtidig, at en praktisk juridisk uddannelse ved domstolene og anklagemyndigheden (som hidtil) og som autoriseret advokatfuldmægtig i en virksomhed eller organisation kan sidestilles med uddannelse på et advokatkontor. Det skyldes, at den praktiske uddannelse skal sikre færdigheder i praktisk arbejde med advokatrelevante juridiske problemstillinger på et højt niveau. Der bør samtidig åbnes mulighed for, at også anden beskæftigelse efter en konkret bedømmelse af stillingens indhold og relevans for advokatgerningen kan medregnes fuldt ud.

Forslaget skal ses i sammenhæng med forslaget om, at der i den teoretiske uddannelse lægges vægt på advokattretten og advokatfærdigheder, og at eksamen i disse færdigheder kombineres med en prøve i praktisk retssagsbehandling.

Det fremgår af rapport af 22. september 2005 fra Copenhagen Economics om konkurrenceforhold og liberalisering i advokatbranchen, at det kan være med til at fremme konkurrencen inden for advokatbranchen – uden at give lavere kvalitet – at uddannelseskravene, f.eks. kravene til praktisk erfaring, lempes, således at det bliver lettere at etablere sig i branchen. Dette vil formodentlig give flere advokater og mere konkurrence, hvilket vil medføre fordele for forbrugerne.

7.4.2. Udvalgets overvejelser.

Udvalget kan tilslutte sig Advokatrådets forslag om, at ansættelse som autoriseret advokatfuldmægtig i en virksomhed eller i en organisation bør ligestilles med ansættelse som autoriseret advokatfuldmægtig hos en advokat, som udøver advokatvirksomhed.

Udvalget kan endvidere tilslutte sig Advokatrådets forslag om, at der åbnes mulighed for, at også anden beskæftigelse efter en konkret bedømmelse af stillingens indhold og relevans for advokateringen medregnes fuldt ud. I den forbindelse foreslår udvalget, at retsplejelovens § 119, stk. 4, ændres således, at maksimumgrænsen på to år for medregning af andre juridiske stillinger end dem, der er nævnt i stk. 3, ophæves.

Udvalget har i forbindelse med de to forslag til ændringer navnlig lagt vægt på, at praktisk erfaring med advokatrelevante juridiske problemstillinger kan opnås gennem forskellige former for ansættelse. Ansøgerne opnår via den teoretiske uddannelse kendskab til advokatterten, advokaterfærdigheder og drift af advokatvirksomhed og via den praktiske prøve, jf. ovenfor afsnit 7.2., kendskab til retssagsbehandling.

Udvalget har endvidere for så vidt angår det første forslag lagt vægt på, at advokatbranchen siden afgivelsen af betænkning nr. 871/1979 og den samlede revision af retsplejelovens regler ved lov nr. 277 af 9. juni 1982 har ændret sig en del. Advokatfuldmægtige bliver i dag ikke sjældent meget specialiserede, og for mange er retssagsbehandling ikke en stor del af arbejdet. Der ses derfor ikke i dag baggrund for at opretholde forskellen mellem autoriserede advokatfuldmægtige hos en advokat, der udøver advokatvirksomhed, og autoriserede advokatfuldmægtige i f.eks. et realkreditinstitut. Udvalget foreslår derfor, at retsplejelovens § 119, stk. 3, ændres.

7.5. Ændring af retsplejelovens § 123, stk. 1.

7.5.1. Advokatrådets forslag.

Advokatrådet foreslår, at bestemmelsen i retsplejelovens § 123, stk. 1, ændres, således at man ikke lovligt kan være indehaver af en advokatvirksomhed, før man i mindst 1 år enten har været i virksomhed som autoriseret fuldmægtig hos en advokat eller som advokat har været ansat hos eller virket i fællesskab med en anden advokat.

I dag vedrører bestemmelsen kun udøvelse af enkeltmandsvirksomhed.

Advokatrådet anfører, at forslaget skal ses i sammenhæng med de ændrede krav til den praktiske uddannelse. De foreslåede nye regler vil ikke give den samme sikkerhed som i dag for, at den, der opnår beskikkelse som advokat, rent faktisk er i stand til at drive en selvstændig advokatvirksomhed på forsvarlig vis, ligesom der ikke er samme sikkerhed som nu for, at advokaten ikke blot har et teoretisk men også et praktisk kendskab til anvendelsen af de regler, som regulerer de almindelige og særlige advokatpligter. Et sådant praktisk kendskab er måske ikke afgørende for

virket som ansat advokat i en advokatvirksomhed, idet alle ansatte advokater fungerer under tilsyn af en partner. Imidlertid ville det næppe være forsvarligt, at en advokat, som aldrig har virket i praksis på et advokatkontor, uden videre kunne åbne selvstændig advokatvirksomhed eller kunne indtræde som medejer af et advokatselskab.

Efter Advokatrådets vurdering er det af hensyn til klienternes retssikkerhed og berettigede forventninger om praktisk håndlag helt afgørende, at princippet i retsplejelovens § 123 fastholdes. Det foreslås derfor, at ingen advokat kan åbne enkeltmandsvirksomhed som advokat, indtræde i et fællesskab af advokater eller blive medejer af en advokatvirksomhed, med mindre den pågældende i mindst 1 år har virket som advokatfuldmægtig eller som ansat advokat i en advokatvirksomhed, jf. retsplejelovens § 124.

7.5.2. Udvalgets overvejelser.

Udvalget kan tilslutte sig Advokatrådets forslag om, at § 123, stk. 1, ændres, således at man ikke kan være indehaver af en advokatvirksomhed, før man i mindst 1 år enten har været i virksomhed som autoriseret fuldmægtig hos en advokat, der udøver advokatvirksomhed, eller som advokat har været ansat hos eller virket i fællesskab med en anden advokat.

Udvalget har i den forbindelse lagt vægt på, at en indehaver af en advokatvirksomhed – af hensyn til klienternes retssikkerhed og deres forventninger om advokatens praktiske erfaring med advokatgerningen – bør have ikke blot et teoretisk, men også et praktisk kendskab til anvendelsen af de regler, som regulerer de almindelige og særlige advokatpligter.

7.6. Obligatorisk årlig efteruddannelse for alle advokater og advokatfuldmægtige.

7.6.1. Advokatrådets forslag.

Advokatrådet foreslår, at der stilles krav om obligatorisk efteruddannelse. Kravet skal gælde allerede fra man autoriseres som fuldmægtig, og ikke først når man har opnået bestalling. Bliver kravet f.eks. 18 timers struktureret efteruddannelse pr. år, som det kendes fra den svenske efteruddannelsesordning, skal fuldmægtigen således ud over dagene på advokatuddannelsen supplere med efteruddannelse ca. 3 dage pr. år. Fordelen herved er, at kurserne skal have indhold inden for fagspecifikke områder, som fuldmægtigen selv vælger. For kandidater, som på andet grundlag end tid som advokatfuldmægtig vil søge advokatbeskikkelse, stilles tilsvarende krav til dokumenteret efteruddannelse.

Baggrunden for forslaget er bl.a. ønsket om at højne kvaliteten af advokatydelse. Endvidere vil der efter Advokatrådets opfattelse ved indførelse af minimumskrav om efteruddannelse for samtlige advokater blive sendt et tydeligt signal om, at kvaliteten af ydelsen er vigtig, hvilket i sin natur vil styrke befolkningens tillid til advokatstanden. Endvidere er efteruddannelse nødvendig for at kunne imødegå den skærpede nationale og internationale konkurrence mellem advokater indbyrdes og mellem advokater og andre liberale erhverv – efteruddannelse er forholdsvis almindeligt i Europa – samt for at kunne matche mediernes stigende interesse i den enkelte advokats arbejde.

7.6.2. Udvalgets overvejelser

Udvalget kan tilslutte sig Advokatrådets forslag om, at der stilles krav om obligatorisk efteruddannelse for alle advokater og advokatfuldmægtige. Det nærmere omfang af uddannelsen fastsættes af Justitsministeriet. Udvalget foreslår en ændring af retsplejelovens § 126, jf. kapitel 11.

Udvalget har lagt vægt på, at det er vigtigt, at advokater og advokatfuldmægtige løbende holder sig ajour med retstilstanden på udvalgte områder, samt at de til stadig udvikler sig fagligt. I dag er det formentlig meget forskelligt, i hvilket omfang især advokater efteruddanner sig. Kravet om obligatorisk årlig efteruddannelse skal således medvirke til at sikre en høj kvalitet af advokatydelse.

Kapitel 8. Udvalgets overvejelser om ejerskabsforholdene i advokatvirksomheder.

8.1. Indledning

Som nærmere anført i afsnit 2.4. følger det af retsplejelovens § 124, stk. 1, 1. pkt., at advokater kun må etablere advokatvirksomhed i enkeltmandsvirksomhed, i interessentskab med andre advokater og i advokatselskaber. Bestemmelsen tilsigter at tilgodese ønsket om at sikre, at rammerne for advokatens virksomhed sikrer uafhængighed af interesser, herunder til fremmede investorer, der kan tænkes at påvirke rådgivningens uafhængighed. Advokatens loyalitet over for klienten skal sikres.

Ifølge § 124, stk. 2, hæfter en advokat, der udøver virksomhed i et advokatselskab, personligt sammen med selskabet for ethvert krav, der er opstået som følge af advokatens bistand til en klient. Den direkte hæftelse sikrer, at advokaten virkelig ”står bag” sin rådgivning.

Det følger af § 124, stk. 3, at aktier eller anpartar i et advokatselskab alene må ejes af advokater, der aktivt driver advokatvirksomhed i selskabet, i dets moderselskab eller dets datterselskab, eller af et andet advokatselskab.

Gennem de senere år har man overfor ønsket om at opretholde uafhængigheden for advokater fremholdt ønsket om at muliggøre mere forpligtende samarbejdsformer mellem advokater og andre typer af rådgivere.

Som anført i kapitel 3 tillader flere landes advokatordninger (herunder Norge og Tyskland), at advokater indgår i partnerskaber med udøvere af andre liberale erhverv, såkaldt multidisciplinære partnerskaber (MDP).

Endvidere er der opstået et ønske om at kunne drive advokatvirksomhed i holdingselskabs- eller kommanditaktieselskabsform.

Udvalget har derfor i dette kapitel behandlet disse spørgsmål.

8.2. Hæftelses- og skattemæssige aspekter ved holdingselskaber og kommanditaktieselskaber.

Åbnes der op for at drive advokatvirksomhed i holdingselskabsform, vil aktie- eller anpartsselskabet, hvori holdingselskabet ejer aktier, fortsat hæfte med hele sin formue for alle krav mod selskabet. Ligeledes vil den enkelte advokat i aktie- eller anpartsselskabet hæfte personligt og solidarisk med selskabet for enhver forpligtelse, der udspringer af den pågældende advokats egen rådgivning.

Ved holdingejerskab af advokatselskaber vil der kunne ske en opsparing i holdingselskabet, uden at denne opsparing kan mødes med krav, som en klient måtte rette mod en advokat. En del af formuen kan således opspares i holdingselskabet, f.eks. til brug for videreudvikling af advokatvirksomheden.

Alternativet til en sådan opsparing kan være at trække pengene ud af selskabet. Dette vil dog medføre, at den del af formuen, der trækkes ud af selskabet, vil blive beskattet med op til 59 %, mens den del, der bliver stående i virksomheden, alene beskattes med selskabsskatteprocenten på 28 %.

Såfremt der i lovgivningen åbnes op for, at advokatvirksomhed kan udøves af et advokatselskab, der drives som et kommanditaktieselskab, vil de advokater, der er komplementarerer i selskabet, hæfte personligt, uden begrænsning og solidarisk for virksomhedens forpligtelser.

De advokater, der er kommanditister, vil alene hæfte med det beløb, som de indskyder i selskabet.

Kommanditaktieselskabsformen vil navnlig være attraktiv for virksomheder i opstartsfasen. Kommanditaktionærer og komplementarerer beskattes personligt af deres andel af selskabets resultat, dvs. både ved vinding og tab. Et eventuelt tab vil således kunne fratrækkes i anden personlig indkomst.

8.3. Scenarier for ejerskab.

8.3.1. Indledning.

Til brug for overvejelserne om behovet for en ændring af retsplejelovens § 124 opstilles i det følgende en række scenarier, hvor forskellige typer af ejerskab og samarbejde kan tænkes kombine-

ret og varieres. Scenarierne deles op i tre grupperinger. I den første gruppering, jf. afsnit 8.3.2., optegnes en række scenarier vedrørende såvel løsere som fastere former for samarbejde mellem advokater og andre professioner. I anden gruppering, jf. afsnit 8.3.3., beskrives forskellige scenarier inden for lovgivningen om kapitalselskaber. I tredje gruppering, jf. afsnit 8.3.4., berøres en række variationer, hvor interessentskabet udgør en central komponent.

8.3.2. Forskellige former for samarbejde.

Her nævnes fire former for samarbejde: Uformelle arrangementer, kontorfællesskaber, tilfælde hvor en advokat er ansat i en erhvervsvirksomhed, der tillader advokaten at udøve selvstændig erhvervsvirksomhed, og endelig fastere former for samarbejde.

8.3.2.1. Uformelle arrangementer.

Sådanne uformelle arrangementer kan bestå i en række forskellige former. En advokat kan f.eks. indgå et uformelt arrangement med en ejendomsmægler eller revisor om gensidig henvisning af klienter, dog uden henvisningshonorar.

Et andet eksempel kan være, at advokaten og en anden erhvervsdrivende har en uformel aftale om, at når virksomheden har brug for en tjenesteydelse, som falder ind under den andens fagområde, benytter man mere eller mindre fast den anden til at levere en sådan tjenesteydelse. En advokat kan f.eks. i sin egenskab af kurator benytte samme revisor i sager om konkursboer, mens revisoren omvendt benytter samme advokat til afklaring af juridiske spørgsmål i forbindelse med revisorvirksomheden.

Fordelen ved sådanne arrangementer er, at det for såvel advokaten som den anden erhvervsdrivende øger omsætningen i virksomheden. Risikoen ved sådanne arrangementer kan være, at advokaten med tiden kan udvikle et afhængighedsforhold til den anden erhvervsdrivende, hvilket strider imod de grundlæggende krav til udøvelse af advokatvirksomhed og kan medføre, at advokatens loyalitet over for klienten bringes i fare.

8.3.2.2. Kontorfællesskaber.

Der kan her være tale om, at en advokat deler lejemål med f.eks. en revisor, så omkostningerne til visse kontorfaciliteter deles. Her vil der ofte være tale om en forholdsvis klar og adskilt identitet, hvor de forskellige professioner har eget telefonnummer, skilt osv.

Fordelen ved sådanne arrangementer er naturligvis at spare udgifter til driften af virksomheden. Ulempen ved sådanne kontorfællesskaber kan være, at fortrolighedsforholdet til klienten og advokatens tavshedspligt kommer i fare, hvis fælles kontorphonale kommer i kontakt med tavshedsbelagte oplysninger. Ligeledes kan et økonomisk fællesskab som det her beskrevne medføre risiko for, at advokaten ikke forbliver tilstrækkelig uafhængig af den anden erhvervsdrivende.

8.3.2.3. Ansættelse i erhvervsvirksomhed hvor advokaten udøver selvstændig advokatvirksomhed.

Der tænkes her på den situation, hvor en advokat – udover sit ansættelsesforhold i erhvervsvirksomheden – udøver selvstændig advokatvirksomhed med eget klientel fra erhvervsvirksomhedens kontor og med visse faciliteter til rådighed.

Situationen ligner den under afsnit 8.3.2.2. skitserede på en række punkter. Dog vil der formentlig oftere her være en risiko for, at det kan være sværere at adskille advokatens identitet fra erhvervsvirksomhedens, f.eks. vil advokaten ofte benytte virksomhedens telefon mv.

Fordelen for advokaten er – som i afsnit 8.3.2.2. – at advokaten sparer udgifter til kontorhold. Hvorvidt ansættelses-/samarbejdsforholdet bringer fortrolighedsforholdet mellem advokaten og dennes klient og advokatens uafhængighed i fare må bero på en konkret vurdering.

Det mest normale i tilfælde, hvor advokaten er ansat i en erhvervsvirksomhed, vil dog formentlig være, at advokaten slet ikke driver selvstændig advokatvirksomhed.

8.3.2.4. Fastere former for samarbejde.

Eksemplet kan være, at en advokatvirksomhed og et revisionsfirma indleder et fast samarbejde med det formål at tilbyde markedet totalrådgivning til en samlet pris. De to virksomheder etablerer et selskab – det være sig et aktieselskab, anpartsselskab eller kommanditselskab – og det kan frit aftales, hvor store ejerandele de enkelte deltagere skal eje. Klienterne betaler herefter en samlet pris for rådgivningen til selskabet, hvorefter selskabet betaler advokatvirksomheden og revisionsfirmaet for deres bistand.

Et andet eksempel på et samarbejde mellem advokatvirksomheder og andre virksomheder er muligheden for, at en advokatvirksomhed og f.eks. et ingeniørfirma etablerer et konsortium, som

afgiver tilbud på en enkeltstående opgave. Får konsortiet den pågældende opgave, kan det eventuelt i aftalegrundlaget med kunden fastsættes, om en bestemt deltager i konsortiet skal have kontakten til kunden, eller om kunden foretrækker at have selvstændig kontakt til de enkelte deltagere i konsortiet.

På trods heraf vil der kunne ske en integration af rådgivernes arbejdsindsats, således at rådgiverne over for klienten i hovedsagen fremstår som én og samme virksomhed, f.eks. ved at der blandt de deltagende advokater eller øvrige deltagere udnævnes en projektleder.

Igen vil der også her kunne være en økonomisk fordel for advokaten i at indgå i sådanne fastere former for samarbejder. Som nævnt i afsnittene ovenfor, vil der dog også i denne situation kunne opstå risiko for, at såvel fortrolighedsforholdet over for klienten som advokatens uafhængighed bringes i fare.

8.3.3. Kapitalselskaber.

Til brug for overvejelserne om en eventuel ændring af retsplejelovens § 124, således at også andre professioner kan blive medejere af advokatselskaber, kan man inden for aktieselskabslovens⁴⁵ område opstille tre undergrupper af ejerskab: Andre professioners ejerskab af under 10 % af selskabets aktier, andre professioners ejerskab af 10-49 % af selskabets aktier og andre professioners ejerskab af 50 % og derover af selskabets aktier.

8.3.3.1. Andre professioners ejerskab af under 10 % af selskabets aktier.

Det følger af aktieselskabslovens § 20 b, at såfremt en aktionær ejer mere end ni tiendedele af aktierne i et selskab, og aktionæren har en tilsvarende del af stemmerne, kan aktionæren og selskabets bestyrelse i fællesskab bestemme, at de øvrige (minoritets)aktionærer i selskabet skal lade deres aktier indløse af aktionæren. Omvendt kan hver enkelt af selskabets minoritetsaktionærer fordre sig indløst af aktionæren, såfremt aktionæren ejer mere end ni tiendedele af aktierne i et selskab, og aktionæren har en tilsvarende del af stemmerne, jf. aktieselskabslovens § 20 d.

Såfremt man ved en ændring af reglerne om ejerskab af advokatselskaber tillader, at andre professioner kan eje op til under 10 % af selskabets aktier, vil dette medføre, at den bestemmende indflydelse i selskabet forbliver hos advokaterne. Såfremt én advokat ejer mere end 90 % af selskabets kapitalandele, vil advokaten under visse betingelser kunne indløse minoritetsaktionærernes

⁴⁵ Lovbekendtgørelse nr. 649 af 15. juni 2006 om aktieselskaber.

aktier. Ejer derimod flere advokater tilsammen over 90 % af aktierne, medfører § 20 b ikke en ret for dem til at indløse minoritetsaktionæren. Minoritetsaktionæren kan på sin side først kræve sig indløst, når ejerskabet til over 90 % af aktierne ligger hos én advokat.

Der består generelt i selskabsretten en række muligheder for, at selskabsdeltagerne kan indgå aftaler, der vil påvirke stemmeretten og indflydelsen i selskabet.

Det følger af aktieselskabslovens § 17, at alle aktier har lige ret i selskabet. Vedtægterne kan dog bestemme, at der skal være forskellige aktieklasser, f.eks. A-aktier og B-aktier. I så fald skal vedtægterne angive forskellighederne mellem aktieklasserne, størrelsen af disse og eventuelle begrænsninger i fortegningsretten til nye aktier ved forhøjelse af aktiekapitalen. I praksis er det først og fremmest ønsket om differentiering af stemmeretten, der udløser aktieklassedelingen. Det følger af § 67, at enhver aktie skal give stemmeret. Vedtægterne kan bestemme, at visse aktiers stemmевærdi forøges, dog ikke ud over ti gange stemmевærdien af nogen anden aktie af samme størrelse.

Såfremt det ved en eventuel ændring af reglerne om ejerskab af advokatselskaber findes ønskeligt at bevare den bestemmende indflydelse i et selskab hos advokaterne, kan det overvejes at indføre et forbud mod forskellige aktieklasser.

Et selskabs vedtægter kan ligeledes indeholde bestemmelser om indløsning af aktier, dvs. en pligt for vedkommende aktionær til at finde sig i indløsning, jf. aktieselskabslovens § 20 a. Bestemmelserne skal i så fald indeholde oplysning om betingelserne for indløsningen og om, hvem der har ret til at forlange den.

Hertil kommer, at selskabets aktionærer ved aktionæroverenskomster kan fastsætte bestemmelser om indløsningsret og -pligt.

Sådanne bestemmelser i vedtægter eller aktionæroverenskomster kan således også forrykke indflydelsen i selskabet. Begrænsninger i adgangen til i vedtægterne eller ved en aktionæroverenskomst at fastsætte bestemmelser om indløsning må derfor overvejes. En løsning på disse problemstillinger, som allerede er anvendt i revisorlovgivningen, vil kunne være at formulere en regel om, at majoriteten af aktie-, anparts- eller indskudskapitalen i selskabet ejes af advokater eller af advokatvirksomheder, der ligeledes skal råde over flertallet af stemmerettighederne i selskabet. På denne måde sikres det, at advokater i selskaber med begrænset ansvar i alle henseender får

dominerende indflydelse, uanset hvad der i øvrigt beslutes ved aktionæroverenskomster, vedtægtsbestemte stemmebegrænsninger og indløsningsforpligtelser m.m.

Det kan også overvejes, om der skal åbnes op for såvel aktiv som passiv kapitalinvestering i advokatvirksomheder.

For så vidt angår den aktive kapitalinvestering skal her nævnes to eksempler: Det første eksempel består i, at en udøver af et andet erhverv, f.eks. en revisor, indtræder i en advokatvirksomhed og bliver medejer af denne, deponerer sin beskikkelse som revisor og underkaster sig de advokate-tiske regler. Advokatvirksomheden fortsætter med udelukkende at drive advokatvirksomhed som anført i retsplejelovens § 124, stk. 1, 2. pkt., men med en ejerreds, der ikke udelukkende består af advokater.

Det andet eksempel består i, at en eller flere udøvere af andre erhverv bliver medejere af en advokatvirksomhed med henblik på at udøve deres egne erhverv inden for virksomheden. Virksomheden kan herefter tilbyde at yde dens kunder ikke blot juridisk rådgivning, men også anden råd-givning. I visse situationer kan man tale om "one stop shops". Advokatvirksomheden driver her-efter ikke udelukkende advokatvirksomhed som nævnt i retsplejelovens § 124, stk. 1, 2. pkt.

Ved passiv kapitalinvestering åbnes der op for, at tredjemand bliver medejer af advokatvirksomheden uden aktivt at være beskæftiget i denne.

Fordelen ved at åbne op for, at andre end advokater kan være medejere af advokatvirksomheder, er, at der derved tilføres virksomheden kapital ved de øvrige ejeres indskud af midler. Ved den aktive kapitalinvestering er der endvidere mulighed for, at virksomheden vil kunne tiltrække en bredere kundekreds ved at kunne udbyde flere ydelser.

Ulempen ved at åbne for fremmed ejerskab af advokatvirksomheder er, at der består en risiko for, at advokaternes uafhængighed bringes i fare. Dette vil navnlig gøre sig gældende ved den passive kapitalinvestering, hvor tredjemands interesse i at investere i advokatvirksomheden primært vil være af økonomisk karakter. Har tredjemand del i ejerskabet af virksomheden, kan der opstå risi-ko for en interessekonflikt mellem på den ene side den uafhængige rådgivning og på den anden side tredjemands interesse i, at advokatvirksomheden giver så stort et overskud som muligt.

En anden risiko ved at tillade passiv kapitalinvestering kan bestå i, at personer, der må anses for uegnede til at have indflydelse på driften af en advokatvirksomhed – f.eks. tidligere straffede per-soner – får mulighed for at blive medejere af en advokatvirksomhed. Åbnes der op for mulighe-

den for passiv kapitalinvestering, vil det således kunne overvejes at indføre en "fit to own-test" for disse personer, således at deres forhold underkastes en undersøgelse af en dertil kompetent myndighed, jf. herved afsnit 3.6.3. om udviklingen i Storbritannien.

Åbnes der for fremmed ejerskab af advokatvirksomheder, vil det være en nødvendighed at indføre såkaldte "Chinese walls" i virksomheden for at sikre advokatens tavshedspligt. Dette gælder i øvrigt i princippet for enhver situation, hvor der – f.eks. i kraft af ansættelse – foregår et samarbejde mellem advokater og ikke advokater inden for rammerne af en advokatvirksomhed, jf. afsnit 10.2. om problemstillingen vedrørende retsplejelovens § 129. På trods af sådanne informationsbarrierer vil der alligevel kunne opstå situationer, hvor advokatens fortrolighedsforhold til klienten bringes i fare. Omfanget af advokaters tavshedspligt kommer bl.a. til udtryk i retsplejelovens § 170 om vidneudelukkelse. Det følger heraf, at mod dens ønske, som har krav på hemmeligholdelse, må vidneforklaring ikke afkræves bl.a. forsvarere og advokater om det, som er kommet til deres kundskab ved udøvelsen af deres virksomhed. Bestemmelsen giver dog mulighed for, at retten i visse situationer kan pålægge advokater at afgive vidneforklaring. Beskikkede forsvarere i straffesager kan dog ikke pålægges at afgive vidneforklaring. Tilsvarende regler gælder ikke for en række andre erhverv, og der vil således kunne opstå en asymmetri i vidnebeskyttelsen, som kan give anledning til betydelige vanskeligheder.

8.3.3.2. Andre professioners ejerskab af 10-49 % af selskabets aktier.

Den bestemmende indflydelse i selskabet vil også her forblive hos advokaterne, såfremt man ved en ændring af reglerne om ejerskab af advokatselskaber tillader, at andre professioner kan eje mellem 10-49 % af selskabets aktier. Der er dog ikke i medfør af aktieselskabslovens regler mulighed for at indløse minoritetsaktionærens aktier, såfremt disse udgør 10 % og derover af selskabets aktier.

Også her gør forholdene vedrørende A- og B-aktier samt vedtægts- og aktionæroverenskomstbestemmelser vedrørende indløsning sig gældende, jf. ovenfor afsnit 8.3.3.1.

Med hensyn til fordele og ulemper ved at åbne for fremmed ejerskab af advokatvirksomheder henvises til afsnit 8.3.3.1. ovenfor.

8.3.3.3. Andre professioners ejerskab af 50 % og derover af selskabets aktier.

Her vil advokaterne kunne udgøre minoriteten af selskabets aktionærer og endda i visse tilfælde kunne tvangsindløses af de øvrige professioner.

For så vidt angår forholdene vedrørende A- og B-aktier samt vedtægts- og aktionæroverenskomstbestemmelser vedrørende indløsning henvises til afsnit 8.3.3.1.

Med hensyn til fordele og ulemper ved at åbne op for fremmed ejerskab af advokatvirksomheder henvises tillige til afsnit 8.3.3.1. ovenfor.

Problemstillingen vedrørende advokaters uafhængighed aktualiseres dog i særlig grad i de tilfælde, hvor advokaterne kommer i mindretal, når der skal træffes beslutninger i virksomheden.

8.3.4. Interessentskaber.

Der tænkes her på de rene rådgivningsselskaber, hvor der ydes advokatrådgivning ud ad til, og ikke interessentskaber vedrørende ejendomme, drift mv.

Interessentskabet udgør den naturlige ramme omkring nogle få personers – eller en begrænset gruppes – erhvervsmæssige samarbejde. Dette samvirke vil normalt tillige være grundlaget for de enkelte deltageres hovederhverv, således at samtlige deltagere indgår i virksomhedens daglige drift. Alle deltagere hæfter for selskabets gæld, og de hæfter solidarisk.

Kontraktgrundlaget for selskabet kan strække sig fra omfattende og meget gennearbejdede skriftlige interessentskabskontrakter over løsere skriftlige – og undertiden mundtlige – interessentskabsaftaler til den fuldstændige mangel på et egentligt aftalegrundlag. I særlige tilfælde kan stiftelse af et interessentskab ske stiltiende. Der gælder ikke – som ved aktie- og anpartsselskaber – nogen selskabslovgivning, der regulerer interessentskaber.

Ved start af en virksomhed i interessentskabsform er det naturlige udgangspunkt, at deltagerne aftaler lige ejerandele, dvs. er ejere af lige store andele af selskabet.

I lighed med det ovenfor under afsnit 8.3.3. om kapitalselskaber anførte, kan der også vedrørende interessentskaber opstilles tre undergrupper af ejerskab: Advokaterne udgør majoriteten med mulighed for indløsning af de øvrige professioners ejerandele, advokaterne udgør majoriteten uden

mulighed for indløsning af de øvrige professioners ejerandele, og advokaterne udgør minoriteten i interessentskabet.

I forbindelse med en eventuel ændring af reglerne om ejerskab af advokatvirksomheder kan det i samme forbindelse overvejes, om der skal ske begrænsninger i adgangen til ved kontraktfastsatte klausuler at opstille retningslinier for indløsning, hvem der skal have adgang til at fortsætte driften af virksomheden i forbindelse med samarbejdsmulighed og opsigelse af samarbejde mv.

Overvejelserne i afsnittet om kapitalselskaber om fordele og ulemper vedrørende de opstillede undergrupper gør sig tilsvarende gældende for interessentskaberne.

For så vidt angår risikoen for, at advokaternes uafhængighed bringes i fare, er denne på grund af omfanget af ejercredsens hæftelse endnu mere udtalt i forbindelse med interessentskaber end ved kapitalselskaber, idet hver ejer hæfter personligt og solidarisk også for de øvrige ejere. Herved vil det være sværere for advokaterne at bevare den fuldstændige uafhængighed af de øvrige ejere.

8.3.5. Udvalgets overvejelser: Valg af model.

Den nedenfor i kapitel 11 foreslåede ændring af retsplejelovens § 124 bygger på den model, som er beskrevet i afsnit 8.3.3.1. hvorefter mere end ni tiendedele af aktierne i et selskab skal forblive hos advokaterne.

Det bemærkes i den forbindelse, at det muligvis i praksis vel vil være ret begrænset, hvor mange selskaber der med henblik på fortsat drift ejes af en enkelt aktionær, som har over 90 % af aktierne.

Det foreslås, at ændringen begrænses til alene at angå kapitalselskaber, og at der alene åbnes op for aktiv kapitalinvestering. Det foreslås endvidere, at der indføres et forbud mod forskellige aktieklasser, samt at der indføres begrænsninger i adgangen til i vedtægterne eller ved en aktionær-overenskomst at fastsætte bestemmelser om indløsning.

Endvidere foreslås det, at ejere, som ikke er advokater, skal bestå en prøve i advokatret, dvs. de regler, der omgiver advokatprofessionen, jf. afsnit 7.2.3. Det kræves ikke, at disse ejere er medlemmer af Advokatsamfundet, men klager over disse personer skal kunne indbringes for kredsbestyrelsen og Advokatnævnet i overensstemmelse med reglerne i retsplejelovens kapitel 15 a og 15 b.

Det foreslås endvidere, at advokatvirksomhed skal kunne drives som et kommanditaktieselskab eller i en holdingselskabskonstruktion, hvor holdingselskabet alene er ejet af advokater.

Endvidere foreslås det, at det fremover tillades at omdanne et advokatselskab til andet formål.

Kapitel 9. Udvalgets overvejelser om advokaters møderetsmonopol.

9.1. Oplysninger om repræsentation af andre end advokater i sager ved andre tvistløsningsorganer end domstolene.

9.1.1. Indledning.

Som led i drøftelsen om en eventuel ophævelse af advokaters mødemonopol har udvalget undersøgt, hvilke rådgivere og procesfuldmægtige parter i tvistlignende sager, der er underlagt særlige procesordninger uden pligt til at give møde ved advokat, i praksis vælger at gøre brug af.

Der findes et stort antal ankenævne af meget forskellig karakter. Disse nævne varierer meget i deres betydning, sammensætning og arbejdsform. Nogle nævne dækker et meget specifikt område, mens andre har et mere bredt arbejdsfelt. Nogle nævne har en dommer eller anden jurist som formand, mens andre ikke nødvendigvis har nogen juridisk deltagelse. Ved nogle nævne har medlemmerne eller nogle af disse en særlig sagkundskab eller repræsenterer særlige interesser.

Tvistløsningsorganerne er oprettet ved lov, som godkendte private ankenævne eller på anden måde. Realkreditankenævnet, Ankenævnet for forsikring og Pengeinstitutankenævnet er f.eks. godkendte private ankenævne.

Langt de fleste nævne behandler alle – eller næsten alle – sager udelukkende på skriftligt grundlag. Ved en række nævne er der dog mulighed for mundtlig forhandling, og disse nævne har derved en domstolslignende karakter. I de ovennævnte godkendte private ankenævne er det hensigten, at behandlingen af sagerne sker på skriftligt grundlag.

De fleste administrative nævne har et sekretariat, der forbereder sagerne til nævnets afgørelse. En klager kan ofte også få hjælp i sekretariatet til varetagelse af sine interesser under sagen. Også på den baggrund adskiller sagerne sig fra de almindelige domstoles behandling af civile sager.

I et varierende antal sager er klageren repræsenteret af en anden person ved sagens behandling i et nævne. Repræsentanten kan være et familiemedlem, en advokat eller en særlig sagkyndig. Til belysning af, i hvilket omfang en klager er repræsenteret af en anden ved et nævnets behandling af en sag, og i givet fald hvem repræsentanten er, har udvalget indhentet oplysninger fra en række forskellige nævne.

9.1.2. Voldgiftsnævnet for bygge- og anlægsvirksomhed.

Nævnet har oplyst, at parterne som alt overvejende hovedregel repræsenteres af advokater, uanset om sagen vedrører syns- eller skønsager, jf. AB 92, § 45, sager om sagkyndig beslutning om stillet sikkerhed mv., jf. AB 92, § 46, eller voldgiftssager, jf. AB 92, § 47.

Det forekommer således kun undtagelsesvis, at parter i disse sager er selvmødere, eller at de lader sig repræsentere af andre end advokater. Nævnet skønner, at det kun er et fåtal ud af et samlet antal indgåede sager på ca. 700 årligt, hvor klagere er repræsenteret af andre end advokater.

Det bemærkes dog, at det i en række sager – navnlig syns- og skønssager – forekommer, at repræsentanter for forsikringsselskaber, for tekniske rådgivere, ingeniører og arkitekter ved indledningen af sagerne repræsenterer deres forsikringstagere, men at disse repræsentanter oftest erstattes af advokater i løbet af sagens udvikling. Hertil kommer, at repræsentanter for forsikringsselskaberne ofte vil være ”husjurister”.

Øvrige repræsentanter for parter vil ofte være arkitekter eller ingeniører.

9.1.3. Erhvervsankenævnet.

Erhvervsankenævnet har oplyst, at i de sager, der behandles ved nævnet, behandles langt størstedelen af parten selv eller ved advokat.

Det anslås, at i ca. 10-15 % af nævnets sager repræsenteres en part ved en anden end en advokat. I disse tilfælde er det næsten undtagelsesvist repræsentation ved en registreret eller en statsautoriseret revisor.

9.1.4. Konkurrenceankenævnet.

Konkurrenceankenævnet behandler klager over afgørelser, der er truffet af Konkurrencerådet, og Konkurrencerådet optræder således som indklaget i alle de sager, der behandles af ankenævnet. Konkurrencerådet repræsenteres oftest af en ansat – typisk med erfaring fra tidligere beskæftigelse som advokat. I enkelte tilfælde har rådet været repræsenteret af Kammeradvokaten.

Klagerne og eventuelle biintervenienter repræsenteres i stort set samtlige sager af en advokat. I ganske få tilfælde har der været tale om selvmødere i form af en virksomhedsindehaver, en ansat eller en foreningsrepræsentant.

Partsrepræsentationen ved ankenævnet afspejler nævnets domstolslignende karakter, og nævnet har ikke oplevet tilfælde, hvor en part eller andre har ønsket at lade sig repræsentere af personer uden enten partshabilitet eller procesfuldmagt i retsplejelovens forstand.

9.1.5. Erstatningsnævnet.

Nævnet har oplyst, at det jævnlige sker, at en ansøger lader sig repræsentere af andre end advokater i forbindelse med sagsbehandlingen. Typisk vil en sådan partsrepræsentant være et familiedlem eller ansøgerens faglige organisation.

Nævnet har ingen oplysninger om antallet af sager, hvor ansøgeren lader sig repræsentere ved en advokat eller en anden partsrepræsentant. Umiddelbart er det dog opfattelsen, at mens partsrepræsentationen ved en advokat er almindeligt forekommende i nævnets sager, ses partsrepræsentationen ved andre end advokater kun sjældent, formentlig i under 10 % af nævnets sager.

9.1.6. Landsskatteretten.

En stikprøveundersøgelse for 2005 (baseret på sagsindgangen i februar 2006) viser, at 15 % af klagerne ikke benyttede repræsentant, 55 % benyttede revisor, 22 % benyttede advokat og 8 % benyttede konsulent som repræsentant.

I de tilfælde, hvor repræsentanten er kategoriseret som en revisor, skal det forstås på den måde, at det er et revisionsfirma, der har indsendt klagen. Klagerne er dog ofte skrevet af revisionsfirmaernes skatteafdelinger, der har jurister ansat, som er specialiserede inden for skat, moms, told og afgifter.

Kategorien konsulent omfatter bl.a. professorer og andre ansatte ved de højere læreanstalter, ligesom det dækker over landboforeningernes rådgivercentre, der har særligt skattekyndige ansat.

9.1.7. Ankenævnet for Patenter og Varemærker.

Ankenævnet behandler sager vedrørende patenter, brugsmødeller, varemærker, Madridprotokol-len (internationale varemærker) samt design. Der kan være flere parter i samme sag.

En opgørelse for 2005 viser, at i de 8 patentsager, som nævnet behandlede, var parterne repræ-senteret ved civilingeniører og patentagenter (2 advokatfirmaer, resten var patent- og varemærke-bureauer). 1 part førte selv sagen.

I 1 brugsmødelsag var parten repræsenteret ved en civilingeniør.

I de 21 varemærkesager var 14 parter repræsenteret ved en person med uddannelsen cand.jur., typisk fra et patent- og varemærkebureau. 14 var repræsenteret ved en advokat. 5 parter førte selv sagen.

I de 19 Madridprotokolsager var 19 parter repræsenteret ved en person med uddannelsen cand.jur., typisk fra et patent- og varemærkebureau. 5 parter var repræsenteret ved en advokat.

I den ene designsag, som nævnet behandlede i 2005, var klageren repræsenteret ved et patent- og varemærkebureau.

I den ene DK/EP sag var klageren repræsenteret ved en civilingeniør (patent- og varemærkebu-reau).

Det er således typisk jurister, som repræsenterer en part i nævnet, eller en ingeniør i de tilfælde, hvor parterne ikke er repræsenteret ved en advokat. Det sker endvidere jævnligt, at en af sagens parter vælger ikke at lade sig repræsentere af andre.

9.1.8. Arbejdsretten.

Arbejdsretten har to grupper af sager; organiserede sager og uorganiserede sager. I de sidstnævnte sager er klageren altid LO.

I de organiserede sager er parterne typisk repræsenteret af advokater fra arbejdsgiverforeninger eller advokater fra lønmodtagerorganisationer. I de uorganiserede sager kan indklagede møde selv eller lade sig repræsentere af andre, f.eks. en revisor, en bogholder eller en advokat.

Arbejdsretten behandler årligt ca. 400 organiserede sager og 100-120 uorganiserede. Arbejdsrettens øvrige ca. 900 årlige sager afsluttes ved udeblivelsesdom. Disse sager vil typisk bestå i, at den uorganiserede arbejdsgiver ikke reagerer på indkaldelse, og at der pålægges bod i henhold til klagerens påstand.

9.1.9. Tvistighedsnævnet.

Nævnet behandler ca. 45 sager om året, hvoraf klageren i ca. en tredjedel af sagerne er repræsenteret af en advokat. I de resterende sager er parterne repræsenteret ved faglige organisationer og lignende. I ca. halvdelen af disse sager er stillingsbetegnelsen juridisk konsulent. Herudover kan stillingsbetegnelsen være faglig sekretær, forretningsfører eller konsulent.

Det er alene ganske få klagere, der vælger at repræsentere sig selv.

9.1.10. Afskedigelsesnævnet og Ledernævnet (LO og DA).

Afskedigelsesnævnet er et permanent nævn, der er etableret i henhold til Hovedaftalen mellem LO og DA. Nævnet har kompetence til at afgøre klager over påståede urimelige afskedigelser, jf. Hovedaftalens § 4, stk. 3.

Ledernævnet er ligeledes et permanent nævn. Nævnet er etableret i henhold til Lederaftalen mellem DA og Ledernes hovedorganisation. Ledernævnet er tillagt kompetence til at afgøre tvister om påståede uberettigede afskedigelser eller bortvisninger af ledere, herunder talsmænd, samt spørgsmål om, hvorvidt en arbejdsgiver har overholdt sin pligt til at underrette lønmodtageren om vilkårene for ansættelsesforholdene, jf. Lederaftalens § 21, stk. 1.

DA varetager sekretariatsfunktionen for begge nævn og har siden 2001 behandlet følgende antal sager:

Afskedigelsesnævnet

Årstal	Indbragte sager	Nævnsforhandlede sager
2001	54	17
2002	59	19
2003	72	15
2004	78	25
2005	104	32

Ledernævnet

Årstal	Indbragte sager	Nævnsforhandlede sager
2001	10	6
2002	16	10
2003	8	2
2004	12	9
2005	1	1

Sekretariatet vurderer, at parterne i de fleste sager repræsenteres af en advokat, en jurist eller en organisationsansat medarbejder. Ofte er de mødende advokater og jurister også ansat i en organisation.

Kun i et fåtal af sagerne repræsenteres parterne af andre, og det forekommer kun undtagelsesvist, at en part er selvmøder. Hertil kommer, at der synes at have været en udvikling i retning af, at repræsentation ved advokat eller jurist sker i stigende omfang, og at det sker sjældnere, at en part er repræsenteret af en person, der ikke har en juridisk uddannelse.

9.1.11. Afskedigelsesnævnet (SALA).

Afskedigelsesnævnet for Landbrugsområdet behandler ca. 3-8 sager årligt. I den overvejende del af disse sager er parterne repræsenteret af jurister, som i visse tilfælde også har advokatbestalling. Det skønnes, at ca. 50 % af sagerne føres af bestallingshavende advokater.

Det er dog ikke usædvanligt, at parterne repræsenteres af andre end jurister, som oftest af medarbejdere fra arbejdsgiver- eller lønmodtagerorganisationer. Disse personer kan have andre samfundsvidenskabelige uddannelser eller en helt anden faglig baggrund.

9.1.12. Realkreditankenævnet.

En gennemgang af de seneste års sager viser, at parterne som hovedregel ikke møder ved en repræsentant. I de få tilfælde (mindre end 5 % af det samlede antal sager), hvor en part er repræsenteret af en anden, er denne repræsentant typisk en advokat. I få tilfælde kan repræsentanten dog være et familiemedlem, en bekendt eller lignende.

Sekretariatet er efter lovgivningen forpligtet til at bistå med sagens forberedelse.

9.1.13. Ankenævnet for forsikring.

Ankenævnet har oplyst, at en undersøgelse fra 2000 (baseret på 594 sager) viser, at der er partsrepræsentation i 21 % af sagerne, heraf var 5 % ikke-advokater. Umiddelbart skønnes det, at partsrepræsentationen har været svagt stigende siden. Partsrepræsentation – der ikke sker ved advokat – udgøres typisk af familiemedlemmer, faglig organisation, forsikringsmægler eller foreninger/firmaer, der mod betaling påtager sig at føre klagesager.

Herudover blev det undersøgt, i hvilke typer af sager der blev anvendt partsrepræsentation, og det viste sig at være i særligt to typer af sager, nemlig hvor der er uenighed om selskabets betalingsforpligtelse, og hvor der er uenighed om størrelsen af erstatningen.

I de sager, hvor der er uenighed om selskabets betalingsforpligtelse, var klageren i 72 % af tilfældene repræsenteret af en advokat, og i de sager, hvor der var uenighed om størrelsen af erstatningen, var klageren i 21 % af sagerne repræsenteret af en advokat og i 38 % af anden repræsentant.

9.1.14. Pengeinstitutankenævnet.

Nævnet har oplyst, at i 103 verserende sager i januar 2005 var 1 klager repræsenteret ved retshjælp, 6 ved familie og 2 ved rådgivningsselskaber. Ingen var i de verserende sager repræsenteret ved revisor eller ved landboforening, men dette forekommer jævnlige. Nævnet har primo juli 2006 oplyst, at man ikke umiddelbart har opdaterede tal.

9.2. Generelle hensyn bag møderetsmonopolet.

Retsplejelovens § 131 lyder således:

”Advokater er eneberettigede til at udføre retssager for andre, jf. dog §§ 136, 260 og 730. En bemyndigelse til at gøre en fordring eller anden rettighed gældende i eget navn giver ikke den, hvem bemyndigelsen er givet, ret til selv at møde i sagen, medmindre den pågældende er berettiget hertil efter reglerne i §§ 132-136.”

Retsplejelovens forarbejder indeholder ikke nogen nærmere angivelse af, hvilke hensyn møderetsmonopolet hviler på. Den eneret, som bestemmelsen giver advokater til at udføre retssager for andre, hviler på en forudsætning om, at parter, der ønsker bistand under en retssag, skal sikres en sådan bistand fra personer, som er uafhængige og kyndige, og som har særlig viden om retssystemet. At man i retsplejeloven har lagt denne opgave i hænderne på advokaterne hænger sammen med de øvrige regler, som retsplejeloven foreskriver for advokater til sikring af advokaternes kvalifikationer og kontrollen med advokater. Advokattitlen er udtryk for en garanti for egnethed, bl.a. i kraft af de uddannelsesmæssige krav, som skal være opfyldt for at opnå beskikkelse, samt det tilsyns- og disciplinærsystem, som advokater er underlagt.

Det må endvidere antages, at møderetsmonopolet tillige hviler på et hensyn til domstolene. Ud fra det overordnede mål om en hurtig og korrekt behandling af tvister har domstolene således en væsentlig interesse i, at alle aktører i en retssag formår at bidrage aktivt til en effektivisering og koncentration af processen, herunder sikre at denne ikke forlænges unødigt. Ansvarer herfor kan således ikke alene påhvile domstolene, men må i høj grad også bæres af parterne og disses repræsentanter. Det gælder ikke mindst i lyset af den civile retsplejes grundlæggende principper om, at parterne – og ikke retten – bærer ansvaret for en korrekt præsentation af den aktuelle tvist. Disse forhold forudsætter derfor, at partsrepræsentanter besidder den fornødne faglige indsigt i retsplejemæssige forhold.

Advokaterne er også dem, der via rådgivning af deres klienter skal sørge for, at helt grundløse sager ikke indbringes for domstolene, idet dette medfører gene for modparten og er ressourcekrævende for domstolene.

Endelig må det antages, at møderetsmonopolet også hviler på mere overordnede samfundsmæssige hensyn. Domstolene udgør således den sidste adgang til konfliktløsning i sager, som parterne ikke har formået at kunne løse på anden vis, og dette konfliktløsningsforum vil – i modsætning til frivillige konfliktløsningsorganer – altid for én af parterne indebære et element af tvang. Endvidere er domstolene både på lovregulerede og ulovregulerede retsområder med til at fastlægge gældende ret. Det kan anføres, at et retssamfund i den henseende har en forpligtelse til at sikre et velfungerende domstolsvæsen, hvor alle involverede besidder et højt fagligt niveau, ligesom samfundet har en pligt til at sikre, at der i videst muligt omfang består den fornødne tillid til retssystemet. Endelig kan det anføres, at et velfungerende retsvæsen i høj grad er med til at sikre dansk erhvervslivs internationale konkurrenceevne.

Samtidig er det et vigtigt samfundshensyn at sikre en effektiv udnyttelse af samfundets ressourcer til juridisk rådgivning. Således kan en velfungerende konkurrence blandt juridiske rådgivere med-

virke til, at forbrugere og virksomheder opnår den bedste kvalitet og pris netop for den juridiske rådgivning, som der er behov for i den givne situation, samtidigt med at de juridiske rådgivere konstant tilskyndes til at forny sig og udvikle nye produkttyper.

Advokatsamfundet og Konkurrencestyrelsen har i et revideret notat af 21. august 2006 redegjort for den konkurrencemæssige baggrund for at overveje en lempelse af advokaters møderetsmonopol, de økonomiske begrundelser for at regulere et marked og de forventede konsekvenser af en lempelse af advokaternes møderetsmonopol. Notatet er optrykt som bilag til betænkningen.

9.3. Internationale anbefalinger mv.

Som det nærmere er beskrevet i notatet har der i de senere år på internationalt plan været en stigende interesse for adgangsbarrieres betydning for udviklingen og konkurrencen inden for de liberale erhverv. Bl.a. har EU og OECD sat fokus på den betydning, som offentligt og privat fastsatte begrænsninger i at udøve et givent erhverv har på konkurrencen inden for erhvervet og på den effektive udnyttelse af samfundets ressourcer.

Den 9. februar 2004 afgav EU-Kommissionen en rapport om konkurrencen inden for de liberale erhverv, den såkaldte Monti-rapport⁴⁶. I rapporten opfordrer Kommissionen medlemsstaterne til at ændre eller afskaffe de konkurrencebegrænsende regler for de liberale erhverv, der ikke kan legitimeres ud fra samfundsmæssige interesser.

OECD har i sin nyeste rapport om konkurrencen inden for liberale erhverv⁴⁷ fastslået, at stram regulering af et hverv generelt fører til højere priser. I rapporten anbefales det bl.a., at reguleringen af erhvervene, herunder visse erhvervsdrivendes eneret til at levere bestemte ydelser, alene opretholdes, hvor andre mindre indgribende restriktioner ikke kan sikre de hensyn, som ligger bag reguleringen, f.eks. forbrugersikkerhed.

I Kommissionens meddelelse til Det Europæiske Råds møde i foråret 2005 blev det fremhævet, at en bedre regulering for at fremme konkurrencen på markederne er et vigtigt indsatsområde i det fremtidige arbejde. Endvidere blev betydningen af denne opgave understreget i konklusionerne fra Det Europæiske Råds møde i marts 2005, idet medlemsstaterne blev opfordret til at undersøge den nationale lovgivnings forenelighed med EU-reglerne for at fjerne markedshindringer og fremme konkurrencen på det indre marked.

⁴⁶ Meddelelse fra Kommissionen. KOM(2004) 83 endelig.

⁴⁷ "Competition in Professional Services", DAFPE/CLP (2002)2, OECD, 2000

9.3.1. Samfundsøkonomisk begrundelse for at regulere juridiske rådgivere.

I et notat fra Konkurrencestyrelsen og Advokatsamfundet, optrykt som bilag, er de liberale erhvervs samfundsmæssige betydning nærmere beskrevet. Det fremgår bl.a. heraf, at de liberale erhverv står for omkring 5 % af Danmarks nationalprodukt, at der er ca. 100.000 beskæftigede, og at den samlede omsætning inden for de liberale erhverv udgør omkring 100 mia. kr.

Ud fra en samfundsøkonomisk synsvinkel er det således vigtigt, at ressourcerne til juridisk rådgivning udnyttes bedst muligt, bl.a. ved at den fornødne konkurrence sikres i de liberale erhverv. Ifølge den økonomiske teori kan der dog være gode grunde til at regulere markedet.

En række forhold på markedet, også kaldet markedsfejl, gør, at markedet bør reguleres, idet disse markedsfejl kan resultere i, at samfundets ressourcer ikke udnyttes optimalt.

En regulering kan dels komme fra markedet selv gennem certifikater, medlemskaber af foreninger, adfærdskodeks mv., dels fra offentlige myndigheder i form af love og regler, som i varierende grad understøtter markedets egen regulering.

Den enkelte branche kan siges selv at have en interesse i at regulere markedet. Rekruttering af nye kunder vil i vid udstrækning være afhængig af bl.a. leverandørens omdømme. Advokaternes afhængighed af deres gode omdømme kan sammenlignes med, hvad der inden for økonomisk teori betegnes som et såkaldt "gentaget spil", der betyder, at advokaten har tilskyndelsen til at udvise god advokatskik. Hvis advokaten begår fejl, og dette rygtes, kan det betyde, at en væsentlig indtjening for advokaten forsvinder.

Markedets egne foranstaltninger kan endvidere underbygge straffen for at fejle. For advokater kan såvel kunder, Advokatsamfundet, andre advokater m.fl. klage til Advokatnævnet, og advokaten kan i yderste konsekvens miste retten til at udøve advokatvirksomhed.

9.3.2. Asymmetrisk information.

Erhvervsklienter har som hovedregel et løbende engagement med en advokat, hvorimod privatklienters møde med en advokat ofte vil ske i enkeltstående tilfælde. Ved en vurdering af betydningen af klienternes problemer med manglende information er det derfor nødvendigt at sondre mellem erhvervsklienter og private klienter.

En erhvervsklient vil som følge af et løbende engagement med advokaten ofte have bedre mulighed for at foretage en løbende vurdering af advokatens ydelse. Selv om klienten ikke på forhånd kan vurdere kvaliteten af det arbejde, som leveres, får klienten i kraft af et løbende samarbejde mulighed for at vurdere kvaliteten heraf. Dette må antages at gøre sig gældende i videre omfang for større virksomheder. Herudover kan sådanne virksomheder også have egentligt juridisk uddannet personale ansat i virksomheden.

Overordnet giver graden af manglende information således ikke anledning til samme betænkkeligheder i relation til erhvervsklienter, der har et løbende engagement med en advokat. Omvendt skal det dog anføres, at små virksomheder, som kun har begrænset kontakt til en advokat, normalt ikke har samme mulighed for at vurdere kvaliteten af den juridiske rådgivning. Af denne grund kan de små virksomheders situation ofte sidestilles med situationen for privatpersoner, jf. nedenstående.

Udover at skelne mellem store og små virksomheder er det også nødvendigt at sondre mellem små og store erhvervsager. Det kan således have alvorlige konsekvenser for samfundet, hvis en advokat begår fejl i en stor og principiel sag. En forkert afgørelse i en stor og principiel sag kan have betydning for mange, fordi gældende retsregler forvrides. Dertil kommer, at store erhvervsager, som involverer betydelige beløb, næsten altid vil have stor betydning for parterne. Små sager kan også have stor økonomisk betydning for den enkelte, selv om der er tale om små beløb, men generelt må det antages, at små sager har mindre økonomisk betydning for parterne end store sager.

På den baggrund kan det være nødvendigt med en vis regulering af adgangen til at føre sager ved domstolene med henblik på at reducere problemet med manglende information i erhvervsager, særligt i sager af større og mere principiel karakter.

Ifølge Copenhagen Economics' rapport af 22. september 2005 kan 52 % af omsætningen i advokatbranchen henføres til erhvervsklienter, mens 28 % af omsætningen kan henføres til private klienter. Ligesom på erhvervsområdet er det også i relation til privatklienter vigtigt at sondre mellem store og små sager samt principielle og ukomplicerede sager.

Principielt kan privatklienter løbende vurdere kvaliteten af det arbejde, som advokaten udfører under en retssag. I praksis er dette dog ofte vanskeligt. Årsagen er, at sagernes karakter kan have en kompleksitet eller være af principiel betydning, hvilket betyder, at mange forbrugere ikke kan forventes at kunne forstå sagens forløb. Dette gælder typisk i lands- og højesteretssager, men også i en række byretssager. Omvendt kan privatklienternes problemer med at gennemskue rådgivnin-

gens kvalitet være af mere begrænset omfang i mindre og ukomplicerede sager i byretten. Risikoen for afledte negative eksterne virkninger må endvidere antages at være mindre i sådanne sager.

9.3.3. Eksterne effekter.

De specielle forhold, der er på markedet for advokatydelse, og særligt den specielle efterspørgsel, som gør sig gældende, må antages at betyde, at spørgsmålet om de positive virkninger af afsagte domme, ikke får den store betydning. Selv om klienterne ikke skal betale for de tab, som måtte opstå andre steder i samfundet som konsekvens af et dårligt udført arbejde, er det ikke givet, at kvaliteten af det arbejde som udføres, vil falde på grund en liberalisering af mindre og ukomplicerede sager. Ganske vist kan forbrugeren, selv om han har en stor interesse i sagen, have svært ved at vurdere kvaliteten af advokatens sagsbehandling, men bl.a. på grund af de forbrugerbeskyttende regler, som vil omfatte den slags ydelser, vil rådgiveren have et væsentligt incitament til at holde en høj kvalitet i sagens førelse.

I sager af principiel betydning og i sager, hvor afgørelsen i øvrigt kan få betydning for andre end sagens parter, vil samfundet dog have en interesse i at sikre kvaliteten i retssagsarbejdet ved at stille særlige krav til de personer, der fører sagen. Det skyldes, at domstolsafgørelserne i sådanne sager har stor betydning for udviklingen af gældende ret.

9.3.4. Advokaters møderetsmonopol.

Advokaters møderetsmonopol har ikke de samme virkninger som et traditionelt monopol, hvor der kun er én udbyder, idet der allerede i dag er konkurrence mellem advokaterne på markedet. Dytige advokater har således allerede i dag et incitament til at differentiere sig fra de dårlige advokater og tiltrække nye kunder. Hertil kommer, at privatpersoner, interesseorganisationer og virksomheder i princippet har mulighed for at repræsentere sig selv.

I afsnit 2.2.2.1.2. findes en opgørelse over antallet af modtagne civile sager, fogedsager, herunder betalingspåkrav, og skiftesager ved domstolene i 2005.

I notatet af 21. august 2006 fra Konkurrencestyrelsen og Advokatsamfundet om liberalisering af advokatbranchen er indsat en tabel (tabel 2), der skal give et billede af de områder, hvor advokater har møderetsmonopol.

9.4. Overvejelser om forventede effekter af en lempelse af reglerne om advokaters møderetsmonopol.

Som det fremgår af det ovenfor anførte, kan problemet med forbrugernes manglende information om juridiske forhold og advokatydelse i visse typer af sager være af en sådan karakter, at det er nødvendigt at fastholde advokaters møderetsmonopol. Omvendt kan det anføres, at problemet typisk er mere begrænset i visse mere enkle typer af retssager, herunder i byretten.

På den baggrund bør det nærmere overvejes, hvilke konsekvenser en lempelse af reglerne om advokaters møderetsmonopol vil have i mindre byretssager, herunder i forhold til konkurrencen, prisudviklingen, kvaliteten og endelig antallet af retssager.

9.4.1. Forventede konsekvenser for konkurrencen.

En afbalanceret lempelse af reglerne om advokaters møderetsmonopol i byretssager vil betyde en øget konkurrence på kvalitet og pris. En lempelse kan således give nye aktører mulighed for at operere på markedet, og samtidig kan en sådan lempelse af møderetsmonopolet føre til nye samarbejdsformer og nye produkter.

Det er ikke muligt med sikkerhed at fastslå, hvilke aktører der kan forventes at optræde i retssale, idet dette bl.a. vil afhænge af, på hvilke områder reglerne ændres. Erfaringer fra Sverige viser dog, at konkurrencen primært vil komme fra personer med en juridisk kandidateksamen.

På grund af advokaternes nuværende møderetsmonopol må det antages, at en åbning for konkurrence for juridisk rådgivning i enkle og ikke principielle sager alt andet lige vil åbne op for juridiske rådgivere, der i sagens natur ikke har den samme proceserfaring. Den manglende praktiske erfaring i at procedere i retten vil – i hvert fald i starten – være en begrænsning for de nye juridiske rådgiveres mulighed for at konkurrere med advokaterne. Det vurderes således, at konkurrencen fra andre juridiske rådgivere initialt set vil være begrænset, om end konkurrencen også må forventes at have en tiltagende styrke i takt med den oparbejdede øgede proceserfaring. Et forhold, der i den situation kan understøtte en bedre konkurrencesituation, er ophævelsen af vinkel-skriverloven, idet de juridiske rådgivere hermed har fået mulighed for at reklamere for deres specialer og proceskompetencer.

Endvidere skal det anføres, at ”konkurrencen fra selvmødere”, dvs. de sager, hvor parten vælger at møde selv i retten, kan forventes at blive mindre, hvis der opstår mulighed for at give møde ved andre procesfuldmægtige end advokater i ukomplicerede sager.

9.4.2. Forventet udvikling i priserne.

Det kan ikke forudses præcist, i hvilket omfang en øget konkurrence som følge af et større udbud af rådgivere vil påvirke priserne på markedet. Desuden vil eventuelle gevinster kunne være i form af effektiviseringer og et mere varieret udbud af ydelser, hvilket vanskeliggør et skøn over de samfundsøkonomiske gevinster.

Såvel økonomisk teori som praktiske erfaringer fra tidligere liberaliseringer (af bl.a. skødeskrivning) viser, at en åbning af markedet for nye aktører kan betyde lavere priser for forbrugerne. En eventuel besparelse kan være afgørende for forbrugerens beslutning om at føre en sag og i beslutningen om at anvende en repræsentant frem for at være selvmøder i retten.

Ifølge Copenhagen Economics' rapport af 22. september 2005 har prisen for at få advokatbistand en ikke uvæsentlig betydning i forbindelse med beslutningen om at anvende advokat. Dette indikerer, at der kan være et marked for billigere juridisk rådgivning end advokatbistand, idet det kan forventes, at rådgivere, der ikke er advokater, må fastsætte lavere priser end advokater for at være konkurrencedygtige.

Et lavere prisniveau må herudover antages at komme samfundet til gode, idet øget konkurrence ifølge økonomisk teori kan tilskynde til mere effektivitet og udvikling af nye forbedrede forretningskoncepter.

Det må forventes, at priseffekten først og fremmest vil få betydning i de mindre komplicerede sager, hvor betalingsvilligheden som udgangspunkt må antages at være lavere. Her tænkes f.eks. på forbrugere eller små virksomheder, som under normale omstændigheder ikke vil finde det proportionalt at engagere en relativt dyr advokat til en mindre, ukompliceret sag, men måske vil vælge alligevel at føre sagen, hvis det er muligt at engagere en billigere rådgiver. Omvendt vil priseffekten ikke have samme betydning i de større og mere betydningsfulde sager, da de potentielle konsekvenser af en dårligt ført retssag fra en juridisk rådgiver kan overstige en eventuel direkte økonomisk besparelse ved ikke at anvende en advokat.

9.4.3. Mulige udviklingslinjer i kvaliteten.

Får juridiske rådgivere uden advokatens erhvervs erfaring adgang til at føre sager i retten, vil det alt andet lige gå ud over kvalitetsniveauet. Dette argument har vægt, hvis ikke-advokater fik adgang til at føre alle typer af sager – også de komplicerede. Hvis de juridiske rådgivere, som ikke

er advokater, derimod kun får adgang til at føre enkle og ikke-principielle sager, vil omfanget af disse kvalitetsproblemer bero på, hvorledes retssystemet i øvrigt er indrettet på at håndtere disse sager.

Med møderetsmonopolet har klienten i dag ikke anden mulighed end at henvende sig til en advokat, men der vil være en del ukomplicerede sager, som kan varetages forsvarligt af en ikke-advokat, fordi de ikke giver anledning til vanskelige retsspørgsmål, og fordi bevisførelsen er overskuelig. Navnlige hvis der er tale om en sagstype, som den juridiske rådgiver har særlige forudsætninger for at kunne håndtere, kan det ikke udelukkes, at en ikke-advokat kan præstere en sagsførelse, som måler sig med den, en advokat vil kunne præstere, og som tilmed er billigere. I sådanne sager vil en lempelse af møderetsmonopolet ikke føre til en sænkning af kvaliteten. En tilsvarende udvikling har man set på andre områder af advokatrådgivningen, hvor advokaterne tidligere har haft monopollignende status. Et sådant eksempel er skødeskrivning, hvor advokater indtil 1997 havde monopol. Monopolets ophør har ikke ført til, at kvaliteten på skødeskrivning er dalet. Samtidig er det samfundsøkonomisk fornuftigt at tillade andre end højtuddannede advokater at foretage skødeskrivning. Det betyder, at advokaterne kan bruge deres tid på det, de er uddannet til, nemlig de mere komplicerede sager.

Man kan fremføre, at adgangen for ikke-advokater til at gå i retten vil kunne medføre en belastning for domstolene, fordi ikke-advokaterne ikke har samme øvelse i procedure som advokaterne. På den anden side må det antages, at seriøse aktører på et nyt marked for juridisk rådgivning vil sørge for – hvis efterspørgslen er der – at udvikle en sådan proceskompetence for at kunne tilbyde kunderne en effektiv retssagsbehandling. Dertil kommer, at kravene til proceskompetencer alt andet lige vil være mere begrænset i enkle og ikke principielle sager. Endvidere kan peges på, at antallet af selvmødere må antages at falde som følge af, at det bliver billigere at anvende en juridisk rådgiver, hvilket kan have en positiv effekt for kvaliteten i retten. Endelig har dommerne mulighed for at give advokatpålæg, hvis den juridiske rådgiver ikke er sin opgave voksen.

9.4.4. Forventet udvikling i antallet af retssager.

Generelt må en øget konkurrence ventes at medføre lavere priser, der kan resultere i flere retssager, hvilket kan have både positive og negative eksterne virkninger for samfundet.

En stigning i antallet af retssager kan have som konsekvens, at den enkelte borger opnår en større retssikkerhed (såkaldt positiv eksternalitet), ligesom det generelt kan gavne retsfølelsen, hvis færre må opgive at føre en sag, fordi det er for dyrt.

En stigning i antallet af retssager kan også betyde øgede udgifter for staten (såkaldt negativ eksternalitet).

Til gengæld må det ventes, at særligt små erhvervsdrivende kan få gavn af en vis lempelse af reglerne om advokaters møderetsmonopol, idet virksomhederne får mulighed for at føre retssagerne billigere. Dette vil mindske virksomhedernes omkostninger og betyde større retssikkerhed for virksomhederne. En forbedring af de små erhvervsdrivendes mulighed for at forfølge mindre krav kan betyde en øget betalingsvillighed hos skyldnere og dermed et fald i antallet af fordringer, som skattemæssigt må afskrives.

9.5. Konklusion.

Advokatbranchen er en vigtig del af de liberale erhverv og har en stor samfundsmæssig betydning. Det skal således sikres, at reguleringen af branchen ikke er mere konkurrencebegrænsende end nødvendigt for at opretholde de hensyn, der ligger bag reguleringen.

Opretholdelsen af et højt fagligt niveau og beskyttelse af samfundets interesser er anerkendelsesværdige hensyn, som også Kommissionen anerkender i Monti-rapporten⁴⁸ og OECD i rapporten om liberale erhverv⁴⁹. Disse hensyn skal derfor afbalanceres i forhold til de fordele, som kan opnås gennem en hel eller delvis liberalisering af advokaternes møderetsmonopol.

Som det fremgår af det ovenfor anførte, har møderetsmonopolet den funktion at sikre en høj kvalitet i retssagsarbejdet.

Omvendt kan møderetsmonopolet også svække konkurrencen, hvilket kan betyde højere priser og lavere kvalitet for forbrugerne. Herudover kan møderetsmonopolet hæmme udviklingen af markeder for nye typer rådgivning. Møderetsmonopolet kan således medføre, at rådgivningsressourcerne ikke udnyttes så effektivt på grund af forbrugerens manglende viden om, hvad der kan forventes af en juridisk rådgiver (asymmetrisk information).

Klienternes problemer med manglende information kan siges at stige i takt med sagernes øgede kompleksitet og principielle karakter. Det er ligeledes i de større sager, at konsekvenserne generelt må antages at være større både for den enkelte person, for domstolene og for samfundet, så

⁴⁸ EU-Kommissionens rapport af 9. februar 2004 om konkurrenceforholdene vedrørende professionelle tjenesteydelser.

⁴⁹ "Competition in Professional Services", DAFPE/CLP(2000)2, OECD, 2000.

fremt den pågældende ikke får den optimale rådgivning. Disse forhold kan tale for, at det i større og mere komplekse sager fortsat er nødvendigt at fastholde advokaters møderetsmonopol.

Klienternes informationsproblemer og risikoen for negative eksternalitetsvirkninger må antages at være væsentligt mere begrænsede i de mere enkle og ikke-principielle sager. Hertil kommer, at det i disse sager kan anføres, at det ikke i samme grad er nødvendigt med advokaternes specialviden på grund af sagernes typisk mere simple karakter.

På den baggrund taler samfundsøkonomiske hensyn for, at der kan ske en lempelse af reglerne om advokaters møderetsmonopol i enkle og ikke-principielle sagstyper, uden at vigtige samfunds-hensyn tilsidesættes.

9.6. Udvalgets overordnede overvejelser om en lempelse af reglerne om advokaters møderetsmonopol.

Hensynet til fri konkurrence tillægges i dag en meget høj prioritet såvel i Danmark som internationalt. Konkurrencebegrænsende ordninger som møderetsmonopolet bør derfor alene opretholdes, hvis de kan begrundes med tungtvejende hensyn, som ikke kan tilgodeses på en mindre konkurrencebegrænsende måde.

Udvalget finder, at de tungtvejende hensyn, der tidligere begrundede opretholdelsen af advokaters møderetsmonopol i civile sager, måske ikke generelt taler med samme vægt i dag. Udvalget har i den forbindelse lagt vægt på de samfundsøkonomiske betragtninger, der er redegjort nærmere for ovenfor i afsnit 9.3 og 9.4.

På den baggrund finder udvalget, at der i et vist omfang kan ske en lempelse af reglerne om advokaters møderetsmonopol i byretterne, uden at de vægtige hensyn, der ligger bag reglerne, sættes over styr.

Udvalget finder, at en lempelse af reglerne om advokaters møderetsmonopol ikke bør omfatte behandlingen af 1. instanssager ved landsretten eller Sø- og Handelsretten samt ankesager ved landsretten og Højesteret. Det er i disse overvejelser indgået, at behandlingen af disse sager findes at stille særlige krav til en høj og kvalificeret bistand fra partsrepræsentanten.

9.7. Modeller for en mulig ændring af advokaters møderetsmonopol i byretterne.

I dette afsnit opstilles forskellige modeller for en mulig ophævelse af advokaters møderetsmonopol i civile sager. Modellerne, der er baseret på sagstyper, er afgrænset som følger:

- **Model A:** Fri adgang til at møde som procesfuldmægtig i den forenkledte inkassoprocess og under udlægsforretninger i fogedretten, hvor der ikke skal ske behandling af en tvist.
- **Model B:** Model A samt fri adgang til at møde i småsagsprocessen og under udlægsforretninger i fogedretten, hvor der skal ske behandling af en tvist.
- **Model C:** Model A og B samt fri adgang til at møde som procesfuldmægtig i alle civile byretssager, der fremover behandles af én juridisk dommer.

Model B og C skal ses i sammenhæng med den småsagsproces, der blev indført ved lov nr. 538 af 8. juni 2006 om ændring af retsplejeloven og forskellige andre love (Politi- og domstolsreform), jf. afsnit 2.2.2.4.2.

9.7.1. Ophævelse af møderetsmonopolet i visse sagstyper.

Som nærmere omtalt ovenfor i afsnit 9.2. antages det, at møderetsmonopolet i første række bygger på et hensyn til at sikre klienterne en kvalificeret og høj faglig bistand i forbindelse med behandlingen af tvister ved domstolene. Endvidere må det antages, at møderetsmonopolet hviler på et hensyn til domstolene, der har en væsentlig interesse i, at alle aktører – herunder parterne og disses repræsentanter – formår at bidrage aktivt til en effektivisering og koncentration af processen, og i den forbindelse sikre, at denne ikke forlænges unødigt. Endelig må det antages, at møderetsmonopolet også hviler på mere overordnede samfundsmæssige hensyn, og i den forbindelse kan det anføres, at et retssamfund har en forpligtelse til at sikre et velfungerende domstolsvæsen, hvor alle involverede besidder et højt fagligt niveau, ligesom samfundet har en pligt til at sikre, at der i videst muligt omfang består den fornødne tillid til retssystemet.

Som anført i afsnit 9.6. er det udvalgets opfattelse, at de hensyn, der tidligere har begrundet opretholdelsen af advokaters møderetsmonopol i civile sager, ikke for alle sagers vedkommende helt taler med samme vægt i dag.

På den anførte baggrund finder udvalget, at der i et vist omfang kan ske en lempelse af reglerne om advokaters møderetsmonopol.

Som det fremgår af afsnit 9.5. kan også samfundsøkonomiske hensyn tale for en nøje afbalanceret lempelse af møderetsmonopolet.

Udvalget har som led i sine overvejelser herom bl.a. inddraget oplysningerne om fremmed ret. I både Sverige og Finland er det som udgangspunkt tilladt andre end advokater at repræsentere parter i civile sager ved domstolene, ligesom det i f.eks. England og Wales, Tyskland og Norge under visse betingelser er tilladt andre end advokater at repræsentere en part for domstolene i f.eks. inkassosager og småkravssager, jf. herved kapitel 3.

I nogle af de lande, som Danmark normalt sammenligner sig med, har man således en lempeligere adgang for partsrepræsentation ved domstolene i civile sager end i Danmark. Der pågår dog i disse lande overvejelser dels om lempeligere regler for advokaters møderetsmonopol dels om eventuelle begrænsninger i adgangen til at møde som partsrepræsentant i civile sager.

Det må fremhæves, at der ikke kan drages en direkte parallel mellem udenlandske og danske regler om advokaters møderetsmonopol, idet de øvrige landes regler om bl.a. betingelserne for at opnå advokatbeskikkelse adskiller sig væsentligt fra de danske regler herom, ligesom de eksisterende klage- og disciplinærsystemer i disse lande adskiller sig på væsentlige punkter fra ordningen i Danmark. Endelig er der også forskel på opbygningen af domstolssystemerne i de forskellige lande.

9.7.1.1. Indispositive sager.

I visse sager tillægges en materiel rigtig afgørelse så stor betydning, at retten ikke i samme grad er bundet af parternes tilrettelæggelse af sagen, f.eks. sager om ægteskab og forældremyndighed, faderskabssager, værgemålsager, sager om prøvelse af administrativt bestemt frihedsberøvelse og sager om adoption uden samtykke. I sådanne sager har officialprincippet i større eller mindre omfang erstattet forhandlingsprincippet, f.eks. ved at retten skal drage omsorg for sagens oplysning. Forhandlingsprincippet og dispositionsprincippet træder således i baggrunden i disse såkaldt ”indispositive” sager. Overvejelserne i det følgende omfatter ikke denne sagstype.

9.7.1.2. Tvistige sager.

10 af udvalgets medlemmer (Mads Bryde Andersen, Jørn Friis, Jesper Hedegaard, Knud A. Knudsen, Marie-Louise Knuppert, Henrik Linde, Janne Pernille Rasmussen, Sys Roving, Henrik Schultz, Jakob Thyssen Valerius) finder, at de hensyn, som hidtil har båret advokaters møderets-

monopol, i vidt omfang fortsat gør sig gældende i de tilfælde, hvor der skal ske forhandling om en tvist mellem parterne.

Sager, hvori der skal ske forhandling om en tvist, er som regel mere komplicerede end ikke-tvistige sager, og tvistige sager må som udgangspunkt forventes at have en mere indgribende betydning for parterne end ikke-tvistige sager. På den baggrund findes hensynet til at sikre klienterne den bedst kvalificerede bistand fortsat at tale med afgørende vægt for at opretholde advokaters møderetsmonopol i de egentlige tvistige sager, idet advokater i kraft af deres uddannelse, Advokatrådets tilsyn, disciplinærreglerne mv. fortsat må anses for bedst kvalificerede i relation til rets-sager, hvori der skal ske forhandling om en tvist.

Også hensynet til at sikre domstolene, at alle aktører – herunder parternes repræsentanter – formår at bidrage aktivt til en effektivisering og koncentration af processen, findes efter udvalgets opfattelse fortsat at tale med betydelig vægt for at opretholde advokaters møderetsmonopol i sager, hvori der skal ske forhandling om en tvist. I sager, hvori der skal behandles en tvist, stilles der således krav til partsrepræsentantens viden om – og erfaring med – såvel den materielle som den processuelle håndtering af sagerne, bl.a. for ikke at sinke processen unødigt.

De ovenfor nævnte 10 medlemmer af udvalget finder derfor, at en eventuel lempelse af reglerne om advokaters møderetsmonopol alene bør bestå i fri adgang til at møde som procesfuldmægtig i den forenkledede inkassoproces og under udlægsforretninger i fogedretten, hvor der ikke skal ske behandling af en tvist, jf. den nedenfor beskrevne model A.

Det er overvejet, hvorvidt de samme hensyn gør sig gældende med samme vægt i fogedretternes behandling af udlægsforretninger, dvs. i forbindelse med en efterfølgende fogedsag i en sag behandlet efter den forenkledede inkassoproces og i forbindelse med udlægsforretninger på et andet eksekutionsgrundlag, hvor der skal ske behandling af en tvist.

De tvister, der opstår under udlægsforretninger, vil ofte være ”standardtvister” om f.eks. genstanden for et udlæg, rentespørgsmål eller lignende. Hensynet til, at parterne kan anvende den samme repræsentant gennem hele processen, kunne derfor umiddelbart tale for tillige at give fri adgang for enhver til at repræsentere parterne under udlægsforretninger også i tilfælde, hvor der skal ske behandling af en tvist.

Uanset karakteren og omfanget af en eventuel tvist må en sådan – som anført ovenfor – generelt forventes at have en mere indgribende betydning for parterne end en ikke-tvistig sag. De ovenfor nævnte 10 medlemmer af udvalget finder således, at enhver tvist i princippet kan indeholde aspek-

ter, hvor advokater fortsat må anses for de bedst kvalificerede i relation til behandling af sagen og at der på den baggrund ikke bør ske en lempelse af reglerne om advokaters møderetsmonopol, således at enhver får adgang til at repræsentere parterne under en udlægsforretning, hvor der skal ske behandling af en tvist.

6 af udvalgets medlemmer (Gry Asnæs, Benedicte Federspiel, Jens Kruse Mikkelsen, Kirsten Weber Olsen, Finn Juul Porsborg, Dennis Schnell-Lauritzen) finder, at der også bør være adgang til at møde i de tvistige sager i et vist omfang, jf. nærmere herom nedenfor under model B.

9.7.2. Model A: Fri adgang til at møde som procesfuldmægtig i den forenklede inkassoprocess og under udlægsforretninger i fogedretten, hvor der ikke skal ske behandling af en tvist.

Udvalget finder, at en lempelse af reglerne om advokaters møderetsmonopol i civile sager kan bestå i, at der indføres fri adgang til i den forenklede inkassoprocess at indlevere betalingspåkrav til fogedretten på vegne af fordringshaveren samt i den forbindelse adgang til at møde på vegne af en part under retsmøder, herunder under den efterfølgende udlægsforretning, hvor der ikke sker behandling af en tvist. Desuden kan ordningen omfatte fri adgang til at møde på vegne af en part i fogedsager i forbindelse med tvangsfuldbyrdelse af domme, kendelser, forlig mv. om pengekrav, hvor der ikke sker behandling af en tvist.

Ved ”enhver” forstås i det følgende enhver uberygtet person over 18 år, jf. retsplejelovens § 261, selv om der er tale om et vanskeligt håndterbart kriterium.

9.7.2.1. Adgangen til at møde i sager omfattet af den forenklede inkassoprocess.

Reglerne i den forenklede inkassoprocess er udformet således, at varetagelsen af partens interesser under sagen ikke forudsætter, at vedkommende er repræsenteret ved en advokat (en ”advokatløs” procesform).

Som beskrevet i afsnit 2.2.2.4.1. forudsætter benyttelsen af den forenklede inkassoprocess, at fordringshaveren ved indleveringen af betalingspåkravet forventer, at skyldneren ikke vil fremkomme med indsigelser eller fremsætte modkrav, ligesom fordringshaveren (eller dennes repræsentant) forinden indleveringen af betalingspåkravet skal have sendt en påkravsskrivelse til skyldneren. De sager, der iværksættes efter den forenklede inkassoprocess, er således (som altovervejende hovedregel) ikke-tvistige, hvilket efter udvalgets vurdering gør det mindre betænkeligt at lempe reglerne for advokaters møderetsmonopol i sådanne sager.

I sager omfattet af den forenkledede inkassoproces er det obligatorisk at anvende den særlige betalingspåkravsblanket, som Domstolsstyrelsen har udarbejdet. Sager om betalingspåkrav vil således blive behandlet på skriftligt grundlag på baggrund af standardblanketter og vil i langt de fleste tilfælde blive færdigbehandlet alene på grundlag af betalingspåkravet og dermed uden afholdelse af retsmøder.

Der er således tale om relativt begrænsede opgaver, som en repræsentant for en part skal udføre i forbindelse med gennemførelsen af et betalingspåkrav efter denne ordning. På denne baggrund kan det være mindre betænkeligt at give fri adgang til at fungere som procesfuldmægtig i den forenkledede inkassoproces. I den forbindelse bør det understreges, at såfremt skyldneren fremsætter indsigelser mod kravet, vil sagen – såfremt fordringshaveren har anmodet herom – som udgangspunkt overgå til almindelig retssagsbehandling, og fordringshaveren må herefter i givet fald videreføre sagen med en efter retsplejelovens § 260 mødeberettiget repræsentant.

Fremkommer der rettidigt indsigelser mod kravet, kan betalingspåkravet således ikke danne grundlag for tvangsfuldbyrdelse og får ikke bindende virkning som en dom. Det er i den forbindelse tilstrækkeligt, at skyldneren giver fogedretten en ganske kort meddelelse, hvoraf det fremgår, at kravet ikke godkendes. Der stilles ikke krav om angivelse af, hvad indsigelserne nærmere går ud på. Den forenkledede inkassoproces kan således afsluttes af skyldneren selv ved en relativ simpel procedure.

I forbindelse med en efterfølgende fogedsag, hvor der ikke skal foregå forhandling om en tvist, følger det allerede af de gældende regler, at skyldneren kan lade sig repræsentere ved enhver uberygtet person over 18 år, ligesom advokater i fogedsager i medfør af retsplejelovens § 136, stk. 8, som udgangspunkt kan give møde for parterne ved enhver uberygtet person over 18 år. I medfør af retsplejelovens § 17 a, stk. 3, kan ikke-juridisk kontorpersonale bemyndiges til at træffe afgørelse i bl.a. fogedsager, såfremt der ikke skal træffes afgørelse i tvistigheder. I mange fogedsager deltager der således i praksis ikke jurister i sagernes behandling.

På baggrund heraf vil der efter udvalgets opfattelse kunne gives enhver adgang til at repræsentere parterne i den forenkledede inkassoproces tillige under en eventuel efterfølgende fogedsag, hvor der ikke skal ske behandling af en tvist.

9.7.2.2. Adgangen til at møde i fogedsager i forbindelse med tvangsfuldbyrdelse af et pengekrav, hvor der ikke sker behandling af en tvist.

Udvalget har endvidere overvejet, om en mulig lempelse af reglerne om advokaters møderetsmonopol herudover kan bestå i, at enhver – udover i den forenkledede inkassoproces – får adgang til at møde på vegne af en part i fogedsager i forbindelse med tvangsfuldbyrdelse af et pengekrav, hvor der ikke sker behandling af en tvist, f.eks. gennemførelse af udlægsforretninger på grundlag af domme mv., jf. retsplejelovens § 478, stk. 1.

Som anført ovenfor følger det allerede af de gældende regler, at i fogedsager, hvor der ikke skal foregå forhandling om en tvist, behandles sagerne i dag i vid udstrækning af ikke-jurister. De synspunkter, som efter udvalgets opfattelse kan tale for at indføre fri adgang til at fungere som rettergangsfuldmægtig i sager efter den forenkledede inkassoproces, jf. ovenfor, gør sig derfor også gældende på dette område.

Pengekrav kan af fogedretten – hvis der foreligger det fornødne udlægsgrundlag – fuldbyrdes gennem udlæg. I praksis lyder de fleste krav på penge, og udlæg er utvivlsomt den vigtigste form for fogedforretning.

Såfremt man har et udlægsgrundlag, og skyldner ikke betaler rettidigt, dvs. inden eksekutionsfristens udløb, kan sagen som udgangspunkt sendes i fogedretten til tvangsfuldbyrdelse af kreditors krav. Fuldbyrdelsesfristerne findes i retsplejelovens §§ 480-486. Fuldbyrdelsesfristen for domme er typisk 14 dage efter dommens afsigelse.

En anmodning til fogedretten om at foretage udlæg skal ikke være skriftlig, men vil i praksis være det. Fogedretten foretager ex officio visse undersøgelser, når den modtager sagen. Efter retsplejelovens § 488, stk. 1, skal fogedrekvisitionen indeholde de oplysninger, som er nødvendige til sagens behandling. Såfremt der ikke er tilstrækkeligt med oplysninger, kan fogedretten enten afvise sagen eller fastsætte en frist for at tilvejebringe disse oplysninger.

Under fogedsagen skal skyldner i medfør af retsplejelovens § 497 give de oplysninger, som fogedretten finder nødvendige til gennemførelse af tvangsfuldbyrdelsen. Ved fuldbyrdelse af pengekrav skal skyldner således give oplysning om sine og sin husstands økonomiske forhold.

Der kan foretages udlæg i en eller flere af skyldnerens genstande, som efter rettens vurdering dækker fordringen. Skyldneren har dog en anvisningsret, således at skyldner kan påvise de aktiver, i hvilke udlæg kan foretages, jf. retsplejelovens § 517, stk. 1.

I medfør af retsplejelovens § 525 kan fogedretten bl.a. ved udlæg i løssøre bestemme, at det udlagte ikke må fratages skyldneren, hvis denne overholder en afdragsordning, der er fastsat af fogedretten og tiltrådt af skyldneren.

Såfremt skyldner ikke har udlægsegne genstande, afgiver skyldner insolvenserklæring. Det følger af retsplejelovens § 490, stk. 1, at skyldner som udgangspunkt ikke kan indkaldes til fogedretsmøde før ½ år efter denne erklæring, jf. § 490, stk. 2.

9.7.2.3. Nærmere om grundlaget for udlæg, jf. retsplejelovens § 478.

Betingelserne for, at en kreditor kan foretage udlæg, er, at kravet skal være fastslået på betryggende måde. Efter retsplejelovens § 478 kan bl.a. domme og kendelser, retsforlig, frivillige forlig, gældsbreve, pantebreve, vekslere og checks danne grundlag for udlæg.

Det vigtigste udlæggrundlag er domme, kendelser og betalingspåkrav, jf. retsplejelovens § 478, stk. 1, nr. 1. Tvangsfuldbyrdelse kan ske på grundlag af domme og kendelser, der efter deres indhold kan tvangsfuldbyrdes. Retsafgørelsen skal endvidere være afsagt af en ret, der efter lovgivningen er kompetent til at afsige eksigible afgørelser, hvilket omfatter såvel de almindelige domstole, dvs. byretterne, landsretterne og Højesteret, som fogedretterne og skifteretterne. Normalt er fogedretterne og skifteretterne selv i stand til at fuldbyrde deres afgørelser i forbindelse med den sag, afgørelsen har relation til.

Der kan endvidere foretages udlæg på grundlag af straffedomme, hvis disse har taget stilling til borgerlige krav, jf. retsplejelovens § 997, stk. 2.

I medfør af lejelovens § 113, stk. 2, kan boligrettens afgørelser og forlig indgået for boligretten tvangsfuldbyrdes efter retsplejelovens bestemmelser om fuldbyrdelse af domme og forlig. Arbejdsrettens domme kan ligeledes tvangsfuldbyrdes efter retsplejelovens regler om fuldbyrdelse af domme, jf. lov om Arbejdsretten § 21, stk. 1. Forlig indgået for Arbejdsretten, beslutninger efter § 16, stk. 3, og afgørelser ved mæglings- og afskedigelsesnævn kan fuldbyrdes efter retsplejelovens regler om fuldbyrdelse af forlig, jf. § 21, stk. 2, i lov om Arbejdsretten.

Ifølge voldgiftslovens § 38 kan danske og udenlandske voldgiftskendelser fuldbyrdes efter retsplejelovens regler om tvangsfuldbyrdelse af domme. I forbindelse med fuldbyrdelse er det uden betydning, om voldgiftskendelsen er afsagt af en ad hoc voldgift eller en fast voldgiftsret.

Det følger forudsætningsvis af retsplejelovens § 479, at udenlandske domme mv. ikke umiddelbart kan fuldbyrdes her i landet. Justitsministeren bemyndiges dog efter bestemmelsen til at fastsætte regler, hvorefter sådanne krav kan fuldbyrdes her i landet, såfremt de kan fuldbyrdes i domsstaten, og såfremt fuldbyrdelsen ikke vil være åbenbart uforenelig med landets retsorden.

Danmark har endvidere tiltrådt flere konventioner, der regulerer spørgsmål om domstolenes internationale kompetence og om anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser på det civilretlige område.

Den vigtigste er EF-domskonventionen af 27. september 1968 med senere ændringer, der er tiltrådt af de 15 ”gamle” EU-lande. Endvidere kan nævnes konvention af 16. september 1988 om retternes kompetence og om fuldbyrdelse af retsafgørelser i borgerlige sager, herunder handelssager (Lugano-konventionen), der regulerer de samme retsområder som EF-domskonventionen i forhold til Norge, Island, Schweiz og Polen.

Inden for de nordiske lande gælder endvidere Den nordiske konvention af 11. oktober 1977 om anerkendelse og fuldbyrdelse af privatretlige krav.

Udvalget finder det ikke betænkeligt, at enhver – udover i den forenkledede inkassoprocess – får adgang til at møde på vegne af en part i de ovennævnte tilfælde, der alene vedrører pengekrav, og hvor kravet er objektivt fastlagt forud for fogedsagen, f.eks. ved en dom, et retsforlig etc. Fogedrettens opgave er derfor hovedsagelig af ren eksekutiv karakter. Der vil i de omhandlede sager endvidere være en processuel ligestilling mellem parterne, idet også debitor kan møde ved en partsrepræsentant, jf. retsplejelovens § 260, stk. 5.

10 af udvalgets medlemmer (Mads Bryde Andersen, Jørn Friis, Jesper Hedegaard, Knud A. Knudsen, Marie-Louise Knuppert, Henrik Linde, Janne Pernille Rasmussen, Sys Rovsing, Henrik Schultz, Jakob Thyssen Valerius) finder, at såfremt der under sagens behandling opstår en tvist, må en partsrepræsentant, som ikke er advokat, udtræde af sagen, og sagen må herefter videreføres af en efter retsplejelovens § 260 mødeberettiget repræsentant.

6 andre af udvalgets medlemmer (Gry Asnæs, Benedicte Federspiel, Jens Kruse Mikkelsen, Kirsten Weber Olsen, Finn Juul Porsborg, Dennis Schnell-Lauritzen) finder, at der også bør være adgang for andre partsrepræsentanter end advokater til at møde i de tvistige sager i et vist omfang, jf. nedenfor afsnit 9.7.3.

9.7.2.4. Antallet af sager.

Sager omfattet af den forenkledede inkassoprocess udgør en betydelig del af det samlede sagsantal ved domstolene. I 2005 modtog fogedretterne således i alt 58.055 sager til behandling efter den forenkledede inkassoprocess og i alt 157.600 sager om pengekrav. En række af de større byretter i Danmark har oplyst til udvalget, at der i den overvejende del af alle indkomne fogedsager vedrørende pengekrav ikke sker behandling af en tvist. Det må antages, at max. 4 % af sagerne om pengekrav er sager, hvori der behandles en tvist, jf. afsnit 2.2.2.1.2.

En lempelse af reglerne om advokaters møderetsmonopol bestående i fri adgang for enhver til at møde som procesfuldmægtig i den forenkledede inkassoprocess og i fogedsager i forbindelse med tvangsfuldbyrdelse af pengekrav, hvor der ikke sker behandling af en tvist, vil således medføre, at en meget stor del af det samlede antal sager, som byretterne årligt modtager, kan behandles med repræsentation af andre end advokater.

9.7.2.5. Advokatpålæg.

Såfremt enhver får adgang til at virke som partsrepræsentant i den forenkledede inkassoprocess og i fogedsager i forbindelse med tvangsfuldbyrdelse af pengekrav, hvor der ikke sker behandling af en tvist, vil det kunne ske, at parten er repræsenteret ved en procesfuldmægtig, som efter rettens vurdering ikke vil kunne varetage partens interesser forsvarligt under sagen. Udvalget har derfor overvejet, om der i disse – formentlig ganske få – tilfælde kan pålægges parten advokatbistand. Det samme gælder i tilfælde, hvor parten ikke er repræsenteret ved en procesfuldmægtig, men hvor retten skønner, at parten har behov herfor.

I den forbindelse bør det understreges, at såfremt skyldneren i den forenkledede inkassoprocess fremsætter indsigelser mod kravet, vil sagen som udgangspunkt – såfremt kreditor har anmodet herom – overgå til almindelig retssagsbehandling, og sagen er herefter ikke omfattet af model A.

Det må ligeledes fremhæves, at hvis et betalingspåkrav ikke opfylder kravene i §§ 477 a og 477 b, afvises sagen ved en beslutning, jf. § 477 c. Det samme gælder, hvis fordringshaverens krav er uklart eller ikke findes begrundet i sagsfremstillingen, eller sagsfremstillingen må antages i væsentlige henseender at være urigtig, jf. retsplejelovens § 477 c. De pågældende sager vil herefter ikke være omfattet af de i model A omfattede sagstyper, og der er således ikke behov for advokatbeskikkelse eller advokatpålæg i disse sager.

Udvalget finder derfor ikke, at der i sager omfattet af den forenkledede inkassoprocess er behov for at pålægge parten advokatbistand.

Såfremt der under en *udlægsforretning* på andet udlægsgrundlag end et betalingspåkrav opstår tvist, vil sagen efter de gældende regler i retsplejelovens § 17 a, stk. 3, skulle overgå til behandling hos en af dommerkontorets jurister. De pågældende sager vil herefter ikke være omfattet af de i model A omfattede sagstyper, og der er således heller ikke behov for advokatbeskikkelse eller advokatpålæg i disse sager.

9.7.2.6. Fri proces.

Der gives ikke fri proces til inkassosager hverken til kreditor eller debitor. En lempelse af advokaters møderetsmonopol i overensstemmelse med den her beskrevne model A giver efter udvalgets opfattelse ikke anledning til at overveje nogen ændringer i denne retstilstand.

Såfremt enhver får adgang til at møde på vegne af en part i fogedsager i forbindelse med tvangsfuldbyrdelse af pengekrav, hvor der ikke sker behandling af en tvist, vil der dog kunne opstå den situation, at parten i forbindelse med den forudgående retssag, f.eks. en almindelig civil retssag, der danner grundlag for udlægsforretningen, har fri proces.

Det følger af retsplejelovens § 332, stk. 3, at virkningerne af fri proces omfatter hele sagen i den pågældende instans samt fuldbyrdelsen af afgørelsen. I praksis må det antages, at en part, der har været repræsenteret af en advokat under en retssag, fortsat vil anvende denne under en eventuel efterfølgende udlægsforretning. Den foreslåede lempelse af møderetsmonopolet i de ikke-tvistige sager kan efter udvalgets – bortset fra Benedicte Federspiels – opfattelse ikke begrunde en ændring af reglerne om fri proces, og det vil således fortsat kun være advokater, som kan repræsentere en part under en udlægsforretning, som er omfattet af fri proces. Ønsker en part under udlægsforretningen at lade sig repræsentere ved en ikke-advokat, må parten derfor selv afholde udgifterne hertil.

Benedicte Federspiel finder, at dette medfører, at forbrugeren på denne måde stille dårligere med hensyn til fri proces, såfremt forbrugeren vælger en ikke-advokat.

9.7.2.7. Salær og sagsomkostninger.

En beskikket advokat har krav på et passende salær, jf. retsplejelovens § 336 c. Salæret fastsættes af retten bl.a. ud fra en vurdering af, hvad der er rimeligt under hensyn til sagens art og omfang og det med sagen forbundne ansvar.

I sager omfattet af den forenkede inkassoproces er det forudsat, at det sagsomkostningsbeløb, der tillægges for et betalingspåkrav, udgør et fast beløb, der ikke afhænger af en konkret vurdering af den enkelte sag.

Udvalget har i den forbindelse overvejet, om salæret til en advokat og til andre, der repræsenterer en part i den forenkede inkassoproces, bør udmåles ens. Udvalget finder imidlertid at måtte lægge vægt på, at de sagstyper, der omfattes af model A, har et relativt standardiseret præg. Det med sagen forbundne arbejde vil i alt væsentligt være det samme, uanset om partsrepræsentanten er advokat eller ej. Dette taler efter udvalgets opfattelse for at operere med ensartede – typisk takstmæssige – salærer. Der bør således ikke efter udvalgets opfattelse anvendes forskellige takstsystemer.

9.7.2.8. Rettens vejledningspligt.

Byretten har i medfør af retsplejelovens § 339, stk. 4, og § 500, stk. 1, for så vidt angår fogedsager, en pligt til at vejlede parter. Modsætningsvis har retten således ikke nogen vejledningspligt, når parten er repræsenteret af en advokat.

Udvalget har overvejet, om retten på tilsvarende vis bør have en vejledningspligt over for parter, der vælger at lade sig repræsentere ved andre end advokater.

Når parten har valgt at lade sig repræsentere af en anden – uanset om denne er advokat eller andet – finder udvalget, at vedkommende partsrepræsentant bør have den fulde dispositionsadgang over sagen. Udvalget lægger herved endvidere vægt på de af ordningen omfattede sagers ensartede og relativt enkle beskaffenhed. Udvalget finder derfor, at såfremt en part vælger at lade sig repræsentere ved andre end advokater, bør dette føre til, at der ikke gælder nogen vejledningspligt for retten.

9.7.2.9. Genoptagelse og kæremål.

Skyldneren i den forenkledede inkassoproces har mulighed for at få en sag genoptaget efter samme regler, som gælder for genoptagelse af en sag, når der er afsagt udeblivelsesdom, jf. retsplejelovens § 477 e, stk. 4. Skyldneren har således krav på, at sagen genoptages, hvis anmodning herom fremsættes inden 4 uger efter, at fogedretten har givet betalingspåkravet påtegning om, at der ikke rettidigt er fremkommet indsigelser. Indgives anmodningen senere, vil genoptagelse derimod kun undtagelsesvist kunne ske.

Fogedrettens afgørelse i den forenkledede inkassoproces kan kæres efter reglerne i retsplejelovens kapitel 53, jf. retsplejelovens § 477 g. Det drejer sig navnlig om fogedrettens afgørelser om afvisning af sagen og afgørelser om genoptagelse efter § 477 e, stk. 4. Kærefristen er 4 uger, jf. retsplejelovens § 586.

Afgørelser om udlæg kan, medmindre andet er bestemt, kæres til den landsret, i hvis kreds fogedretten ligger, jf. retsplejelovens § 584, stk. 1. Afgørelser om udlæg for krav, der har en økonomisk værdi af højst 10.000 kr., kan ikke kæres. Procesbevillingsnævnet kan dog give tilladelse til kære, hvis særlige grunde taler herfor.

Kære skal ske inden 4 uger efter, at forretningen er foretaget, jf. retsplejelovens § 586, stk. 1.

Hvis enhver får adgang til at virke som partsrepræsentant i såvel den forenkledede inkassoproces, som under udlægsforretninger, hvor der ikke sker behandling af en tvist, vil det naturligt indebære, at denne partsrepræsentant tillige vil kunne iværksætte kære af byrettens afgørelser, herunder afgive kæreskrift til landsretten. Den pågældende partsrepræsentant vil derimod ikke kunne møde i landsretten under mundtlig forhandling af kæremålet, hvilket svarer til reglerne i dag, hvor en advokat uden møderet for landsret har samme begrænsninger med hensyn til at optræde som rettergangsfuldmægtig i relation til kæremål.

Udvalget finder derfor ikke grundlag for at stille forslag om en ændring af retsplejelovens regler om genoptagelse og kære.

9.7.2.10. Regler om god skik og tilsyn.

Udvalget har overvejet, om der skal indføres regler om god skik for partsrepræsentanten samt etableres et tilsyn med partsrepræsentantens overholdelse heraf.

De pågældende partsrepræsentanter får adgang til at handle på vegne af parter i sager af mere eller mindre indgribende betydning, hvilket kunne tale for, at der gennemføres en særlig regulering om god skik for disse repræsentanters adfærd. Det gælder ikke mindst spørgsmålet om, hvorledes sådanne partsrepræsentanter skal agere i forhold til modparten og dennes repræsentant.

Omvendt taler karakteren og omfanget af de pågældende sager imod, at der gennemføres en særlig regulering om god skik mv., idet der netop er tale om sager, hvor der ikke sker behandling af en tvist. Som tidligere anført følger det af reglerne om den forenklede inkassoproces, at såfremt skyldneren fremsætter indsigelser mod kravet, vil sagen som udgangspunkt – såfremt kreditor har anmodet herom – overgå til almindelig retssagsbehandling.

Det må ligeledes fremhæves, at hvis et betalingspåkrav ikke opfylder kravene i §§ 477 a og 477 b, afvises sagen. Det samme gælder, hvis fordringshaverens krav er uklart eller ikke findes begrundet i sagsfremstillingen, eller sagsfremstillingen må antages i væsentlige henseender at være urigtig, jf. retsplejelovens § 477 c. De pågældende sager vil herefter ikke være omfattet af de i model A omfattede sagstyper.

Såfremt der under en udlægsforretning på andet udlægsgrundlag end et betalingspåkrav opstår tvist, vil sagen efter de gældende regler i retsplejelovens § 17 a, stk. 3, skulle overgå til behandling hos en af dommerkontorets jurister.

Udvalget finder på den baggrund ikke behov for at indføre regler om god skik for partsrepræsentanten og derfor heller ikke grundlag for at indføre en ordning med et tilsyn med de pågældende partsrepræsentanters overholdelse af god skik. Særligt for så vidt angår autoriserede inkassovirk-somheder bemærkes dog, at Rigspolitechefen fortsat vil skulle føre det tilsyn, som følger af lov om inkassovirk-somhed, dvs. tilsynet med overholdelse af reglerne om god inkassoskik, f.eks. om renter og gebyrer, dokumentation for fordringens beståen, varsel om inkassobesøg mv.

Lov om juridisk rådgivning, jf. afsnit 2.5., vil i et vist omfang også omfatte partsrepræsentanter. Lovens § 2, stk. 1, indeholder en generalklausul, hvorefter den, som erhvervsmæssigt yder rådgivning af overvejende juridisk karakter, skal udvise en adfærd, som er i overensstemmelse med god skik for juridisk rådgivning.

9.7.2.11. Frakendelse af retten til at udføre sager for andre.

Der vil kunne opstå tilfælde, hvor en procesfuldmægtig, der regelmæssigt giver møde i retten, udviser en adfærd, der generelt gør vedkommende uegnet til at optræde på vegne af andre. Der

vil også kunne opstå tilfælde, hvor en partsrepræsentants udenretlige adfærd findes at gøre denne uegnet til at optræde på vegne af andre.

Udvalget har derfor overvejet, om der skal indføres adgang til at fratage en procesfuldmægtig retten til at udføre sager for andre.

Det kan i den forbindelse anføres, at det må forventes, at en procesfuldmægtig, der jævnligt optræder i retten på vegne af andre, vil optræde i flere retter. Det vil derfor være vanskeligt for de enkelte retter at sikre et tilstrækkeligt grundlag for at træffe afgørelse om fratagelse af møderetten. Det vil derfor ikke være hensigtsmæssigt at tillægge de enkelte retter kompetencen til at sanktionere procesfuldmægtigenes adfærd ved fratagelse af møderetten.

Dette kunne tale for, at kompetencen hertil i stedet bør tillægges en central administrativ myndighed, idet det herved sikres, at én instans har de fornødne oplysninger om samtlige klager over en repræsentant med henblik på eventuel fratagelse af retten til at udføre retssager for andre. Indberetninger fra domstolene og andre om partsrepræsentanternes adfærd ville derfor i givet fald skulle ske til denne administrative myndighed.

Som anført i forbindelse med overvejelserne om regulering af god skik mv. taler karakteren og omfanget af de pågældende sager dog imod at indføre adgang til at fratage en procesfuldmægtig retten til at udføre sager for andre. Udvalget finder med samme begrundelse ikke behov for en særlig regulering om adgang til at fratage en procesfuldmægtig retten til at udføre sager for andre. Udvalget har endvidere tillagt det vægt, at en optræden fra en procesfuldmægtig, der ikke er advokat, fremover tillige vil kunne være omfattet af lov om juridisk rådgivning, og at overtrædelser heraf vil være selvstændigt sanktioneret efter denne lov. Endelig bemærkes, at der efter straffelovens § 79 består en adgang til rettighedsfrakendelse i forbindelse med strafbare forhold.

9.7.2.12. Autorisationsordning.

Hensynet til at sikre, at kredsen af mødeberettigede partsrepræsentanter er kvalificerede til at repræsentere parter i retten, kunne tale for at indføre en egentlig autorisationsordning, som kendes for såvel advokater som autoriserede inkassovirksomheder. En sådan autorisationsordning ville eventuelt kunne administreres af f.eks. en række faglige organisationer, der er meddelt tilladelse af Justitsministeriet til at udstede autorisationer under nærmere anførte betingelser. Ordningen kunne indeholde et krav om, at adgangen (for andre end advokater) til at møde som rettergangsfuldmægtig var betinget af et tilhørsforhold til en faglig organisation. Imidlertid vil ikke alle mulige partsrepræsentanter være medlem af en faglig organisation, ligesom en sådan ordning vil for-

udsætte et indgående kendskab til – og et løbende indseende med – de faglige organisationer fra Justitsministeriets side.

Alternativt kunne der indføres en anmeldelsesordning for procesfuldmægtige, f.eks. således at vedkommende skal indgive anmeldelse til den stedlige byret eller en administrativ myndighed. En sådan ordning ville sikre domstolene og myndighederne viden om kredsen af personer, som møder som procesfuldmægtig. Ordningen vil endvidere give borgerne mulighed for på en enkel måde at sikre sig, at den pågældende person er omfattet af kredsen af mødeberettigede.

Det kan dog anføres, at etablering af et autorisationssystem for procesfuldmægtige vil kunne indskrænke den fri møderet, idet der herved opstilles begrænsninger i den kreds af personer, der i givet fald kan møde i retten. Det kan også anføres, at en autorisationsordning – og til dels en anmeldelsesordning – vil kunne bibringe klienterne den opfattelse, at autorisationen eller anmeldelsen er en garanti fra det offentliges side for, at vedkommende partsrepræsentant er tilstrækkelig kvalificeret. På denne baggrund kan udvalget ikke gå ind for en generel ordning, hvor der indføres en autorisations- eller anmeldelsesordning for procesfuldmægtige. Som nævnt i afsnit 5.1.3.2.2., 11.1. og 11.2. finder udvalget – bortset fra Mads Bryde Andersen og Jesper Hedegaard – dog, at der bør indføres en tilladelsesordning, hvorefter juridiske medarbejdere ansat i organisationer, der virker som partsrepræsentanter i det arbejdsretlige system, kan føre sager for byretten vedrørende løn- og ansættelsesforhold.

Det bemærkes afslutningsvis, at autorisationsordningen vedrørende inkassovirksomheder forudsættes opretholdt, ligesom det i øvrigt vil kunne overvejes at intensivere tilsynet på dette område.

9.7.3. Model B: Fri adgang til at møde som procesfuldmægtig i småsagsprocessen.

Som beskrevet ovenfor finder udvalget, at en lempelse af reglerne om advokaters møderetsmonopol kan bestå i, at der indføres fri adgang for enhver til at møde som procesfuldmægtig i den forenklede inkassoproces og under udlægsforretninger i fogedretten, hvor der ikke skal ske behandling af en tvist.

6 af udvalgets medlemmer (Gry Asnæs, Benedicte Federspiel, Jens Kruse Mikkelsen, Kirsten Weber Olsen, Finn Juul Porsborg, Dennis Schnell-Lauritzen) finder, at der også bør være adgang for andre partsrepræsentanter end advokater til at møde i de tvistige sager i småsagspro-

cessen. Endvidere bør der være adgang til at møde under udlægsforretninger i fogedretten, hvor der skal ske behandling af en tvist.

For så vidt angår sager omfattet af reglerne om en særlig småsagsproces vil enhver herefter få adgang til at indlevere processkrifter på vegne af parterne samt adgang til at møde på vegne af en part under retsmøder i sagen, herunder under domsforhandlingen.

Efter reglerne om en særlig småsagsproces må et vist antal sager omfattet af den forenklede inkassoprocess forventes at overgå til behandling efter reglerne om en særlig småsagsproces i tilfælde af, at debitor fremkommer med indsigelser. Et stort antal sager vil herudover allerede fra starten blive behandlet efter reglerne om en særlig småsagsprocedure, f.eks. i de småsager, hvor kreditor forventer (eller ved), at debitor har indsigelser mod kravet.

Reglerne i småsagsprocessen er – som i den forenklede inkassoprocess – udformet således, at varetagelsen af partens interesser under sagens forberedelse ikke forudsætter, at vedkommende er repræsenteret ved en advokat. Der er således tale om en procesform, hvor det står parterne frit for, om de vil møde selv eller lade sig repræsentere af en advokat. Vælger parterne at lade sig repræsentere af advokat, kan den tabende part pålægges at betale den vindende parts udgifter til advokatbistand. Dette gælder også, selv om sager behandlet efter småsagsprocessen måtte vedrøre en tvist, som kan rejse mere eller mindre vanskelige spørgsmål af retlig og faktisk karakter.

Sager omfattet af den særlige småsagsproces vedrører pengekrav under 50.000 kr., dvs. sager af relativt begrænset værdi. Dette forhold kunne også tale for, at det vil være mindre betænkeligt at ophæve advokaters møderetsmonopol også i denne type af sager.

Sagens værdi findes dog efter de øvrige 10 medlemmers opfattelse (Mads Bryde Andersen, Jørn Friis, Jesper Hedegaard, Knud A. Knudsen, Marie-Louise Knuppert, Henrik Linde, Janne Pernille Rasmussen, Sys Røvsing, Henrik Schultz, Jakob Thyssen Valerius) ikke i sig selv at overflødiggøre behovet for kvalificeret og høj faglig bistand, idet en mindre sag i princippet kan have lige så vidtrækkende betydning for parterne som en sag af større værdi.

Af væsentlig betydning for disse 10 medlemmers opfattelse er også, at der ikke på nuværende tidspunkt bør ændres på reglerne om advokaters møderetsmonopol i en ny procesform, som endnu ikke er trådt i kraft. Disse medlemmer af udvalget finder således, at man bør afvente de første års erfaringer med den særlige småsagsproces, og at man herefter vil have et mere fyldestgørende grundlag for at vurdere konsekvenserne af en ændring af reglerne om advokaters

møderetsmonopol i denne sagstype, herunder de økonomiske konsekvenser, der er forbundet hermed.

Disse 10 medlemmer af udvalget fremhæver i den forbindelse, at der er tale om en helt ny procesform, som skal ses i sammenhæng med den generelle retskredsreform, der bl.a. indebærer, at der ved samtlige byretter skal etableres et sekretariat, der kan varetage forberedelsen af sagerne. En sådan ordning indebærer et så væsentligt og afgørende nyt element i domstolsbehandlingen af civile sager, at man bør afvente de første års erfaringer med ordningen, før der tages stilling til en eventuel ændring af reglerne om advokaters møderetsmonopol i denne sagstype. Når småsagsprocessen har fungeret i en periode, vil det herefter kunne være naturligt at overveje reglerne om, hvem der kan virke som partsrepræsentant i disse sager.

6 andre af udvalgets medlemmer (Gry Asnæs, Benedicte Federspiel, Jens Kruse Mikkelsen, Kirsten Weber Olsen, Finn Juul Porsborg, Dennis Schnell-Lauritzen) finder som nævnt, at der også bør være adgang for andre partsrepræsentanter end advokater til at møde i de tvistige sager i et vist omfang.

Disse 6 medlemmer af udvalget finder som de ovenfor nævnte øvrige 10, at sagens værdi ikke i sig selv overflødiggør behovet for kvalificeret og høj faglig bistand, idet en mindre sag i princippet kan have lige så vidtrækkende betydning for parterne som en sag af større værdi.

Som det fremgår af afsnit 9.2-9.4., kan samfundsøkonomiske hensyn tale for en nøje afbalanceret lempelse af reglerne om advokaters møderetsmonopol i civile sager. De 6 ovenfor nævnte medlemmer af udvalget anfører dertil, at sager omfattet af den særlige småsagsproces vedrører pengekrav under 50.000 kr., dvs. sager af relativt begrænset værdi. Selv om sager af mindre værdi kan være af så væsentlig og principiel betydning for de involverede parter eller andre, at sagens genstand ikke i sig selv overflødiggør behovet for kvalificeret og høj faglig bistand, må de fleste sager omfattet af småsagsprocessen antages generelt at have mindre vidtrækkende betydning for de involverede parter end sager af større værdi. Dette forhold samt de i afsnit 9.2.-9.4. anførte konkurrenceøkonomiske betragtninger taler efter disse 6 medlemmers opfattelse med betydelig vægt for at ophæve advokaters møderetsmonopol også i denne type sager.

I forbindelse med forberedelsen af sager efter småsagsprocessen vil parterne være sikret en betydelig bistand fra retten i form af såvel skriftlig som mundtlig vejledning i udfyldning af blanketterne, ligesom retten varetager den videre forberedelse efter indlevering af stævning og svarskrift og iværksætter eventuel bevisførelse i samråd med parterne. Parternes behov for kvalificeret og høj faglig bistand i forbindelse med forberedelsen af sagen findes derfor efter

disse 6 medlemmers opfattelse at være varetaget i fuldt tilstrækkeligt omfang af retten. Den særlige forberedelse i småsagsprocessen i tæt forbindelse med retten må endvidere forventes at begrænse behovet for anvendelsen af juridisk bistand ikke alene under forberedelsen, men også under selve domsforhandlingen, idet det må forventes, at en stor del af de involverede parter vælger selv at møde i retten og altså ikke vil lade sig repræsentere af en advokat eller andre under domsforhandlingen. Endelig kan det anføres, at det må forventes, at særligt komplicerede sager og principielle sager i et vist omfang vil kunne henvises til behandling i den almindelige retsplejes former. På den baggrund finder disse 6 medlemmer, at der vanskeligt kan argumenteres imod en lempelse af møderetsmonopolet på dette punkt, så også andre end advokater kan møde som partsrepræsentant i sager efter småsagsprocessen. De nævnte 6 medlemmer af udvalget finder derfor, at en lempelse af reglerne om advokaters møderetsmonopol bør omfatte sager omfattet af den særlige småsagsproces.

Som nævnt ovenfor finder de 6 medlemmer tillige, at en lempelse af advokaters møderetsmonopol endvidere bør omfatte udlægsforretninger i fogedretten, hvor der skal ske behandling af en tvist. Disse medlemmer finder, at hensynet til, at parterne kan anvende den samme repræsentant gennem hele processen, taler for tillige at give enhver adgang til at repræsentere parter under en eventuel efterfølgende fogedsag, både i sager, hvor der ikke skal ske behandling af en tvist, og i sager, hvor der skal ske behandling af en tvist. De tvister, der opstår under udlægsforretningerne, vil typisk være ”standardtvister” om f.eks. genstanden for udlæg, som andre end advokater vil kunne varetage på betryggende vis. På den baggrund finder de 6 medlemmer, at andre end advokater tillige skal have adgang til at repræsentere parter under sådanne udlægsforretninger.

9.7.3.1. Antallet af sager.

Som nævnt i afsnit 2.2.2.1.2. modtog retterne i 2005 276.215 fogedsager, hvoraf 58.055 var sager om betalingspåkrav. Domstolsstyrelsen har oplyst, at styrelsen ikke har statistik over antallet af fogedsager, hvori der behandles en tvist.

Det er således vanskeligt at afgøre, hvor stor en del af det samlede antal fogedsager, som byretterne årligt modtager, som kan behandles med repræsentation af andre end advokater, såfremt reglerne om advokaters møderetsmonopol lempes, således at der gives enhver fri adgang til at møde som procesfuldmægtig i den forenkledede inkassoproces og i fogedsager i forbindelse med tvangsfuldbyrdelse af et pengekrav, hvor der ikke sker behandling af en tvist. Det må dog

antages, at max. 4 % af sagerne om pengekrav er sager, hvori der behandles en tvist, jf. afsnit 2.2.2.1.2. og 9.7.2.4.

Som tillige nævnt i afsnit 2.2.2.1.2. modtog byretterne i 2005 i alt 67.560 civile sager, heraf 56.302 almindelige sager. 39.879 sager havde en sagsværdi på maksimalt 50.000 kr. og vil således kunne være omfattet af småsagsprocessen.

En lempelse af reglerne om advokaters møderetsmonopol til også at omfatte fri adgang for enhver til at fungere som procesfuldmægtig i småsagsprocessen vil således medføre, at ca. 70 % af de almindelige civile sager, som byretterne modtager, kan behandles med repræsentation af andre end advokater.

9.7.3.2. Advokatpålæg.

De ovenfor nævnte 6 af udvalgets medlemmer (Gry Asnæs, Benedicte Federspiel, Jens Kruse Mikkelsen, Kirsten Weber Olsen, Finn Juul Porsborg, Dennis Schnell-Lauritzen), der går ind for en lempelse af reglerne om advokaters møderetsmonopol i småsagsprocessen (model B), finder, at de gældende regler i retsplejeloven om advokatpålæg bør opretholdes for så vidt angår småsagsprocessen. Retten skal således i disse sager kunne pålægge parten en advokat til at udføre sagen, såfremt retten finder, at parten under sagen er repræsenteret ved en procesfuldmægtig, som ikke vil kunne varetage partens interesser forsvarligt under sagen. Disse 6 medlemmer af udvalget har ved vurderingen heraf lagt vægt på, at sagens værdi ikke i sig selv overflødiggør behovet for kvalificeret og høj faglig bistand, ligesom rettens bistand til parten i forbindelse med forberedelsen ikke i alle tilfælde i tilstrækkeligt omfang kan antages at være tilstrækkeligt til varetagelse af partens interesser i forbindelse med den samlede behandling af sagen.

Det er overvejet, hvorvidt adgangen til at give advokatpålæg i sager omfattet af småsagsprocessen skal ændres til eller suppleres med et ”repræsentationspålæg”, hvorefter parten kan vælge, om vedkommende ønsker bistand fra en advokat eller fra en person, der ikke er advokat.

De ovenfor nævnte 6 medlemmer af udvalget finder imidlertid ikke, at parten skal have mulighed for i sådanne tilfælde at vælge bistand fra en person, der ikke er advokat.

Hvis parten ikke ønsker bistand fra en advokat, men fra en anden person, vil der kunne opstå den situation, at retten vil skulle meddele flere pålæg i samme sag, såfremt den pågældende

person ikke formår at varetage sagen på fyldestgørende vis. For at retten ikke skal meddele flere pålæg i samme sag, bør der således efter disse medlemmers opfattelse alene være adgang til at pålægge parten advokatbistand, og der skal således ikke indføres mulighed for ”repræsentationspålæg”. De øvrige 10 medlemmer af udvalget kan tilslutte sig ovenstående.

9.7.3.3. Fri proces, retshjælp og retshjælpsforsikring.

For så vidt angår småsagsprocessen er der i lovændringen om en politi- og domstolsreform lagt op til, at der til hovedforhandlingen skal være mulighed for at opnå fri proces i sager, der behandles efter denne procesordning.

3 af de af udvalgets medlemmer (Benedicte Federspiel, Finn Juul Porsborg, Dennis Schnell-Lauritzen), der går ind for en lempelse af reglerne om advokaters møderetsmonopol i småsagsprocessen (model B) finder, at der skal være mulighed for at give fri proces og offentlig retshjælp i småsagsprocessen til andre partsrepræsentanter end advokater.

Offentlig retshjælp ved advokater gives alene til personer, der opfylder de økonomiske betingelser for at få fri proces. Efter de nugældende regler ydes offentlig retshjælp alene af de advokater, der er antaget til udførelse af fri processager, og af andre advokater, der har meldt sig til sådant arbejde.

De hensyn, der ligger bag reglerne om fri proces og offentlig retshjælp, stiller efter 13 medlemmers (Mads Bryde Andersen, Gry Asnæs, Jørn Friis, Jesper Hedegaard, Knud A. Knudsen, Marie-Louise Knuppert, Henrik Linde, Jens Kruse Mikkelsen, Kirsten Weber Olsen, Janne Pernille Rasmussen, Sys Rovsing, Henrik Schultz, Jakob Thyssen Valerius) opfattelse store krav til den faglige kompetence hos partsrepræsentanten. Formålet med ordningerne er overordnet at sikre borgerne en reel adgang til domstolene, og derfor skal partsrepræsentanten kunne yde retshjælp af en kvalitet, som advokater i kraft af deres uddannelse besidder, men som der ikke er sikkerhed for, at andre partsrepræsentanter vil være i stand til at yde. Når det offentlige således stiller juridisk bistand til rådighed for en person, finder disse 13 medlemmer af udvalget, at det offentlige også bør kunne indestå for kvaliteten af bistanden.

På denne baggrund finder disse 13 medlemmer, at det for så vidt angår ydelse af offentlig retshjælp i forbindelse med småsagsprocessen fortsat skal være advokater, der varetager denne funktion. Med samme begrundelse finder de nævnte medlemmer, at en part, som opfylder de almindelige betingelser for fri proces, alene skal kunne få beskikket en advokat, men ikke en

anden partsrepræsentant. Det offentlige skal således alene dække partens omkostninger til en repræsentant, der er advokat.

Erhvervsorganisationen for forsikringselskaber og pensionskasser (Forsikring og Pension) har vedrørende retshjælpsforsikring i en kommende småsagsproces oplyst over for udvalget, at de almindelige betingelser for privat retshjælpsforsikring i dag er udformet, således at forsikringsdækning er betinget af, at den sikrede har søgt bistand hos en advokat, der har påtaget sig sagen.

Forsikring og Pension er dog af den opfattelse, at denne betingelse ikke bør stille sig hindrende i vejen for en smidiggørelse af retssagsbehandlingen. På den baggrund vil organisationen i samarbejde med forsikringselskaberne overveje denne betingelse i forsikringsbetingelserne. Formålet hermed vil være i givet fald at skabe adgang for sikrede til at gennemføre småsagsprocessen uden brug af partsrepræsentant, men med forsikringsdækning for de positive udgifter, som i øvrigt er forbundet med processen (retsafgift, pålagte sagsomkostninger mv.). En eventuel lempelse af reglerne må dog eventuelt suppleres med vilkår om, at selskabet – hvor dette findes konkret begrundet – fortsat skal kunne henvise kunden til en advokat som betingelse for forsikringsdækning. Forsikring og Pension understreger i den forbindelse, at en eventuel ændring af vilkårene vil være betinget af, at de almindelige vilkår for at opnå retshjælpsforsikring (herunder, at der skal foreligge en rimelig tvist mv.) fortsat vil være gældende, samt at retten i sin vejledning af parten må opfordre den pågældende til at tage kontakt til sit forsikringselskab med henblik på – så tidligt som muligt – at få spørgsmålet om forsikringsdækning afklaret.

Forsikring og Pension har ikke i øvrigt taget stilling til den mere præcise afgrænsning af betingelserne.

For så vidt angår spørgsmål om retshjælpsdækning til andre partsrepræsentanter end advokater har Forsikring og Pension oplyst, at det er organisationens opfattelse, at en fri adgang for parterne til at vælge andre repræsentanter end advokater til at føre sagen vil bevirke, at der ikke længere vil kunne opretholdes en ”kvalitetssikring” af, at den bistand, parterne modtager i forbindelse med retssagsbehandlingen, er af tilstrækkelig høj kvalitet. Forsikring og Pension finder, at dette kan medføre risiko for at komme ikke mindst de sikrede til skade. Derudover vil en eventuel udvidelse af dækningen på dette punkt medføre en oplagt misbrugsrisiko, idet parten i givet fald vil kunne vælge f.eks. en nærtstående til at repræsentere sig – også i tilfælde, hvor repræsentation måske slet ikke var nødvendig – for derefter over retshjælpsforsikringen at hæve salær for denne repræsentation.

Forsikring og Pension er således afvisende overfor, at en fri adgang til at lade sig repræsentere af andre end advokater, vil blive fulgt op af en tilsvarende bredtfaavnende forsikringsdækning af udgifter til andre partsrepræsentanter end advokater.

De førnævnte 3 af udvalgets medlemmer (Benedicte Federspiel, Finn Juul Porsborg, Dennis Schnell-Lauritzen) anfører i den forbindelse, at såfremt der åbnes for, at andre end advokater kan føre visse retssager ved domstolene, bør man ikke på forhånd afskære andre kvalificerede partsrepræsentanter fra at føre sager omfattet af en retshjælpsforsikring. De kvalitetskrav, som selskaberne kan stille i den forbindelse, kan for eksempel honoreres ved, at retshjælpsforsikring gives til sager ført af advokater eller andre partsrepræsentanter, der er godkendt til at føre sager omfattet af ordningen om fri proces og offentlig retshjælp. Det er oplyst overfor udvalget, at de svenske retshjælpsforsikringer, der er af meget ensartet karakter, også omfatter andre partsrepræsentanter end advokater, hvor sådanne findes kvalificerede.

De øvrige 13 medlemmer af udvalget finder på baggrund af det af Forsikring og Pension oplyste dog ikke grundlag for nærmere at overveje spørgsmålet om retshjælpsforsikring i relation til de i model B omhandlede sager. Den omstændighed, at de svenske forsikringsselskaber i et vist omfang yder forsikringsdækning af udgifter til andre partsrepræsentanter end advokater, findes ikke at ændre herpå henset til de store forskelle, der i øvrigt er på henholdsvis de svenske og danske regler om advokater, og de forskelle der er på opbygningen af domstolssystemerne og forsikringssystemerne.

9.7.3.4. Rettens vejledningspligt.

Som nævnt i afsnit 9.7.2.8., følger det af retsplejelovens § 339, stk. 4, at møder en part i en sag, der behandles ved byret, ikke ved advokat, vejleder retten parten om, hvad han bør foretage til oplysning af sagen og i øvrigt til varetagelse af sine interesser under denne.

Med samme begrundelse som anført under model A, jf. ovenfor i afsnit 9.7.2.8., finder 5 (Gry Asnæs, Jens Kruse Mikkelsen, Kirsten Weber Olsen, Finn Juul Porsborg, Schnell-Lauritzen) af de 6 medlemmer, der går ind for fri adgang til at møde som partsrepræsentant i småsagsprocessen, at der heller ikke i sager omfattet af småsagsprocessen skal gælde nogen vejledningspligt for retten, såfremt en part vælger at lade sig repræsentere ved en anden end en advokat. Når parten har valgt at lade sig repræsentere at en anden – uanset om denne er advokat eller

andet – følger det efter dette mindretal af udvalgets medlemmers opfattelse af forhandlingsprincippet, at denne skal have den fulde dispositionsadgang over sagen.

Ud fra forhandlingsprincippet finder de nævnte 5 medlemmer således, at såfremt en part har valgt at lade sig repræsentere af en anden, skal denne have den fulde dispositionsadgang over sagen. Finder retten, at partsrepræsentanten ikke varetager partens interesser på forsvarlig vis, bør retten på den baggrund give den pågældende part et advokatpålæg.

Det bemærkes i den forbindelse, at der i sager omfattet af den særlige småsagsproces forudsættes at skulle ske behandling af en tvist af mere eller mindre kompliceret karakter. Særligt i sådanne sager kan det være vanskeligt for retten at vurdere, i hvilket omfang parten (og dennes repræsentant) skal vejledes, ligesom det kan anføres, at man i højere grad end i ikke-tvistige sager ville kunne risikere at anfægte rettens neutralitet i forhold til sagens parter, såfremt retten er pålagt en sådan vejledningspligt.

Benedicte Federspiel finder, at det forhold, at en forbruger i en sag omfattet af småsagsprocessen har søgt bistand hos en ikke-advokat til sagens førelse, ikke bør fritage retten for at yde vejledning.

9.7.3.5. Genoptagelse og anke.

Det fremgår af lov nr. 538 af 8. juni 2006 om ændring af retsplejeloven og forskellige andre love (Politi- og domstolsreform), at domme afsagt i småsagsprocessen skal kunne appelleres i samme omfang som andre byretsdomme. Det forudsættes, at appelbehandlingen af sådanne domme sker efter en forenklet fremgangsmåde i forhold til de almindelige appelregler, navnlig således at appellen som hovedregel behandles skriftligt. Med hensyn til den lovtekniske udformning af en sådan forenklet appelordning fremgår det af bemærkningerne til lovforslaget (L 168), at Justitsministeriet finder, at der ikke er tilstrækkeligt grundlag for på nuværende tidspunkt at fravige hovedreglen om, at appel af domme sker ved anke. Retsplejerådet vil i en senere betænkning overveje udformningen af de almindelige regler om appel, og erfaringerne ved appelordningen i småsagsprocessen vil naturligvis kunne indgå i disse generelle overvejelser.

Det følger af de gældende regler, at en ankestævning skal underskrives af en dertil mødeberettiget advokat, idet ankesagen i modsat fald afvises. Såfremt der gives fri adgang til at møde som procesfuldmægtig i småsagsprocessen, vil et tilsvarende princip føre til, at anke alene kan iværksættes af en procesfuldmægtig, som har møderet for landsretten, dvs. en advokat med

møderet for landsretten. Udvalget finder ikke grundlag for at stille forslag om en ændring af reglerne herom.

9.7.3.6. Tilsyn, disciplinære sanktioner og regler om god skik.

I sager omfattet af småsagsprocessen får en partsrepræsentant adgang til at handle på vegne af parter i sager af mere eller mindre indgribende betydning, hvilket taler for, at der i disse sager gennemføres en særlig regulering om god skik for disse repræsentanters adfærd. Det gælder ikke mindst spørgsmålet om, hvorledes sådanne partsrepræsentanter skal agere i forhold til modparten og dennes repræsentant.

I den forbindelse fremhæver 13 af udvalgets medlemmer (Gry Asnæs, Benedicte Federspiel, Jesper Hedegaard, Knud A. Knudsen, Marie-Louise Knuppert, Henrik Linde, Jens Kruse Mikkelson, Kirsten Weber Olsen, Finn Juul Porsborg, Janne Pernille Rasmussen, Dennis Schnell-Lauritzen, Henrik Schultz, Jakob Thyssen Valerius), at sager, hvori der skal behandles en tvist, generelt må forventes at have en mere indgribende betydning for parterne.

Uanset sagsgenstandens størrelse vil en sag, der behandles efter småsagsprocessen, efter disse medlemmers opfattelse således kunne rejse mere eller mindre vanskelige spørgsmål af retlig og faktisk karakter, hvilket findes at stille krav om en særlig regulering af disse partsrepræsentanters adfærd i disse sager.

For så vidt angår partsrepræsentantens adfærd i retten vil der i et vist omfang være mulighed for indskriden fra rettens side, f.eks. ved at pålægge advokatbistand. Retten vil derimod ikke have nogen mulighed for at kontrollere partsrepræsentantens udenretslige adfærd, og netop på dette område finder de nævnte 13 udvalgsmedlemmer, at der er et særligt behov for at udforme regler om god skik for partsrepræsentantens adfærd. Der vil endvidere skulle føres tilsyn med reglernes overholdelse samt indføres mulighed for pålæg af sanktioner i tilfælde af overtrædelse af regler om god skik.

Hensynet til håndhævelse af regler om god skik for disse partsrepræsentanter i forbindelse med såvel den udenretlige som den indenretlige optræden samt med henblik på at føre et generelt tilsyn med disse repræsentanter kræver efter disse medlemmers vurdering etablering af et egentligt offentligt tilsyns- og disciplinærsystem. Særligt for så vidt angår autoriserede inkassovirksomheder bemærkes, at disse efter gældende ret er undergivet tilsyn fra Rigspolitiets side, og denne ordning forudsættes opretholdt. Rigspolitietschefen vil således fortsat skulle føre det tilsyn, som følger af lov om inkassovirksomhed, dvs. tilsynet med overholdelse af

reglerne om god inkassoskik, f.eks. om renter og gebyrer, dokumentation for fordringens beståen, varsel om inkassobesøg mv.

Det bemærkes endvidere, at nogle af de partsrepræsentanter, som er omfattet af model B, tillige vil være omfattet af lov om juridisk rådgivning. Der henvises herved til afsnit 2.5. ovenfor, hvor lovens betydning for disse partsrepræsentanter er nærmere beskrevet.

Generelle regler om god skik for procesfuldmægtige i denne model vil efter de nævnte udvalgsmedlemmers opfattelse bl.a. skulle omfatte regler om, hvorledes en procesfuldmægtig må agere i forhold til modparten, herunder et forbud imod at rette direkte henvendelse til en modpart, som er repræsenteret ved en advokat eller anden procesfuldmægtig, og regler om interessekonflikter mv. Det vil formentlig være mest hensigtsmæssigt, at reglerne fastsættes administrativt af den myndighed, som skal tillægges kompetence til at føre tilsyn, behandle klager og fratage adgangen til at fungere som procesfuldmægtig, jf. nedenfor.

Et tilsyns- og disciplinærsystem for procesfuldmægtige bør efter disse medlemmers opfattelse give mulighed for at fratage en procesfuldmægtig retten til at udføre sager for andre.

Det må forventes, at en procesfuldmægtig, der jævnligt optræder i retten på vegne af andre, vil optræde i flere retter. Det vil derfor være vanskeligt for de enkelte retter at sikre et tilstrækkeligt grundlag for at træffe afgørelse om fratagelse af møderetten. Det vil formentlig derfor ikke være hensigtsmæssigt at tillægge de enkelte retter kompetence til at føre tilsyn med og sanktionere procesfuldmægtigenes adfærd.

Dette hensyn taler efter de nævnte 13 udvalgsmedlemmers opfattelse for, at kompetencen hertil således bør tillægges en central administrativ myndighed, idet det herved sikres, at én instans har oplysninger om samtlige klager over en repræsentant og derfor er i besiddelse af de fornødne oplysninger med henblik på eventuel fratagelse af retten til at udføre retssager for andre. Indberetninger fra domstolene og andre om partsrepræsentanternes adfærd skal derfor ske til denne administrative myndighed.

Af hensyn til sagernes omfang og karakter vil der næppe i første omgang være behov for oprettelse af et omfattende administrativt organ til at føre tilsyn med og behandle klager over partsrepræsentanter og fratage retten til at optræde som partsrepræsentant. Der findes derfor ikke grundlag for at oprette en ny administrativ myndighed til varetagelse af sådanne opgaver. Kompetencen kan formentlig mest hensigtsmæssigt tillægges Justitsministeriet, der i forvejen behandler sager om advokater, herunder sager om beskikkelse og nægtelse af beskikkelse, jf.

retsplejelovens §§ 119 og 121. Fratager Justitsministeriet en partsrepræsentant adgangen til at give møde for andre i retten, bør denne afgørelse kunne indbringes for domstolene.

På baggrund af de første års erfaringer med en lempelse af reglerne om advokaters møderetsmonopol bør problemstillingen tages op igen med henblik på vurdering af, om der findes at være behov for et andet – evt. mere omfattende – uafhængigt system til behandling af de pågældende sager.

Bestemmelser om en offentlig tilsyns- og disciplinærmyndighed for andre partsrepræsentanter end advokater kan indsættes som et selvstændigt kapitel i retsplejeloven. Udvalget har ikke fundet anledning til at stille forslag herom.

9.7.3.7. Sanktioner

Som anført i afsnit 9.7.3.6. finder udvalget, at der administrativt bør fastlægges regler om god skik for procesfuldmægtige i småsagsprocessen, og at det formentlig vil være mest hensigtsmæssigt, at reglerne fastsættes administrativt af den myndighed, som tillægges kompetence til at føre tilsyn, behandle klager og fratage adgangen til at fungere som procesfuldmægtig.

Som det ligeledes fremgår ovenfor, finder udvalget, at Justitsministeriet bør tillægges kompetence til at føre tilsyn med og behandle klager over andre partsrepræsentanter end advokater. Udvalget finder, at Justitsministeriet i den forbindelse bør have mulighed for at fratage en procesfuldmægtig retten til at udføre sager for andre, såfremt denne gør sig skyldig i grov eller gentagen overtrædelse af reglerne om god skik. Det samme bør gælde, hvis der er særlig grund til at antage, at den pågældende ikke vil udøve hvervet på forsvarlig måde.

Herudover bør Justitsministeriet efter udvalgets opfattelse i mindre grove tilfælde eller enkeltstående tilfælde af overtrædelser af reglerne om god skik kunne udtale kritik af den procesfuldmægtiges optræden.

Som nævnt ovenfor under afsnit 9.7.3.6. finder udvalget, at spørgsmålet om fratagelse af retten til at optræde som partsrepræsentant for andre bør være undergivet domstolsprøvelse. Domstolene vil således kunne tage stilling til fratagelsens berettigelse bl.a. på grundlag af parternes oplysninger herom.

9.7.3.8. Autorisationsordning.

Med samme begrundelse som anført under model A finder udvalgets medlemmer, at der heller ikke for så vidt angår de partsrepræsentanter, der er omfattet af model B, bør indføres en særlig autorisations- eller anmeldelsesordning for sådanne partsrepræsentanter.

9.7.3.9. Ansvarsforsikring.

Udvalget har overvejet, om der bør stilles krav om, at partsrepræsentanten tegner en obligatorisk ansvarsforsikring til dækning af det økonomiske erstatningsansvar, som måtte opstå i forbindelse med partsrepræsentantens deltagelse i den særlige småsagsproces.

De pågældende partsrepræsentanter må forventes at komme til at bestå af en meget uhomogen gruppe med meget forskellig uddannelses- og beskæftigelsesmæssig baggrund, der ikke for størstedelens vedkommende vil have som hovedbeskæftigelse at optræde som partsrepræsentant for andre. En vis andel af partsrepræsentanterne vil formentlig alene optræde som partsrepræsentant i en enkeltstående sag. Det vil derfor formentlig ikke være muligt for forsikringsselskaberne at lave en standardiseret ansvarsforsikring på området. Adgangen til – og prisen for – at tegne ansvarsforsikring vil således skulle afgøres efter en helt konkret vurdering i det enkelte tilfælde. Forsikringsselskaberne vil formentlig være ganske tilbageholdende med at tegne forsikringer på dette marked, og reelt vil en række procesfuldmægtige muligvis aldrig kunne tegne en forsikring. Denne gruppe vil som følge heraf være afskåret fra at operere på markedet. For andre grupper må det antages, at præmien kan blive så høj, at også disse grupper i vidt omfang vil være afskåret fra at tilbyde partsrepræsentation.

Udvalget finder således, at et krav om ansvarsforsikring i praksis vil kunne afskære en række rådgivere fra adgangen til at praktisere på dette område og derved i realiteten begrænse adgangen til markedet. På den baggrund finder udvalget – bortset fra Benedicte Federspiel – ikke, at der bør stilles krav om at partsrepræsentanten skal tegne en obligatorisk ansvarsforsikring til dækning af det økonomiske erstatningsansvar, som måtte opstå i forbindelse med partsrepræsentantens optræden.

Benedicte Federspiel finder, at der såvel i forbindelse med procesførelse som ved juridisk rådgivning bør indføres et egentligt krav om ansvarsforsikring.

Udvalget – bortset fra Benedicte Federspiel – finder, at hensynet til beskyttelsen af aftagerne af den procesfuldmægtiges bistand vil være tilgodeset i tilstrækkelig grad ved at indføre en oplysningspligt for rådgiveren med hensyn til forsikringsdækningen. Derved vil det være op til den enkelte aftager af bistand fra en procesfuldmægtig at afgøre, om vedkommende vil købe den ydelse, som den enkelte procesfuldmægtige tilbyder.

En procesfuldmægtigs manglende eller urigtige oplysning om forsikringsdækning vil kunne være i strid med reglerne om god skik og i grove eller gentagne tilfælde kunne medføre en fratagelse af retten til at optræde som partsrepræsentant for andre.

Lov om juridisk rådgivning vil også omfatte nogle af de procesfuldmægtige, som efter udvalgets forslag får mulighed for at fungere som partsrepræsentant i det i model B beskrevne omfang. En lang række procesfuldmægtige, der erhvervsmæssigt driver virksomhed med rådgivning af overvejende juridisk karakter, vil således fremover tillige være omfattet af reglerne i lov om juridisk rådgivning, herunder reglerne om oplysningspligt for rådgiveren med hensyn til forsikringsdækning.

9.7.4. Model C: Fri adgang til at møde som procesfuldmægtig i alle civile byretssager, der fremover behandles af én juridisk dommer.

En lempelse af reglerne om advokaters møderetsmonopol i civile sager – udover i det ovenfor under model A og B beskrevne omfang – kan bestå i, at der indføres fri adgang for enhver til at fungere som procesfuldmægtig i alle civile byretssager, der fremover behandles af én dommer.

En lempelse af reglerne om advokaters møderetsmonopol vil således omfatte de sager, der fremover vil blive behandlet i byretten som første instans af én juridisk dommer, dvs. også i vidt omfang i sager, hvor der forventes behandlet en tvist af mere eller mindre omfattende eller kompliceret karakter.

Såfremt reglerne om advokaters møderetsmonopol i byretten ændres, så der fremover indføres fri adgang til at møde som procesfuldmægtig i alle civile byretssager, der fremover behandles af én dommer, bør adgangen til at møde i *fogedretten* lempes på tilsvarende vis, dvs. at der indføres fri adgang til at repræsentere parterne i fogedretten i alle sagstyper, f.eks. forbudssager.

Ingen af udvalgets medlemmer finder på nuværende tidspunkt at kunne gå ind for en sådan model for lempelse af reglerne om advokaters møderetsmonopol.

3 af udvalgets medlemmer (Gry Asnæs, Finn Juul Porsborg, Dennis Schnell-Lauritzen) er enige i, at der ikke på nuværende tidspunkt er grundlag for at gå ind for den ovennævnte model C. Disse medlemmer peger dog på, at spørgsmålet om yderligere lempelse af møderetsmonopolet i byretssager bør overvejes på ny inden for en kortere årrække. Det skyldes især, at der netop er vedtaget en ny lov⁵⁰, der gør det muligt for andre end advokater at markedsføre juridisk rådgivning. Disse medlemmer finder, at erfaringerne og markedsudviklingen med de kommende juridiske rådgivere giver et bedre udgangspunkt for at drøfte spørgsmålet om møderetsmonopolet. Disse medlemmer finder i øvrigt, at man kan betinge juridiske rådgiveres møderet i byretssager af gennemførelse af kurser, prøvesager og tegning af ansvarsforsikring som nævnt i afsnit 5.1.3.5.1. om udvalgets overvejelser om det pligtmæssige medlemskab, krav om medlemskab for at anvende advokattitlen (model 4), jf. det der er benævnt som "den første løsning" om registrerede procesfuldmægtige, snarere end at tillade enhver at møde som partsrepræsentant i visse byretssager

1 medlem (Benedicte Federspiel) er enig i ovenstående, men kan kun gå ind for en lempelse i forbindelse med byretssager, såfremt der samtidigt åbnes op for, at der kan ydes fri proces og retshjælp, samt at retshjælpsforsikring også vil kunne anvendes i sådanne tilfælde.

⁵⁰ Lov nr. 419 af 9. maj 206 om juridisk rådgivning.

Kapitel 10. Andre regler i retsplejeloven om advokater.

10.1. Retsplejelovens § 122, stk. 2.

10.1.1. Retsgrundlaget.

Retsplejelovens § 122 har følgende ordlyd:

”§ 122. Udøvelse af advokatvirksomhed kan ikke forenes med en juridisk stilling ved domstolene, anklagemyndigheden eller politiet, jf. dog bestemmelsen i § 106.

Stk. 2. Udøvelse af advokatvirksomhed kan i øvrigt ikke forenes med nogen stilling i det offentliges tjeneste, medmindre justitsministeren i særlige tilfælde gør undtagelse herfra.

Stk. 3. Justitsministeren kan tillade, at en advokat, der efter stk. 1 eller stk. 2 ikke kan udøve advokatvirksomhed, udfører en retssag.”

Princippet i § 122, stk. 2, kan føres tilbage til sagførerloven af 1868, hvor det bestemtes, at

”Udøvelsen af sagførervirksomheden kan ikke forenes med noget dommer- eller rets-skriverembede, nogen øvrighedspost eller ansættelse i politiets tjeneste, ej heller med privat tjenesteforhold hos en amtmand eller en retsbetjent. Hvorvidt for øvrigt nogen offentlig embeds- eller bestillingsmand tillige kan udøve sagførervirksomhed, bestemmes af kongen.”

Bestemmelsen var begrundet i, at kombinationen af de to embeder kan være uheldig, da embedsmanden skylder embedet hele sin tid, ligesom embedsmanden ville kunne anvende embedet til at drage næring til sig. Endelig blev der peget på en risiko for interessekonflikter mellem den offentlige tjeneste og advokatvirksomheden.

Af landstingsudvalgets betænkning af 17. januar 1868 over forslaget til loven⁵¹ fremgår, at man ikke fandt det ubetinget nødvendigt at forbyde forening af sagførervirksomhed med et hvilket som helst kongeligt embede. Kun udøvelsen af judicielle embeder og øvrighedsposter skulle forbindes med et absolut forbud. For de øvrige embedsmænd skulle regeringen kunne dispensere. Endelig skulle første gruppe kunne få dispensation til førelse af en enkelt sag.

Bestemmelsen i 1868-loven er i det væsentlige fastholdt uændret, idet der dog i 1965 skete en udvidelse af bestemmelsen til at dække alle stillinger i det offentliges tjeneste.

⁵¹ Rigsdagstidende 1867-68, tillæg B, sp. 1-20.

Den dagældende retsplejelovs § 121, stk. 1, 2. pkt., fik ved lov nr. 149 af 21. april 1965 følgende ordlyd:

”Justitsministeren bestemmer i hvert enkelt tilfælde, hvorvidt udøvelse af advokatvirksomhed kan forenes med ansættelse i det offentlige tjeneste i øvrigt.”

I bemærkningerne⁵² til ændringen af retsplejeloven i 1965 anførtes om hensynene bag bestemmelsen, at formålet måtte antages i første række at være at hindre konflikter mellem den pågældendes pligter over for det offentlige som tjenestemand og hans pligter som advokat (dvs. uafhængighedssynspunktet). Det anførtes endvidere, at de hensyn, der ligger bag bestemmelsen, synes lige så vel at kunne anføres, hvor den pågældende er ansat i kommunens tjeneste, som hvor han er ansat hos staten. Endvidere anførtes det, at ved ”ansættelse i det offentlige tjeneste” forstås ikke alene ansættelse ved stat eller kommune i snæver forstand, men også ansættelse ved de særlige forvaltningsmyndigheder, såsom Danmarks Nationalbank, Overformynderiet, Statsanstalten for livsforsikring mv.

Justitsministeriet orienterede ved cirkulæreskrivelse nr. 97 af 6. maj 1965 om offentligt ansattes udøvelse af advokatvirksomhed samtlige ministerier om lovændringen. Justitsministeriet anførte i den forbindelse, at såfremt der under ministerierne var ansat personer, der efter den nye regel ikke ville kunne virke som advokat uden at have indhentet tilladelse dertil, forventede Justitsministeriet, at de pågældende inden den 1. juni 1965 deponerede deres beskikkelse eller indgav ansøgning om tilladelse til at fortsætte virksomheden.

Bestemmelsen fik sin nuværende affattelse ved lov nr. 277 af 9. juni 1982. Ifølge forarbejderne⁵³ til denne bestemmelse blev det hermed i overensstemmelse med den hidtidige praksis på området præciseret, at undtagelsesadgangen kun kan anvendes i særlige tilfælde.

10.1.2. Stilling i det offentlige tjeneste.

Det vil være af betydning for en vurdering af spørgsmålet om, hvorvidt en advokat kan siges at besidde en stilling i det offentlige tjeneste, om den institution mv., hvori advokaten er ansat, er en del af ”den offentlige forvaltning”.

⁵² Lovforslag af 18. november 1964, jf. Folketingstidende 1964-65, tillæg A, spalte 317-318.

⁵³ Lovforslag nr. L 150, jf. Folketingstidende 1981-82 (2. samling), tillæg A, spalte 3789.

En række love angiver deres anvendelsesområde som ”den offentlige forvaltning” mv. Dette gælder f.eks. offentlighedsloven og forvaltningsloven.

Det fremgår således af offentlighedslovens⁵⁴ § 1, stk. 1, at loven gælder for al virksomhed, der udøves af den offentlige forvaltning, jf. dog §§ 2 og 3.

Begrebet ”den offentlige forvaltning” er nærmere defineret i forarbejderne til offentlighedsloven. Af bemærkningerne⁵⁵ til offentlighedslovens § 1 fremgår bl.a. følgende:

”Udenfor falder endvidere som hovedregel også institutioner, foreninger og selskaber, der er organiseret på privatretligt retsgrundlag. Det gælder, uanset om den virksomhed, der udøves, ganske kan sidestilles med den, der sædvanligvis udøves af forvaltningsmyndigheder.

Ved fastlæggelsen af, hvilke myndigheder og institutioner, der skal henregnes til ”den offentlige forvaltning”, skal der lægges vægt på en bedømmelse af institutionernes organisatoriske placering, og kun i tilfælde, hvor denne kan give anledning til tvivl, tillige på, hvilke funktioner institutionen udøver. Således kan institutioner, der er oprettet på privatretligt grundlag, som f.eks. selvejende institutioner og foreninger, kun henregnes til ”den offentlige forvaltning” og dermed være omfattet umiddelbart af loven, såfremt de udøver offentlig virksomhed af mere omfattende karakter og derved er undergivet intensiv offentlig regulering, tilsyn og kontrol. Institutioner, der er organiseret i selskabsform, f.eks. aktieselskaber og interessentskaber, falder uden for loven, medmindre de inddrages i medfør af forslagens § 1, stk. 2 eller 3.

Koncessionerede selskaber og selskaber, hvori det offentlige er aktionær eller interessent eller lignende, vil således ikke, uanset arten af den virksomhed de udøver, være omfattet af lovens bestemmelser, jf. dog nedenfor om bestemmelserne i § 1, stk. 2 og 3.”

Udgangspunktet er således institutionens organisering. Herefter falder f.eks. aktieselskaber – uanset statsligt eller kommunalt ejerforhold – uden for begrebet ”den offentlige forvaltning”, og dermed også retsplejelovens § 122, stk. 2.

Justitsministeriet har i overensstemmelse hermed bl.a. lagt til grund, at ansættelse i f.eks. DONG A/S og Post Danmark A/S ikke er en stilling ”i det offentliges tjeneste” og dermed omfattet af retsplejelovens § 122, stk. 2, hvorimod ansættelse i f.eks. Vækstfonden, Eksportkreditfonden og Danmarks Radio er blevet anset for omfattet af bestemmelsen.

⁵⁴ Lov nr. 572 af 19. december 1985, som senest ændret ved lov nr. 552 af 24. juni 2005.

⁵⁵ Lovforslag nr. L 5, jf. Folketingstidende 1985-86, tillæg A, spalte 201ff.

10.1.3. Justitsministeriets praksis for dispensation i medfør af retsplejelovens § 122, stk. 2.

Justitsministeriet har i overensstemmelse med de hensyn, som retsplejelovens § 122, stk. 2, hviler på, generelt haft en restriktiv praksis på området og har således kun imødekommet ansøgninger i yderst begrænset omfang. Justitsministeriet har ved afgørelserne lagt vægt på, at det er retsplejelovens klare udgangspunkt, at udøvelse af advokatvirksomhed ikke er foreneligt med en stilling i det offentlige tjeneste.

Afgørelser om dispensation træffes på baggrund af en konkret vurdering af sagen. Justitsministeriet lægger i sin vurdering navnlig vægt på hensynet til, at en advokat bevarer sin uafhængighed. Der foretages således en vurdering af, hvorvidt der i den konkrete situation foreligger en risiko for, at der kan opstå konflikter mellem den ansattes pligter i forhold til det offentlige og pligterne som advokat.

Endvidere gives dispensation kun, såfremt særlige grunde taler derfor. Dette kan f.eks. være tilfældet, hvor en offentlig ansat i en nærmere afgrænset periode ønsker at få lejlighed til at afprøve advokathvervet, uden at ansættelsen i det offentlige samtidig bringes fuldt ud til ophør, eller hvor en advokat ønsker at afvikle allerede påtagne sager ved overgang til et offentligt hverv. Dispensation gives i disse tilfælde som udgangspunkt alene for en nærmere afgrænset periode, og anmodning om forlængelse af denne periode kan almindeligvis ikke imødekommes.

10.1.4. Udvalgets overvejelser om lempelse af praksis.

Udvalget finder, at det i afsnit 10.1.1. nævnte hensyn bag bestemmelsen i retsplejelovens § 122, stk. 2, om, at embedsmanden skylder embedet hele sin tid, i dag synes at kunne reguleres mere hensigtsmæssigt af andre regler end reglen i § 122, stk. 2. Almindeligvis vil spørgsmålet om en medarbejders bibeskæftigelse kunne håndteres inden for rammerne af arbejdsgiverens ledelsesret.

Udvalget finder endvidere, at heller ikke hensynet til, at embedsmanden ikke skal kunne anvende embedet til "at drage næring til sig", i dag taler med helt samme vægt som tidligere. Der kan i den sammenhæng peges på den drøftelse af et tilsvarende spørgsmål, som fandt sted i udvalget om dommeres bibeskæftigelse, jf. betænkning nr. 1465/2005. Følgende fremgår af betænkningens side 66:

"Ligeledes finder udvalget det omvendt også positivt, at dommerne ved deres bibeskæftigelse bidrager til retsudviklingen uden for arbejdet ved domstolene, eksempelvis ved at medvirke i offentlige og private råd og nævn samt i voldgifter, ved deres arbej-

de i lovforberedende udvalg, ved udarbejdelse af juridisk litteratur og ved undervisning på universiteter mv.”

Begrundelsen for at udpege dommere til f.eks. voldgiftsretter ligger i den ekspertise og formentlig også den anseelse, der er forbundet med ansættelsen som dommer.

Endvidere kan peges på, at også f.eks. professorer har mulighed for at drage fordel af den offentlige ansættelse – både før og efter at deres ansættelse ved universitetet ophører. Det hænger sammen med, at professorer bærer deres akademiske titler – herunder professortitlen – på livstid, dvs. uanset om den pågældende er universitetsansat eller ej. Vedkommende bevarer således titlen, uanset om den pågældende senere indtræder i privat ansættelse, f.eks. som advokat.

Der er således allerede i dag mulighed for, at offentligt ansatte – eller tidligere offentligt ansatte – kan drage fordel af den offentlige ansættelse i forbindelse med bibeskæftigelse eller senere beskæftigelse.

Udvalget finder derimod, at det tredje hensyn – uafhængighedshensynet – fortsat taler for at opretholde bestemmelsen i retsplejelovens § 122, stk. 2.

Udvalget lægger i den forbindelse navnlig vægt på, at en klient skal kunne have fuld tillid til, at den advokat, der behandler klientens sag, er fuldstændig uafhængig af det offentlige. Arbejder advokaten f.eks. på halv tid hos Skat og ved siden af denne ansættelse driver advokatvirksomhed, hvor advokaten f.eks. rådgiver i skattespørgsmål, vil der kunne opstå risiko for interessekonflikter mellem advokatens ansættelse i det offentlige tjeneste og vedkommendes udøvelse af advokatvirksomhed.

Såfremt der åbnes mulighed for, at offentlige myndigheder kan have advokater ansat, kan der bl.a. opstå problemer i forhold til Advokatrådets tilsyn med disse offentligt ansatte advokater. Offentligt ansatte advokater vil – i lighed med alle andre advokater – være undergivet Advokatrådets tilsyn, jf. retsplejelovens § 143, stk. 2. Dette medfører, at Advokatrådet vil skulle påse, at advokaterne i deres offentlige ansættelse udviser en adfærd, der stemmer overens med god advokatskik. Da advokaterne handler på vegne af den myndighed, hvor de er ansat, vil Advokatrådets påtale af en advokats adfærd tillige kunne indebære en påtale af myndighedens adfærd.

Hertil kommer ikke mindst, at hvis en offentligt ansat kan anvende advokattitlen i forbindelse med sin offentlige ansættelse, vil advokattitlen ikke længere være forbundet med begrebet uafhængighed.

På den baggrund finder udvalget ikke, at der er grundlag for at ophæve forbuddet mod, at advokater kan være ansat i det offentlige tjeneste.

Udvalget finder derimod, at der kan være en række tilfælde, hvor det kunne overvejes at lempe praksis for meddelelse af dispensation i sager om offentligt ansattes udøvelse af advokatvirksomhed uden for den offentlige tjeneste.

Et eksempel herpå kan være universitetsansattes, f.eks. forskeres, mulighed for ved siden af deres ansættelse ved universitetet at udøve advokatvirksomhed. Der vil sædvanligvis ikke i en sådan situation opstå risiko for interessekonflikter mellem den offentlige ansættelse og udøvelsen af advokatvirksomhed, da den universitetsansatte ikke beskæftiger sig med myndighedsudøvelse, dvs. træffer afgørelse i forhold til private.

Det bemærkes i forlængelse heraf, at det efter Justitsministeriets nugældende praksis ikke anses for at være i strid med bestemmelsen i retsplejelovens § 122, stk. 2, at advokater bestrider en deltidsstilling, f.eks. som ekstern lektor på et universitet.

Afgørelser om dispensation vil fortsat skulle træffes på baggrund af en konkret vurdering af den enkelte sag. Justitsministeriet bør også fremover i sin vurdering navnlig lægge vægt på hensynet til, at en advokat bevarer sin uafhængighed. Såfremt der i den enkelte sag kan være en risiko for interessekonflikter, bør Justitsministeriet også fremover meddele afslag på dispensation. En sådan risiko for interessekonflikter kan f.eks. forekomme, hvor advokaten, jf. det ovenfor nævnte eksempel med ansættelsen i Skat, er ansat ved en myndighed, der træffer afgørelse i konkrete sager.

Udvalget finder, at bestemmelsen i retsplejelovens § 122, stk. 2, bør ændres, således at det af bestemmelsen kommer til at fremgå, hvilke hensyn Justitsministeriet efter den nye praksis skal lægge vægt på i forbindelse med afgørelser om dispensation.

Det foreslås, at lovændringen udformes således:

I § 122, *stk. 2*, indsættes som *2. pkt.*:

»Ved afgørelser om dispensation efter 1. pkt. skal der navnlig lægges vægt på, at advokaten bevarer sin uafhængighed af det offentlige, således at der ikke kan opstå interessekonflikter mellem den offentlige ansættelse og den pågældendes udøvelse af advokatvirksomhed.«

10.2. Retsplejelovens § 129.

10.2.1. Retsgrundlaget.

Retsplejelovens § 129 har følgende ordlyd:

”Borgerlig straffelovs §§ 144, 150-152 og 154-157 finder tilsvarende anvendelse på advokater og deres autoriserede fuldmægtige.”

Bestemmelsen stammer tilbage fra 2. proceskommissions betænkning fra 1876. Formålet med bestemmelsen var at fastholde den ældre lovgivnings princip, hvorefter en sagførers virksomhed var undergivet forpligtelser ikke alene over for klienten, men også overfor det offentlige.

Uanset at sagførerne efter vedtagelsen af sagførerloven af 26. maj 1868 ikke længere blev betragtet som embedsmænd, fandt man grund til at fastholde, at straf for forbrydelser i embedsforhold skulle være gældende for sagførerne.

Frem til 1982 omhandlede den nuværende § 129 blot advokater. Det fremgår ikke af proceskommissionens udkast, hvorfor det kun var advokater, der var omfattet.

Ved lov nr. 277 af 9. juni 1982 blev retsplejelovens § 129 på baggrund af betænkning nr. 871/1979⁵⁶ udvidet til også at omfatte autoriserede fuldmægtige.

Hverken i folketingsforhandlingerne eller i bemærkningerne til lovforslaget⁵⁷ nævnes noget om baggrunden for udvidelsen. Heller ikke i betænkningen redegøres der for, hvorfor bestemmelsen blev udvidet til også at omfatte autoriserede fuldmægtige.

I Advokatretten⁵⁸ af Mads Bryde Andersen behandles problemstillingen særligt i relation til straffelovens § 152 om videregivelse af fortrolige oplysninger:

”I kraft af henvisningen i retsplejelovens § 129 gælder STRFL § 152 direkte for advokater og deres autoriserede fuldmægtige. Der er derimod efter ordlyden ikke sikkert grundlag for at antage, at bestemmelsen også gælder for andre af advokatens medarbejdere og medhjælpere. At der henvises hertil i STRFL § 152c afgiver ikke en sådan hjemmel, eftersom denne bestemmelse ikke *i sig selv* indbefatter advokater, men alene kan udstrækkes hertil i kraft af henvisningsbestemmelsen i retsplejelovens § 129, der

⁵⁶ Betænkning vedrørende revision af retsplejelovens afsnit om advokater.

⁵⁷ Folketingstidende 1981-82 Tillæg A fremsatte lovforslag 2817-3936 2. samling.

⁵⁸ 1. udgave 2005, side 355.

foruden advokater netop udtrykkelig (kun) medtager ”deres autoriserede fuldmægtige” men ikke kontorphonale eller andet akademisk personale.

I betragtning af de betydelige hensyn, der taler for, at tavshedspligten også udstrækkes til kontorphonale (hvis videregivelse af fortrolige oplysninger fra opdraget ellers ville underminere tavshedspligten grundlæggende), kan det imidlertid næppe helt udelukkes, at bestemmelsen kan udstrækkes til også at omfatte dette personale i kraft af en analogi. En lignende analogi – om end til fordel for tiltalte – foretog Højesteret i *U 2002.1531 H* i relation til straffelovens § 152e, nr. 2 (som der heller ikke er henvist til). Det er imidlertid tvivlsomt, om man – til skade for tiltalte – vil gøre noget tilsvarende i relation til andre end de direkte omtalte advokater og advokatfuldmægtige. Dette gælder, hvad enten det pågældende ikke-juridiske personale har funktioner i selve sagsbehandlingen (sekretærarbejde mv.) eller i forbindelse med rengøring, IT-drift, kantine og andre tekniske og driftsmæssige funktioner. Muligvis kan indholdet af indgåede aftaler påvirke domstolene i denne retning. Spørgsmålet bør dog afklares gennem en lovændring.”

10.2.2. Udvalgets overvejelser om ændring af bestemmelsen.

Det foreslås at udvide bestemmelsen i retsplejelovens § 129 til også at omfatte andre persongrupper end advokater og autoriserede advokatfuldmægtige med det formål at hindre, at f.eks. kontorphonale kan videregive fortrolige oplysninger, som de er blevet bekendt med i forbindelse med deres arbejde på et advokatkontor.

En ændring kunne bestå i, at § 129 f.eks. affattes således:

”Borgerlig straffelovs § 144, 150-152 og 155-157 finder tilsvarende anvendelse på advokater samt deres autoriserede fuldmægtige, partnere, personale og andre, som i øvrigt beskæftiges i advokatvirksomheden.”

Det bemærkes, at persongruppen ”partnere” omfatter de ansatte i advokatvirksomheden, som ikke er advokater, og som ifølge udvalgets overvejelser fremover tilsammen skal kunne eje under en tiendedel af aktierne eller anparterne i selskabet.

Det bemærkes endvidere, at i forhold til den nuværende § 129 er henvisningen til straffelovens § 154 fjernet, idet denne bestemmelse ved lov nr. 218 af 31. marts 2004 blev ophævet.

Kapitel 11. Lovudkast med bemærkninger

11.1. Lovudkast.

I retsplejeloven, jf. lovbekendtgørelse nr. 910 af 27. september 2005 med senere ændringer, foretages følgende ændringer:

§ 1

1. § 119, stk. 2, nr. 3, affattes således:

»3) har bestået dansk juridisk bachelor- og kandidateksamen,«

2. I § 119, stk. 2, nr. 4, ændres »jf. stk. 3-5.« til: »jf. stk. 3-5, og«.

3. I § 119, stk. 2, indsættes efter nr. 4:

»5) har gennemført en teoretisk grunduddannelse og bestået en eksamen i forhold af særlig betydning for advokatprofessionen samt bestået en praktisk prøve i retssagsbehandling.«

4. § 119, stk. 3, affattes således:

»Stk. 3. Den i stk. 2, nr. 4, nævnte virksomhed består i arbejde som autoriseret advokatfuldmægtig hos en advokat, eller i arbejde i en juridisk stilling ved domstolene, anklagemyndigheden eller politiet.«

5. I § 119, stk. 4, udgår: », dog med højst 2 år«.

6. § 119, stk. 6, affattes således:

»Justitsministeren fastsætter regler om den i stk. 2, nr. 5, nævnte teoretiske grunduddannelse, eksamen samt den praktiske prøve i retssagsbehandling. Advokatsamfundet forestår uddannelsen. Justitsministeriet kan i særlige tilfælde fritage for kravet om gennemførelse af den teoretiske grunduddannelse, kravet om eksamen og/eller kravet om den praktiske prøve i retssagsbehandling.«

7. I § 122, stk. 2, indsættes som 2. pkt.:

»Ved afgørelser om dispensation efter 1. pkt. skal der navnlig lægges vægt på, at advokaten bevarer sin uafhængighed af det offentlige, således at der ikke kan opstå interessekonflikter mellem den offentlige ansættelse og den pågældendes udøvelse af advokatvirksomhed.«

8. I § 123, stk. 1, indsættes som 2. pkt.:

»Tilsvarende gælder for udøvelse af advokatvirksomhed i et fællesskab af advokater samt for at eje aktier eller anparter i et advokatselskab.«

9. § 123, stk. 2 og 3, ophæves, og i stedet indsættes:

»Stk. 2. Justitsministeren kan i særlige tilfælde gøre undtagelse fra bestemmelsen i stk. 1.«

10. § 124, stk. 1, affattes således:

»Advokatvirksomhed må ud over i enkeltmandsvirksomhed eller i et fællesskab af advokater kun udøves af et advokatselskab, der drives i aktie-, anparts-, eller kommanditaktieselskabsform (partnerselskabsform). Et advokatselskab må alene have til formål at drive advokatvirksomhed, dog kan et advokatselskab, hvis eneste formål og aktivitet er at eje aktier eller anparter i et andet selskab, eje aktier eller anparter i et advokatselskab. Et advokatselskab er pligtig og eneberettiget til i navnet at benytte ordene »advokataktieselskab«, »advokatanpartsselskab« eller »advokatkommanditaktieselskab« eller deraf dannede forkortelser. Et advokatselskab kan omdannes til andet formål. Uanset 1. og 2. punkt må foreninger, interesseorganisationer og lignende som mandatar udføre retssager for deres medlemmer inden for foreningens interesseområde.«

11. § 124, stk. 2, affattes således:

»Stk. 2. En advokat, der udøver virksomhed i et advokatselskab, eller en anden ansat i selskabet, der i medfør af stk. 3, nr. 2, ejer aktier eller anparter heri, hæfter personligt sammen med selskabet for ethvert krav, der er opstået som følge af vedkommendes bistand til en klient.«

12. I § 124, stk. 3, nr. 1, udgår: »eller«

13. I § 124, stk. 3, indsættes efter nr. 1 som nyt nummer:

»2) andre ansatte i selskabet, eller«

Nr. 2 bliver herefter nr. 3.

14. I § 124 indsættes efter stk. 3 som nye stykker:

»Stk. 4. De i stk. 3, nr. 2, nævnte personer kan tilsammen eje under en tiendedel af aktierne eller anparterne i selskabet. Det er ikke tilladt i selskabets vedtægter eller ved aktionæroverenskomst at fastsætte bestemmelser, der begrænser aktieselskabslovens bestemmelser om indløsning af aktier. Endvidere er det ikke tilladt i advokatselskaber at have forskellige aktie- eller anparts-klasser.

Stk. 5. De i stk. 3, nr. 2, nævnte personer skal bestå en nærmere udformet prøve i de regler, der omgiver advokatprofessionen. Advokatsamfundet forestår gennemførelsen af denne prøve.

Stk. 6. Klager over de i stk. 3, nr. 2, nævnte personer kan indbringes for Advokatnævnet i overensstemmelse med reglerne i kapitel 15 a og 15 b.«

15. § 124, *stk. 5*, der bliver nyt *stk. 8*, affattes således:

»*Stk. 8.* Justitsministeren fastsætter nærmere regler for udøvelse af advokatvirksomhed i selskabsform, herunder regler om omdannelse af et advokatselskab til andet formål, regler om afhændelse af en aktie eller anpart i tilfælde af en aktionærs eller anpartshavers dødsfald eller deponering af besiddelse, samt regler om den i *stk. 5* nævnte prøve.«

Stk. 4, 5, 6 og 7 bliver herefter *stk. 7, 8, 9 og 10*.

16. I § 126 indsættes som *stk. 5*:

»*Stk. 5.* Enhver advokat og advokatfuldmægtig skal løbende deltage i efteruddannelse af betydning for advokater. Justitsministeren fastsætter nærmere regler herom.«

17. § 129 affattes således:

»§ 129. Straffelovens §§ 144, 150-152 og 155-157 finder tilsvarende anvendelse på advokater samt deres autoriserede fuldmægtige, partnere, personale og andre, som i øvrigt beskæftiges i advokatvirksomheden.«

18. § 132 affattes således:

»§ 132. Enhver advokat har møderet for byret, for Sø- og Handelsretten i sager omfattet af § 15, *stk. 2, nr. 4*, og for Den Særlige Klageret.«

19. § 133, *stk. 4*, affattes således:

»*Stk. 4.* Prøven består i, at den pågældende udfører to retssager, der slutter med mundtlig hovedforhandling. Den ene retssag kan være en byretssag, herunder den i § 119, *stk. 2, nr. 5*, omhandlede praktiske prøve. I så fald skal dette være en sag med kollegial behandling, eller en sag hvor der medvirker sagkyndige dommere.«

20. I § 133, *stk. 5, 2. pkt.*, ændres »ret« til: »landsret eller Sø- og Handelsretten«.

21. I § 135 indsættes som *stk. 3*:

»*Stk. 3.* Justitsministeren kan for personer, der i en af Den Europæiske Unions medlemsstater eller i et land, hvormed Fællesskabet har indgået aftale, har bestået en juridisk kandidateksamen, der i niveau svarer til den danske juridiske bachelor- og kandidateksamen, fastsætte en prøvetid som betingelse for ansøgerens autorisation som advokatfuldmægtig med henblik på at sikre, at

ansøgeren har det fornødne kendskab til dansk procesret samt behersker det danske sprog på et sådant niveau, at ansøgeren kan gennemføre en domsforhandling på forsvarlig vis.«

22. § 136, stk. 3, affattes således:

»Stk. 3. Ved mundtlig forhandling for byret og for Sø- og Handelsretten i sager omfattet af § 15, stk. 2, nr. 4, kan en advokat give møde ved sin autoriserede fuldmægtig.«

Et flertal (Mads Bryde Andersen, Gry Asnæs, Benedicte Federspiel, Jørn Friis, Jesper Hede-
gaard, Knud A. Knudsen, Marie-Louise Knuppert, Henrik Linde, Janne Pernille Rasmussen, Sys
Rovsing, Henrik Schultz, Jakob Thyssen Valerius) foreslår følgende:

23. § 143, stk. 1, affattes således:

»§ 143. Det Danske Advokatsamfund udgøres af alle danske advokater.«

24. I § 143, stk. 2, indsættes efter 3. pkt.:

»Såfremt det må antages, at en advokat kontinuerligt eller gentagne gange har tilsidesat de plig-
ter, som stillingen medfører, kan Advokatrådet træffe bestemmelse om, at advokaten skal indkal-
des til en samtale med kredsbestyrelsen i en af de advokatkredse, som grænser op til den kreds,
hvor advokaten har sin virksomhed. Advokatrådet kan endvidere i sager, hvor en advokat er un-
der mistanke for at have begået overtrædelser, der kan føre til frakendelse af retten til at udøve
advokatvirksomhed, udmelde et kollegialt tilsyn med advokaten.«

25. § 144, stk. 1 og 2, affattes således:

»§ 144. Advokatsamfundet opretter et Advokatnævn. Advokatnævnet består af en formand og 2
næstformænd, der alle skal være dommere, samt af 18 andre medlemmer. Formanden og næst-
formændene udpeges af Højesterets præsident. Af de øvrige medlemmer udpeges 9, der ikke må
være advokater, af justitsministeren, medens 9 vælges af Advokatsamfundet blandt advokater, der
ikke er medlemmer af Advokatrådet. Medlemmerne og stedfortræderne herfor udpeges for en
periode af 6 år efter indstilling fra sådanne myndigheder, organisationer og lignende, at det sik-
res, at der til nævnet udpeges medlemmer, der har kendskab til såvel private klienters, erhvervs-
klienters samt offentlige klienters interesser. Der er ikke mulighed for genudpegning af hverken
medlemmer eller stedfortrædere herfor.

Stk. 2. Ved nævnets behandling af en sag skal deltage et eller flere medlemmer af formandska-
bet, et eller flere af de medlemmer, der er udpeget af justitsministeren, og et antal advokater, der
svarer til antallet af de medlemmer, der er udpeget af justitsministeren.«

26. § 144, stk. 4, affattes således:

»*Stk. 4.* Justitsministeren fastsætter nærmere regler om Advokatnævnets virksomhed, herunder om nævnets virksomhed i afdelinger. Justitsministeren kan endvidere fastsætte regler om betaling og opkrævning af gebyr for indgivelse af klage til Advokatnævnet.«

27. I § 145, *stk. 1*, udgår: »og sager efter § 146 om klager over vederlag«.

28. § 145, *stk. 2*, affattes således:

»*Stk. 2.* Justitsministeren fastsætter nærmere regler om kredsbestyrelsernes behandling af sager, hvor de skal bistå Advokatnævnet, samt kredsbestyrelsernes afholdelse af de i § 143, *stk. 2, 4.* pkt., nævnte samtaler.«

29. § 146 affattes således:

»§ 146. Klager over vederlag, som en advokat, et advokatselskab eller en af de i § 124, *stk. 3, nr. 2*, nævnte personer, der ejer aktier eller anparter i et advokatselskab har forlangt for sit arbejde, kan af den, som har retlig interesse heri, indbringes for Advokatnævnet. Nævnet kan godkende vederlagets størrelse eller bestemme, at vederlaget skal nedsættes eller bortfalde.

Stk. 2. Klager skal indgives inden et år efter, at klageren er blevet bekendt med kravet om vederlag. Advokatnævnet kan dog behandle en klage, der er indgivet senere, når fristoverskridelsen findes rimeligt begrundet.

Stk. 3. Advokatnævnets afgørelse kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed.«

30. § 147 ophæves.

31. § 147 a affattes således:

»§ 147 a. Så længe en sag behandles af Advokatnævnet, kan klagesagens parter ikke anlægge sag ved domstolene om de spørgsmål, der er omfattet af klagen. Når Advokatnævnet har truffet afgørelse, kan hver af parterne indbringe sagen for domstolene.«

32. I § 147 b, *stk. 1*, ændres »en advokat eller et advokatselskab« til: »en advokat, et advokatselskab eller en af de i § 124, *stk. 3, nr. 2*, nævnte personer, der ejer aktier eller anparter i et advokatselskab«.

33. I § 147 b, *stk. 2*, ændres »6 måneder« til: »et år«.

34. § 147 c, *stk. 1 og 2*, affattes således:

»§ 147 c. Finder Advokatnævnet, at en advokat, et advokatselskab eller en af de i § 124, *stk. 3, nr. 2*, nævnte personer, der ejer aktier eller anparter i et advokatselskab, har tilsidesat pligter, der

følger af denne lov eller forskrifter fastsat i medfør af loven, kan det tildele advokaten, advokatselskabet eller personen, der i medfør af § 124, stk. 3, nr. 2, ejer aktier eller anparter i et advokatselskab, en irettesættelse eller pålægge vedkommende eller selskabet en bøde på indtil 300.000 kr.

Stk. 2. Advokatnævnet kan under anvendelse af tvangsbøder pålægge en advokat, et advokatselskab eller en af de i § 124, stk. 3, nr. 2, nævnte personer, der ejer aktier eller anparter i et advokatselskab, at opfylde en forpligtelse som nævnt i stk. 1. Nævnet kan endvidere, såfremt det skønnes fornødent, fratage advokaten, eller personen, der i medfør af § 124, stk. 3, nr. 2, ejer aktier eller anparter i et advokatselskab, en sag og lade en anden advokat eller person, der i medfør af § 124, stk. 3, nr. 2, ejer aktier eller anparter i et advokatselskab, der er godkendt af klienten, færdiggøre den.«

35. I § 147 c, stk. 3, indsættes efter 3. pkt.:

»Under samme betingelser som i 1. pkt. kan Advokatnævnet fratage en af de i § 124, stk. 3, nr. 2, nævnte personer, der ejer aktier eller anparter i et advokatselskab, retten til at eje aktier eller anparter i et advokatselskab.«

36. I § 147 c, stk. 5, indsættes efter »advokatselskabet,«: »personen, der i medfør af § 124, stk. 3, nr. 2, ejer aktier eller anparter i et advokatselskab,«.

37. I § 147 d, stk. 1 og 3, ændres »advokaten eller advokatselskabet« til: »advokaten, advokatselskabet eller personen, der i medfør af § 124, stk. 3, nr. 2, ejer aktier eller anparter i et advokatselskab«.

38. § 147 e affattes således:

»§ 147 e. Advokaten eller personen, der i medfør af § 124, stk. 3, nr. 2, ejer aktier eller anparter i et advokatselskab, kan forlange en afgørelse efter § 147 c, stk. 3, indbragt for landsretten. Landsretten kan stadfæste, ophæve eller ændre afgørelsen.

Stk. 2. Begæring om sagsanlæg skal fremsættes over for justitsministeren inden 4 uger efter, at afgørelsen er meddelt den pågældende. Justitsministeren anlægger herefter sag mod advokaten eller personen, der i medfør af § 124, stk. 3, nr. 2, ejer aktier eller anparter i et advokatselskab, i den borgerlige retsplejes former. Advokaten eller personen, der i medfør af § 124, stk. 3, nr. 2, ejer aktier eller anparter i et advokatselskab, har ret til fri proces, såfremt vedkommende opfylder betingelserne i § 330, stk. 1, nr. 2.

Stk. 3. Begæring om sagsanlæg har opsættende virkning, men landsretten kan, hvis Advokatnævnet har frakendt advokaten retten til at udøve advokatvirksomhed eller personen, der i medfør af § 124, stk. 3, nr. 2, ejer aktier eller anparter i et advokatselskab, retten til at eje aktier eller

anparter i et advokatselskab, ved kendelse udelukke den pågældende fra at udøve sådan virksomhed, indtil sagen er endeligt afgjort. Det kan ved dommen bestemmes, at anke ikke har opsættende virkning.«

39. § 260 affattes således:

»§ 260. Enhver kan både som sagsøger og som sagvolder lade møde i retten for sig ved en efter nedenstående regler berettiget rettergangsfuldmægtig.

Stk. 2. Advokater er eneberettigede til at møde i retten som fuldmægtige for parterne; dog kan der mødes af værger for personer, der er umyndige, under værgemål efter værgemålslovens § 5 eller under samværgemål efter værgemålslovens § 7, ved ægtefælle, beslægtede og besvogrede i anden grad af sidelinjen eller nærmere, ved personer, der hører til samme husstand som parten, samt ved personer, der står i fast tjenesteforhold til parten, således at de er antagne af ham for ikke kortere tid end en måned og – når parten ikke selv er advokat – ikke med det særlige hverv for øje at møde for retten.

Stk. 3. Den, der foregiver at stå i et af de ovennævnte forhold til parten, må være rede til at føre bevis herfor, når det af retten eller modparten forlanges; dog kan retten undtagelsesvis tilstå en passende udsættelse hertil.

10 af udvalgets medlemmer (Mads Bryde Andersen, Jørn Friis, Jesper Hedegaard, Knud A. Knudsen, Marie-Louise Knuppert, Henrik Linde, Janne Pernille Rasmussen, Sys Rovsing, Henrik Schultz, Jakob Thyssen Valerius) foreslår, at *stk. 4* affattes således:

Stk. 4. Endvidere kan en part i sager om inddrivelse af forfaldne pengekrav efter reglerne i kapitel 44 a samt under udlægsforretninger i fogedretten, hvor der ikke skal ske behandling af en tvist, lade sig repræsentere under sagen ved andre end de i *stk. 2* nævnte personer.

6 af udvalgets medlemmer (Gry Asnæs, Benedicte Federspiel, Jens Kruse Mikkelsen, Kirsten Weber Olsen, Finn Juul Porsborg, Dennis Schnell-Lauritzen) foreslår, at *stk. 4* affattes således:

Stk. 4. Endvidere kan en part i sager om inddrivelse af forfaldne pengekrav efter reglerne i kapitel 44 a, under udlægsforretninger i fogedretten samt i forbindelse med inddrivelse af mindre krav efter reglerne i kapitel 39 lade sig repræsentere under sagen ved andre end de i *stk. 2* nævnte personer.

14 af udvalgets medlemmer (Gry Asnæs, Benedicte Federspiel, Jørn Friis, Knud A. Knudsen, Marie-Louise Knuppert, Henrik Linde, Jens Kruse Mikkelsen, Kirsten Weber Olsen, Finn Juul

Porsborg, Janne Pernille Rasmussen, Sys Rovsing, Dennis Schnell-Lauritzen, Henrik Schultz, Jakob Thyssen Valerius) foreslår, at *stk. 5 og 6* affattes således:

Stk. 5. Justitsministeren kan tillade, at ansatte i organisationer, der virker som partsrepræsentanter i det arbejdsretlige system, i byretten fører sager vedrørende løn- og ansættelsesforhold. Det er en betingelse, at vedkommende har en dansk juridisk bachelor- og kandidatuddannelse.

Stk. 6. Justitsministeren fastsætter nærmere regler om den i *stk. 5* omhandlede ordning.

Stk. 7. Når det under hensyn til sagens karakter og øvrige omstændigheder findes forsvarligt, kan retten tillade, at der mødes ved advokat fra andet nordisk land.

Stk. 8. Endvidere er det under skiftebehandlinger tilladt at lade møde for sig også ved andre end de foran nævnte personer, og det samme gælder under fogedforretninger ud over de i *stk. 4* nævnte, og herunder auktionsforretninger, for dens vedkommende, imod hvem retshandlingen er rettet, og under sidstnævnte forretninger for de bydendes vedkommende, alt for så vidt ikke fremsatte påstande eller indsigelser foranlediger forhandling for vedkommende ret, jf. dog § 495, *stk. 2*.

Stk. 9. Såfremt en part godtgør, at det ikke har været ham muligt at antage en advokat til at udføre en retssag, kan retten beskikke ham en advokat. Beskikkelsen sker på betingelse af, at parten erklærer sig villig til at godtgøre statskassen udgifterne herved og efter rettens bestemmelse stiller sikkerhed for disse udgifter. Om salær og godtgørelse for udlæg til den beskikkede advokat gælder samme regler som i tilfælde, hvor der er meddelt fri proces, jf. kapitel 31. Retten pålægger samtidig med sagens afslutning parten at erstatte statskassen dennes udgifter i forbindelse med beskikkelsen.«

40. § 361 a affattes således:

»§ 361 a. Bestemmelsen i § 361 finder tilsvarende anvendelse i en sag om en advokats vederlag, såfremt den anden part anmoder om, at sagen behandles ved Advokatnævnet, jf. § 146. Forhandlingerne ved retten kan dog først fortsættes, når Advokatnævnet har afsluttet behandlingen af sagen.«

§ 2

Loven træder i kraft den ...

11.2. Bemærkninger til lovudkastet.

Til nr. 1 (§ 119, stk. 2, nr. 3):

Det præciseres, at en ansøger for at opnå advokatbeskikkelse skal have bestået en dansk juridisk bachelor- og kandidateksamen. Det fastholdes således, at en ansøger skal være cand.jur. for at opnå advokatbeskikkelse.

Ansøgeren skal have såvel en juridisk bachelorgrad som en juridisk kandidatgrad fra et universitet i Danmark for at opnå advokatbeskikkelse.

Der henvises i øvrigt til afsnit 2.3.3. og 7.3.

Til nr. 2 (§ 119, stk. 2, nr. 4):

Bestemmelsen ændres som følge af, at der tilføjes et nr. 5 til bestemmelsen i stk. 2.

Til nr. 3 (§ 119, stk. 2, nr. 5):

Det følger af den foreslåede bestemmelse, at en ansøger for at opnå advokatbeskikkelse skal have gennemført en teoretisk grunduddannelse og have bestået såvel en teoretiske prøve som en praktisk prøve.

Den praktiske prøve skal bestå i førelse af én sag for byretten, landsretten eller Sø- og Handelsretten. Medvirker der alene én dommer i sagen, skal denne bistås af en censor ved vurderingen af, om ansøgeren har bestået prøven. Medvirker der én juridisk dommer og 2 sagkyndige dommere, skal den juridiske dommer tillige bistås af en censor. Medvirker der 3 juridiske dommere i sagen, skal der ikke tillige medvirke en censor. Dommeren og censoren eller de 3 dommere skal være enige om, at ansøgeren har bestået prøven, før prøven kan anses for bestået.

Hvis det ikke er muligt for ansøgeren at finde en egnet sag, der kan udgøre den praktiske prøve, kan ansøgeren i stedet møde i en fiktiv retssag.

Justitsministeren fastsætter nærmere regler om den praktiske prøve, herunder om de fiktive retssager.

Der henvises i øvrigt til afsnit 7.2.

Til nr. 4 (§ 119, stk. 3):

Med ændringen af bestemmelsen gives der mulighed for, at ansættelsen som autoriseret advokatfuldmægtig i en virksomhed eller organisation ligestilles med ansættelse som autoriseret advokatfuldmægtig på et advokatkontor. 3 års ansættelse som autoriseret advokatfuldmægtig i en virksomhed eller organisation vil således kunne give adgang til advokatbeskikkelse.

Der henvises i øvrigt til afsnit 7.4.

Til nr. 5 (§ 119, stk. 4):

Der åbnes mulighed for, at også anden beskæftigelse efter en konkret bedømmelse af stillingens indhold og relevans for advokatgerningen medregnes fuldt ud. Maksimumgrænsen for medregning på 2 år ophæves.

Der henvises i øvrigt til afsnit 7.4.

Til nr. 6 (§ 119, stk. 6):

Bestemmelsen er tilpasset i overensstemmelse med, at det i stk. 2, nr. 5, fastsættes, at en ansøger for at opnå advokatbeskikkelse skal have gennemført en teoretisk grunduddannelse og have bestået såvel en teoretisk prøve som en praktisk prøve.

Bestemmelsen indeholder en bemyndigelse til justitsministeren til at fastsætte regler om den teoretiske grunduddannelse, eksamen samt den praktiske prøve i retssagsbehandling. Der vil således skulle fastsættes regler om uddannelsens, eksamenens og prøvens indhold, tilrettelæggelse og betaling herfor.

Til nr. 7 (§ 122, stk. 2):

Forbuddet mod, at advokater kan være ansat i det offentlige, opretholdes, men i visse tilfælde lempes praksis for meddelelse af dispensation i sager om offentligt ansattes udøvelse af advokatvirksomhed uden for den offentlige tjeneste. Afgørelser om dispensation vil forsat skulle træffes på baggrund af en konkret vurdering af den enkelte sag. Der skal også fremover navnlig lægges vægt på hensynet til, at en advokat bevarer sin uafhængighed.

Ved ændringen af bestemmelsen præciseres det, hvilke hensyn Justitsministeriet skal lægge vægt på i forbindelse med afgørelser om dispensation.

Der henvises i øvrigt til afsnit 10.1.

Til nr. 8 (§ 123, stk. 1):

Bestemmelsen skærpes, således at en advokat ikke kan være medindehaver af en advokatvirksomhed, før vedkommende i mindst 1 år enten har været i virksomhed som autoriseret fuldmægtig hos en advokat eller som advokat har været ansat hos eller virket i fællesskab med en anden advokat.

Der henvises i øvrigt til afsnit 7.5.

Til nr. 9 (§ 123, stk. 2 og 3):

Bestemmelserne ophæves som en konsekvens af ændringen af stk. 1. Der indsættes en bestemmelse i stk. 2 om, at justitsministeren i særlige tilfælde kan gøre undtagelse fra bestemmelsen i stk. 1.

Til nr. 10 (§ 124, stk. 1):

Med ændringen af bestemmelsen skabes der mulighed for, at advokatselskaber kan etableres som kommanditaktieselskaber og holdingselskaber.

Baggrunden for at tillade, at advokatvirksomhed kan drives i disse selskabsformer, er et ønske om at lette generationsskifter, nyetablering og opsparing til strategiske investeringer. Forudsætningen herfor er dog, at sikkerheden for klienten i relation til hæftelsesspørgsmålet ikke forringes.

Det bemærkes, at revisorer og andre liberale erhverv har mulighed for at benytte de nævnte selskabskonstruktioner, hvilket ikke har givet anledning til kritik.

Endvidere åbnes der mulighed for at omdanne et advokatselskab til andet formål. Betingelserne herfor er bl.a., at der forud for omdannelsen indrykkes et proklama, og at der foreligger en revisorerklæring, som viser, at der på omdannelses tidspunktet ikke er indestående klientmidler.

Der henvises i øvrigt til afsnit 2.4.3. og kapitel 8.

Til nr. 11 (§ 124, stk. 2):

Ændringen medfører, at de ejere, der ikke er advokater, er underkastet de samme hæftelsesregler som advokaterne. Uanset hvilken rådgiver i advokatselskabet, som klienten bliver henvist til, vil klienten således have den ekstra sikkerhed, at ikke alene selskabet, men også rådgiveren – såfremt denne ejer aktier eller anparter i selskabet – hæfter for krav, der er opstået som følge af rådgiverens bistand til klienten.

Til nr. 12 (§ 124, stk. 3, nr. 1):

Ændringen af bestemmelsen er en konsekvens af indsættelsen af et nyt nummer i stk. 3, jf. nedenfor under punkt 13.

Til nr. 13 (§ 124, stk. 3):

Med ændringen af bestemmelsen liberaliseres området for ejerskab af advokatvirksomheder, og der gives mulighed for, at andre end advokater kan eje andele af en advokatvirksomhed.

Ændringen er begrænset til at åbne mulighed for aktivt ejerskab, hvorimod passiv kapitalinvestering ikke tillades. Baggrunden herfor er, at der navnlig ved den passive kapitalinvestering vil bestå en risiko for, at advokaternes uafhængighed bringes i fare, idet tredjemands interesse i advokatvirksomheden ved passiv kapitalinvestering primært vil være af økonomisk karakter.

Der henvises i øvrigt til afsnit 8.3.3.1.

Til nr. 14 (§ 124, stk. 4-6):

Ifølge *stk. 4* kan ikke-advokater tilsammen eje under en tiendedel af selskabets aktier eller anparter. Den fastsatte begrænsning for fremmed ejerskab af advokatselskaber skal tjene til at sikre, at den bestemmende indflydelse i advokatselskabet forbliver hos advokaterne. Der henvises nærmere til redegørelsen i afsnit 8.3.3.1.

Det er ikke tilladt i selskabets vedtægter eller ved aktionæroverenskomst at fastsætte bestemmelser, der begrænser aktieselskabslovens bestemmelser om indløsning af aktier. Denne begrænsning skal også sikre, at den bestemmende indflydelse i selskabet forbliver hos advokaterne. Endvidere er det ikke tilladt i advokatselskaber at have forskellige aktie- eller anpartsclasser.

Det fastsættes i *stk. 5*, at ejere af et advokatselskab, der ikke selv er advokater, inden 1 år fra optagelsen i ejerkredsen skal bestå en prøve i de regler, som omgiver advokatprofessionen, f.eks. regler om advokaters pligter med hensyn til behandling af betroede midler, pligter i henhold til hvidvasklovgivningen og de advokatetiske regler. Baggrunden herfor er at sikre, at disse personer er bekendt med de regler, som regulerer advokatprofessionen, bl.a. reglerne om god advokatskik, herunder reglerne om uafhængighed, tavshedspligt, interessekonflikter, salærfastsættelse mv. Disse ejere er nemlig underkastet samme regulering som advokaterne i virksomheden, men kan som følge af, at de ikke har gennemført advokatuddannelsen, ikke forventes at kende de regler, der regulerer advokaters adfærd.

Ifølge *stk. 6* kan klager over ejere af advokatvirksomheder, der ikke selv er advokater, indbringes for Advokatnævnet i overensstemmelse med reglerne i retsplejelovens kapitel 15 a og 15 b. Advokatnævnet kan pålægge disse ejere de samme sanktioner som advokaterne, dog naturligvis ikke frakendelse af retten til at udøve advokatvirksomhed. Nævnet kan i stedet frakende vedkommende retten til at være medejer af en advokatvirksomhed.

Bestemmelsen tilsigter at skabe lighed mellem de forskellige ejere af en advokatvirksomhed, også selv om disse tilhører forskellige professioner. Der har dog ikke været anledning til at fastsætte bestemmelser om optagelse i Advokatsamfundet for ikke-advokater. Ligeledes vil disse personer heller ikke blive afkrævet betaling til medfinansiering af behandlingen af klager i Advokatnævnet.

Til nr. 15 (§ 124, stk. 8):

Bestemmelsen indeholder bemyndigelse til justitsministeren til at fastsætte nærmere regler for udøvelse af advokatvirksomhed i selskabsform, herunder regler om omdannelse af et advokatselskab til andet formål, regler om afhændelse af en aktie eller anpart i tilfælde af en aktionærs eller anpartshavers dødsfald eller deponering af beskikkelse samt regler om den i *stk. 5* nævnte prøve.

Som følge af ændringen af reglerne om udøvelse af advokatvirksomhed i selskabsform, vil bekendtgørelse nr. 824 af 10. december 1990 om advokatselskaber, som ændret ved bekendtgørelse nr. 984 af 1. oktober 2004, skulle ændres.

Det forudsættes, at Justitsministeriets kursusudvalg – som i dag bl.a. fastsætter retningslinier for indholdet og tilrettelæggelsen af den obligatoriske efteruddannelse som betingelse for at få beskikkelse som advokat – tillige skal fastlægge retningslinier for tilrettelæggelsen af prøven i de regler, som omgiver advokatprofessionen. Advokaternes Serviceselskab A/S yder i dag kursusud-

valget den fornødne sekretariatsbistand i forbindelse med den obligatoriske efteruddannelse og eksamen for advokatfuldmægtige og forventes også at bistå kursusudvalget i forbindelse med ovennævnte prøve.

Justitsministeriet fastsætter nærmere regler om prøven i advokatret, herunder om sanktionsmulighederne såfremt en ejer, der ikke selv er advokat, undlader at indstille sig til prøven, samt såfremt vedkommende ikke består prøven.

Såfremt ejeren undlader at indstille sig til den førstkommende prøve efter optagelsen i selskabets ejerkreds, vil ejerens aktier straks skulle indløses af de øvrige aktionærer i selskabet. Ejeren ekskluderes således af medlemskredsen af selskabet. Advokatrådet skal føre tilsyn med, at disse ejere inden for den fastsatte frist indstiller sig til prøven, samt at deres aktier tvangsindløses, såfremt dette ikke sker. For at sikre at de øvrige ejere af selskabet indløser ikke-advokatens aktier, vil en undladelse heraf kunne medføre, at advokatselskabet kan indbringes for Advokatnævnet af Advokatrådet.

Såfremt ejeren indstiller sig, men ikke består prøven, bør der være adgang til at indstille sig til prøven én ekstra gang. Antallet af forsøg bør være begrænset, idet en person, der ikke er advokat, ikke bør kunne være medejer af en advokatvirksomhed igennem en længere periode uden at have bestået den nævnte prøve.

Består ejeren således ikke prøven første gang, skal vedkommende tilmelde sig den førstkommende nye prøve. Undladelse heraf vil kunne sanktioneres som beskrevet ovenfor.

Består ejeren heller ikke prøven anden gang, skal ejerens aktier – i lighed med hvad der gælder, når vedkommende ikke indstiller sig til prøven – straks indløses af de øvrige aktionærer i selskabet. Advokatrådet skal føre tilsyn med, at ejeren består prøven, og at vedkommendes aktier tvangsindløses, såfremt dette ikke sker. Også her bør de øvrige ejeres undladelse af at indløse ikke-advokatens aktier medføre, at advokatselskabet kan indbringes for Advokatnævnet af Advokatrådet.

Der vil eventuelt kunne fastsættes regler f.eks. om, at udebliver ejeren fra prøven pga. sygdom, skal der forevises lægeerklæring, idet retsvirkninger af udeblivelsen ellers vil være som i det tilfælde, hvor man ikke har indstillet sig til prøven.

Der henvises i øvrigt til afsnit 8.3.5.

Til nr. 16 (§ 126, stk. 5):

Der indføres en bestemmelse om obligatorisk efteruddannelse for advokater og advokatfuldmægtige. Justitsministeren bemyndiges til at fastsætte nærmere regler herom.

Der henvises i øvrigt til afsnit 7.6.

Til nr. 17 (§ 129):

Ved ændringen udvides bestemmelsen i § 129 til også at omfatte partnere, personale og andre, som i øvrigt beskæftiges i advokatvirksomheden. Formålet er at hindre, at f.eks. kontorpersonale eller de ansatte i advokatvirksomheden, som ifølge udvalgets forslag fremover tilsammen skal kunne eje under en tiendedel af aktierne eller anparterne i selskabet, kan videregive fortrolige oplysninger, som de er blevet bekendt med i forbindelse med deres arbejde i advokatvirksomheden.

Der henvises i øvrigt til afsnit 10.2.

Til nr. 18 (§ 132):

Ved ændringen af bestemmelsen udgår formuleringen ”i sager, der i medfør af reglerne i kapitel 21 behandles ved byret.” I stedet fastsættes det, at enhver advokat fortsat har møderet for Sø- og Handelsretten i sager omfattet af § 15, stk. 2, nr. 4.

Sø- og Handelsretten må i højere grad sidestilles med en landsret end med en byret. Sø- og Handelsrettens afgørelser kan ankes til Højesteret, for så vidt ikke andet er bestemt ved lov, jf. § 368, stk. 3.

Advokater, der ikke har møderet for landsret, bør derfor heller ikke kunne give møde for Sø- og Handelsretten.

Advokater uden møderet for landsret bør dog kunne møde i Sø- og Handelsrettens skifteafdeling, hvilket vil sige i sager omfattet af § 15, stk. 2, nr. 4 (behandling af anmeldelser om betalingsstandsning og begæringer om konkurs, akkordforhandling eller gældssanering i de områder, der er henlagt under Københavns Byret, retten på Frederiksberg og retterne i Glostrup og Lyngby, jf. konkurslovens § 4). Bortset fra i de nævnte retskredse behandles sådanne sager i byretten. Det

fremgår af konkurslovens § 252, at anke eller kære fra Sø- og Handelsretten i sådanne sager sker til Østre Landsret.

Til nr. 19 (§ 133, stk. 4):

Reglerne om opnåelse af møderet for landsret ændres således, at den ene af de to prøvesager fremover kan være en byretssag. Dette skal dog i så fald være en sag med kollegial behandling, eller en sag hvor der medvirker sagkyndige dommere.

Det fastsættes endvidere, at hvis den sag, som en advokatfuldmægtig skal føre med tilfredsstillende resultat for at opnå beskikkelse som advokat, opfylder ovennævnte kriterier, kan denne indgå i prøven for at opnå møderet for landsret.

Der henvises i øvrigt til afsnit 7.2.

Til nr. 20 (§ 133, stk. 5):

Ændringen af bestemmelsen er en konsekvens af, at én af de to prøvesager, som en advokat eller advokatfuldmægtig skal bestå for at opnå møderet for landsret, fremover kan være en byretssag.

Bestemmelsen om, at ansøgeren kan bestå landsretsprøven på grundlag af en enkelt sag, opretholdes. Det er dog en forudsætning, at denne sag er en landsretssag eller en sag ved Sø- og Handelsretten.

Ændringen af bestemmelsen præciserer således, at det er den landsret eller Sø- og Handelsretten, hvor sagen har været foretaget, som afgør, om prøven er bestået.

Til nr. 21 (§ 135, stk. 3):

Justitsministeriets praksis med at fastsætte en prøvetid for juridiske kandidater fra andre EU- eller EØS-lande med henblik på, at disse kan autoriseres som advokatfuldmægtig i Danmark, udmøntes i den foreslåede tilføjelse til § 135. Der henvises i øvrigt til afsnit 2.3.3. og 7.3.

Til nr. 22 (§ 136, stk. 3):

Ved ændringen af bestemmelsen udgår formuleringen ”i sager, der i medfør af reglerne i kapitel 21 behandles ved byret,”. I stedet fastsættes det, at en advokat kan give møde ved sin autorisere-

de fuldmægtig ved mundtlig forhandling ved Sø- og Handelsretten i sager omfattet af § 15, stk. 2, nr. 4.

Ændringen er en konsekvens af ændringen af § 132. Der henvises til punkt 18 ovenfor vedrørende ændringen af denne bestemmelse.

Til nr. 23 (§ 143, stk. 1):

Ændringen af bestemmelsen er foreslået af et flertal i udvalget (Mads Bryde Andersen, Gry Asnæs, Benedicte Federspiel, Jørn Friis, Jesper Hedegaard, Knud A. Knudsen, Marie-Louise Knuppert, Henrik Linde, Janne Pernille Rasmussen, Sys Rovsing, Henrik Schultz, Jakob Thyssen Valerius).

Med ændringen af bestemmelsen præciseres det, at Advokatsamfundet ikke er en forening, men en ved lov oprettet og reguleret institution, som varetager de ved lov fastsatte samfundsmæssige og almennyttige opgaver i forhold til advokaterne.

Advokater, der i medfør af retsplejelovens § 141 har deponeret deres advokatbeskikkelse, vil ikke være omfattet af Advokatsamfundets kompetence.

Advokater, der har opnået advokatbeskikkelse i en anden EU-medlemsstat, og som varigt udøver advokatvirksomhed som selvstændig og som lønmodtager her i landet under sit hjemlands advokattitel, reguleres ikke af denne bestemmelse, men derimod af bekendtgørelse nr. 276 af 14. april 2000 om EU-advokaters etablering her i landet m.v., som ændret ved bekendtgørelse nr. 1019 af 26. oktober 2005. Bekendtgørelsen er udstedt i medfør af retsplejelovens § 130. Det følger af § 2, stk. 1, i bekendtgørelsen, at en advokat, der ønsker at udøve virksomhed her i landet, skal lade sig registrere som medlem hos Det Danske Advokatsamfund.

Der henvises til afsnit 5.1.3.2.2.

Til nr. 24 (§ 143 stk. 2):

Ved ændringen af bestemmelsen gennemføres for det første forslaget om, at Advokatrådet kan beslutte at indkalde en advokat til en kollegial samtale, således at advokaten har mulighed for at lægge sin adfærd eller sine sagsgange om, først og fremmest af hensyn til klienterne, men også af hensyn til advokaten selv, således at han eller hun kan undgå senere sanktioner. Samtalen bør gennemføres af kredsbestyrelsen i en af de advokatkredse, der grænser op til den kreds, hvor ad-

vokaten har sin virksomhed. Der fastsættes nærmere regler om gennemførelse af sådanne samtaler i bekendtgørelse nr. 284 af 22. juni 1983 om advokatkredsens bestyrelses behandling af klager over advokaters vederlag og om bistand til advokatnævnet.

Der henvises til afsnit 6.2.2.

Endvidere gennemføres ved ændringen af bestemmelsen forslaget om, at Advokatrådet i sager, hvor en advokat er under mistanke for at have begået overtrædelser, der kan føre til frakendelse af retten til at udøve advokatvirksomhed, kan udmelde et kollegialt tilsyn med advokaten. Tilsynet bør føres af advokater. Der kan eventuelt stilles særlige betingelser for, at en advokat kan udføre et sådant tilsyn, f.eks. at vedkommende har gennemgået et særligt kursusforløb. Der fastsættes nærmere regler om tilsynet i vedtægt for Det danske Advokatsamfund.

Der henvises til afsnit 6.2.3.

Til nr. 25 (§ 144, stk. 1 og 2):

Ved ændringen af *stk. 1* gennemføres for det første forslaget om, at Advokatnævnet fremover skal bestå af lige mange repræsentanter for offentligheden og for advokaterne. Antallet af offentlighedsrepræsentanter forhøjes derfor fra de nuværende 6 til 9.

Beskikkelsesperioden for medlemmerne og stedfortræderne forlænges fra 4 år til 6 år for at sikre, at medlemmerne når at opbygge en solid erfaring med behandlingen af sagerne. Til gengæld foreslås det, at der ikke vil være mulighed for genudpegning. Forslaget er begrundet i, at selv om det er ønskeligt at have erfarne nævnsmedlemmer, er der også en fordel i, at medlemmerne efter en periode skiftes ud, således at der tilføres nævnet en vis form for fornyelse.

Endvidere præciserer *stk. 1* efter ændringen i et vist omfang, hvilke organisationer, myndigheder og lignende, der skal indstille medlemmer og stedfortrædere herfor til nævnet. Der lægges i den forbindelse vægt på, at de organisationer, myndigheder og lignende, der skal indstille medlemmerne, udvælges på en sådan måde, at der i nævnet vil være medlemmer med indsigt i private klienters interesser, erhvervsclienters interesser og offentlige klienters interesser.

Udpegningen af stedfortrædere for medlemmerne af nævnet foreslås, som det fremgår, ligeledes at ske efter indstilling af de ovennævnte organisationer, myndigheder og lignende for en periode af 6 år uden mulighed for genudpegning. Der ses at gælde de sammen hensyn i forbindelse med beskikkelse af stedfortræderne som for medlemmerne af nævnet.

Ændringen af *stk. 2* medfører, at der fremover skal deltage lige mange offentlighedsrepræsentanter som advokater i nævnets behandling af en sag. Herudover skal deltage et eller flere medlemmer af formandskabet. Dette medfører, at der altid vil deltage et flertal af medlemmer, som ikke er advokater, i modsætning til i dag, hvor antallet af advokater svarer til antallet af deltagende medlemmer af formandskabet og øvrige medlemmer.

Der henvises til afsnit 6.3.1.

Til nr. 26 (§ 144, stk. 4):

Ændringen af bestemmelsen gennemfører for det første forslaget om, at alle sager fremover skal forelægges Advokatnævnet. Nævnets formand og næstformændene skal således ikke længere kunne afgøre sagerne. De sager, som hidtil er blevet forhåndsafvist, skal dog undergives en mere sporadisk sagsbehandling, hvor formanden eller næstformændene indstiller til nævnet, at sagen afvises. Såfremt ingen nævnsmedlemmer anmoder om realitetsbehandling af sagen, afgøres sagen i overensstemmelse med formandens eller næstformændenes indstilling.

Der fastsættes nærmere regler herom i bekendtgørelse nr. 188 af 21. marts 2002 om Advokatnævnets virksomhed, som ændret ved bekendtgørelse nr. 133 af 28. februar 2006.

Der henvises til afsnit 6.3.5.3.-6.3.5.5.

Ved ændringen af bestemmelsen indføres endvidere hjemmel til, at der kan fastsættes et gebyr for at indgive salær- eller adfærdsklager til Advokatnævnet.

Der henvises til afsnit 6.3.3.

Til nr. 27 (§ 145, stk. 1):

Ændringen af bestemmelsen er en konsekvens af, at det foreslås, jf. afsnit 6.3.2., at kredsbestyrelserne ikke længere skal behandle sager om klager over vederlag.

Til nr. 28 (§ 145, stk. 2):

Ændringen af bestemmelsen er for det første en konsekvens af, at det foreslås, jf. afsnit 6.3.2., at kredsbestyrelserne ikke længere skal behandle sager om klager over vederlag.

Endvidere er ændringen en konsekvens af, at det forudsættes, at kredsbestyrelserne afholder de i afsnit 6.2.2. foreslåede kollegiale samtaler.

Til nr. 29 (§ 146):

Ved ændringen af bestemmelsen skabes der ens regler for behandlingen af salær- og adfærdsklager. Til gengæld bortfalder klagemuligheden i salærklagerne, idet det fremover alene vil være Advokatnævnet – og ikke i første instans kredsbestyrelserne – der skal behandle disse.

Ifølge *stk. 1* kan salærklager således indbringes for Advokatnævnet, som kan godkende vederlagets størrelse eller bestemme, at vederlaget skal nedsættes eller bortfalde.

I *stk. 2* fastsættes fristen for at klage til Advokatnævnet til et år. Advokatnævnet har dog mulighed for at behandle en klage, der er indgivet senere, når fristoverskridelsen findes rimeligt begrundet.

Stk. 3 viderefører bestemmelsen i § 147, stk. 3, 2. pkt.

Stk. 1 og 2 er herudover ændret som følge af, at klager over de i § 124, stk. 3, nr. 2, nævnte personer, som ejer aktier eller anpartar i et advokatselskab, kan indbringes for Advokatnævnet.

Der henvises til afsnit 6.3.2.

Til nr. 30 (§ 147):

Som konsekvens af, at salærklager fremover skal behandles af Advokatnævnet som første og eneste instans, jf. afsnit 6.3.2., ophæves bestemmelsen.

Til nr. 31 (§ 147 a):

Ændringen af bestemmelsen er en konsekvens af, at det foreslås, jf. afsnit 6.3.2., at kredsbestyrelserne ikke længere skal behandle sager om klager over vederlag.

Til nr. 32 (§ 147 b, stk. 1):

Bestemmelsen ændres som følge af, at klager over de i § 124, stk. 3, nr. 2, nævnte personer, som ejer aktier eller anparter i et advokatselskab, kan indbringes for Advokatnævnet.

Til nr. 33 (§ 147 b, stk. 2):

Ændringen af bestemmelsen medfører, at en klager fremover har et år til at indgive en adfærdsklage mod 6 måneder i dag. Fristen for indgivelse af salær- og adfærdsklager bliver således ens.

Der henvises til afsnit 6.3.2.

Til nr. 34 (§ 147 c, stk. 1 og 2):

Ved ændringen af bestemmelsen fjernes Advokatnævnets mulighed for at anvende advarsel som sanktionsform. Sanktionen irettesættelse vil fremover skulle anvendes i de tilfælde, hvor der i dag gives en advarsel.

Endvidere forhøjes maksimum for bøder fra 200.000 kr. til 300.000 kr. Det er hensigten, at bødeniveauet navnlig i de grovere sager ved Advokatnævnet generelt bør skærpes.

Der henvises til afsnit 6.3.5.

Stk. 1 og 2 ændres endvidere som følge af, at klager over de i § 124, stk. 3, nr. 2, nævnte personer, som ejer aktier eller anparter i et advokatselskab, kan indbringes for Advokatnævnet.

Til nr. 35 (§ 147 c, stk. 3):

Det fastsættes, at Advokatnævnet kan frakende en af de i § 124, stk. 3, nr. 2, nævnte personer, som ejer aktier eller anparter i et advokatselskab, retten til at eje aktier eller anparter i selskabet.

Herved indføres en tilsvarende sanktion for disse ejere som for advokater.

Til nr. 36 (§ 147 c, stk. 5):

Bestemmelsen ændres som følge af, at klager over de i § 124, stk. 3, nr. 2, nævnte personer, som ejer aktier eller anparter i et advokatselskab, kan indbringes for Advokatnævnet.

Til nr. 37 (§ 147 d, stk. 1 og 3):

Bestemmelserne ændres som følge af, at klager over de i § 124, stk. 3, nr. 2, nævnte personer, som ejer aktier eller anparter i et advokatselskab, kan indbringes for Advokatnævnet.

Til nr. 38 (§ 147 e):

Bestemmelsen ændres som følge af, at klager over de i § 124, stk. 3, nr. 2, nævnte personer, som ejer aktier eller anparter i et advokatselskab, kan indbringes for Advokatnævnet.

Til nr. 39 (§ 260):

Ved ændringen af bestemmelsen lempes reglerne om advokaters møderetsmonopol.

Stk. 1-3 ændres ikke.

10 af udvalgets medlemmer (Mads Bryde Andersen, Jørn Friis, Jesper Hedegaard, Knud A. Knudsen, Marie-Louise Knuppert, Henrik Linde, Janne Pernille Rasmussen, Sys Rovsing, Henrik Schultz, Jakob Thyssen Valerius) anbefaler, at der ved affattelsen af *stk. 4* indføres fri adgang til, at en part i forbindelse med inddrivelse af forfaldne pengekrav efter reglerne i kapitel 44 a (den forenkledte inkassoproces) samt under udlægsforretninger i fogedretten, hvor der ikke skal ske behandling af en tvist, kan lade sig repræsentere under sagen ved andre end de i *stk. 2* nævnte personer, jf. afsnit 9.7.2. om model A.

Et enigt udvalg finder det ikke betænkeligt at lempe møderetsmonopolet på dette punkt, jf. de nærmere overvejelser herom i ovennævnte afsnit. De 10 medlemmer finder ikke, at møderetsmonopolet bør lempes i videre omfang, herunder i sager hvor der skal ske behandling af en tvist, jf. dog nedenfor vedrørende *stk. 5*.

6 af udvalgets medlemmer (Gry Asnæs, Benedicte Federspiel, Jens Kruse Mikkelsen, Kirsten Weber Olsen, Finn Juul Porsborg, Dennis Schnell-Lauritzen) anbefaler, at der ved affattelsen af *stk. 4* indføres fri adgang til, at en part i forbindelse med inddrivelse af forfaldne pengekrav efter reglerne i kapitel 44 a, under udlægsforretninger i fogedretten samt i forbindelse med inddrivelse af mindre krav efter reglerne i kapitel 39 (småsagsprocessen) kan lade sig repræsentere under sagen ved andre end de i *stk. 2* nævnte personer, jf. afsnit 9.7.3. om model B.

Disse medlemmer finder således, at reglerne om advokaters møderetsmonopol bør lempes i videre omfang end foreslået af de 10 medlemmer.

14 af udvalgets medlemmer (Gry Asnæs, Benedicte Federspiel, Jørn Friis, Knud A. Knudsen, Marie-Louise Knuppert, Henrik Linde, Jens Kruse Mikkelsen, Kirsten Weber Olsen, Finn Juul Porsborg, Janne Pernille Rasmussen, Sys Rovsing, Dennis Schnell-Lauritsen, Henrik Schultz, Jakob Thyssen Valerius) foreslår, at der ved affattelsen af *stk. 5* indføres adgang til, at justitsministeren kan tillade, at juridiske medarbejdere ansat i organisationer, der virker som partsrepræsentanter i det arbejdsretlige system, fører sager for byretten vedrørende løn- og ansættelsesforhold.

Endvidere foreslås det, at der i *stk. 6* indsættes en bemyndigelse til, at justitsministeren kan fastsætte nærmere regler om ordningen efter *stk. 5*.

2 medlemmer (Mads Bryde Andersen, Jesper Hedegaard) finder ikke, at der bør indføres adgang til, at juridiske medarbejdere ansat i organisationer, der virker som partsrepræsentanter i det arbejdsretlige system, kan føre sager for byretten vedrørende løn- og ansættelsesforhold.

Disse 2 medlemmer henviser i den forbindelse til, at udvalget har stillet forslag om, at ansættelsen som autoriseret advokatfuldmægtig i en virksomhed eller organisation ligestilles med ansættelse som autoriseret advokatfuldmægtig hos en advokat, der udøver advokatvirksomhed. Autoriserede advokatfuldmægtige i en virksomhed eller organisation vil således efter 3 år kunne opnå advokatbeskikkelse. Endvidere anfører medlemmerne, at der i betænkningen stilles forslag til øget kontrol med advokaterne, samt at det med ændringen af § 143, *stk. 1*, præciseres, at Advokatsamfundet er en ved lov oprettet og reguleret institution, som varetager de ved lov fastsatte samfundsmæssige og almennyttige opgaver i forhold til advokaterne. Medarbejdere i organisationer, der virker som partsrepræsentanter i det arbejdsretlige system, bør således være advokater for at kunne føre sager for byretten vedrørende løn- og ansættelsesforhold, således at de er omfattet af Advokatsamfundets tilsyns- og disciplinærmyndighed.

Det nuværende *stk. 4*, som herefter bliver *stk. 7*, ændres ikke.

Det nuværende *stk. 5*, som herefter bliver *stk. 8*, affattes – som en konsekvens af de ovenfor nævnte foreslåede udformninger af *stk. 4* i begge varianter – således, at bestemmelsen ikke længere vedrører udlægsforretninger i fogedretten, men stadig de øvrige fogedforretninger.

Det nuværende *stk. 6*, som herefter bliver *stk. 9*, ændres ikke.

Til nr. 40 (§ 361 a):

Ændringen af bestemmelsen er en konsekvens af, at det foreslås, jf. afsnit 6.3.2., at kredsbestyrelserne ikke længere skal behandle sager om klager over vederlag.

NOTAT

21-08-2006
SEK
3/1102-0400-0103
/JHK/CE

Bidrag til "Betænkning om retsplejelovens regler om advokater" vedrørende møderetsmonopolet, udarbejdet af Konkurrencestyrelsen og Advokatsamfundet.**1. Indledning**

Advokater er en vigtig del af de liberale erhverv og har stor samfundsmæssig betydning. Derfor er det relevant at sikre, at reguleringen af advokatbranchen ikke indeholder unødige barrierer for en effektiv konkurrence, og samtidigt varetager de hensyn, der ligger bag reguleringen.

De hensyn, der i dag ligger til grund for advokaternes møderetsmonopol, er velbegrundede og rimelige. Hensynene skal nemlig beskytte klienterne, så de modtager en kvalificeret rådgivning samt sikre, at retssystemet ikke overbelastes af unødige sager eller sager, som trækker i langdrag på grund af dårlig sagsførelse.

En lempelse af møderetsmonopolet behøver ikke nødvendigvis at være i konflikt med varetagelsen af disse hensyn. Det skal blot sikres, at lempelsen er forsvarlig ud fra retssikkerhedsmæssige og økonomiske betragtninger. Lempelserne bør derfor tage udgangspunkt i de sager, hvor advokatens specialkunnen i at procedere ikke har afgørende betydning.

I det følgende redegøres der for baggrunden for at overveje en lempelse af møderetsmonopolet, de økonomiske begrundelser for at regulere et marked og de forventede konsekvenser af en lempelse af advokaternes møderetsmonopol.

I notatet bruges udtrykket retssager om sager, der behandles ved domstolene.

Notatets vigtigste konklusioner:

- Der er økonomiske forhold, som peger i retningen af, at det i komplicerede og principielle retssager fortsat er hensigtsmæssigt at kræve en advokatbestalling
- Der er sager, hvor advokaternes proceserfaring har mindre betydning
- Det vurderes at være uproblematisk et ophæve advokaternes møderetsmonopol i enkle og ikke principielle retssager.

Det vurderes, at effekten af en afbalanceret liberalisering som minimum vil give rådgivere, der ikke er advokater, mulighed for at føre enkle og ikke principielle retssager.

Advokatsamfundet

**KONKURRENCESTYRELSEN
ØKONOMI- OG
ERHVERVS MINISTERIET**

Desuden vil der stadig gælde, at alle privatpersoner fortsat kan vælge selv at møde i retten eller at lade sig repræsentere af en af sine nærmeste. Virksomheder må også repræsentere sig selv i retten, fx med en ansat jurist. Endelig kan alle interesseorganisationer repræsentere deres medlemmer i sager, som vedrører foreningens område.

Retten til at føre de mere komplekse og principielle retssager bør fortsat være forbeholdt personer med en advokatbestalling.

2. Baggrund for undersøgelsen

Der har i de senere år været stigende interesse for adgangsbarrierers betydning for udviklingen og konkurrencen inden for de liberale erhverv. På internationalt plan har bl.a. EU og OECD sat fokus på den betydning, som offentligt og privat fastsatte begrænsninger i at udøve et givent erhverv har på konkurrencen inden for erhvervet og på den effektive udnyttelse samfundets ressourcer.

På Det Europæiske Råds møde i Lissabon i marts 2000 blev der vedtaget et økonomisk reformprogram med det formål at gøre EU til verdens mest konkurrence-dygtige og dynamiske videnbaserede økonomi inden 2010. I denne forbindelse understregede Det Europæiske Råd tjenesteydelsestjenestens vigtige rolle i økonomien og deres potentiale, når det gælder vækst og beskæftigelse.

I 2001 afgav EU-Kommissionen den såkaldte Monti-rapport.¹ Kommissionen opfordrer i rapporten medlemsstaterne til at ændre eller afskaffe de konkurrencebegrænsende regler, som ikke kan legitimeres ud fra samfundsmæssige interesser.

Kommissionen anfører i sin rapport, at der ved alle undersøgelser af reguleringen af de liberale erhverv bør anvendes et proportionalitetskriterium. Reglerne skal objektivt være nødvendige for at nå et klart defineret og berettiget mål i den offentlige interesse, og de skal udgøre den mindst konkurrencebegrænsende metode til at nå dette mål. Disse regler er både i brugernes og erhvervenes interesse. Kommissionen anbefalede, at der i de enkelte medlemslande gennemføres en dialog mellem myndighederne og de berørte liberale erhverv om eventuelle ændringer i reguleringen af de pågældende professioner²

I Wien-rapporten³, som er resultatet af en undersøgelse iværksat af Kommissionen, gennemgås reguleringen af liberale erhverv i en række af EU's medlemsstater. Rapporten fremhæver bl.a., at vækst og produktivitet i de liberale erhverv er lavest i de lande, som har den strammeste regulering af erhvervene.

¹ Meddelelse fra Kommissionen. KOM(2004) 83 endelig, "Rapport om konkurrencen inden for de liberale erhverv".

² Meddelelse fra Kommissionen. KOM(2004) 83 endelig, "Rapport om konkurrencen inden for de liberale erhverv", side 5.

³ "Economic impact of regulation in the field of liberal professions in different Member States", Institut für Höhere Studien (IHS), Wien, januar 2003.

I OECD's nyeste rapport om konkurrencen inden for liberale erhverv⁴ slås det fast, at stram regulering af et erhverv generelt fører til højere priser. I rapporten anbefales det, at reguleringen af erhvervene, herunder visse erhvervsdrivendes eneret til at levere bestemte ydelser, alene opretholdes, hvor andre, mindre indgribende restriktioner ikke kan sikre de hensyn, som ligger bag reguleringen, fx forbrugersikkerhed. Kravene til at måtte levere den givne ydelse skal være proportionale, og i de tilfælde, hvor de nødvendige kompetencer til at udøve et erhverv spænder så vidt, at de meningsfuldt lader sig udskille i selvstændige erhverv, bør nye erhverv kunne skabes med dertil passende kompetencekrav.

Endvidere er betydningen af en liberalisering af alle markeder og fjernelse af al unødigt regulering for at skabe mere konkurrence understreget i Kok-rapporten fra november 2004. Denne foreslår en systematisk analyse af reguleringen for at sikre, at den ikke udgør en unødigt bremse for den økonomiske aktivitet.⁵

For at nå dette mål fremhæves det i Kommissionens meddelelse til Det europæiske Råds møde i foråret 2005 og den fornyede Lissabon-Strategi, at en bedre regulering for at fremme konkurrencen på markederne er et vigtigt indsatsområde i det fremtidige arbejde. Endvidere understregede konklusionerne fra Det Europæiske Råd i marts 2005 betydningen af denne opgave, ved at opfordre medlemsstaterne til at undersøge den nationale lovgivnings forenelighed med EU-reglerne for at fjerne markedshindringer og fremme konkurrencen på det indre marked.⁶

Det fremgår endvidere af Regeringsgrundlaget (februar 2005), at Danmark skal gøres til verdens mest konkurrencedygtige samfund i 2015. Regeringen ønsker i forlængelse heraf at fremlægge forslag til at fjerne de mest konkurrencebegrænsende reguleringer og dermed øge konkurrencen, uden at det sker på bekostning af væsentlige samfundshensyn.

I Danmark har en arbejdsgruppe nedsat af regeringen senest belyst adgangsbarrierer mv. inden for juridisk rådgivning. I arbejdsgruppens rapport⁷ udtrykkes der enighed om, at advokaters møderetsmonopol i civile sager som en konkurrencebegrænsende regulering kun bør opretholdes, i det omfang ordningen kan begrundes med tungtvejende hensyn, som ikke vil kunne tilgodeses på en mindre konkurrencebegrænsende måde. Denne konklusion var anledning til nedsættelse af udvalget bag nærværende rapport.

3. Økonomisk Teori - Hvorfor regulere de liberale erhverv?

⁴ "Competition in Professional Services", DAFPE/CLP(2000)2, OECD, 2000

⁵ Facing the Challenge; Report from the high level group chaired by Wim Kok, side 25.

⁶ Konklusionerne fra Det Europæiske Råd, Bruxelles den 22. -23. marts 2005.

⁷ "Rapport fra arbejdsgruppen vedrørende juridisk rådgivning mv.", Finansministeriet, Justitsministeriet samt Økonomi- og Erhvervsministeriet, 2004.

De liberale erhverv har stor samfundsmæssig betydning. De liberale erhverv står for omkring 5 % af Danmarks nationalprodukt. Den samlede omsætning inden for erhvervet udgør omkring 100 mia. kr., og der er ca. 100.000 beskæftigede.

Set ud fra et samfundsøkonomisk synspunkt er det derfor vigtigt at sikre den fornødne konkurrence i de liberale erhverv. Årsagen er, at de mest effektive udbydere på et velfungerende konkurrencemarked vil tilbyde den kombination af pris og kvalitet, som hver især giver efterspørgerne den største nytte. Dvs. forbrugerne har mulighed for frit at vælge den type rådgiver, som lige netop til den givne opgave opfylder kravet til kombinationen pris/kvalitet.

En række forhold på markedet – også kaldet markedsfejl – kan dog gøre, at markedet bør underkastes en offentlig regulering. Årsagen er, at markedsfejl resulterer i, at samfundets ressourcer ikke bliver udnyttet på den bedst mulige måde.

En ofte fremført begrundelse for at regulere et marked er det såkaldte principal-agent-problem. Principal-agent-problemet dækker over den situation, hvor en serviceleverandør, gennem sin specialviden alene ved, hvilken ydelse han kan levere, og hvilken ydelse, som kunden har behov for. Problemet er, at leverandøren kan udnytte denne informations forskel – også kaldet asymmetrisk information – til egen vinding.

Serviceleverandøren kan således levere dyrere og flere ydelser, end kunden egentlig har behov for (udbudsinduceret efterspørgsel), ligesom leverandøren kan fristes til at give en ringe service, fordi kunden alligevel ikke kan gennemskue kvaliteten af leverandørens arbejde (Moral Hazard).

Forbrugernes manglende kendskab til serviceleverandørerne betyder endvidere, at forbrugerne kan være uheldige og få en for ringe service, hvilket kan have virkning på det samlede kvalitetsniveau (Adverse Selection).

Manglende information kan således på flere måder give anledning til udfald på markedet, der ikke er optimale set fra et samfundsmæssigt synspunkt.

En anden årsag, der i teorien nævnes som begrundelse for, at et frit marked ikke vil fungere, er de såkaldte positive og negative ”eksterne virkninger”. Problemet med positive eksternaliteter er, at det ofte er meget svært at få betaling for den positive afsmitning, der rammer tredjemand. Ved tilstedeværelsen af positive eksternaliteter bliver der således udbudt mindre end den samfundsmæssige optimale mængde. Problemerne ved negative eksternaliteter er modsat.

Endeligt kan det anføres, at der kan være grunde til at regulere de markeder, hvor der er begrænset konkurrence (eks. monopol, duopol, oligopol) fx som følge af store etableringsomkostninger eller andre former for adgangsbarrierer.

Problemet er, at virksomheder, der er i imperfekt konkurrence, typisk vil udbyde en mindre mængde og sætte en højere pris end det samfundsmæssige optimale.

Ifølge den økonomiske teori kan der således være gode grunde til at regulere markedet. Reguleringen af markedet kan dels komme fra markedet selv gennem certifikater, medlemskaber af foreninger, adfærdskodeks mv., dels fra de offentlige myndigheder i form af love og regler, som i varierende grad understøtter markedets egen regulering.

Spørgsmålet er dog, om den eksisterende offentlige regulering i relation til advokatbranchen, der i hovedsagen giver advokater eneret til at føre sager ved domstolene uanset sagernes karakter, i uønsket grad begrænser markedet til skade for forbrugerne.

4. Regulering af advokatbranchen, møderetsmonopolet

Giver den økonomiske teori grundlag for regulering af advokatbranchen?

Ovenstående gennemgang af økonomisk teori, indikerer, at der på visse områder kan være behov for en regulering af markedet for levering af advokatydelse.

Som anført ovenfor, har advokatbranchen selv en interesse i at regulere markedet. Eksempelvis anvendes der i dag en række mekanismer såsom garantier, tests, renommé og omdømme til at begrænse problemerne med asymmetrisk information, jf. nedenstående tabel.⁸ De nævnte eksempler er ikke fuldt dækkende for de redskaber, som anvendes på det danske marked, men eksempler på, hvordan problemerne med asymmetrisk information vil kunne reduceres.

Tabel 1: Metoder til at begrænse problemer med asymmetrisk information

Instrument	Eksempel	Type
Regulering	Møderetsmonopol, reklame-regler	Offentlig regulering
Regulering	Regler om god advokatskik, Advokatrådets tilsyn	Markedsmæssig regulering
Garantier	"no cure no pay"	Markedsmæssig regulering
Tests	Møderetstildeling til Lands- og Højesteret	Markedsmæssig regulering
Omdømme	Længevarende kontraktforhold, "ry og omdømme"	Markedsmæssig regulering

Kilde: Etableret med udgangspunkt i tabel 7 fra Copenhagen Economics rapporten, side 25.

En væsentlig årsag til, at advokatbranchen regulerer sig selv, er, at deres rekruttering af nye kunder – og dermed deres indtjeningsgrundlag - i vid udstrækning er afhængig advokaternes omdømme. Undersøgelsen fra Copenhagen Economics dokumenter således, at de fleste vælger en advokat, som de har fået anbefalet af andre.⁹

⁸ Copenhagen Economics rapport om advokatbranchen af 22. september 2005, side 9

⁹ Copenhagen Economics s. 24

Advokaternes afhængighed af deres gode omdømme kan sammenlignes med, hvad der indenfor økonomisk spilteori betegnes som et såkaldt "gentaget spil", der betyder, at advokaten har tilskyndelsen til at udvise "god advokatskik". Hvis advokaten fejler, og det samtidigt rygtes, kan det betyde, at en væsentlig indtjening for advokaten dermed forsvinder.

Straffen for at fejle underbygges endvidere af en af markedets egne foranstaltninger, som gør det muligt for både kunder, advokatsamfundet, andre advokater mfl. at indsende salær- og adfærdsklager til Advokatnævnet, hvor advokaten i yderste konsekvens kan miste retten til at drive advokatvirksomhed. I salærsager kan nævnet – uanset hvad der måtte være aftalt – regulere advokatsalæret, idet salæret ikke må overstige, hvad der efter en samlet bedømmelse kan anses for rimeligt.

Vurdering af asymmetrisk information

Ved vurderingen af den asymmetriske information på advokatområdet er det nødvendigt at sondre mellem erhvervs klienter og private klienter. Årsagen er, at erhvervs klienter som hovedregel har et løbende engagement med sin advokat, hvorimod privatklienters møde med en advokat ofte er en engangsforeteelse.

Erhvervs klienter har således mulighed for at foretage en løbende vurdering af det stykke arbejde som leveres. Så selvom erhvervs klienterne ikke på forhånd kan vurdere kvaliteten af det stykke arbejde som leveres, så får klienten i og med der er tale om et løbende samarbejde en god mulighed for at vurdere kvaliteten af det arbejde som leveres. Denne løbende kvalitetsvurdering vurderes at være særligt udtalt for de større virksomheder, som herudover også kan have juridiske kompetencer ansat.

Selvom graden af asymmetrisk information overordnet betragtet ikke giver anledning til samme bekymringer i relation til erhvervs klienter, er det dog nødvendigt at sondre i mellem store og små erhvervs sager.

Årsagen er, at det kan blive alvorligt både for klienten og for samfundet hvis en advokat svigter i en stor og principiel sag (f.eks. en konkurrencesag) i forhold til, hvis en advokat svigter i eksempelvis en mindre tvist eller en inkassosag. En forkert afgørelse i en stor og principiel sag kan have betydning for mange, fordi 'gældende ret' forvrides.

Af denne årsag vurderes det, at det er nødvendigt med en vis regulering af adgangen til at føre sager ved domstolene for at reducere problemet med asymmetrisk information i erhvervs sager af større og mere principiel karakter.

Det fremgår af Copenhagen Economics rapport¹⁰ om advokatbranchen, at 52% af omsætningen i advokatbranchen kan henføres til erhvervs klienter, mens 28% af omsætningen kan henføres til private klienter¹¹.

¹⁰ Copenhagen Economics, side 20.

Som anført ovenfor, er privatklienternes møde med en advokat ofte en engangsforeteelse, og den asymmetriske information kan derfor have en større betydning i relation til private klienter. Ligesom på erhvervsområdet er det dog også vigtigt at sondre imellem store og små sager samt principielle og ukomplicerede sager.

Privatklienter har i princippet mulighed for løbende at vurdere kvaliteten af det arbejde, som advokaten har udført under en retssag. Dette er dog i praksis ofte vanskeligt. Årsagen er, at sagernes karakter kan have en kompleksitet eller blot være af principiel betydning, som betyder, at forbrugerne ikke kan forventes at kunne forstå sagens forløb. Det gælder typisk i lands- og i højesteretssager, men kan også gælde i byretssager. Det bemærkes, at privatklienternes problemer med asymmetrisk information, vil være begrænset i mindre og ukomplicerede sager i byretten. Risikoen for afledte negative eksterne virkninger er endvidere betydeligt mindre i den slags sager.

Vurdering af de eksterne effekter

De specielle forhold, der er på markedet for levering af advokatydelser, og særligt den specielle efterspørgsel, som gør sig gældende, betyder, at spørgsmålet om de positive eksternaliteter ikke vil have den store betydning. Selvom klienterne ikke skal betale for de tab, som måtte opstå andre steder i samfundet, som konsekvens af et for dårligt arbejde, er der næppe risiko for, at kvaliteten af det arbejde som udføres vil falde pga. en liberalisering.

Det skyldes, at de enkelte sager har så stor betydning for den enkelte forbruger, at kvaliteten i arbejdet i retssagerne må forventes at blive opretholdt, selvom forbrugerne ikke selv betaler alle omkostninger ved en retssag.

I sager af principiel betydning og i sager, hvor afgørelsen i øvrigt kan få betydning for andre end sagens parter, vil samfundet dog have en interesse i at sikre kvaliteten i retssagsarbejdet ved at stille særlige krav til de personer, der fører sagen. Det skyldes, at domstolsafgørelserne i sådanne sager har stor betydning for 'gældende ret'.

Advokaternes møderetsmonopol

Kun advokater må repræsentere andre i retssager. Der er dog ikke advokattvang, så man må gerne repræsentere sig selv i retssager (selvmødere), og foreninger mv. må repræsentere sine medlemmer i sager der vedrører foreningens interesseområde (mandatarreglen). Der er heller ikke møderetsmonopol i skifteretten, medmindre der skal behandles en tvist.

Advokaternes møderetsmonopol har ikke de samme virkninger som et traditionelt monopol, hvor der kun er én udbyder. Årsagen er, at der i dag allerede er konkur-

¹¹ Den resterende del af omsætningen stammer fra hvad der betegnes som "blandet" hvilket omfatter civile retssager, øvrige serviceydelser, administration og revision, bogføring og skat

rence mellem advokaterne på markedet. Hertil kommer, at privatpersoner, interesseorganisationer og virksomheder i princippet har mulighed for at repræsentere sig selv.

Nedenstående tabel giver et billede af de områder, hvor advokaterne har et møderetsmonopol.

Tabel 2: Møderet ved danske domstole

Tallene i tabellen er fra 2005 og fremgår af betænkningen side 59-60

	Selvmø- dere ^(A)	Interesse- organisa- tioner ^(B)	Advo- kater	Andre rådgiv- vere	Antal mod- tagne sa- ger pr. år
Byret					
<u>Fogedret</u>					
- forenklet inkassopro- ces/betalingspåkrav	Ja	Ja	Ja	Ja ^(C)	58 000
- Udlægssager uden tvist	Ja	Ja	Ja	Ja ^(C)	182 000
- Udlægssager med tvist ^(D)	Ja	Ja	Ja	Nej	7 500
<u>Skifteretssager</u>	Ja	Ja	Ja	Ja ^(E)	71 500
<u>Civilret</u>					
- almindelige sager	Ja	Ja	Ja	Nej	56 000
- almindelige sager med en sagsværdi under 50.000 kr ^(F)	Ja	Ja	Ja	Nej	40 000
- sager m. officialprincip ^(G)	Ja	Nej	Ja	Nej	10 000
<hr/>					
Sø og Handelsret	Ja	Ja ^(H)	Ja ^(H)	Nej	443
<hr/>					
Landsret					
- civilsager	Ja	Ja ^(H)	Ja ^(H)	Nej	2764
<hr/>					
Højesteret	Ja	Ja ^(H)	Ja ^(H)	Nej	268

(A) Enhver kan møde selv som sagsøger og sagsøgt, rpl. § 260 stk. 1 (Selvmødere).

Der kan desuden mødes ved nært beslægtede eller ansatte, rpl. § 260 stk. 2. Der kan gives pålæg om, at lade sagen udføre af en advokat, rpl. § 259 stk. 2.

(B) Foreninger, interesseorganisationer og lign. må udføre retssager for medlemmer indenfor foreningens interesseområde, jf. rpl. § 124, stk. 1 sidste pkt.

(C) Skyldneren kan være repræsenteret af andre jf. rpl. § 260 stk. 5

(D) Tvangsfuldbyrdelse jf. rpl. § 478. Antallet af sager med tvist er skønnet (jf. betænkningens s. 60) til max. 4 pct.

(E) Der kan mødes ved andre, hvis der ikke er tvist jf. rpl. § 260 stk. 5.

(F) Vil være omfattet af småsagsreglerne.

(G) Sager om ægteskab, forældremyndighed, værgemål mv.

(H) Advokaten skal have møderet for henholdsvis Landsret og Højesteret.

Selvom der i dag er mulighed for at gøre brug af alternativer til privat praktiserende advokaterne, er dette i praksis ikke særligt udbredt bortset fra i sager ad note (B), ovenfor. Dette betyder, at advokaterne de facto har et møderetsmonopol.

Inden for møderetsmonopolet er der konkurrence mellem advokaterne. Således har de dygtige advokater, som er gode til at vinde deres sager, et incitament til at differentiere sig fra de dårlige advokater og i øvrigt tiltrække nye kunder til virksomheden. Erhvervsklienter har som nævnt ovenfor relativt gode muligheder for at orientere sig på markedet for advokatydelse, mens dette er svært for forbrugerne. Advokatrådets forslag om en reform af advokaternes grunduddannelse og indførelse af obligatorisk løbende efteruddannelse, vil dog medvirke til at sikre kvaliteten af advokaternes ydelser. Det samme gælder eksistensen af et effektivt tilsyns- og klagesystem.

5. Vurdering af forventede effekter af en lempelse af møderetsmonopolet

Som det fremgik af ovenstående, er det vurderingen, at problemet med asymmetrisk information i visse typer af sager kan være af en sådan karakter, at det er nødvendigt at fastholde møderetsmonopolet. Omvendt blev det også vurderet, at forbrugernes informationsproblemer er mere begrænset i de mere enkle og ikke principielle civile retssager.

Af denne årsag er det relevant at foretage en nærmere vurdering af, hvilke effekter og konsekvenser en lempelse af møderetsmonopolet i sådanne enkle og ikke principielle retssager kan have for konkurrencen, prisudviklingen kvaliteten og endelig antallet af retssager.

Forventede konsekvenser for konkurrencen

Med en afbalanceret lempelse af møderetsmonopolet vil der kunne opstå en konkurrence på kvalitet og pris, som vil være til gavn for alle. En lempelse af møderetsmonopolet vil give nye aktører mulighed for at operere på markedet, og samtidig kan en sådan lempelse af møderetsmonopolet føre til nye samarbejdsformer og nye produkter.

Ved vurderingen af de konkurrencemæssige konsekvenser af en lempelse af møderetsmonopolet i enkle og ikke principielle retssager, er det naturligt bl.a. at inddrage den netop vedtagne lov om en ophævelse af vinkelskriverloven. Årsagen er, at loven gør det muligt for alle – uanset uddannelse – at markedsføre sig som leverandør af juridisk rådgivning.¹² En ophævelse af vinkelskriverloven vurderes af Copenhagen Economics at have positive samfundsøkonomiske konsekvenser. Dels vil markedet vokse, fordi flere personer vil søge juridisk rådgivning, når der bliver bedre mulighed for at søge juridisk rådgivning. Dels vil konkurrencen blive skærpet, fordi advokater i større omfang skal konkurrere med andre rådgivere¹³.

Ophævelsen af vinkelskriverloven vil sandsynligvis betyde, at der efter nogle år vil opstå et marked for juridisk rådgivningsvirksomhed, som er specialiseret i at rådgive forbrugere til relativt lave priser. Det er det billede, der kendes fra Sverige, hvor

¹² Lbkg nr. 565 af 28. juni 1986 med senere ændringer om ydelse af juridisk bistand samt om detektivvirksomhed mv.

¹³ Copenhagen Economics rapport omadvokatbranchen af 22. september 2005, side 50

det gennem mange år har været muligt at markedsføre juridisk rådgivning, uanset at man ikke er advokat.

Såfremt juridiske rådgivere får mulighed for at møde i retten i enkle og ikke principielle retssager, vil dette understøtte de ønskede effekter af at ophæve vinkelskriverloven. Årsagen er, at kunderne fremover ikke længere vil være begrænset til at vælge en advokat, hvis de ikke ved, om deres sag kan havne i byretten.

En afbalanceret lempelse af møderetsmonopolet vil således mindske en stor del af den aktuelle konkurrenceforvridning mellem de juridiske rådgivere og advokaterne.

Som et eksempel kan nævnes, at en lempelse af møderetsmonopolet i byretssager kan betyde en konkurrenceudsættelse af 40 pct. af samtlige retssager¹⁴. Heraf vil inkassosager (uden tvist) alene stå for halvdelen af de retssager, som vil være uproblematisk at konkurrenceudsætte.

Det er ikke muligt med sikkerhed at fastslå hvilke aktører, som kan forventes i retssalene. Det er dog muligt, ud fra de områder som overvejes lempet, at give et kvalificeret skøn over de aktører, som kan tænkes at gøre sig gældende i retssalene.

Inkassovirksomhed vil sandsynligvis være et af de områder, hvor en lempelse af møderetsmonopolet kan have sin største effekt. Her må det forventes, at inkassobureauer vil specialisere sig i at føre inkassosager og evt. udvikle nye forretningskoncepter. Desuden kan registrerede revisorer også være potentielle aktører i inkassosager.

Alt afhængigt af hvor langt en lempelse af møderetsmonopolet går, kan det tænkes, at landinspektører fremover ønsker at stå for sagens oplysning og førelse for retten fx i hegnsager og andre sager om fast ejendom.

Det samme gælder personer med tilknytning til ejendomsadministration. Det kan bl.a. være ansatte i ejendomsadministrations selskaber og boligforeninger, som med deres kendskab til lejeret med fordel vil kunne procedere sager ved retten i mindre sager eks. sager om manglende indbetaling af husleje mv.

De begrænsninger, der er indeholdt i de gældende mandatarregler, vil ikke gælde i fx småsager, såfremt monolet lempes for disse. Det kan derfor ikke afvises, at interesseorganisationer og foreninger vil tilbyde medlemmerne at føre sådanne sager.

Sammenfattende må det vurderes, at en lempelse af advokaternes møderetsmonopol i enkle og ikke principielle retssager i høj grad vil kunne styrke konkurrencen på området – uden negative samfundsmæssige konsekvenser..

¹⁴ Andelen er beregnet ud fra en ophævelse af møderetsmonopolet for følgende sagstyper: forenklet inkasso, inkassosager uden tvist og civilsager med småsagsproces, jf. Tabel 2

Forventede udvikling i priserne

Det er vanskeligt at estimere de samfundsmæssige besparelser ved at konkurrenceudsætte advokaternes møderetsmonopol i enkle og ikke principielle retssager.

Således kan det fx være svært præcist at forudse, i hvilket omfang det øgede konkurrencepres, som følger af et større udbud af rådgivere, vil påvirke priserne på markedet. Desuden vil nogle af gevinsterne kunne ventes i form af effektiviseringer og et mere varieret udbud af ydelser, hvilket yderligere besværliggør et skøn over samfundets provenu i kroner og øre.

Anderledes er det med forbrugerens direkte besparelse. Her vurderes det, at en lempelse af advokaternes møderetsmonopol vil betyde lavere priser for forbrugerne. Besparelsen kan være afgørende for forbrugerens beslutning om at føre en sag og ligeledes, om de beslutter at engagere en juridisk rådgiver frem for at være selvmødere.

Som det fremgik af Copenhagen Economics rapport om advokatbranchen, så begrundes hver anden person, som vælger ikke at anvende en advokat til en juridisk problemstilling, netop det manglende engagement af en advokat med, at advokatydelserne er for dyre.¹⁵

Dette forhold vidner om, at der er grundlag for et marked for billigere juridisk rådgivning, som vil opstå i forlængelse af en lempelse af advokaternes møderetsmonopol.

Copenhagen Economics vurderede da også i sin rapport, at en lempelse af møderetsmonopolet vil føre til lavere priser og en udvidelse af markedet for juridisk rådgivning. Priserne vil falde, dels på grund af øget konkurrence, dels fordi rådgivere, der ikke er advokater, må tage lavere priser end advokater for at være konkurrencedygtige.

Liberaliseringer i advokatbranchen har tidligere ført til prisfald. Før 1997 havde advokater et faktisk monopol på at yde køberrådgivning i forbindelse med ejendomshandel, men i 1997 fik ejendomsmæglere mulighed for at yde køberrådgivning. Priserne på køberrådgivning og skødeskrivning¹⁶ er faldet markant efter denne liberalisering. Honorarudviklingen på skødeskrivning fra 1995 til 2004 er illustreret i tabel 4 nedenfor.

Tabel 3: Honorarudvikling for advokaters køberrådgivning. Indeks 100=honorar i 1995

Ejendomspriser i mio. kr.	Køberrådgivning	Skødeskrivning
0,7	138	92
1,0	113	75
1,2	101	67

¹⁵ Copenhagen Economics rapport om advokatbranchen, side 21

¹⁶ Dvs. berigtigelse af handel.

1,5	87	53
2,5	59	40

Anm: Indeks 100 er beregnet ud fra Advokatsamfundets vejledende honorarer, som blev ophævet i 1996. De fleste ejendomsmæglere har samarbejdsaftaler med bestemte finansielle virksomheder. Fx opnås der kun rabatter på køberådgivning fra EDC-mæglerne, hvis køberen foretager finansiering o.l. gennem EDC-kædens samarbejdspartnere. Det har forstærket prispresset på køberådgivning.

Kilde: Konkurrenceredegørelsen 2004, side 139.

Et lavere prisniveau vil ikke blot komme forbrugerne til gode, men også samfundet, da konkurrence bl.a. tilskynder til mere effektivitet og udvikling af nye forretningskoncepter.

Det må forventes, at priseffekten af en afbalanceret lempelse af møderetsmonopolet først og fremmest vil få betydning i de mindre komplicerede sager, hvor betalingsvilligheden er lav. Det må også forventes, at priseffekten især vil få virkning for de mindre erhvervsvirksomheder, som i mindre sager vil efterspørge alternative rådgivere. Preiseffekten i forhold til forbrugeren vil til en vis grad modificeres af muligheden for at få fri proces samt adgangen til retshjælpsforsikring.

Udvikling i kvaliteten

De juridiske rådgivere har i sagens natur ikke de samme forudsætninger som en advokat med proceserfaring. Alle advokater skal gennemgå en praktisk grunduddannelse, som sikrer erfaring i retsbehandling. Omfanget af den praktiske erfaring varierer dog en del og dokumenteres alene gennem en erklæring afgivet af advokatfuldmægtigens arbejdsgiver. Af samme grund har Advokatsamfundet derfor udarbejdet forslag om at skærpe kravene til advokatuddannelsen, for netop at sikre, at advokaterne har de fornødne kundskaber i at procedere. Ligeledes stilles der krav om, at advokater skal bestå en prøve for at give møde ved Landsretten. Begrundelsen er, at det er vigtig med høj kvalitet i sager af principiel betydning, dvs. i praksis sager, der i dag behandles i Landsretten og i Højesteret, men i fremtiden også i Byretten, som forventes at blive 1. instans i alle civile sager.

Det vurderes dog, at evnen til og erfaringen med at procedere ikke har den samme vigtighed i enkle og ikke principielle retssager.

Et andet og væsentligt forhold, der kan have betydning for udviklingen af kvaliteten i enkle og ikke principielle retssager, er, at andelen af selvmødere må formodes at falde, som følge af at det bliver billigere at gøre brug af en juridisk rådgiver.

Det vurderes således, at en delvis lempelse af møderetsmonopolet ikke vil betyde en lavere kvalitet i retssalene, dels på grund af sagernes karakter, dels på grund af en forventelig substitutionseffekt fra selvmøderne.

Til gengæld kan det forventes, at en delvis lempelse af møderetsmonopolet på visse områder kan medføre en bedre kvalitet, fordi konkurrencen øges. Når nye aktører får adgang til markedet, kan det betyde, at der udvikles nye forretningskoncepter

og nye samarbejdsformer så forbrugerne kan få bedre valgmuligheder. For eksempel kan det forventes, at inkassobureauer vil udvikle nye standardydelser, som også omfatter repræsentation i retten.

Ligesom i dag må forbrugerne fortsat forventes at ønske en god juridisk bistand i retssalene. Dette understreges da også af Copenhagen Economics rapport om advokatbranchen. Her fremgår det, at der ved valg af advokat lægges størst vægt på kvalitet, mens pris ikke har den store betydning. Der er ingen grund til at antage, at en ophævelse af møderetsmonopolet vil ændre på dette, og det vil derfor alene være aktører, som tilbyder en ordentlig kvalitet, som vil kunne opbygge en forretning.

I den forbindelse kan man forudse, at den øgede konkurrence vil give advokaterne et yderligere incitament til at udvikle deres produkter i forhold til pris/kvalitet.

Det har været fremført, at en liberalisering vil øge forskellen på ”den lille forbrugers” og den store erhvervsvirksomheds muligheder for at vinde en indbyrdes tvist. Faren for, at forbrugeren eller den mindre virksomhed møder op med en billigere/måske mindre god rådgiver end den store koncern, er imidlertid allerede en realitet i dag. Store virksomheder vil altid have flere ressourcer til at føres deres sager. Det gælder i forhold til valg af de bedste rådgivere med speciale i det givne retsområde, i forhold til den tid og det personale rådgiveren kan anvende på sagen, og i forhold til betaling for udarbejdede responsa fra eksperter af enhver art.

Derimod er faren for, at forbrugeren eller den lille virksomhed opgiver sagen, slet ikke møder op eller møder op alene og dermed risikerer et retstab, formentligt større i dag, hvor udsigten til en høj advokatregning kan få alvorlige følger for vedkommendes økonomi uanset om sagen vindes eller tabes.

Meget tyder på, at der ikke er grundlag for at frygte, at kvaliteten vil falde, hvis advokaternes møderetsmonopol bliver ophævet.

Forventet udvikling i antallet af retssager

Ud fra en økonomisk betragtning vil en øget konkurrence alt andet lige betyde lavere priser, der igen kan resultere i flere retssager. Det kan have både positive og negative eksterne virkninger for samfundet.

En stigning i antallet af retssager kan have som konsekvens, at den enkelte borger opnår en større retssikkerhed (positiv eksternalitet). Det vil gavne retsfølelsen, hvis færre må opgive at føre en sag, fordi det er for dyrt.

En stigning i antallet af retssager kan dog øge statens udgifter (negativ eksternalitet). Årsagen er, at klienten i dag kun betaler en del af omkostningerne ved en retssag, og konsekvensen af lavere priser kan blive, at der bliver ført flere retssager¹⁷.

¹⁷ Copenhagen Economics rapport om advokatbranchen af 22. september 2005, side 9

Det vurderes dog, at risikoen for, at lavere priser vil give flere retssager og negative eksternaliteter, er forholdsvis beskeden. Årsagen er, at privatpersoner i dag har mulighed for at få fri proces, ligesom forbrugere meget ofte har en retshjælpsforsikring via basis familieforsikringer. Dette betyder, at privatpersonernes egenbetaling allerede i dag er meget begrænset, hvorfor lavere priser for retssagsarbejde ikke vil påføre samfundet negative eksternaliteter i form af flere retssager, øget ventetider og større statslige udgifter. I det omfang en tvist falder uden for retshjælpsforsikringens dækningsområde, kan prisen dog udgøre en barriere.

Til gengæld vurderes særligt små erhvervsdrivende at få gavn af en lempelse af møderetsmonopolet i enkle og ikke principielle retssager. Årsagen er, at virksomhederne får mulighed for at føre retssagerne billigere. Det vil mindske virksomhedernes omkostninger og betyde større retssikkerhed for virksomheder. Forbedres de små erhvervsdrivendes økonomiske incitament til at forfølge mindre krav, kan det føre til en øget betalingsvillighed hos skyldnerne og fald i antallet af fordringer, som skattemæssigt afskrives.

Ansvarsforsikring

Det har været fremført, at det vil være vanskeligt og muligvis meget dyrt for juridiske rådgivere at tegne forsikring i Danmark. Det vil derfor ikke være praktisk muligt at give forbrugerne og mindre erhvervsvirksomheder en tilstrækkelig beskyttelse mod dårlige rådgivere.

Oplysninger indhentet fra Sverige viser dog, at juridiske rådgivere i Sverige kan tegne en ansvarsforsikring, og at de væsentligste aktører også har en ansvarsforsikring. Derudover kan det nævnes, at selskabet Fonus' ansvarsforsikring er tegnet hos Codans søsterselskab i Sverige, og der er derfor ingen fakta der underbygger, at det ikke også i Danmark vil være muligt for seriøse juridiske rådgivere at tegne en ansvarsforsikring. Forsikringsselskaberne vil selvfølgelig tage en pris, der modsvare den risiko, som selskabet vurderer der er ved den konkrete rådgivning.

En juridisk rådgivers rolle som partsrepræsentant vil være omfattet af lov om juridisk rådgivning, hvis denne gennemføres. Forbrugeren vil derfor modtage oplysninger om rådgiverens uddannelses- og forsikringsforhold.

Konklusion

Advokater er en vigtig del af de liberale erhverv og har stor samfundsmæssig betydning. Derfor er det relevant at sikre, at reguleringen af advokatbranchen ikke er mere konkurrencebegrænsende, end hvad der er nødvendigt for at opretholde de hensyn, der ligger bag reguleringen.

Opretholdelse af et højt fagligt niveau og beskyttelse af klientens og samfundets interesser er anerkendelsesværdige hensyn, som også Kommissionen anerkender i Monti-rapporten, ligesom OECD gør det i ovennævnte rapport om liberale erhverv. Disse hensyn skal derfor afbalanceres i forhold til de fordele, som kan opnås gennem en hel eller delvis liberalisering af advokaternes møderetsmonopol.

Møderetsmonopolet svækker nemlig konkurrencen, og det kan betyde højere priser og lavere kvalitet for forbrugerne. Endvidere kan møderetsmonopolet hæmme udviklingen af markeder for nye typer rådgivere. Møderetsmonopolet kan således medføre, at "rådgivningsressourcerne" ikke udnyttes så effektivt, på grund af forbrugerne manglende viden om, hvad de kan forvente af en juridisk rådgiver (Assymetrisk information).

Ved vurderingen af den asymmetriske information på advokatområdet kan det være nødvendigt at sondre mellem erhvervsklienter og private klienter, idet erhvervsklienter som hovedregel har et løbende engagement med sin advokat, mens privatklienters møde med en advokat ofte er en engangsforeteelse. Fælles for erhvervsklienter og private klienter er dog, at begge kan mangle information til at vurdere kvaliteten af en advokats arbejde i retssalene.

Det vurderes, at klienternes problemer med manglende information stiger i takt med sagernes øgede kompleksitet og principielle karakter. Det er ligeledes i de større sager, at konsekvenserne øges for både den enkelte person, for domstolenes arbejdsvilkår og for samfundet, såfremt vedkommende ikke får den fornødne rådgivning. Disse forhold taler for, at det i større og mere komplekse sager, fortsat er nødvendigt at fastholde advokaternes møderetsmonopol.

Omvendt er det også vurderet, at klienternes informationsproblemer og risikoen for negative eksternalitets virkninger er væsentligt mere begrænset i de mere enkle og ikke principielle retssager. Hertil kommer, at det i disse sager ikke i samme grad er nødvendigt med advokaternes specialkunnen på grund af sagernes ofte simple karakter.

Det vurderes på den baggrund, at det er muligt at lempe møderetsmonopolet i enkle og ikke principielle retssager og dermed styrke konkurrencen på området uden at tilsidesætte vigtige samfundshensyn.

